

KARL MARX FRIEDRICH ENGELS
OPERE VOLUMUL 15

Proletari din toate țările, uniți-vă!

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

OPERE

EDITURA POLITICĂ
1963

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

VOLUMUL 15

EDITURA POLITICĂ
București — 1963

Prezenta traducere a fost întocmită în colectivul de redacție al Editurii politice după originalul în limba germană apărut în editura „Dietz”, Berlin, 1961, completat cu unele note din editia rusă apărut în Editura de stat pentru literatură politică, Moscova, 1959

Prefață

Volumul 15 al Operelor lui Karl Marx și Friedrich Engels cuprinde lucrările scrise în perioada ianuarie 1860—septembrie 1864.

Aceasta a fost o perioadă de înviore a mișcării burghezo-democratice și de avânt al luptei de eliberare națională care a luat locul îndelungatei reacțiuni politice instaurate în Europa după înfrângerea revoluției din 1848—1849. Pe la începutul deceniului al 7-lea, într-o serie de țări din Europa și America au început să se ivească semnele unui nou avânt revoluționar. În Germania și Italia, unde principalele sarcini ale revoluției burghezo-democratice rămăseseră tot nerezolvate, mișcarea pentru unitate națională a izbucnit cu o forță nouă, în Rusia și în Statele Unite s-a creat o situație revoluționară, iar în Franța bonapartistă frământările revoluționare s-au intensificat.

Această înviore politică a fost însoțită pretutindeni de o creștere a conștiinței politice a clasei muncitoare. Mișcarea proletară s-a delimitat de cea burghezo-democratică și a pășit pe calea unei lupte de sine stătătoare. Criza economică din 1857—1858, prima criză economică mondială din istoria capitalismului, și luptele greviste care i-au urmat au arătat în mod pregnant incompatibilitatea dintre interesele proletariatului și cele ale burgheziei. După ce s-a convins, pe baza experienței revoluției din 1848—1849, de trădarea săvârșită de burghezia liberală și de faptul că mica burghezie era incapabilă să conducă mișcarea revoluționară, proletariatul a început să caute din ce în ce mai mult să se elibereze de influența partidelor burgheze.

Că activitatea politică a clasei muncitoare engleze se înviorese o dovedeau acțiunile de masă, în special mitingurile de protest împotriva încercărilor claselor guvernante

din Anglia și Franța de a organiza în legătură cu războiul civil din S.U.A. o intervenție în apărarea proprietarilor de sclavi. Proletariatul francez se încadra tot mai ferm în lupta politică. Tendința părții mai înaintate a muncitorilor germani de a se elibera de influența burgheziei liberale și-a găsit expresia în înființarea, în 1863, a Uniunii generale a muncitorilor germani. Prin abordarea sistematică, în paginile presei progresiste, a tuturor problemelor fundamentale ale vieții internaționale, prin propagarea neobosită a concepției revoluționare, științifice, despre lume, întemeietorii marxismului au contribuit la educarea proletariatului în spiritul înțelegerii intereselor lui de clasă și al solidarității internaționale. Extinderea și întărirea legăturilor internaționale ale proletariatului au dus, în ultimă instanță, la înființarea, în 1864, a Asociației Internaționale a Muncitorilor (Internaționala I).

În perioada 1860—1864, în centrul atenției lui Marx și Engels au fost problema luptei de eliberare națională și sarcinile mișcării muncitorești și democratice. O bună parte din articolele incluse în volumul de față este consacrată acestor teme. Un loc central îl ocupă în volum articolele referitoare la războiul civil din S.U.A., care a reprezentat o formă specifică de revoluție burghezo-democratică. Tactica adoptată de Marx și Engels în această perioadă a fost determinată de principalele sarcini obiective ale proletariatului în condițiile istorice date — desăvârșirea transformărilor burghezo-democratice într-o serie de țări din Europa și America și crearea condițiilor necesare dezvoltării mișcării muncitorești și democratice. Considerînd înfăptuirea consecventă a transformărilor democratice drept o condiție necesară pentru victoria revoluției proletare, Marx și Engels au militat pentru unificarea Germaniei și a Italiei pe cale revoluționară, pentru trecerea rapidă la metode revoluționare de ducere a războiului civil din S.U.A. și pentru sprijinirea prin toate mijloacele a mișcării de eliberare națională din Polonia. Marx și Engels au acordat o deosebită importanță mișcării revoluționare din Franța și Rusia, întrucît vedeau în bonapartismul francez și țarismul rus principalele obstacole în calea luptei de eliberare națională a popoarelor din Europa.

Noul avînt al mișcării muncitorești și criza revoluționară care se cocea în Franța, Germania și Italia au pus ca sarcină imperioasă crearea unei organizații de sine stătă-

toare a proletariatului. În această perioadă, Marx și Engels nu numai că și-au extins și și-au întărit legăturile cu revoluționarii din numeroase țări, dar au și acordat un sprijin practic eficient mișcării muncitorești din Anglia, Franța și Germania. Socotind lupta împotriva sclaviei negrilor din America drept o cauză sfântă a clasei muncitoare europene și americane, ei au desfășurat în coloanele presei progresiste o luptă activă împotriva pericolului unei intervenții în Statele Unite.

Căutînd să consolideze poziția revoluționarilor proletari în viitoarele bătălii de clasă, Marx și Engels au stabilit o legătură mai strînsă cu organizațiile culturale ale muncitorilor germani de la Londra și au continuat să-și propage necontentit concepțiile. Mergînd pe linia apărării revoluționarilor proletari împotriva atacurilor calomnioase și a terorii exercitate de clasele dominante, Marx organizează în 1861 în presă o largă campanie pentru eliberarea din închisoare a cunoscutului revoluționar francez Blanqui. În 1863 Marx și Engels iau o serie de măsuri în vederea sprijinirii practice a răscoalei din Polonia, organizînd totodată o largă campanie de protest împotriva sprijinului acordat țarismului rus de marile puteri europene în reprimarea răscoalei.

Marx și Engels au urmărit cu o deosebită atenție dezvoltarea mișcării muncitorești din Germania. Programului și tacticii oportuniste ale lui Lassalle, care orienta clasa muncitoare spre o colaborare cu guvernul Bismarck și cu iuncherimea împotriva burgheziei, cu scopul de a obține unele concesiuni, ei i-au opus tactica luptei revoluționare a clasei muncitoare împotriva reacțiunii feudale, criticînd, totodată, politica echivocă, lașă a burgheziei germane.

Avînd în vedere pregătirea proletariatului pentru viitoarele bătălii de clasă, Marx și Engels au acordat în acești ani o mare atenție elaborării în continuare a bazelor teoretice ale partidului proletar. După ce, în 1859, și-a publicat lucrarea „Contribuții la critica economiei politice”, Marx a continuat să se ocupe de marea operă economică pe care o proiectase, în care intenționa să analizeze întregul ansamblu al problemelor legate de modul de producție capitalist și totodată să supună unei critici minuțioase economia politică burgheză. În 1861 Marx începe să elaboreze ampla lucrare economică care reprezintă una din variantele inițiale ale operei sale economice fundamentale — „Capitalul”; primul volum a apărut în 1867.

În anii 1860—1864 Engels continuă să trateze într-o formă aprofundată problemele militare teoretice, în special istoria apariției și dezvoltării diferitelor genuri de arme. Studiile lui Engels în materie de știință militară au avut o însemnătate primordială pentru determinarea caracterului de clasă și a scopurilor urmărite în conflictele și războaiele internaționale, ca și pentru dezvoltarea legităților luptei armate.

În condițiile înviorării mișcării democratice de la începutul deceniului al 7-lea, o deosebită importanță a căpătat activitatea publicistică revoluționară a lui Marx și Engels. Întemeietorii marxismului socoteau necesar ca în această perioadă să-și propage pe scară mai largă concepțiile pentru a influența opinia publică în interesul proletariatului, folosind în lupta împotriva forțelor reacționare toate mijloacele de înrîurire socială, inclusiv presa burgheză. În octombrie 1861, în timp ce continua să colaboreze la ziarul progresist american „New York Daily Tribune”, Marx a început să colaboreze la ziarul burghez liberal de la Viena „Die Presse”, care reprezenta pe atunci unul dintre cele mai populare ziare publicate în limba germană. În aceeași perioadă, Engels începe să colaboreze la revista engleză „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” și la ziarul german „Allgemeine Militär-Zeitung”.

O bună parte din volum o formează articolele publicistice consacrate de Marx și Engels problemelor europene. În aceste articole, principala atenție este îndreptată asupra problemei unificării naționale a Germaniei și a Italiei, a lichidării rămășițelor relațiilor feudale în aceste țări și a transformării Italiei într-un stat independent. Lupta forțelor progresiste pentru unificarea Germaniei și a Italiei s-a lovit de împotrivirea forțelor reacționare din Germania, în special din Prusia și Austria, precum și de împotrivirea guvernelor unor puteri europene, în primul rând al Rusiei țariste, al Franței bonapartiste și al Angliei, care sprijineau aceste forțe reacționare și căutau să mențină fărîmițarea națională a Germaniei și Italiei. În articolele lor, Marx și Engels au apărât calea democrat-revoluționară de rezolvare a acestei probleme, considerînd că numai o mișcare a întregului popor este în stare să paralizeze eforturile depuse de reacțiunea prusiană și austriacă, ca și uneltirile dinastice ale forțelor monarhiste din Piemont. Ei au arătat că numai lichidarea totală a rămășițelor orînduirii feudale absolutiste poate crea

condiții favorabile pentru dezvoltarea forțelor de producție în Germania și Italia, ca și pentru lupta proletariatului în vederea eliberării sale. „Pentru a rezista unor agresiuni din afară sau pentru a realiza unitatea și libertatea în interior — scria Marx —, ea (Germania. — *Nota red.*) trebuie să-i măture pe stăpînii ei dinastici” (vezi volumul de față, pag. 189)

În articolul „Pregătiri de război în Prusia”, ca și în alte articole, Marx demască regimul reacționar putred din Prusia, structura lui antidemocratică, dominația iuncherimii și a clicii militariste. Întemeietorii marxismului au urmărit cu toată atenția semnele care indicau o înviorare a vieții politice din Germania, o intensificare a activității forțelor democratice. În articolul „Starea de spirit de la Berlin”, scris la începutul anului 1860, Marx relevă creșterea simțitoare a spiritului revoluționar în Prusia. Continuînd să susțină în acești ani necesitatea căii revoluționare de unificare a Germaniei și ridicîndu-se împotriva planurilor iuncherimii prusace de a unifica „de sus” Germania, Marx și Engels au supus unei critici nemicitoare programul politic al liberalilor prusieni adepți ai unificării Germaniei sub supremația monarhiei prusiene. Ridicînd iluziile liberalilor prusieni, care considerau regența prințului Wilhelm drept începutul unei „ere noi”, Marx arăta că politica lașă și trădătoare a burgheziei germane, capitularea ei în fața iuncherimii și a camarilei monarhiste nu fac decît să consolideze pozițiile forțelor reacționare.

Marx vedea în politica dusă de Franța bonapartistă una din principalele piedici în calea unificării Germaniei. El a demascat metodele demagogice la care a recurs cel de-al doilea Imperiu, făgăduind statelor Germaniei de nord să sprijine unificarea Germaniei în jurul Prusiei, pentru a obține astfel alipirea la Franța a malului stîng al Rinului. Avînd în vedere interesele proletariatului, Marx și Engels s-au pronunțat în favoarea unui război dus de Prusia și de celelalte state germane împotriva Franței bonapartiste, considerînd că un asemenea război ar grăbi dezvoltarea revoluției în Germania și în celelalte țări.

Într-o serie de articole incluse în volumul de față se analizează procesul de destrămare a Imperiului austriac, sfîșiat de contradicții interne, intensificarea luptei de eliberare națională duse de popoarele din cadrul acestui imperiu, precum și politica guvernului austriac, care, urmărind

consolidarea monarhiei habsburgice, s'a văzut nevoit să facă unele concesii mișcării naționale ungare.

Întemeietorii marxismului au urmărit cu mare atenție eroica luptă dusă în anii 1860—1870 de poporul italian împotriva dușmanilor lui interni și externi. O serie de articole din acest volum sînt consacrate mișcării de eliberare națională a poporului italian. Marx și Engels au militat pentru unificarea revoluționară a Italiei, considerînd această cale singura justă din punctul de vedere al intereselor proletariatului și ale întregului popor italian, întrucît numai în felul acesta se putea ajunge la crearea unei Italii cu adevărat independente, unite și democratice. Conducătorii proletariatului au urmărit cu un viu interes acțiunile eroului național al Italiei Garibaldi, în jurul căruia se strînseseră toate elementele cu adevărat patriotice ale țării. Ei au salutat cu bucurie fiecare succes al garibaldienilor, a căror luptă eroică a format obiectul cîtorva din articolele lui Engels („Garibaldi în Sicilia“, „Garibaldi în Calabria“, „Înaintarea lui Garibaldi“ și altele). Engels a apreciat foarte mult tactica revoluționară a lui Garibaldi, spiritul de luptă, abnegația și curajul garibaldienilor, care au apărat interesele poporului italian. El l-a caracterizat pe Garibaldi drept un conducător talentat și curajos, un comandant de oști cu adevărat legat de popor.

În articolele „Știri interesante din Sicilia. — Cearta dintre Garibaldi și La Farina. — O scrisoare a lui Garibaldi“ și „Știri interesante din Prusia. — Prusia, Franța și Italia“, Marx dă în vileag uneltirile dușmanilor interni și externi ai revoluției italiene și înfierează politica antipopulară a lui Cavour, care, în spatele lui Garibaldi, ducea tratative cu Napoleon al III-lea; el arată că calea de unificare a Italiei sub hegemonia dinastiei de Savoia, impusă poporului italian de Cavour, nu duce decît la o nouă subjugare a poporului italian și la subordonarea Italiei de către Franța bonapartistă.

Întemeietorii marxismului au studiat temeinic situația internă a Rusiei, dînd o mare importanță mișcării țărănimii ruse pentru desființarea iobăgiei. Ei au considerat această mișcare un eveniment de seamă, o rezervă de nădejde a revoluției europene. În articolele sale, Marx a relevat ascuțirea contradicțiilor de clasă în Rusia dinainte de reformă. În articolul „Rusia se folosește de Austria. — Congresul de la Varșovia“, el a arătat care a fost poziția diferitelor clase ale societății ruse față de iminenta desființare a iobăgiei în Rusia, subliniind tot-

odată tendința guvernului țarist de a cădea la înțelegere cu moșierii pe seama clasei asuprite — țărănimea.

Marx și Engels au analizat situația internațională pornind de la studierea cu adevărat științifică a vieții economice din țările europene. Caracterizând situația economică a Franței (în articolele „Situația din Franța”, „Noul împrumut sard. — Apropiatul împrumut francez și indian”, „Prețul la cereale. — Situația financiară din Europa și pregătirile de război. — Problema orientală”, „Încordare pe piața financiară”, „Situația financiară a Franței” și altele), Marx a dezvăluit cauzele declinului agriculturii și industriei franceze în anii celui de-al doilea Imperiu, a demonstrat că, în pofida făgăduielilor demagogice ale guvernului lui Napoleon al III-lea de a îmbunătăți situația economică a Franței, regimul bonapartist nu a făcut decît să ruineze finanțele și economia acestei țări.

Analizînd starea industriei Angliei, precum și situația clasei muncitoare engleze, Marx prezintă tabloul cruntei exploatare capitaliste a muncitorilor și copiilor lor, descrie condițiile inumane de muncă („Situația industriei de fabrică britanice”). El menționează că în Anglia — țara mașinilor și a aburului — există ramuri industriale în care continuă să se folosească numai munca manuală, fapt valabil în primul rînd tocmai pentru acele ramuri care produc obiecte de primă necesitate. Aici, după cum spune Marx, se lucrează cu „metode meșteșugărești străvechi, extrem de rudimentare și anevoioase” (vezi volumul de față, pag. 582).

Acordînd o mare atenție mișcărilor de eliberare națională, Marx și Engels au urmărit îndeaproape lupta poporului polonez. Conducătorii proletariatului vedeau în rezolvarea problemei poloneze pe cale revoluționară principala premisă pentru doborîrea țarismului, care reprezenta în acea vreme bastionul reacțiunii în Europa, precum și pentru unificarea Germaniei pe cale democratică. „Apelul Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra cu privire la Polonia”, scris de Marx cu prilejul răscoalei poloneze din 1863—1864, releva importanța pe care o prezenta problema poloneză pentru destinele Germaniei. Datoria clasei muncitoare germane, arăta Marx, este de a lupta pentru restaurarea Poloniei.

În decursul întregii lor activități, întemeietorii marxismului au acordat o mare atenție dezvoltării economice, luptei sociale și politice din țările de pe continentul american, și în primul rînd din Statele Unite ale Americii. O bună parte

din articolele incluse în volumul de față sînt consacrate importantului eveniment pe care l-a reprezentat în istoria S.U.A. războiul civil din 1861—1865. Ca martori ai acestui război, Marx și Engels au făcut în lucrările lor pentru prima oară o analiză profund științifică a problemelor legate de războiul civil din S.U.A. și au relevat importanța lui istorică mondială. Majoritatea lucrărilor pe această temă au fost scrise de Marx și publicate în ziarul „Die Presse” în anii 1861—1862. În articolele „Problema americană în Anglia”, „Războiul civil din America de Nord” și „Războiul civil din Statele Unite”, Marx face o analiză multilaterală, pe baza studierii izvoarelor științifice și a literaturii americane, a cauzelor care au dus la izbucnirea războiului civil, definește caracterul și forțele motrice ale acestei lupte. În aceste lucrări, el dezvoltă și concretizează cele mai importante teze ale materialismului istoric. Pe baza unui amplu material istoric concret, Marx demonstrează că războiul civil din S.U.A. a fost urmarea logică a îndelungatei lupte dintre forțele antagoniste ale Nordului industrial și Sudului sclavagist; această luptă a fost, după cum spune Marx, „forța motrice a istoriei Statelor Unite în decurs de o jumătate de secol” (vezi volumul de față, pag. 319).

Marx și Engels au dezvoltat adevărata cauză a războiului dintre Nord și Sud, văzînd în el lupta dintre două sisteme sociale diferite: sistemul capitalist al muncii salariate, care s-a statornicit în statele din Nord, și sistemul sclavagist din Sud, care a reprezentat o frînă pentru dezvoltarea capitalistă a țării în ansamblu. Analiza profundă a relațiilor social-politice din Statele Unite în decursul primei jumătăți a secolului al XIX-lea i-a permis lui Marx să explice în articolele sale un fenomen social atît de complex ca sclavia de pe plantațiile Americii, să arate legătura lui strînsă cu piața capitalistă mondială în condițiile menținerii formelor și metodelor de exploatare precapitaliste. Marx menționează că, deși burghezia financiară și o parte a burgheziei industriale din Nord, care se îmbogățiseră de pe urma comerțului cu bumbac și alte produse ale muncii sclavilor, erau interesate în menținerea sclaviei, aceasta devenea tot mai incompatibilă cu dezvoltarea capitalistă a statelor din Nord. Tocmai problema sclaviei a format, după cum sublinia Marx în repetate rînduri, esența războiului civil din S.U.A.: „Întreaga mișcare s-a bazat și se bazează, după cum se vede limpede, pe problema sclaviei. Nu în sensul dacă sclavii trebuie sau

nu să fie emancipați imediat în interiorul statelor sclavagiste existente, ci dacă cei 20 000 000 de cetățeni liberi ai Nordului trebuie să se supună în continuare unei oligarhii formate din 300 000 de proprietari de sclavi; dacă uriașele teritorii ale republicii trebuie să devină pepiniere de state libere sau pepiniere ale sclaviei; în sfârșit, dacă politica națională a Uniunii trebuia să facă din extinderea, pe calea armelor, a sclaviei în Mexic, America centrală și de Sud deviza ei " (vezi volumul de față, pag. 350—351).

În definirea atitudinii proletariatului european și american față de războiul civil din S.U.A., întemeietorii marxismului au pornit de la interesele mișcării revoluționare din Europa și America, de la perspectivele victoriei revoluției proletare. Marx și Engels considerau că războiul împotriva sclaviei negrilor în S.U.A. va marca începutul erei de avânt al clasei muncitoare, tot așa cum războiul american pentru independență de la sfârșitul secolului al XVIII-lea a deschis era de avânt al burgheziei. Un război revoluționar în America ar fi putut contribui astfel la avântul mișcării revoluționare în Europa, devenind prevestitorul unei viitoare revoluții proletare.

În articolele consacrate problemei americane, Marx și Engels au dezvoltat mărețele idei ale internaționalismului — unul dintre cele mai importante principii ideologice ale partidului proletariatului. Ei socoteau lupta împotriva sclaviei negrilor o cauză vitală a clasei muncitoare, subliniind în repetate rânduri că menținerea sclaviei în statele din Sud frânează dezvoltarea cu succes a mișcării muncitorești americane. Atîta timp cît munca negrilor poartă stigmatul rușinos al sclaviei, arătau ei, nu poate fi liberă nici munca albilor, întrucît opunerea unei părți a clasei muncitoare celeilalte permite burgheziei americane să paralizeze orice mișcare muncitorească independentă în Statele Unite.

Întemeietorii marxismului au arătat, de asemenea, că menținerea sclaviei negrilor în statele din Sud servește drept bază pentru intensificarea exploatării muncitorilor „liberi” din Nord, iar victoria proprietarilor de sclavi în război și instaurarea dominației lor în întreaga Uniune ar reduce întreaga clasă muncitoare la situația de sclavi lipsiți de drepturi. Dezvăluind dușmănia de neîmpăcat pe care oligarhia sclavagistă o nutrește împotriva mișcării muncitorești americane, Marx arăta că, încă în această perioadă, ideologii sclavagismului „s-au străduit să dovedească nu atît caracte-

rul legitim al sclaviei negrilor, cit faptul că culoarea pielii nu prezintă nici o importanță în această problemă și că pretutindeni clasa muncitoare a fost creată pentru sclavie" (vezi volumul de față, pag. 358).

Întemeietorii marxismului au legat strâns de rezolvarea problemei sclaviei problema colonizării libere a pământurilor din vestul și sud-vestul S.U.A. Rezolvarea democrat-revoluționară a problemei agrare a fost dictată, după cum arată Marx, nu numai de cerințele dezvoltării capitaliste a țării și de interesele păturilor celor mai largi ale fermierilor, ci și de interesele mișcării muncitorești americane.

Marx și Engels vedeau principala sarcină a clasei muncitoare americane în unirea tuturor forțelor progresiste, interesate în lichidarea totală a sclaviei. Prin articolele publicate în paginile ziarelor „New York Daily Tribune” și „Die Presse”, conducătorii proletariatului au căutat să sprijine lupta forțelor democrat-revoluționare din Nord pentru o rezolvare mai deplină și mai consecventă a sarcinilor puse de război.

Relevînd caracterul progresist și revoluționar al războiului dus de statele din Nord, Marx arăta chiar în primele sale lucrări cu privire la războiul civil din S.U.A. că victoria va reveni sistemului social mai înaintat, și anume statelor din Nord. Totodată, el a demascat fără cruțare politica lașă dusă de burghezia nord-americană, care se afla în fruntea coaliției antisclavagiste, dar care multă vreme nu s-a putut hotărî să proclame desființarea sclaviei. În articolele: „Destituirea lui Frémont”, „Observații la critica situației din America”, ca și în alte articole, Marx a criticat cu toată asprimea guvernul Nordului, care se temea să dea războiului caracterul unei lupte consecvente și cu adevărat revoluționare împotriva sclaviei. În scrisoarea adresată lui Engels la 10 septembrie 1862, Marx caracteriza modul în care Nordul a dus războiul, spunînd că „nu este de așteptat altceva de la o republică *burgheză*, unde a domnit atîta vreme în mod suveran înșelăciunea”. Arătînd că tendința burgheziei de a duce războiul pe baza unei înțelegeri cu proprietarii de sclavi este adevărata cauză a insucceselor militare ale Nordului, Marx spunea că numai metodele revoluționare de ducere a războiului ar putea asigura victoria statelor din Nord.

Articolele lui Marx și Engels sînt străbătute ca de un fir roșu de ideea că în lupta pentru lichidarea sclaviei rolul conducător le revine maselor populare. Aceasta explică și

importanța pe care au acordat-o revoluționarii proletari statelor din Nord și din Nord-vest, cu populația lor de muncitori și fermieri, cei mai hotărâți adversari ai sclaviei. Marx lega apariția unei coticuri inevitabile în desfășurarea acțiunilor militare de faptul că „Noua Anglie și nord-vestul, care au furnizat grosul armatei, sînt hotărîte să oblige guvernul să ducă războiul în mod revoluționar și să înscrie pe steagul înstelat ca lozincă de luptă: «desființarea sclaviei»” (vezi volumul de față, pag. 551).

Intemeietorii marxismului au acordat o importanță deosebită luptei duse de masele de negri înrobiți, în care vedeau aliații firești ai Nordului în lupta împotriva sudiștilor — proprietari de sclavi. Încă în scrisoarea adresată lui Engels în 1860, Marx arăta că mișcarea sclavilor din America este unul dintre cele mai mari evenimente din lume. Marx a criticat cu o deosebită asprime guvernul american pentru faptul că a refuzat să acorde negrilor dreptul de a lupta în armata Nordului împotriva proprietarilor de sclavi. „Un singur regiment format din negri — scria Marx în scrisoarea adresată lui Engels la 7 august 1862 — va avea un efect miraculos asupra nervilor celor din Sud”. Un mod mai hotărît de a duce război, sublinia Engels, ar fi determinat să intre în luptă și populația albă săracă din Sud — masa muncitorilor ruinați și oropsiți, care urau oligarhia sclavagistă, dar mai erau prizonierii prejudecății rasiste.

Într-o serie de articole din 1862, Marx vorbește de procesul de delimitare din sînul partidului de guvernămînt, partidul republican, sub influența creșterii și unirii forțelor care militau pentru abolirea imediată a sclaviei („Manifestări aboliționiste în America”, „Rezultatul alegerilor din statele din Nord”). Articolul „Rezultatul alegerilor din statele din Nord”, publicat pentru prima oară în Opere, face o caracterizare pregnantă a schimbărilor produse în sînul partidului republican, silit, sub presiunea maselor largi populare, să adopte o poziție mai hotărîtă în problema eliberării sclavilor. Analizînd rezultatele alegerilor pe state, Marx ajunge la concluzia că insuccesul republicanilor în alegeri s-a datorat, în primul rînd, faptului că fermierii din nord-vest erau nemulțumiți de folosirea metodelor vechi în modul de ducere a războiului. Făcînd bilanțul primei etape a războiului, Marx scria: „Pînă acum am asistat numai la primul act al războiului civil — acela al ducerii *constituționale* a războiului. Al

doilea act — al ducerii revoluționare a războiului — este iminent" (vezi volumul de față, pag. 551).

În articolul „Cu privire la evenimentele din America de Nord”, publicat și el pentru prima oară în Opere, Marx salută călduros proclamația lui Lincoln cu privire la eliberarea sclavilor negri aparținând plantatorilor care au participat la rebeliune. Acest document, „care a desființat vechea constituție americană”, a marcat trecerea la o nouă etapă a războiului — războiul dus în mod revoluționar. Articolul face o caracterizare strălucită lui Lincoln — omul ieșit din popor, plebeul ale cărui acțiuni au fost lipsite de poză, fraze goale și patos fals. În același timp, Marx subliniază mărginirea burgheză a unor decrete ale lui Lincoln, criticându-l pentru atitudinea sa șovăielnică și nehotărîtă. Totodată însă, Marx dă o înaltă apreciere activității acestuia, subliniind că, „în istoria Statelor Unite și în istoria omenirii, Lincoln va ocupa al doilea loc, imediat următor, după Washington” (vezi volumul de față, pag. 579).

În articolele de încheiere consacrate războiului civil din America — „Simptome de dezagregare a Confederației de sud”, „Neutralitatea engleză. — Despre situația din statele din Sud” —, Marx, pe baza unei analize profunde a raportului de forțe dintre clase și a posibilităților de care dispuneau părțile beligerante, arată limitarea resurselor materiale și umane, creșterea forțelor centrifuge în statele sclavagiste și inevitabilitatea înfringerii lor.

Acordînd o deosebită importanță victoriei statelor din Nord, Marx a subliniat, în același timp, caracterul moderat al programului burgheziei americane, faptul că burghezia comercială și financiară erau direct interesate în menținerea rămășițelor sclaviei. Nu este de loc întîmplător, scria Marx în articolul „Rezultatul alegerilor în Statele Unite”, că tocmai orașul New York, care era sediul pieței financiare americane și reședința deținătorilor de ipotecă asupra plantațiilor din Sud „și care pînă în ultimul timp a participat activ la comerțul cu sclavi”, a reprezentat, atît în ajunul cît și în timpul războiului civil din S.U.A., principalul sprijin al partidului democrat, înclinat să încheie un compromis cu proprietarii de sclavi (vezi volumul de față, pag. 592). Această precizare făcută de Marx are o mare însemnătate pentru înțelegerea desfășurării ulterioare a evenimentelor din America — menținerea discriminării rasiale, a asupririi naționale și sociale

în S.U.A., în pofida lichidării sclaviei negrilor și a victoriei statelor din Nord.

Un loc de frunte în articolele consacrate de întemeietorii marxismului războiului civil din America ocupă expunerea desfășurării acțiunilor militare. Articolele „Războiul civil din America”, „Situția de pe teatrul de război din America” și altele, scrise de Marx împreună cu Engels, promovează teza cu privire la influența exercitată de caracterul războiului asupra metodelor după care este dus, teză deosebit de importantă pentru știința militară. Marx și Engels au criticat cu asprime planul militar strategic propus de McClellan, comandantul suprem al armatei nordiștilor (planul „Anakonda”), arătând că este străin însuși caracterului unui război revoluționar și defectuos din punct de vedere militar. În opoziție cu acest plan, conducătorii proletariatului au prezentat un plan strategic al lor, pe care l-au elaborat ținând seama de scopurile politice și sociale ale războiului civil din America. Potrivit planului lor, urma să se dea cu forțe concentrate o lovitură hotărîtoare centrelor de importanță vitală ale inamicului, și în primul rînd să se ocupe statul Georgia, pentru a despica astfel în două teritoriul Confederației (vezi volumul de față, pag. 515). Ca primă măsură de ordin militar, Marx și Engels considerau că se impune ca armata Nordului să fie epurată de ofițerii reacționari care simpatizau cu Sudul. Desfășurarea ulterioară a războiului a confirmat în întregime justetea acestei previziuni a întemeietorilor marxismului. Măsurile revoluționare luate în cea de-a doua etapă a războiului civil, a căror necesitate Marx și Engels au arătat-o încă în anii 1861 și 1862, au asigurat realizarea unei coteluri în desfășurarea acțiunilor militare și victoria definitivă a Nordului.

O bună parte a volumului o formează articolele consacrate influenței războiului civil din S.U.A. asupra relațiilor internaționale și a situației interne a țărilor din Europa și America. Marx și Engels socoteau drept una din cele mai importante sarcini ale revoluționarilor proletari demascarea intrigilor de culise ale diplomației burgheze, precum și a planurilor reacționare proiectate de clasele dominante cu privire la mișcările democrat-revoluționare și de eliberare națională. Când, în urma reținerii de către un vas de război american a vasului de poștă englez „Trent”, a apărut pericolul real al unui conflict armat între Anglia și Statele Unite, Marx a publicat o serie de articole de demascare a politicii

externe a oligarhiei engleze guvernante, care, în pofida neutralității declarate de Anglia, îi sprijinea în ascuns pe rebelii sudisti și pregătea o intervenție armată în favoarea proprietarilor de sclavi. În articolele „Conflictul anglo-american”, „Disputa în jurul afacerii «Trent»”, „Guvernul de la Washington și puterile occidentale” și altele, Marx dovedește fără putință de tăgadă caracterul mincinos și ipocrit al argumentelor invocate de cercurile guvernante engleze și de acoliții lor de pe continentul european în scopul dezlănțuirii unui război mîrșav pentru apărarea proprietarilor de sclavi. Articolele referitoare la conflictul anglo-american, de mare însemnătate pentru educarea clasei muncitoare în spiritul internaționalismului, învățau proletariatul cum să-și elaboreze și să-și apere propria lui linie revoluționară în conflictele internaționale.

Considerînd înfrîurirea activă a clasei muncitoare asupra politicii externe a claselor dominante drept una din principalele sarcini ale proletariatului revoluționar, drept parte integrantă a luptei generale pentru eliberarea maselor de oameni ai muncii, Marx și Engels au dat o înaltă apreciere acțiunilor antiintervenționiste ale clasei muncitoare engleze. În articolele „Părerea ziarelor și părerea poporului”, „Un miting al muncitorilor din Londra” și „Starea de spirit anti-intervenționistă”, Marx arată că clasa muncitoare din Anglia a rămas credincioasă datoriei sale internaționale, în pofida psihozei șoviniste create de presa venală a lui Palmerston. Fermitatea clasei muncitoare engleze, sublinia Marx, n-a putut fi înfrîntă nici de cele mai grele lipsuri materiale, provocate de încetarea importurilor de bumbac ca urmare a blocadei statelor din Sud. Caracterizînd această atitudine internaționalistă a muncitorilor englezi, Marx scria: „Clasa muncitoare din Anglia și-a cîștigat o glorie nepieritoare în istorie prin faptul că a zădărnicit, cu ajutorul unor mitinguri de masă entuziaste, repetatele încercări ale claselor dominante de a organiza o intervenție în favoarea proprietarilor de sclavi americani, cu toate că continuarea războiului civil din America a impus unui milion de muncitori englezi cele mai îngrozitoare suferințe și privațiuni” (vezi volumul de față, pag. 606).

În articolele „Starea de mizerie a muncitorilor din Anglia” și „Mitinguri în apărarea lui Garibaldi. — Starea de mizerie a muncitorilor din industria bumbacului”, Marx descrie tabloul mizeriei înfiorătoare în care trăiesc țesătorii

șomeri din Lancashire, aruncați în stradă în urma încetării activității unor întreprinderi din ramura industriei bumbacului. Arătând că „foamea de articole de bumbac” le convenea de minune fabricanților englezi, deoarece contribuia la vânzarea mărfurilor stocate ca urmare a supraproducției, Marx demască încercările ipocrite ale claselor dominante de a explica starea de mizerie a oamenilor muncii din Anglia exclusiv prin influența exercitată de războiul civil din America. El înfierează jalnicul sistem al carității burgheze, care-i condamnă pe muncitori și familiile lor să moară de foame. Cuprins de indignare, Marx scrie despre „neobișnuitul conflict” dintre aristocrația funciară și cea industrială, întrebându-se „care din ele sugerează în mai mare măsură vloga clasei muncitoare și care din ele este mai puțin obligată să contribuie la alinarea situației mizerie a muncitorilor” (vezi volumul de față, pag. 572).

Marx și Engels au salutat intensificarea activității politice a clasei muncitoare engleze, aflată din timpul perioadei de declin a mișcării cartiste sub puternica influență a trade-unionismului. Pe lângă acțiunile clasei muncitoare engleze împotriva intervenției în războiul civil din America, Marx a acordat o mare însemnătate demonstrațiilor populare din Anglia în apărarea mișcării de eliberare națională din Italia și împotriva politicii externe aventuroase a lui Napoleon al III-lea („Un miting în apărarea lui Garibaldi” și alte articole).

Problemelor privind relațiile internaționale și politica colonialistă dusă de marile puteri europene le sînt consacrate mai multe articole care tratează despre intervenția anglo-franco-spaniolă în Mexic („Intervenția din Mexic”, „Dezbaterile parlamentare cu privire la adresa de răspuns” și altele). În aceste articole, Marx dezvăluie adevăratele scopuri ale așa-numitei „Expediții în Mexic”, care erau camuflate sub tot felul de pretexte false, și dă în vileag caracterul colonialist al acestei expediții. Arătând că intervenția din Mexic a fost „una dintre cele mai monstruoase acțiuni consemnate vreodată în analele istoriei internaționale” (vezi volumul de față, pag. 380), Marx subliniază că adevăratul scop al intervenționistilor a fost sprijinirea reacționarilor mexicani în lupta împotriva guvernului progresist al lui Juárez, pe atunci deja recunoscut de întreaga țară. Marx demonstrează că rezultatul nemijlocit al expediției din Mexic, întreprinsă sub pretextul luptei împotriva anarhiei, nu poate și nu va însemna decît slăbirea guvernului constituțional, consolidarea, cu aju-

torul baionetelor franceze și spaniole, a partidului clerical antipopular și reînțelegerea războiului civil, care între timp se stinsese. În aceste articole, pătrunse de o simpatie profundă pentru poporul mexican și pentru lupta lui de eliberare, Marx înfierează fără cruțare acțiunile intervenționistilor, care au pornit cu perfidie războiul împotriva unei țări iubitoare de pace. Articolele consacrate intervenției din Mexic reprezintă o dovadă evidentă a luptei intransigente duse de Marx și Engels împotriva colonialismului și a subjugării naționale, împotriva exploatării și înrobirii țărilor slab dezvoltate și dependente din punct de vedere economic de țările capitaliste mai dezvoltate din Europa.

Marx avertizează proletariatul internațional și împotriva unui alt pericol legat de intervenția anglo-franco-spaniolă. El consideră amestecul „areopagului european înarmat” în treburile interne ale statelor americane drept „mijlocul extrem” la care au recurs Palmerston și Bonaparte pentru a provoca un conflict armat cu Statele Unite. În articolele „Harababura din Mexic”, „Accentuarea simpatiilor în Anglia” și altele, el dă în vileag străduințele cercurilor guvernante engleze de a folosi evenimentele din Mexic drept pretext pentru o intervenție a Angliei și Franței în războiul civil din America de partea statelor sclavagiste din Sud, iar teritoriul Mexicului drept cap de pod în vederea unei asemenea intervenții.

Marx demască planurile lui Napoleon al III-lea de a participa la expediția în Mexic, arătând că pentru Ludovic Bonaparte aventurile în politica externă constituie un mijloc de menținere a celui de-al doilea Imperiu bonapartist reacționar și de a dobândi anumite concesiuni teritoriale în Europa, în special în Elveția. În articolul „O nouă escrocherie internațională Mirès”, el mai subliniază și faptul că cercurile financiare ale celui de-al doilea Imperiu — care aveau drept țel crearea unui imperiu colonial francez — erau direct interesate ca Napoleon al III-lea să întreprindă aventura din Mexic.

Subliniind în mod deosebit rolul reacționar al Angliei, inițiatorea intervenției armate din Mexic, Marx smulge masca de pe fața diplomației burgheze engleze, scoțind la iveală odioasa ei fățarnicie, cruzimea ei față de cei slabi, servilismul față de cei puternici și totala desconsiderare de către ea a dreptului internațional. Întemeietorii marxismului au arătat creșterea vizibilă în acea perioadă a rolului contra-

revoluționar al politicii externe duse de cercurile guvernante engleze, rol pe care Anglia burghezo-aristocratică îl juca de foarte multă vreme în treburile europene. Transformarea Angliei pe la mijlocul secolului al XIX-lea în „atelier al lumii” și străduințele claselor dominante din Anglia de a-și menține monopolul industrial și colonial au făcut inevitabil din această țară bastionul tuturor mișcărilor reacționare nu numai în Europa, ci și în întreaga lume.

Demascînd politica externă agresivă a marilor puteri europene — Anglia, Rusia și Franța —, îndreptată spre reprimarea mișcărilor de eliberare națională și spre subjugarea popoarelor străine, Marx înfierează politica colonialistă dusă de guvernul Palmerston în China, India, Persia, Afganistan și în alte țări. El demonstrează, pe bază de cifre și fapte, că războiul de cotropire dus de Anglia și Franța în China în 1860 și ocuparea Siriei de către Franța în același an — puse la cale de guvernele acestor țări fără asentimentul popoarelor lor — au un caracter tîlhăresc.

Volumul cuprinde o serie de articole cu privire la problemele militare. O mare parte din ele sînt consacrate generalizării experienței războiului civil din America. Dezvoltînd știința despre război, Engels relevă rolul hotărîtor al maselor populare și însemnătatea factorului moral în lupta armată. El urmărește cu atenție dezvoltarea tehnicii militare și consideră că războiul civil din America a inaugurat o întregă epocă în acest domeniu. Engels demonstrează legătura dintre tehnica militară și dezvoltarea tacticii și subliniază că dezvoltarea armamentului este în funcție de schimbările survenite în modul de producție.

O serie din articolele pe teme militare cuprinse în volum constituie o completare esențială la seria de articole scrise de Engels pentru „Noua Enciclopedie Americană” între anii 1857 și 1860 și publicate în volumul 14 al ediției de față. În articolele „Despre tunul ghintuit”, „Despre tunurile cu țeava ghintuită”, „Infanteria ușoară franceză” și altele, Engels analizează de pe pozițiile materialismului istoric procesul perfecționării diferitelor genuri de arme, ca și dezvoltarea tacticii în diverse țări. În seria de articole apărute în revista „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire”, Engels face o analiză și o critică profundă organizării și sistemului de instruire militară a unităților de voluntari englezi. Problema compoziției de clasă a trupelor de voluntari este analizată de el în articolul „Trupele britanice de voluntari”,

publicat în „New York Daily Tribune”. Manuscrisul neterminat al lui Engels „Kinglake despre bătălia de la Alma” spulberă mitul invincibilității și al pretinselor fapte de vitejie săvârșite de trupele engleze în timpul războiului Crimeii, mit vehiculat de istoriografia burgheză engleză. Engels elogiază în această lucrare, pentru care s-a folosit de o serie de izvoare rusești, rezistența eroică opusă de trupele rusești în Crimeea.

Lucrările lui Engels cu un caracter istoric-militar cuprinse în acest volum sînt un important izvor pentru studiul învățaturii marxiste despre război, armată și arta militară. Ele reprezintă o contribuție substanțială la dezvoltarea științei militare marxiste și a istoriei artei militare cu adevărat științifice.

*
*   *

Majoritatea articolelor cuprinse în acest volum au apărut fără semnătură. Faptul că ele au fost scrise de Marx și Engels a fost stabilit în urma cercetării corespondenței dintre ei, a notelor speciale ale redacțiilor unor ziare în care acestea au apărut, precum și a altor izvoare. Greșelile evidente de tipar la nume proprii, denumiri geografice, date numerice, date etc. din textul articolelor publicate în „New York Daily Tribune” și în alte ziare au fost corectate pe baza confruntării cu sursele folosite de Marx și Engels.

Titlurile articolelor și corespondențelor corespund celor sub care au apărut în ziare. În cazurile cînd titlurile articolelor lipseau în original, ele au fost date de Institutul de marxism-leninism și sînt incluse între paranteze drepte.

*Institutul de marxism-leninism
de pe lingă C.C. al P.C.U.S.*

KARL MARX
și
FRIEDRICH ENGELS

Ianuarie 1860—septembrie 1864

New-York Tribune.

VOL. IX. NO. 602.

NEW-YORK, TUESDAY, FEBRUARY 7, 1860.

PRICE TWO CENTS.

Karl Marx

Situația din Franța¹

Paris, 17 ianuarie 1860

Ludovic-Napoleon, îmbrățișînd crezul liber-schimbist, intenționează să proclame o nouă eră a păcii. E puțin probabil ca el să piardă acum prilejul de a fi primit în rîndurile quakerilor², iar anul 1860 va intra în analele istoriei Europei ca primul an al secolului de aur. Aceste știri senzaționale, care au făcut ocolul întregii prese londoneze, își au izvorul într-o scrisoare a lui Ludovic Bonaparte adresată ministrului de stat Fould și publicată în „Moniteur”³ din 15 ianuarie 1860. Primul rezultat al publicării acestei scrisori a fost o scădere a cursului titlurilor de stat la Paris și o creștere a cursului lor la Londra.

În primul rînd este necesar să cercetăm amănunțit corpus delicti*, adică scrisoarea imperială menită să servească drept fundament întregului edificiu al noii ere. Ludovic Bonaparte îl anunță pe d-l Fould că „a sosit momentul să reflectăm asupra unor mijloace în stare să ducă la o dezvoltare mai masivă a diferitelor ramuri ale avuției naționale”. O declarație asemănătoare a apărut în „Moniteur” în ianuarie 1852, cînd coup d'état** a deschis era lui Crédit mobilier, Crédit foncier și a altor Crédits ambulants⁴. Dar asta nu este încă totul. Începînd cu această perioadă bogată în evenimente, fiecare raport financiar anual apărut sub egida autocratului francez subliniază cu tărie, aducînd în sprijinul afirmațiilor pe care le face numeroase cifre oficiale, faptul că imperiul s-a ținut de cuvînt și că sub conducerea sa plină de grijă toate ramurile industriei naționale s-au și dezvoltat puternic.

* — corpurul delict. — Nota trad.

** — lovitură de stat. — Nota trad.

Așadar, sîntem într-o mare încurcătură. Sau declarațiile făcute în timpul loviturii de stat au fost premature, iar rapoartele financiare publicate după lovitura de stat erau false, sau declarația actuală este pură înșelătorie.

În orice caz, după cum reiese din însuși noul manifest imperial, nu încapе îndoială că avantajele economice de care urma să se bucure societatea franceză prin reînvierea bonapartismului nu se referă la trecut, ci la viitor. Să vedem acum prin ce invenții noi vor fi înfăptuite aceste transformări economice binefăcătoare.

În primul rînd, Bonaparte își începe scrisoarea comunicîndu-i d-lui Fould, care trebuie să fi fost cam surprins de epocala descoperire a stăpînului său, că „comerțul nostru exterior trebuie să se dezvolte pe calea schimbului de produse”, ceea ce este o curată tautologie. Dar, întrucît comerțul exterior constă din schimbul de produse naționale pe produse străine, nu se poate contesta că pentru dezvoltarea comerțului exterior francez trebuie dezvoltat schimbul de produse franceze. Rezultatul principal pe care Ludovic Bonaparte speră că îl va avea extinderea proiectată a comerțului exterior francez este „bunăstarea clasei muncitoare”, a cărei situație s-a înrăutățit vizibil în ultimii zece ani, după cum recunoaște în mod tacit eroul loviturii de stat și după cum arată autorii contemporani francezi (vezi, de pildă, lucrările decedatului domn Colins ⁵⁾). Din nefericire, un fapt destul de important izbește chiar și pe cel mai superficial observator. Din 1848 pînă în 1860, comerțul exterior francez a și făcut un uriaș pas înainte. Volumul comerțului exterior, care în 1848 a atins cifra de 875 000 000 de franci, s-a dublat în 1859. O creștere a comerțului cu peste 100% într-un interval de numai zece ani este un fenomen aproape fără precedent. Cauzele acestei creșteri pot fi găsite în California, Australia, Statele Unite etc., în nici un caz însă în arhivele din Tuileries ⁶⁾. Dar, în pofida colosalei creșteri a comerțului exterior francez din ultimii zece ani — creștere determinată de schimbările radicale intervenite pe piețele din întreaga lume, aflate cu totul în afara meschinului control al poliției franceze —, situația maselor populare franceze nu s-a îmbunătățit. Prin urmare, trebuie să fi acționat forțe suficient de puternice ca să zădărnicească rezultatele firești ale dezvoltării comerțului. Dacă dezvoltarea comerțului exterior al Franței poate explica ușurința cu care cel

de-al doilea Imperiu și-a putut satisface cele mai costisitoare capricii, sărăcirea națiunii, în pofida dublării exportului, arată cu ce preț a fost cumpărată această ușurință. După cum imperiul nu putea să existe *fără* dezvoltarea comerțului exterior, tot așa această dezvoltare a comerțului nu putea să aducă, *în condițiile existenței* imperiului, roadele așteptate.

Împăratul Austriei a lichidat printr-un decret deficitul din statul său. De ce n-ar ordona și Ludovic Bonaparte printr-un decret intensificarea comerțului exterior al Franței? Totuși el presimte că va avea de întâmpinat în drumul său obstacole.

„În primul rînd — spune el — trebuie să îmbunătățim agricultura și să eliberăm industria de toate dificultățile interne care o țin la un nivel scăzut”.

Economiștii francezi susțin într-una că îmbunătățirea agriculturii franceze este o necesitate stringentă. Dar cum intenționează Ludovic Bonaparte să rezolve această problemă? Mai întii va acorda agriculturii împrumuturi cu o „dobîndă” moderată. În Franța, după cum se știe, peste două treimi din populație se ocupă cu agricultura. Va introduce Ludovic Bonaparte pentru restul de o treime impozite pentru a putea acorda majorității națiunii împrumuturi „cu dobîndă moderată”? Ideea este într-adevăr prea absurdă pentru a insista asupra ei. Pe de altă parte, scopul mărturisit al diferitelor sale *Crédits fonciers* era de a îndrepta capitalul de împrumut spre sate. Singurul rezultat pe care au reușit să-l obțină a fost nu îmbunătățirea agriculturii, ci ruina micilor proprietari de pămînt și grăbirea concentrării proprietății funciare. Pînă la urmă se recurge din nou la vechiul panaceu răsuflat — instituțiile de credit. Nimeni nu va contesta că cel de-al doilea Imperiu marchează o epocă în ceea ce privește dezvoltarea creditului francez, dar nici faptul că în această privință el a sărit peste cal și, o dată cu propriul său credit, a pierdut și capacitatea de a stimula creditul. După umflarea și uzarea la maximum a aparatului de credit semioficial, singura inovație pare a fi visul lui Ludovic Bonaparte de a transforma însuși guvernul într-o casă de împrumut. Deoarece încercările de acest fel sînt legate de foarte mari primejdii, această încercare va fi tot atît de inevitabil sortită eșecului ca și aventura cu depozitele

de cereale, menită să ridice prețul cerealelor. Irigarea, drenarea și destelenirea pământului sînt, fiecare în felul lor, măsuri foarte bune, dar singurul lor rezultat posibil este sporirea cantității de produse agricole. Ele nu pot să ridice prețul acestor produse și nici nu-și propun un asemenea scop. Dar chiar dacă printr-o minune Ludovic Bonaparte ar găsi mijloacele necesare pentru îmbunătățirea pe scară națională a agriculturii, cum vor putea aceste măsuri să înlăture deprecierea produselor agricole, care în ultimii cinci ani apasă ca un jug greu pe grumazul țaranului francez? Pe de altă parte, Ludovic-Napoleon vrea să realizeze o îmbunătățire sistematică a mijloacelor de comunicație. Seninătatea cu care a fost făcută această propunere întrece chiar și impertinența bonapartistă. Este suficient să urmărim dezvoltarea căilor ferate franceze de la 1850 înapoi. Cheltuielile anuale pentru aceste „mijloace de comunicație” s-au ridicat în perioada 1845—1847 la aproximativ 175 000 000 de franci, iar în perioada 1848—1851 la aproximativ 125 000 000 de franci; în perioada 1852—1854 ele au reprezentat aproape 250 000 000 (dublul cheltuielilor făcute între 1848 și 1851); în perioada 1854—1856 ele s-au ridicat la aproape 550 000 000, iar între 1857 și 1859 la aproximativ 500 000 000 de franci. Cînd în 1857 o criză generală s-a abatut asupra lumii comerciale, guvernul francez s-a îngrozit de sumele uriașe care mai erau necesare atît pentru căile ferate aflate încă în curs de construire, cit și pentru cele deja aprobate. Guvernul a interzis societăților de căi ferate să realizeze anual, prin emitere de acțiuni, obligațiuni etc., mai mult de 212 500 000 de franci, a interzis înființarea de noi societăți și a fixat anumite limite pentru volumul lucrărilor anuale. Și, cu toate acestea, Ludovic Bonaparte vorbește despre căile ferate, canale etc. ca și cum ele abia ar trebui să fie descoperite. Reducerea forțată a taxelor percepute pentru transportul pe canale, sugerată de Bonaparte, este desigur o măsură care implică încălcarea unor convenții ale statului, o măsură îngrijorătoare pentru capitalul investit în ele și, firește, cu totul neindicată pentru atragerea de noi capitaluri în acest domeniu. În sfîrșit, pentru a crea o piață de desfacere pentru produsele agricole, trebuie stimulată industria de fabrică. Or, după cum am arătat mai sus, industria de fabrică a făcut progrese uriașe sub cel de-al doilea Imperiu. Totuși, în pofida creșterii fără precedent a

exportului, a dezvoltării extraordinare a căilor ferate și a altor mijloace de comunicație, precum și a umflării la maximum a unui sistem de credit cum nu l-a cunoscut încă Franța, agricultura se duce de răpă, iar țărani francezi se ruinează. Cum se explică acest fenomen ciudat? Faptul că an de an împrumuturile de stat pe termen lung sporesc cu 255 000 000 de franci, fără a mai aminti de impozitele pentru armată și marină care secătuiesc țara, constituie un răspuns destul de elocvent la această întrebare. Imperiul însuși este un teribil coșmar a cărui povară crește mai repede decât forțele de producție ale națiunii franceze. Eliminând toată vorbăria goală sau tot ce va aduce viitorul îndepărtat, rețeta lui Ludovic Bonaparte pentru industria franceză se reduce la următoarele: desființarea taxei vamale la lână și bumbac și reducerea treptată a taxelor vamale la zahăr și cafea. Toate-s bune și frumoase, dar numai credulitatea fără margini a liberschimbistilor englezi poate confunda asemenea măsuri cu libertatea comerțului. Cine cunoaște cât de cât economia politică știe prea bine că desființarea taxelor vamale la materiile prime agricole constituie un punct principal al doctrinei mercantiliștilor secolului al XVIII-lea. Aceste „dificultăți interne” care apasă asupra producției franceze nu înseamnă nimic în comparație cu acele octrois* care împart Franța în tot atâtea districte autonome câte orașe există, paralizând schimbul intern de produse și împiedicând făurirea unei bunăstări prin faptul că reduc consumul. Totuși aceste accize au sporit sub regimul imperial și vor spori și mai mult. Reducerea taxelor vamale la lână și bumbac urmează să fie compensată prin desființarea fondului de amortizare, înlăturându-se în felul acesta și ultima stavilă, fie ea chiar și numai nominală, din calea creșterii datoriei statului.

Pe de altă parte s-a hotărât defrișarea unor păduri, efectuarea unor lucrări de nivelare a terenurilor accidentate și de secare a mlaștinilor, și pentru toate acestea s-au alocat 160 000 000 de franci, care, după cum se spune, reprezintă suma rămasă disponibilă de la ultimele împrumuturi de război și care urmează să fie pusă la dispoziție în trei rate anuale, ceea ce înseamnă mai puțin de 54 000 000 de franci

* — accize comunale percepute la articolele de consum. — *Nota trad.*

pe an. Dar numai îndiguirea apelor Loirei, anunțată cu atita emfază de imperialul Cagliostro acum 5 ani și la care apoi nu s-a mai gândit nimeni, ar înghiți întreaga sumă în mai puțin de 3 luni. Ce mai rămâne atunci din manifest? „Zorile unei ere a păcii”, ca și cum această eră nu ar fi fost de mult proclamată la Bordeaux. „L'Empire c'est la paix” 7.

Scris de K. Marx
la 17 ianuarie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5862 din 7 februarie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Politica Angliei

Londra, 27 ianuarie 1860

Cele mai interesante teme abordate în dezbaterile în jurul adresei parlamentare au fost al treilea război împotriva Chinei, acordul comercial cu Franța și complicațiile din Italia⁸. Trebuie să avem în vedere că problema chineză este nu numai o problemă internațională, ci și o problemă constituțională de cea mai mare importanță. Cel de-al doilea război împotriva Chinei⁹, întreprins de lordul Palmerston cu de la sine putere, a avut ca urmare mai întâi un vot de neîncredere dat guvernului lui, iar apoi dizolvarea forțată a Camerei comunelor. Deși aleasă sub auspiciile lui Palmerston, noii Camere nu i s-a cerut niciodată să anuleze sentința dată de predecesoarea ei. Și acum cel de-al doilea război împotriva Chinei pornit de lordul Palmerston continuă deci să fie înfierat de un verdict parlamentar. Dar nu numai atât.

La 16 septembrie 1859 s-a primit în Anglia știrea despre înfrângerea de la Peiho. În loc să convoace parlamentul, lordul Palmerston s-a adresat lui Ludovic Bonaparte și a dus tratative cu acest autocrat în vederea unei noi expediții anglo-franceze împotriva Chinei.

„Timp de trei luni — spune lordul Grey — porturile și arsenalele britanice au vuit de forfota pregătirilor; s-au luat măsuri pentru a se trimite în China artilerie, material de război și canoniere și pentru a se transporta acolo, pe lângă forțele navale, și forțe terestre de cel puțin 10 000 de oameni”.

Astfel, după ce, pe de o parte, printr-un tratat cu Franța, pe de altă parte prin cheltuielile enorme făcute fără ca parlamentul să fi fost încunoștințat în prealabil, țara a fost efectiv antrenată într-un nou război, acum, când acest parlament s-a întrunit din nou, i se cere imperturbabil

„să mulțumească maiestății sale pentru faptul că a informat parlamentul despre cele întâmplate și despre pregătirile făcute în vederea expediției în China”. Ar fi putut însuși Ludovic-Napoleon să se adreseze într-un alt stil corpului său legislativ sau împăratul Alexandru senatului său?

În 1857, în cursul dezbaterilor Camerei comunelor în jurul adresei parlamentare, d-l Gladstone, actualul cancelar al trezoreriei, referindu-se la războiul împotriva Persiei, a exclamat plin de indignare :

„Afirm, fără a mă teme că voi fi contrazis, că practica de a porni războaie fără a încunoștința în prealabil parlamentul contravine întru totul *practicii statornicite* în țara noastră, este *primejdioasă pentru constituție și face absolut necesară intervenția Camerei comunelor*, pentru a evita, o dată pentru totdeauna, repetarea unui *procedeu atit de primejdios*”.

Lordul Palmerston nu numai că a repetat acest procedeu „atit de primejdios pentru constituție”, nu numai că de data aceasta l-a repetat cu concursul fățarnicului domn Gladstone, dar, ca și cum ar fi vrut să pună la încercare gradul de iresponsabilitate a guvernului, el a avut îndrăzneala, invocînd față de coroană drepturile parlamentului, față de parlament prerogativele coroanei și față de popor privilegiile amîndurora, să repete acest procedeu primejdios în cadrul aceleiași sfere de acțiune. După ce primul său război împotriva Chinei a fost dezaprobat de parlament, el a întreprins, în pofida parlamentului, un nou război împotriva Chinei. Totuși, în ambele Camere, un singur om a avut destul curaj pentru a se împotrivi acestui abuz ministerial; și, lucru curios, acest om nu făcea parte din aripa democratică a adunării legislative, ci din cea aristocratică. Acest om era lordul Grey. El a propus un amendament la adresa de răspuns la mesajul tronului în sensul că expediția nu trebuia începută înainte de a se fi cerut părerea ambelor Camere.

Felul în care a fost primit amendamentul lordului Grey atit de către purtătorul de cuvînt al partidului guvernamental cît și de către liderul opoziției maiestății sale este extrem de caracteristic pentru criza politică de care se apropie cu repeziciune instituțiile reprezentative ale Angliei. Lordul Grey a recunoscut că, formal, coroana se bucură de prerogativa de a porni războaie, dar, întrucît miniștrilor le este interzis să cheltuiască un singur farthing pentru vreo acțiune

oarecare fără aprobarea prealabilă a parlamentului, legea și practica constituțională cer ca reprezentanții răspunzători ai Coroanei să nu întreprindă expediții cu caracter militar înainte ca parlamentul să fie încunostințat și imputernicit să ia măsuri pentru acoperirea cheltuielilor provocate de acestea. Prin urmare, dacă acest for al națiunii consideră necesar, el poate să împiedice de la bun început orice război nejust sau nerațional din punct de vedere politic pe care l-ar proiecta ministrii. Excelența sa a dat apoi câteva exemple, pentru a arăta cât de strict erau respectate aceste reguli în trecut. În 1790, când câteva vase britanice au fost capturate de spanioli pe coasta de nord-vest a Americii, Pitt a prezentat ambelor Camere un mesaj al coroanei în care li se cerea să voteze un credit pentru acoperirea eventualelor cheltuieli. Tot așa în decembrie 1826, când fiica lui Don Pedro * a cerut Angliei ajutor împotriva lui Ferdinand al VII-lea al Spaniei, care pregătea o invazie în Portugalia în favoarea lui Don Miguel, Canning a prezentat un mesaj asemănător, care pune parlamentul la curent cu situația și-i indica suma la care se vor ridica eventualele cheltuieli. În încheiere, lordul Grey a dat limpede să se înțeleagă că guvernul s-a încumetat să împovăreze țara cu impozite fără consimțământul parlamentului, deoarece cheltuielile mari făcute între timp trebuiau acoperite într-un fel sau altul, și nu puteau fi acoperite decît recurgînd la sume alocate pentru cu totul alte scopuri.

Care a fost răspunsul smuls de lordul Grey guvernului? Ducele de Newcastle, la timpul său unul dintre primii care au contestat caracterul legitim al celui de-al doilea război împotriva Chinei pornit de Palmerston, a răspuns mai întîi că în ultimii ani s-a încetățenit „practica foarte sănătoasă de a nu se prezenta nici un fel de amendamente la mesaj, în afară de cazul cînd ar fi vorba de atingerea unui scop înalt de partid”. Cum însă lordul Grey nu era îndemnat de motive fracționiste și pretindea că nu aspiră să înlătore pe unii miniștri pentru a le ocupa locul, ducele de Newcastle nu putea să înțeleagă ce urmărea prin această încălcare a unei „practici foarte sănătoase din ultimii ani”? Era el atît de naiv să-și închipuie că membrii Camerei ar trage sabia fără scopuri înalte de partid? Pe de altă parte, nu este oare un lucru știut că lordul Palmerston s-a abătut mereu de la practica constituțională, pe care au respectat-o atît de riguros Pitt și Canning? Nobilul viconte n-a dus oare războaie cu de

* — Maria a II-a da Gloria. — *Nota red.*

la sine putere în 1831 în Portugalia, în 1850 în Grecia și — cum ar fi putut să adauge ducele de Newcastle — în Persia, Afganistan¹⁰ și multe alte țări? Dacă parlamentul i-a permis lordului Palmerston ca timp de 30 de ani să-și aroge dreptul de a declara război, de a încheia pace și de a introduce impozite, atunci de ce încearcă subit să rupă cu o tradiție servilă atât de îndelungată? Dreptul constituțional era poate de partea lordului Grey, dar dreptul cutumiar era, fără îndoială, de partea lordului Palmerston. De ce să fie acum tras la răspundere nobilul viconte, cînd niciodată înainte el n-a fost pedepsit pentru asemenea inovații „rezonabile”. Într-adevăr, ducele de Newcastle a dat mai curînd dovadă de indulgență neacuzîndu-l pe lordul Grey de rebeliune cînd a încercat să desființeze privilegiul consfințit al lordului Palmerston de a dispune de forțele armate și de finanțele Angliei ca de o proprietate a sa.

Tot atât de original a fost și felul în care ducele de Newcastle a încercat să dovedească legitimitatea expediției pe Peiho. Există un tratat anglo-chinez din 1843, în virtutea căruia Anglia se bucură de toate drepturile acordate de Imperiul ceresc națiunilor celor mai favorizate¹¹. La rîndul ei, Rusia, printr-un tratat cu China încheiat recent, și-a rezervat dreptul de a naviga în susul fluviului Peiho¹². Prin urmare, în virtutea tratatului din 1843, englezii aveau și ei dreptul să navigheze pe acest fluviu. Ducele de Newcastle a spus că poate să susțină acest lucru „fără a mai fi nevoie de argumente speciale”. Are el într-adevăr posibilitatea? Pe de o parte, există împrejurarea supărătoare că tratatul rus a fost abia ratificat și deci a intrat în vigoare abia după catastrofa de la Peiho. Aceasta, desigur, este un simplu hysteron proteron*. Pe de altă parte, este îndeobște cunoscut că în timp de război tratatele existente încetează de a mai fi în vigoare. Dacă în timpul expediției la Peiho englezii erau în război cu chinezii, ei nu puteau, firește, invoca nici tratatul din 1843 și nici vreun alt tratat. Dar dacă nu erau în război, înseamnă că guvernul Palmerston și-a arogat dreptul de a porni un nou război fără aprobarea parlamentului? Pentru a scăpa de acest din urmă împas, sârmanul Newcastle susține că în ultimii doi ani, de la bombardarea Cantonului¹³, între Anglia și China n-a fost *niciodată* pace. Așadar, guvernul a continuat doar ostilitățile, nu le-a reînceput și, deci, Newcastle a putut invoca, fără să recurgă la argu-

* — intervertire a faptelor. — Nota trad.

mente speciale, tratatele în vigoare numai în timp de pace. Și, ca o culme a acestei dialectici ciudate, concomitent, lordul Palmerston, șeful guvernului, a afirmat în Camera comunelor că în toți acești ani Anglia „nu s-a aflat niciodată în război cu China”. Și nici acum nu poate fi vorba de așa ceva. Au existat, ce-i drept, bombardarea Cantonului, catastrofa de la Peiho și expediția anglo-franceză, dar n-a fost război, pentru că nu s-a declarat război și pentru că pînă în prezent împăratul Chinei a permis ca tranzacțiile de la Șanghai să-și urmeze cursul obișnuit. Tocmai nesocotirea față de chinezi a tuturor normelor internaționale legale la izbucnirea unui război, Palmerston o invocă ca o justificare a faptului că n-a respectat nici normele constituționale față de parlamentul britanic, în timp ce contele Granville, mandatarul lui în Camera lorzilor, a declarat cu dispreț că, „în ceea ce privește China, consultarea parlamentului de către guvern” este „o chestiune pur tehnică”. Consultarea parlamentului de către guvern o chestiune pur tehnică! Atunci ce deosebire mai există între parlamentul britanic și Corps législatif din Franța? În Franța, cel puțin, cel care îndrăznește să se substituie națiunii este moștenitorul prezumțios al unui erou național, un om care totodată înfruntă fățiș toate riscurile unei asemenea uzurpări. În Anglia însă, cel care caută fără zgomot, pe tăcute și fără nici un risc, să acapareze o putere nelimitată este un exponent de mîna a doua, un carierist uzat, nulitatea anonimă a unui așa-zis guvern, care se bazează pe mărginirea parlamentului și pe sporovăiala derutantă a unei prese anonime. Comparați, pe de o parte, mișcarea provocată de un Sulla¹⁴ și, pe de altă parte, frauduloasele manevre afaceriste ale directorului unei bănci de acțiuni, ale secretarului unei societăți filantropice sau ale unui paracliser de la o sacristie, și veți înțelege deosebirea dintre uzurparea imperială din Franța și uzurparea ministerială din Anglia.

Lordul Derby, știind prea bine că ambele părți sînt la fel de interesate în menținerea unui guvern neputincios și lipsit de răspundere, nu s-a putut, firește, ralia „părerii intransigente a nobilului conte (Grey) în ceea ce privește lipsurile guvernului”. El nu putea să nu fie întrucîlva de acord cu plîngerea lordului Grey

„că guvernul trebuia să convoace parlamentul și să-l consulte în problema chineză”, dar „fără îndoială că nu l-ar sprijini pe Grey dacă acesta ar insista ca amendamentul să fie pus la vot”.

În consecință, amendamentul n-a fost pus la vot, și toate dezbaterile în legătură cu războiul împotriva Chinei s-au dizolvat în ambele Camere într-un torent de complimente grotești cu care toți l-au copleșit pe amiralul Hope, care a reușit în mod atit de strălucit să decimeze forțele engleze.

Scris de K. Marx
la 27 ianuarie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5868 din 14 februarie 1860

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Noul tratat dintre Franța și Anglia

Londra, 28 ianuarie 1860

Tratatul comercial cu Franța nu va fi prezentat Camerei comunelor înainte de 6 februarie. Totuși, cunoscând cele discutate în timpul dezbaterilor în jurul adresei parlamentare, insinuările ziarelor franceze și zvonurile care circulă la Londra și Paris, ne putem permite ca, în pofida avertizărilor solemne ale d-lui Gladstone, să facem o apreciere generală a acestui „drăgălaș copil adoptiv”¹⁵. Luni 22 ianuarie tratatul a fost semnat în regulă la Paris; nașii lui francezi au fost ministrul comerțului Rouher și ministrul de externe ad interim Baroche, iar din partea Angliei această funcție au îndeplinit-o lordul Cowley și d-l Cobden. Faptul că d-l Michel Chevalier — fostul saint-simonist — a avut partea sa de contribuție la această chestiune și că întreaga Franță regretă că Ludovic-Napoleon n-a avut atîta tact încît să permită acestei personalități distinse (adică d-lui Chevalier) să-și pună semnătura pe tratat alături de confrère*-ul lui englez, este o știre pe care însăși „distinsa personalitate” a binevoit s-o trimită la Londra pentru a fi publicată în diferitele ziare ale liber-schimbistilor. Ziarele nu știu însă că Père Enfantin, fostul mare preot al saint-simonismului, a fost personajul principal din partea francezilor. Nu este oare de-a dreptul uimitor că acești saint-simoniști, începînd cu Père Enfantin și pînă la Isaac Péreire și Michel Chevalier, s-au transformat în principalii piloni economici ai celui de-al doilea Imperiu? Dar să ne întoarcem la „confrère-ul englez”

* — confratele. — *Nota trad.*

al d-lui Chevalier, fostul fabricant din Lancashire care, desigur, s-a simțit foarte măgulit că a avut cinstea să-și pună semnătura pe un tratat internațional. Dacă avem în vedere că tratatele la baza cărora stă principiul reciprocității și tratatele comerciale în general, cu excepția tratatelor încheiate cu barbari au fost întotdeauna vehement înfierate de către liber-schimbistii englezi în frunte cu Cobden, ca fiind forma cea mai odioasă și mai perfidă de protecționism, dacă avem în vedere că actualul tratat, chiar și din punctul de vedere al reciprocității, apare ca un acord destul de ridicol, și, în sfârșit, dacă apreciem la justa valoare scopurile și obiectivele politice pe care acest tratat este menit să le camufleze, publicul ar înclina să-l compătimizească pe d-l Richard Cobden, considerându-l victima nevinovată a unei mașinații palmerstoniene. Dar mai există și reversul medaliei. După cum se știe, d-l Cobden a primit cîndva pentru succesul obținut în campania sa împotriva legilor cerealelor¹⁶ aproximativ 60 000 l. st. de la fabricanții recunoscători. Cea mai mare parte din această sumă a fost plasată de d-l Cobden în acțiuni americane, și, în urma crizei din 1857, el a pierdut aproape tot. Speranțele pe care le mai nutrea cînd a plecat în Statele Unite s-au dovedit a fi deșarte. D-l Cobden s-a întors în Anglia ca un om ruinat. Pentru a putea apela la națiune în vederea unei liste de subscripție era nevoie de un pretext național, de vreo tranzacție de mare răsunet, care l-ar fi înfățișat pe d-l Cobden din nou ca înger păzitor al Regatului Unit, ca omul „care asigură milioanele de familii modeste belșug și liniște”. În acest scop tratatul anglo-francez a fost cît se poate de *bine venit*, și, după cum rezultă din ziarele de provincie, circulă o nouă listă de subscripție pentru suma de 40 000 l. st., care este menită să-l despăgubească pe marele apostol al libertății comerțului de pierderile suferite în America și care a fost întîmpinată cu multă „simpatie”. Nu încapă însă nici o îndoială că dacă, de pildă, Disraeli ar fi prezentat în Camera comunelor un asemenea tratat, d-l Cobden, în fruntea liber-schimbistilor, ar fi propus să se dea un vot de neîncredere guvernului care încearcă să reînvie cele mai trisie greșeli ale trecutului întunecat.

Din tabelul de mai jos rezultă totalul taxelor protecționiste percepute în 1858 de Anglia la mărfuri franceze :

Mărfuri	Taxe vamale
	l.st.
Coșuri	2 061
Unt	7 159
Porțelan și obiecte de porțelan	1 671
Ceasornice de perete	3 928
Cafea	4 311
Ouă	19 934
Broderii	5 572
Flori artificiale	20 412
Fructe	7 347
Dantele	1 858
Cizme, ghete și alte obiecte de piele	8 883
Mănuși	48 839
Instrumente muzicale	4 659
Uleiuri minerale	2 369
Tapete de hirtie	6 713
Împletituri de paie pentru pălării etc.	11 622
Mătăsuri	215 455
Coniac și alte băuturi spirtoase	824 960
Zahăr	275 702
Ceai	14 358
Tutun	52 696
Ceasuri de mână	14 940
Vin	164 855

Majoritatea acestor taxe vamale erau taxe vamale protecționiste, ca cele percepute pentru coșuri, ceasornice de perete, dantele, ghete, mănuși, mătăsuri etc. Altele, ca cele percepute pentru coniac etc., erau mai mari decât accizele percepute în Anglia pentru băuturi spirtoase engleze și, ca atare, erau de asemenea protecționiste. Chiar și obișnuitele taxe vamale fiscale, ca de pildă taxa vamală la vin, ar putea fi considerate de un liber-schimbist consecvent ca taxe vamale protecționiste, deoarece este aproape imposibil să percepi taxă vamală la o marfă străină fără a proteja totodată o marfă similară, dacă nu identică, de pe piața internă. Astfel, taxa vamală la vinurile străine poate fi considerată o taxă vamală protecționistă la berea indigenă etc. În virtutea tratatului recent încheiat, toate taxele vamale engleze la mărfurile franțuzești urmează să fie imediat desființate, în timp ce taxele vamale la coniac, vin și alte articole vor fi egale cu accizele engleze sau cu taxele vamale fixate acum la produse similare (de pildă vin) aduse din coloniile britanice. Pe de altă parte, modificările tarifelor vamale franceze

nu vor fi complet introduse înainte de octombrie 1861, după cum reiese din următoarea știre luată dintr-un ziar guvernamental francez :

1 iulie 1860 — desființarea taxelor de import la bumbac și lână.

1 iulie 1860 — aplicarea tarifului belgian la cărbunele și coșul englezesc.

1 octombrie 1860 — introducerea taxei vamale de 7 franci la 100 kg de fier în locul actualelor taxe vamale.

31 decembrie 1860 — reducerea taxelor de import la mașini.

1 iunie 1861 — desființarea prohibiției la fire și țesături de cînepă și fixarea unor taxe vamale care să nu depășească 30%.

1 octombrie 1861 — desființarea tuturor celorlalte prohibiții, ele urmînd a fi înlocuite timp de 5 ani cu taxe vamale protecționiste ad valorem * și care după această dată să nu depășească 25%.

În afară de reducerea taxei vamale la cărbunele englezesc pînă la nivelul tarifului plătit acum la cărbunele belgian, toate concesiile făcute de Franța au, după cît se pare, un caracter foarte echivoc. De pildă, prețul unei tone de fontă de calitate a întii (Wales) este în momentul de față de 3 l. st. și 10 șilingi, dar taxa vamală franceză la fier va fi cu aproape 3 l. st. mai mare. Revista londoneză „Economist”¹⁷ recunoaște că taxa vamală de 30% ad valorem la mărfurile prohibite la import va avea de fapt un caracter protecționist. Atîta timp cît reducerea reală sau aparentă a taxei vamale la mărfurile englezești se amîină pentru mai tîrziu, guvernul englez joacă de fapt rolul unei societăți de asigurare care garantează menținerea la putere a lui Ludovic-Napoleon în cursul acestei perioade. Adevăratul secret al acestui tratat comercial, și anume că „*el nu este cîtuși de puțin un tratat comercial*”, ci o simplă mistificare, care are drept scop să dezorienteze agerimea comercială a lui John Bull și să camufleze un plan politic abil, a fost dezvăluită magistral de d-l Disraeli în timpul dezbaterilor în jurul adresei parlamentare. În esență, dezvăluirile s-au redus la următoarele :

„Acum cîțiva ani, împăratul francezilor a făcut o declarație în genul scrisorii pe care el a adresat-o de curînd ministrului de interne ; în această declarație el a propus desființarea totală a sistemului prohibitiv și adoptarea unor măsuri similare celor din ultimul său manifest. În 1856 a fost prezentat în Adunarea legislativă un proiect de lege în acest sens, dar înainte de a fi adoptat a fost dat spre examinare celor 86 de consilii depar-

* — după valoare. — *Nota trad.*

tamentale din Franța care, cu excepția a 6, au aprobat proiectul de lege cu condiția ca pînă la punerea în aplicare a noului sistem să treacă o anumită perioadă de timp. În consecință, întrucît împăratul a fost de acord cu această propunere, hotărîrea lui de a se traduce în viață acest sistem a fost expusă într-un document public, în care s-a stabilit că el va intra în vigoare în iulie 1861. De aceea, tot ceea ce Franța se angajează să facă pe baza acestui tratat în iulie 1861 a și fost prevăzut în Franța pe cale legislativă”.

Scris de K. Marx
la 28 ianuarie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5868 din 14 februarie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Reforma militară din Germania

Războiul din Italia din 1859 a arătat, într-o măsură și mai mare decât războiul Crimeii¹⁸, că armata franceză are cea mai bună organizare din Europa. Cu excepția armatei franceze, armata austriacă era, fără îndoială, superioară tuturor celorlalte armate din Europa; cu toate acestea, în scurta campanie din 1859, deși soldații ei s-au acoperit de glorie, armata în ansamblu n-a putut să câștige nici o bătălie. Chiar dacă ținem seama de incapacitatea corpului de generali, de lipsa de unitate în comandament și de amestecul necompetent al împăratului, în rîndurile ofițerilor și soldaților din regimentele austriece domnea totuși impresia unanimă că insuccesul lor se datora, în parte, unei organizări mai puțin adaptate necesităților războiului modern decât cea a adversarilor lor. Și dacă armata austriacă, care abia acum câțiva ani a fost complet reorganizată, s-a dovedit a fi necorespunzătoare, atunci ce se putea aștepta de la alte armate, a căror organizare data mai de mult?

Nu-i de mirare că sub acest raport francezii erau superiori celorlalți. Nu se poate ca o națiune cu oarecare aptitudini militare să ducă timp de 25 de ani, pe o scară atât de mare, războaie de guerillă ca cele din Algeria¹⁹, fără a ajunge, datorită acestui fapt, să dezvolte la maximum aptitudinile trupelor ei. În timp ce Anglia și Rusia și-au purtat războaiele din India și Caucaz mai ales cu ajutorul unor trupe special destinate acestui scop, cea mai mare parte a armatei franceze trecuse prin școala algeriană. Franța a tras maximum de foloase din această școală, care, ce-i drept, a costat multe vieți omenești și mulți bani, dar s-a dovedit extrem de eficace și rodnică prin acumularea unei prețioase experiențe de luptă. Războiul Crimeii, care a urmat apoi și care a reprezentat o nouă școală de proporții mai mari, a contribuit la întărirea

încrederii soldatului în el însuși, arătându-i că experiența dobândită în campaniile împotriva unor triburi nomade și unor detașamente neregulate era la fel de utilă și de aplicabilă și în lupta împotriva unor trupe regulate.

Faptul că în aceste împrejurări o națiune înzestrată cu un talent deosebit pentru arta militară și-a ridicat organizarea de luptă pe o treaptă de perfecțiune care întrece toate realizările vecinilor ei — fapt dovedit fără putință de tăgadă la Magenta și la Solferino²⁰ — a stîrnit totuși mirare, îndeosebi în Germania. Pedanții militari din această țară erau atît de convinși de închipuita lor superioritate asupra fluturaticilor, nestatornicilor, nedisciplinaților și imoralilor francezi, încît această lovitură i-a uluit. Pe de altă parte, cadrele mai tinere și mai culte din armata austriacă și din celelalte armate germane, dintotdeauna adversari ai pedantismului, și-au ridicat imediat glasul. Ofițerii austrieci, sub impresia proaspătă a bătăliei de la Magenta, au fost primii care au avut curajul să spună — și pe bună dreptate — că francezii nu poartă ranițe în timpul luptei, nu au cravate și gulere tari, nici tunici strîmte sau pantaloni înguști; ei poarta pantaloni largi și tunică largă, cu guler răsfrînt, gîtul și pieptul le sînt absolut libere, capul și-l acoperă cu o capelă ușoară, iar cartușele le poartă în buzunarele de la pantaloni. Acolo unde soldații austrieci ajung sleiți și gifiind, francezii sosesc vioi, cu cîntecul pe buze, în stare de orice efort fizic. Iată ce comunicau ofițerii austrieci în scrisorile lor de pe cîmpul de luptă, și ofițerii prusieni, bavarezi și ceilalți ofițeri confirmau spusese lor. Se întîmplase ceva de neconceput: soldații se încumetaseră într-adevăr să înfrunte dușmanul fără acele dichisuri împovărătoare care nu au alt scop decît acela de a da războiului pompa cuvenită și un cadru măreț și constituie, fără deosebire, adevărate cămăși de forță pentru soldat; și deși le-au lipsit aceste cămăși de forță, ei au ieșit biruitori în toate bătăliile. Acest fapt era atît de grav, încît nici chiar guvernele germane n-au putut să-l treacă cu vederea.

În felul acesta reforma militară a devenit în Germania o lozincă a zilei, spre marea spaimă a tuturor adeptilor vechilor tradiții militare. Cele mai revoluționare teorii privind meseria armelor nu numai că erau puse în discuție cu dezinvoltură, dar erau chiar luate în seamă de guverne. Primul punct privea, firește, echipamentul soldatului, care constituise cea mai flagrantă deosebire dintre cele două armate pe cîmpul de luptă. Discuțiile purtate în jurul acestui proiect au fost

tot atît de interminabile pe cît de diferite erau gusturile. În problema uniformei militare s-a dat dovadă de mult spirit inventiv. Capelele, căștile, chiverele, chipiile, tunicile, bluzele, mantalele, gulerele, manșetele, pantalonii, jambierele și cizmele au fost discutate cu atîta aprindere și elocință, ca și cum numai de aceste lucruri a depins deznodămîntul bătăliei de la Solferino. Cei mai extravaganzî în uniformele lor militare au fost austriecii. După ce au copiat aproape fidel modelul francez (cu excepția culorii), ei au trecut prin toate stadiile intermediare pînă la scurtă și pălărie moale cu boruri mari. Imaginați-vă pe țănoșul, conservatorul și gravul soldat austriac al maiestății sale imperiale și regale în cocheta uniformă a vînătorului francez sau, și mai rău, în vestonul și cu pălăria de fetru ale corpului de voluntari revoluționari germani din 1848. Nici că se putea imagina o satiră mai bună la adresa sistemului militar austriac decît însuși faptul că fiecare din aceste extreme a fost discutată cu toată seriozitatea. După cum se întîmplă de obicei, controversa mai curînd s-a stîns prin epuizarea argumentelor decît a ajuns la vreo soluție; adepții vechilor tradiții militare și-au redobîndit o parte din pozițiile pierdute și, cel puțin în Austria, modificările aduse uniformei militare vor fi în ansamblu cu totul neînsemnate; de altfel și în celelalte armate germane este puțin probabil să se producă vreo schimbare în această privință, cu o singură excepție: casca prusiană, invenția preferată a romanticului Frederic Wilhelm al IV-lea, este, după cît se pare, sortită să coboare în mormînt înaintea inventatorului ei.

S-a luat apoi în discuție marea problemă a raniței. Faptul că francezii au mers la luptă fără raniță a însemnat o imprudență, care n-o putea justifica decît șansa lor și anotimpul călduros. Dar dacă aceasta ar deveni un obicei, de îndată ce s-ar schimba anotimpul și ar interveni o vreme rece sau ploioasă, ei ar fi crunt pedepsiți. Într-adevăr, prin generalizarea acestui obicei, în fiecare bătălie armata învinsă ar pierde nu numai artileria, drapelele, munițiile și proviziile, ci și tot bagajul personal al fiecărui infanterist. În consecință, cîteva zile ploioase petrecute în bivuac ar dezorganiza complet infanteria, deoarece fiecare soldat n-ar avea alt echipament decît hainele pe care le poartă pe el. Adevărata problemă este, după cît se vede, următoarea: cum s-ar putea reduce la minimum bagajul personal al fiecărui soldat? Această problemă importantă ar putea fi rezolvată ușor și

într-un mod satisfăcător dacă obiectele care compun bagajul ar fi analizate exclusiv din punctul de vedere al utilității lor efective în campanie ; în Germania însă, discuția n-a adus o rezolvare a acestei probleme.

În afară de problema îmbrăcămintei și de cea a raniței, se discută amănunțit și problema organizării diferitelor subdiviziuni ale armatei. Câți oameni trebuie să fie într-o companie, câte companii într-un batalion, câte batalioane într-un regiment, câte regimente într-o brigadă, câte brigăzi într-o divizie etc.? Iată încă un subiect în jurul căruia se pot debita, cu aerul cel mai serios și mai grav, o mulțime de baliverne. În orice armată, sistemul tacticii elementare trecează anumite limite în ceea ce privește efectivul și numărul companiilor și al batalioanelor ; minimul și maximul efectivului brigăzilor și al diviziilor sînt determinate de efectivul adoptat în armatele vecine, pentru a evita pe cît posibil, în caz de ciocnire, disproporții între unitățile tactice mai mari. A încerca să rezolvi aceste probleme pornind nu de la condițiile reale determinate de fapte concrete, ci pornind de la aparența lucrurilor este o absurditate la care ne putem aștepta, poate, din partea unor filozofi germani, dar nu din partea unor oameni ai practicii. Sporirea numărului regimentelor de infanterie de linie ale armatei austriece de la 63 la 80, concomitent cu reducerea numărului batalioanelor, le va asigura tot atît de puțin „mai mult noroc în viitor“ ca și introducerea pantalonilor largi și a gulerelor răsfrînte.

Dar în timp ce moda militară și calculele savante cu privire la efectivul normal și la compunerea brigăzii absorb întreaga atenție, marile lipsuri și racile ale sistemului militar german sînt trecute cu vederea. Într-adevăr, ce să credem despre ofițerii care discută aprins despre croiala unei perechi de pantaloni sau a unui guler, dar care se împacă ușor cu faptul că în armata Confederației germane ²¹ există aproximativ douăzeci de calibre diferite la artileria de cîmp și un număr aproape infinit de calibre la armamentul portativ ? Prilejul atît de minunat pentru unificarea calibrului în întreaga Germanie oferit de introducerea puștii ghintuite nu numai că a fost neglijat în mod scandalos, dar chiar a înrăutățit situația. Merită să ne oprim puțin asupra acestei haraburi care domnește în domeniul calibrelor. Austria, Bavaria, Württemberg, Baden și Hessen-Darmstadt au același calibru de 0,53 de țoli. Cu bunul simț practic de care germanii din sud au dat dovadă în atîtea ocazii, statele menționate au

înfăptuit această reformă extrem de importantă, introducînd același calibru în 5 corpuri de armată ale Confederației germane. În Prusia există două calibre: un calibru, așa-numitul Zündnadelgewehr, sau pușca cu ac *, de aproximativ 0,60 de țoli, și altul, vechea muschetă cu țeavă lisă, recent ghintuită după principiul lui Minié, de aproximativ 0,68 de țoli. De altfel, aceasta din urmă va fi curînd înlocuită cu prima. Corpul 9 armată are trei calibre diferite de puști ghintuite și două sau trei calibre diferite de puști cu țeavă lisă. Corpul 10 armată are cel puțin zece calibre, iar în divizia de rezervă sînt aproape tot atîtea calibre cite batalioane. Imaginați-vă acum această armată pestriță în timpul unor operații active. Cum se poate asigura ca munițiile corespunzătoare calibrului fiecărui contingent să se găsească întotdeauna la îndemînă acolo unde este nevoie de ele și ca, în caz contrar, acest contingent să nu devină neputincios și inutil? Datorită chiar și numai acestui fapt, nici un contingent, cu excepția contingentelor Austriei, statelor germane din sud și Prusiei, nu poate aduce vreun folos real într-o bătălie de durată. Același lucru se poate spune și despre artilerie. În loc să se fixeze din capul locului un singur calibru comun, corespunzător fie și vechiului tun de șase livre, care cu timpul ar fi putut deveni calibrul unic pentru tunurile de cîmp ghintuite, prusienii, austriecii și bavarezii fabrică în prezent tunuri ghintuite independent unii de alții, ceea ce va duce la o diversitate și mai mare de calibre decît există în prezent. O armată care prezintă deficiențe atît de esențiale ar putea să-și folosească timpul pentru ceva mai important decît controversele pe tema gulerelor, pantalonilor și a efectivului normal al brigăzilor și al batalioanelor.

În Germania nu poate avea loc nici un progres în domeniul meseriei armelor atîta timp cît forurile superioare nu vor să renunțe la ideea că armatele sînt create pentru parăzi, și nu pentru luptă. Pedantismul, înăbușit cîtva timp de cele întîmplate la Austerlitz, Wagram și Jena²² și de entuziasmul popular din 1813—1815, și-a ridicat curînd din nou capul; el a domnit nestingherit pînă la 1848 și, după cît se pare, în decursul ultimilor zece ani a atîns, cel puțin în Prusia, punctul culminant. Dacă Prusia ar fi fost atrasă în războiul din Italia, Pélissier ar fi pricinuit desigur armatei

* Vezi volumul de față, pag. 225—228. — Nota red.

ei o înfringere asemănătoare celei de la Jena, și numai for-
tărețele de pe Rin ar fi putut s-o salveze. Iată în ce situație
a fost adusă o armată care, în ceea ce privește calitățile
soldaților ei, nu are rival în lume. În cazul unui viitor con-
flict între Franța și Germania, avem toate motivele să ne
așteptăm la o reeditare a celor petrecute la Magenta și
Solferino.

Scris de F. Engels
la sfârșitul lunii ianuarie —
începutul lunii februarie 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 5 873 din 20 februarie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Bugetul englez

Londra, 11 februarie 1860

Ședința de aseară a constituit un eveniment important în viața parlamentară. D-l Gladstone a dezvăluit într-un amplu discurs atît secretele bugetului său cît și ale tratatului comercial, avînd grijă să facă o legătură între ele și să sprijine șubrezenia unuia prin îndrăzneala celuilalt. În ceea ce privește tratatul, cunoscut acum în amănunt de toată lumea, veți constata că scurta caracterizare pe care v-am făcut-o cu cîteva săptămîni în urmă * era absolut justă și, de fapt, nu mai am nimic de adăugat la critica generală pe care mi-am permis s-o fac atunci. De aceea am de gînd să consider bugetul d-lui Gladstone drept o simplă operație financiară engleză; o asemenea tratare a problemei este cu atît mai nimerită, cu cît apropiatele dezbateri parlamentare ne vor lămuri, desigur treptat, dedesubturile diplomatice ale faptelor și cifrelor indicate de d-l Gladstone.

Fără îndoială că există inconsecvențe în amănuntele bugetului, că se pot ridica obiecții de ordin politic împotriva oportunității de a răspunde la un deficit de peste 14% din venitul total și unei creșteri uriașe a cheltuielilor cu o desființare completă a multora din taxele vamale existente, din care, ce-i drept, doar o parte apăsau întrucîtva pe umerii maselor populare. Simplul sentiment al dreptății ne obligă totuși să spunem că bugetul d-lui Gladstone reprezintă un ingenios și temerar tur de forță financiar și că — doctrinele liber-schimbiste britanice odată acceptate —, abstracție făcînd de cîteva absurdități evidente, determinate de tratatul cu Franța și de indulgența de care fiecare cancelar britanic al trezoreriei dă dovadă întotdeauna cînd e vorba de renta funciară încasată de cei 50 000 de mari proprietari funciari —

* Vezi volumul de față, pag. 15—19. — *Nota red.*

el este o minune de buget. Situația d-lui Gladstone a fost complicată de tot felul de dificultăți pe care și le-a creat el însuși. El a fost acela care în 1853, în așa-zisul său buget model, care urma să se răsfringă asupra unei perioade de șapte ani, a făgăduit solemn să desființeze definitiv în 1860—1861 impozitul pe venit. El a mai făgăduit apoi, într-un buget suplimentar impus de războiul cu Rusia, să desființeze într-un viitor apropiat impozitul de război perceput pe ceai și zahăr. Și iată că acum, când propria sa poliță a devenit scadentă, același om vine cu un plan potrivit căruia acest impozit de război este menținut, iar impozitul pe venit este majorat de la 9 la 10 pence de fiecare liră sterlină, adică cu 11 $\frac{1}{9}$ %. Vă amintiți, desigur, că în observațiile mele critice cu privire la bugetul din 1853 al d-lui Gladstone am încercat să dovedesc că, dacă legislația financiară liber-schimbistă înseamnă în genere ceva, ea înseamnă în primul rând înlocuirea impozitelor indirecte cu impozite directe²³. Am arătat încă atunci că făgăduiala d-lui Gladstone de a desființa în continuare taxele vamale și accizele este incompatibilă cu cealaltă făgăduială făcută concomitent, de a șterge cu totul de pe lista perceptorului rubrica impozitului pe venit. Chiar dacă impozitul pe venit este fixat în mod părtinitor, nejust și chiar stupid, el constituie partea cea mai bună din legislația financiară engleză. Faptul că d-l Gladstone, în loc să fixeze un impozit substanțial asupra proprietății funciare, menține impozitul de război pe articole de primă necesitate, cum sînt ceaiul și zahărul, este o lașitate care se explică în mai mare măsură prin structura aristocratică a parlamentului decît prin propria sa obtuzitate. Dacă el ar fi îndrăznit să se atingă de renta funciară, guvernul, ale cărui șanse de viață sînt și așa destul de precare, ar fi trebuit să plece imediat. O veche zicală spune: burta flămîndului nu are urechi, dar nu este mai puțin adevărat că renta funciară nu are conștiință.

Înainte de a face o scurtă expunere a modificărilor pe care intenționează să le facă d-l Gladstone, trebuie să atrag mai întîi atenția cititorului asupra unor observații incidentale făcute în timpul discursului său. În primul rînd, cancelarul trezoreriei a recunoscut că părerea unanimă cum că libertatea comerțului își găsește întruchiparea în sistemul financiar englez este o vorbă goală. În al doilea rînd, el a recunoscut că comerțul Angliei cu Franța nu este prea însemnat, în timp ce comerțul Franței cu Anglia, dimpotrivă, este foarte

activ și în plină dezvoltare. În al treilea rînd, el a fost nevoit să recunoască că politica palmerstoniană, care s-a angajat fără știrea parlamentului în „expediții prietenești”, a schimbat radical situația și a redus la zero creșterea veniturilor trezoreriei realizate de pe urma extinderii comerțului și industriei britanice. În sfîrșit, deși a îndulcit pilula amară și a prezentat-o într-un ambalaj atrăgător, așa cum obișnuiesc să facă farmaciștii francezi cu cele mai dezgustătoare produse farmaceutice, el a trebuit să recunoască că același aliat drag, căruia Marea Britanie este pe punctul să-i jertfească aproape două milioane din venitul ei, este cauza principală a creșterii în 1860—1861 a cheltuielilor pentru armata și marina britanică la suma colosală de 30 000 000. Să nu uităm că 18 000 000 a fost suma maximă pentru cheltuielile de război pe care ducele de fier* a considerat, în urmă cu 24 de ani, că poate să o pretindă judecății sănătoase a englezului.

După aceste observații preliminare să trecem la modificările propuse de d-l Gladstone. Ele se împart în două categorii: una cuprinde modificări determinate de tratatul comercial cu Franța, cealaltă cuprinde modificări suplimentare, pe care d-l Gladstone a fost nevoit să le introducă ca să nu i se mai reproșeze că bugetul său este o concesie care i-a fost impusă de o putere despotică străină și ca să dea bugetului aspectul mai acceptabil al unei reforme generale a tarifelor vamale existente.

Modificările introduse după încheierea tratatului comercial cu Franța sînt următoarele:

Produsele industriale vor fi imediat scutite absolut și complet de tariful vamal britanic, cu excepția a trei articole, care vor fi scutite doar un timp limitat, și anume: plută, mănuși și încă un articol lipsit de importanță. Taxa vamală pe rachiu va fi redusă de la 15 șilingi de fiecare gallon** la nivelul taxei vamale pentru produsele coloniale, adică la 8 șilingi. Taxa vamală la vinurile importate din străinătate va fi redusă de îndată de la aproximativ 5 șilingi și 10 pence gallonul la 3 șilingi gallonul. Anglia se angajează apoi ca, începînd de la 1 aprilie 1861, să reducă taxa vamală proporțional cu conținutul de alcool al vinului. Toate taxele percepute pe articolele din străinătate care se produc și în

* — Wellington. — *Nota red.*

** — măsură de capacitate; un gallon englez = 4,54 litri. — *Nota trad.*

Anglia, și sînt supuse aici unui acciz, vor fi reduse la nivelul accizului perceput în țară. Aceasta este esența primei serii de modificări care vor fi introduse.

Modificările care, independent de tratatul cu Franța, urmează să-i imprime actualului buget caracterul unei reforme generale a legislației financiare britanice sînt următoarele :

• Desființarea imediată și totală a taxelor vamale pe unt, untură, brînzeturi, portocale și lămii, ouă, nucșoară, piper, lemn dulce și diferite alte articole la care taxa vamală se ridică în total la aproximativ 382 000 l. st. pe an. Reducerea actualei taxe percepute pe lemnul de construcție de la 7 șilingi și 7 șilingi și 6 pence pînă la nivelul taxei coloniale de 1 șiling și 1 șiling și 6 pence. Reducerea taxei la sultanine de la 15 șilingi și 9 pence la 7 șilingi, la stafide și smochine — de la 10 șilingi la 7 șilingi, la hamei — de la 45 șilingi la 15 șilingi. În sfîrșit, desființarea accizului la hîrtie.

Bugetul pe anul financiar 1860 se prezintă după cum urmează :

<i>Cheltuieli</i>	<i>l.st.</i>
Obligații consolidate și neconsolidate	26 200 000
Cheltuieli pentru fonduri consolidate	2 000 000
Armata și miliția	15 800 000
Flota și serviciul de pacheboturi	13 900 000
Administrația civilă și diverse	7 500 000
Administrația financiară	4 700 000
Total ..	70 100 000

<i>Venituri</i>	<i>l.st.</i>
Taxe vamale	22 700 000
Accize	19 170 000
Taxe de timbru	8 000 000
Alte impozite	3 250 000
Impozite pe venit	2 400 000
Taxe poștale	3 400 000
Domenii ale statului	280 000
Diferite venituri	1 500 000
Total....	60 700 000

Comparînd cheltuielile cu veniturile vom constata un deficit de aproape 10 000 000 l.st., pe care d-l Gladstone, așa cum am mai spus, are de gînd să-l acopere prin majorarea

impozitului pe venit de la 9 șilingi la 10 șilingi și prin menținerea impozitului de război pe ceai și zahăr. Este de prisos să ne oprim la această analiză generală a bugetului britanic pe 1860—1861, asupra modificărilor mai puțin însemnate prin care d-l Gladstone intenționează să scoată de aici, de colo câte un penny.

Scris de K. Marx
la 11 februarie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5878 din 25 februarie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Despre tunul ghintuit

I

Primele încercări de a mări bătaia gurilor de foc și precizia focului de artilerie prin ghintuirea canalului țevii, ceea ce imprimă proiectilului o mișcare de rotație perpendiculară pe traiectorie, au fost făcute încă în secolul al XVII-lea. La München există un mic tun ghintuit fabricat la Nürnberg în 1694; acest tun are opt ghinturi, iar diametrul canalului său este de aproximativ 2 țoli. În tot cursul secolului al XVIII-lea, atît în Germania cît și în Anglia s-au făcut experiențe cu tunuri ghintuite, dintre care unele se încărcau pe la culată. Deși calibrele erau mici, rezultatele obținute au fost cît se poate de satisfăcătoare; în 1776 tunurile engleze de două livre, cu o bătaie de 1 300 de iarzi, aveau o abatere în direcție de numai 2 picioare — o precizie pe care în acel timp nu putea s-o aibă, fie și cu aproximație, nici o altă gură de foc. În același an aceste tunuri ghintuite au fost folosite pentru prima oară pentru tragerea cu proiectile alungite.

Totuși, timp îndelungat aceste experiențe nu au dat nici un fel de rezultate practice. Pe atunci, tendința generală a cercurilor militare era potrivnică armelor ghintuite. Însăși pușca ghintuită era pe atunci un instrument extrem de greoi, încărcarea ei constituia o operație înceată și obositoare, care necesita multă îndemînare. Ea nu îndeplinea condițiile necesare pentru a putea fi folosită pe scară largă în război într-o epocă cînd una din cerințele principale într-o bătălie era executarea unui foc rapid atît de către liniile desfășurate și rîndurile din capul coloanei, cît și de către fiecare pușcăș în parte. Napoleon nu tolera în armata sa puști ghintuite; în Anglia și în Germania numai cîteva batalioane erau înarmate cu puști ghintuite; America și Elveția erau singurele țări în care pușca ghintuită rămăsese arma națională.

Războiul din Algeria a constituit un prilej de reabilitare a puștii ghintuite și de perfecționare a construcției ei; aceste perfecționări au fost doar începutul unei colosale revoluții în întregul sistem al armelor de foc, revoluție care și acum este departe de a fi fost desăvârșită. Muschetele cu țevă lisă ale francezilor nu puteau rivaliza cu lungile espingarde ale arabilor; lungimea lor mai mare și materialul mai bun, care făcea posibilă folosirea unei încărcături mai mari, permiteau kabyllilor și beduinilor să tragă în francezi de la o distanță la care muscheta cu culată era cu totul ineficace. Ducele de Orléans, după ce i-a văzut pe pușcașii prusieni și austrieci și a rămas încântat de ei, a organizat după modelul lor unități de vânători francezi, care, din punctul de vedere al armamentului, echipamentului și tacticii, au devenit curînd cele mai bune trupe de acest gen din lume. Pușca ghintuită cu care erau înarmați era incomparabil mai bună decît vechea pușcă, și în scurt timp ea a suferit noi modificări, ceea ce a dus, în cele din urmă, la adoptarea unanimă a puștii ghintuite în infanteria tuturor statelor europene.

Cînd, în felul acesta, bătaia focului infanteriei a fost mărită de la 300 la 800 și chiar la 1 000 de iarzi, s-a pus problema dacă artileria de cîmp, care pînă atunci ținea sub focul ei toate distanțele între 300 și 1 500 de iarzi, va putea să reziste cu succes noului armament portativ. Într-adevăr, focul tunurilor de cîmp de tip obișnuit avea maximum de eficacitate tocmai la distanțele care acum le erau disputate de pușca ghintuită; mitraliile nu prea aveau efect la distanțe ce depășeau 600 sau 700 de iarzi, proiectilele rotunde ale tunurilor de 6 sau de 9 livre nu dădeau rezultate deosebit de satisfăcătoare la distanțe mai mari de 1 000 de iarzi, iar șrapnelul (proiectil rotund cu mitralii), pentru a produce efectul său înspăimîntător, necesita singe rece și un calcul exact al distanțelor, ceea ce nu este întotdeauna posibil în timpul unei bătălii atunci cînd inamicul înaintază; tragerea cu obuze asupra trupelor executată cu obuziere de tip vechi era de asemenea cu totul nesatisfăcătoare. Armatele în care tunul de 9 livre era piesa de artilerie cu cel mai mic calibru, ca de pildă armata engleză, se aflau într-o situație ceva mai bună; tunul francez de 8 livre și, cu atît mai mult, tunul german de 6 livre deveniseră aproape cu totul inutile. Pentru a remedia acest inconvenient, francezii au introdus, pe la începutul războiului Crimeii, așa-zisa invenție a lui Ludovic-Napoleon, tunul ușor de 12 livre, le canon obusier,

care putea trage la fel de bine atît ghiulele cu o încărcătură avînd un sfert din greutatea ghiulelei în loc de o treime cît era mai înainte, cît și obuze. Acest tun era un simplu plagiat după tunul ușor englezesc de 12 livre, la care englezii renunțaseră din nou între timp; sistemul tragerii cu obuze, executată cu tunuri cu țeava lungă, era de mult folosit în Germania, așa că această pretinsă perfecționare nu aducea nimic nou. Cu toate acestea, înzestrarea întregii artilerii franceze cu tunuri de 12 livre, chiar cu o bătaie mai mică, i-ar fi dat o superioritate categorică asupra tunurilor de 6 și de 8 livre. Pentru a contracara efectele unei asemenea măsuri, guvernul Prusiei a hotărît în 1859 să înzestreze cu tunuri grele de 12 livre toate bateriile artileriei pedestre. Acesta a fost ultimul pas în istoria tunurilor cu țeava lisă; el a arătat că întreaga poveste era perimată și că s-a mers pînă la absurd cu apărarea tunurilor cu țeava lisă. Într-adevar, nimic mai stupid decît să înzestrez toată artileria unei armate cu aceste greoaie tunuri prusiene de 12 livre, care se împotmolesc în noroi, și aceasta într-o vreme cînd mobilitatea și rapiditatea manevrei constituie calități de cea mai mare importanță. Întrucît tunurile ușoare franceze de 12 livre prezentau o relativă superioritate numai în comparație cu o altă artilerie, nicidecum în comparație cu noul armament portativ, iar absurditatea tunurilor grele prusiene de 12 livre nu mai putea fi contestată, singura soluție era să se renunțe cu totul la artileria de cîmp sau să se treacă la tunul ghintuit.

Între timp, în diferite țări se făceau neconținut experiențe cu tunul ghintuit. În Germania, încă în 1816, locotenent-colonelul bavarez Reichenbach a făcut experiențe cu un mic tun ghintuit și cu un proiectil cilindro-conic. Rezultatele au fost cît se poate de satisfăcătoare în ceea ce privește bătaia tunului și precizia tragerii, dar dificultățile legate de efectuarea încărcării și piedici de altă natură au stat în calea rezolvării complete a problemei. În 1846 maiorul piemontez Cavalli a construit un tun ghintuit care se încărca pe la culată și care a trezit un interes considerabil. Prîmul său tun a fost de 30 de livre și se încărca cu un proiectil cilindro-conic gol pe dinăuntru, în greutate de 64 de livre și încărcat cu 5 livre de pulbere; la un unghi de nivel de $14\frac{3}{4}$ grade, el a obținut (la prima măsurătoare) o bătaie de 3 050 m sau 3 400 de iarzi. Experiențele sale, care au continuat pînă în ultimul timp parte în Suedia, parte în Piemont, au avut importantul rezultat că, datorită lor, a fost descoperit

rită abaterea în direcție a tuturor proiectilelor trase cu tunuri ghintuite, abatere cauzată de înclinarea ghinturilor și care se produce întotdeauna în direcția imprimată de ele; de îndată ce a fost stabilită această abatere, tot Cavalli a descoperit și mijlocul de a o corecta cu ajutorul așa-numitei scale tangențiale în direcție sau scale tangențiale orizontale. Rezultatele experiențelor sale au fost cât se poate de satisfăcătoare. În 1854, la Torino, tunul său de 30 de livre, cu o încărcătură de 8 livre și un proiectil de 64 de livre, a dat următoarele rezultate:

Unghiul de nivel	Bătaia	Eroarea în direcție
10°	2 806 m	2,81 m
15°	3 785 „	3,21 „
20°	4 511 „	3,72 „
25°	5 103 „	4,77 „

La un unghi de nivel de 25°, bătaia depășește 3 mile, abaterea în direcție de la linia de ochire (după corecția cu scala orizontală) fiind sub 16 picioare! Cele mai mari obuziere franceze de cîmp dădeau, la o bătaie de 2 400 m. sau 2 650 de iarzi, o abatere în direcție care în medie era de 47 m. sau 155 de picioare, adică de 10 ori mai mare decît abaterea pe care o dădeau tunurile ghintuite la o bătaie de două ori mai mare.

Inventatorul unui alt sistem de tunuri ghintuite care a trezit interesul curînd după experiențele lui Cavalli este baronul suedez Wahrendorff. Tunul construit de acesta se încărca și el pe la culată și avea un proiectil cilindro-conic. Deosebirea era însă următoarea: în timp ce proiectilul lui Cavalli era din metal dur și avea praguri care se angajau în ghinturi, proiectilul lui Wahrendorff era acoperit cu un strat subțire de plumb și avea un diametru ceva mai mare decît diametrul părții ghintuite a canalului țevii tunului. După introducerea proiectilului în camera de încărcare, care era destul de încăpătoare pentru a-l cuprinde, forța exploziei îl împingea în canalul ghintuit, iar plumbul, presat cu putere în ghinturi, împiedica orice pierdere de gaze după explozie. Rezultatele obținute cu aceste tunuri în Suedia și în alte țări au fost cît se poate de satisfăcătoare, și dacă la Genova armata a fost înzestrată cu tunurile lui Cavalli, în cazematele din Waxholm, în Suedia, și în cele din Portsmouth, în Anglia, precum și în unele fortărețe prusiene găsim

tunurile lui Wahrendorff. Așa a început folosirea în practică a tunurilor ghintuite, ce-i drept, deocamdată numai în fortărețe. Mai rămînea de făcut un singur pas, și anume de a le introduce în artileria de cîmp, ceea ce s-a și făcut în Franța, iar în prezent ele sînt introduse în artileria din întreaga Europă. În articolul următor vom examina diferitele sisteme după care se construiesc în prezent, cu rezultate bune, sau pot fi construite tunuri ghintuite pentru artileria de cîmp.

II

Am arătat în articolul precedent că primii care au început să introducă în practică tunul ghintuit au fost francezii. De 5 sau 6 ani, doi ofițeri, colonelul Tamisier și locotenent-colonelul (actualmente colonel) Treuille de Beaulieu, fac, din însărcinarea guvernului, diferite experiențe cu un tun ghintuit; rezultatele obținute au fost considerate destul de satisfăcătoare spre a servi în preajma izbucnirii ultimului război din Italia ca bază pentru reorganizarea artileriei franceze. Fără a intra în istoricul acestor experiențe, vom trece direct la descrierea sistemului adoptat astăzi în artileria franceză.

Potrivit înclinației spre uniformitate, care este atît de caracteristică pentru francezi, ei au adoptat un singur calibru pentru artileria de cîmp (vechiul tun francez de 4 livre cu diametrul canalului țevii de $85\frac{1}{2}$ mm sau aproximativ de $3\frac{1}{2}$ țoli) și un singur calibru pentru artileria de asediu (vechiul tun de 12 livre cu diametrul de 120 mm sau $4\frac{3}{4}$ țoli). Toate celelalte tunuri, în afară de mortiere, urmează să fie scoase din uz. Ca material se folosește obișnuitul metal pentru tunuri, dar în unele cazuri se întrebunțează și oțelul turnat. Tunurile se încarcă pe la gura țevii, deoarece la francezi experiențele cu tunurile care se încarcă pe la culată nu au dat rezultate satisfăcătoare. Fiecare tun are șase ghinturi, care formează niște șanțuri avînd o adîncime de 5 mm și o lărgime de 16 mm; înclinarea ghinturilor este, pare-se, neînsemnată, dar amănunte nu se cunosc. Jocul corpului proiectilului este de aproximativ 0,5—1 mm, iar jocul ailettes-elor sau pragurilor care se angajează în ghinturi este de mai puțin de 1 mm. Proiectilul are o formă cilindro-ogivală, e gol înăuntru, iar atunci cînd e încărcat, cîntărește aproximativ 12 livre; are șase praguri, cîte unul

de fiecare ghint, din care trei la ogivă și trei la baza proiectilului; ele sînt foarte scurte, aproximativ de 15 mm. Ochiul focosului merge de la ogiva proiectilului în jos, și în el se înșurubează focosul sau un piston cu capsă percutantă cînd proiectilul e umplut cu pulbere, sau o piuliță de fier cînd proiectilul nu este destinat să facă explozie; în acest din urmă caz, el este umplut cu un amestec de rumeguș și nisip, pentru a avea o greutate egală cu cea a proiectilului umplut cu pulbere. Lungimea țevii tunului este de 1 385 mm, adică de șaisprezece ori diametrul lui. Greutatea tunului turnat din bronz este de numai 237 kg (518 livre). Pentru corectarea abaterii (în direcție) proiectilului de la linia de ochire în sensul ghinturilor, abatere care se produce la toate proiectilele trase cu țevi ghintuite, umărul drept este prevăzut cu o așa-numită scală tangențială orizontală. După cum se spune, tunul împreună cu afetul se disting atît prin finețea execuției, cit și prin dimensiunile reduse și linia lui bine proporționată, astfel că seamănă mai curînd cu un model decît cu o adevărată armă de război.

Înezestrată cu acest tun, artileria franceză a început campania din Italia; dacă ea realmente i-a uimit pe austrieci cu bătaia tunurilor ei, în schimb nu se poate spune același lucru despre precizia focului. Adesea, ba chiar de regulă, tunurile băteau dincolo de obiectivul vizat și de aceea prezentau un pericol mai mare pentru rezerve decît pentru primele linii; cu alte cuvinte, acolo unde bat mai bine decît tunurile obișnuite, ele lovesc oameni asupra cărora nici nu au fost îndreptate. Este, fără îndoială, un avantaj cit se poate de discutabil, deoarece în nouă cazuri din zece tunurile nu lovesc obiectivul asupra căruia sînt îndreptate. Artileria austriacă, în schimb, tot atît de greoaie sub raportul materialului ei ca oricare alta din Europa, s-a comportat destul de onorabil în fața tunurilor franceze; ea s-a apropiat de acest inamic redutabil pînă la o distanță foarte mică (500 sau 600 de iarzi), executînd desperecherea sub focul lui vijelios. Nu încapе îndoială că, oricît de mare ar fi superioritatea noilor tunuri franceze față de vechile tunuri cu țeava lisă, ele nu au justificat cituși de puțin speranțele puse în ele. Bătaia lor maximă era de 4 000 m (4 400 de iarzi), și afirmația că puteau să lovească cu ușurință de la o distanță de 3 300 de iarzi un călăreț izolat nu era, desigur, nimic altceva decît o exagerare sfruntată a bonapartiștilor.

Cauzele pentru care aceste tunuri au dat rezultate nesatisfăcătoare într-un război adevărat sînt cît se poate de simple. Construcția lor este extrem de defectuoasă și, dacă francezii vor adopta definitiv acest tun, în doi-trei ani artileria lor va fi, sub raportul materialului ei, cea mai proastă din Europa. La armele ghintuite, principiul de bază este să nu aibă *nici un joc*; în caz contrar, proiectilul, alunecînd neforțat în canalul gurii de foc și pe ghinturi, se va roti nu în jurul axului său longitudinal, ci pe o traiectorie în spirală în jurul unei linii imaginare, a cărei direcție va fi determinată de poziția întimplătoare a proiectilului la ieșirea lui din țeava tunului, diametrul acestor cercuri în spirală sporind o dată cu distanța. Or, tunurile franceze au un joc apreciabil și nu se poate renunța la el atîta timp cît explozia încărcăturii trebuie să aprindă focul proiectilului. Aceasta este una din particularitățile care explică lipsa de precizie. O altă particularitate o constituie lipsa de uniformitate a forței de împingere, ca rezultat al pierderii mai mari sau mai mici de gaze în timpul exploziei încărcăturii obuzelor, care se datorește jocului. A treia particularitate o constituie unghiul de nivel mai mare pentru aceeași încărcătură, impus de existența acestui joc; se înțelege de la sine că, acolo unde între canalul gurii de foc și proiectil nu scapă de loc gaze, aceeași încărcătură va arunca proiectilul mai departe decît atunci cînd o parte din gaze se pierde. Or, tunurile ghintuite franceze necesită, după cît se pare, nu numai o încărcătură foarte mare (o cincime din greutatea proiectilului), ci și un unghi de nivel destul de mare. Bătaia mai mare pe care, chiar și cu o încărcătură mai mică, o au tunurile cu țevi ghintuite în comparație cu cele lise, se datorește în special lipsei jocului, ceea ce permite ca întreaga forță a exploziei încărcăturii să servească la azvîrlirea proiectilului. Din cauza jocului care există în canalul gurii de foc, francezii sacrifică o parte din forța de împingere și sînt nevoiți să o compenseze mărind încărcătura pînă la o anumită limită, și, în plus, să mărească unghiul de nivel. Nimic nu influențează însă atît de negativ precizia la orice distanță ca un unghi de nivel mare. Atîta timp cît înălțimea maximă a traiectoriei proiectilului nu depășește prea mult înălțimea obiectivului, o eroare în calculul distanței nu contează prea mult, dar la o distanță mare proiectilul zboară la o înălțime foarte mare și cade cu un unghi în medie de două ori mai mare decît acela cu care și-a început mișcarea (aceasta,

bineînțeles, în cazul cînd unghiul de nivel nu depășește 15°). Așadar, cu cît unghiul de nivel este mai mare, cu atît traectoria pe care o descrie proiectilul în punctul de cădere se apropie mai mult de verticală, și o eroare de numai 10 sau 20 de iarzi în calculul distanței poate să facă imposibilă atingerea obiectivului. Chiar la o distanță mai mare de 400 sau 500 de iarzi, asemenea erori sînt inevitabile, ceea ce duce la deosebiri surprinzătoare între tragerile excelente executate în poligon, unde distanțele sînt măsurate, și tragerile lamentabile de pe cîmpul de luptă, unde distanțele nu sînt cunoscute, obiectivele se mișcă, iar timpul de gîndire este foarte scurt. Așa stau lucrurile și cu noile puști ghintuite, la care probabilitatea de lovire pe cîmpul de luptă la distanțe mai mari de 300 de iarzi este foarte mică, în timp ce la distanțe sub 300 de iarzi, datorită traiectoriei întinse a glonțului, ea este foarte mare; de aceea, de îndată ce detașamentul atacator se apropie pînă la această distanță, atacul la baionetă devine mijlocul cel mai eficace pentru a-l scoate pe inamic din poziție. Să presupunem că o armată are puști ghintuite care la distanța de 400 de iarzi nu au înălțimea traiectoriei mai mare decît cea pe care puștile ghintuite ale inamicului o au la 300 de iarzi; în acest caz, prima armată va avea avantajul că va putea începe să execute un foc eficace de la o distanță cu 100 de iarzi mai mare, și, cum pentru a parcurge la atac o distanță de 400 de iarzi nu este nevoie decît de trei sau patru minute, aceasta prezintă un avantaj apreciabil în momentul hotărîtor al luptei. La fel se prezintă situația și cu tunul. Acum 10 ani, sir Howard Douglas declara că cel mai bun tun este acela care cu un unghi de nivel minim bate la distanța cea mai mare. La tunurile ghintuite, faptul acesta este și mai important, dat fiind că posibilitatea erorii în calculul distanței crește o dată cu creșterea bătăii și că numai la proiectilele rotunde se poate conta pe ricoșet. Acesta este unul dintre inconvenientele tunurilor ghintuite; pentru a obține efect asupra obiectivului, ele trebuie să-l nimerescă chiar de la prima lovitură, în timp ce proiectilul rotund, în cazul cînd lovitură este prea scurtă, ricoșează și își continuă drumul aproape fără să-și schimbe direcția inițială. La tunurile ghintuite, traiectoria întinsă este, așadar, de cea mai mare importanță, deoarece fiecare grad în plus la unghiul de nivel reduce într-o măsură crescîndă posibilitatea de a nimeri obiectivul de la prima lovitură; de aceea traiectoria cu înălțim^o mare

pe care o au tunurile franceze constituie una dintre deficiențele lor cele mai serioase.

Dar la seria de deficiențe prezentate de aceste tunuri se mai adaugă una, care le întrece pe toate și care poate să compromită definitiv tot sistemul. Aceste tunuri sînt fabricate cu aceleași mașini și pe baza aceluiași principii care erau folosite înainte la fabricarea vechilor tunuri cu țeava lisă. Deoarece tunurile vechi aveau un joc foarte mare, iar greutatea și diametrul proiectilelor variaua, precizia matematică la fabricarea lor era ceva secundar. Pînă acum cîțiva ani producția armelor de foc reprezenta ramura cea mai înapoiată a industriei moderne. În această ramură munca manuală precumpănea în foarte mare măsură asupra muncii mecanice. Pentru vechile arme de foc, cu țeavă lisă, acest lucru mai era admisibil, dar cînd a fost vorba să se fabrice arme de la care se aștepta o mare precizie la distanțe apreciabile, acest sistem nu mai putea fi aplicat. Pentru a se avea certitudinea că fiecare pușcă va trage la fel de precis la distanța de 600, 800, 1 000 de iarzi, iar fiecare tun la distanța de 2 000, 4 000, 6 000 de iarzi, era necesar ca fiecare fază a fiecărei operații în parte să fie executată de mașini automate dintre cele mai perfecționate, pentru ca fiecare parte a armei să corespundă cu o precizie matematică celorlalte părți. Abaterile de la precizia matematică, care nu contau în vechiul sistem, deveneau acum defecte care făceau arma inutilizabilă. Francezii nu și-au perfecționat vechile lor mașini într-o măsură cît de cît apreciaabilă, și de aici lipsa de precizie a focului artileriei lor. Cum ar putea tunurile lor să realizeze — în condiții egale — aceeași bătaie la același unghi de nivel dacă nu sînt identice pînă în cele mai mici detalii? Or, o lipsă de precizie la fabricație, care la 800 de iarzi dă o diferență în bătaie de 1 iard, va da la 4 000 de iarzi o diferență de 100 de iarzi. Se mai poate conta oare pe precizia acestor tunuri în tragerile la distanțe apreciabile?

În concluzie: tunurile franceze ghintuite nu sînt bune pentru că nu se poate să nu aibă un joc, pentru că necesită un unghi de nivel relativ mare și pentru că fabricarea lor nu corespunde nici pe departe cerințelor unor piese ghintuite cu bătaie mare. Ele vor trebui să fie înlocuite curînd cu alte sisteme, altfel artileria franceză va deveni în fapt cea mai proastă artilerie din Europa.

Intenționat am examinat ceva mai amănunțit aceste guri de foc, deoarece în felul acesta am avut posibilitatea să expun principiile de bază ale tunurilor ghintuite. Într-un articol final vom examina cele două sisteme propuse, care își dispută în prezent întâietatea în Anglia. Ambele sisteme se bazează pe încărcarea pe la culată, pe lipsa jocului și pe calitatea desăvârșită a fabricării; este vorba de sistemul Armstrong și de sistemul Whitworth.

III

Trecem acum la descrierea celor două tipuri de tunuri ghintuite cu încărcare pe la culată, care își dispută în prezent întâietatea în Anglia; ambele tunuri au fost inventate de niște civili și depășesc, incontestabil, prin eficacitatea lor, tot ceea ce a fost creat pînă în prezent de artileriștii de profesie; mă refer la tunul Armstrong și la tunul Whitworth.

Tunul lui sir William Armstrong are avantajul de a fi apărut primul și de a-și fi atras laudele întregii prese și ale cercurilor oficiale din Anglia. El reprezintă, fără îndoială, un mijloc de luptă de mare eficacitate și este net superior tunului ghintuit francez, dar ne îndoim că va avea primatul asupra tunului Whitworth.

Sir William Armstrong își construiește tunul înfășurînd în spirală în jurul unei țevi din oțel turnat două straturi de fier forjat, stratul de deasupra înfășurîndu-se în sens opus celui de dedesubt, așa cum se fac țevile de pușcă din straturi de sîrmă. Prin acest procedeu se obține un tun foarte trainic și rezistent, deși foarte scump. Canalul este prevăzut cu un mare număr de ghinturi subțiri, foarte apropiate unele de altele, cu o singură rotire de-a lungul țevii. Proiectilul alungit, de formă cilindro-ogivală, este făcut din fontă, dar acoperit cu o cămașă de plumb, datorită căreia diametrul lui este ceva mai mare decît diametrul canalului; acest proiectil, împreună cu încărcătura, este introdus pe la culată într-o cameră suficient de încăpătoare; explozia împinge proiectilul în canalul îngust unde plumbul moale este presat în ghinturi, și, în felul acesta, exclude cu desăvîrșire orice joc, imprimînd în același timp proiectilului o mișcare de rotație în spirală, determinată de înclinarea ghinturilor. Acest procedeu de presare a proiectilului în ghinturi, în care scop este acoperit cu un strat de metal moale, constituie trăsă-

tura caracteristică a sistemului Armstrong; iar dacă cititorul își amintește de principiile fundamentale de construire a tunului ghintuit, așa cum le-am expus în articolele precedente, el va fi de acord că, în principiu, sistemul Armstrong este cit se poate de just. Prin faptul că diametrul proiectilului este mai mare decât cel al canalului țevii, tunul trebuie să se încarce, indiscutabil, pe la culată, ceea ce ni se pare a fi de asemenea o trăsătură indispensabilă a oricărei guri de foc ghintuite. Mecanismul de încărcare a tunului ca atare nu are însă nici o legătură cu principiul diferitelor sisteme de ghinturi și poate fi transpus de la un sistem la altul; de aceea nici nu ne vom ocupa de el.

Bătaia și precizia focului obținute cu acest tun nou au fost de-a dreptul uimitoare. S-au tras lovituri la o distanță de aproximativ 8 500 de iarzi, sau aproape 5 mile, iar precizia cu care a fost lovit obiectivul la o distanță de 2 000 și de 3 000 de iarzi întrece cu mult tot ce au putut realiza în această privință tunurile cu țeava lisă la o distanță de trei ori mai mică. Cu toată reclama zgomotoasă făcută de presa engleză, amănuntele, interesante din punct de vedere științific, referitoare la aceste experiențe au fost păstrate în cel mai strict secret. Nu s-a comunicat cu ce unghi de nivel și cu ce încărcătură a fost realizată această bătaie, nu s-au comunicat amănunte cu privire la greutatea proiectilului și nici a tunului, cu privire la valoarea exactă a abaterilor în direcție și în bătaie etc. Abia acum, după apariția tunului Whitworth, aflăm unele amănunte, cel puțin cu privire la o serie de experiențe. Ministrul de război Sidney Herbert a informat parlamentul că un tun de 12 livre, în greutate de 8 cwt, cu o încărcătură de 1 livră și 8 uncii de pulbere, a realizat o bătaie de 2 460 de iarzi la un unghi de nivel de 7° , cu o abatere maximă în direcție de 3 iarzi, iar în bătaie de 65 de iarzi. La un unghi de nivel de 8° , bătaia a fost de 2 797 de iarzi, la 9° — de peste 3 000 de iarzi, abaterile rămânând aproape aceleași. Dar un unghi de nivel de $7-9^{\circ}$ reprezintă ceva nemaiauzit în practica artileriei de câmp cu țeavă lisă. Așa, de pildă, tablele de tragere oficiale nu trec de unghiul de nivel de 4° , la care tunurile de 12 și de 9 livre realizează o bătaie de 1 400 de iarzi. Un unghi de nivel mai mare la tunurile de câmp ar fi inutil, deoarece, având ca rezultat o traiectorie înaltă, ar reduce extrem de mult probabilitatea de lovire a obiectivului. Dispunem însă de o serie de date referitoare la unele experiențe (citate în cartea lui

sir Howard Douglas „Artileria navală”²⁴) făcute cu tunuri navale grele cu țevă lisă, la unghiuri de nivel mari. Tunul lung englez de 32 de livre a realizat în 1839, la Deal, cu un unghi de nivel de 7°, o bătaie între 2 231 și 2 318 iarzi, cu un unghi de 9° — între 2 498 și 2 682 de iarzi. Tunul francez de 36 de livre a realizat în 1846 și 1847, cu un unghi de 7°, o bătaie de 2 270 de iarzi, iar la 9° — o bătaie de 2 636 de iarzi. Aceasta dovedește că la unghiuri de nivel egale bătaia tunurilor ghintuite nu depășește cu mult bătaia tunurilor cu țevă lisă.

Tunul Whitworth este aproape în toate privințele antipodul tunului Armstrong. Canalul lui nu este rotund, ci hexagonal; adâncimea ghinturilor lui este aproape de două ori mai mare decât adâncimea ghinturilor tunului Armstrong; proiectilul este făcut dintr-un metal foarte dur, fără cămașă de plumb; și dacă se încarcă pe la culată, aceasta nu se datorește unei necesități, ci este o chestiune de comoditate și de modă. Tunul este fabricat dintr-un material recent patentat, denumit „fier omogen”, care are o mare rezistență și elasticitate; proiectilul este ajustat cu o precizie matematică la dimensiunile canalului țevii și de aceea poate fi introdus în țevă numai dacă este uns. Pentru ungere se folosește un amestec de ceară și grăsime așezat între încărcătură și proiectil, acest amestec servind în același timp pentru a reduce orice joc care ar mai rămâne. Materialul tunului este atât de rezistent, încît suportă cu ușurință 3 000 de lovituri fără nici un prejudiciu pentru canal.

Tunul Whitworth a fost prezentat publicului în februarie trecut, cînd s-au făcut cu el o serie de experiențe la Southport, pe coasta Lancashire. Au fost prezentate trei tunuri: un tun de 3 livre, unul de 12 livre și unul de 80 de livre; din lunga dare de seamă alegem spre ilustrare tunul de 12 livre. Acest tun avea o lungime de 7 picioare și 9 țoli și cîntărea 8 cwt. Or, un tun obișnuit de 12 livre cu țeva lisă pentru proiectile rotunde are 6 picioare și 6 țoli și cîntărește 18 cwt. Bătăile realizate cu tunul Whitworth: cu un unghi de nivel de 2° (la care vechiul tun de 12 livre bate pînă la 1 000 de iarzi) și cu o încărcătură de $1\frac{3}{4}$ livre, bătaia varia între 1 208 și 1 281 de iarzi; cu un unghi de 5° (la care tunul de 32 de livre bate pînă la 1 940 de iarzi), bătaia varia între 2 298 și 2 342 de iarzi; cu un unghi de 10° (bătaia vechiului tun de 32 de livre — 2 800 de iarzi) s-a realizat în medie 4 000 de iarzi. Pentru unghiuri de nivel mai mari s-a folosit

tunul de 3 livre cu o încărcătură de 8 uncii; cu un unghi de 20°, bătaia varia între 6 300 și 6 800 de iarzi, iar cu unghiuri de 33° și 35° între 9 400 și 9 700 de iarzi. Vechiul tun de 56 de livre, cu țeavă lisă, are cu un unghi de 20°, o bătaie de 4 381 de iarzi, iar cu un unghi de 32° — 5 680 de iarzi. Precizia tunului Whitworth a fost cît se poate de satisfăcătoare, iar în ceea ce privește abaterea în direcție, el a dat rezultate cel puțin tot atît de bune ca și tunul Armstrong; cît privește abaterile în bătaie, experiențele nu oferă posibilitatea de a se trage o concluzie satisfăcătoare.

Scriș de F. Engels
în martie-aprilie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5 914, 5 926 și 5 938
din 7 și 21 aprilie și 5 mai 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Starea de spirit de la Berlin

Berlin, 10 aprilie 1860

Dacă un străin inteligent care a vizitat Berlinul numai cu două luni în urmă s-ar întoarce acum în această „metropolă a inteligenței”, nu s-ar putea ca schimbările profunde survenite în fizionomia, tonul și starea de spirit „meiner lieben Berliner” („a dragilor mei berlinezi”) ²⁵ să nu-i sară în ochi. Încă acum câteva luni au început să circule printre cetățenii de toate categoriile din capitală zvonuri vagi. Oamenii se felicitau în șoaptă că în sfârșit coșmarul unui deceniu de reacțiune a încetat să le mai tortureze mințile, că pacostea cea mai mare a trecut. Acest subiect stupid revenea pe toate tonurile, și numai târziu s-a ajuns la concluzia inevitabilă că lucrurile au luat o altă întorsătură nu datorită eforturilor energice și salutare ale supușilor prusieni, ci mai degrabă datorită debilității mintale a regelui Prusiei; că această schimbare este, prin urmare, opera naturii, și nu rezultatul unor acțiuni ale omului. Această concluzie deprimantă a întunecat chiar și primele bucurii ale noii ere, triumfător enunțate de scribii obtuzi și anoști ai presei cotidiene berlineze. Descurajarea generală era atât de mare, încît, pentru a nu înspăimînta liberalismul de ultimă oră al prințului regent, toți candidații în alegerile generale pentru cea de-a doua Cameră au fost supuși următoarei verificări stupide: dau ei dovadă de încredere în guvernul Hohenzollern instalat de prințul-regent? Nu cumva numele lor sînt incompatibile cu blîndul liberalism al noului guvern? În locul unor oameni care să se îngrijească de nevoile țării, aveau căutare trepădușii guvernului, gata oricînd să voteze pentru el. S-a trecut cu vederea că, de fapt, noul guvern nici nu s-a atins de cătușele birocratice și polițienești făurite de predecesorii lui

și că duplicitatea maleabilă, prudența temătoare și reticența echivocă caracterizează profesiunile lui de credință; ba mai mult, s-a proclamat că este o datorie patriotică să închizi ochii în fața acestor fapte. Toate zierele de opoziție, fie că se intitului constituționale, fie democratice, au devenit dintr-o dată organe guvernamentale. După pacea de la Villafranca, cînd d-l von Schleinitz, ministrul de externe al Prusiei, a publicat un fel de Carte albastră cu privire la războiul din Italia ²⁶; cînd telegramele lui, adevărate mostre de prolixitate incoerentă, l-au făcut să apară ca un demn succesor al omului * care în secolul trecut a încheiat pacea de la Basel, iar în cel prezent a pregătit catastrofa de la Jena ²⁷; cînd l-am văzut primind cu umilință lecții de constituționalism din partea micului Johnny **, atotștiutorul britanic, tîrîndu-se în praf în fața prințului Gorceakov, schimbînd billets doux *** cu eroul loviturii de stat din decembrie și uitîndu-se de sus la colegul său austriac, pentru ca, în cele din urmă, să primească bobîrnace de la toți confrății lui — chiar și atunci entuziasmul presei prusiene și al liberalilor noștri de la Berlin n-a cunoscut margini față de extraordinara înțelepciune dovedită de guvernul prusian, care nu s-a mulțumit să rămînă el însuși inactiv, ci a reușit să împiedice și Germania de la orice acțiune. Puțin timp după aceea a avut loc la Breslau o întîlnire între țarul Rusiei și Gorceakov, pe de o parte, și prințul regent cu acoliții lui din guvern, pe de altă parte ²⁸. S-a semnat, în toată regula, un nou act cu privire la vasalitatea Prusiei față de vecina ei moscovită — prima și inevitabila consecință a păcii de la Villafranca. Chiar și în 1844 un asemenea eveniment ar fi provocat o adevărată furtună opoziționistă în toată țara. De data aceasta, el a fost aplaudat ca o dovadă a clarviziunii conducerii de stat. Nihilismul politicii externe a prințului regent împreună cu menținerea vechiului sistem reacționar în care feudalismul se împletea cu birocratismul, sistem abandonat numai *cu numele*, au constituit pentru prietenii noștri, liberalii de la Berlin, și pentru presa prusiană de toate nuanțele, cu excepția organelor de presă speciale ale vechii camarile, motive suficiente pentru a pretinde coroana imperială a Ger-

* — Hardenberg. — *Nota red.*

** — John Russell. — *Nota red.*

*** — scrisori de dragoste. — *Nota trad.*

maniei mici (adică Germania fără Austria germană), în favoarea reprezentantului dinastiei prusiene. Cu greu s-ar mai putea găsi în analele istoriei vreun exemplu de asemenea judecată oarbă, dar ne amintim că, după bătălia de la Austerlitz²⁹, câteva zile în şir Prusia a scos şi ea nişte cucuriguuri semeţe pe propria-i gunoişte, quasi re bene gesta*.

După terminarea războiului din Italia, presa prusiană, în frunte cu ziarele berlineze, oferea un spectacol pe cât de jalnic, pe atât de respingător. În loc să cuteze să supună fie şi celei mai timide critici diplomaţia stupidă a cîrmuitorilor propriilor lor ţări, în loc să ceară cu curaj guvernului „liberal” să pună, în sfîrşit, capăt în politica lui internă discrepanţei flagrante dintre ficţiune şi realitate, în loc să infiereze atacurile camuflate, dar perseverente împotriva libertăţilor civice pe care şi le mai permite armata birocrăţilor lui Man-teuffel, în continuare comod instalată în vechile ei citadele, în loc de toate acestea, ea cînta osanale splendorei Prusiei refăcute, îşi îndrepta săgeţile tocite asupra umilitei Austrii, îşi întindea mîinile neputincioase spre coroana imperială germană, comportîndu-se, spre surprinderea întregii Europe, ca smintiţii într-un paradis al nebunilor. Într-un cuvînt, se părea că în marea dramă internaţională care se joacă acum pe scena europeană, prietenii noştri berlinezi nu sînt decît nişte spectatori care, de la galerie sau din stal, trebuie să aplaude sau să huiduiască, în nici un caz însă nu sînt protagonişti.

Toate acestea s-au schimbat acum ca la semnul unei baghete magice. În momentul de faţă, abstracţie făcînd, poate, de Palermo şi Viena, Berlinul este oraşul cel mai revoluţionar din Europa. Agitaţia a cuprins toate păturile sociale, depăşind, pare-se, febrilitatea zilelor din martie 1848. Cum s-a ajuns la un asemenea fenomen, şi încă atât de brusc? Datorită unui concurs de împrejurări şi, în primul rînd, datorită ultimelor fapte eroice ale lui Ludovic Bonaparte, pe de o parte, şi noii reforme a armatei** propuse de guvernul liberal, pe de altă parte. Prin urmare, încrederea şi autoamăgirea conştiinţă nu puteau, fireşte, să dureze în veci. Au mai intervenit apoi acele incidente care au silit guvernul să-l demită pe Stieber, directorul poliţiei, acest criminal josnic, care, împreună cu stăpînul său, răposatul Hin-

* — ca şi cum toate ar fi în bună regulă. — *Nota trad.*

** Vezi volumul de faţă, pag. 20—25. — *Nota red.*

keldey, din 1852 au dispus de depline puteri în Prusia ; și, în sfârșit, ultimul factor, dar nu și cel mai puțin important, l-a constituit publicarea corespondenței dintre Humboldt și Varnhagen von Ense³⁰. Suflarea lumii celeilalte a destrămat paradisul nebunilor.

Scris de K. Marx la 10 aprilie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5932 din 28 aprilie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Sicilia și sicilienii

De-a lungul istoriei omenirii, nici o țară și nici un popor n-au suferit atît de cumplit de pe urma sclaviei, a cuceririlor și a jugului străin și n-au luptat cu atîta îndîrjire pentru libertate ca Sicilia și sicilienii. Aproape din timpurile cînd Polifem se plimba la poalele vulcanului Etna, iar Ceres îi învăța pe siculi³¹ să cultive cereale, și pînă în zilele noastre, Sicilia a fost teatrul unor neîntrerupte invazii și războaie și al unei rezistențe înverșunate. Sicilienii sînt un popor care provine din amestecul aproape al tuturor popoarelor sudice și nordice; la început, din amestecul sicanilor băștinași cu fenicieni, cartaginezi, greci și sclavi din toate colțurile lumii, pe care negoțul sau războaiele i-au adus pe insulă; apoi cu arabi, normanzi și italieni. În decursul tuturor acestor transformări și schimbări, sicilienii au luptat și mai luptă încă și azi pentru libertatea lor.

Cu mai bine de trei milenii în urmă, băștinașii din Sicilia au opus rezistență pe cît au putut armamentului superior și iscusinței militare superioare a invadatorilor cartaginezi și greci. Ei au devenit tributari, dar nici cartaginezii, nici grecii nu i-au subjugat vreodată cu totul. Timp îndelungat, Sicilia a servit grecilor și cartaginezilor drept cîmp de luptă, populația ei a fost distrusă și, în parte, transformată în sclavi; orașele ei, locuite de cartaginezi și greci, erau centre de unde asuprirea și sclavia s-au extins în interiorul insulei. Dar vechii sicilienii nu lăsau să le scape vreun prilej de a lupta pentru libertate sau, cel puțin, de a se răzbuna — în măsura posibilităților — împotriva stăpînitorilor lor cartaginezi și împotriva Siracuzei. În cele din urmă, romanii i-au supus pe cartaginezi și pe siracuzieni, vînzînd ca sclavi pe cît mai mulți dintre ei. Într-un rînd, 30 000 de locuitori din Panormos, actualul Palermo, au fost vînduți ca sclavi. Romanii au pus nenumărate detașamente de sclavi să

lucreze pământul Siciliei pentru a-i hrăni cu grâu sicilian pe proletarii săraci din Cetatea eternă. În acest scop, ei nu s-au mărginit numai să-i transforme în sclavi pe locuitorii insulei, dar au adus și sclavi din toate celelalte ținuturi aflate în stăpînirea lor. Oricine a urmărit cît de cît istoria Romei sau arta retorică a lui Cicero cunoaște înfiorătoarele atrocități săvîrșite de proconsulii, pretorii și prefecții romani. Poate că nicăieri cruzimea romană n-a celebrat asemenea saturnale. Dacă orășenii săraci și țărani liberi nu erau în stare să plătească tributul împovărător la care erau impuși, percepătorii îi vindeau fără milă pe ei sau pe copiii lor ca sclavi.

Totuși, atît pe vremea lui Dionisiu din Siracuză cît și pe vremea dominației romane, în Sicilia au izbucnit cele mai teribile răscoale ale sclavilor, în decursul cărora populația băștinașă și sclavii importați făceau adesea cauză comună. În perioada de descompunere a imperiului roman, Sicilia a fost cotropită de diferiți invadatori. Apoi a fost stăpînită un timp de mauri; dar sicilienii, și în primul rînd populația băștinașă din interiorul insulei, au opus în permanență, cu mai mult sau mai puțin succes, rezistență, și-au apărat sau și-au cucerit pas cu pas unele mici libertăți. De-abia începuseră zorile să împrăstie bezna evului mediu, și-i vedem pe sicilienii bucurîndu-se nu numai de diferite libertăți municipale, dar și de formele embrionare ale unei guvernări constituționale, cum nu exista încă nicăieri pe atunci. Înaintea oricărei alte națiuni europene, sicilienii au reglementat prin vot veniturile guvernelor și ale suveranilor lor. Pământul Siciliei s-a dovedit astfel a fi aducător de moarte pentru asupritori și invadatori, iar Vecerniile siciliene³² au intrat pe veci în istorie. Cînd dinastia de Aragon i-a adus pe sicilienii într-o situație de dependență față de Spania, ei au știut să-și mențină, mai mult sau mai puțin intacte, libertățile lor politice; același lucru l-au făcut și sub Habsburgi și sub Bourboni. Cînd revoluția franceză și Napoleon au izgonit din Neapole tiranica familie domnitoare, sicilienii — instigați și ademeniți de făgăduielile și garanțiile englezilor — i-au primit pe fugari, și în lupta dusă de ei împotriva lui Napoleon i-au apărat cu sîngele și avutul lor. Este îndeobște cunoscută trădarea comisă mai tîrziu de Bourboni, precum și pretextele și dezmințirile nerușinate cu care Anglia a încercat, și mai încearcă încă, să ascundă faptul că ea a fost aceea care, în mod mișelesc, i-a lăsat pe sicilienii și libertățile acestora la bunul plac al Bourbonilor.

În prezent, dată fiind opresiunea politică, administrativă și fiscală care apasă asupra tuturor claselor poporului, aceste calamități se află pe primul plan. Dar în Sicilia, aproape întregul pământ se mai află în mâinile unui număr relativ redus de mari proprietari funciari sau baroni. Sistemul medieval de proprietate asupra pământului se mai menține acolo și azi, cu singura deosebire că țăranul nu mai este iobag; el a încetat să mai fie iobag cam din secolul al XI-lea, când a devenit arendaș liber. Însă condițiile luării în arendă sînt în general atît de grele, încît majoritatea covârșitoare a țărănilor muncesc exclusiv în folosul perceptorului și al baronului, și abia dacă produc mai mult decît le trebuie pentru plata impozitelor și a arenzii, ei înșiși trăind într-o neagră mizerie sau, în cel mai bun caz, rămînînd relativ săraci. În timp ce cultivă vestitul griu sicilian și fructe delicioase, ei se hrănesc tot anul, ca vai de lume, cu fasole.

Acum, Sicilia singurează iarăși, iar Anglia privește impasibilă noile saturnale ale ticăloșilor Bourboni și ale nu mai puțin ticăloșilor lor favoriți, clerici sau laici, iezuiți sau ofițeri din regimentul de gardă³³. Zgomotoșii oratori din parlamentul britanic ne sparg timpanele cu balivernele lor în legătură cu Savoia și primejdia care amenință Elveția, dar nu au nimic de spus în legătură cu masacrele care au loc în orașele siciliene. Nicăieri în Europa nu se aude un strigăt de indignare. Nici un suveran și nici un parlament nu-l declară în afara legii pe sîngerosul idiot din Neapole*. Numai Ludovic-Napoleon ar putea, dintr-un motiv sau altul — firește nu din dragoste pentru libertate, ci pentru a spori puterea familiei sale sau a întări influența Franței — să-l oprească pe călău în opera sa distructivă. Anglia va urla că s-a comis un act perfid, va tuna și fulgera împotriva trădării și ambiției napoleoniene; dar, în cele din urmă, napolitanii și sicilienii vor fi în cîștig, chiar dacă ar încăpea pe mina unui Murat sau a vreunui alt nou suveran. Orice schimbare nu poate fi decît în bine.

Scris de K. Marx
la sfîrșitul lunii aprilie —
începutul lunii mai 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 5 948 din 17 mai 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

* Francisc al II-lea. — *Nota red.*

Karl Marx

Pregătiri în vederea viitorului război al lui Napoleon pe Rin

Berlin, 1 mai 1860

În toate clasele societății de aici predomină părerea că Ludovic Bonaparte are de gând să pună pe ordinea de zi problema germană. În numărul de azi al lui „National-Zeitung”, un corespondent afirmă chiar că știe din surse absolut autorizate că Badinguet (cum i se spune de obicei la Paris lui Ludovic Bonaparte)³⁴ s-a hotărât definitiv să întreprindă o campanie pe Rin și că lordul John Russell aflate tocmai despre acest plan când, în urmă cu câteva săptămîni, a luat cuvîntul pentru a băga în sperieți Camera comunelor prin invective violente la adresa împăratului francezilor și comunicarea neașteptată că Anglia este acum în căutare de noi aliați. Tonul și vehemența ziarelor oficioase franceze nu sînt nicidecum de natură să spulbere aceste temeri. Citiți, de pildă, următorul pasaj din „Bullier's Correspondence”³⁵, o publicație pariziană din care se inspiră majoritatea ziarștilor francezi din provincie:

„Unul dintre amicii mei, amator de pronosticuri spirituale, mi-a spus de curînd: «Vei vedea că împăratul va porni spre Rin ca să-l propună regelui Prusiei să încheie o alianță cu el și totodată o ușoară rectificare a frontierelor». I-am răspuns printr-un citat din pamfletul «Napoleon al III-lea și Italia». «Este preferabil să cazi de acord asupra unei modificări teritoriale pe cale amiabilă decît să fii nevoit să o faci a doua zi după victorie»”.

Scurt timp după încheierea tratatului comercial cu Anglia, guvernul francez a dat a înțelege ambasadorului Prusiei la Paris că o propunere în vederea încheierii unui tratat similar între Franța și Uniunea vamală³⁶ ar fi primită în mod favorabil; dar, cînd guvernul prusian a răspuns că Uniunea vamală nu nutrește nicidecum dorința de a încheia un asemenea tratat, guvernul francez și-a exprimat surprinderea și nemulțumirea în termeni nu tocmai reverențioși. De altfel,

guvernul prusian era în acel moment perfect informat asupra tratatelor pornite de curînd de împuterniciții lui Ludovic Bonaparte cu curtea bavareză în scopul de a o determina să cedeze Franței fortăreața Landau, cedată, după cum se spune, Franței prin tratatul din 1814, dar care i-a fost reluată pe nedrept prin tratatul din 1815³⁷. Zvonurile care circulă în popor despre o iminentă ruptură cu Franța sînt astfel întărite prin suspiciunile cercurilor oficiale.

În prezent, situația Prusiei este, în anumite privințe foarte asemănătoare cu aceea a Austriei după terminarea războiului oriental*. Pe atunci se părea că, dintre toate puterile, Austria ieșise cel mai bine din război. O încînta gîndul că a umilit Rusia — pericolul ei vecin — și că, în afară de mobilizarea forțelor ei armate, nu a avut alte neplăceri. Întrucît jucase rolul de mediator armat, în timp ce puterile apusene duseseră tot greul războiului, ea și-a putut închipui după proclamarea păcii că a înlăturat — cu armele Alianței apusene — preponderența pe care o dobîndise Rusia asupra ei³⁸ din timpul evenimentelor din Ungaria din 1849; într-adevăr, pe atunci guvernului de la Viena i s-au făcut multe complimente în legătură cu abila sa tactică diplomatică. În realitate însă, atitudinea echivocă a Austriei în timpul războiului oriental a făcut ca ea să-și piardă toți aliații și i-a dat posibilitate lui Ludovic Bonaparte să localizeze războiul din Italia. La rîndul ei, Prusia și-a păstrat intacte resursele ei în timpul războiului din Italia. Ea a stat cu armele pregătite, dar n-a făcut uz de ele, mulțumindu-se să verse, în locul singelui soldaților ei, cerneala răbdătoare a prea înțelepților ei politicieni. După pacea de la Villafranca se părea că, datorită victoriilor franceze, Prusia și-a slăbit rivala — dinastia de Habsburg —, netezindu-și calea spre hegemonie în Germania. Dar înseși pretextele care au stat la baza proclamării păcii de la Villafranca ar fi trebuit să spulbere iluziile în care se legăna Prusia. În timp ce Ludovic Bonaparte declara că înarmarea Prusiei și amenințările ei cu o eventuală intervenție au tocit sabia Franței, Austria, la rîndul ei, declara că puterea ei de rezistență a fost distrusă de neutralitatea echivocă a Prusiei. În tot cursul războiului, Prusia a manifestat o înfumurare care era în contradicție ridicolă cu acțiunile ei. Față de Austria și de micile state germane, ea invoca obligațiile ei ca mare putere europeană;

* Războiul Crimeii din anii 1853—1856. — Nota red.

față de Anglia și Rusia invoca obligațiile ei ca cea mai mare putere germană; și, sprijinindu-și pretenția pe aceste pre-texte ipocrite, ea cerea Franței să o recunoască drept mediatoare armată în Europa. În conformitate cu pretenția ei că este puterea germană *par excellence* *, Prusia a îngăduit ca Rusia să-i intimideze, printr-o circulară de o insolentă nemai-pomenită, pe suveranii statelor germane mai mici ³⁹ și, în persoana d-lui von Schleinitz, a ascultat timidă nesfârșitele prelegeri ale lordului John Russell cu privire la dreptul „constituțional” al națiunilor.

Ea și-a satisfăcut pretențiile ei de a juca rolul de putere europeană temperând tendințele belicoase ale micilor suverani germani și încercând să transforme înfrîngerile militare ale Austriei în tot atâtea drepturi de a uzurpa locul deținut în trecut de rivala ei în adunările Confederației germane. Când, în cele din urmă, succesele armelor franceze au silit-o să adopte o atitudine oarecum războinică, Prusia a întîmpinat împotrivirea glacială a micilor state germane, care n-au considerat necesar să-și ascundă neîncrederea față de intențiile finale ale curții prusiene. Pacea de la Villafranca a găsit Prusia complet izolată nu numai în Europa, dar și în Germania, iar anexarea ulterioară a Savoiei a scurtat considerabil frontiera vulnerabilă a Franței, sporind cu mult șansele de victorie ale acesteia într-o campanie pe Rin.

În aceste condiții, linia politică pe care Prusia tinde s-o urmeze în prezent — atât în ceea ce privește relațiile ei interne cît și cele externe — se dovedește la fel de greșită. În pofida tuturor fanfaronadelor ziarelor și Camerelor reprezentative prusiene, nimic nu s-a schimbat în treburile ei interne, în afară de frazeologia birocratilor ei. Propunerile de a se efectua o reformă în armată — care nu prevăd nicidecum întărirea forței ei militare pentru a putea face față situației grele care o amenință — urmăresc o neconținută sporire a armatei permanente, și așa prea mare, o supragrevare a resurselor financiare, și pînă acum excesiv de solicitate, precum și desființarea singurei instituții democratice a țării — Landwehrul ⁴⁰. Toate legile reacționare cu privire la presă, dreptul de asociere, administrația comunală, relațiile dintre moșieri și țărani, tutela birocratică, omniprezența poliției au fost menținute cu grijă. Nici măcar paragrafele infame referitoare la căsătoriile dintre nobili și oameni de

* — prin *exzellenz*. — *Nota trad.*

rînd n-au fost abrogate. Simpla idee a restaurării constituției înlăturate printr-un coup d'état * este luată în deridere ca un vis fantastic.

Vreau să vă ilustrez, pe baza unui singur exemplu, libertățile civice de care se bucură în prezent un supus prusian. În perioada celei mai crunte reacțiuni, o persoană originară din Prusia renană ** a fost condamnată de o curte cu juri, constituită cu parțialitate, la șapte ani detențiune într-o fortăreață prusiană pentru o faptă care, pe atunci, era denumită crimă politică. După ce și-a ispășit pedeapsa — pe care guvernul liberal nu a redus-o —, el a plecat la Colonia, de unde a fost expulzat din ordinul poliției. Atunci s-a reîntors în orașul său natal, dar, oricît de curios ar părea acest lucru, autoritățile i-au pus în vedere că, întrucît a lipsit din localitate timp de șapte ani, el și-a pierdut dreptul de cetățean al orașului și trebuie să-și caute un alt loc de domiciliere. El a ripostat că n-a lipsit de bunăvoie, dar totul a fost în zadar. A plecat apoi la Berlin, de unde a fost expulzat din nou, de astă dată sub pretextul că n-ar putea face dovada că dispune de alte mijloace de existență în afara forței sale de muncă și a cunoștințelor sale, dat fiind că tot avutul său a fost cheltuit în timpul detențiunii sale. În cele din urmă s-a dus la Breslau, unde o veche cunoștință i-a dat o slujbă. Dar într-o dimineață a fost chemat la poliție, unde i s-a comunicat că nu i se poate prelungi autorizația de ședere decît pe cîteva săptămîni, dacă între timp nu va obține dreptul de cetățean al orașului Breslau. Cererea pe care a înaintat-o autorităților municipale din Breslau s-a izbit de tot felul de șicane mărunte. Abia după ce ele au fost înlăturate datorită intervenției unor prieteni energici, în cele din urmă cererea de a i se acorda dreptul de cetățean al orașului a fost aprobată. Dar, o dată cu aprobarea, a primit și o lungă notă de plată cuprinzînd o serie de taxe pe care orice fericit muritor primit în rîndurile cetățenilor orașului Breslau este obligat să le plătească. Dacă prietenii săi n-ar fi izbutit să strîngă, cu ajutorul unei colecte, suma necesară, acest supus prusian, aidoma jidovului rătăcitor, n-ar fi găsit în glorioasa sa patrie un loc unde să-și pună capul.

* — lovitură de stat. — *Nota trad.*

** — Peter Nothjung. — *Nota red.*

Berlin, 2 mai 1860

După încheierea păcii de la Villafranca se părea că guvernul prusian, care de luni de zile se legănase în speranța deșartă că va fi recunoscut drept mediator armat al Europei și că va dura pe ruinele imperiului habsburgic edificiul măreției Hohenzollernilor, a început să-și dea seama de gravele pericole care-l amenințau în viitor. Din cauza politicii lui nehotărâte, șovăielnice și perfide își pierduse aliații, și chiar von Schleinitz, ale cărui interminabile depeșe deveniseră un nesecat subiect de glume pentru lumea diplomatică, nu-și putea ascunde adevărul că, de îndată ce situația internă din Franța îl va împinge din nou pe eroul din decembrie * dincolo de frontierele Franței, Prusia va fi obiectul predestinat al unui nou război localizat.

Nu lăsase oare Ludovic-Napoleon să-i scape, într-un moment de aparentă sinceritate, câteva cuvinte din care reieșea că el știe ce-i trebuie Germaniei — și anume unitatea —, că el este omul care i-o poate oferi și că Provinciile renane nu sînt un preț prea ridicat pentru dobîndirea unui bun atît de prețios? Credincios vechilor tradiții ale Prusiei, primul gînd al prințului regent și al acoliților săi a fost acela de a face apel la bunăvoința Rusiei. Nu dobîndise oare Frederic Wilhelm I Pomerania printr-un tratat de împărțire teritorială încheiat cu Petru cel Mare împotriva lui Carol al XII-lea al Suediei? ⁴¹ Nu repurtase oare Frederic al II-lea o victorie în Războiul de șapte ani și nu anexase Silezia datorită faptului că Rusia se retrăsese din alianța cu Austria? ⁴² Repeta-tele împărțiri ale Poloniei ⁴³, puse la cale de curtea de la Berlin și de cea de la Petersburg, nu făcuseră oare să crească dimensiunile minuscule ale monarhiei prusiene? La Congresul de la Viena n-a fost oare răsplătită, prin permisiunea dată Prusiei de a anexa Saxonia și Provincia renană ⁴⁴, servilitatea fără de margini cu care Frederic Wilhelm al III-lea l-a susținut în 1814 pe Alexandru I, cînd Anglia, Austria și Franța manifestaseră unele semne de opoziție și rezistență? Într-un cuvînt, ori de cîte ori Prusia a atacat Germania, ea s-a bucurat de protecția și sprijinul Rusiei, bineînțeles cu condiția expresă de a ajuta acestei mari puteri să supună țările limitrofe cu Vaterlandul ** și de a juca pe scena europeană rolul de vasal smerit al Rusiei. În octombrie 1859,

* — Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

** — patria. — *Nota trad.*

prințul regent și Alexandru al II-lea, înconjurați de diplomați, generali și curteni, s-au întâlnit la Breslau, pentru a încheia acolo un tratat, ale cărui clauze au rămas pînă acum un secret de nepătruns, ce-i drept nu pentru Ludovic Bonaparte sau pentru lordul Palmerston, ci numai pentru supușii prusieni, ai căror reprezentanți liberali s-au arătat, firește, mult prea politicoși pentru a-l interpela pe d-l von Schleinitz, ministrul de externe, într-o chestiune atît de delicată. Cert este însă că presa bonapartistă nu s-a alarmat de conferința de la Breslau, că de atunci relațiile dintre Rusia și Franța au devenit în mod manifest mai strînse, că această conferință nu l-a împiedicat pe Ludovic Bonaparte nici să pună stăpînire pe Savoia, nici să amenințe Elveția și nici să facă aluzii la o inevitabilă „rectificare a frontierelor de la Rin” și, în sfîrșit, că Prusia însăși, în pofida agreabilei perspective de a i se permite din nou să fie avangarda Rusiei, a căutat în ultimul timp cu aviditate să înhațe momeala unei alianțe cu Anglia, momeală aruncată la Londra numai pentru a amuza timp de o săptămînă, două Camera comunelor.

Indiscreția comisă de lordul John Russell, care a divulgat într-o carte albastră că în timpul ultimului război din Italia ⁴⁵ d-l von Schleinitz a cochetat cu Tuileries, a dat însă lovitura de grație alianței anglo-prusiene, pe care guvernul prusian a considerat-o un moment drept un proiect luat efectiv în considerare, în timp ce la Londra se știa că nu era decît o vorbărie goală, îndărătul căreia se ascundea o stratagemă parlamentară. Cu toate acestea, în ciuda conferinței de la Breslau cu Alexandru al II-lea și a declarației lordului John Russell că este „în căutare de noi aliați”, Prusia este acum, ca și după tratatul de pace de la Villafranca, complet izolată și trebuie să facă față singură teoriei franceze a granițelor naturale ⁴⁶.

Este oare de conceput că, în împrejurări atît de critice, singurul mijloc de scăpare la care s-a gîndit guvernul prusian a fost acela de a relua proiectul unei Germanii mici în frunte cu un Hohenzollern și, prin cele mai insolente provocări, nu numai de a împinge Austria în tabăra inamică, dar, totodată, de a-și înstrăina întreaga Germanie de sud? Și totuși, oricît de necrezut ar părea — cu atît mai de necrezut cu cît această linie politică este în mod asiduu recomandată de presa bonapartistă — așa stau lucrurile. Cu

cît pericolul se apropie, cu atît Prusia arde de dorința de a-și manifesta intenția ei de a se proceda la o nouă împărțire a Germaniei. În treacăt fie spus, este foarte probabil ca după lovitura dată Austriei, Germania, pentru a scăpa de „ambele dinastii“, să aibă nevoie să i se dea o lovitură similară și Prusiei, dar în orice caz nimeni nu-l va bănuși nici pe prințul regent și nici pe d-l von Schleinitz că ar acționa potrivit unor principii atît de pesimiste. După semnarea tratatului de la Villafranca, intențiile politice ale regentului au transpirat în micile dueluri de presă și în scurtele dezbateri ocazionale cu privire la problema italiană, dar la 20 aprilie lucrurile au fost date în vileag în Camera deputaților din Prusia, cu prilejul dezbaterii problemei Kurhessenului.

Am mai arătat cu alt prilej cititorilor dv.⁴⁷ în ce constă această problemă a Kurhessenului, așa că mă voi mărgini acum să expun în cîteva cuvinte principalele puncte în jurul cărora s-au purtat dezbaterile. Cînd, sub oblăduirea Austriei, principele elector a înlăturat în 1849—1850 constituția din 1831 a Kurhessenului, Prusia a simulat, la un moment dat, dorința de a trage spada în numele Camerei protestatare a deputaților; dar în noiembrie 1850, la întrevvedere de la Olmütz dintre prințul Schwarzenberg și baronul Manteuffel, cînd Prusia a capitulat complet în fața Austriei, recunoscînd reînvierea vechiului Bundestag german⁴⁸, trădînd Schleswig-Holsteinul și retractînd orice pretenții la supremație, ea a renunțat și la atitudinea de cavalier rătăcitor, gata să apere constituția din 1831 a Kurhessenului.

În 1852, principele elector a acordat o nouă constituție, garantată, în pofida protestului populației din Kurhessen, de Bundestagul german. După războiul din Italia, ca urmare a instigațiilor secrete ale Prusiei, această problemă a fost luată din nou în discuție. Camerele din Kurhessen s-au pronunțat din nou în favoarea valabilității constituției din 1831 și noi petiții au fost trimise Bundestagului de la Frankfurt în care se cerea reintroducerea ei. Prusia a declarat atunci că numai constituția din 1831 ar fi valabilă, dar, după cum s-a adăugat cu prudență, ea trebuie adaptată principiilor monarhice ale Bundestagului. Austria, dimpotrivă, a insistat că constituția din 1852 este legală, dar trebuie să i se aducă îmbunătățiri în spirit liberal. Disputa s-a redus deci la un simplu duel oratoric și a avut un caracter pur sofistic; în

fond, totul s-a redus la o luptă pentru putere între Hohenzollerni și Habsburgi în cadrul Confederației germane. Marea majoritate a Bundestagului s-a pronunțat în cele din urmă pentru valabilitatea constituției din 1852, adică pentru Austria și împotriva Prusiei. Motivele care au determinat votul statelor germane mai mici erau evidente. Ele știau că Austria întâmpină prea multe dificultăți externe și este prea nepopulară pentru a încerca să întreprindă ceva ce ar trece dincolo de limitele menținerii statu-quoului general în Germania, și în același timp suspectau Prusia că nutrește planuri inovatoare ambițioase. Dacă ele n-ar fi recunoscut legalitatea hotărârii din 1851 a Bundestagului, ar fi pus sub semnul întrebării legalitatea tuturor celorlalte hotărâri de după 1848 ale Bundestagului. Și, în sfârșit, ele dezaprobau strategia Prusiei de a dicta tuturor micilor suverani germani și de a le știrbi suveranitatea sub pretextul că sprijină plîngerile populației din Kurhessen împotriva principelui elector. În consecință, moțiunea prezentată de Prusia a fost respinsă.

La 20 aprilie însă, cînd la Berlin s-a dezbătut această problemă în Camera deputaților, d-l von Schleinitz a declarat categoric, în numele guvernului prusian, că Prusia nu se consideră legată de hotărîrea Bundestagului german; că în 1850, cînd a fost elaborată constituția prusiană, n-a existat nici un Bundestag german, deoarece furtuna din 1848 mătu-rase această instituție, de unde rezultă că toate hotărîrile Bundestagului german care vin în contradicție cu planurile guvernului prusian nu au putere de lege; și, în sfârșit, că, de fapt, Bundestagul german este de domeniul trecutului, deși Confederația germană continuă, firește, să existe. Se poate oare imagina un pas mai nesăbuit din partea guvernului prusian? Guvernul austriac a declarat că vechea constituție a imperiului german a sucombat după ce Napoleon I o lichidase efectiv. Habsburgul n-a făcut atunci decît să constate un fapt. Hohenzollernul, dimpotrivă, proclamă acum, într-un moment cînd Germania este amenințată de un război extern, inexistența constituției Confederației germane, de parcă ar vrea să ofere eroului din decembrie un pretext valabil pentru a încheia alianțe separate cu micile state germane, împiedicate pînă acum de legile Bundestagului să întreprindă asemenea acțiuni. Dacă Prusia ar fi proclamat legitimitatea revoluției din 1848, ar fi anulat toate legile

contrarevoluționare promulgate de atunci de ea însăși și de Bundestag și ar fi anunțat reintroducerea tuturor instituțiilor și legilor din perioada revoluționară, ea și-ar fi câștigat simpatiile întregii Germanii, inclusiv ale Austriei germane. Dar așa cum stau lucrurile acum, ea n-a făcut decât să-i dezbine pe suveranii germani, fără să unească poporul german. Ea a deschis de fapt ușa prin care să poată intra zuavii.

Scris de K. Marx
la începutul lunii mai 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5950 din 19 mai 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Garibaldi în Sicilia. —
Situăția din Prusia ⁴⁹

Berlin, 28 mai 1860

Aici, ca și pretutindeni în Europa, principalul subiect de discuție îl constituie, bineînțeles, faptele eroice ale lui Garibaldi în Sicilia. Știți, desigur, că niciodată nu s-a abuzat de telegraf într-un mod atât de nerușinat cum abuzează în prezent Neapole, Genova și Torino. Asupra Europei niciodată nu s-a abătut o puzderie de lăcuste ca cea de canards* transmise azi prin telegraf. Credem de aceea nimerit să expunem în câteva cuvinte părerile celor mai competente cercuri militare de aici în legătură cu situația din Sicilia. În primul rînd, așa cum este îndeobște cunoscut, insurecția a durat o lună încheiată pînă la sosirea lui Garibaldi; dar, oricît de mare este importanța pe care o are acest fapt, el poate fi totuși supra-estimat așa cum a arătat-o ziarul parizian „Constitutionnel” ⁵⁰. Forțele armate de care dispunea Neapole în Sicilia înainte ca generalul Lanza să fi fost trimis acolo cu noi trupe de-abia dacă numărau vreo 20 000 de oameni, dintre care marea majoritate trebuia concentrată în fortărețele Palermo și Messina, așa că detașamentele volante rămase disponibile pentru urmărirea insurgenților, chiar dacă s-au putut făli cu unele ciocniri încununată de succes și au fost în stare în anumite puncte să împrăștie inamicul și să-l hărțuiască în diferite direcții, erau însă cu totul insuficiente pentru a înăbuși complet insurecția. În momentul de față se pare că la Palermo sînt concentrate trupe napolitane cu un efectiv de aproximativ 30 000 de oameni, dintre care două treimi ocupă fortăreața, în timp ce o treime și-a instalat tabăra în împrejurimile ei. Se spune că 15 000 de napolitani au ocupat Messina. Potrivit ultimelor știri, Garibaldi n-a înaintat însă dincolo de Monreale. Este drept că numita localitate se află

* textual — rațe, la figurat — știri false. — *Nota trad.*

pe colinele care domină Palermo dinspre uscat, dar pentru a folosi posibilitățile oferite de această poziție, lui Garibaldi îi lipsește pînă acum principalul — artileria de asediu. Șansele imediate ale lui Garibaldi, a cărui armată numără vreo 12 000 de oameni, vor depinde deci de două împrejurări importante: de extinderea rapidă a insurecției în întreaga insulă și de atitudinea soldaților napolitani la Palermo. Dacă aceștia din urmă vor șovăi și vor intra în conflict cu mercenarii străini care se află în rîndurile lor, mijloacele de apărare de care dispune Lanza s-ar putea năruia ca un castel din cărți de joc. Dacă insurecția va lua o mare amploare, armata lui Garibaldi va căpăta proporții amenințătoare. Dacă Garibaldi va intra în Palermo, el va mătura totul din calea sa, cu excepția Messinei, unde îl așteaptă din nou o sarcină grea. Vă amintiți, desigur, că în 1848—1849 napolitanii pierduseră totul în afară de Messina, care le-a servit drept tete-de-pont * între Sicilia și Neapole; pe atunci, faptul că dețineau Messina a fost suficient pentru a recuceri întreaga insulă. Căderea orașului Palermo și ocuparea militară de către patrioți a întregii insule, cu excepția Messinei, ar avea însă de astă dată, avînd în vedere conjunctura politică schimbată, o însemnătate mai hotărîtoare decît în 1848—1849. Dacă Garibaldi va pune stăpînire pe Palermo, „regele Italiei” îl va sprijini în mod oficial. Dacă el va da greș, campania sa va fi dezavuată ca o aventură privată. Un fel de patos ironic se degajă din cuvintele adresate lui Victor Emanuel de către Garibaldi, care-i spune regelui că-i va cuceri o nouă provincie, dar nădăjduiește că regele nu o va vinde și pe aceasta, așa cum a procedat cu Nisa, orașul natal al lui Garibaldi.

Dintre temele privind politica Prusiei, primul loc în opinia publică îl ocupă, firește, scrisoarea particulară adresată de prințul de Prusia prințului consort al Angliei⁵¹. Prințul de la Tour d'Auvergne, ambasadorul lui Ludovic Bonaparte pe lingă curtea de la Berlin, nu numai că a avut insolența de a prezenta d-lui von Schleinitz, ministrul de externe al Prusiei, o copie a acestei scrisori, dar a mers atît de departe, încît a cerut explicații cu privire la unele pasaje referitoare la caracterul și planurile marelui saltimbanque ** de la Paris. Acest incident ne amintește de o întîmplare asemănătoare petrecută puțin timp înainte de ratificarea tratatului de pace

* — cap de pod. — *Nota trad.*

** — saltimbanc. — *Nota trad.*

de la Unkiar-Skelessi, încheiat în 1833⁵². Marele vizir, care trimisese tot atunci ambasadorului britanic de la Constantinopol o copie a tratatului secret întocmit de contele Orlov, a rămas consternat când a doua zi, spre surprinderea lui nu tocmai plăcută, contele Orlov i-a restituit aceeași copie cu sfatul malițios ca pe viitor să-și găsească confidenți mai de nădejde. La Berlin toată lumea este convinsă că scrisoarea prințului regent, trimisă prin poștă via *Ostende*, și nu via *Calais*, a fost deschisă la poșta engleză, unde, după cum se știe, un personal numeros se îndeletnicește cu interceptarea scrisorilor suspecte — practică care merge atît de departe, încît pe vremea guvernului de coaliție contele Aberdeen a mărturisit că el nu se încumetă să încredințeze poștei scrisorile personale adresate prietenilor săi de la Londra. Se bănuiește că lordul Palmerston, care a pus mîna, pe această cale, pe o copie a scrisorii prințului regent, ar fi remis, dintr-un sentiment de dușmănie față de prințul Albert și în interesul alianței anglo-franco-ruse, o copie a acestei scrisori ambasadorului Franței la Londra. În orice caz, drumul spre proiectata și mult discutata alianță anglo-prusiană nu este nicidecum neted.

Acum cîteva luni, cînd, într-o bună zi, lordul John Russell a descoperit că Anglia trebuie să-și caute noi aliați și cînd această știre a fost primită cu mult entuziasm pueril de cercurile oficiale din Berlin, pe neașteptate a fost publicată, în cadrul rapoartelor parlamentare engleze, o depeșă adresată de lordul Bloomfield ministrului afacerilor externe din Downing street⁵³, în care era reprodușă o convorbire particulară pe care acesta o avusese în timpul ultimului război din Italia cu d-l von Schleinitz și care compromitea în mod jalnic loialitatea politicii externe prusiene. La timpul său, lordul John a recunoscut că a comis o indiscreție nemai-pomenită, dar noii alianțe i-a fost dată prima lovitură. Cea de-a doua lovitură a primit-o prin interceptarea scrisorii prințului regent.

Ați observat, desigur, că, în mesajul tronului, prințul vorbește cu multă emfază despre apărarea drepturilor care decurg din tratate și despre frontul unit pe care Germania este gata să-l opună oricărei încălcări a independenței și integrității patriei comune. Impresia neplăcută produsă la bursa din Paris de această amenințare directă a fost atenuată de revista rusă „Le Nord”, care, pe un ton de bonomie ironică și condescendentă, răpea discursului prințului orice

semnificație serioasă, amintind de fraze similare rostite de el în timpul războiului din Italia și caracterizînd în concluzie acest pasaj din mesajul tronului drept o simplă concesie făcută stării de spirit a poporului. În ceea ce privește restul discursului rostit de prinț, el nu reprezintă, de fapt, decît o enumerare a eșecurilor suferite în domeniul legislativ. Singurele proiecte importante dezbătute de Camere — proiectele de legi cu privire la căsătorie, la administrația municipală și la reforma impozitului funciar, de care nobilimea continuă să fie scutită în cea mai mare parte a monarhiei — au eșuat complet. În afară de aceasta, prințul se plînge de faptul că măsurile care îi stăteau cel mai mult la inimă, și anume cele privind reforma militară, n-au fost încă sancționate de corpurile legiuitoare.

Guvernul, deși s-a dovedit incapabil să treacă prin actuala Cameră a deputaților — compusă în cea mai mare parte din partizani ai guvernului — proiectul de reformă a armatei prezentat de el, a reușit totuși, în cele din urmă, să obțină un fond suplimentar de 9 500 000 de taleri pentru cheltuieli militare; între timp însă, după cum sînt informat prin scrisori primite din provincie, proiectatele schimbări în organizarea armatei se traduc pe tăcute în fapt, astfel încît Camerele, atunci cînd se vor întruni din nou, nu vor avea altă alternativă decît să sancționeze ceea ce în acel moment va fi un *fait accompli* *. Esența proiectatei reforme a armatei este explicată în „*Baltische Monatsschrift*“, revistă lunară ruso-germană care apare la Riga și este tipărită cu aprobarea guvernatorului general al Livoniei, Estoniei și Kurlandei.

„Refoma armatelor prusiene — scrie această revistă — propusă imediat după pacea de la Villafranca, evident, nu poate urmări alt scop decît acela de a scuti guvernul să mai facă apel direct la întregul popor — apel care, în condițiile vechiului sistem militar, devenea inevitabil ori de cîte ori guvernul socotea necesar să-și sprijine politica prin demonstrații belicoase. Față de actuala situație politică din Europa, un stat ca Prusia, care încă mai are de luptat pentru a fi recunoscut pe deplin ca una dintre marile puteri, nici nu poate întrerupe întreaga sa viață pașnică de fiecare dată cînd consideră necesar să facă uz de forțele sale armate și nici nu poate garanta de fiecare dată națiunii chemate sub arme că războiul va izbucni într-adevăr. Între sistemul Landwehrului și principiul monarhic există o oarecare contradicție democratică. Mobilizările din 1850 și 1859, care s-au succedat la intervale relativ scurte și, în ambele cazuri, n-au dus la un război, ci doar la o demobilizare, par să fi știrbit în rîndurile unei bune părți a populației prusiene autoritatea statului chiar și în ceea ce privește linia urmată în politica externă. Din înseși împrejurările care

* — fapt împlinit. — *Nota trad.*

au însoțit cele două mobilizări, poporul pare să fi tras concluzia că de fiecare dată când guvernul decretează mobilizarea generală, el trebuie să aibă asentimentul opiniei publice. Chiar și în declarațiile oficiale făcute de Prusia cu privire la atitudinea ei față de conflictul italian se recunoaște că mobilizarea Landwehrului s-a lovit de *dificultăți neașteptate*".

De aici, revista ruso-germană conchide că Prusia ar trebui să lichideze sistemul Landwehrului în forma sa actuală, nu fără a strecura însă totodată, cu un zîmbet ironic, că „tocmai acum când Prusia vrea să creeze aparența că se situează pe tărîmul liberalismului”, o asemenea transformare a uneia dintre cele mai populare instituții ar fi o operație foarte delicată. Aș vrea să menționez aici că revista „Baltische Monatsschrift”, care apare la Riga sub tutelă țaristă, constituie, într-o anumită măsură, o replică a gazetei „Strassburger Correspondent”, editată la Strasbourg sub patronaj bonapartist. Ambele zăngănesc armele la frontierele germane, una dinspre răsărit, cealaltă dinspre apus. Corespondenții uneia pot fi considerați drept cazaci literari, iar corespondenții celeilalte drept zuavi literari. Ambele afișează o mare dragoste pentru Germania și abundă în sfaturi înțelepte pentru țara a cărei limbă încă mai catadicsesc s-o folosească. Ambele se străduiesc să pregătească Germania pentru mari schimbări iminente, și ambele au izul acelei entente cordiale * care unește acum cezarismul din Paris cu țarismul din Petersburg. Dar aici încetează asemănarea. Gazeta din Strasbourg, deși emană acel parfum specific de falsă demnitate melodramatică, caracteristic pentru literatura boemă a celui de-al doilea Imperiu francez, este totuși scrisă în stilul popular, propriu Germaniei de sud. Ea se adresează minților sănătoase și nu are, desigur, nici un fel de pretenții la merite literare. Revista lunară din Riga, dimpotrivă, arboarează o gravitate didactică și o profunzime metafizică care amintesc de tradițiile Universității din Königsberg. Cu toate acestea, consider accesele de indignare patriotică cu care presa germană atacă atît revista „Monatsschrift” cît și gazeta „Correspondent”, dar mai cu seamă pe aceasta din urmă, drept manifestări neroade ale unei incompetențe puerile.

Scris de K. Marx la 28 mai 1860
Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5972 din 14 iunie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

* — Înțelegere cordială. — *Nota trad.*

Friedrich Engels

Garibaldi în Sicilia

După o serie de știri dintre cele mai contradictorii am primit, în sfârșit, informații, pe cât se pare, destul de demne de crezare cu privire la amănunțele uluitorului marș executat de Garibaldi de la Marsala la Palermo. Este, într-adevăr, una din cele mai uimitoare fapte de arme din secolul nostru și ar fi aproape cu neputință să-i găsești o explicație, dacă n-ai cunoaște prestigiul de care se bucură pretutindeni generalul revoluționar biruitor. Succesul lui Garibaldi dovedește că omul care a purtat întotdeauna sus steagul revoluției italiene în fața batalioanelor franceze, napolitane și austriece tot mai inspiră teamă trupelor regaliste ale Neapolului și că poporul sicilian nu și-a pierdut încrederea în el și în cauza națională.

La 6 mai două vapoare au părăsit litoralul genovez, avînd la bord vreo 1 400 de soldați înarmați, împărțiți în șapte companii ; fiecare dintre ele urmează să devină, pe cât se pare, nucleul unui batalion recrutat dintre insurgenți. În ziua de 8 ei au debarcat la Talamone, pe coasta Toscanei, și, folosind tot felul de argumente, l-au convins pe comandantul fortului de acolo să-i aprovizioneze cu cărbuni și muniție și să le dea patru tunuri de cîmp. În ziua de 10 au intrat în portul Marsala, situat la extremitatea de vest a Siciliei, și au debarcat acolo cu întregul lor material, cu toate că între timp sosiseră la fața locului două nave de război napolitane care n-au fost în stare să împiedice la momentul oportun această debarcare ; versiunea despre o intervenție britanică în favoarea insurgenților s-a dovedit a fi lipsită de orice temei, și acum ea a fost abandonată pînă și de napolitani. În ziua de 12 mai, micul detașament a pornit spre Salemi, localitate situată la 18 mile de țarm, pe drumul care duce la Palermo. Aici, pe cât se pare, conducătorii partidului revoluționar s-au

întilnit cu Garibaldi ca să discute cu el situația și totodată au adus vreo 4 000 de oameni ca întăriri. În timp ce se organizau aceste întăriri, răscoala, care cu câteva săptămîni în urmă fusese înăbușită, dar nu definitiv înfrîntă, a izbucnit cu o forță și mai mare în toată regiunea de munte din Sicilia de vest și, după cum s-a văzut în ziua de 16, se dezvoltă cu destul succes. La 15 mai Garibaldi, cu cei 1 400 de voluntari ai săi organizați și cu cei 4 000 de țărani înarmați, s-a îndreptat, prin munți, spre nord și s-a apropiat de Calatafimi, unde șoseaua vicinală care vine de la Marsala se întilnește cu șoseaua principală care merge de la Trapani la Marsala. Defileurile care duc spre Calatafimi printr-o ramificație a falnicului Monte Cerrara, denumit Monte di Pianto Romano, erau apărate de trei batalioane din trupele regale, cu cavalerie și artilerie, aflate sub comanda generalului Landi. Garibaldi a atacat imediat această poziție, care la început a fost apărată cu înverșunare; dar, cu toate că în timpul acestui atac el n-a putut să arunce împotriva celor 3 000 sau 3 500 de napolitani decît pe voluntarii săi și o parte cu totul neînsemnată din insurgenții sicilienii, trupele regale au fost scoase, rînd pe rînd, din cinci poziții puternice, cu care prilej au pierdut un tun de munte și au avut mulți morți și răniți. Pierderile garibaldiștilor, după cum anunță ei înșiși, se cifrează la 18 morți și 128 de răniți. Napolitanii susțin că în timpul acestei ciocniri ar fi capturat unul din drapelele lui Garibaldi, dar, întrucît ei au găsit un drapel lăsat la bordul unuia din vapoarele părăsite la Marsala, se prea poate ca să fi prezentat la Neapole tocmai acest drapel drept dovadă a pretensei lor victorii. Înfrîngerea de la Calatafimi nu a silit totuși trupele regale să părăsească orașul în aceeași seară. Ele au plecat abia în dimineața următoare și, pe cît se pare, după aceea nu au mai opus nici o rezistență lui Garibaldi pînă la Palermo. Ele au ajuns la Palermo, dar într-o stare de totală descompunere și de completă debandadă. Faptul că au fost bătute de niște „pirai și canalii înarmate” le-a reamintit deodată trupelor regale chipul înfricoșător al lui Garibaldi, omul care, apărînd Roma împotriva francezilor, a reușit totuși să găsească timp pentru o ofensivă spre Velletri și să dea peste cap avangarda întregii armate napolitane și care, după aceea, a învins pe versanții Alpilor niște luptători care, prin cutezanța lor, îi întreceau cu mult pe soldații napolitani⁶⁴. Această retragere pripită, care n-a fost însoțită nici de cele mai mici încercări de a mai opune vreo rezistență,

avea să adâncească și mai mult starea lor de demoralizare și să accentueze tendințele de dezertare care se observaseră și mai înainte în rîndurile lor; iar atunci cînd s-au pomenit deodată înconjurați și hărțuiți de răscoala care fusese pregătită la consfătuirea de la Salemi, ei și-au pierdut cu totul coeziunea; brigada lui Landi, care s-a transformat într-o gloată dezordonată și dezorientată, cu rîndurile extrem de rărite, s-a înapoiat la Palermo pe detașamente mici, fărîmițate.

Garibaldi a intrat în Calatafimi chiar în ziua de 16 mai, cînd această localitate a fost părăsită de Landi; în ziua de 17 el a înaintat pînă la Alcamo (10 mile), iar în ziua de 18 pînă la Partinico (10 mile) și, în continuare, spre Palermo. În ziua de 19, o ploaie torențială neînteruptă a împiedicat detașamentul să-și continue înaintarea.

Între timp, Garibaldi a aflat că napolitanii sapă tranșee în jurul orașului Palermo și întăresc vechile valuri, pe jumătate distruse, din fața șoselei care duce la Partinico. Efectivul napolitanilor tot mai număra cel puțin 22 000 de oameni, depășind astfel considerabil forțele pe care ar fi putut să le desfășoare Garibaldi împotriva lor. Dar ei erau deprimați, disciplina lor slăbise și în mintea multora încolțise gîndul să treacă de partea răsculaților; în afară de aceasta, generalii lor erau niște imbecili, lucru pe care-l știau perfect de bine afit propriii lor soldați cît și inamicul. Singurele lor trupe de nădejde erau două batalioane străine. În această situație, Garibaldi nu se putea aventura să pornească imediat un atac frontal asupra orașului, dar nici napolitanii nu puteau întreprinde împotriva lui acțiuni cît de cît decisive, admitînd că trupele lor ar fi fost în stare de așa ceva, deoarece erau nevoiți să țină în permanență în oraș o garnizoană puternică și să nu se îndepărteze niciodată prea mult de el. Dacă în locul lui Garibaldi ar fi fost un general oarecare, această situație ar fi dus la un șir de ciocniri dezordonate și nedecisive, în timpul cărora el ar fi putut să învețe pe o parte din recruții săi meșteșugul armelor, dar în schimb și trupele regale și-ar fi recăpătat foarte repede și în mare măsură încrederea în propriile lor forțe și disciplina, căci în unele din aceste ciocniri ele ar fi ieșit, fără doar și poate, învingătoare. Dar o asemenea ducere a războiului nu era potrivită nici pentru o insurecție și nici pentru un Garibaldi. Ofensiva îndrăzneată era singura tactică pe care o admitea revoluția; un succes hotărîtor, cum ar fi fost, bunăoară, eliberarea

oraşului Palermo, devenise o necesitate de îndată ce insurgenţii s-au apropiat de oraş.

Dar cum se putea obţine un asemenea rezultat? Tocmai aici Garibaldi s-a arătat a fi un general strălucit, capabil nu numai să ducă un război de partizani, dar şi să realizeze operaţii mult mai importante.

La 20 mai şi în zilele următoare, el a atacat pichetele de pază ale napolitanilor şi poziţiile din apropiere de Monreale şi Parco, pe şoselele ce duc de la Trapani şi Corleone la Palermo, ceea ce l-a făcut pe inamic să creadă că atacul lui Garibaldi este îndreptat mai ales împotriva părţii de sud-vest a oraşului şi că tocmai aici sînt concentrate forţele lui principale. Îmbinînd cu pricepere acţiunile ofensive cu retragerile simulate, Garibaldi l-a făcut pe generalul napolitan să trimită în această direcţie tot mai multe trupe din oraş, astfel că la 24 mai vreo 10 000 de napolitani se aflau în afara oraşului, în drum spre Parco. Era tocmai ceea ce dorea Garibaldi. El i-a silit imediat să angajeze lupta cu o parte din forţele sale, retrăgîndu-se încet din faţa napolitanilor şi atrăgîndu-i tot mai departe de oraş; iar cînd a reuşit să-i atragă pînă la Piana, peste principalul lanţ de munţi care străbate Sicilia şi desparte Conca d'oro („Scoica de aur” — valea Palermo) de valea Corleone, el a deplasat imediat masa principală a trupelor sale prin alte trecători din acelaşi lanţ de munţi, în valea Misilmeri, care se întinde pînă la mare în apropiere de Palermo. La 25 mai el şi-a mutat cartierul general la Misilmeri, la 8 mile de capitală. Ce a mai făcut apoi cu cei 10 000 de napolitani rămaşi împotmoliţi pe singurul drum mizerabil care străbate munţii nu ştim, dar fără îndoială că a căutat să le abată atenţia cu o serie de noi victorii aparente, pentru a se asigura că nu se vor întoarce prea devreme la Palermo. După ce a redus astfel aproape la jumătate numărul apărătorilor oraşului şi a mutat direcţia ofensivei de pe şoseaua spre Trapani pe cea spre Catania, el a putut începe atacul general. Ştirile primite, destul de contradictorii, nu ne permit să spunem dacă insurjecţia din oraş a precedat asaltul întreprins de Garibaldi sau a fost provocată de apariţia lui la porţile oraşului; cert este însă că în dimineaţa zilei de 27 mai toată populaţia din Palermo a pus mina pe arme, iar Garibaldi a asaltat Porta Termini în partea de sud-est a oraşului, unde nu-l aştepta nici un napolitan. Ce a urmat se ştie: treptat, oraşul, cu excepţia bateriilor, a citadelei şi a palatului regal, a fost

curățat de trupe ; după aceea au urmat bombardamentul, armistițiul, capitularea. Amănunte exacte cu privire la toate aceste evenimente nu se cunosc încă, dar faptele principale sînt de pe acum destul de neîndoielnice.

Deocamdată trebuie să spunem că manevrele cu ajutorul cărora a pregătit Garibaldi asaltul asupra orașului Palermo îl califică din capul locului ca pe un general de cea mai înaltă clasă. Pînă acum îl cunoșteam doar ca un foarte iscusit conducător al unor războaie de guerillă încununate de succes ; chiar și în timpul asediului Romei, tactica lui de apărare a orașului prin neconținute ieșiri aproape că nu i-a oferit prilejul de a se ridica deasupra acestui nivel. Aici însă el a avut de rezolvat probleme pur strategice și a făcut față cu succes acestei încercări, dovedindu-se un maestru incontestabil. Procedeu prin care a reușit să-l tragă pe sfoară pe comandantul trupelor napolitane, făcîndu-l să comită greșeala grosolană de a trimite jumătate din trupele sale la mare depărtare de oraș, impetuosul lui marș de flanc și reapariția în fața orașului Palermo dintr-o direcție cu totul neașteptată, precum și asaltul energic asupra orașului, întreprins într-un moment cînd garnizoana era slăbită, sînt operații care poartă pecetea geniului militar într-o măsură mult mai mare decît tot ce s-a petrecut în timpul războiului din Italia din 1859. Răscoala din Sicilia și-a găsit în el un conducător de prim rang ; să sperăm că omul politic Garibaldi, care va trebui să apară în curînd pe scenă, nu va compromite gloria generalului Garibaldi.

Scris de F. Engels
în jurul datei de 7 iunie 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 5979 din 22 iunie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Știri interesante din Prusia

Berlin, 13 iunie 1860

Astă-seară prințul regent va pleca la Baden-Baden, unde în zilele de 16 și 17 ale lunii curente urmează să aibă loc un fel de conferință la care vor participa Ludovic-Napoleon și un consiliu format din diferite capete încoronate din Germania ⁵⁵. Din suita prințului regent fac parte : generalul von Manteuffel, șeful cancelariei militare, generalul von Alvensleben, locotenent-colonelul von Schimmelmann, chef d'escadron * von Loë, contele von Pückler, mareșalul curții, von Illaire, membru al consiliului privat, d-l Borkmann, secretarul regentului, și prințul von Hohenzollern-Sigmaringen, șeful guvernului și membru al familiei regale. Cititorii își vor aminti că, după ce o scrisoare particulară adresată de prințul regent prințului consort al Angliei a fost interceptată la Londra și comunicată de acolo lui Ludovic Bonaparte **, acesta a vrut cu tot dinadinsul să se întâlnească cu prințul regent, considerînd că o întrevvedere personală ar fi cel mai bun mijloc pentru risipirea neînțelegerii care, după toate aparențele, se ivise între Franța și Prusia. Curînd după aceea, cînd prințul regent a vizitat orașele Saarbrücken și Trier, situate la granița cu Franța, Ludovic-Napoleon și-a exprimat din nou dorința de a folosi acest prilej pentru o întrevvedere cu prințul. Propunerea a fost însă respinsă. Cum între timp a circulat zvonul că prințul regent intenționează să stea o lună de zile la Baden-Baden, regele Max *** al Bavariei a avut ideea să-i facă regentului propunerea de a se ține în această stațiune balneară un fel de conferință cu suveranii din Germania de sud, care doreau să ajungă la o înțelegere amia-

* — comandant de escadron. — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 61—62. — *Nota red.*

*** — Maximilian al II-lea. — *Nota red.*

bilă cu Prusia și să demonstreze cu prilejul acestei întâlniri existența unui front unit împotriva Franței. Deoarece prințul regent s-a grăbit să accepte acest proiect, cu care s-au declarat de acord și marele duce de Baden, regele Württembergului și marele duce de Hessen-Darmstadt, într-o bună zi ambasadorul Franței la Berlin a comunicat oficial ministrului de externe al Prusiei, d-l von Schleinitz, că, în scopul risipirii neîncrederii, a cărei victimă nevinovată pare să fie Franța, augustul său suveran consideră că o întrevedere prietenească la Baden-Baden cu actualul șef al statului prusian ar fi de un real folos atât pentru Germania cât și pentru Franța. La replica ministrului prusian că și Prusia este victima unor suspiciuni nedrepte, care însă cu greu ar putea fi risipite printr-o astfel de întrevedere și că, în afară de aceasta, o conferință confidențială a suveranilor germani a și fost convocată la Baden-Baden, ambasadorul francez, după ce a cerut noi dispoziții de la Paris, a răspuns că Ludovic-Napoleon nu numai că ar fi încântat să vadă reuniți un număr cât mai mare de suverani germani, dar el vrea să facă personal o comunicare importantă care nu mai suferă amânare. Atunci Hohenzollernii au renunțat să se mai opună și au cedat. Imediat după aceea la Berlin s-a primit o depeșă din Viena, în care Austria își exprima nemulțumirea în legătură cu proiectata întrevedere, dar o notă circulară a ministerului de externe prusian a reușit mai mult sau mai puțin să calmeze celelalte curți germane. Conformându-se acestei circulare, regele Hanovrei a sosit azi dimineață pe neașteptate la Berlin și s-a arătat de îndată gata să-l însoțească pe prințul regent la Baden-Baden, care l-a invitat atunci telegrafic la conferință și pe regele Saxoniei. Nu mai este nevoie să adăugăm că ducele de Coburg-Gotha și ducele de Nassau îi vor urma fără întârziere.

Astfel, o adunare a suveranilor germani, care inițial trebuia să fie o demonstrație împotriva Franței, s-a transformat într-un fel de lever *, organizat de Ludovic Bonaparte pe pământ german, la care dau buzna o serie de regi, mari duci și alți mici potențați ai Confederației germane. Din partea prințului regent aceasta îți face impresia unei penitențe pentru păcatul de a-și fi exprimat suspiciunea față de planurile agresive ale uzurpatorului francez, iar din partea

* — la curtea Franței există obiceiul ca o serie de curteni și înalți demnitari să asiste în fiecare dimineață la ceremonialul denumit „le lever du roi” (scularea regelui). — Nota trad.

prinților mai mărunți — a unei măsuri de precauție luate pentru a nu fi vinduți de confrère *-ul lor mai mare dușmanului comun. După cum se știe, cortegiul capetelor încoronate care s-au umilit în felul acesta în fața lui Quasi-modo al revoluției franceze l-au deschis regina Victoria și regele Sardiniei⁵⁶. Întrevederea personală a țarului cu eroul din decembrie, la Stuttgart, în 1857⁵⁷, putea să surprindă numai pe politicienii de cafea, care s-au lăsat induși în eroare de cochetăria ostentativă a curții din Petersburg cu dogmele legitimismului. Întîlnirea pe care Habsburgul a avut-o la Villafranca cu învingătorul său, după bătălia de la Solferino, a fost o chestiune de afaceri, și nu un act de politețe. Prințul regent, împreună cu sateliții mai mici care se rotesc în jurul lui, nu este nici în situația de a cerși o alianță, ca Victoria și Victor Emanuel, nici de a pune la cale o conjurație, ca Alexandru al II-lea, nici de a ispăși o înfrîngere, ca Franz Joseph, și poate, lăsînd la o parte toate motivele, să se refere la precedentul general creat de aceste înalte personaje. În orice caz, acceptînd propunerea lui Ludovic Bonaparte, el și-a zdruncinat serios falsa sa popularitate, și aceasta cu atît mai mult cu cît numai cu cîteva săptămîni în urmă Bonaparte a avut insolența ca, într-o misivă adresată ministrului său de externe, d-l de Thouvenel, să dea de înțeles marilor duci de Hessen-Darmstadt și de Baden că pe viitor trebuie să-și semneze scrisorile către împăratul francez cu cuvintele „Votre frère et serviteur” **.

Așa glăsuia formula născocită de Napoleon I pentru suveranii germani care făceau parte din Confederația Rinului, al cărei protector era și printre care se număra Baden și Hessen-Darmstadt, alături de Württemberg, Bavaria și alte state germane⁵⁸. Pentru a-l împiedica pe Ludovic Bonaparte să-l aducă pe d-l de Thouvenel în mijlocul suveranilor profund jigniți ai Badenului și Hessen-Darmstadtului, prințul regent și ceilalți suverani din cadrul confederației au hotărît de comun acord să nu fie însoțiți de miniștrii lor de externe respectivi; dar cred oare cu adevărat acești domni că ofensa le-a fost adusă de slugă, și nu de stăpînul acesteia?

În ceea ce privește „comunicarea importantă” pe care salvatorul olandez al societății *** se pregătește s-o facă capetelor încoronate ale Germaniei, avem toate temeiurile să

* — confratele. — *Nota trad.*

** — „fratele și sluga Voastră”. — *Nota trad.*

*** — Napoleon al III-lea. — *Nota red.*

presupunem că, imitînd procedeele folosite de Metternich la congresele succesive de la Viena, Aachen, Troppau, Laibach și Verona⁵⁹, Ludovic-Napoleon va face tot ce-i va sta în putință pentru a-l convinge pe prințul regent de existența unei vaste conspirații a revoluționarilor, care se străduiesc din răspuțeri să provoace un conflict între Franța și Prusia cu scopul de a instaura republica roșie la Paris și o republică centrală în Germania. În ultimele două săptămîni, ziarele bonapartiste din Elveția, Belgia și Germania sînt pline de articole în care abundă asemenea insinuări sumbre, iar un agent secret al lui Bonaparte la Geneva — un naturalist german bine cunoscut * — a și anunțat triumfător că autoritățile de resort vor pune foarte curînd capăt atacurilor antibonapartiste ale presei germane.

În timp ce prințul regent și dii minorum gentium ** germani ai săi urmează să fie astfel convinși de necesitatea de a se strînge în jurul marelui salvator al societății, poporul prusian urmează să fie influențat în sens opus de noul pamflet al d-lui About „Prusia în 1860”⁶⁰. Deși pînă în prezent acest pamflet nu a fost difuzat în Germania, cîteva exemplare au ajuns totuși la Berlin, și într-o altă corespondență a mea v-am adus la cunoștință cele mai interesante pasaje din acest ultim manifest al Tuileriilor⁶¹. Poporul prusian trebuie să aleagă — așa glăsuiește oracolul de pe malurile Senei — între feudalismul Austriei și principiul democratic al imperiului francez. Numai cu ajutorul acestuia din urmă poporul german poate nădăjdui — desigur cu condiția de a da puter-
nicului său vecin unele garanții materiale — să realizeze unitatea la care aspiră atît de mult. După ce arată în mod foarte superficial lipsurile actualului guvern prusian, autorul pamfletului începe să-i lămurească pe prusieni asupra adevăratei naturi a „principiului democratic”, atît de caracteristic pentru cel de-al doilea Imperiu francez. În rezumat, acest principiu constă în alegerea capului statului pe calea „votului universal”, cum i se spune în Galia modernă. Drept este — și d-l About nu prea îndrăznește să tăgăduiască acest lucru — că în Franța orice libertate a fost suprimată în folosul aventurierului olandez, dar această suprimare s-a bazat pe votul universal. Iată pe ce cale în Germania urmează să fie întemeiat, cu ajutorul Franței și pe aceeași bază democra-

* — Karl Vogt. — *Nota red.*

** textual — „zeii mai mici”; în cazul de față — „suveranii de mîna a doua”. — *Nota trad.*

tică, un imperiu teuton sub auspiciile unui Hohenzollern. Întreaga operație este cît se poate de simplă. Prusia trebuie doar să cedeze Franței o parte din posesiunile ei „legitime” și în același timp, făcînd apel la votul universal, să pună stăpînire pe posesiunile micilor suverani, pentru a se transforma de îndată dintr-un stat feudal într-unul democratic. Trebuie să recunoaștem că acest nou „principiu democratic”, descoperit de Ludovic-Napoleon și sicofanții săi, nu este nicidecum o inovație; dimpotrivă, el este în floare în sfînta Rusie de aproape două veacuri. Dinastia Romanovilor a fost înscăunată cu ajutorul votului universal. De atunci democrația domnește de la Niemen pînă la Amur. Profetii noului „principiu democratic” vor obiecta, poate, că Romanovii au fost aleși în mod liber, că înainte de a se apela la popor nû s-a produs nici un coup d'état * și că, la urcarea lor pe tron, n-a existat starea de asediu generală care să împiedice desfășurarea alegerilor în limitele „principiului democratic”. Deoarece Ludovic Bonaparte nu izbutește să devină un suveran „legitim”, i se pare cel mai nimerit să-i transforme pe frații săi încoronăți din Italia și Germania în monarhi „democratici”, după modelul micului imperiu. Împărații romani, desigur, nu au fost suverani cu adevărat „democratici”, deoarece progresul din zilele noastre cere ca principiul monarhiei ereditare să fie grefat pe principiul „votului universal”. Prin urmare, dacă cineva izbutește, într-un fel sau altul, să uzurpe un tron și camuflează acest fapt prin farsa alegerilor generale, atunci dinastia sa trebuie să fie considerată în vecii vecilor drept întruchiparea vie a voinței generale a poporului (volonté générale a lui Rousseau).

Într-o corespondență viitoare îmi propun să fac o expunere a stadiului din prezent al complicațiilor din Schleswig-Holstein, care dau conferinței de la Baden-Baden importanța ei actuală. Pentru moment vreau să menționez doar că la 10 iunie a avut loc, la castelul Kronborg, o întrevedere între regele Suediei și regele Danemaricii **. Cu două săptămîni înainte de această întrevedere, ministrul de externe al Suediei a trimis ministrului de externe al Danemaricii o notă în care se spunea că ar fi de dorit ca din suita regelui Danemaricii

* — lovitură de stat. — *Nota trad.*

** — Carol al XV-lea și Frederic al VII-lea. — *Nota red.*

să nu facă parte nici o persoană a cărei prezență ar putea indispuce pe maiestatea sa regele Suediei. Cu alte cuvinte i se cerea regelui Danemaricii s-o excludă din suita pe soția sa, contesa Danner, ci-devant * mademoiselle Rasmussen. De aceea regele Danemaricii a socotit că este mai nimerit s-o lase acasă.

Scris de K. Marx
la 13 iunie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 5 986 din 30 iunie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

---

* — fosta. — *Nota trad.*

Friedrich Engels

Trupele britanice de voluntari

Grandioasa trecere în revistă a voluntarilor care a avut loc la Londra acum câteva săptămîni a atras atenția asupra armatei civile a Marii Britanii. Voluntarii nu trebuie confundați cu miliția, care constituie o armă separată aflată în serviciul maiestății sale. La 1 aprilie, potrivit statisticii oficiale, miliția număra 50 000 de oameni. Dintre ei, 23 735 erau efectiv înrolați, și anume: din Anglia 13 580, din Irlanda 7 471 și din Scoția 2 684. Miliția este formată din reprezentanți ai claselor de jos, iar voluntarii — din reprezentanți ai burgheziei. Afirmația ziarului londonez „Times”⁶² că în rîndurile trupelor trecute în revistă la 22 iunie „erau reprezentate toate clasele” nu este decît o încercare de a da lucrurilor o spoyală populară. Nu sînt nici trei luni de cînd o delegație formată din respectabili muncitori metalurgiști (mechanics) a cerut autorităților să li se dea arme pentru ca, în caz de invazie, „să-și apere patria”. Cererea lor a fost respinsă. În unitățile de voluntari sînt admiși numai muncitori echipați și întreținuți pe socoteala patronilor lor și care, este de presupus, în permanență stau sluj în fața acestora.

Efectivul total al trupelor britanice de voluntari abia dacă se ridică la 90 000, deși în multe dintre tabelele statistice apărute de curînd sînt indicate cifre mai mari. Ce-i drept, colonelul McMurdo a declarat, la un dineu oferit recent în cinstea unității de pușcași St. George, că 124 000 de oameni s-au înscris ca voluntari. Dar cînd i s-a cerut amănunte, a reieșit că inclusese în socoteala sa jumătate din miliție. Ziarele apreciază efectivul nominal al regimentelor la 800—1 000 de oameni, în timp ce, în realitate, puține regiamente au ieșit vreodată la paradă cu un efectiv mai mare de 500—600 de oameni. D-l Sidney Herbert, care, datorită

funcției lui la comandamentul suprem al armatei, trece drept o autoritate în materie, a declarat în parlament cu o zi sau două înaintea mării treceri în revistă de la Londra că „pe hirtie forțele armate au atins o cifră considerabilă, dar că ea nu corespunde realității, întrucît niciodată nu răspund la apel un număr atît de mare de oameni”.

Discursul, care cuprinde acest pasaj, a apărut în același număr al ziarului „Times” în care se relatează despre succesul de care s-a bucurat parada națională a voluntarilor. Dar însăși parada din Hyde Park reprezintă o ilustrare elocventă a felului exagerat în care presa londoneză vorbește despre asemenea lucruri. Ziarul „Times” din 20 a anunțat anticipat că „în fața maiestății sale vor defila nu mai puțin de 35 000 de oameni”. Tom Taylor, în corespondența sa din 21 trimisă de la Londra lui „Manchester Guardian”⁶³, scrie că în capitală s-ar afla mai bine de 46 000 de soldați. Dar potrivit spuselor colonelului McMurdo, care cu greu ar putea fi bănuț că subestimează numărul lor, prin fața reginei au defilat în total 18 300 de soldați. Aceasta nu înseamnă, firește, o armată atît de extraordinară încît să te entuziasmeze peste măsură. În octombrie 1803 au fost trecuți în revistă aproape 13 000 de londonezi de baștină, îmbrăcați în uniforme de voluntari, și, pentru a face o comparație între forțele armate britanice de atunci și cele de astăzi, dăm mai jos o situație sumară a trupelor de voluntari înmatriculați în ianuarie 1804 :

Efectivul total al soldaților	341 687
Ofițeri de cîmp	1 246
Căpitani	4 472
Subofițeri	9 918
Ofițeri de stat-major	1 100
Sergenți	14 787
Toboșari	6 733
Total....	379 943

Nici măcar cifra de 124 000, la care Anglia speră să ridice efectivul actualei sale armate de voluntari, n-ar fi prea grozavă alături de acest tabel. Dacă am socoti fiecare al zecelea om dintre bărbații apți actualmente pentru serviciul militar în Marea Britanie, am ajunge la 500 000 de oameni. Din aceste date nu reiese nicidecum că englezii sînt acum mai dornici ca altădată să pună mîna pe arme pentru apărarea patriei lor, oricît ar susține ziarele londoneze contra-

rul. Potrivit statisticii întocmite cu grijă de autorul unuia din articolele publicate în „Army and Navy Gazette”⁶⁴ rezultă că în Anglia miliția numără 50 160 de oameni, iar trupele de voluntari — 88 400 de oameni, ceea ce reprezintă laolaltă 138 560 de oameni. Din cifra aceasta, afirmă autorul articolului din „Gazette”, în caz de nevoie, cel puțin 20 000 nu ar fi disponibili din diferite motive, așa că efectivul total al miliției și al trupelor de voluntari din Anglia se ridică la 118 560 de oameni.

Scris de F. Engels
în jurul datei de 25 iunie 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 5 994 din 11 iulie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Comerțul britanic

Dărilor de seamă ale ministerului comerțului pe intervalul de cinci luni pînă la 31 mai 1860, publicate de curînd la Londra, indică doar o schimbare neînsemnată înregistrată de exportul britanic în comparație cu exportul din primele cinci luni ale anului 1859.

De la 52 337 268 l. st., cit a însumat exportul în 1859, el s-a ridicat la 52 783 535 l. st. în 1860, această mică diferență datorîndu-se în întregime unei creșteri a exportului în luna mai a anului curent.

Comparînd cifrele respective ale exporturilor din primele cinci luni ale anilor 1859 și 1860, te izbește în primul rînd o scădere considerabilă a exportului britanic în Indiile orientale britanice, așa cum reiese din datele de mai jos :

Principalele mărfuri britanice exportate în Indiile orientale în intervalul de cinci luni pînă la 31 mai inclusiv

	Cantitatea		Valoarea	
	1859	1860	1859	1860
	(în l.st.)			
Berc și ale (în butoaie)	168 355	166 461	507 308	491 609
Țesături de bumbac (în iarzi)	396 022 733	311 163 765	4 884 982	3 977 289
Fier de bumbac (în pfunzi)	17 411 542	15 044 812	1 002 439	903 516
Fier în bare, buloane, vergele (în tone) ..	16 851	12 194	127 678	90 954
Fontă (în tone)	12 138	4 108	132 946	42 912
Fier forjat (în tone)	11 823	10 554	188 126	195 659
Tablă de fier și șine (în tone)	31 582	79 117	169 072	437 170
Faianță și porțelan ..	—	—	34 530	24 039
Articole de galanterie și mode	—	—	83 832	42 126

	Cantitatea		Valoarea	
	1859	1860	1859	1860
			(in l.st.)	
Piele: articole de cure- lărie și hamuri	—	—	16 780	15 600
Mașini cu aburi	—	—	73 087	100 846
Alte mașini	—	—	165 899	196 928
Tablă zincată	—	—	19 127	6 441
Total.....			7 405 808	6 529 089

Scăderea exportului..... 976 719

Din tabelul de mai sus reiese că scăderea exportului în Indiile orientale al principalelor articole este de aproximativ 1 000 000 l.st., că cel mai mult sînt afectate articolele de bază (țesăturile și firele de bumbac) și că singura excepție o constituie articolele legate nemijlocit de construcția de căi ferate. În plus trebuie avut în vedere că știrile cu privire la comerț primate cu ultima poștă transoceanică sînt extrem de nefavorabile și indică o supraaglomerare a piețelor, astfel încît valoarea exporturilor așa cum a fost publicată în Anglia și apreciată pe baza unor prețuri care depășesc cu mult nivelul mediu nu va fi realizată în nici un caz în India. Acum nu încapă nici o îndoială că comerțul indian a fost umflat în mod artificial. Cererea crescută, creată în mod artificial de guvern în timpul războaielor din India⁶⁵, învierea activității comerciale ca urmare a potolirii tulburărilor revoluționare și restrîngerea majorității celorlalte piețe ca urmare a crizei generale din 1857—1858, — toate aceste împrejurări au contribuit la creșterea volumului comerțului indian peste limitele sale naturale. Cu toate acestea, potrivit întregii experiențe a trecutului, prosperitatea care s-a manifestat de curînd pe piață ar mai fi putut suporta cîțiva ani bombardarea cu mărfuri de bumbac fără arhiînțeleapta intervenție a guvernului britanic. S-ar părea că d-l Wilson a fost trimis special la Calcutta ca, prin măsuri fiscale stîngace în interiorul țării, concomitent cu majorarea taxelor vamale împovărătoare percepute la mărfurile importate din

străinătate, să perturbeze comerțul anglo-indian. S-a mai pomenit vreodată în toată istoria comerțului un spectacol ca acela pe care-l oferă Regatul Unit, care îngăduie ca cea mai importantă piață colonială a sa să fie paralizată prin măsuri arbitrare luate de propriul său guvern tocmai în momentul când acesta se ploconește în fața împăratului francez și, sub pretextul unei scăderi imaginare a taxelor vamale franceze, tolerează imixtiunea lui politică ?

Exportul destinat pieței australiene prezintă, în afară de o anumită scădere la țesăturile de bumbac, în general o creștere atât în ceea ce privește volumul, cât și valoarea totală. Totuși, pentru a putea face o apreciere justă a situației actuale de pe piețele din coloniile australiene, credem că este indicat să lăsăm pentru moment dările de seamă ale ministerului comerțului, să ne oprim asupra ultimelor știri comerciale. Din știrile venite din Adelaida pînă la 26 aprilie se degajă îngrijorarea față de continuarea transporturilor excesive de mărfuri din Anglia și față de amploarea generală pe care au luat-o speculațiile, escrocheria și supraaglomerarea cu mărfuri. Se pare că a devenit inevitabilă lichidarea unui șir întreg de firme nesolvabile. La Sidney, în New South Wales s-au și produs mai multe falimente, printre care 9 firme comerciale cu un pasiv total de 400 000 l.st. ; se crede că trei sferturi din această sumă sînt fără acoperire, pierderea urmînd să fie suportată de bănci și de creditorii englezi. Dintr-un tabel statistic al falimentelor care au avut loc în Australia în ultimii 17 ani, primit chiar acum, reiese că în 1858 numărul lor a fost de trei ori mai mare decît în 1857, că în 1859 a crescut cu încă 50% și că în anul acesta, pînă la mijlocul lunii aprilie, a mai crescut cu aproximativ 7%. Pasivul total al firmelor care au dat faliment în perioada 1822—1859 a fost de 5 981 026 l.st. ; activul lor, așa cum figurează în inventar, se ridică la 3 735 613 l.st. ; dar din această ultimă sumă nu s-a realizat nici 50%.

Scăderea considerabilă a valorii și, în cele mai multe cazuri, a cantității de mărfuri britanice exportate în Statele Unite este ilustrată de următorul extras :

*Principalele mărfuri exportate în Statele Unite
în intervalul de cinci luni pînă la 31 mai inclusiv*

	Cantitatea		Valoarea	
	1859	1860	1859	1860
			(in l.st.)	
Cărbune (în tone)	68 020	106 925	67 785	66 196
Țesături de bumbac (în iarzi)	88 441 112	84 208 598	1 562 918	1 191 721
Țesături de in (în iarzi)	25 476 444	20 974 699	776 780	643 676
Fontă (în tone)	37 510	21 497	106 476	62 919
Fier în bare, buloane, vergele (în tone) ..	48 063	37 824	394 426	293 294
Fier forjat (în tone)	16 024	16 488	200 576	189 854
Tablă de fier și șine (în tone)	12 107	4 622	61 721	24 559
Semințe oleaginoase (în galoane)	795 808	511 602	95 154	57 230
Produse din mătase (în pfunzi)	119 719	58 836	128 133	68 866
Țesături din lînă și din amestec de lînă (în iarzi)	22 697 619	18 250 639	892 026	733 000
Faianță și porțelan ..	—	—	234 492	281 532
Articole de galanterie și mode	—	—	719 754	637 035
Tablă zincată	—	—	524 615	464 630

Fără îndoială că Franța era țara care ar fi putut compensa restrîngerea piețelor din Indiile orientale, coloniile australiene și din Statele Unite. Dar, la o examinare mai atentă, vedem că exportul englez în Franța continuă să-și păstreze tradiționalele sale proporții reduse. În ceea ce privește țesăturile și firele de bumbac, se pare că d-l Milner Gibson, ministrul comerțului, se rușinează de cifra jalnică pe care acestea o reprezintă, și de aceea a socotit de cuviință nici să nu le mai includă în darea de seamă. Același lucru se poate spune și în privința țesăturilor de in, firelor de in și produselor din mătase. Comparînd valoarea exportului din perioada respectivă a anilor 1859 și 1860, observăm că ea a scăzut în anul curent la mătase răsucită de la 130 260 l.st. la 88 441 l.st., la mătase toarsă și fire de mătase de la 50 520 l.st. la 29 643 l.st.; la mașini de la 98 551 l.st. la 64 107 l.st. și la cărbune de la 253 008 l.st.

la 206 317 l.st. ; în același timp se observă o oarecare creștere a exportului de fier, cupru, lână, țesături de lână și fire din lână pieptănată.

Importul de vinuri franceze a crescut, dar nu în proporție mai mare decât al celorlalte sorturi de vinuri. În încheiere trebuie să arătăm că simptomele de depresiune de pe principalele piețe, împreună cu perspectivele unei proaste recolte, cu împrumuturile mari solicitate de guvernul englez și de alte guverne pe piața financiară și cu situația politică nesigură a Europei, par să prevestească că toamna anului 1860 va fi prea puțin îmbucurătoare.

Scris de K. Marx
la sfârșitul lunii iunie —
începutul lunii iulie 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 5 998 în 16 iulie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Situția industriei de fabrică britanice

I

Londra, 10 iulie 1860

Rapoartele inspectorilor de fabrici ⁶⁶ publicate recent cuprind doar trei rapoarte. Districtul de care se ocupa pînă nu de mult d-l Leonard Horner a fost în parte contopit cu districtul lui sir John Kincaid (Scoția), în parte cu districtul d-lui Redgrave, care cuprinde acum 3 075 de fabrici și imprimerii; districtul d-lui Robert Baker (Irlanda și unele părți din Anglia) a rămas în vechile lui limite. Tabelul de mai jos indică numărul total de accidente aduse la cunoștința celor trei inspectori în intervalul de șase luni pînă la 30 aprilie 1860:

Accidente provocate de mașini

Felul accidentului	Adulți		Adolescenți		Copii		Total		Total general
	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	
Accidente mortale ..	14	3	7	2	2	2	23	7	30
Amputarea mîinii drepte sau a brațului drept	5	6	3	1	1	—	9	7	16
Amputarea mîinii stîngi sau a brațului stîng	4	1	7	3	1	—	12	4	16
Amputarea unei părți a mîinii drepte	23	24	29	22	15	7	67	53	120
Amputarea unei părți a mîinii stîngi	16	17	21	18	8	7	45	42	87
Amputarea unei părți a piciorului sau a labei piciorului ..	5	—	1	—	—	—	6	—	6
Fractura membrelor și oaselor trunchiului	30	11	43	11	11	4	84	26	110
Fractura mîinii sau a piciorului	39	43	30	37	20	15	89	95	184

Felul accidentului	Adulți		Adolescenți		Copii		Total		Total general
	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	
Leziuni ale capului și ale feței	20	17	23	29	11	4	64	40	94
Excoriații, contuziuni și alte leziuni neenumerare mai sus	268	256	315	352	128	66	711	673	1 384
Total	424	377	479	465	197	105	1 100	947	2 047

Accidente care n-au fost provocate de mașini

Total . . . . . | 83| 30| 59| 26| 21| 10| 163| 66 | 229

Rapoartele confirmă în unanimitate activitatea industrială extraordinară de viață din acest semestru. Cererea de brațe de muncă a fost atât de mare, încât în unele ramuri industriale numărul muncitorilor care cereau de lucru a fost insuficient. În fabricile pentru prelucrarea lînii, unde mașinile perfecționate au dat posibilitate fabricanților să se dispenseze de munca manuală, lipsa de brațe de muncă s-a resimțit mai puțin decît în filaturile de bumbac și în fabricile pentru prelucrarea lînii pieptănate, unde o bună parte dintre mașini n-au lucrat din lipsă de muncitori, în special de muncitori tineri. În trecut, pentru a preveni această lipsă temporară de brațe de muncă, erau folosite unele metode defectuoase. La începuturile dezvoltării sistemului de fabrică, atunci cînd fabricanții duceau lipsă de brațe de muncă, ei se adresau direct episcopilor săracilor dintr-o parohie îndepărtată, care le trimiteau un număr oarecare de ucenici, copii de vîrstă fragedă, închiriați pentru un anumit număr de ani fabricanților. De îndată ce copiii erau expediați să-și facă ucenicia, funcționarii însărcinați cu aplicarea legii cu privire la asistența săracilor felicitau parohiile respective că s-au descotorosit de niște guri de prisos, iar fabricanții se grăbeau să scoată maximum de profit din tîrgul încheiat, cheltuind cît mai puțin cu puțință pentru întreținerea copiilor și storcînd din ei cît mai multă muncă. De aceea, prima lege pentru reglementarea muncii în fabrici, adoptată în 1802, în al 42-lea an de domnie a lui George al III-lea (cap. 73), are următorul titlu: „Legea pentru ocrotirea sănătății și moralei ucenicilor și altor persoane care lucrează în filaturile de bumbac și alte filaturi și în fabricile de bumbac și alte

fabrici"; această lege avea drept scop să atenueze numai defectele sistemului de ucenicie. Dar, pe măsură ce mașinile se perfecționau, cînd industria s-a animat tot mai mult și populația din ținuturile învecinate nu putea pune la dispoziția fabricilor forța de muncă necesară, s-a simțit nevoia unui alt gen de forță de muncă. Fabricanții au trimis atunci agenți în Irlanda care au atras în Anglia familii irlandeze; dar Irlanda a încetat să mai fie piața de unde se pot procura muncitori la cererea Angliei, și de aceea fabricanții sînt nevoiți acum să-și îndrepte privirile spre comitatele din sudul și apusul Angliei și din Țara Galilor în căutarea unor familii care să fie tentate, prin actualul nivel al salariilor din comitatele de nord, să înceapă să lucreze într-un nou domeniu de activitate. În toată țara au fost trimiși agenți însărcinați să prezinte avantajele oferite familiilor care se mută în districtele industriale și să facă demersurile necesare pentru emigrarea acestor familii în nord. Se spune că multe familii au și fost expediate de acești agenți. Totuși, mutarea într-un oraș industrial a unui bărbat adult cu soție și copii are dezavantajul specific că, în timp ce pentru munca membrilor mai tineri ai familiei, care pot fi învățați repede și ale căror servicii devin utile într-un interval de timp relativ scurt, există o foarte mare cerere, munca bărbatului adult și a soției sale care nu cunosc munca de fabrică nu prea este căutată. Acest lucru a determinat pe unii fabricanți să revină, într-o oarecare măsură, la vechiul sistem de ucenicie și să încheie cu epitropiile săracilor contracte pe termene fixe prin care copiii săraci, fără mijloace de existență, sînt angajați pentru muncă. În astfel de cazuri, fabricantul dă copiilor adăpost, îmbrăcăminte și mîncare, dar nu le plătește salarii regulate. O dată cu revenirea la acest sistem, se pare că au reapărut și plîngerile privind felul în care se abuzează de el. Nu trebuie însă scăpat din vedere că la acest gen de forță de muncă se recurge numai atunci cînd nu poate fi procurată alta, căci ea este foarte scumpă. Salariul obișnuit al unui băiat de 13 ani este de aproximativ 4 șilingi pe săptămîină; dar pentru 4 șilingi de cap pe săptămîină nu se pot da adăpost, îmbrăcăminte, mîncare, asistența medicală și supravegherea cuvenită, precum și o anumită remunerare unui grup de 50 sau 100 de asemenea băieți.

Dacă comparăm salariile primite de muncitorii de fabrică în 1839 cu cele primite în 1859, observăm un fapt cît se poate de interesant, și anume că ele au crescut, cel puțin

nominal, în acele fabrici în care timpul de muncă a fost limitat la 60 de ore pe săptămână, în timp ce au scăzut realmente, cu unele excepții, în atelierele de imprimat, albit și vopsit, în care timpul de muncă al copiilor, adolescenților și femeilor nu este limitat, aceștia lucrând uneori câte 14 și 15 ore pe zi. Datele de mai jos se referă la industria bumbacului din Manchester și împrejurimi :

Salariul săptămânal

	1839	1859
Numărul de ore de muncă pe săptămână	69	60
Felul muncii		
Muncitori la mașina cu aburi	2½ șilingi	30 șilingi
Băieți la depozite	7 "	8 "
Muncitori la depozite	18 "	22 "
Secția de cardat-dărăcitoare		
(femei tinere și fete)	7 "	8 "
Hamali (tinere)	11 "	14 "
Supraveghetori	25 "	28 "
Muncitori la cardat		
(tinere între 14 și 18 ani)	6 "	7 "
Muncitoare la laminoare (femei tinere)	6 șil. 6 pence	8 "
Secția de filat — filatori la		
selfactori	16—18 șilingi	20—22 "
Înnodători de fire (femei și muncitori tinere)	8 "	10 "
Supraveghetori	20 "	20 "
Secția de dublat — muncitoare		
la dublat	7 "	9 "
Bobinatoare (fete)	4 "	5 "
Supraveghetori	24 "	28 "
Muncitori auxiliari (tinere)	10 "	13 "

În secțiile de depănat, gazat și la războaiele de țesut mecanice a avut loc de asemenea o neînsemnată creștere a salariilor. Pronosticurile acelor care i-au avertizat pe muncitorii de fabrică că vor avea serios de suferit de pe urma reducerii timpului de muncă au fost astfel complet dezmințite. Dacă comparăm, pe de altă parte, mișcarea salariului în ramurile industriale în care timpul de muncă zilnic nu este limitat prin lege, rezultă următoarele :

*Ateliere de imprimat, vopsit și albit stamba,
60 de ore pe săptămână -*

	Salariul săptămânal (in șilingi)	
	1839	1850
Muncitori la mclanjeze	35	32
Muncitori la mașina de imprimat	40	38
Șefi de echipe	40	40
Gravori	35	25
Imprimeri la șabloane	40	28
Vopsitori	18	16
Spălători și muncitori necalificați	16—15	16—15

*Ateliere de vopsit barchetul,
61 de ore pe săptămână*

Pregătitori	18	22
Albitori	21	18
Vopsitori	21	16
Apretori	21	22

Partea cea mai interesantă a rapoartelor d-lui Alexander Redgrave și ale lui sir John Kincaid se referă la dezvoltarea și extinderea societăților cooperative pentru înființarea și exploatarea de filaturi în Lancashire și, într-o anumită măsură, în Yorkshire. Aceste societăți cooperative, care s-au înmulțit de la adoptarea legii cu privire la societățile pe acțiuni cu răspundere limitată, sînt înjghebate, de obicei, de muncitori de fabrică. Fiecare societate dispune de un capital de 10 000 l.st. sau mai mult, împărțit în acțiuni de 5 și 10 l.st.; ea are dreptul să împrumute fonduri, într-o anumită proporție cu capitalul subscris, pe care și le procură împrumutînd mici sume de bani de la muncitori de fabrică și alte persoane din aceeași categorie. La Bury, de pildă, va fi nevoie de peste 300 000 l.st. pentru a pune în funcțiune filaturile cooperative care au fost construite acolo sau sînt în curs de construire. În filaturile de bumbac, filatorii și alte persoane care lucrează acolo sînt adesea acționarii ei; ei primesc un salariu pentru munca lor și dividende pentru acțiunile lor. În țesătoriile de bumbac, membrii asociați închiriază adesea războaie de țesut și lucrează la ele. Acest procedeu îi atrage pe muncitori, căci le permite să pornească fără prea mult capital procesul de fabricație în întreprinderile lor. Ei cumpără firele gata toarse pentru războiul de țesut, țes materialul, și astfel procesul de fabricație este încheiat; sau primesc firele toarse de la vreun fabricant cu care au legături de afaceri și îi restituie materialul țesut. Dar acest sistem cooperativ nu se limitează la filatul și țesutul bumbacului. El a cuprins comerțul multor articole

de consum, cum sînt: făina, articole de băcănie, țesături și altele.

Raportul de mai jos, întocmit de d-l Patrick, unul dintre subinspectorii lui sir John Kincaid, conține unele informații prețioase cu privire la dezvoltarea acestui nou sistem de proprietate asupra fabricilor, care, mă tem însă, va fi supus la o grea încercare cu prilejul viitoarei crize industriale.

„16 mai 1860

De aproximativ 12 ani există la Rochdale o societate cooperativă numită «Noua companie comercială din Bacup și Wardle». Această societate este înregistrată potrivit legii societăților pe acțiuni, dar cu răspundere nelimitată. Ea și-a început activitatea în Clough House Mill din Wardle, în apropiere de Rochdale, avînd dreptul de a-și procura, prin emiterea unor acțiuni a cîte 12 l. st. și 10 șilingi fiecare, un capital de 100 000 l. st. Din această sumă au fost vărsate 20 000 l. st. Ea a majorat apoi această sumă la 30 000 l. st. și acum 5 ani a construit în apropiere de Stackstead, ca un adaos la Clough House Mill, o fabrică mare «Far Holme Mill», acționată cu aburi, avînd o forță motrice de 100 CP; pentru semestrul care s-a încheiat cu luna octombrie a anului trecut, societatea a plătit un dividend de 44% la capitalul vărsat. (La 11 iunie, d-l Patrick comunică că „Noua companie comercială din Bacup și Wardle” a anunțat recent, sub numele de „Far Holme Mill, Bacup”, plata unui nou dividend de 48% la capitalul vărsat.) În prezent societatea și-a mărit capitalul la 60 000 l. st. și a extins considerabil «Far Holme Mill», situată nu departe de aici, lângă Stackstead; pentru aceasta a fost nevoie de încă două mașini de 40 CP fiecare, pe care a început să le instaleze. Marea majoritate a acționarilor o constituie muncitorii care lucrează în fabrică, dar care primesc salariu ca muncitori și nu au altă legătură cu conducerea fabricii decît că-și dau votul la alegerea anuală a consiliului de administrație. Azi dimineață am vizitat «Far Holme Mill» și pot spune că, în ceea ce privește respectarea legilor pentru reglementarea muncii în fabrici, ea nu este mai prost condusă decît oricare fabrică din districtul meu. Deși nu am pus nici o întrebare în această privință, presupun că societatea a primit un împrumut cu o dobîndă de 5%.

Nu departe de Bacup a ființat timp de aproape șase ani și o altă societate, sub numele de «Asociația industrială Rossendale».

Această societate a construit o fabrică, dar, după cum mi s-a relatat, ea n-a prosperat, deoarece n-a dispus de fonduri suficiente. Și ea era organizată pe baza sistemului cooperatist. Firma a fost acum schimbată în «Compania industrială Rossendale» și înregistrată potrivit legii cu privire la societățile pe acțiuni cu răspundere limitată. Ea are dreptul de a-și procura un capital de 200 000 l. st. Suma de 40 000 l. st. a fost adunată prin emiterea unor acțiuni a cîte 10 l. st., iar aproximativ 4 000 l. st. au fost luate cu împrumut de o serie de mici capitaliști, care au dat de la 150 pînă la 10 l. st. fără a li se oferi nici un fel de garanții. Cînd această societate cooperativă și-a început activitatea, toți acționarii erau muncitori. Ca un adaos la Wear Mill, construită, după cum se spune, de «Asociația industrială Rossendale», compania a cumpărat acum de la d-nii B. și T. Mum Irwell Mills din Bacup și le exploatează acum pe ambele.

Se pare că prosperitatea și succesul «Noii companii comerciale din Bacup și Wardle» au favorizat apariția unor noi societăți, care iau ființa acum în imediata mea vecinătate și care instalează mari fabrici pentru desfășurarea activității lor. Una dintre aceste companii este «Compania de filat și țesut bumbac din New-Church», înregistrată potrivit legii cu privire la societățile pe acțiuni cu răspundere limitată și are dreptul de a-și procura un capital de 100 000 l. st. prin emiterea unor acțiuni a câte 10 l. st. Din această sumă au și fost vărsate 40 000 l. st., iar 5000 l. st. au fost luate cu împrumut pe baza unei ipoteci cu 5% dobândă. Societatea și-a început activitatea preluând «Vale Mill» din New-Church, o filatură cu o forță motrice de 40 CP, care stătea nefolosită; în plus ea construiește acum «Victoria-Works», care va avea nevoie de un motor de 100 CP. În luna februarie a anului viitor, când se crede că lucrările vor fi terminate, compania își face socoteala că va putea angaja 450 de oameni.

O altă companie de acest gen este «Compania de prelucrare a bumbacului din Rawtenstall», tot cu răspundere limitată, avind un capital nominal de 50 000 l. st. în acțiuni de câte 5 l. st. și dreptul de a contracta împrumuturi pînă la concurența sumei de 10 000 l. st. Aproximativ 20 000 l. st. au și fost vărsate, și actualmente compania construiește la Hareholme o fabrică care va avea un motor de 70 CP. Am fost informat că în aceste două companii $\frac{9}{10}$ din acționari sînt muncitori de fabrică.

Mai există o societate cooperativă care a luat ființă în ultimele șase luni. Este vorba de «Compania Old Clough pentru prelucrarea bumbacului», care a cumpărat de la d-nii B. și T. Mum două fabrici vechi, așa-numitele «Irwell Springs». Ele funcționează pe baza aceluiași principiu ca și celelalte, dar, intrucît nu m-am putut duce astăzi acolo, nu pot comunica toate amănuntele în legătură cu acestea. Mi s-a spus însă că acolo se lucrează cu un motor de 13 CP, iar numărul muncitorilor angajați este de 76. Cred că toți acționarii sînt muncitori de fabrică.

Există și cazuri cînd unii închiriază o parte dintr-o fabrică, una sau două încăperi, după nevoie, iar citeodată chiar și numai o parte dintr-o cameră, și, deși lucrează la rînd cu muncitorii lor, ei sînt stăpînii părții respective, angajează, ca oricare alt întreprinzător, muncitori și le plătesc salarii, fără ca acești muncitori să fie însă cointeresați în întreprindere. La Bacup existau înainte mult mai multe întreprinderi de acest fel decît acum. Unii au renunțat la ele, în timp ce alții au avut succes, și fie că și-au construit fabrici proprii, fie că au închiriat localuri mari. La Rochdale, numărul lor este mai mare decît oriunde în districtul meu”.

II

Londra, 14 iulie 1860

După ce am trecut în ultimul meu articol rapoartele de fabrică întocmite de sir John Kincaid și de d-l Redgrave, vreau să mă opresc acum asupra raportului d-lui Robert Baker, inspector de fabrici pentru Irlanda și pentru o parte din Cheshire, Lancashire, Gloucestershire, Yorkshire, Staffordshire, Leicestershire, Herefordshire, Shropshire, Wor-

cestershire și Warwickshire. Numărul total al accidentelor în districtul d-lui Baker a fost de 601, dintre care numai 9% au fost suferite de copii, iar 33% de persoane în vîrstă de peste 18 ani. La o analiză mai minuțioasă a acestor accidente vom vedea, în primul rînd, că proporția accidentelor în raport cu numărul muncitorilor este mai mare în ramurile industriale în care mașinile folosite nu sînt supuse nici unui control legal și, în al doilea rînd, că în fabricile textile în care se utilizează același fel de mașini, majoritatea accidentelor au loc în întreprinderile cele mai mari. În ceea ce-i privește pe cei 198 565 de muncitori de fabrică din districtul d-lui Baker, acesta dă următoarele cifre pentru ultimul semestru :

	Numărul persoanelor angajate	Numărul accidentelor provocate de mașini
În filaturile de bumbac	107 106	1 la 261 de oameni
În filaturile de lînă	14 982	1 „ 348 „ „
În filaturile de in	33 918	1 „ 389 „ „
În filaturile de mătase	33 874	1 „ 2 251 „ „
În filaturile de lînă pieptă- nată	2 896	1 „ 424 „ „
În alte fabrici	5 789	nici unul

În toate aceste fabrici de textile, mașinile sînt împrejmuite, adică prevăzute cu dispozitive pentru protecția muncitorilor care lucrează la ele, așa cum prevăd clauzele cu privire la protecția muncii cuprinse în legile pentru reglementarea muncii în fabrici. Dacă luăm, de pildă, Nottinghamul, unde un mare număr de persoane, și mai ales copii, lucrează la mașini fără dispozitivele de protecție prevăzute de lege, vom vedea că, în 1859, în registrele spitalului general sînt trecute 1 500 de accidente, iar în registrele dispensarului — 794 de accidente, ceea ce reprezintă un total de 2 294 de accidente la un număr nu mai mare de 62 583 de oameni care lucrează. De aici rezultă că proporția accidentelor care au avut loc în orașul Nottingham este de 1 la 27, proporție în comparație cu care numărul accidentelor din fabricile de textile înzestrate cu dispozitive de protecție pare aproape neînsemnat. La Birmingham, oraș cu întreprinderi numeroase și de tot felul, unele acționate de forța aburilor, altele nu, unde există numai două mici fabrici de textile și în general nu este obligatorie instalarea dispozitivelor de protecție la mașinile la care lucrează muncitori tineri, proporția dintre numărul accidentelor și numărul celor care lucrează în în-

treprinderi a fost de 1 la 34. Marele avantaj care decurge din clauzele referitoare la protecția muncii cuprinse în legile pentru reglementarea muncii în fabrici și din aplicarea pe scară mult mai largă a acestor clauze reiese și din compararea numărului total al accidentelor aduse la cunoștința inspectorilor pe semestrele încheiate la 31 octombrie 1845 și 30 aprilie 1846 cu numărul lor pe semestrele încheiate în octombrie și aprilie 1858 și 1859. În această din urmă perioadă, numărul accidentelor a scăzut în general cu 29%, deși numărul muncitorilor a crescut cel puțin cu 20%.

În ceea ce privește repartitia accidentelor între fabricile mai mari și cele mai mici, consider că faptele de mai jos comunicate de d-l Baker sînt de o importanță hotărîtoare. În timpul ultimului semestru, din cele 758 de fabrici pentru prelucrarea bumbacului existente în districtul lui și în care lucrează 107 000 de oameni, toate accidentele au avut loc în 167 de fabrici, în care lucrează aproximativ 40 000 de oameni. Așadar, în 591 de fabrici, în care lucrează 67 000 de oameni, nu s-a întîmplat nici un accident. De asemenea, din 387 de filaturi mai mici, accidente au avut loc numai în 28; din 153 de filaturi de in, accidente au avut loc numai în 45 de filaturi, iar din 774 de fabrici de mătase, accidente au avut loc numai în 14 fabrici de mătase. Vedem deci că într-un mare număr de fabrici din fiecare ramură industrială nu s-a înregistrat nici un accident provocat de mașini și că majoritatea accidentelor în toate ramurile industriale s-au întîmplat în fabricile cele mai mari. Acest din urmă fenomen, d-l Baker încearcă să-l explice prin două cauze: în primul rînd, prin faptul că la fabricile cele mai mari trecerea de la mașinile vechi, fără dispozitive de protecție, la cele noi se face relativ încet și treptat și, în al doilea rînd, prin faptul că, în aceste fabrici mari, concentrarea brațelor de muncă într-un singur loc crește cu atît mai rapid cu cît slăbește controlul moral exercitat asupra unor astfel de întreprinderi.

„Acestor două cauze — spune d-l Baker — trebuie atribuită în mare măsură producerea accidentelor. În ceea ce privește prima cauză, mașinile vechi existente încă, care n-au fost prevăzute niciodată cu dispozitive de protecție și care mai au multe roți fără asemenea dispozitive, sînt mai funeste tocmai pentru că muncitorii, dată fiind securitatea muncii la mașinile noi, uită de pericolele pe care le prezintă mașinile vechi. În ceea ce privește cea de-a doua cauză, tendința permanentă de a folosi fiecare minut în condițiile muncii la mașini acționate de o forță mecanică invariabilă, care uneori atinge 1 000 CP, este, în mod inevitabil, legată de primejdii. În astfel de fabrici, clipele sînt elemente de

profit, și fiecărui om i se cere clipă de clipă o atenție încordată. Folosind o expresie a lui Liebig, aici se poate observa o luptă permanentă între viață și forțele anorganice, o luptă în care energia spirituală trebuie să aibă rolul conducător, iar energia animală trebuie, în mișcările ei, să se pună de acord cu rotirea fuselor. Muncitorii nu-și pot încetini ritmul de muncă, chiar dacă sînt epuizați din pricina efortului sau a căldurii excesive; ei nu-și pot întrerupe munca și nici să dea atenție, fie și o clipă, mișcării neîncetate din jurul lor, căci fiecare încetinire înseamnă o pierdere. Așa se face că, atunci cînd muncitorul își îndreaptă în mod greșit atenția în altă parte, el pune degetele pe roți care sînt considerate neprimejdioase fie datorită poziției lor, fie datorită mișcării lor lente. Așa se face că muncitorii, grăbindu-se să producă o anumită cantitate de pfunzi de fire într-un timp dat, uită să-i urmărească pe micii «inno-dători» * de sub mașinile lor. De aceea multe accidente se întîmplă din pricina așa-zisei imprudențe personale”.

În cursul ultimului semestru, toate fabricile textile, cu excepția fabricilor de mătase, au fost foarte prospere atît în Irlanda cît și în districtele din Anglia de sub controlul d-lui Baker. Singura piedică care, pare-se, a impus diferitelor ramuri ale industriei anumite limite a constituit-o lipsa crescîndă de materii prime. În industria bumbacului, încă niciodată nu s-au construit atîtea fabrici noi, n-au apărut atîtea sisteme noi de extindere a producției și n-a existat o asemenea cerere de brațe de muncă. Fenomenul cel mai izbitor l-au constituit noile măsuri luate în vederea găsirii de materii prime. Astfel, la Belfast a fost înființată asociația pentru aprovizionarea cu in, după modelul asociației pentru aprovizionarea cu bumbac existentă în Lancashire. În timp ce, în cei cinci ani care s-au încheiat în 1853, cifra medie a importului de in, inclusiv recolta de in a Irlandei, s-a ridicat la 113409 tone pe an, în ultimii cinci ani încheiați în 1858, ea a fost de numai 101672 de tone, ceea ce reprezintă o scădere de 12000 de tone pe an, deși valoarea anuală a exportului a crescut cu 1000000 l.st. Prețul lînii, care era deja peste nivelul mediu în perioada la care se referă ultimele rapoarte de fabrică, a crescut de atunci fără încetare. Drept cauze permanente ale acestei creșteri a prețului lînii pot fi considerate extinderea rapidă a fabricilor prelucrătoare de lînă și cererea sporită de carne de berbec atît în Marea Britanie cît și în colonii. Drept o cauză întîmplătoare care amenință să reducă livrările obișnuite de lînă pot fi considerate condițiile speciale ale acestui anotimp; în cursul iernii, ca urmare a hranei proaste sau nepotrivite, multe oi s-au prăpădit, iar în timpul primăverii, mulți miei au pierit

* Vezi volumul de față, pag. 16—19. — Nota red.

din cauza frigului, a lipsei de nutreț și a unei boli care îi seceră în câteva ore.

Singura ramură industrială a cărei situație s-a înrăutățit serios în ultimele șase luni, ca urmare a încheierii tratatului comercial⁰⁷ anglo-francez și a îngrijorării provocate de efectele pe care le-ar putea avea concurența străină, este industria mătăsii. Presiunea exercitată de toate acestea a crescut treptat, astfel încît, în momentul cînd scriu acest articol, numai în Coventry peste 13 000 de țesători sînt fără lucru, deoarece toate războaiele de țesut au fost oprite. Această criză este cu atît mai regretabilă cu cît, după cum am arătat în articolul cu privire la rapoartele de fabrică din 1859, în Coventry au răsărit o mulțime de fabrici de mătase la domiciliu, unde muncitorii lucrau împreună cu familiile lor și numai rareori angajau cîțiva muncitori salariați. Începînd din 1860, numărul acestor fabrici a crescut considerabil. Ele reprezintă de fapt o revenire la fosta industrie casnică, cu singura deosebire că folosesc mașini cu aburi, dar sînt complet diferite de noul sistem de cooperare folosit în Lancashire și Yorkshire. În aceste fabrici, proprietarul casei este totodată patronul, țesătorul și cel care ia cu chirie forța aburului; uneori, pe lingă propria sa familie, el folosește și alți muncitori. Cele două războaie ale sale le-a cumpărat cu bani gheață sau le-a luat pe credit, plătind pentru ele o anumită sumă săptămînal, ori le-a închiriat, de pildă, de la proprietarul casei lui, care este un constructor și un speculant. Separat, el închiriază și motorul necesar. Se spune că, în prezent, între munca prestată la războiul de țesut al țesătorului și munca prestată la războiul de țesut al patronului, diferența este aproape aceeași ca între panglica franțuzească și panglica englezească. Este totuși de presupus — și d-l Robert Baker pare să împărtășească această presupunere în raportul său — că această muncă la domiciliu, care folosește forță mecanică, nu va putea rezista zguduiriilor comerciale. Se prea poate ca fabricantul englez, pentru a face față rivalului său francez, să fie nevoit să recurgă la investirea de capitaluri mari, ceea ce va distruge în mod inevitabil fabricile de mătase la domiciliu, care-i fac concurență chiar în fața ușii sale.

Scris de K. Marx
între 10 și 14 iulie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 016 și 6 032 din 6 și 24 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Știri interesante din Sicilia. —
 Cearta dintre Garibaldi și La Farina. —
 O scrisoare a lui Garibaldi

Londra, 23 iulie 1860

Potrivit unei telegrame primite astăzi din Palermo, atacul iminent al colonelului Medici împotriva orașului Milazzo l-a determinat pe regele Neapolului să ordone evacuarea completă a Siciliei de către armata napolitană și retragerea acesteia pe teritoriul posesiunilor sale continentale. Deși această telegramă necesită o confirmare, pare totuși neîndoielnic că, în pofida bolilor care bîntuie în rîndurile trupelor sale și a intrigilor diplomatice care creează guvernului său greutăți, cauza lui Garibaldi înregistrează progrese.

Ruptura oficială a lui Garibaldi cu partidul lui Cavour, care și-a găsit expresia în expulzarea din Sicilia a intrigantului notoriu La Farina și a d-lor Gricelli și Totti, corsicani de origine și agenți de profesie ai poliției bonapartiste, a prilejuit presei europene comentarii cu totul contradictorii. O scrisoare particulară adresată de Garibaldi unui prieten londonez ⁶⁸, al cărei conținut mi-a fost comunicat cu permisiunea de a relata în ziarul „Tribune” ideile principale, nu va lăsa nici o îndoială cu privire la adevărata stare de lucruri. Scrisoarea lui Garibaldi poartă o dată anterioară decretului său din 7 curent, prin care cei trei conspiratori susmenționați au fost fără multă vorbă îndepărtați de pe insulă; ea explică, totuși, pe deplin esența divergențelor dintre general și ministru, dintre dictatorul popular și marele vizir dinastic, într-un cuvînt dintre Garibaldi și Cavour. Acesta din urmă, în baza unei înțelegeri secrete cu Ludovic Bonaparte, pe care Garibaldi îl înfierează numindu-l „cet homme faux” („acest om fals”) și cu care prevede că „va trebui într-o bună zi să-și încrucșeze sabia”, a hotărît să anexeze toate fișiile de teritoriu italian pe care spada lui Garibaldi le-ar putea cuceri sau răscoalele populare le-ar putea smulge din dependența seculară. Acest proces de treptată anexare

teritorială la Piemont urma să fie însoțit de un proces concomitent de „compensații” în folosul celui de-al doilea Imperiu. După cum pentru Lombardia și ducate s-a plătit cu Savoia și Nisa, tot astfel anexarea Siciliei ar urma să fie compensată prin Sardinia și Genova; fiecare nou act de anexare separată atrage după sine o nouă tranzacție diplomatică separată cu protectorul Piemontului. O a doua dezmembrare a Italiei în favoarea Franței, pe lângă că ar însemna un atentat la integritatea și independența Italiei, ar pune de îndată capăt mișcărilor patriotice din Neapole și Roma. Cîștigă tot mai mult teren convingerea că, pentru a se putea uni sub egida Piemontului, Italia trebuie să devină tot mai mică, ceea ce i-ar permite lui Bonaparte să mențină la Neapole și Roma guverne separate, formal independente, dar practic vasale ale Franței. Iată de ce Garibaldi consideră că principala lui sarcină este să înlătore orice pretext de intervenție diplomatică franceză, lucru la care se poate ajunge, după părerea sa, numai dacă mișcarea își va păstra caracterul ei pur popular și se va risipi pînă și aparența unei legături între ea și planurile de expansiune dinastică. Eliberarea Siciliei, a Neapolului și a Romei va marca momentul pentru alipirea lor la regatul lui Victor Emanuel dacă acesta se va angaja să le conducă și să le apere nu numai împotriva Austriei, dușmanul din față, ci și împotriva Franței, dușmanul din spate. Garibaldi presupune, bizuindu-se poate prea mult pe bunăvoința guvernului englez și pe situația dificilă a lui Ludovic Bonaparte, că, atîta timp cît nu va anexa la Piemont nici un teritoriu și se va baza pentru eliberarea Italiei exclusiv pe armele italiene, Ludovic Bonaparte nu va avea curajul ca, încălcînd în mod fățiș principiile sub pretextul cărora a inițiat cruciada italiană, să intervină. Oricum ar fi, un lucru este cert: indiferent dacă va fi sau nu încununat de succes planul lui Garibaldi este singurul plan care în actualele împrejurări are o oarecare perspectivă să scape Italia nu numai de vechii ei tirani și de dezbinare, ci s-o elibereze și din ghearele noului protectorat francez. Tocmai pentru a contracara acest plan, Cavour a trimis în Sicilia pe La Farina însoțit de cei doi frați corsicani.

La Farina este originar din Sicilia; în 1848 s-a distins printre revoluționarii de aici nu atît printr-o atitudine energetică sau prin acte de eroism, cît prin ura față de partidul republican și intrigile țesute cu doctrinarii piemontezi. După

infringerea revoluției siciliene, în timpul șederii sale la Torino, La Farina a publicat o voluminoasă istorie a Italiei⁶⁹, în care a ridicat în slăvi dinastia de Savoia, calomniindu-l în același timp pe Mazzini. Devotat cu trup și suflet lui Cavour, el a imprimat un spirit bonapartist „Asociației naționale de luptă pentru unificarea Italiei”⁷⁰; după ce a devenit președintele acestei organizații, s-a folosit de ea nu pentru a sprijini, ci pentru a împiedica orice încercare de acțiune națională independentă. În perfectă concordanță cu aceste antecedente, de îndată ce au început să circule primele zvonuri despre expediția în Sicilia plănuită de Garibaldi, La Farina a ridiculizat și defăimat pînă și ideea unei asemenea expediții. După ce s-au luat totuși măsuri nemijlocite pentru pregătirea acestei acțiuni îndrăznețe, La Farina a pus în mișcare toate resursele „Asociației naționale” pentru a o împiedica. În sfîrșit, cînd toată opoziția sa și încercările făcute pentru a-l descuraja pe general și pe soldații lui n-au putut împiedica expediția să pornească la drum, La Farina și-a permis să facă, plin de cinism, cele mai funeste prorociri, mergînd pînă acolo încît să prezică eșecul imediat și total al întregului plan. A fost destul însă ca Garibaldi să cucerească Palermo și să se proclame dictator, pentru ca La Farina să se grăbească să i se alăture, cu imputernicirea primită de la Victor Emanuel, sau mai curînd de la Cavour, de a prelua, în numele regelui, conducerea insulei de îndată ce populația se va fi pronunțat pentru anexarea Siciliei la Piemont. Primit la început, după cum o recunoaște el însuși și în pofida activității sale reprobabile, cu multă amabilitate de către Garibaldi, La Farina n-a întirziat să-și dea aere de stăpîn, să țasă intrigi împotriva guvernului Crispi, să comploteze cu agenții poliției franceze, să adune în jurul său pe aristocrații liberali dornici să termine cu revoluția printr-un vot de anexare separată a insulei la Piemont. În loc să se ocupe de măsurile necesare pentru izgonirea napolitanilor din Sicilia, el a început să urzească planuri pentru scoaterea din administrația publică a adepților lui Mazzini și a altor persoane care nu inspirau încredere patronului său Cavour.

Crispi, al cărui guvern constituia principala țintă a intrigilor lui La Farina, trăise multă vreme în exil la Londra, unde se număra printre prietenii lui Mazzini, iar eliberarea Siciliei reprezenta scopul suprem al activității sale. În primăvara anului 1859, înfruntînd riscuri serioase, sub un nume

valah și cu documente valahe, a plecat în Sicilia, unde a vizitat toate orașele mari și a elaborat planul unei insurecții care trebuia să înceapă în luna octombrie. Evenimentele din toamnă⁷¹ au impus amânarea insurecției mai întâi pentru noiembrie, iar ulterior pentru anul acesta. Între timp Crispi s-a adresat lui Garibaldi, care a refuzat să participe la organizarea insurecției, dar a promis s-o sprijine de îndată ce ea va izbucni și se va consolida în suficientă măsură pentru a dovedi care era adevărata stare de spirit a sicilienilor. În timpul expediției, Crispi, întovărașit de soția sa — singura femeie care a participat la expediție —, l-a însoțit pe Garibaldi și a luat parte la toate luptele, în timp ce soția sa supraveghea îngrijirea bolnavilor și răniților. Tocmai pe acest om intenționa signor La Farina să-l arunce în primul rind peste bord, nădăjduind, firește în taină, că după aceea va reuși să se descotorosească și de dictator. Din considerație pentru Victor Emanuel și sub puternica presiune a aristocraților liberali, Garibaldi a consimțit, împotriva voinței sale, să formeze un nou guvern și să-l demită pe Crispi, pe care l-a reținut de altfel în calitate de consilier personal și prieten. Dar, de îndată ce a acceptat să facă acest sacrificiu, Garibaldi și-a dat seama că cererea insistentă de a demite guvernul Crispi nu avea alt scop decât acela de a i se impune un guvern care numai cu numele era al său, dar în realitate era un guvern La Farina sau Cavour. Încurajat de prezența lui La Farina și bizuindu-se pe protecția lui Cavour, acest guvern ar fi redus foarte curînd la zero întregul plan de eliberare al lui Garibaldi și ar fi făcut uz de întreaga sa influență în țară împotriva intrusului de la Nisa, cum începuseră să-l și numească pe Garibaldi. De aceea, expulzîndu-l pe La Farina împreună cu cei doi frați corsicani, primind demisia guvernului înjghebat de La Farina și numînd un guvern patriotic, printre membrii căruia putem menționa pe senior Mario, Garibaldi a salvat atît propria sa cauză, cît și cauza Siciliei și a Italiei.

Scris de K. Marx la 23 iulie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 018 din 8 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Apărarea Angliei

Planul pentru apărarea națională a Angliei — recent prezentat parlamentului ⁷² — prevede ca toate fondurile să fie destinate lucrărilor de fortificare a instalațiilor portuare, ca și a unor construcții de mai mică importanță, care abia dacă sînt suficiente pentru apărarea porturilor mai mari ale țării în cazul unui atac din partea unor escadre inamice mici, precum și construirii unor forturi mari, puternic întărite la Dover și Portland, cu scopul de a asigura, atît flotelor cît și vaselor izolate, locuri de ancorare sigure. Toate resursele urmează să fie folosite pentru apărarea regiunilor periferice ale țării, a liniei de coastă accesibilă atacurilor unei flote inamice; și, cum linia de coastă nu poate fi apărată pe toată lungimea ei, au fost alese cîteva puncte importante, mai ales arsenalele navale și instalațiile portuare. În ceea ce privește regiunile din interiorul țării, ele sînt lăsate în voia soartei.

Acum, cînd Anglia însăși recunoaște că zidurile ei de lemn, vasele de război nu o mai pot apăra și că are nevoie de fortificații ca mijloc de apărare națională, se înțelege de la sine că în primul rînd trebuie să apere împotriva unui atac arsenalele navale — leagănul flotei sale. Nu încapă îndoială că Portsmouth, Plymouth, Pembroke, Sheerness și Woolwich (sau oricare alt port în locul acestora) vor trebui să fie atît de bine fortificate, încît să poată respinge orice atac de pe mare și să reziste un anumit timp unui asediu în toată regula de pe uscat. Dar a numi măsurile preventive împotriva unui asemenea pericol plan de apărare națională este absolut ridicol. De fapt, pentru ca acest plan să fie la înălțimea denumirii sale, se pare că el ar trebui să fie mult mai complex și mai costisitor decît ar fi necesar pentru simpla apărare a instalațiilor portuare.

O țară ca Franța sau Spania, care este tot atît de expusă invaziilor la granițele ei terestre ca și atacurilor dinspre mare și debarcărilor de trupe inamice pe țărmurile ei, este obligată să-și transforme bazele maritime militare în fortărețe de prim rang. Toulonul, Cartagina, Genova și chiar Cherbourgul pot fi supuse unui atac combinat de felul aceluia care a distrus arsenalele și instalațiile portuare ale Sevastopolului ⁷³. De aceea ele ar trebui să aibă un front terestru puternic întărit, cu forturi detașate, care să nu permită bombardarea instalațiilor portuare. Dar acest lucru nu este valabil pentru Anglia. Chiar dacă am presupune că o înfrîngere pe mare ar pune pentru un moment sub semnul întrebării supremația maritimă a Angliei, nici chiar în acest caz o armată invadatoare debarcată pe teritoriul britanic n-ar putea conta pe libertatea comunicațiilor ei și de aceea ar fi silită să acționeze rapid și hotărît. Această armată invadatoare nu ar putea să întreprindă un asediu în toată regula; dar, chiar dacă ar fi în stare de așa ceva, nici un om cu judecată nu s-ar aștepta ca invadatorul să înainteze pînă la Portsmouth și să se instaleze liniștit acolo, irosindu-și resursele într-un asediu prelungit, în loc s-o pornească direct asupra Londrei, pentru a obține imediat un deznodămînt hotărît atîta timp cit superioritatea lui morală și materială se mai află încă în punctul culminant. Dacă lucrurile ar ajunge atît de departe încît dușmanul să poată debarca nestingherit în Anglia cu trupe și material suficient pentru a ataca Londra și a asedia în același timp Portsmouth, atunci Anglia ar fi la marginea prăpastiei, și nici un fel de forturi de coastă în jurul Portsmouthului nu ar putea-o salva. Cele spuse despre Portsmouth sînt valabile și pentru celelalte arsenale navale. Frontul maritim poate fi oricît de mult fortificat, pe frontul terestru însă tot ceea ce depășește sarcina de a-l ține pe inamic la o distanță destul de mare pentru a nu permite bombardarea instalațiilor portuare și pentru a le apăra împotriva unui asediu în toată regula de două săptămîni este absolut de prisos. Dar, dacă e să judecăm după devizele și după unele planuri ale lucrărilor prevăzute pentru apărarea Portsmouthului, care au fost publicate în ziarul londonez „Times”, rezultă că în ele se face o imensă risipă de cărămidă și mortar, de șanțuri și parapete, de bani, iar în caz de război și de oameni. Inginerii militari pur și simplu parcă se desfată cu acest belșug de planuri de fortificații, o plăcere de care au fost atîta vreme

lipsiți. Anglia este amenințată cu o recoltă de forturi și baterii, abundente ca ciupercile după ploaie și luxuriante ca lianele într-o pădure tropicală. Guvernul, pare-se, vrea ca să se și poată vedea pe ce a cheltuit banii; dar latura de paradă va fi principalul rezultat al tuturor acestor splendide construcții.

Atita timp cît instalațiile portuare nu sînt asigurate împotriva unui coup de main *, o invazie poate fi întreprinsă cu unicul scop de a distruge una din ele și de a bate apoi în retragere. Astfel, ele servesc, ca să șpunem așa, ca supape de siguranță pentru Londra. Dar, îndată ce sînt asigurate împotriva unui atac al forțelor principale și chiar împotriva unui atac de 14 zile — ceea ce este evident necesar —, nu mai rămîne alt obiectiv pentru o invazie decît Londra. Dacă toate punctele de importanță mai mică sînt apărate, invaziile cu caracter local nu mai au nici un rost; o invazie este sortită să nimicească Anglia sau să fie ea însăși nimicită. Astfel, însuși faptul fortificării instalațiilor portuare periclitează Londra. Aceasta silește puterea invadatoare să-și concentreze toate forțele pentru a cuceri imediat orașul Londra. După cum susține lordul Palmerston, Londra trebuie să fie apărată pe uscat. Să presupunem că va fi așa; în acest caz, cu cît va fi mai puternică armata, cu atît Londra va fi mai în siguranță. Dar de unde să iei această armată puternică, dacă Portsmouth, Plymouth, Chatham și Sheerness și, poate, și Pembroke vor fi transformate în fortărețe de prim rang, de tipul Cherbourgului, Genovei, Koblenzului sau Coloniei, pentru apărarea căroră este nevoie de garnizoane de 15 000—20 000 de oameni? Așadar, cu cît mai temeinic sînt fortificate instalațiile portuare, cu atît mai lipsite de apărare rămîn Londra și restul țării. Și asta se numește apărare națională!

În orice caz, o singură bătălie pierdută ar hotărî soarta Londrei și, ținînd seama de colosala centralizare a comerțului țării și de paralizarea întregului mecanism industrial și comercial al Angliei pe care ar provoca-o ocuparea Londrei, nu încapе îndoială că o singură bătălie ar hotărî și soarta întregului regat. Prin urmare, în timp ce se proiectează cheltuieli de 12 000 000 pentru apărarea instalațiilor portuare, însăși inima țării urmează să rămînă fără apărare

* — lovitură îndrăzneță. — *Nota trad.*

și soarta acesteia să depindă de rezultatul unei singure bătălii!

S-o spunem deschis : nu strică ca, pentru orice eventualitate, instalațiile portuare să fie în mod rațional fortificate, ceea ce s-ar putea realiza cu mai puțin de jumătate din suma care urmează să fie irosită în acest scop, dar, dacă se urmărește o apărare națională, atunci trebuie întreprinsă fortificarea neîntârziată a Londrei. N-are nici un rost să spui, ca Palmerston, că acest lucru ar fi cu neputință. Aceleași balverne s-au debitat și cînd a fost vorba de fortificarea Parisului. Suprafața cuprinsă înăuntrul centurei de forturi din jurul Parisului nu este cu mult mai mică decît cea a Londrei ; linia de forturi care înconjură Parisul are o lungime de 27 de mile, iar o asemenea linie care ar înconjura Londra, trecînd la 6 mile de Charing Cross, ar avea o lungime de 37 de mile. N-ar fi de loc greșit dacă această linie de centură ar fi considerată drept distanța medie dintre forturi și centru, iar 10 mile în plus nu ar face-o prea lungă dacă un sistem corespunzător de comunicații feroviare radiale și circulare ar ușura deplasarea rapidă a rezervelor. Desigur, Londra nu poate fi fortificată la întimplare, cum propune „Cornhill Magazine”⁷⁴, care este de părere că sînt suficiente 6 forturi mari ; numărul forturilor trebuie să fie de cel puțin 20, dar, pe de altă parte, nu este necesar ca Londra să fie fortificată în același stil pedant ca Parisul, căci ea nu va fi niciodată pusă în situația de a face față unui asediu. Se impune doar ca ea să fie apărată împotriva unui coup de main, împotriva mijloacelor de care ar dispune o armată invadatoare timp de două săptămîni după o debarcare. Centura de forturi ar putea lipsi ; satele și grupurile de case fortificate de la periferiile orașului o pot înlocui cu deplin succes dacă planul de apărare este pregătit cu grijă dinainte.

Fortificînd astfel Londra și instalațiile portuare și apărîndu-le atît dinspre mare cît și pe uscat împotriva unui atac energic neregulat, ba chiar împotriva unui asediu nu prea îndelungat, Anglia ar putea face față oricărei invazii, și totul n-ar costa decît aproximativ 15 000 000 l. st. Pentru instalațiile portuare ar fi suficienți în total vreo 70 000 de oameni din trupele regulate și 15 000 de voluntari, în timp ce restul trupelor de linie, miliția și voluntarii — să spunem 80 000 de oameni din trupele de linie și din miliție și 100 000 de voluntari — ar putea să apere tabăra întărită de la Lon-

dra sau să accepte lupta în fața orașului, creîndu-se totodată posibilitatea ca întreaga țară la nord de Londra să poată organiza noi detașamente de voluntari și baze de aprovizionare pentru trupele de linie și miliție. În orice caz, inamicul ar fi obligat să acționeze; chiar dacă ar vrea, el nu s-ar putea sustrage puterii de atracție a marii tabere întărite de la Londra și ar avea numai alternativa de a o ataca și a suferi o înfringere sau de a aștepta și a spori astfel zi de zi dificultățile poziției sale.

În loc de aceasta, potrivit planului pentru apărarea națională întocmit de guvern, garnizoanele ar absorbi — admițînd că forțele militare ale Angliei ar număra 90 000 de oameni din trupele de linie și din miliție și 115 000 de voluntari — cel puțin 25 000 de oameni din trupele regulate și 35 000 de voluntari, astfel încît pentru apărarea Londrei ar rămîne 65 000 de oameni din trupele regulate și 80 000 de voluntari, în timp ce 35 000 de oameni, de care ar fi absolută nevoie în ziua bătăliei, ar sta liniștiți și în siguranță deplină îndărătul unor ziduri de piatră pe care nimeni nu ar avea de gînd să le atace. Dar armata nu numai că ar fi slăbită prin faptul că ar număra cu 35 000 de oameni mai puțin, dar ea ar fi lipsită și de o poziție întărită, din care numai un asediu în toată regula ar putea-o scoate; ea ar trebui să arunce în luptă în cîmp deschis 80 000 de voluntari, fără experiență de luptă și fără comandanți destoinici, și s-ar vedea nevoită să acționeze în condiții mult mai puțin favorabile decît o armată dispusă în felul arătat mai sus.

Scris de F. Engels
în jurul datei de 24 iulie 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 6 020 din 10 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

[Evenimentele din Siria. —
Sesiunea parlamentului englez. —
Situația comerțului britanic]

Londra, 28 iulie 1860

Întrucît Cartea albastră cu privire la dezordinile din Siria a apărut chiar acum, iar lordul Stratford de Redcliffe și-a anunțat pentru marțea viitoare interpelarea în legătură cu situația din Siria⁷⁵, voi lăsa pentru altă dată discutarea acestei importante probleme. Aș vrea doar să-i previn pe cititorii dv. să nu se lase influențați de declamațiile sentimentale ale presei bonapartista, de sentimentul de oroare provocat de excesele cumplite ale triburilor sălbatice și de simpatia firească pentru victimele lor. Există totuși unele momente asupra cărora s-ar cuveni să ne oprim. În primul rînd trebuie să menționăm că, datorită contradicțiilor interne ivite în legătură cu mișcarea în favoarea eliberării iobagilor și cu starea proastă a finanțelor, imperiul rus se află într-o situație dificilă, din care actualul guvern nu vede o altă ieșire în afara unui război de mari proporții. Războiul i se pare a fi unicul mijloc de a preîntîmpina pericolul revoluției. prezisă în mod atît de confidențial de către prințul Dolgorukov în broșura sa „Adevărul despre Rusia”⁷⁶. Au trecut aproape trei luni de cînd prințul Gorceakov a încercat din nou să pună pe tapet problema orientală, publicînd circulara sa în legătură cu plîngerile creștinilor din Turcia, dar apelul său, la care nu a răspuns decît o voce solitară de la Tuileries, a lăsat indiferentă opinia publică europeană. Tocmai în acest moment agenții ruși și francezi au început să se agite, căutînd să provoace o încăierare politică-religioasă — primii pe coasta Dalmației, ceilalți pe coasta siriană. Trebuie relevat că ambele mișcări s-au sprijinit una pe cealaltă, întrucît tulburările din Muntenegru și Hertegovina au determinat Poarta să retragă aproape întreaga armată turcă staționată în Siria, lăsînd astfel liberă arena pentru lupta extrem de ascuțită dintre triburile barbare din Liban. Ca și

țarul ortodox, împăratul francezilor s-a văzut nevoit să recurgă la o nouă cruciadă senzațională pentru ca halucinații belicoase să pună din nou stăpînire pe imperiu. Mișcarea din Italia, care i-a scăpat din mîină, luînd un curs contrar celui pe care dorise să i-l imprime, a început să plictisească opinia publică a Parisului, după cum lăsa să se înțeleagă în mod delicat „Constitutionnel”. Încercările împăratului de a-l atrage de partea sa pe prințul regent al Prusiei prin formula „consolidarea Germaniei” prin violență, pentru care Franța ar urma să primească drept „compensații morale” provinciile renane, s-au soldat cu un eșec total, punîndu-l chiar într-o situație oarecum ridicolă pe acest entrepreneur *, care caută să speculeze mișcarea de eliberare națională. Conflictul cu papa, în care Ludovic-Napoleon s-a văzut atras⁷⁷, a subminat sprijinul din partea clerului catolic din Franța, pe care se bazează influența lui în rîndurile țărănimii. Visteria imperială, secătuită de mai multă vreme, continuă să se afle în această stare, cu toate că s-au făcut încercări de a o remedia prin răspîndirea de zvonuri despre posibilitatea lansării unui emprunt de la paix (împrumut al păcii). Dar aceasta era prea din cale-afară chiar și pentru Franța bonapartistă. A adăuga la un împrumut contractat sub pretextul războiului un alt împrumut care să fie contractat sub pretextul apărării păcii era un proiect inacceptabil chiar pentru speculanții de bursă parizieni. Unele glasuri timide ale presei pariziene castrate s-au încumetat să spună că binefacerile celui de-al doilea Imperiu ar fi pe cît de mari, pe atît de costisitoare, căci națiunea a plătit pentru ele prin creșterea datoriei publice cu 50%. Pînă la urmă, proiectul unui împrumut al păcii de 500 000 000 de franci a fost abandonat, ceea ce n-a făcut decît să-i dea curaj d-lui Favre pentru a rosti în Corps législatif un amplu discurs asupra iminentului „crah financiar” și a smulge vîlul înflorit pe care maestrul imperial al bugetului îl aruncase asupra visteriei statului. Observațiile critice privind trăsăturile caracteristice ale regimului loviturii de stat din decembrie, la care s-au hazardat d-l Favre și d-l Olliver în Corps législatif în mijlocul „chiens savants” (cîinilor dresați) din această pseudoreprezentanță a poporului, precum și atacurile furibunde împotriva intrigilor „vechilor partide”⁷⁸, atacuri în care abundă presa pariziană oficială, semioficială și oficioasă, au fost totodată o mărturie a faptului implacabil că spiritul galic al răzvrătirii re-

* — antreprenor. — Nota trad.

naște din cenușă și că prelungirea domniei uzurpatorului depinde din nou de organizarea unui mare spectacol de război, așa cum s-a întâmplat la doi ani după coup d'état * și după alți doi ani de la încheierea episodului Crimei. Este limpede că sub presiunea aceleiași necesități imperioase de a face să răsunе trîmbițele războiului, autocratul Franței și autocratul Rusiei acționează de comun acord. În timp ce pamfletele bonapartistе semi-oficiale îi propuneau prințului regent al Prusiei crearea „Uniunii germane” în schimbul unor „compensații morale” în favoarea Franței, împăratul Alexandru, potrivit relatărilor recente ale publicațiilor „Uniunii naționale”⁷⁹ germane, nedezmintite de presa berlineză guvernamentală, îi propunea deschis unchiului său anexarea la Prusia a întregii Germanii de nord pînă la mare cu condiția de a ceda Franței provinciile renane și de adopta o atitudine de înțelegere față de înaintarea Rusiei pe Dunăre. Tocmai această împrejurare — declarațiile și multane ale celor doi autocrați — a provocat întîlnirea de la Teplitz a împăratului austriac cu prințul regent⁸⁰. Totuși pentru cazul în care încercarea lor de a ispiți Prusia nu ar fi reușit, conspiratorii de la Petersburg și Paris păstrasera în rezervă incidentul senzațional al masacrelor siriene; acest incident trebuia să servească drept pretext pentru o intervenție franceză, care ar fi permis unui război european general să se strecoare prin ușa din dos în cazul în care n-ar fi reușit să pătrundă prin intrarea principală. În ceea ce privește Anglia, voi adăuga doar că în 1841 lordul Palmerston a furnizat druzilor armele pe care le dețin și acum și că în 1846, printr-o convenție cu țarul Nicolaie, el a lichidat de fapt dominația turcă care ținea în frîu triburile sălbatice din Liban și a stipulat pentru ele o pseudoindependență⁸¹, care, cu vremea și sub conducerea pricepută a complotiștilor străini, nu putea duce decît la vărsare de sînge.

După cum știți, actuala sesiune a parlamentului nu cunoaște un precedent în ceea ce privește numărul de eșecuri, care au urmat unul după altul, suferite de guvern. În afară de măsurile sterile ale d-lui Gladstone referitoare la taxele vamale protecționiste n-a fost adoptată nici o singură măsură importantă. Dar în timp ce retrăgea bill după bill, guvernul a izbutit să strecoare prin contrabandă, la a doua citire, o mică rezoluție cuprinzînd un singur mic articol care, dacă

* — lovitura de stat. — *Nota trad.*

ar fi fost adoptată, ar fi provocat cea mai mare schimbare structurală cunoscută de Anglia de la 1689 încoace ⁸². Această rezoluție propunea, nici mai mult nici mai puțin, lichidarea armatei engleze locale din India, absorbirea ei de către armata britanică și, în consecință, trecerea conducerii ei supreme din mâinile guvernatorului general de la Calcutta în cele ale marelui stat-major de la Londra, cu alte cuvinte în cele ale ducelui de Cambridge. Fără să mai vorbim de alte urmări serioase, o asemenea schimbare ar scoate o parte din armată de sub controlul parlamentului și ar întări în cel mai înalt grad prerogativele coroanei. Se pare că unii membri ai Consiliului pentru problemele Indiei au ridicat în mod unanim obiecții împotriva proiectului guvernului. Lipsiți însă prin bill-ul cu privire la India din 1858 ⁸³ de dreptul de a fi membri ai Camerei comunelor, se pare că au reușit să obțină ca câțiva membri ai parlamentului să sprijine protestul lor; dar tocmai în momentul când guvernul considera că șiretlicul i-a reușit, a izbucnit o bruscă émeute * parlamentară condusă de d-l Horsman, care a pus capăt la timp intrigilor guvernului. Încurcătura în care s-a pomenit guvernul demascat pe neașteptate și deruta Camerei comunelor, care a căzut în cursă datorită profunde sale ignoranțe, au constituit un spectacol cu adevărat amuzant.

Valoarea declarată a exportului pe ultima lună reflectă procesul de restrângere a comerțului britanic. În comparație cu exportul din iunie 1859, despre care am vorbit într-o corespondență anterioară **, în iunie 1860 se observă o scădere a exportului cu aproape 1½ milioane de lire sterline.

Dărilor de seamă pe luna iunie pentru ultimii trei ani prezintă următoarele cifre:

(în lire sterline)		
1858	1859	1860
10 241 433	10 665 891	9 236 454

Pe semestrul încheiat la 30 iunie 1860, valoarea declarată a exportului este cu un milion mai mică decât în aceeași perioadă a anului 1859.

* — revoltă. — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 79—83. — *Nota red.*

(în lire sterline)		
1858	1859	1860
53 467 804	63 003 159	62 019 989

Astfel, în cursul lunii iunie a scăzut exportul de țesături de bumbac, de fire de bumbac, de pînză, de articole de fierărie și cuțitărie, de fier și de țesături de lînă pieptănată. Pînă și la exportul de produse industriale din lînă, domeniu în care s-a observat tot timpul, cu excepția lunii curente, o creștere neconținută, se înregistrează o scădere a lui la articolul „fire de lînă și de lînă pieptănată”. Exportul de articole de bumbac în India Britanică a scăzut în șase luni de la 6 094 430 l.st. în prima jumătate a anului 1859 la 4 738 440 l.st. în prima jumătate a anului 1860, adică cu aproximativ 1 360 000 l.st.

În ceea ce privește importul, lucrul cel mai izbitor este cantitatea imensă de bumbac importat. În iunie 1860 au fost primite 2 102 048 de chintale față de 1 665 306 chintale în iunie 1859 și de 1 339 108 chintale în iunie 1858. În decurs de 6 luni livrările au crescut cu nu mai puțin de 3 000 000 de chintale, sau cu peste 60%. Valoarea bumbacului importat în mai 1860 este cu 1 800 000 l.st. mai mare decît valoarea bumbacului importat în mai 1859. În primele 5 luni ale anului 1860 s-au cheltuit pentru cumpărarea de bumbac brut cu cel puțin 6 500 000 l.st. mai mult decît în aceeași perioadă a anului 1859.

Dacă vom compara scăderea rapidă a exportului de articole de bumbac și fire de bumbac cu creșterea și mai considerabilă a importului de bumbac, ne vom da seama că se apropie o criză în industria bumbacului, cu atît mai mult cu cît noile intrări de bumbac brut se adaugă la rezervele extrem de mari deja existente.

Scris de K. Marx
la 28 iulie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 021 din 11 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Ar putea oare francezii să invadeze Londra ?

În raportul comisiei britanice pentru apărarea națională, publicat de curînd la Londra, se afirmă că, dacă împăratul francezilor ar lua hotărîrea de a trimite în Anglia o armată ostilă, „toate vasele apte de luptă ale flotei regale” ar fi incapabile s-o împiedice să debarce în vreun sector al celor 2 147 de mile ale liniei de coastă a Angliei și Țării Galilor, fără a mai vorbi de coasta Irlandei. Întrucît în repetate rînduri, atît înainte cît și după apariția faimoasei broșuri a lui de Joinville⁸⁴, s-a recunoscut de asemenea că, sub o conducere pricepută, debarcarea în Insulele britanice a 100 000 de francezi și mai mult este realizabilă, singura chestiune importantă demnă de a fi examinată este aceea a mijloacelor de care dispune Marea Britanie pentru a face față unei asemenea invazii.

Ca urmare a hotărîrii Camerei comunelor, în mai anul curent au fost publicate date cu privire la efectivul trupelor terestre britanice. Iată aceste date : întregul efectiv al unităților militare reprezintă 144 148 ; militarii activi de toate gradele, la data de 1 mai, reprezintă 133 962 ; efectivul formațiilor trupelor de miliție — 19 333. Cînd datele de mai sus au devenit publice, din toate colțurile celor trei regate a răsunat un strigăt de protest aproape general împotriva modului în care a fost cheltuită suma de 75 000 000 de dolari alocată în cadrul bugetului militar. O analiză a adevăratului efectiv al trupelor de linie, exprimat prin cifra de 144 148 de oameni, „a dat la iveală un fapt uluitor, și anume că s-ar putea cu greu aduna într-un punct dat 30 000 de infanteriști în scopuri ofensive sau de apărare”.

D-l Sidney Herbert și colegii săi de la marele stat-major au organizat de îndată o consfătuire, iar ziarul londonez „Times” s-a străduit să liniștească populația îngrijorată, scriind următoarele :

„Am avut prilejul să examinăm cifrele pe baza cărora au fost făcute aceste afirmații și am lămurit, sub toate aspectele, adevărata stare de lucruri”.

Ziarul „Times” încerca

„să arate că, dacă prin termenul «trupe» se intenționa să se desemneze numai infanteria de linie, situația era oglindită destul de exact, dar în realitate armata aflată în interiorul țării cuprinde formații puternice aparținând și altor genuri de arme, astfel încât efectivul total nu este de loc atât de mic cum ar fi putut să pară”.

Ca urmare a acestei nervozități a publicului și a consfăturii de la marele stat-major a apărut un tabel statistic absolut nou, potrivit căruia efectivul forțelor armate ale Marii Britanii în metropolă se ridică la 323 259 de oameni, adică cu 179 111 mai mult decât a reieșit din datele citate cu două luni în urmă. Această discrepanță nu este greu de explicat. Prima cifră a fost pusă în circulație cu intenția de a se arăta numărul de oameni care, în împrejurări favorabile și cu condiția să fie înștiințați la timp, ar putea fi înrolați imediat în armată ; a doua cifră avea menirea să arate numărul total de bărbați și tineri care figurează în listele de plată a soldelor și primesc ca atare o parte din cei 75 000 000 de dolari menționați mai sus, precum și cei 227 179 de voluntari și trupe de miliție, dintre care 200 000 nu există de fapt ca soldați. Aceeași cifră de 323 259 cuprinde și 33 302 oameni aparținând „centrelor de constituire”. Pentru a nu fi învinuiți de părtinire în descrierea acestor „centre de constituire”, vom cita ziarul londonez „Times”, care se bucură de autoritate în această privință :

„Trupele din centrele de constituire sînt destinate de fapt nu serviciului în patrie, ci serviciului dincolo de hotarele ei. Ele intră în componența batalioanelor aflate în străinătate, și nu este de loc de mirare că sînt relativ inapte pentru serviciul în patrie”.

Pe scurt, este vorba pur și simplu de unități inutilizabile, alcătuite din recruți cu un stagiul de cel mult trei luni, după care sînt trimiși în fiecare trei luni sau mai des în unități aflate în străinătate, și din persoane mai în vîrstă inapte pentru serviciu, lăsate în țară din cauză că nu pot fi folo-

site, „astfel încît aceste detașamente, formate din oameni în vîrstă și tineri neinstruiți, nu pot în nici un caz fi asimilate cu batalioane de trupe regulate”.

Atît despre centrele de constituire. Să trecem acum la trupele de voluntari și la cele de miliție. Este suficient să repetăm că cel puțin 200 000 de oameni există în prezent doar pe hîrtie. D-l Maguire a demonstrat recent în parlament că, potrivit listelor marelui stat-major, aproape în fiecare regiment de miliție sînt înregistrați cu 200—300 de oameni mai mult decît ar putea fi adunați vreodată la o paradă. D-l Sidney Herbert a declarat același lucru. În trupele de miliție din Irlanda, unde, din cauza lipsurilor și sărăciei, soldații sînt nevoiți să se prezinte la unități cu mai multă punctualitate decît tovarășii lor englezi, numeroase regiamente în care oficial figurează cîte 800 de oameni — de exemplu cel din Waterford — numără doar cîte 400 de oameni. Evaluarea efectivului trupelor de miliție și de voluntari ale Angliei la 138 560 de oameni este probabil aproape de adevăr în măsura în care în genere un statistician imparțial poate realiza un asemenea calcul.

Potrivit recentului comunicat al ministerului de război, efectivul armatei regulate din metropolă este de 68 778 de oameni. Aici intră : cavaleria de gardă (1 317 oameni), trupele de geniu (2 089 de oameni), corpul de armată sanitar, format din persoane inapte pentru serviciul de front, trenul regimentar și alte trupe într-o anumită măsură inutilizabile în luptă. Pentru a evita discuțiile, să admitem că toți cei 68 000 de oameni sînt apti de luptă. Presupunînd că trupele de miliție și de voluntari s-ar afla în întregime sub arme, am ajunge la un total general de 206 560 de oameni. Putem adăuga aici chiar și poliția irlandeză, ceea ce va ridica efectivul la aproximativ 237 000. Recent s-a stabilit că efectivul nominal al armatei regulate și al formațiilor de miliție este de 100 000 de oameni, adică cu aproape 16 000 peste cifra reală, dar vom lua drept bune aceste date. Admițînd că 15 000 de voluntari ar putea fi adunați într-un punct dat în curs de trei zile de la debarcarea francezilor, Anglia ar avea pînă la urmă la dispoziție o armată de 115 000 de oameni. Nu trebuie să uităm că dintre aceștia nu mai puțin de 25 000 sînt novici în mînuirea armelor. Pe de altă parte, toate șantierelor navale militare, arsenalele și obiectivele de importanță națională ar necesita întărirea garnizoanelor, dat fiind că în porturile maritime militare nu se află niciodată

mai mult de 8 000 de soldați din infanteria marină. În Irlanda va fi de asemenea nevoie să se trimită armată, indiferent dacă „petiția națională” va avea sau nu o anumită influență în sensul de a insufla irlandezilor sentimente de prietenie față de soldații lui MacMahon. Toate trupele de voluntari și de miliție ar fi insuficiente pentru a menține ordinea în Insula Smaragdelor, mai ales în perspectiva bătăliei iminente. Guvernul maiestății sale ar fi nevoit să trimită în această țară cel puțin 10 000 de ostași din trupele regulate și 25 000 din trupele neregulate, în afară de poliție. Această ar reprezenta în total aproximativ 55 000 de oameni, astfel încât în Anglia și Țara Galilor ar rămâne numai 80 000 de soldați pentru paza arsenalelor, fabricilor de armament și a șantierelor navale militare. Ar fi o nechibzuință să se presupună că mai puțin de 20 000 de ostași apti pentru serviciu ar fi suficienți pentru îndeplinirea acestei sarcini importante, chiar dacă s-ar admite că persoanele inapte sau soldații lipsiți de experiență din centrele de constituire ar fi în stare să se apere fără alt ajutor. Prin urmare, celor 100 000 de francezi, zuavi etc. din armata lui Napoleon li s-ar opune 60 000 de tuncici roșii, dintre care ceva mai mult de 45 000 ar aparține unităților de linie. Cu greu ar putea exista îndoieli asupra rezultatului unei ciocniri dintre cele două armate puse astfel față în față.

La aceasta s-ar putea obiecta că Franța n-ar fi în stare să echipeze și să trimită peste Canalul Mîneicii 100 000 de oameni fără ca acest lucru să devină cunoscut. Se prea poate; dar Anglia n-ar ști de unde să aștepte lovitura și, fiind îngrijorată, firește, de soarta posesiunilor sale de pe coasta Mării Mediterane, ar încerca să-și întărească acolo garnizoanele pentru cazul în care pregătirea unui atac împotriva Londrei ar fi menită doar să mascheze planurile finale de agresiune împotriva Maltei și Gibraltarului. Ea ar trimite în aceste puncte câteva vase ale flotei sale din Canalul Mîneicii cu 20 000—30 000 de soldați, desigur nu „voluntari”, aruncînd astfel asupra acestora din urmă întreaga povară a luptei împotriva dușmanului în interiorul țării. Unii autori bine cunoscuți afirmă că, în ultimă instanță, pînă și invadarea Londrei ar aduce Angliei mai puțin prejudicii decît izgonirea ei din Malta și Gibraltar.

Ni se va spune însă că va fi de ajuns să se declare că națiunea este în pericol, pentru ca toți britanicii din țară, de la Cheviot Hills pînă în Cornwall, să se ridice ca un

singur om și să-l zvîrle în mare pe agresor. Acest lucru este plauzibil, dar experiența ne învață că, independent de forța patriotismului maselor, faptul că de obicei populația nu dispune de arme, iar cînd le are nu știe să le mînuiască, face ca în caz de război atitudinea ei combativă să fie foarte puțin eficientă. Bastoanele cu pumnale montate și furcile pot fi arme foarte periculoase pentru viața omului în Seven Dials* sau în provincie, dar ar fi absurd să ne închipuim că ele ar fi invincibile în luptele cu zuavii. Este tot atît de îndoielnic că burghezia, din ale cărei rînduri se recrutează aproape exclusiv trupele de voluntari, va răspunde la apel în clipa în care francezii se vor afla pe insula lor natală cu aceeași promptitudine cu care se prezintă atunci cînd e invitată pentru a primi felicitările maiestății sale. În orice caz, a admite posibilitatea invaziei unei armate de 150 000 de oameni nu este mai absurd decît a presupune că voluntarii s-ar putea prezenta cu 120 000 de oameni atunci cînd, în urma unei invitații cordiale venite de la palatul Buckingham, nu se poate aduna la sfîrșitul unei campanii de recrutare de douăsprezece luni mai mult de 18 300 de oameni.

Întrucît s-au exprimat unele îndoieli cu privire la efectivul trupelor care au fost într-adevăr trecute în revistă în Hyde Park, cităm un fragment din „Manchester Guardian” despre a doua zi a parăzii. „Corespondentul particular” despre care se pomenește în ziar este d-l Tom Taylor, prieten apropiat și de încredere al colonelului McMurdo :

„După cum își amintesc probabil cititorii noștri, corespondentul nostru, bazîndu-se pe datele oficiale furnizate de colonelul McMurdo, a declarat că numărul lor este de 18 300, adică ceva mai puțin decît cifra stabilită de sir John Burgoyne. Dar ținuta marșială a voluntarilor l-a preocupat, se pare, pe sir John mai mult decît numărul lor”.

La aprecierea efectivului trupelor care ar putea fi concentrate pentru a opune rezistență invadatorilor am pornit în mod intenționat de la calculul cel mai favorabil Marii Britanii. Raportul nostru despre armata permanentă consideră apt de luptă pe fiecare soldat înregistrat în controalele armatei, independent de faptul dacă este bolnav sau sănătos. Am stabilit că efectivul miliției și voluntarilor este de 115 000 de oameni, cifră care poate părea exagerată acelor care cunosc bine adevărata stare de lucruri. În afară de aceasta, am omis cu desăvîrșire următoarele elemente extrem

* — cartier muncitoresc în centrul Londrei. — Nota red.

de importante ale problemei în discuție : capacitatea unanim recunoscută a corpului de ofițeri superiori francez, perfecta disciplină a armatei franceze, superioritatea tacticii franceze în general, iar pe de altă parte, incontestabila obtuzitate a multor ofițeri superiori din armata engleză, conducerea neglijentă a armatei regulate și a voluntarilor (la o comunicare primită cu cinci săptămîni înainte, un regiment de miliție s-a prezentat la trecerea în revistă din mai anul curent cu 135 de oameni desculți), în sfîrșit, inferioritatea notorie a armatei britanice în ansamblu față de armata franceză în ceea ce privește calitățile de luptă ale soldaților.

Ținînd seama de aceste împrejurări, este neîndoielnic că, dacă Napoleon ar debarca mîine cu o armată de 150 000 sau chiar de 100 000 de oameni într-un port bine ales al Angliei, el ar izbuti „să invadeze Londra” și să evite „nimicirea” care, după afirmațiile recente ale unui ziar londonez, l-ar aștepta inevitabil „în cazul cînd ar păși cu intenții dușmănoase pe pămîntul saxon”.

Scriș de F. Engels
la sfîrșitul lunii iulie 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 6 021 din 11 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Alianța franco-rusă

Londra, 3 august 1860

Unele considerente expuse de mine în ultima corespondență * cu privire la existența unei legături ascunse între masacrele din Siria și alianța franco-rusă au fost confirmate pe neașteptate dincolo de Canalul Mîneicii de o broșură publicată marțea trecută de d-l Dentu sub titlul „Siria și alianța cu Rusia” și atribuită penei d-lui Edmond About⁸⁵. După cum știți, d-l Dentu, în calitatea sa de editor al guvernului francez, publică toate broșurile semioficiale care inițiază din cînd în cînd Europa în „studiile” întreprinse în ultima vreme la Tuileries. Broșura sus-menționată prezintă un deosebit interes prin faptul că a apărut imediat după ce eroul loviturii de stat din decembrie a trimis o scrisoare de dragoste lui Persigny⁸⁶, cu scopul vădit de a-l hipnotiza pe John Bull. Se știe că lordul John Russell a trimis un exemplar al acestui mesaj ziarului londonez „Times”, refuzînd totodată să-l prezinte parlamentului. Fragmentele de mai jos redau ideile esențiale din broșura „Siria și alianța cu Rusia” :

„Ca și pe vremea cruciadelor, Europa creștină este zguduită de crimele odioase care au avut loc recent în Siria. Șapte sute de mii de creștini sînt lăsați pradă fanatismului necruțător a două milioane de musulmani, iar guvernul turc, prin pasivitatea lui inexplicabilă, nu face decît să-și mărturisească complicitatea. Desigur, Franța și-ar renega toate tradițiile dacă nu și-ar asuma de îndată rolul de onoare de a ocroti viețile și bunurile acelorora care, în vremurile de demult, au fost soldații lui Petru Ermitul și ai lui Filip August... De aceea a venit timpul să ne gîndim la o ieșire din această situație, care, în caz că se va prelungi, va duce în mod inevitabil la o mare calamitate — la exterminarea totală a supușilor creștini ai Porții. Expediția despre care vorbește atît de mult guvernul turc este absolut insuficientă pentru a restabili ordinea. Puterile care au coreligionari în Siria și care pe drept cuvînt sînt alarmate în legătură cu securitatea lor trebuie să fie pregătite pentru o in-

* Vezi volumul de față, pag. 104—108. — *Nota red.*

tervenție fizică. Dacă vor târăgăna lucrurile va fi prea târziu pentru a apăra victimele; unica lor datorie va fi atunci de a-i răzbuna pe martiri.

Două națiuni sînt în mod special interesate în apărarea crucii pe țărnicurile acelea îndepărtate: Franța și Rusia. Care ar putea fi consecințele unirii armelor lor și cum s-ar reflecta această alianță asupra organizării ulterioare a Europei? Iată problemele pe care ne propunem să le analizăm.

În anumite perioade ale istoriei și sub impulsul anumitor legi ale gravitației, popoarele fac combinații politice necunoscute în trecut. «Asistăm» la un astfel de moment critic din viața omenirii. Problema siriană nu este decît unul dintre nodurile unei situații foarte complexe. Întreaga Europă se află într-o stare de expectativă și de neliniște; ea așteaptă o rezolvare atotcuprinzătoare a problemelor, care să pună bazele unei păci trainice atît în Europa cît și în Orient. Scopul acesta poate fi însă atins numai în cazul cînd organizarea continentului nostru va corespunde dorințelor și nevoilor naționalităților contemporane care luptă sub jugul robiei. Aspirațiile religioase ostile, nepotrivirea de temperamente, limbile radical diferite una de alta — toate acestea contribuie la menținerea în anumite state europene a unei stări de efervescență latentă, care împiedică restabilirea încrederii și progresul civilizației. Pacea, acest țel final spre care năzuiesc toate guvernele, poate fi asigurată în mod trainic numai atunci cînd vor dispărea cauzele permanente de tulburări pe care le-am arătat mai sus. În legătură cu aceasta am vrea să tragem două concluzii:

1. Oriunde este cu puțință, trebuie să se favorizeze crearea unor state omogene și naționale, a căror menire ar fi să absoarbă și să concentreze într-o unitate puternică populația avînd idei și năzuințe comune.

2. Acest principiu trebuie promovat și susținut fără a se recurge la forța armelor.

Chiar de la prima vedere se observă că Franța și Rusia au realizat idealul monarhiei. Deși despărțite una de cealaltă prin 400 de leghe, aceste două puteri au realizat pe căile cele mai diferite unitatea, singura în măsură să creeze state trainice, și nu ținuturi efemere, ale căror granițe se pot schimba în fiecare zi datorită hazardului războaielor... Meditînd în ultimii 135 de ani asupra testamentului lui Petru cel Mare, farii n-au încetat să arunce priviri lacome asupra Turciei europene... Trebuie oare Franța să protesteze și de acum înainte împotriva pretențiilor țarilor asupra șubredului imperiu al sultanului? Noi credem că nu. *Dacă Rusia ne-ar propune sprijinul ei pentru restabilirea frontierei de la Rin, nici un stat n-ar fi, după părerea noastră, un preț prea mare al acestei alianțe. Datorită unei astfel de combinații, Franța și-ar putea restabili granițele reale, trasate de geograful Strabon cu optsprezece secole în urmă*".

(Urmează un citat din Strabon, care enumeră avantajele Galiei ca teritoriu al unui imperiu puternic.)

„Este ușor de înțeles că Franța trebuie să năzuiască la reconstituirea acestei opere divine” (autorul se referă, desigur, la frontierele Galiei), „acțiune zădărnicită timp de atîtea secole de viclenia oamenilor. Acest

lucru este cu atât mai firesc, cu cât într-o perioadă cînd noi nici nu ne gîndeam la expansiune teritorială, Germania dădea totuși periodic dovadă de neliniște, sfidîndu-ne cu cîntecul patriotic al lui Becker... Știm că nu sîntem singurii care facem planuri de extindere a frontierelor. Iar dacă Rusia privește spre Constantinopol cu aceleași intenții cu care noi ne uităm la Rin, nu s-ar putea oare trage vreun folos din aceste aspirații analoge, silind Europa să accepte o combinație care ar da Rusiei Turcia, iar Franței frontiera la Rin pe care Napoleon I o considera în 1814 ca o condiție sine qua non* a existenței sale ca suveran?

În Europa sînt numai două milioane de turci față de treisprezece milioane de greci, al căror conducător spiritual este șarul... Răscoala greacă, care a durat timp de nouă ani, n-a fost decît preludivul unei mișcări pentru a cărei apariție masacrele din Siria ar putea servi drept semnal. Creștinii greci așteaptă doar un ordin din partea conducătorului lor spiritual de la Petersburg sau a patriarhului de la Constantinopol pentru a se ridica împotriva necredincioșilor, și sînt puțini la număr oameni politici clarvăzători care nu prevăd rezolvarea problemei orientale într-un sens favorabil Rusiei, și aceasta într-un viitor apropiat. Iată de ce nu ar fi surprinzător dacă, la chemarea coreligionarilor lor și încurajați de previziunile lui Stalezanov, rușii ar fi gata în orice clipă să treacă Prutul.

Dacă vom arunca o privire asupra frontierelor noastre, vom constata că considerentele care justifică năzuințele noastre sînt la fel de întemeiate ca și cele după care se călăuzește Rusia. Să lăsăm deoparte toate amintirile istorice și toate motivele geografice și să luăm una cîte una provinciile de pe Rin și să analizăm cauzele care pledează în favoarea auexării lor.

În primul rînd avem în față Belgia. Ca să vorbim cinstit, este greu de contestat asemănarea izbitoare care i-a determinat pe unii istorici să-i numească pe belgieni francezii din nord. Într-adevăr, pretutindenți în această țară clasele instruite folosesc exclusiv limba franceză, în timp ce dialectul flamand nu este înțeles decît de clasele de jos ale populației din unele regiuni. În afară de aceasta, întreaga Belgie este fidelă catolicismului și își datorește independența tocmai Franței, sora ei întru origine, limbă și religie. Nu vom mai reaminti faptul că Belgia, cucerită de armatele noastre în 1795, a reprezentat pînă în 1814 nouă departamente franceze. S-ar părea totuși că jugul nostru n-a fost prea împovărător, de vreme ce în 1831, nereușind să obțină din partea marilor puteri permisiunea de a se alipi Franței, Belgia a propus, printr-o hotărîre a celor două Camere, coroana belgiană ducelui de Nemours, fiul regelui Franței. Numai refuzul acestuia din urmă a determinat-o să se adreseze ducelui de Saxa-Coburg, actualmente Leopold I, dar precedentul la care ne referim ni se pare extrem de important. El ne îndreptățește să presupunem că, dacă Belgia ar fi consultată, ea nu ar fi mai puțin generoasă decît Savoia și ar dovedi o dată mai mult cît de mari sînt simpatia și respectul pe care i le inspiră marea Franței. Opoziția citorva reprezentanți ai claselor de sus ar fi foarte repede înăbușită de aclamațiile poporului.

* — obligatorie. — *Nota trad.*

Înainte de a se vărsa în mare, Rinul se ramifică în trei brațe, dintre care două curg în direcție nordică — Ijssel, care se varsă în Zuidersee, și Waal, un afluent al Meusei. Dacă Franța ar fi pusă în situația de a-și fixa din nou frontierele, nu ar putea oare adopta linia propriu-zisă a Rinului în locul liniei Waalului sau a Ijsselui pentru a tăia o parte cât mai mică din Olanda de sud? Desigur că ea ar proceda tocmai în acest fel. Mai mult decât atât, dacă luăm ca bază linia Rinului, nu este cîtuși de puțin necesar să ne rectificăm frontiera pe socoteala Olandei. Belgia în frontierele ei actuale ar fi suficientă pentru a satisface nevoia de expansiune, expansiune cerută de multă vreme cu atîta tărie de opinie publică. De altfel, linia Escaut reprezintă frontiera acordată Franței prin tratatul de la Lunéville din 1801”.

Urmează un scurt pasaj care încearcă să demonstreze cu ajutorul unor argumente similare necesitatea anexării marelui ducat de Luxemburg, „care în timpul imperiului a alcătuit Département des Forêts*”. În continuare, autorul broșurii își propune să demonstreze necesitatea anexării Prusiei renane :

„Dar cu trecerea Belgiei și Luxemburgului în stăpînirea noastră, nu ne-am îndeplinit încă sarcina... Pentru a ne întregi frontierele trebuie să anexăm nu mai puțin de două treimi din Prusia renană, întreaga Bavarie renană și aproximativ o treime din marele ducat de Hessen. Toate aceste teritorii au format în timpul imperiului departamentele Ruhr, Rin și Moselle, Saar, Mont — Tonnerre și marele ducat de Berg. În 1815 ele au fost împărțite între mai mulți posesori, pentru a îngreua întoarcerea lor în stăpînirea noastră. Este semnificativ faptul că aceste provincii unite cu monarhia franceză au avut doar cîțiva ani relații directe cu noi și totuși existența noastră temporară pe acele meleaguri a lăsat urme de neșters. Despre simpatia cu care este întîmpinat călătorul francez în aceste regiuni ne-ar putea vorbi toți cei care au umblat pe acolo. În ultimii 45 de ani, nici un singur soldat francez nu a făcut serviciu de garnizoană în orașele situate pe malurile Rinului, și totuși este de-a dreptul uimitor să vezi ce primire caldă se face aici uniformei noastre. Ei sînt catolici ca și noi ; ca și noi ei sînt francezi. Oare nu la Aix la Chapelle și-a avut curtea împăratul nostru Carol cel Mare?... Încecate cu Franța, provinciile renane trebuie să devină dependente din punct de vedere politic de Franța, așa cum sînt dependente de ea din punct de vedere natural”.

Autorul revine apoi la Rusia și, după ce arată că războiul Crimeii nu constituie o barieră în calea alianței dintre Franța și Rusia, *deși pe atunci ele încă nu ajunseseră la o înțelegere*, expune în felul următor unul din motivele pe baza cărora Franța consideră că are dreptul la recunoștința Rusiei :

* — Departamentul silvic. — Nota trad.

„Nu trebuie să uităm că Franța nu a susținut planurile Angliei în Marea Baltică. Nu știm dacă un atac împotriva Kronstadtului ar fi fost încununat de succes în orice situație; avem însă motive să credem că el nu a fost întreprins datorită opoziției Franței”.

După o incursiune în problema războiului din Italia, autorul își exprimă convingerea că în cele din urmă Prusia se va alătura alianței franco-ruse :

„Pentru a determina însă guvernul de la Berlin să se alăture politicii noastre, el trebuie scos de sub influența Angliei. Cum se poate realiza acest lucru? Manevrând în așa fel încât Prusia să înceteze de a mai fi vecina noastră la Rin și promișându-i sprijinul în pretențiile ei legitime la supremația în Germania. Cedarea provinciilor renane va obliga Bavaria și Prusia să caute compensații pe seama Austriei. Alianța cu Anglia poate oferi Prusiei doar statu-quo, alianța cu Franța îi deschide orizonturi fără margini!

Cînd între Franța, Rusia și Prusia se va încheia o alianță sinceră — și avem temeiuri să nădăjduim că ea va fi încheiată —, consecințele vor fi dintre cele mai firești... Așa cum am arătat mai sus — lucru considerat acum 1800 de ani de Strabon drept incontestabil —, Rinul este frontiera naturală a Franței în nord. Prusia suferă mai mult decît de orice de pe urma acestei expansiuni teritoriale. În cursul ultimilor 45 de ani ea a păzit Rinul asemenea dragonului care străjuia grădina Hesperidelor. Îndepărtați această cauză de dușmănie dintre Franța și Prusia; malul stîng al Rinului să devină din nou francez, iar ca răsplată pentru bunele ei oficii, Prusia va căpăta o compensație pe seama Austriei, care va fi pedepsită astfel pentru perfidia și indolența ei. Trebuie făcut totul pentru ca pacea să fie durabilă.

Ca să nu aibă loc anxietate prin violență ar trebui consultată populația. Dacă Rusia va fi la Constantinopol, iar Franța pe Rin, dacă teritoriul Austriei va fi redus, iar Prusia va obține supremația în Germania, cum ar mai putea avea loc tulburări sau revoluții în Europa? Ar îndrăzni oare Anglia să se ridice singură împotriva Rusiei, Prusiei și Franței? O asemenea posibilitate este exclusă. Iar dacă totuși s-ar întîmpla așa ceva, dacă Marea Britanie s-ar aventura să comită o faptă atît de nesocotită, ea ar primi o lecție aspră. Gibraltarul, Malta, Insulele Ionice sînt o garanție că va sta liniștită, căci ele sînt punctele vulnerabile ale armurii ei. Cu toate că va fi redusă la o agitație sterilă pe insula ei, fiind nevoită să rămînă un spectator pasiv al evenimentelor care vor avea loc pe continent, Angliei i se va permite totuși să-și exprime părerea, datorită celor cinci-șase mii de oameni pe care-i va trimite în Siria.

A sosit momentul cînd politica noastră trebuie să fie definită cu toată claritatea. Tocmai în Siria Franța trebuie să-și cucerească pe cale pașnică frontiera de la Rin, cimentînd alianța cu Rusia. Este necesar însă să avem grijă să nu lăsăm Rusia să se extindă nelimitat. Provinciile de la nord de Bosfor trebuie să satisfacă pretențiile ei. Asia Mică trebuie să rămînă teritoriu neutru. Dacă o problemă practică ar putea fi examinată în același timp într-o lumină poetică și practică, am spune că alegerea noastră este făcută. Pe scenă și-a făcut apariția omul ce

pare a fi intruchiparea ideii pe care am dori s-o vedem înfăptuită în Siria. Acesta este Abd-el-Kader. El este un musulman suficient de ortodox pentru a-și câștiga încrederea populației musulmane, suficient de civilizat pentru a fi la fel de nepărtinitor cu toții. Legat de Franța prin sentimente de recunoștință, el îi va apăra pe creștini și va reuși să supună triburile în fierbere, gata întotdeauna să tulbure liniștea în Asia Mică. Numirea lui Abd-el-Kader ca emir al Siriei ar fi o răsplată demnă pentru serviciile aduse de prizonierul nostru”.

Notele critice pe marginea broșurii
lui About au fost scrise de K. Marx
la 3 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 025 din 16 august 1860

Karl Marx

Taxele vamale la hîrtie. — Scrisoarea împăratului

Londra, 7 august 1860

Marea luptă fracționistă desfășurată în ședința de aseară a Camerei comunelor în prezența a aproape tuturor membrilor ei a constituit un eșec din punctul de vedere al efectului teatral, deși a fost un triumf din punctul de vedere al guvernului. Rezoluțiile propuse de d-l Gladstone de a se reduce taxele vamale la hîrtie pînă la nivelul accizelor — prevăzîndu-se o mică majorare a taxei vamale pentru compensarea eventualelor inconveniente ale accizelor — au fost adoptate cu o majoritate de 33 de voturi. Camera comunelor a recurs și de astă dată la vechile ei metode. N-a lipsit nici arena, n-au lipsit nici gladiatorii urmați de supporterii lor, a lipsit doar un public demn de a fi menționat. Încă înainte de începerea luptei, rezultatul ei era cunoscut și buletinul anunțat. Așa se explică indiferența publicului. Se știe că partidele coaliției, care constituie așa-numitul „mare partid liberal”⁸⁷, dețin majoritatea în parlament, așa că numai o sciziune în rîndurile majorității ar fi putut duce la o înfringere a guvernului. Acest punct fusese însă aranjat la reședința oficială a lordului Palmerston, unde acesta îi invitase în prealabil pe membrii liberali de toate culorile și nuanțele din Cameră. Rezoluția însăși pornea de la fracțiunea manchesteriană a guvernului, și lordul Palmerston a reușit să-și păstreze sprijinul d-lor Gladstone și Milner Gibson numai angajîndu-se să facă din rezoluția propusă de d-l Gladstone o problemă de guvern. El le înșelase încrederea prin atitudinea adoptată în legătură cu proiectul de lege pentru desființarea taxelor vamale la hîrtie. De astă dată ei i-au impus o anumită linie de conduită. Whigii propriu-ziși erau singura fracțiune a majorității suspectate că nutrește intenții trădătoare; dar tonul sever al șefului lor și amenințarea care plana deasupra capetelor lor că parlamentul va fi din nou dizolvat au fost

suficiente pentru a reîntrona o disciplină riguroasă în rîndurile lor. Astfel, cu multe ore înainte de începerea reprezentației, întreaga Londră cunoștea exact rezultatul luptei dintre partide, și, în afară de obișnuții galeriei pentru public, nimeni n-a ținut să asiste la simulacrul de luptă de la St. Stephen⁸⁸. Într-adevăr, a fost un spectacol destul de anost, înviorat numai de elocința captivantă a d-lui Gladstone și de pledoaria iscusită a lui sir Hugh Cairns. D-l Gladstone a încercat să prezinte opoziția făcută proiectului său de lege drept o ultimă încercare desperată a sistemului protecționist de a se împotrivi libertății comerțului. Cînd s-a așezat, aplauzele care au acoperit ultimele sale cuvinte păreau să-l aclame drept adevăratul șef al partidului liberal, al cărui despot neagreat de nimeni este lordul Palmerston. Sir Hugh Cairns, din partea conservatorilor, a demonstrat, printr-o argumentare logică și cu o mare putere de analiză, că reducerea taxelor vamale la hîrtie pînă la nivelul accizelor nu este nicidecum condiționată de tratatul comercial cu Franța. Adversarul său, sir Richard Bethell, procurorul general al whigilor, s-a dovedit destul de lipsit de tact atunci cînd și-a manifestat nemulțumirea față de succesul repurtat de rivalul său și a persiflat „elocința avocățească” a lui sir Hugh, atrăgînd astfel asupra bieteii sale persoane un adevărat potop de exclamații de dezaprobare din partea torylor, ceea ce l-a silit să-și întrerupă în repetate rînduri cuvîntarea.

Acum, cînd marea luptă fracționistă a sesiunii a luat sfîrșit, fără îndoială că onorabili membri ai parlamentului vor părăsi în masă Camera, așa că lordul Palmerston poate reuși, datorită unui simplu proces de epuizare, să treacă prin parlament toate micile proiecte de lege care îi stau la inimă, ca, de pildă, monstruosul proiect de lege cu privire la contopirea armatei europene din India cu armata britanică⁸⁹. Într-adevăr, nu poate fi dovadă mai elocventă a degradării profunde a parlamentarismului în Anglia decît acest proiect de lege și felul în care a fost întîmpinat în Camera comunelor. Toți membrii Camerei comunelor cu oarecare competență și experiență în problemele indiene s-au opus acestui bill. Majoritatea membrilor Camerei comunelor nu numai că au recunoscut completa lor lipsă de informare, dar și-au exprimat și suspiciunile sumbre cu privire la intențiile ulterioare ale autorilor acestui proiect. Ei s-au văzut nevoiți să recunoască că proiectul de lege a fost strecurat în Cameră sub pretexte false ; că s-au tănuț în mod fraudulos cele mai im-

portante documente, indispensabile pentru o apreciere justă a situației, că ministrul pentru problemele Indiei * a prezentat proiectul de lege, în pofida protestului unanim al membrilor Consiliului pentru problemele Indiei — protest pe care, încălcînd în mod flagrant noua constituție acordată Indiei în 1858 ⁹⁰, el n-a considerat necesar să-l aducă la cunoștința Camerei; și, în sfîrșit, că guvernul nici n-a încercat măcar să arate motivul pentru care a fost trecut prin Camera comunelor, cu o grabă atît de sfruntată, la sfîrșitul ședinței — după ce toate problemele cît de cît importante au fost scoase de pe ordinea de zi —, un proiect de lege care, de fapt, schimba în mod radical constituția britanică prin sporierea colosală a puterii coroanei și prin crearea unei armate care, în ceea ce privește votarea alocațiilor, în practică devenea în toate privințele independentă de parlament. Și totuși, acest bill poate fi acum trecut prin parlament, dat fiind că șefii ambelor fracțiuni au ajuns, după cît se pare, la o înțelegere secretă cu curtea.

Scrisoarea adresată de Ludovic-Napoleon iubitului său Persigny continuă să rămînă principalul subiect de discuție atît în Anglia cît și dincolo de Canalul Mîneei. Se pare, în primul rînd, că protestul Porții împotriva expediției în Siria, în forma proiectată inițial de Franța și Rusia ⁹¹, a găsit un sprijin puternic din partea Austriei și Prusiei, în timp ce lordul Palmerston, care, cu prilejul dezbaterilor cu privire la fortificații îl alesese tocmai pe Ludovic-Napoleon ca principalul obiect al suspiciunilor britanice, a trebuit să arunce în balanță toată autoritatea sa în favoarea Turciei și a statelor germane. Se pare, de asemenea, că eroul loviturii de stat din decembrie s-a cam speriat nu numai de tonul dictatorial adoptat de Rusia, cît mai ales de ironiile la adresa lui care circulă în saloane printre „*anciens partis*” ** și de murmurul înăbușit care se aude în mahalalele pariziene cu privire la „*alliance cosacque*” ***.

Pentru ca Parisul să accepte această alianță, trebuie să intervină complicații mult mai mari. În această situație deprimantă și într-o stare de evidentă neliniște sufletească, Ludovic-Napoleon și-a compus scrisoarea, care cuprinde cîteva pasaje savuroase.

* — sir Charles Wood. — *Nota red.*

** — „vechile partide”. — *Nota trad.*

*** — „alianța cu cazacii”. — *Nota trad.*

Pe un englez îl va pufni, desigur, râsul citind următoarea frază adresată de Ludovic-Napoleon lordului Palmerston : „De ce n-am ajunge la o înțelegere sinceră, ca *niște oameni cinstiți ce sîntem*, și nu ca *hoții*, care vor să se tragă pe sfoară unul pe celălalt” ; dar numai urechea unui francez poate aprecia la justa valoare rarissima lipsă de gust îmbinată cu efectul grotesc al originalului francez : „Entendons nous loyalement comme d’honnêtes gens, que nous sommes, et non comme des larrons, qui veulent se duper mutuellement”. Nici un francez nu poate citi această frază fără să-și amintească de o propoziție similară din celebra piesă „Robert Macaire”⁹².

Iată cîteva date pe baza cărora putem compara bugetele de stat ale Franței și Angliei. Potrivit bugetului provizoriu sau previzibil, venitul total al Franței pe anul 1860 este evaluat la 1 825 000 000 de franci sau 73 000 000 l.st., provenit din următoarele surse :

	l.st.
I. Impozite directe: pămînt, clădiri, patente	18 800 000
II. Venituri din taxe de înregistrări (taxe de timbru, domenii)	14 300 000
III. Păduri, rezervații de vînătoare și eleștee	1 500 000
IV. Taxe vamale și impozit pe sare	9 100 000
V. Impozite indirecte (accize etc.)	19 500 000
VI. Poștă	2 300 000
VII. Diverse venituri	7 500 000

Veniturile Angliei pe anul 1859 (darea de seamă financiară pe anul 1860 încă n-a fost publicată) au fost următoarele (în ambele cazuri s-au dat numai cifre rotunde) :

	l.st.
I. Impozite (inclusiv impozitul pe venit)	10 000 000
II. Taxe de timbru	8 250 000
III. Domeniile statului	420 000
IV. Taxe vamale	24 380 000
V. Accize	18 500 000
VI. Poștă	3 200 000
VII. Diverse venituri	2 100 000

Din compararea cheltuielilor de stat ale ambelor țări rezultă următoarele :

	Franța	Anglia
	(în l.st.)	
Dobinzi la datoria publică	22 400 000	28 500 000
Armata și flota	18 600 000	22 500 000
Lista civilă a coroanei	1 000 000	400 000
Cheltuieli pentru încasarea veniturilor ..	8 000 000	4 500 000
Alte cheltuieli	23 000 000	9 000 000
Total	73 000 000	65 000 000

Din ultimul tabel se poate vedea că dobinzile la datoria publică se ridică rapid în Franța bonapartistă pînă la nivelul celor din Anglia; că monarhia continentală centralizată cheltuiește mai puțin pentru armată și flotă decît oligarhia insulară; că un Ludovic-Napoleon are nevoie pentru cheltuielile sale personale de o sumă de două ori și jumătate mai mare decît un suveran britanic și, în sfîrșit, că, într-o țară birocratică ca Franța, cheltuielile pentru încasarea veniturilor se ridică la o sumă în disproporție cu înseși veniturile.

Scris de K. Marx la 7 august 1860
Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6030 din 22 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză.

Friedrich Engels

Manevrele forțelor lui Garibaldi

Londra, 8 august 1860

În Italia de sud, evenimentele se apropie de deznodămîntul lor final. Potrivit știrilor apărute în ziarele franceze și sarde, 1 500 de garibaldiști au debarcat pe coasta Calabriei, și dintr-un moment în altul se așteaptă sosirea lui Garibaldi. Chiar dacă aceste știri sînt premature, nu încapе îndoială că pînă la mijlocul lunii august Garibaldi va muta teatrul de război în Peninsula Italică.

Pentru a putea înțelege mișcările armatei napolitane trebuie să avem în vedere că în rîndurile ei acționează două curente opuse : partidul liberal moderat, care se află oficial la putere și care este reprezentat prin guvern, și camarila absolutistă, din care fac parte majoritatea ofițerilor superiori ai armatei. Ordinele guvernului sînt paralizate de ordinele secrete ale curții și de intrigile generalilor. Așa se explică caracterul contradictoriu al mișcărilor de trupe și al comunicatelor. Astăzi ni se spune că toate trupele regale urmează să părăsească Sicilia, iar mîine aflăm că ele pregătesc o nouă bază de operații la Milazzo. Această stare de lucruri este inerentă tuturor revoluțiilor șovăielnice ; în 1848 asemenea situații s-au ivit în toată Europa.

În timp ce guvernul napolitan a propus să fie evacuată insula, Bosco — care, după cît se pare, este singurul om hotărît în această adunătură de muieri bătrîne cu epoleți de general napolitan — s-a apucat foarte liniștit să facă din colțul de nord-est al insulei o bază întărită, de unde să se poată întreprinde recucerirea insulei ; în acest scop a plecat la Milazzo în fruntea unui detașament de elită, format din cei mai buni soldați pe care i-a putut găsi la Messina. Aici a dat peste o brigadă de garibaldiști, comandată de Medici, dar nu s-a încumetat să întreprindă împotriva lor un atac cît de cît serios ; între timp a fost anunțat Garibaldi, care a sosit

cu întăriri. Atunci, conducătorul răsculaților a atacat trupele regale și, într-o bătălie îndrăjită, care a durat mai bine de douăsprezece ore, le-a zdrobit complet. Forțele celor două părți angajate în luptă erau aproximativ egale, dar napolitanii ocupau o poziție foarte puternică. Totuși, nici poziția și nici soldații nu au putut rezista iureșului vijelios al răsculaților, care i-au gonit pe napolitani prin oraș direct în citadelă. Atunci napolitanilor nu le-a mai rămas altceva de făcut decât să se predea, și Garibaldi le-a permis să se imbarce pe vase, dar fără arme. După această victorie, Garibaldi s-a îndreptat numaidecât spre Messina, unde generalul napolitan a consimțit să predea forturile exterioare ale orașului, cu condiția să fie lăsat în pace în citadelă. Citadela din Messina, în care nu pot să încapă mai mult de câteva mii de oameni, nu va deveni niciodată un obstacol serios în calea înaintării lui Garibaldi; de aceea el a procedat foarte just scutind orașul de un bombardament, care ar fi fost consecința inevitabilă a oricărui asediu. În orice caz, această serie de capitulări — Palermo, Milazzo și Messina — va zdruncina încrederea trupelor regale în propriile lor forțe și în comandanții lor într-o măsură mult mai mare decât un număr îndoit de victorii. Capitularia napolitanilor în fața lui Garibaldi a devenit ceva de la sine înțeles.

Din acest moment, dictatorul din Sicilia se putea gândi la o debarcare pe continent. Pe cât se pare, el nu are încă un număr suficient de vapoare cu care să poată efectua o debarcare mai la nord, undeva la șase sau opt etape de marș de Neapole, de pildă în Golful Policastro. De aceea el a hotărât, după cât se pare, să treacă strămoșul prin locul cel mai îngust, adică la extremitatea de nord-est a insulei, la nord de Messina. După cât se aude, el a concentrat în acest punct vreo 1 000 de ambarcații, în mare parte, probabil, feluci pescărești și de cabotaj — tipul de ambarcații obișnuit pe aceste meleaguri —, și, dacă știrea debarcării a 1 500 de oameni sub comanda lui Sacchi se va confirma, ei vor forma avangarda lui Garibaldi. Acesta nu este cel mai potrivit punct pentru o expediție împotriva Neapolului, deoarece se află în partea cea mai îndepărtată de capitală a peninsulei; dacă vapoarele lui Garibaldi nu pot transporta dintr-o dată vreo 10 000 de oameni, el nu poate să aleagă un alt loc, și are cel puțin avantajul că aici i se vor alătura neîntârziat calabrezii. Dar, dacă Garibaldi va reuși să imbarce pe vapoarele sale vreo 10 000 de oameni și dacă va putea să se

bizuie pe neutralitatea flotei regale (care, după cît se pare, a hotărît să nu lupte împotriva italienilor), e posibil să simuleze cu un mic detașament o debarcare în Calabria, iar el să se îndrepte cu forțele principale spre Golful Policastro sau chiar spre Golful Salerno.

Forțele de care dispune în prezent Garibaldi numără cinci brigăzi de infanterie regulată a cîte patru batalioane fiecare, zece batalioane de cacciatori dell'Etna *, două batalioane de cacciatori delle Alpi **, care reprezintă detașamentul de elită al trupelor sale, un batalion străin (în prezent italian) sub comanda unui englez, colonelul Dunne, un batalion de pionieri, un regiment și un escadron de cavalerie și 4 divizioane de artilerie de cîmp; în total 34 de batalioane, 4 escadroane și 32 de tunuri; efectivul total se ridică la vreo 25 000 de oameni, dintre care mai mult de jumătate sînt originari din nordul Italiei, iar ceilalți din alte regiuni ale țării. Aproape toate aceste forțe ar putea fi folosite pentru o ofensivă împotriva Neapolului, deoarece noile formații în curs de organizare se vor dovedi curînd suficiente pentru a supraveghea citadela din Messina și a apăra de atacuri Palermo și celelalte orașe. Totuși, dacă ar fi să le comparăm cu efectivul trupelor de care dispune pe hîrtie guvernul Neapolului, ele sînt foarte reduse.

Armata napolitană e formată din 3 regimente de gardă, 15 regimente de linie, 4 regimente străine a cîte două batalioane fiecare, ceea ce fac 44 de batalioane; 13 batalioane de vînători, 9 regimente de cavalerie și două de artilerie — în total 57 de batalioane și 45 de escadroane cu efectivul din timp de pace. Dacă adăugăm pe cei 9 000 de jandarmi, organizați și ei absolut militărește, rezultă că în timp de pace efectivul acestei armate se ridică la 90 000 de oameni. Dar în cursul ultimilor doi ani, ea a fost încadrată cu efectivul de război complet; la regimente au fost constituite batalioanele trei, în escadroanele de rezervă a fost introdus serviciul activ, garnizoanele au fost încadrate cu efectivul complet, astfel că în prezent această armată numără pe hîrtie peste 150 000 de oameni.

Dar ce fel de armată este aceasta? În aparență, din punctul de vedere al unui pedant oarecare, ea se prezintă admirabil; în fapt însă este lipsită de viață și însuflețire, de patriotism și devotament. Ea nu are tradiții militare na-

* — vînători din Etna. — *Nota trad.*

** — vînători din Alpi. — *Nota trad.*

ționale. Ori de câte ori napolitanii s-au luptat ca atare, ei au fost bătuți; numai atunci cînd l-au urmat pe Napoleon, ei au fost întotdeauna părtași la victorii. Aceasta nu este o armată națională, ci o armată pur regală. Ea a fost recrutată și organizată cu scopul special și exclusiv de a ține poporul subjugat. Dar, pe cît se vede, nu-i bună nici pentru asta; ea cuprinde în rîndurile ei numeroase elemente antiregaliste, care acum se afirmă pretutindeni. Îndeosebi și sergenții, și caporalii sînt liberali. Regimente întregi strigă: „Viva Garibaldi!” *. Înfrîngeri ca acelea suferite de această armată, începînd cu cea de la Calatafimi și terminînd cu cea de la Palermo, nu a suferit încă nici o armată din lume; și dacă unitățile străine și unele unități napolitane au luptat bine la Milazzo, nu trebuie să uităm că aceste detașamente de elită formează doar o infimă minoritate a armatei.

Așadar, este aproape neîndoielnic că, dacă Garibaldi va debarca cu forțe suficiente pentru a obține cîteva succese pe continent, nici o concentrare masivă de trupe napolitane nu va putea să-i opună rezistență cu șanse de succes; și se prea poate ca într-un viitor apropiat să auzim că el își continuă marșul său triumfal de la Scilla la Neapole, în fruntea a 15 000 de oameni, împotriva unui inamic de zece ori mai puternic.

Scris de F. Engels
la 8 august 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 031 din 23 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

---

* — „Trăiască Garibaldi!”. — *Nota trad.*

Karl Marx

[Noul împrumut sard. —
Apropiatul împrumut francez și indian]

Londra, 14 august 1860

Noul împrumut de 6 000 000 l.st. lansat de Sardinia s-a încheiat, și, după cum se spune, suma subscrisă este de trei ori mai mare decât cea cerută. Se pare, așadar, că obligațiile noului regat italian se urcă pe piață, în timp ce Austria se zbate în zadar să facă față unei datorii ale cărei proporții trebuie apreciate nu în raport cu resursele țării, ci cu slăbiciunea guvernului ei, iar Rusia, puternica Rusie, izgonită de pe piața de credit europeană, a fost silită să recurgă din nou la tiparnița ei de bani de hirtie. De altfel, chiar și în ceea ce privește Sardinia, noul împrumut ne amintește faptul deplorabil că, în timpurile noastre, parcă sub imperiul unei monstruoase fatalități, adesea primul pas pe care-l face un popor care luptă pentru libertate și independență constă, pare-se, în acceptarea unei noi înrobiri. Nu reprezintă oare orice datorie publică o ipotecă care grevează economia națională și știrbește libertatea poporului? Nu generează ea oare o nouă categorie de tirani invizibili, cunoscuți sub numele de creditori ai statului? Oricum ar fi, dacă în mai puțin de un deceniu francezii și-au dublat aproape datoria publică, pentru a rămâne sclavi, de ce nu s-ar permite italienilor să contracteze aceleași obligații, pentru a deveni oameni liberi? Impozitele plătite în 1847 de Piemontul propriu-zis, fără provinciile de curînd alipite⁹³, au însumat 3 813 452 l.st., iar anul acesta va trebui să plătească 6 829 000 l.st. Ziarele engleze, de pildă „Economist”, au arătat că, în urma unor modificări cu caracter liberal introduse în sistemul tarifar, comerțul Piemontului a crescut considerabil, și, pentru a ilustra această creștere, ni se dau următoarele cifre:

În 1854 importul era de numai	12 497 160 l.st.	
„ 1857 el s-a ridicat la	19 123 040	„
„ 1854 exportul era de	8 595 280	„
„ 1857 el s-a ridicat la	19 050 040	„

Îmi permit totuși să menționez că această creștere este mai mult aparentă decît reală. Principalele articole de export ale Sardiniei sînt: mătase, produse de mătase, sfoară, băuturi spirtoase și untdelemn; se știe însă că, în cursul primelor trei trimestre ale anului 1857, prețurile tuturor acestor mărfuri au crescut excesiv de mult, ceea ce a făcut să sporească considerabil și suma totală a veniturilor Sardiniei provenite din comerț. Pe de altă parte, statisticile oficiale ale regatului indică numai valorile, nu însă și cantitățile articolelor exportate și importate, încît se prea poate ca cifrele pe anul 1857 să constituie mai curînd o excepție. Cum pînă în prezent nu s-a publicat încă nici o dare de seamă oficială pentru anii 1858—1860, rămîne de văzut dacă criza comercială din 1858 și războiul din Italia din 1859 au frînat sau nu dezvoltarea industrială a țării. Din tabelele de mai jos, în care sînt indicate evaluările oficiale ale veniturilor și cheltuielilor Sardiniei propriu-zise pe anul curent (1860), reiese că o parte a noului împrumut va fi folosită pentru acoperirea deficitului, iar o altă parte va fi destinată noilor pregătiri de război.

Veniturile Sardiniei pe anul 1860

	l.st.
Taxe vamale	2 411 824
Impozit pe terenuri și clădiri, taxe de timbru etc.	2 940 284
Căi ferate și telegraf	699 400
Poștă	242 000
Taxe încasate de ministerul afacerilor externe	12 400
Taxe încasate de ministerul afacerilor interne	21 136
Venituri realizate în cîteva ramuri ale instrucțiunii publice	580
Veniturile monetăriei	6 876
Diferite venituri	193 888
Resurse extraordinare	301 440
Total	6 829 738

Cheltuielile Sardiniei pe anul 1860

	l.st.
Departamentul finanțelor	4 331 676
Justiția	243 816
Ministerul afacerilor externe	70 028
Instrucțiunea publică	117 744
Ministerul afacerilor interne	407 152
Lucrări publice	854 080
Cheltuieli pentru armată	2 229 464
Cheltuieli pentru flotă	310 360
Cheltuieli extraordinare	1 453 268
Total	10 017 588

Comparînd cheltuielile, care se ridică la 10 017 588 l.st., cu veniturile, în sumă de 6 829 738 l.st., rezultă un deficit de 3 187 850 l.st. Pe de altă parte, se apreciază că provinciile recent dobîndite vor aduce un venit anual de 3 435 552 l.st., iar cheltuielile lor anuale se vor ridica la 1 855 984 l.st., astfel încît va rămîne un excedent net de 1 600 000 l.st. Potrivit acestor calcule, deficitul întregului regat al Sardiniei, inclusiv provinciile recent dobîndite, s-ar reduce la 1 608 282 l.st. Ar fi, desigur, just ca Lombardia și ducatele să plătească o parte din cheltuielile făcute de Piemont în timpul războiului din Italia; cu timpul însă, impunerea noilor provincii cu impozite aproape de două ori mai mari decît costul administrării lor, cu unicul scop de a înlesni situația financiară a vechilor provincii, s-ar putea dovedi o experiență extrem de periculoasă.

Persoanele inițiate în tainele culiselor pieței financiare pariziene continuă să afirme că Franța urmează să contracteze un nou împrumut într-un viitor nu prea îndepărtat. Se mai așteaptă doar să se ivească un prilej favorabil pentru a perfecta împrumutul. După cum se știe, emprunt de la paix * s-a dovedit a fi un eșec. Prea puțin s-a repetat pînă acum *Partant pour la Syrie* ⁹⁴, pentru ca un nou apel la entuziasmul de la grande nation ** să fie îndreptățit. De aceea se presupune că, dacă nu va interveni nimic nou și prețurile cerealelor vor continua să crească, se va lansa un împrumut sub pretextul preîntîmpinării unor eventuale calamități provocate de o foamete. În legătură cu situația finanțelor fran-

* — împrumutul păcii. — *Nota trad.*

** — marii națiuni. — *Nota trad.*

ceze poate fi menționat ca o curiozitate faptul că d-l Jules Favre, care a cutezat să prezică, în plin Corps législatif *, falimentul iminent al vistieriei imperiale, a fost ales bâtonnier al baroului din Paris. După cum știți, avocații francezi au păstrat încă din timpul vechii monarhii câteva rămășițe ale vechii lor organizări feudale. Ei mai formează și astăzi un corp aparte, numit barreau, al cărui decan, ales anual, bâtonnierul, îl reprezintă atât în relațiile lui cu tribunalele cât și cu guvernul și în același timp supraveghează respectarea disciplinei membrilor baroului. În timpul Restaurației și al regimului imediat următor, al regelui-cetățean **, alegerea bâtonnierului din Paris era considerată întotdeauna un mare eveniment politic, avînd semnificația unei demonstrații pentru sau împotriva guvernului aflat la cîrmă. Cred că alegerea d-lui Jules Favre trebuie considerată prima demonstrație antibonapartistă, pe care și-a permis-o colegiul avocaților din Paris, și de aceea merită să fie consemnată în cronica evenimentelor zilei.

La ședința de ieri a Camerei comunelor, sir Charles Wood, acest prototip al adevăratului whig carierist, a prezentat în fața unei asistențe care abia dacă alcătua un quorum *** o rezoluție care-l împuternicea să contracteze un nou împrumut de 3 000 000 l.st. în folosul trezoreriei indiene. Potrivit afirmațiilor sale, deficitul indian a fost în 1858—1859 (în India, anul financiar începe și se termină întotdeauna în aprilie) de 14 187 000 l.st., în 1859—1860 de 9 981 000 l.st., iar pentru anii 1860—1861 este evaluat la 7 400 000 l.st. O parte a acestui deficit, el a promis că o va acoperi din venitul realizat de pe urma impozitelor recent introduse de d-l Wilson — ceea ce, de altfel, pare foarte problematic —, cealaltă parte urmînd să fie acoperită cu ajutorul noului împrumut de 3 000 000. Datoria de stat, care în 1856—1857, anul dinaintea răscoalei, era de 59 442 000 l.st., a crescut în prezent la 97 851 000 l.st. Și mai rapid au crescut dobînzile la această datorie. De la 2 525 000 l.st. în 1856—1857, ele au sporit la 4 461 000 l.st. în 1859—1860. Deși veniturile statului au crescut în mod forțat prin instituirea unor noi impozite, ele n-au putut totuși să țină pasul cu cheltuielile care, după cum afirmă d-l Charles Wood însuși, sînt cu mult mai mari în toate departamentele, în afară de cel al lucrărilor publice. În vederea asigurării

* — corpurile legiuitoare. — *Nota trad.*

** — Ludovic-Filip. — *Nota red.*

*** Vezi volumul de față, pag. 546. — *Nota red.*

sumei de 3 000 000 l.st., necesară pentru construirea de cazarmi fortificate, atât în anul curent cât și în cel următor „vor fi aproape complet sistate lucrările publice și construirea de edificii publice cu caracter civil“. Și sir Charles Wood consideră, pare-se, această „completă sistare a lucrărilor“ drept partea cea mai frumoasă a întregului sistem. Acum nu se mai află 40 000 de soldați europeni în India ca în 1856—1857, ci 80 000, iar în locul unei armate indigene de aproximativ 200 000 de oameni există o armată de peste 300 000 de oameni.

Scris de K. Marx
la 14 august 1860

Publicat în „New York Daily Tribune“
nr. 6 035 din 28 august 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Omul bolnav din Austria

S-ar părea că împăratului Franz Joseph al Austriei i-a fost dat să trăiască numai ca să se adeverească justețea vechiului dicton latin că, „atunci cînd zeii vor să piardă pe cineva, îi iau mai întii mințile”. De la începutul anului 1859, el n-a făcut altceva decît să respingă cu bună știință orice șansa ivită de a se salva pe sine și Imperiul austriac. Atacarea intempestivă a Piemontului cu numai o parte a forțelor sale armate, destituirea mareșalului Hess din funcția de comandant suprem al armatei, cerută de împărat și clica sa, șovăiala, care a dus la bătălia de la Solferino, încheierea pe neașteptate a păcii tocmai în momentul cînd francezii ajunseseră în fața celor mai puternice poziții ale lui, refuzul îndărătnic de a face vreo concesie în domeniul organizării interne a imperiului, pînă ce a fost prea tîrziu, — toate acestea reprezintă un șir de greșeli stupide, nemaipomenite, comise de un singur om într-un interval de timp atît de scurt.

Dar soarta a vrut să-i mai ofere lui Franz Joseph încă o șansă. Duplicitatea sfruntată a lui Ludovic-Napoleon a făcut necesară alianța dintre Prusia și Austria, care a devenit posibilă abia după prealabila umilire a Austriei și după ce dificultățile ei, atît pe plan intern cît și extern, au devenit zi de zi tot mai mari. Întrevederile de la Baden și Teplitz⁹⁵ au pecetluit această alianță. Prusia, care acționa pentru prima oară în calitate de reprezentantă a întregii Germanii, promitea să sprijine Austria în cazul că aceasta va fi atacată nu numai de Italia, dar și de Franța; la rîndul ei, Austria promitea să facă concesii opiniei publice și să-și schimbe politica ei internă. Pentru Franz Joseph, aceasta constituia într-adevăr o speranță. El n-avea de ce să se teamă de o luptă dusă numai împotriva Italiei, chiar și în cazul unor tulburări în Ungaria, căci noua sa politică era cea mai bună garanție

pentru securitatea în această parte a imperiului. Ungaria s-ar fi declarat satisfăcută cu o constituție separată la baza căreia să fi stat constituția abrogată în 1849; o constituție liberală pentru întregul imperiu ar fi împlinit dorințele din prezent ale nucleului german al monarhiei, contracarând în mare măsură tendințele separatiste ale provinciilor slave. De îndată ce finanțele ar fi trecut sub controlul obștesc, creditul statului s-ar fi redresat, și aceeași Austrie, acum slabă, săracă, zdrobită, vlăguită și căzută pradă disensiunilor interne, s-ar fi refăcut curînd sub protecția celor 700 000 de baionete pe care Germania le punea la dispoziția ei. Pentru a se asigura toate acestea, Austriei i se cereau două lucruri: să ducă în mod sincer și fără nici un fel de rezerve o politică cu adevărat liberală în țară și să adopte o tactică defensivă la Veneția, lăsînd restul Italiei în voia soartei.

Se pare însă că Franz Joseph nu poate, sau nu vrea, să facă nici una, nici alta. El nu poate nici să renunțe la puterea sa de monarh absolut, putere care se volatilizează pe zi ce trece tot mai mult, și nici să uite poziția sa de protector al micilor tirani italieni, cu toate că a și pierdut-o. Neloial, slab și totodată încăpăținat, el încearcă, pare-se, să scape de dificultățile din țară recurgînd la un război agresiv în afară, și — în loc să-și consolideze imperiul sacrificînd o putere care oricum îi scapă din mîini — să se arunce din nou în brațele celor mai intimi prieteni ai săi și să pregătească o campanie în Italia, care poate duce la pieire monarhia austriacă.

Indiferent dacă de la Viena s-a trimis sau nu la Torino vreo notă sau vreo altă comunicare oficială cu privire la debarcarea lui Garibaldi în Calabria, este totuși foarte probabil ca Franz Joseph să se fi hotărît să considere această debarcare drept un pretext pentru o intervenție a sa în favoarea regelui Neapolului. Vom vedea în curînd dacă așa stau lucrurile. Care poate fi însă cauza acestei schimbări bruște a politicii austriece? Oare recenta fraternizare cu Prusia și Bavaria i-a sucit capul lui Franz Joseph? Este puțin probabil, căci, în ultimă instanță, fraternizarea de la Teplitz a însemnat o umilire pentru el și un triumf numai pentru Prusia. Sau poate Franz Joseph vrea să strîngă sub stindardul său armatele papei și ale regelui Neapolului înainte ca Garibaldi să le fi făcut praf și pulbere și să fi adus toate elementele lor italiene în rîndurile partizanilor lui? Un asemenea motiv ar fi cu totul insuficient. Într-o campanie sau alta, aceste trupe nu vor duce lipsă de nimic, pe cînd

Austria, în situația pe care și-o creează printr-o astfel de agresiune stupidă, va duce lipsă de toate. Singura explicație a acestor planuri este situația politică internă din Austria. Iar aici nu trebuie să cauți mult. Reichsratul, completat cu elementele cele mai conservatoare și mai aristocratice din diferitele provincii și *în timp de pace* împuternicit să controleze finanțele țării, se pregătește să discute problema reprezentanței populare și a unor constituții pentru imperiu și pentru diferitele provincii care intră în componența lui. Propunerile făcute în această privință de către membrii unguri au obținut o majoritate zdrobitoare în comitet și, în pofida guvernului, vor trece într-un mod tot atât de triumfal prin Reichsrat. Într-un cuvânt, se pare că *cea de-a doua revoluție austriacă a și început*. Reichsratul, o palidă imitație a adunării notabililor francezi, se declară — așa cum au procedat și aceștia din urmă — incompetent și cere convocarea Statelor generale. Guvernul, avînd de luptat cu dificultăți financiare pe măsura celor întîmpinate de guvernul lui Ludovic al XVI-lea, dar fiind și mai slab din pricina tendințelor divergente ale diferitelor naționalități care compun imperiul, nu este în stare să opună rezistență. Concesiile smulse guvernului vor fi, desigur, urmate de noi concesi și revendicări. Statele generale se vor transforma repede în Adunare națională. Franz Joseph simte că i se clatină pămîntul sub picioare și, pentru a scăpa de cutremurul care-l amenință, se va arunca, poate, în viltoarea unui război.

Dacă Franz Joseph își va traduce în fapt amenințarea și va porni o cruciadă în numele legitimității în Neapole și în statul papal, la ce va duce aceasta? Nici o putere și nici un stat din Europa nu sînt cît de cît interesate ca Bourbonii să se mențină, și dacă Franz Joseph intervine în favoarea lor, va avea de suportat consecințele. Ludovic-Napoleon va trece, desigur, Alpii pentru apărarea principiului neintervenției, iar Austria, avînd, indiscutabil, împotriva ei opinia publică a întregii Europe, finanțele ruinate, o insurecție în Ungaria și o armată vitează, dar din punct de vedere numeric mult mai slabă, va suferi o înfrîngere îngrozitoare. Se prea poate ca Austria să capete acum lovitura de grație. Și ca Germania să-i vină în ajutor, nici vorbă nu poate fi. Nemții vor refuza în modul cel mai categoric să lupte pentru regele Neapolului sau pentru papă. Ei vor avea grijă ca să nu fie încălcată inviolabilitatea teritorială a Confederației germane (dorință pe care o vor satisface bucuroși atît francezii cît și

italienii), iar dacă Ungaria se va răscula, vor rămâne la fel de impasibili. Ba mai mult, este foarte probabil ca provinciile germane ale imperiului să sprijine revendicările ungarilor, ca în 1848, și chiar să ceară o constituție pentru ele. Din presa austriacă, în pofida restricțiilor impuse de guvern, rezultă că chiar și în Austria se manifestă semnele evidente ale unei simpatii larg răspândite pentru Garibaldi. În prezent, direcția opiniei publice este alta decât în anul care a trecut; Veneția este considerată acum o posesiune absolut neavantajoasă, iar populația Vienei vede într-o lumină favorabilă lupta italienilor pentru independență, deoarece este dusă fără ajutorul Franței. Lui Franz Joseph îi va fi extrem de greu să-i determine pe propriii lui supuși germani să lupte în numele intereselor Bourbonilor din Neapole, ale papei și ale micilor duci din Emilia. Este puțin probabil ca un popor care este pe cale să înceapă o luptă revoluționară împotriva absolutismului să se ridice în apărarea intereselor dinastice ale suveranului său. Vienezii au mai dovedit acest lucru, și este foarte posibil ca trecerea trupelor austriece peste Pad să servească drept semnal forțelor progresiste atât de la Viena cât și din Ungaria pentru folosirea unor mijloace mai violente.

Scris de F. Engels
la 16 august 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune“
nr. 6 039 din 1 septembrie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Recolta din Europa

Londra, 21 august 1860

Pe măsură ce vara se apropie de sfârșit, perspectivele recoltei sînt tot mai sumbre și scad speranțele într-o eventuală revenire a timpului bun. Anul trecut am avut nu numai pe tot cuprinsul Regatului Unit, ci în toată Europa de nord, inclusiv nordul Franței, Belgia și provinciile renane, o vară cu totul neobișnuită. În ceea ce privește Anglia, caracteristica actualului anotimp este just redată în rîndurile de mai jos:

„După o primăvară întîrziată și rece, luna iunie a fost atît de ploioasă, încît în multe districte nici nu s-au putut semăna napii, nici prăși sfecla furajeră și nici efectua vreuna din muncile de sezon obișnuite. Au urmat apoi vreo zece zile cu vreme frumoasă, după care timpul a devenit atît de instabil, încît două zile consecutive fără ploaie erau o adevărată surpriză. Dar, în afară de umiditatea sa excesivă, vara aceasta — aproape că se poate spune vara care a trecut — s-a caracterizat prin lipsa zilelor cu soare și prin temperaturi scăzute, care au predominat chiar și atunci cînd nu ploua”.

Cantitatea anuală medie de precipitații sub formă de ploaie fiind de aproximativ 20 de țoli, iar cea înregistrată în lunile mai și iunie atîngînd 11,17 țoli, rezultă că în aceste două luni a căzut mai bine de jumătate din cantitatea de precipitații dintr-un an. În cursul ultimei săptămîni, care la început părea să prevestească o schimbare în bine, timpul a fost mai instabil și mai furtunos ca oricînd; în zilele de 16 și 18 au căzut ploi torențiale însoțite de furtuni, iar vîntul a suflat în rafale din direcția sud-vest. Ca urmare, prețul grîului s-a urcat ieri la Mark Lane⁹⁶ cu aproximativ 2 șilingi la quarter * față de prețul obținut pe piață luna trecută **.

* — 1 quarter = 12,7 kg. — *Nota trad.*

** — 13 august. — *Nota red.*

Din cauza vîntului care a suflat fără întrerupere, a ploii și a frigului, strînsul finului a fost mult stînjenit și a întîrziat. Iarba stă culcată la pămînt, acoperită de apă, încît există temeri că mare parte din substanțele ei nutritive au fost distruse de umezeală; din această cauză, în bună parte nu va mai putea fi întrebuințată ca nutreț, ci numai ca așternut, ceea ce va pricinui pierderi foarte serioase, făcînd să crească simțitor consumul de grîu de primăvară. O mare parte din fin n-a fost încă cosit, dar o mare parte trebuie considerată ca definitiv pierdută.

„Aproape că nu încape îndoială — se spune în numărul de simbătă al lui „Gardeners' Chronicle”⁹⁷ — că recolta de grîu este în general serios compromisă. Din 140 de rapoarte primite de la tot atîția corespondenți din Anglia și Scoția, nu mai puțin de 91 relatează că recolta abia dacă este mediocră, iar dacă analizăm situația din principalele districte producătoare de grîu, vedem că proporția rapoartelor nefavorabile este tot atît de mare. Astfel, cinci din șase rapoarte din Lincolnshire, trei din cinci rapoarte din Norfolk și Suffolk și toate rapoartele din comitatele Oxfordshire, Gloucestershire, Wiltshire, Hants și Kent sînt nefavorabile”.

O mare parte din grîu a putrezit la rădăcină înainte ca bobul să se fi copt, iar în multe districte a fost mănât și atins de mălură. În timp ce grîul este distrus de boli — în numeroase districte chiar în mare măsură —, boala cartofului, care, după ce s-a ivit în 1845 și a bîntuit cu furie timp de patru ani, din 1850 începuse să scadă treptat, a reapărut într-o formă și mai gravă nu numai în Irlanda, ci și în multe districte ale Angliei și în nordul Europei.

Iată cum rezumă „Freeman's Journal”⁹⁸ perspectivele generale în ceea ce privește recolta din Irlanda:

„Recolta de ovăz trebuie considerată în general ca aproape compromisă. Cu excepția oitorva districte nu prea întinse, ovăzul nu numai că nu s-a copt încă, dar a rămas complet verde, și violența intemperiilor l-a culcat la pămînt. Grîul nu va scăpa, probabil, nici el de soarta care amenință întreaga recoltă de cereale. Pînă acum a fost secerat numai în mică parte, și dacă numai cu cîteva săptămîni în urmă perspectivele în ceea ce privește această recoltă mai îndreptăteau cele mai optimiste speranțe, acum ele provoacă o adîncă consternare printre fermieri. Și recolta de cartofi este, după părerea unanimă, iremediabil compromisă, dacă vremea urită mai durează o lună”.

După cum relatează „Independent”⁹⁹ din Wexford,

„boala cartofului se extinde, iar în unele locuri s-a constatat că nu mai puțin de o treime din întreaga producție de cartofi, indiferent de mărime, soi și perioada cultivării lor, este contaminată”.

De aceea, un lucru pare cert: strînsul recoltei se va prelungi mult peste termenul obișnuit, și, în consecință, rezervele existente vor fi insuficiente. Distrugerea parțială a finului, împreună cu boala cartofului vor provoca o creștere neobișnuită a consumului de cereale, iar recolta tuturor cerealelor, în special a grîului, nu va atinge nici pe departe nivelul mediu. Pînă acum importul, în loc să fie mai mare ca în anii 1858 și 1859, marchează, dimpotrivă, un regres simțitor. Pe de altă parte, știrile cu privire la recolta îmbelșugată din America și din sudul Rusiei, speranța într-o îmbunătățire a vremii, precum și prudența extremă, adoptată în toate tranzacțiile financiare în urma recentului crah din comerțul de piele, au menținut prețurile cerealelor la un nivel scăzut, deși în prezent ele sînt în medie cu 26% mai ridicate decît în aceeași perioadă a anului trecut. Comparînd prețurile de azi cu cele obținute începînd din 1815 în cazul unor recolte similare, am ajuns la concluzia că prețul mediu al grîului, care acum putem considera că este de 58—59 de șilingi quarterul, trebuie să se urce, cel puțin în Anglia, pînă la 65—70 de șilingi. Consecințele unei asemenea urcări a prețurilor la grîu vor fi considerabil agravate de faptul că ele vor coincide cu scăderea progresivă a exportului țării. De la 63 003 159 l.st., cît a însumat în cursul celor 6 luni care se încheie la 30 iunie 1859, exportul britanic a scăzut în perioada corespunzătoare a anului 1860 la 62 019 989 l.st., această scădere, după cum am arătat într-una din corespondențele mele anterioare*, fiind provocată în special de cererea scăzută de țesături și fire de bumbac, ca urmare a supraaglomerării piețelor din Asia și Australia. Și, în timp ce exportul scade, importul crește simțitor în comparație cu aceeași perioadă a anului 1859. Într-adevăr, pe cînd în cursul primelor 5 luni pînă la 31 mai 1859 importul a fost de 44 968 863 l.st., în 1860 el a crescut la 57 097 638 l.st.

Această depășire a exportului de către import va duce inevitabil la scurgerea mai intensă a aurului din țară și, în consecință, la înrăutățirea instabilității pieței financiare, caracteristică pentru toate perioadele de recoltă proastă și de importuri excesive de cereale. Dacă în Anglia efectele iminentelor dificultăți financiare se vor limita, probabil, mai mult la sfera economică, cu totul altfel stau lucrurile pe continent, unde crizele financiare, care coincid cu o recoltă

* Vezi volumul de față, pag. 79—83. — Nota red.

proastă și cu o creștere a impozitelor, duc în mod aproape inevitabil la serioase tulburări politice. De pe acum se face simțită o serioasă îngrijorare la Paris, unde autoritățile municipale tocmai se pregătesc să cumpere grupuri întregi de case vechi cu scopul de a le dărâma și a procura astfel de lucru pentru „ouvriers” *. La Paris, prețurile celor mai bune sorturi de grâu sînt în momentul de față tot atît de urcate, dacă nu chiar mai urcate decît la Londra, ele oscilînd între 60 de șilingi, 6 pence și 61 de șilingi. Ultimele tertipuri cu ajutorul căra Ludovic Bonaparte a încercat să distragă atenția opiniei publice — expediția în Siria, înălțarea Spaniei la rangul de „mare putere”¹⁰⁰ —, tratativele cu Prusia și tentativele de a stăvili succesele lui Garibaldi s-au soldat cu un eșec total. El va trebui să facă față primejdiilor care decurg dintr-un anotimp nefavorabil, din dificultățile financiare și o trezorerie secătuită tocmai într-un moment c nd „prestigiul” său politic se află în mod vizibil în declin. Dacă această ultimă afirmație mai are nevoie de o dovadă, nu ne-o furnizează oare scrisoarea lui Bonaparte către „Mon cher Persigny” ** ?¹⁰¹

Scris de K. Marx
la 21 august 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 043 din 6 septembrie 1860

Se tipărește după textul
apărât în ziar

Tradus din limba engleză

---

* — „muncitori” — *Nota trad.*
** — „Scumpul meu Persigny”. — *Nota trad*

Allgemeine Militär-Beitung.

Herausgegeben von einer Gesellschaft deutscher Offiziere und Militärbeamten.

Friedrich Engels

O trecere în revistă a unităților de pușcași voluntari englezi¹⁰⁰

Ca și Germania, Anglia se înarmează pentru a respinge atacul ce o amenință din partea bonapartismului. Instituirea unităților de pușcași voluntari englezi se datorește aceluiași motive pentru care Prusia și-a dublat numărul batalioanelor de linie. Iată de ce pentru militarii germani va fi interesant să capete unele informații mai amănunțite în legătură cu actuala situație și capacitatea de luptă a armatei engleze de voluntari, care, prin originea sa, ca și prin ideea ce-i stă la bază, constituie un dușman al bonapartismului și un aliat al Germaniei.

Cu excepția citorva batalioane, această armată de voluntari datează din a doua jumătate a anului trecut (1859); marea masă a voluntarilor a îmbrăcat uniforma militară și face instrucție de mai puțin de un an. În prezent, efectivul ei este în scripte de 120 000 de oameni, dar, ținând seama de situația din diferitele districte, ajungem la concluzia că în realitate nu există mai mult de 80 000 de oameni cu adevărat capabili de luptă și instruiți; pentru toți ceilalți, problema nu prezintă nici un interes, și cel mai bun lucru ar fi să fie șterși de pe liste.

Organizarea voluntarilor este cât se poate de simplă. În localitatea în care se adună 60—100 de voluntari (pentru artilerie 50—80) se poate forma — cu aprobarea lordului guvernator al comitatului respectiv — o companie. Voluntarii aleg candidații pentru gradul de ofițeri (un căpitan, un loco-

tenent și un stegar sau sublocotenent), pe care, de regulă, lordul guvernator îi numește în gradul respectiv; au existat însă și cazuri când candidații aleși au fost respinși. Mai multe companii pot forma un batalion; în acest caz, lordul guvernator numește pe maior și pe locotenent-colonel, care în Anglia este considerat adevăratul comandant al batalionului, de cele mai multe ori potrivit dorinței corpului de ofițeri, sau dintre căpitani, după vechimea lor în grad. În felul acesta, o unitate este formată din una pînă la opt companii, numerotate în ordinea formării lor în comitatul respectiv. Numai batalionul complet, cu opt companii, primește un locotenent-colonel. Ofițerii sînt numiți din rîndurile voluntarilor și nu sînt supuși vreunui examen. Adjutantul¹⁰³ însă trebuie să fie un ofițer din trupele de linie sau de miliție, el fiind și singurul care primește soldă *. Voluntarii își procură ei înșiși echipamentul, iar guvernul le pune la dispoziție, la cerere și în folosință temporară, puști și baionete. Culoarea și croiala uniformei, precum și a centironului și a diagonalei sînt alese de către fiecare unitate în mod independent și aprobate de lordul guvernator al comitatului. Fiecare unitate trebuie să se îngrijească, de asemenea, de terenurile de instrucție și de poligonul de tragere, de muniții, instructori și fanfară.

Uniformele diferitelor unități de infanterie sau de pușcași sînt în majoritatea cazurilor verzi, gri, cenușii sau cafenii; croiala lor este ceva intermediar între uniforma franceză și cea engleză; în ceea ce privește acoperămintul capului, se folosește mai ales capela franțuzească sau chipiul ofițerilor francezi și englezi. Unitățile de artilerie poartă uniforme de culoare bleumarin. Preocupate de înfățișarea exterioară, ele au adoptat căciula de blană destul de incomodă a artileriei călărețe engleze. Puținii vînători călare poartă o uniformă copiată după cea a cavaleriei engleze; aceste trupe reprezintă de fapt un fel de articol de lux.

Cînd a început agitația pentru formarea acestor unități de pușcași și au luat ființă primele companii, totul amintea de garda noastră națională sau de garda civilă¹⁰⁴, în multe privințe semănînd cu un joc de-a soldații. Spiritul de gașcă intronat cu prilejul alegerii ofițerilor, ținuta caraghioasă și

---

* Pe lingă solda de 180 l. st. acordată de guvern, majoritatea batalioanelor contribuie cu sume însemnate din propriile lor mijloace; cunosc adjutanți și locotenenți din trupele de linie care primesc 300 l. st. sau 2000 de taleri și chiar mai mult. (Notă dată de Engels la articolul apărut în „Allgemeine Militär-Zeitung“.)

incapacitatea proaspeților ofițeri de a-și îndeplini îndatoririle de serviciu erau destul de amuzante. Se înțelege că nu întotdeauna erau aleși cei mai capabili sau cel puțin aceia care erau în mai mare măsură atrași de mișcarea voluntarilor. În primele șase luni, aproape toate companiile și batalioanele produceau aceeași impresie ca și fosta noastră gardă civilă în 1848.

Acesta era materialul încredințat sergenților instructori pentru a fi transformat în trupe de campanie capabile de luptă. Instrucția se făcea de două, trei ori pe săptămână, mai ales seara între orele 7 și 9, în localuri iluminate cu gaz. În măsura posibilului, simbăta după-amiază întreaga unitate efectua un scurt exercițiu de marș și regrupări în cadrul companiei. Efectuarea instrucției în zilele de duminică era interzisă de lege, ca și de obiceiuri. Instructorii erau sergenți și caporali din trupele de linie, de miliție sau pensionari. Lor le revenea și sarcina de a-i pregăti pe ofițeri. Fără îndoială, subofițerul englez este în felul său un specimen minunat. În armata engleză se aud mai puține înjurături și ocări în timpul serviciului și se folosește un ton mult mai potolit decât în oricare altă armată; în schimb, pedepsele sînt mai aspre. Subofițerul îl imită pe ofițer, și ca atare este, prin întreaga sa comportare, net superior subofițerilor noștri germani. De asemenea, el nu slujește de dragul perspectivei de a primi mai tirziu o funcție modestă în serviciul civil. El s-a angajat voluntar pe termen de 12 ani, și avansarea pînă la gradul de plutonier-major îi oferă pe fiecare treaptă nouă o îmbunătățire simțitoare a situației sale. În fiecare batalion, unul sau două posturi de ofițeri (acela de adjutant și de casier) sînt suplinite de cele mai multe ori de subofițeri cu vechime. În timp de război, orice subofițer care se distinge în lupta cu dușmanul poate avea satisfacția de a vedea prinzindu-i-se steluța de aur pe gulerul tunicii. Instructorii recrutați din rîndurile acestor subofițeri au făcut pentru voluntari tot ce se putea face într-un timp atît de scurt: nu numai că i-au învățat să efectueze regrupări în cadrul companiilor, dar au dat și ofițerilor pregătirea elementară necesară.

Între timp, diferitele companii s-au transformat, cel puțin în orașele mai mari, în batalioane și au primit adjutanți de la trupele regulate. Ofițerul inferior englez, ca și cel austriac, are o pregătire teoretică mult mai slabă în comparație cu ofițerul inferior din Germania de nord; însă, ca și cel austriac, știe să-și îndeplinească excelent îndatoririle de

serviciu atunci cînd își iubește meseria. Printre adjutanții transferați din trupele de linie în batalioanele de voluntari sînt unii neîntrețuți în funcția de instructori. Rezultatele pe care le-au obținut într-o foarte scurtă perioadă de activitate în batalioanele lor sînt de-a dreptul uimitoare. Trebuie spus însă că pînă acum numai o foarte mică parte din voluntari au constituit batalioane, și de aceea companiile independente se prezintă cu mult mai prost decît batalioanele.

La 11 august voluntarii din Lancashire și Cheshire au organizat o paradă la Newton, la jumătatea drumului dintre Manchester și Liverpool. Comanda supremă a fost preluată de sir George Wetherall, generalul comandant al districtului. Aici s-au adunat voluntarii din regiunile industriale din apropierea Manchesterului; numărul celor veniți din Liverpool sau din regiunile agricole din Cheshire a fost redus. Dacă ar fi să judecăm lucrurile după experiența noastră în materie de recrutare în Germania, ar trebui să considerăm că aceste unități se află din punct de vedere fizic sub nivelul mediu; să nu uităm însă că voluntarii aparțin într-o foarte mică măsură clasei muncitoare.

Terenul, și așa moale, al hipodromului din Newton se desfundase și mai mult în urma ploilor neîntrerupte, devenind accidentat și clisos. De o parte a hipodromului curge un pîrîiaș, pe malurile căruia cresc ici și colo tufe de grozamă. Nici nu se putea un teren mai potrivit pentru parada tinerilor voluntari; cei mai mulți stăteau în apă și noroi pînă la gleznă, iar caii ofițerilor se înfundau adesea pînă peste chișită.

Cele 57 de unități care au acceptat să participe la paradă erau împărțite în 4 brigăzi: prima brigadă era formată din 4 batalioane, iar celelalte din cîte 3 batalioane. Fiecare batalion era alcătuit din 8 companii. Brigăzile erau comandate de locotenenți-colonei din trupele de linie; comandanții batalioanelor erau numiți dintre ofițerii voluntari. Prima brigadă s-a desfășurat în 3 batalioane, al patrulea fiind dispus în coloană, în spatele centrului. Celelalte 3 brigăzi au fost dispuse în linia a doua, cele 9 batalioane fiind dispuse în coloane de companii, la intervale reduse la un sfert din distanța reglementară și în formație de marș de la dreapta spre stînga.

După ce generalul a trecut în revistă trupele, acestea urmau să facă o schimbare de front spre stînga sub acoperirea batalionului, care se afla în coloană în spatele centrului. Pentru a se putea executa această mișcare, două companii

din mijlocul batalionului care se afla în față au făcut o întoarcere la dreapta și la stînga spre flancuri, formînd astfel un coridor de trecere pentru întreaga coloană. Aceasta s-a desfășurat de-a lungul rîului, 4 companii formînd lanțul de trăgători, iar celelalte 4 alcătuiind susținerea. Pămîntul și tufele erau atît de ude, încît nici nu putea fi vorba de o justă folosire a terenului. De altfel, majoritatea batalioanelor de voluntari își însușiseră abia primele elemente ale desfășurării în linie de trăgători și ale serviciului militar, și ar fi nedrept să se aplice în cazul lor criterii prea severe. În vremea aceasta, linia desfășurată a efectuat o schimbare de front, rotindu-se ca în jurul unui ax în jurul centrului; cele două companii din mijlocul batalionului din față au făcut un sfert de întoarcere: prima mișcîndu-se înainte, iar a doua înapoi, după care celelalte companii s-au aliniat în noua direcție. Cele două batalioane de flanc ale primei linii s-au încolonat la intervale reduse la un sfert din distanța regulamentară (coloana cea mai compactă pe care o cunosc englezii), s-au aliniat și s-au desfășurat din nou. Ne putem ușor imagina cît a durat această manevră complexă și destul de greoaie. În același timp, batalionul din flancul drept al liniei de coloane a pornit drept înainte și s-a oprit în spatele noului flanc drept al primei linii; celelalte batalioane, după o întoarcere spre dreapta, au urmat în rînduri duble pînă la locul unde se aflase înainte batalionul din flancul drept; odată ajuns aici, fiecare batalion a executat o întoarcere în direcția frontului și a pornit în urma batalionului din flancul drept. Cînd ultima coloană a ajuns în felul acesta la noua linie, fiecare coloană a executat în mod independent o întoarcere spre stînga, restabilind astfel frontul liniei coloanelor.

După aceasta, din centrul liniei coloanelor a început să înainteze brigada a treia; ajunse la o distanță de 200 de pași de prima linie desfășurată, cele trei batalioane au luat distanța necesară pentru desfășurare și s-au desfășurat la rîndul lor. Deoarece lanțul de trăgători parcursese între timp o bună parte din teren, cele două linii desfășurate au înaintat și ele cîteva sute de pași, după care cea de-a doua linie luă locul celei dintîi. Iată cum se realizează aceasta: ambele linii execută o regrupare spre dreapta în rînduri duble, capul fiecărei companii din prima linie se desprinde și se întoarce la dreapta, în timp ce capul fiecărei companii din cea de-a doua linie se desprinde și se întoarce la stînga, cele două linii trecînd astfel una prin rîndurile celeilalte. După aceasta,

companiile formează frontul și, prin ocolire, se așază în linie. Este una din manevrele de pe terenul de instrucție absolut inutile acolo unde pot fi realizate și irealizabile acolo unde sînt necesare. În sfîrșit, cele patru brigăzi au fost regrupate într-un mod asemănător, potrivit tacticii liniare, și au format din nou o coloană compactă, iar trupele au defilat în fața generalului pe coloane desfășurate (cite 25—35 de rinduri).

Nu intenționăm să criticăm aici acest gen de tactică elementară, care va părea, desigur, cititorilor noștri destul de învechit. Este evident că, dacă valoarea unui asemenea sistem este discutabilă pentru trupe de linie cu o durată a stagiului de 12 ani, el este cel mai puțin indicat pentru voluntari, care nu pot consacra decît cîteva ore libere pe săptămînă instrucției militare. Ceea ce ne interesează în cazul de față este modul în care voluntarii au executat aceste mișcări; în acest sens se poate spune că, deși ici, colo au existat unele mici dificultăți, în general toate mișcărilor au fost executate în ordine, fără nici o zăpăceală. Mai defectuoase au fost ocolirea în coloană și desfășurarea în linie, aceasta din urmă fiind de cele mai multe ori executată extrem de încet. Ambele mișcări au demonstrat insuficienta pregătire și nesiguranța ofițerilor. În schimb, înaintarea în formație linie (principala manevră în tactica engleză) a fost executată mai presus de orice așteptări. Este o mișcare pentru care englezii par a avea într-adevăr o deosebită aptitudine, pe care o învață cu o ușurință uimitoare. Defilarea a decurs de asemenea foarte bine; nostim este că ea s-a desfășurat sub o ploaie torențială. S-au comis, ce-i drept, cîteva abateri de la eticheta militară engleză; în afară de aceasta, din vina ofițerilor, distanța n-a fost păstrată.

Dacă facem abstracție de exercițiul de luptă organizat la Londra de unii comandanți de voluntari prea belicoși și care s-a desfășurat cam alandala, este prima dată cînd un mare detașament de voluntari execută manevre ce urmăresc ceva mai mult decît o simplă defilare de paradă. Dacă ținem seama de faptul că cea mai mare parte a trupelor prezentate la Newton era formată din unități numărînd fiecare una, două sau cel mult trei companii, că ele nu erau unite la un loc în cadrul unor batalioane permanente, nu dispuneau de ofiteri cu stagiul în armata regulată, fiind instruite numai de subofițeri proveniți din rîndurile armatei și numai rareori formau batalioane permanente, trebuie să recunoaștem că voluntarii englezi au făcut tot ce era posibil și că ei nu se mai află pe

aceeași treaptă cu gărzile noastre civile. Este de la sine înțeles că unitățile care formează batalioane permanente, comandate de adjutanți din cadrele armatei (aceștia fiind de fapt comandanții batalioanelor), au executat cu mult mai bine toate manevrele.

În general, voluntarii s-au prezentat bine. Este adevărat că unele companii erau formate din oameni mici de statură, de parcă ar fi fost francezi; în schimb, altele depășeau înălțimea medie caracteristică trupelor engleze de linie de astăzi. Majoritatea voluntarilor erau însă oameni cit se poate de diferiți ca înălțime și lățime a pieptului. Paloarea celor mai mulți, caracteristică orașenilor și care te izbea în mod neplăcut, deoarece le dădea o alură nu prea ostășească, ar fi putut să dispară ușor după o singură săptămână de instrucție în tabără. Uniformele, pe alocuri prea împoțonate, produceau în general o foarte bună impresie.

După primul an de instrucție, voluntarii și-au însușit în-deajuns mișcările elementare pentru a putea trece acum la desfășurarea în linie de trăgători și la exercițiile de tragere. La ambele, ei vor da dovadă de mult mai multă iscusință decît trupele engleze de linie, astfel încît pînă în vara anului viitor voluntarii ar putea deveni unitați destul de destoinice dacă și ofițerii lor și-ar cunoaște mai bine meseria.

Tocmai în aceasta rezidă punctul nevralgic al tuturor acestor formații. Ofițerii nu pot fi instruiți în aceeași durată de timp și cu aceleași mijloace ca soldații de rînd. Pînă acum s-a dovedit că se poate conta pe bunăvoința și zelul masei în măsura în care este necesar ca fiecare om să ajungă un soldat pregătit. Dar acest lucru nu este suficient cînd este vorba de ofițeri. După cum am văzut, pregătirea ofițerilor este departe de a fi satisfăcătoare chiar și în cazul mișcărilor simple ale batalionului, al ocotirii în coloană, al desfășurărilor, al păstrării distanțelor (lucru deosebit de important în tactica liniară engleză). Cum se vor descurca ei în serviciul de campanie și în formație de trăgători, unde aprecierea terenului înseamnă totul și unde pot surveni alte situații mult mai complicate? Cum se poate încredința unor asemenea ofițeri sarcina de a asigura serviciul de pază? Guvernul a obligat pe fiecare ofițer voluntar să urmeze cel puțin timp de trei săptămîni școala de tir din orașul Hythe. Deocamdată e bun și asta, dar el nu va învăța aici nici să conducă o patrulă, nici să comande trupe din serviciul de

pază. Or, voluntarii trebuie folosiți înainte de toate în serviciile de infanterie ușoară, adică acolo unde este nevoie de ofițerii cei mai capabili și cei mai de nădejde.

Dacă se urmărește ca mișcarea de voluntari să aducă într-adevăr foloase, este necesară intervenția statului. Toate companiile independente sau care s-au grupat câte două sau trei la un loc trebuie în mod obligatoriu să se unească în cadrul unor batalioane permanente și să primească adjutanți din armata regulată. Adjutanții trebuie să organizeze pentru toți ofițerii din batalioanele lor un curs sistematic de tactică elementară, serviciul de companie și un regulament de serviciu interior în cadrul batalionului. În afară de frecventarea școlii de tir din Hythe, ofițerii ar trebui obligați să facă serviciu cel puțin timp de trei săptămâni într-o tabără a unui regiment de linie și să fie supuși, după un timp, unui examen care să dovedească că și-au însușit cel puțin ceea ce este absolut necesar. Dacă ofițerii ar fi astfel obligați să se prezinte la un examen și tot așa și toți voluntarii ar fi supuși unui examen medical în vederea îndepărtării celor inapți pentru serviciul militar — al căror număr este destul de mare —, instituindu-se și un control anual al foilor matricole în vederea eliminării voluntarilor care nu vin la instrucție și nu fac decît să se joace de-a soldații, fără a învăța ceva, — toate acestea ar avea, desigur, drept rezultat imediat reducerea substanțială a armatei de voluntari, care numără pe hîrtie 120 000 de oameni. În schimb, această armată ar fi de trei ori mai valoroasă decît aceea care figurează astăzi pe hîrtie.

În loc de aceasta, se spune că autoritățile militare studiază o problemă foarte importantă, și anume dacă n-ar fi indicat ca toți pușcașii voluntari să fie echipați cu primul prilej cu uniforma de culoare cărămizie, atît de mult dorită, a trupelor de linie.

Scris de F. Engels în jurul datei de 24 august 1860

Publicat în „Allgemeine Militär-Zeitung” nr. 36 din 8 septembrie 1860, în „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” nr. 2 din 14 septembrie 1860 și în culegerea „Essays Addressed to Volunteers”, Londra, 1861

Se tipărește după textul apărut în „Allgemeine Militär-Zeitung”, confruntat cu textul culegerii și cu cel apărut în „The Volunteer Journal”

Tradus din limba germană

Karl Marx

[Prețurile la cereale. — Situația financiară din Europa și pregătirile de război. — Problema orientală]

Londra, 25 august 1860

Dat fiind că timpul nu s-a îmbunătățit în cursul acestei săptămîni, prețul făinii măcinate în oraș a crescut ieri la Mark Lane cu 6 șilingi de sac. Imediat s-au făcut în porturile străine comenzi pentru cumpărarea a aproape 1 000 000 de quarteri de grîne. Importatorii împărtășesc aproape în mod unanim părerea, pe care am exprimat-o într-unul din ultimele mele articole *, că prețurile pe piața cerealelor vor continua în mod inevitabil să crească. Măsurile pe care Franța le-a luat recent în ceea ce privește comerțul cu cereale pun această țară în situația de concurență directă a negustorilor de cereale din Anglia. După cum se știe, în Franța există o scară mobilă care reglementează taxele vamale la importul și exportul de cereale; această scară mobilă variază în cele opt districte diferite în care este împărțită întreaga țară în ceea ce privește comerțul cu cereale. Printr-un decret publicat în „Moniteur” din 23 august curent, această scară mobilă a fost complet suspendată pe o anumită perioadă. Decretul stabilește că pînă la 30 septembrie 1861 cerealele și făina importate pe uscat sau pe apă, pe vase franceze sau străine, indiferent de unde ar veni, sînt impuse numai la taxe vamale minimale fixate prin legea din 15 aprilie 1832. Același decret stabilește că vasele încărcate cu grîne și făină vor fi scutite de taxa de tonaj și, în sfîrșit, toate vasele cu astfel de încărcătură ieșite din oricare port străin înainte de 30 septembrie 1861 vor plăti numai minimul menționat mai sus și vor fi scutite de taxa de tonaj. Minimul la care se referă decretul este de 25 de cenți la hectolitru (aproximativ $2\frac{3}{4}$ bușeli). Așadar, Franța, care în anii 1858 și 1859 a exportat în Anglia mai mult grîu (2 014 923 de quarteri) și mai multă

* Vezi volumul de față, pag. 139—142. — *Nota red.*

făină (4 326 435 de chintale *) decît oricare altă țară, va concura acum în mod serios Anglia la achizițiile de cereale de pe piețele străine, suspendarea temporară a scării mobile franceze creînd condiții favorabile unei astfel de concurențe.

Cele două piețe importante la care Anglia și Franța sînt nevoite să se limiteze în ceea ce privește exportul lor sînt Statele Unite și Rusia de sud. În ceea ce privește această din urmă țară, știrile referitoare la starea recoltei au un caracter cît se poate de contradictoriu. Pe de o parte se afirmă că recolta ar fi foarte îmbelșugată, pe de altă parte că ploile torențiale și inundațiile ar fi dăunat recoltei în toate părțile imperiului, că ogoarele din provinciile de sud ar fi pustiite de lăcuste — flagel care și-a făcut apariția pentru prima oară în Basarabia și a cărui acțiune devastatoare autoritățile s-au străduit zadarnic s-o limiteze la o anumită zonă, înconjurînd-o cu un cordon format din 20 000 de oameni. Amploarea reală a dezastrului nu poate fi, desigur, evaluată cu precizie; în orice caz, el va accelera procesul de creștere a prețurilor la produsele alimentare. Unele ziare londoneze au emis ipoteza că efectul pe care îl are de obicei asupra pieței financiare scurgerea aurului, legată nemijlocit de un mare și neașteptat import de grîne, ar putea fi compensat prin intrări de aur din Australia. O idee mai mult decît absurdă. În timpul crizei din 1857 am fost martorii unei scăderi mai mari a rezervei de aur decît s-a înregistrat vreodată într-o perioadă asemănătoare dinainte de descoperirile de aur din Australia și California. Cu alt prilej am arătat, pe bază de fapte și cifre incontestabile, că importul de aur în Anglia, care a sporit considerabil după 1851, a fost mai mult decît contrabalansat de un export de aur nu mai puțin însemnat. În afară de aceasta, trebuie avut în vedere că după 1857 rezervele de aur ale Băncii Angliei nu numai că n-au depășit nivelul mediu, dar au scăzut neconținut. În timp ce în august 1858 ele se ridicau la 17 654 506 l.st., în august 1859 s-au redus la 16 877 255 l.st., iar în august 1860 la 15 680 840 l.st. Dacă scurgerea aurului n-a început încă, acest fenomen poate fi explicat prin faptul că perspectiva unei recolte proaste abia acum începe să-și exercite influența, în timp ce dobînda a fost pînă în prezent mai ridicată la Londra decît la alte burse importante din Europa, adică la Amsterdam, Frankfurt, Hamourg și Paris.

* — chintalul englez = aprox. 50 kg. — *Nota trad.*

Europa continentală oferă în momentul de față un spectacol foarte ciudat. Franța, care trece, după cum se știe, prin serioase dificultăți financiare, se înarmează totuși în proporții atât de gigantice și cu o energie atât de neobosită, de parcă s-ar afla în posesiunea lămpii lui Aladin. Austria este în pragul falimentului, și totuși găsește, într-un fel sau altul, mijloacele pentru a întreține o armată uriașă și pentru a înzestra patruleterul fortărețelor sale cu tunuri ghintuite. Iar Rusia, unde toate operațiile financiare ale guvernului s-au soldat cu un eșec, unde despre falimentul național se vorbește ca despre un eveniment probabil, unde armata murmură din cauza soldelor neplătite și unde pînă și fidelitatea gărzii imperiale este pusă la grea încercare, soldele ostașilor ei nefiind plătite pe ultimele cinci luni. — Rusia trimite totuși masiv trupe spre Marea Neagră și ține pregătite la Nikolaev 200 de vase pentru a le imbarca și trimite în Turcia. Incapacitatea guvernului rus de a rezolva problema iobăgiei, problema financiară, precum și problema poloneză, care s-a agravat din nou, pare să-l determine să recurgă la război ca la ultimul mijloc de a amăgi poporul. De aceea nemulțumirile care se fac auzite din toate părțile imperiului și în toate părțile societății ruse sînt înăbușite, din ordinul guvernului, prin strigăte fanatice de răzbunare pentru bieții creștini călcați în picioare în Turcia. Zi de zi presa rusă abundă în ilustrații și argumente în ceea ce privește necesitatea unei intervenții în Turcia. Următorul extras din „Invalid” poate servi drept mostră în această privință ¹⁰⁵ :

„Această problemă va continua multă vreme să formeze obiectul comentariilor tuturor ziarelor europene. Este inevitabil să se vorbească despre ea, dat fiind că a atras asupra ei atenția întregii Europe. O pot privi cu indiferență doar cititorii cărora le sînt străine interesele omeniirii. Sîntem datori nu numai să relatăm zilnic cititorilor noștri amănunte în legătură cu această chestiune, ci și să expunem atît evenimentele trecute, cît și întîmplările ce pot surveni în viitor, pentru ca opinia publică să știe ce măsuri se iau și trebuie să se ia pentru a se pune capăt acestei stări de lucruri nefirești, care constituie rușinea secolului și a civilizației noastre.

Deși sîntem martorii barbariei și ai sălbaticului fanatism al turcilor, trebuie totuși, din respect pentru adevărul istoric, să recunoaștem că Europa însăși este vinovată și că trebuie considerată răspunzătoare pentru cauzele și consecințele acestor crime. Să vorbim deschis. Pentru ce a întreprins Europa un război nejust împotriva Rusiei în perioada 1853—1854? Ea a mărturisit în mod public că urmărea un dublu scop : pe de o parte să stăvilească pretinsa ambiție și tendință de predominare a Rusiei, iar pe de altă parte să facă să înceteze orice oprîmare a creștinilor care sufereau sub jugul turcilor. Prin urmare, Europa a recunos-

cut existența acestor opresiuni și suferințe, cărora voia să le pună capăt prin mediațiune comună, menținând integritatea și inviolabilitatea Turciei ca o condiție necesară pentru menținerea echilibrului de forte. După terminarea războiului, diplomații au început să caute mijloacele pentru atingerea acestui dublu scop. Înainte de toate s-au înțeles să primească Turcia în familia puterilor europene și s-o ferească de orice amestec din partea vreuneia dintre ele. Acest lucru era ușor de realizat, unul dintre cele două scopuri fiind astfel atins. Dar cel de-al doilea? A fost el oare atins? Au fost luate măsuri care să garanteze salvarea creștinilor din robia și asuprirea apăsătoare? Vai! În această privință Europa s-a încrezut în vorbe, în hirtii, fără a avea nici un fel de garanții. Încă în primele note din 8 august 1854, când se profilase perspectiva încetării războiului și au fost întocmite cunoscutele patru puncte cu privire la garanții, se hotărîse să se ceară Porții respectarea drepturilor religioase ale tuturor creștinilor. Aceeași cerință a fost formulată și în memoriul din 28 decembrie 1854 prezentat guvernului din Petersburg. În sfârșit, în articolul 4 al proiectului preliminar din 1 februarie 1856, alcătuit la Viena și anexat la procesul-verbal al primei ședințe a Congresului de la Paris, se spuneau următoarele: «Drepturile raialelor vor fi ocrotite, fără a se încălca independența și demnitatea sultanului. Austria, Franța, Marea Britanie și Poarta au ajuns la o înțelegere în ceea ce privește asigurarea drepturilor politice și religioase ale supușilor creștini ai Turciei, invitînd și Rusia să adere la această înțelegere, menită să mențină pacea».

Congresul de la Paris a dezbătut multă vreme această chestiune, începînd de la cea de-a doua ședință a sa, lucru care reiese și din procesele-verbale din 28 februarie, 24 și 25 martie. Se urmărea împăcarea a două lucruri incompatibile: drepturile suverane ale sultanului și drepturile supușilor săi, ambele aflîndu-se sub protecția întregii Europe datorită dreptului ei de a interveni. Congresul uitase că drepturile raialelor, pe care el dorea să le mențină, fuseseră confirmate prin tratatele anterioare încheiate cu Poarta, care-i fuseseră smulse cu forța și care încălcase deja drepturile puterii suverane a sultanului, pe care congresul de asemenea voia acum să le mențină. Pentru a împăca aceste două puncte incompatibile, s-a ajuns la ideea faimosului hatt-i-humaion, întocmit și promulgat, chipurile, din voința proprie a sultanului. Acest hatt-i-humaion promise respectarea și lărgirea tuturor drepturilor supușilor creștini, iar pentru a avea garanția îndeplinirii acestei promisiuni, el este menționat în tratatul de pace. În schimbul îndeplinirii acestor condiții, prin punctul 9 al tratatului, congresul a renunțat la orice amestec în treburile interne ale Turciei.

Ce a făcut congresul? A asigurat el oare îndeplinirea promisiunilor cuprinse în hatt-i-humaion? Erau acestea oare obligatorii pentru sultan? Nicidecum. În tratat se ridica în slăvi înțelepciunea acestui document, dar nu se prevedea (așa cum prevăzuse și spusese Europa la timpul său) că el va rămîne literă moartă. Iar acum, cînd, după ce au trecut patru ani și promisiunile n-au fost îndeplinite, în Siria au avut loc crime cumplite, are oare Europa — potrivit tratatului — dreptul să intervină? Nu! Ea trebuie să recunoască că a fost prea indulgentă și încrezătoare, pe de o parte, și prea nedreaptă, pe de altă parte. Chiar

de curînd Rusia a avertizat toate cabinetele că fanatismul musulman n-a slăbit de fel, nu s-a potolit, că se pregătesc noi izbucniri, iar vechile împilări și acte de violență continuă; dar Europa s-a mulțumit cu promisiunile Porții că va face o anchetă și va pedepsi pe cei vinovați. Pentru ca toată lumea să fie convinsă, a fost necesar ca fanaticii să măcelărească citeva mii de nevinovați. Abia acum s-a încercat să se intervină în legătură cu această problemă, dar cu cită greutate, cu cite rezerve, cu cită încetineală, ca și cum ar exista intenția de a se da vinovaților posibilitatea să rămînă nepedepsiți. Toată lumea este preocupată de respectarea întocmai a tratatului din 30 martie 1856, la fel ca și în 1859 în cazul Italiei, cînd situația popoarelor era ignorată și în atenția tuturor se afla respectarea ad litteram a tratatelor de la Viena.

Umanitate, religie, civilizație — iată principiile generale ale tratatului Europei cu Turcia. Dacă Turcia îl încalcă, ea însăși provoacă intervenția și urmările acesteia.

Pînă în 1856, în virtutea tratatelor încheiate cu Poarta, puterile europene îi puteau face întotdeauna recomandări cu privire la soarta creștinilor. Acum se pune întrebarea: tratatul din 30 martie 1856 a desființat oare acest drept? A renunțat oare Europa la dreptul de a-și apăra coreligionarii? Da, a renunțat, dacă și-a închipuit că prevederile cuprinse în hatt-i-humaion vor fi îndeplinite; dacă a crezut că reformele promise vor fi efectuate; dacă a nădăjduit că moravurile, obiceiurile, pasiunile și legea Coranului se pot schimba. Acest lucru nu s-a întîmplat însă și nici nu se poate întîmpla. Stăpînită de ideea că din punct de vedere politic Turcia este indispensabilă pentru echilibrul ei, Europa i-a îngăduit să intre în familia puterilor europene, avînd, firește, convingerea că această țară se va europeniza în adevăratul înțeles al cuvîntului și va renunța la vechile idei musulmane că sabia este unica lege în raporturile dintre Coran și popoarele subordonate, că un învins înseamnă un rob, adică un obiect aparținînd învingătorului, și că viața, averea și familia lui depind de voința stăpînului. Iată ideea principală după care s-a călăuzit Europa în 1856. În ciuda părținirii ei ostile față de Rusia, generată de un război nedrept și sîngeros, Europa n-a eliberat Poarta de obligațiile ei anterioare, ci, dimpotrivă, a cerut o îmbunătățire mai serioasă, mai sigură, mai reală a situației creștinilor. Tocmai în aceasta constă adevăratul scop al protectoratului asupra Porții exercitat în comun de Europa. Numai cu acest preț i se garantau Turciei integritatea și inviolabilitatea. Altfel nici războiul, nici pacea n-ar fi fost justificate; altfel, pentru ce ar fi fost primită Turcia în familia creștină, pentru ce i s-ar fi asigurat securitatea politică în viitor? Cele două condiții sînt atît de indisolubil legate una de cealaltă, încît este evident pentru oricine că fără prima nu poate exista nici cea de-a doua. Este adevărat că forma în care a fost stipulată prima condiție prezintă unele neajunsuri. Judecînd după litera tratatului de la Paris, Europa, în conformitate cu punctul 9, a renunțat la dreptul de a interveni în treburile interne ale Porții, dar chiar acest punct menționează că renunțarea la intervenție se bazează pe hatt-i-humaion-ul din 18 februarie, prin care creștinilor li se acordă drepturi egale cu cele ale musulmanilor. Este absolut logic că, în măsura în care acest lucru nu a fost îndeplinit, nu mai este valabil nici punctul 9.

În zadar protestează acum Turcia atît de vehement împotriva intervenției în Siria. Aceasta a devenit inevitabilă, de vreme ce situația creștinilor, în loc să se îmbunătățească, s-a înrăutățit. În zadar s-a opus și Anglia intervenției. Ea putea să aibă motivele ei politice și comerciale,

a căror importanță și justețe nu vrem să le punem în discuție, dar ea nu trebuia să se refere la punctul 9 al tratatului de la Paris. Acesta a fost încălcat nu prin intervenție, ci prin neindeplinirea hatt-i-humaion-ului. În zadar Europa, după ce s-a hotărât să intervină, a recurs din nou la aceleași forme diplomatice ale căror neajunsuri le-a putut constata pe baza exemplului tratatului de la Paris. Și de data aceasta se afirmă că intervenția are loc la dorința Porții... Nu se cunoaște încă rezultatul acestei cerințe, dar, chiar dacă intervenția va fi amânată pentru un anumit timp, ea va deveni pînă la urmă necesară. Ilionul n-a crezut în profețiile Cassandre și a fost dărîmat”.

Scris de K. Marx
la 25 august 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6046 din 10 septembrie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Înaintarea lui Garibaldi

Pe măsura desfășurării evenimentelor, imaginea pe care ne-o facem despre planul elaborat de Garibaldi în vederea eliberării Italiei de sud devine tot mai clară, și cu cât cunoaștem mai îndeaproape acest plan, cu atât admirăm mai mult măreția proporțiilor lui. A concepe un asemenea plan sau a încerca să-l înlătuiești nu era cu puțință decît într-o țară ca Italia, unde partidul național era organizat perfect și urma întru totul dispozițiile aceluia om care a tras sabia cu un succes atît de strălucit pentru cauza unității și independenței Italiei.

Acest plan nu se limita la eliberarea regatului Neapolului; concomitent cu aceasta urma să înceapă ofensiva împotriva statului papal, pentru a da astfel de furcă nu numai trupelor „regelui-bombă” *, dar și armatei lui Lamoricière și francezilor aflați la Roma ¹⁰⁰. Se prevedea că, în jurul datei de 15 august, 6 000 de voluntari, aduși treptat din Genova în Golful Portocalilor (Golfo degli Aranci) —, pe coasta de nord-est a insulei Sardinia —, să fie transportați pe litoralul statului papal, în timp ce în diferitele provincii ale părții continentale a regatului Neapolului urma să izbucnească răscoala, iar Garibaldi trebuia să treacă strîmtoarea Messina și să debarce în Calabria. Unele observații — ajunse pînă la noi — făcute de Garibaldi cu privire la lașitatea napolitanilor și știrea, primită cu ultimul vapor, că el a intrat în Neapole și că populația i-a făcut o primire triumfală arată că răscoala de pe străzile acestui oraș, devenită inutilă în urma fugii regelui, a fost, probabil, prevăzută în plan.

Debarcarea pe teritoriul statului papal, după cum se știe, nu a avut loc în parte datorită obiecțiilor ridicate de Victor

* — Ferdinand al II-lea, regele Neapolului. — *Nota red.*

Emanuel, iar în parte, și mai ales, pentru că Garibaldi însuși a ajuns la convingerea că voluntarii nu sînt pregătiți pentru o campanie de sine stătătoare. De aceea el i-a trecut în Sicilia, a lăsat o parte din ei la Palermo, iar pe ceilalți i-a trimis cu două vapoare, ocolind insula, la Taormina, unde se află în momentul de față. Între timp, așa cum fusese hotărît dinainte, în orașele de provincie ale regatului Neapolului au început o serie de mișcări a căror desfășurare a arătat cît de bine era organizat partidul revoluționar și cît de coapte erau condițiile pentru izbucnirea unei răscoale în această țară. La 17 august a izbucnit răscoala în orașul Foggia, în Apulia. Dragonii care alcătuiau garnizoana orașului s-au alăturat poporului. Generalul Flores, comandantul districtului, a trimis două companii din Regimentul 13, care, sosind la fața locului, au urmat exemplul dragonilor. Atunci, generalul Flores a venit în persoană la Foggia, însoțit de statul său major; dar el nu a avut mai mult succes și a fost nevoit să facă cale-ntoarsă. Acest mod de a acționa arată clar că nici măcar Flores nu dorea să opună o rezistență serioasă partidului revoluționar. Dacă ar fi avut de gînd să acționeze în mod serios, ar fi trimis nu două companii, ci două batalioane și, plecînd personal la fața locului, ar fi luat cu el nu cîtiva adjutanți și cîtiva agenți de legătură, ci un detașament cît mai puternic. Într-adevăr, însuși faptul că insurgenții i-au permis să părăsească din nou orașul arată destul de limpede că între el și insurgenți a existat cel puțin o înțelegere tacită. O altă insurecție a izbucnit în provincia Basilicata. Aici insurgenții și-au adunat forțele la Carletto Peticara, un sătuc situat pe malul rîului Lagni (după cît se pare este chiar localitatea care figurează în telegrame sub denumirea de Corleto *).

Din acest ținut muntos și îndepărtat ei au pornit spre Potenza, orașul principal al provinciei, unde au ajuns la 17 august cu un efectiv de 6 000 de oameni. Singurii care le-au opus rezistență au fost jandarmii, în număr de vreo 400, care, după o scurtă ciocnire, au fost împrăștiați, iar apoi s-au predat unul după altul. În numele lui Garibaldi a fost format un guvern al provinciei și a fost numit un dictator provizoriu. Se anunță că acest post a fost ocupat de intendentul regal (guvernatorul provinciei), ceea ce arată o dată mai mult cît de desperată este considerată cauza Bourbonilor pînă și de către propriii lor funcționari. Pentru înăbușirea

* Denumirea corectă este Corleto Peticara. — *Nota red.*

insurecției au fost trimise din Salerno patru companii din Regimentul 6 de linie, dar, sosind la Auletta, care se află la vreo 23 de mile de Potenza, soldații au refuzat să meargă mai departe și au început să strige: „Viva Garibaldi!”. Acestea sînt singurele acțiuni despre care avem unele amănunte. Dar, în afară de aceasta, se anunță că insurecția a cuprins și alte localități, ca, de pildă, Avellino, un oraș situat la mai puțin de 30 de mile de Neapole; Campobasso, în provincia Molise (pe coasta Mării Adriatice), și Celenza, în Apulia — probabil același oraș care în telegrame figurează sub denumirea de Cilenta; el este situat aproape la jumătatea drumului dintre Campobasso și Foggia. În prezent, acestor orașe li s-a alăturat și Neapole. În timp ce orașele de provincie ale regatului Neapolului se achitau astfel de rolul ce le revenea în cadrul acțiunii generale, Garibaldi nu sta cu miinile în sîn. Îndată după întoarcerea sa din călătoria făcută în Sardinia, el a terminat pregătirile pentru debarcarea pe continent. Armata lui era formată acum din trei divizii puse sub comanda lui Tùrr, Cosenz și Medici. Diviziile comandate de Cosenz și de Medici, concentrate în apropiere de Messina și Faro, au fost trimise spre coasta de nord a Siciliei, între Milazzo și Faro, pentru a crea impresia că acolo vor fi imbarcate pe vase în vederea transportării lor pe coasta Calabriei, la nord de strîmtoare, undeva în apropiere de Palmi sau Nicotera. Cît despre divizia comandată de Tùrr, trebuie spus că una din brigăzile ei, cea comandată de Eber, s-a instalat în tabără lingă Messina, iar cealaltă, de sub comanda lui Bixio, a fost trimisă în interiorul insulei, la Bronte, pentru lichidarea unor dezordini. Ambele brigăzi au primit ordin să se deplaseze imediat la Taormina, unde în seara zilei de 18 august brigada lui Bixio, împreună cu voluntarii aduși din Sardinia, a fost imbarcată pe două vapoare, „Torino” și „Franklin”, și pe cîteva vase de transport luate la remorcă.

Cu zece zile în urmă, maiorul Missori, cu un detașament de 300 de oameni, traversase strîmtoarea și trecuse cu bine prin dispozitivul trupelor napolitane în regiunea muntoasă și accidentată Aspromonte. Aici i s-au alăturat alte detașamente mici, care fuseseră transportate în etape peste strîmtoare, precum și insurgenții calabrezi, astfel că pe la 18 august el avea sub comanda lui un detașament de vreo 2 000 de oameni. După debarcarea micului detașament al lui Missori, napolitanii au trimis îndată în urmărirea lui vreo

1 800 de soldați, dar acești 1 800 de eroi au acționat în așa fel încît să nu se întilnească niciodată cu garibaldiștii.

În zorii zilei de 19 august, expediția lui Garibaldi (el însuși se afla la bordul unuia din vapoare) a debarcat între Melito și capul Spartivento, la extremitatea de sud a Calabriei.

Ea n-a intîmpinat nici o rezistență. Manevrele demonstrative care amenințau cu debarcarea unui detașament la nord de strîmtoare au reușit să-i deruteze pe napolitani în așa măsură, încît aceștia n-au mai dat nici o atenție regiunilor de la sud de strîmtoare. În felul acesta, pe lîngă cei 2 000 de oameni adunați de Missori, pe continent au mai putut fi debarcați încă 9 000 de oameni.

După ce a făcut joncțiunea cu detașamentele lui Missori, Garibaldi a pornit imediat spre Reggio, unde se aflau patru companii din trupele de linie și patru companii de vînători. Dar, după toate probabilitățile, această garnizoană primise unele întăriri, deoarece, după cum se comunică, la 21 august a avut loc, în Reggio sau în apropierea lui, o bătălie deosebit de înverșunată. După ce Garibaldi a luat cu asalt cîteva fortificații înaintate, artileria fortului Reggio a refuzat să mai tragă, iar generalul Viale a capitulat. În această bătălie a fost ucis colonelul de Flotte (deputat republican al Parisului în Adunarea legislativă franceză din 1851).

Flotila napolitană, aflată în apele strîmătorii, s-a distins printr-o inactivitate totală. După ce Garibaldi a executat debarcarea, comandantul forțelor navale a telegrafiat la Reggio că navele lui nu au putut opune nici o rezistență, deoarece Garibaldi avea la dispoziție 8 nave mari de război și 7 vase de transport! Această flotilă n-a opus vreo rezistență nici cu prilejul trecerii diviziei generalului Cosenz, care a avut loc, pare-se, în ziua de 20 sau 21 în cel mai îngust punct al strîmătorii, între Scilla și Villa San Giovanni, adică tocmai acolo unde erau concentrate cele mai multe nave și trupe napolitane. Debarcarea lui Cosenz a fost încununată de un succes deosebit. Cele două brigăzi comandate de Melendez și Briganti (napolitani numesc brigăzile lor batalioane), precum și fortul Pezzo (și nu Pizzo, cum e indicat în unele telegrame; această localitate e situată mult mai la nord, dincolo de Monteleone), i s-au predat, după cît se pare, fără să fi tras măcar un singur foc. După cum se comunică, aceasta s-a întîmplat la 21 mai; în aceeași zi, după o scurtă ciocnire, a fost ocupată Villa San Giovanni.

Așadar, în decurs de trei zile Garibaldi a pus stăpînire pe întregul litoral al strîmtorii, inclusiv unele puncte fortificate; cele cîteva forturi care au mai rămas în mîinile napolitanilor nu le mai puteau fi de nici un folos.

Se pare că următoarele două zile au fost folosite pentru transportarea restului de trupe și a materialului; în orice caz, nu mai avem știri despre alte lupte pînă la 24 august, cînd, după cum se comunică, a avut loc o ciocnire înverșunată în punctul care în telegrame este denumit Piale, dar care nu figurează pe hartă. S-ar putea ca aceasta să fie denumirea vreunui torent de munte, iar defileul prin care curge el să le fi servit napolitanilor drept poziție de apărare. Potrivit știrilor primite, această ciocnire nu a dus la rezultate decisive. După cîtva timp, garibaldiștii au propus un armistițiu, iar comandantul napolitan a raportat despre acest lucru comandantului său suprem de la Monteleone. Dar, pînă să sosească răspunsul, soldații napolitani au ajuns, pesemne, la concluzia că au stat destul de mult în slujba regelui lor și, părăsindu-și bateriile, s-au împrăștiat.

În tot acest timp, forțele principale ale napolitanilor, de sub comanda lui Bosco, au stat, după cum se pare, inactive la Monteleone, la vreo 30 de mîle de țărîmul strîmtorii. Probabil că aceste trupe nu s-au arătat prea dornice să lupte împotriva detașamentelor invadatoare, și de aceea generalul Bosco a plecat la Neapole pentru a aduce de acolo șase batalioane de vînători, care, după trupele de gardă și detașamentele străine, sînt cele mai sigure unități ale armatei. Deocamdată nu se știe dacă și aceste șase batalioane sînt demoralizate și cuprinse de aceeași stare de deprimare care domnește în armata napolitană. Un lucru e însă sigur, și anume că, pînă acum, nici aceste trupe și nici oricare altele n-au reușit să împiedice marșul victorios și, poate, chiar nestingherit al lui Garibaldi spre Neapole, unde se va constata că familia regală și-a luat tîlpășița, iar orașul își va deschide porțile pentru a-i face lui o primire triumfală.

Scris de F. Engels
în jurul datei de 1 septembrie 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 6 056 din 21 septembrie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Garibaldi în Calabria

Disponem în prezent de informații amănunțite cu privire la cucerirea Calabriei de Jos de către Garibaldi și la totala împrăștiere a trupelor napolitane cărora le fusese încredințată apărarea ei. În această etapă a triumfalei sale cariere, Garibaldi s-a dovedit a fi nu numai un conducător îndrăzneț și un strateg talentat, ci și un comandant cu o temeinică pregătire militară. Ofensiva întreprinsă cu forțele principale asupra lanțului de forturi de pe coastă este o acțiune care reclamă nu numai talent militar, ci și cunoștințe militare; și nu poate decît să ne bucure faptul că eroul nostru, care în toată viața lui n-a dat niciodată examen la vreo școală militară și despre care abia s-ar putea spune că a servit vreodată într-o armată regulată, a acționat pe un cîmp de luptă de acest fel cu tot atîta siguranță ca și pe oricare altul.

Vîrfurile cizmei italiice e format de lanțul muntos Aspromonte, care se termină prin piscul Montalto, înalt de vreo 4300 de picioare. De aici apele se scurg spre litoral printr-o sumedenie de defileuri adînci, care se răsfiră din Montalto ca razele din centrul unui semicerc a cărui periferie o formează țărnul. Aceste defileuri, împreună cu albiile torentelor de munte care le străbat și care în acest anotimp seacă, se numesc fiumare și oferă o mulțime de poziții favorabile pentru o armată în retragere. Ce-i drept, ele pot fi ocolite pe la Montalto, mai ales că pe creasta fiecărei ramificații muntoase și pe creasta lanțului principal al Munților Aspromonte există poteci pentru animale de samar și pentru oameni, dar lipsa totală de apă în acest ținut muntos ar face ca o asemenea manevră să fie destul de dificilă în timpul verii pentru un detașament mare. Ramificațiile lanțului muntos coboară spre coastă și, mai departe, spre mare, în povîrnișuri abrupte, formate din stînci neregulate. Forturile care apără strîmtoarea

între Reggio și Scilla sînt construite în parte chiar pe mal, dar în cele mai multe cazuri pe stînci joase, care înaintează în mare în imediata apropiere a malului. Din această cauză, toate pot fi observate și supravegheate de pe stîncile mai înalte din apropiere; și, cu toate că aceste puncte dominante sînt inaccesibile artileriei și sînt situate în mare parte în afara bătăii maxime a bătrînei „brown Bess”¹⁶⁷ — motiv pentru care, atunci cînd au fost construite forturile, nici nu li s-a dat importanță —, după apariția puștilor ghintuite moderne ele au căpătat o importanță hotărîtoare; cea mai mare parte a lor se află în limita bătăii puștilor ghintuite, așa încît acum ele domină într-adevăr forturile. În asemenea condiții, o ofensivă energetică asupra acestor forturi, contrar tuturor regulilor unui asediu în toată regula, era pe deplin justificată. Garibaldi intenționa, peșemne, să procedeze în felul următor: să trimită o coloană pe șoseaua care șerpuiește de-a lungul țărmlului și este expusă focului din forturi, pentru a crea impresia că vrea să atace de front detașamentele napolitane, iar cu o altă coloană să urce peste coline, în sus pe fiumare, atît de sus cît era necesar, avînd în vedere caracterul terenului sau lungimea liniei frontului format de pozițiile de apărare ale napolitanilor și, în felul acesta, să încercuiască atît trupele cît și forturile și să ocupe o poziție dominantă în orice ciocnire.

În conformitate cu acest plan, la 21 august Garibaldi l-a trimis pe Bixio cu o parte din trupele sale de-a lungul țărmlului în direcția Reggio, în timp ce el, cu un mic detașament și cu trupele lui Missori, care i se alăturaseră, s-a îndreptat spre munți. Napolitanii — opt companii, adică vreo 1 200 de oameni — ocupau un fiumare de lângă Reggio. Bixio, care urma să pornească primul la atac, a trimis o coloană de-a lungul țărmlului nisipos, la extremitatea flancului stîng, în timp ce el a pornit înainte pe șosea. Napolitanii s-au retras curînd, dar aripa lor stîngă, instalată pe înălțimi, a rezistat împotriva micului grup al avangărzii lui Garibaldi pînă la sosirea detașamentului comandat de Missori, care l-a dat peste cap. Atunci ei s-au retras spre fortul situat în mijlocul orașului și spre o mică baterie de pe țărmlul mării. Aceasta din urmă a fost cucerită printr-un atac impetuos dat de trei dintre companiile lui Bixio, care au pătruns printr-o ambrazură. Apoi Bixio, care a capturat în această bătălie două tunuri grele napolitane și obuze în baterie, a început să bombardeze fortul principal; acesta n-ar fi fost silit să se

predea dacă între timp iscușiții trăgători ai lui Garibaldi nu ar fi ocupat înălțimile dominante, de unde îi puteau observa și ținti pe artileriștii din baterii. Efectul n-a întârziat să se arate : artileriștii au părăsit platformele tunurilor și s-au refugiat în cazemate ; fortul s-a predat, o parte din soldați s-au alăturat lui Garibaldi, dar cei mai mulți s-au împrăștiat pe la casele lor. În timp ce la Reggio se petreceau aceste evenimente și atenția vapoarelor napolitane era atrasă de această bătălie, de distrugerea vaporului „Torino”, care eșuase pe un banc, și de îmbarcarea demonstrativă a detașamentului lui Medici la Messina. Cosenz a reușit să trimită, în 60 de bărci, 1 500 de oameni din Faro-Lagore și să-i debarce pe coasta de nord-vest, între Scilla și Bagnara.

La 23 august a avut loc o mică ciocnire în apropiere de Salice, dincolo de Reggio, în care 50 de garibaldiști — englezi și francezi —, sub comanda colonelului de Flotte, au bătut un număr de patru ori mai mare de napolitani. În această ciocnire a căzut de Flotte. În aceeași zi, generalul Briganti, care comanda în Calabria de Jos o brigadă aparținând trupelor lui Viale, a avut o convorbire cu Garibaldi în legătură cu condițiile trecerii sale în tabăra italienilor ; dar singurul rezultat al acestei convorbiri a fost acela că ea a scos la iveală totala demoralizare ce domnea în rîndurile napolitanilor. Din acest moment, pentru ei nu se mai punea problema victoriei, ci doar a capitulării. Briganti și Melendcz, comandantul brigăzii a doua mobile din Calabria de Jos, ocupaseră o poziție în apropiere de țărnul mării, între Villa San Giovanni și Scilla, întinzîndu-se cu flancul stîng pînă la înălțimile din apropiere de Fiumara di Muro. Efectivul total al trupelor se ridica, probabil, la vreo 3 600 de oameni.

După ce a stabilit legătura cu Cosenz, care debarcase în spatele acestor trupe, Garibaldi i-a încercuit pe napolitani din toate părțile și apoi a așteptat liniștit capitularea lor, care a avut loc în seara zilei de 24. El le-a luat armele și a permis soldaților să plece acasă dacă doresc, ceea ce majoritatea lor au și făcut. Fortul Punta di Pezzo s-a predat și el, iar exemplul lui a fost urmat de garnizoanele din Allafiumare, Torre del Cavallo și Scilla, care erau complet demoralizate atît din cauza focului de pușcă de pe înălțimile dominante, cît și din cauza capitulării celorlalte forturi și a dezertărilor din rîndurile trupelor de linie. În felul acesta, insurgenții nu numai că și-au asigurat dominația deplină asupra ambelor părți ale strîmtorii, dar au cucerit și întreaga Calabria de Jos, iar tru-

pele trimise pentru apărarea ei au fost capturate și trimise la vatră în mai puțin de cinci zile.

Seria aceasta de înfringeri a distrus capacitatea armatei napolitane de a mai opune rezistență. Pentru a salva aparențele, ofițerii celorlalte batalioane ale lui Viale, aflate la Monteleone, au hotărît să-și apere pozițiile timp de o oră, iar după aceea să depună armele. În celelalte provincii, insurecția făcea progrese rapide; regimente întregi refuzau să lupte împotriva insurgenților, și chiar în rîndurile trupelor care apărau Neapole au apărut cazuri de dezertare a unor detașamente întregi. În felul acesta, în fața eroului Italiei s-a deschis, în sfîrșit, drumul spre Neapole.

Scris de F. Engels
la începutul lunii septembrie 1860

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune”
nr. 6 058 din 24 septembrie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Comerțul britanic

Londra, 8 septembrie 1860

„Tribune” a fost primul ziar care a atras atenția asupra scăderii considerabile a exportului britanic în Indiile orientale, deosebit de vizibilă în ceea ce privește principalele mărfuri de export, și anume: articole de bumbac și fire de bumbac. Consecințele scăderii au început să fie resimțite în Lancashire și Yorkshire tocmai în momentul când piața internă dă semne de îngustare ca urmare a întârzierii cu cinci săptămâni față de anul precedent a culesului recoltei, care, în ciuda perspectivei de îmbunătățire ce se conturează începând de joi 30 august, va fi în orice caz sub nivelul mediu. În consecință, Camerele de comerț britanice au dat alarma, șalțind guvernul central cu proteste împotriva noii legi vamale indiene, în baza căreia taxele vamale la principalele articole de import din Marea Britanie au fost majorate de la 5% la 10%, cu alte cuvinte cu 100%. Presa engleză, care pînă acum a evitat în mod prudent să abordeze această problemă, a fost astfel nevoită să rupă, în sfîrșit, tăcerea. Publicația londoneză „Economist” ne oferă articolele „Comerțul Indiei” și „Cauzele depresiunii lui”. În afară de faptul că în Anglia „Economist” este considerat ca cea mai mare autoritate în acest gen de probleme, articolele publicate cu privire la India capătă un interes deosebit datorită faptului că aparțin lui Wilson, actualul cancelar al vistieriei Indiei. Cel mai bun răspuns dat primei părți a articolului, care încearcă să demonstreze că restringerea pieței indiene nu se datorește ultimei legi vamale promulgate în India, îl constituie faptul că guvernatorul general de la Calcutta a fost nevoit să convoace acolo un comitet format din reprezentanți ai direcțiilor fiscale din Calcutta, Bombay și Madras și ai Camerelor de comerț respective și să-i încredințeze misiunea de a revizui și reajusta tariful recent introdus. Tariful, așa

cum am arătat inițiind pe cititorii dv. în această problemă *, nu a fost cauza crizei comerciale din India, dar i-a accelerat izbucnirea, fiind introdus pe neașteptate într-un moment cînd comerțul indian căpătase proporții care depășeau capacitatea naturală a pieței. „Economist” recunoaște deschis suprasaturarea pieței indiene cu mărfuri engleze și a pieței engleze cu mărfuri indiene.

„Credem că nimeni nu va contesta — scrie ziarul — că profiturile enorme obținute din comerțul cu India în cursul unei anumite perioade a anului trecut au dus la o creștere bruscă și considerabilă a importului de mărfuri pe piața acestei țări, import care depășește limitele cererii interne, și la o speculă pe scară largă practică de capitaliștii indieni în vederea aprovizionării piețelor interne îndepărtate cu mărfuri din porturile maritime. De exemplu, în 1859 valoarea exportului mărfurilor de bumbac în India britanică s-a ridicat la suma de 12 043 000 l. st. față de 9 299 000 l. st. în 1858 și de 5 714 000 l. st. în 1857; valoarea exportului de fire a fost în 1859 de 2 546 000 l. st. față de 1 969 000 l. st. în 1858 și de 1 147 000 l. st. în 1857. Multă vreme mărfurile erau cumpărate de îndată ce soseau, și, întrucît prețurile continuau să se urce, nu era lipsă de speculanți-cămătari, care acaparau mărfurile și le trimiteau pe piețele din interiorul țării. Potrivit informațiilor din sursele cele mai autentice, este neîndoielnic că s-au acumulat mari stocuri de mărfuri pe toate piețele din nord-vest. În această privință, datele primite din Mirsapur, Allahabad, Lakhnau, Agra, Delhi, Amritsar și Lahore coincid”.

„Economist” trece apoi la examinarea citorva împrejurări care au contribuit, într-un anumit sens, la transformarea stocării de mărfuri pe piețele indiene într-un fenomen cronic. Nu se face nici o aluzie însă la cauza principală — necontenitele livrări importante de mărfuri din Anglia. În primul rînd, ca urmare a secetei care a bintuit peste tot, recolta din toamna anului 1859 a fost în întreaga Indie de nord cu mult sub nivelul mediu atît în ceea ce privește calitatea cît și în ceea ce privește cantitatea. De aici nivelul ridicat al prețurilor la produsele alimentare în timpul iernii și primăverii, care mai tîrziu a crescut și mai mult ca urmare a perspectivei de foamete. În afară de aceasta, la lipsa de produse și la prețurile ridicate s-a adăugat epidemia.

„În întregul nord-vest în orașele cu populație deasă, epidemia de holeră a luat proporții atît de alarmante, încît în multe cazuri activitatea de toate zilele a fost întreruptă și populația a fugit ca în fata invaziei unui inamic”.

Cel mai grav este însă că,

---

* Vezi volumul de față, pag. 79—83. — *Nota red.*

„timp de o lună sau șase săptămâni înaintea plecării ultimei poște, India superioară a fost amenințată de o calamitate îngrozitoare. Ploile, de care depinde în mod exclusiv recolta de toamnă, cad de obicei către mijlocul sau cel mai târziu către sfârșitul lunii iunie. Anul acesta, pînă la mijlocul lunii iulie nu căzuse un strop de ploaie. De la frontiera de nord-vest pînă în Bengalul Inferior, de la trecătoarea Khyber pînă în Benares, inclusiv marele Doab, situat între fluviile Sutlej, Jumna și Ganțe, totul era o întindere aridă de pămînt pîrjolit de arșița soarelui. Numai în cele cîteva locuri udate de riuri, de rezervoarele de apă ale marilor sisteme de irigație sau de canalele Jumnei și Gangelui s-au putut face unele culturi. Perspectivele de foamete, asemănătoare celei din anii 1837 și 1838, au stîrnit pretutindeni o adîncă îngrijorare. Prețurile au crescut și mai mult. Vitele au pierit în număr mare sau au fost duse pe dealuri și n-au mai fost folosite pentru arături, iar populația, după cum sintem informați, se află în pragul foametei”

Totuși, potrivit știrilor telegrafice primite și publicate la Calcutta în cursul săptămîinii anterioare plecării ultimei poște din 27 iulie, temerile unei perspective grave au dispărut. Au căzut, în sfîrșit, ploi abundente la timpul potrivit cel puțin pentru a preîntîmpina foametea, dacă nu pentru a asigura o recoltă bună.

Amănunțele furnizate de revista „Economist” arată în suficientă măsură că în viitorul apropiat nu există nici cea mai mică perspectivă de înviore a comerțului indian, care încă în prima jumătate a anului 1860 s-a redus cu aproximativ 2 000 000 l. st. în comparație cu prima jumătate a anului 1859. Piețele australiene manifestă și ele toate simptomele de restrîngere ca urmare a suprasaturării cu mărfuri. Comerțul cu Franța, care, după cum se presupunea, trebuia să ia de îndată proporții considerabile ca urmare a încheierii tratatului comercial anglo-francez, a scăzut cu peste 1 000 000 l. st., după cum se poate vedea din datele de mai jos :

Semestrul încheiat la 30 iunie

	1859		1860	
Import din Franța	9 615 065	l. st.	8 523 983	l. st.
Export în Franța	2 358 912	„	2 324 665	„
Total	11 973 977	„	10 848 648	„

Reducerea simțitoare a importului englez din Franța trebuie pusă pe seama prețurilor ridicate la produsele alimentare în Franța în anul curent, în timp ce în 1859 cerealele și făina au constituit principalul articol al exportului francez în Anglia. Se acordă o mare importanță ritmului sporit în care urmează să crească exportul în Statele Unite al unor mărfuri industriale engleze în schimbul importului — considerabil în

momentul de față — de produse alimentare în Regatul Unit. Cu toate că întotdeauna trebuie să existe o oarecare proporție între importul și exportul unei țări, concluzia de mai sus pare puțin cam pripită dacă ținem seama de dezvoltarea comerțului anglo-american în prima jumătate a anilor 1859 și 1860. Iată datele respective :

	1859		1860	
Exportul britanic în Statele				
Unite	11 625 920	l.st.	9 366 647	l.st.
Importul britanic din Sta-				
tele Unite	17 301 790	„	25 618 472	„

Astfel, în timp ce importul britanic din Statele Unite a crescut cu peste 8 000 000 l. st., exportul britanic în Statele Unite a scăzut, în aceeași perioadă, cu mai mult de 2 000 000 l. st. Comerțul exterior al Angliei s-a lărgit doar pe linia schimburilor cu Turcia, China și Germania. În prezent, Turcia trece prin mari greutăți provocate de amestecul Rusiei și Franței, China de asemenea trece prin greutăți din cauza amestecului englezilor înșiși, iar Germania, care în multe regiuni are de suferit din pricina unei recolte proaste, se află în ajunul unor grave convulsii politice interne și al unor conflicte serioase în afară. În ceea ce privește comerțul anglo-chinez, țin totuși să subliniez că, într-o oarecare măsură, lărgirea lui este determinată, fără îndoială, de cerințele războiului, că sporirea exportului în China a avut loc exclusiv pe seama scoaterii unor mari cantități de mărfuri de pe piața indiană și a aruncării lor, în scop experimental, pe piața chineză, în sfârșit, că importul din China continuă să fie mult mai însemnat decât exportul în China, fapt confirmat de următoarele cifre :

Semestrul încheiat la 30 iunie

	1859		1860	
Importul din China, inclusiv				
Hongkong	5 070 691	l.st.	5 526 054	l.st.
Exportul în China, fără				
Hongkong	1 001 709	„	1 622 525	„
Exportul în Hongkong ..	976 703	„	1 236 262	„
Total	7 049 103	„	8 384 841	„

Între timp, falimente neașteptate în majoritatea ramurilor comerțului continuă să întrețină un sentiment general de neîncredere. Tabelul de mai jos al pasivelor și activelor,

stabilite pînă în prezent, ale firmelor falimentare din comerțul de pielărie arată că, în medie, activele nu reprezintă decît 5 șilingi și 6 pence la lira datorată, ceea ce constituie pentru deținătorii de polițe ale firmelor falimentare pierderi în sumă de 1 471 589 l. st.

<i>Firme</i>		<i>Pasiv</i>			
În stare de faliment	9	1 530 991	l.st.		
Care și-au restrîns activitatea sau au încheiat un concordat cu creditorii ..	15	499 806	„		
Despre care nu se cunosc amănunte ..	10	—			
Total	34	2 030 797	„		

<i>Activ</i>						
	<i>Sume</i>	<i>la 1 l.st.</i>		<i>deficit</i>		
În stare de faliment	9	342 652	l.st.	4 șil.	6 pence	1 188 339 l.st.
Care și-au restrîns activitatea sau au încheiat un concordat cu creditorii	15	216 556	„	8	„ 8	„ 283 250 „
Despre care nu se cunosc amănunte	10	—				—
Total	34	559 208	„	5	„ 6	„ 1 471 589 „

Scris de K. Marx la 8 septembrie 1860
 Publicat în „New York Daily Tribune”
 nr. 6063 din 29 septembrie 1860

Se tipărește după textul
 apărut în ziar
 Tradus din limba engleză

THE VOLUNTEER JOURNAL,

for Lancashire and Cheshire

No. 2.

MANCHESTER, FRIDAY, SEPTEMBER 14, 1860.

PRICE
TWO PENCE.

Friedrich Engels

Infanteria ușoară franceză

Dacă voluntarii englezi vor trebui să aibă vreodată un schimb de gloanțe cu un inamic, acest inamic va fi, după cum o știe oricine, infanteria franceză, iar tipul cel mai strălucit — le beau idéal* — al infanteristului francez este soldatul din infanteria ușoară, în special chasseurul**.

Pușcașul francez este un model nu numai pentru propria sa armată; pentru toate armatele europene, francezii sînt, pînă la un anumit punct, aceia care dau tonul în orice problemă referitoare la infanteria ușoară. În felul acesta, pușcașul francez devine într-un anumit sens un model pentru infanteria ușoară a întregii Europe.

În ambele ipostaze, ca eventual inamic și ca cel mai desăvîrșit exemplar de soldat de pînă acum din infanteria ușoară, pușcașul francez prezintă un deosebit interes pentru voluntarul englez. Și cu cît acesta îl va cunoaște mai curînd, cu atît va fi mai bine.

I

Pînă în 1838 nu existau încă puști ghintuite în armata franceză. Vechea pușcă, cu glonțul pe măsura exactă a țevii și care trebuia presat, astfel încît încărcarea constituia o operație dificilă și lentă, era o armă nepotrivită pentru francezi. Examinînd o dată puștile cu cremene ale unui batalion german de pușcași, Napoleon a exclamat: „Fără îndoială, este cea mai jalnică armă care poate fi pusă în mîinile unui soldat”. Într-adevăr, vechea pușcă era nepotrivită pentru marea masă a infanteriei. În Germania și în

* — idealul. — *Nota trad.*

** — pușcașul. — *Nota trad.*

Elveția, doar câteva batalioane selecționate erau înzestrate cu această pușcă, soldații lor fiind folosiți însă exclusiv ca trăgători de elită, cu misiunea de a trage în ofițeri, în geniștii care construiau poduri etc. Formarea unor asemenea batalioane din fiii de pădurari sau din alți tineri deprinși să mînuiască pușca cu mult înainte de a fi intrat în armată era urmărită cu grijă. Vinătorii de capre din Alpi și pădurarii din întinsele păduri cu vînat ale Germaniei de nord formau un excelent material pentru aceste batalioane, care constituiau un model și pentru pușcașii trupelor engleze de linie.

Trupele pe care francezii obișnuiau înainte să le numească infanterie ușoară erau înzestrate și instruite absolut la fel ca regimentele de linie; iată de ce, printr-un decret al lui Ludovic-Napoleon din 1854, cele 25 de regimente de infanterie ușoară au pierdut această denumire și au fost incluse în trupele de linie, unde alcătuiesc în prezent regimentele numerotate de la 76 la 100.

În fiecare batalion de infanterie exista, e drept, o companie de voltijori, formată din soldați de statură mică, dintre cei mai buni și mai inteligenți, în timp ce elita soldaților de statură mai înaltă alcătuia companiile de grenadieri. Ei erau primii care trebuiau să se desfășoare în linie de tiraliori, dar în toate celelalte privințe erau înzestrați și instruiți ca și restul batalionului.

În 1830, cînd a început cucerirea Algeriei, francezii s-au trezit în fața unui adversar înarmat cu muschete lungi, așa cum sînt folosite de majoritatea popoarelor orientale. Muschetele franceze cu țeava lisă le erau inferioare în ceea ce privește distanța de tragere. În cîmp deschis, coloanele franceze în marș se pomeneau înconjurate din toate părțile de beduini călări, iar în munți de tiraliori kabili; gloanțele trase de inamici făceau victime în rîndurile coloanelor, în timp ce aceștia se aflau în afara razei de acțiune a focului francezilor. În cîmp deschis, tiraliorii nu se puteau îndepărta prea mult de coloanele lor de teamă să nu fie surprinși și nimiciți de vijelioșii călăreți arabi.

Cînd armata engleză a ajuns în Afganistan, a făcut cunoștință cu aceleași muschete lungi. Deși înarmați doar cu puști cu fitil, trăgătorii afgani făceau în rîndurile englezilor, atît în tabără, la Kabul, cît și în timpul retragerii în munți, ravagii de la distanțe absolut inaccesibile pentru sărmana și bătrîna „brown Bess”. Lecția a fost cruntă, războiul

trebuia reluat de la capăt. Și cu toate că erau de așteptat lupte îndelungate cu triburile de la granița de nord-vest a Indiei britanice, nu s-a făcut nimic pentru ca soldații englezi trimiși la această graniță să fie înzestrați cu o armă care să poată rivaliza cu armele orientale cu fitil în ceea ce privește tragerile la distanțe mari.

Altfel s-au întâmplat lucrurile cu francezii. De îndată ce această lipsă a fost constatată, s-au luat măsuri pentru înlăturarea ei. În 1837, cu prilejul călătoriei sale de nuntă prin Germania, ducele de Orléans, fiul lui Ludovic-Filip, a studiat organizarea a două batalioane de pușcași din garda prusiană. El și-a dat imediat seama că tocmai ei puteau servi drept punct de plecare pentru crearea aceluși tip de trupe potrivit pentru Algeria și fără întârziere s-a ocupat de această problemă. Totuși, vechea prejudecată a francezilor împotriva puștii cu țevă ghintuită ridica în calea lui numeroase piedici. Din fericire, i-au venit în ajutor invențiile lui Delvigne și Poncharra în propria-i patrie; pușca inventată de aceștia putea fi încărcată aproape tot atât de repede și de ușor ca și pușca cu țeava lisă, dar o întrecea cu mult în ceea ce privește bătaia și precizia tragerii. În 1838, ducele a primit aprobarea de a constitui o companie după planurile sale; în același an, compania a fost mărită pînă la efectivul unui batalion, iar în 1840 batalionul a fost trimis în Algeria pentru a se verifica eficiența lui în condițiile unui război adevărat. Proba a reușit atât de bine, încît în același an au fost constituite alte 9 batalioane de pușcași. În sfîrșit, în 1853 au mai fost organizate încă 10 batalioane noi, astfel încît în prezent armata franceză numără în total 20 de batalioane de pușcași.

Calitățile militare deosebite ale beduinilor și kabililor, care puteau, fără îndoială, servi drept model pentru cavaleria ușoară și tiraliori, i-au determinat foarte curînd pe francezi să încerce să recruteze pentru armata lor indigeni și să cucerească Algeria, lăsîndu-i pe arabi să lupte împotriva arabilor. Această idee a stat, de altfel, la baza formării unităților de zuavi. Ele au fost constituite încă din 1830 în mare măsură din indigeni și au rămas prin excelență trupe arabe pînă în 1839, cînd au dezertat în masă în tabăra lui Abd-el-Kader, care înălțase atunci stindardul războiului sfînt¹⁰⁸. În urma acestui fapt, în fiecare companie au rămas doar cadrele și cei 12 soldați francezi repartizați fiecărui batalion, în afară de cele două companii pur franceze. Locu-

rile vacante au trebuit să fie completate cu francezi, și de atunci unitățile de zuavi au devenit trupe exclusiv franceze, destinate serviciului permanent de garnizoană în Africa. Dar cadrele inițiale ale vechilor zuavi francezi își asimilaseră în asemenea măsură trăsăturile caracteristice locale, încît de atunci aceste trupe au rămas în totalitatea lor, prin mentalitate și obiceiuri, trupe algeriene aparte, cu trăsături naționale specifice, întru totul diferite de restul armatei franceze. Ele sînt alcătuite în majoritatea cazurilor din înlocuitori¹⁰⁹, și, în consecință, cei mai mulți dintre ei sînt soldați de carieră pe viață. Aceste unități intră în componența infanteriei ușoare și ca atare sînt de mult înzestrate cu puști. În prezent, în Africa există trei regimente sau nouă batalioane de zuavi și un regiment (două batalioane) de zuavi de gardă.

Începînd din 1841, în Algeria s-au făcut noi încercări de a recruta indigeni pentru trupele locale. Au fost formate trei batalioane, al căror efectiv a rămas însă redus și descompletat pînă în 1852, cînd recrutarea indigenilor în rîndurile trupelor franceze a primit un puternic impuls. Succesul obținut a fost atît de remarcabil, încît în 1855 s-au putut forma trei regimente, sau nouă batalioane. Este vorba de acei turcos sau tirailleurs indigènes * căroră le-a mers vestea în timpul războaielor din Crimeea și Italia.

În felul acesta, dacă facem abstracție de legiunea străină (dizolvată în prezent, dar care, după toate aparențele, va fi în curînd reînființată) și de cele trei batalioane disciplinare, în armata franceză există 38 de batalioane formate și instruite special pentru serviciul de infanterie ușoară. Dintre acestea, chasseurii, zuavii și turcos își au particularitățile lor distinctive. Trupele din ultimele două categorii au un caracter local prea pronunțat pentru a putea exercita vreodată o influență serioasă asupra grosului armatei franceze. Cu toate acestea, atacurile lor impetuoase, în cursul cărora, așa cum s-a dovedit în Italia, ei execută cu strictete ordi-nelile comandantului, anticipîndu-le chiar, datorită intuiției militare care le este proprie, vor constitui întotdeauna un exemplu strălucit pentru celelalte trupe. Fapt este că francezii au preluat de la arabi, într-o măsură considerabilă și în toate detaliile, practica acțiunilor în formație desfășurată

* — tiraliori indigeni. — *Nota trad.*

și iscusința de a folosi avantajele terenului. Dar tipul de infanterie ușoară care a rămas exclusiv francez și a devenit, așa cum am mai spus, un model pentru armată, îl constituie pușcași.

II

Încă din prima pagină a regulamentului francez de instrucție din 1831 se poate vedea ce statură mică au soldații din armata franceză.

Pasul lent ; fiecare pas 65 cm (25 de țoli) și 76 de pași pe minut.

Pasul rapid : aceeași lungime a pasului și 100 de pași pe minut.

Pasul de atac (pas de charge) : aceeași lungime a pasului și 130 de pași pe minut.

Pasul de 25 de țoli este, fără îndoială, mai scurt, iar viteza de 100 de pași pe minut — mai redusă decât s-a adoptat în oricare altă armată pentru deplasări pe câmpul de luptă. În timp ce un batalion francez parcurge într-un minut o distanță de 208 picioare, un batalion englez, prusian sau austriac parcurge 270 de picioare, adică cu 30% mai mult. Pasul nostru lung de 30 de țoli ar fi prea mare pentru picioarele scurte ale francezilor. La fel și în cursul unui atac : soldatul francez parcurge într-un minut 271 de picioare, adică tot atît cît parcurge soldatul englez în simplu pas de marș, iar în pasul rapid de 36 de țoli și 150 de pași pe minut, același soldat englez parcurge 450 de picioare, adică cu 60% mai mult. Chiar și numai acest fapt arată că norma medie pentru statura soldatului nu poate fi coborîtă sub o anumită limită, fără a se afecta capacitatea de luptă și mobilitatea unei armate.

Soldați cu picioare atît de scurte, pasul atît de mic și mersul atît de încet nu puteau alcătui o infanterie ușoară. Cînd unitățile de pușcași au fost pentru prima oară organizate, s-au luat de la bun început măsuri pentru selecționarea celui mai bun material de infanterie din țară : toți erau tineri bine făcuți, lați în umeri, sprinteni, înalți de 5 picioare și 4 țoli pînă la 5 picioare și 8 țoli, în cea mai mare parte recrutați de prin părțile muntoase ale țării. Prin regulamentul de instrucție al pușcașilor (publicat în 1845) s-a menținut lungimea pasului de marș, dar ritmul a fost accelerat pînă la 110 pași pe minut ; pentru pasul alergător (pas gymnastique), lungimea pasului a fost stabilită la 33 de țoli

(83 cm) și 165 de pași pe minut, iar la desfășurări, formații în careu sau în alte cazuri unde este nevoie de iuteală, ritmul a fost accelerat pînă la 180 de pași pe minut. Chiar și în acest ritm pușcașul francez n-ar parcurge decît cu 45 de picioare mai mult decît soldatul englez în pas alergător. El obține însă rezultate neobișnuite nu atît prin rapiditatea sportivă a mișcării, cît mai ales prin capacitatea de a continua un timp îndelungat această mișcare accelerată. Pe lîngă aceasta, în caz de grabă extremă, la adunare etc., el are ordin să alerge cu viteză maximă.

Principalul lucru pe care se pune accentul în batalioanele franceze de pușcași este pasul alergător. La început, soldații învață pasul pe loc în ritm de 165 pînă la 180 de pași pe minut, în care timp trebuie să strige: „unu!”, „doi!” sau „drept!”, „stîng!”; se presupune că aceasta reglementează activitatea plămînilor și previne congestia pulmonară. Apoi ei sînt puși să mărșăluiască în același ritm, dar pe distanțe din ce în ce mai mari, pînă cînd ajung să parcurgă o leghe franceză de 4000 m (2½ mile) în 27 de minute. Dacă se constată că unii dintre recruți au plămîni sau picioarele prea slabe pentru asemenea exerciții, ei sînt trimiși la infanteria de linie. Treapta următoare o constituie exercițiile de sărituri și de fugă, la acestea din urmă trebuind să se realizeze viteza maximă posibilă pe distanțe scurte. Atît pas gymnastique cît și exercițiile de fugă se desfășoară la început pe un teren de instrucție neted sau pe șosea și după aceea pe teren accidentat, cu sărituri peste garduri și șanțuri. Abia după o astfel de pregătire, soldații primesc armele și repetă întreaga instrucție — pas alergător, fugă și sărituri —, de data aceasta cu arma în mînă și în ținută completă de campanie, ranița și cartușiera avînd aceeași greutate ca în campanie; astfel echipați sînt puși să meargă în pas gymnastique o oră întreagă, în care timp trebuie să parcurgă cel puțin cinci mile. Un ofițer străin îmbrăcat în civil a încercat o dată să țină pasul cu un asemenea batalion de pușcași în ținută completă de campanie, dar, neantrenat cum era, a trebuit să abandoneze după o oră. Batalionul și-a continuat marșul, trecînd de la pasul de marș la pas gymnastique și a parcurs în ziua aceea peste 22 de mile.

Toate deplasările și schimbările de formație pe cîmpul de luptă — înaintarea în linie, gruparea în coloană și în careu, întoarcerile, desfășurările etc. — trebuie executate

în pas alergător și în așa fel încît soldații să-și păstreze locurile cu aceeași siguranță ca și la pasul iute obișnuit. Ritmul mișcării pentru toate regrupările este de 165 de pași pe minut și numai la desfășurări și întoarceri este accelerat pînă la 180 de pași.

Reproducem mai jos părerea unui ofițer prusian de stat-major despre pușcașii francezi :

„Pe cîmpul lui Marte am văzut cîteva companii de pușcași făcînd manevre împreună cu un regiment de linie. Ce contrast între mobilitatea pușcașilor, întregul stil al mișcărilor lor și mișcările regimentului de linie ! De la prima vedere îți dai seama că sînt trupe de elită, formate din oamenii cei mai buni din regiunile păduroase și de munte ; toți sînt bine făcuți, robuști, puternici și în același timp extraordinar de sprinteni. Cînd îi vezi mișcîndu-se cu o rezeziune uimitoare, îți dai seama că, pe lîngă o fire întrepidă, curaj temerar, agerime a minții, rezistență neobosită, posedă și nemărginită îngîmfare și vanitate proprie francezilor. Și oriunde i-ai întîlni, la Strasbourg, Paris sau în oricare altă garnizoană, ei produc întotdeauna aceeași impresie, par a fi turmași după același tipar. În fruntea lor n-am văzut decît ofițeri tineri. Doar cîțiva dintre căpitani păreau să aiba 35 de ani ; cei mai mulți erau mai tineri, și chiar și ofițerii de stat-major nu erau mai vîrstnici. Marea lor mobilitate nu trădează nici constrîngere, nici efort ; judecînd după ușurința și degajarea cu care își efectuează mișcările aceste batalioane, mobilitatea pare a fi devenit la ei, datorită exercițiilor permanente, o a doua natură. Singele lor curge parcă mai domol și respirația lor este mai puțin agitată decît a altora. Pe stradă, agenții de legătură lasă repede în urmă pe toți cei ce merg înaintea lor ; și cu același pas viu, batalioane întregi defilează pe străzi în sunetul vesel al goarnei. Oriunde i-ai vedea — pe cîmpul de instrucție, în marș sau acasă —, niciodată nu par obosiți. În această privință poate că ambiția se îmbină cu deprinderea.

Dacă în aparență iuteala mișcărilor este incompatibilă cu precizia ochirii, pușcașii, pare-se, au învins această aparentă incompatibilitate. Personal nu i-am văzut la exercițiile de tragere la țintă, dar, după părerea unor ofițeri cu experiență, performanțele lor pe această linie merită să fie subliniate. Chiar dacă precizia lor de ochire n-ar fi fără greș, aceasta ar afecta, desigur, prea puțin eficacitatea focului lor pe cîmpul de luptă. În Africa, unde adesea lupta era precedată de asemenea marșuri în pas alergător, ei s-au priceput întotdeauna să-l lovească pe inamic, ceea ce dovedește că sistemul special de antrenament la care sînt supuși servește la dezvoltarea corespunzătoare a forțelor lor fizice, fără a dăuna siguranței ochirii. Cu totul altfel ar sta lucrurile cu trupe lipsite de un asemenea antrenament.

Marile avantaje ale acestui sistem de antrenament sînt evidente. În război există numeroase cazuri cînd capacitatea infanteriei de a se deplasa mai repede decît în prezent poate avea o importanță hotărîtoare : de pildă ocupînd înaintea inamicului o poziție importantă ; ajungînd repede la un punct care domină terenul ; sprijinînd o unitate atacată de forțe superioare, sau surprinzîndu-l pe inamic prin apariția bruscă a unui detașament dintr-o direcție cu totul neașteptată pentru el”.

Războiul din Algeria a arătat în mod cît se poate de evident comandamentului militar francez imensa superioritate a unei infanterii antrenate pentru o asemenea alergare de lungă durată. Începînd din 1853 s-a pus în discuție introducerea acestui sistem în întreaga armată. Generalul de Lourmel (căzut în fața Sevastopolului la 5 noiembrie 1854) a atras în mod special atenția lui Ludovic-Napoleon asupra acestui lucru. Curînd după războiul din Crimeea, pas gymnastique a fost introdus în toate regimentele franceze de infanterie. Este adevărat că ritmul este ceva mai încet și pasul, probabil, mai scurt decît la pușcași; pe de altă parte, durata alergărilor a fost mult redusă pentru trupele de linie. Aceasta era o necesitate; date fiind forța fizică diferențiată și statura diferită a soldaților din trupele de linie, posibilitățile soldaților mai slabi fizicește și de statură mai mică servesc drept normă la instruirea trupelor în general. Totuși, la nevoie, vechea încetineală la deplasări poate fi acum învinsă: aproximativ o milă poate fi parcursă, din cînd în cînd, în pas alergător, iar capacitatea soldaților de a efectua mișcări în pas alergător permite atacul vijelios pe o distanță de 600—800 de iarzi, ceea ce anul trecut le-a îngăduit în repetate rînduri francezilor să parcurgă în cîteva minute spațiul în care focul excelentelor puști austriece era deosebit de primejdios. Pas gymnastique a contribuit în mare măsură la victoriile de la Palestro, Magenta și Solferino¹¹⁰. Însuși alergatul dă soldaților un puternic impuls moral; un batalion care atacă în pas rapid ar putea să șovăie, dar același batalion antrenat să învingă această distanță fără a-și pierde răsufarea, în majoritatea cazurilor va înainta fără frică, va ajunge la țintă relativ nevătămat și, pornind la atac în pas alergător, va produce, fără îndoială, o impresie morală mult mai puternică asupra unui inamic care stă pe loc.

Perfecțiunea atinsă de pușcași în pasul alergător este potrivită pentru acest gen de trupe speciale, dar ar fi inaplicabilă și inutilă pentru masa infanteriei de linie. Și totuși trupele engleze de linie, cu materialul lor uman mai bun, ar putea fi lesne pregătite, în așa fel încît să întrecă cu mult în această privință trupele franceze de linie; ca orice exercițiu sănătos, aceasta ar avea un efect admirabil asupra fizicului și moralului soldaților. În curînd o infanterie care nu se poate deplasa cîteva ore în șir, parcurgînd o milă în pas alergător, iar alta la pas, va fi repede considerată o infanterie înceată. În ceea ce-i privește pe voluntari, avînd

În vedere marea deosebire de vîrstă și de forță fizică existentă în rîndurile lor, cu greu s-ar obține rezultate identice. Este însă neîndoielnic că un antrenament treptat de marș în pas alergător pe distanțe de la o jumătate de milă pînă la o milă nu ar dăuna sănătății lor și în același timp ar îmbunătăți considerabil destoinicia lor pe cîmpul de luptă.

III

În Franța, nici un mijloc nu este neglijat atunci cînd este vorba de dezvoltarea forțelor fizice, spirituale și morale ale fiecărui recrut în parte și ale fiecărui pușcaș în special, în așa fel încît să ajungă un soldat cît mai desăvîrșit cu putință. Se ține seama de tot ceea ce-l poate face puternic, activ și sprinten, de tot ceea ce-l poate deprinde să aprecieze dintr-o privire avantajele terenului și să ia hotărîri rapide în situații dificile. Se face totul pentru a i se mări încrederea în sine, în camarazii săi, în arma sa. Iată de ce în Franța instrucția nu reprezintă decît o mică parte a pregătirii militare, iar un batalion francez pe terenul de instrucție efectuează — după concepția noastră — marșurile, întoarcerile și minuirea armei într-un mod surprinzător de neglijent. Aceasta pare a fi însă o consecință a caracterului național, care pînă acum n-a dus la vreun rezultat negativ. Trupele engleze și germane preferă, după cît se vede, un sistem de instrucție mai sever; ele execută mai rapid comenzile și dau dovadă, după o anumită perioadă de instrucție, de o precizie a mișcărilor mult mai mare decît aceea pe care ar putea-o atinge vreodată soldatul francez. În rest, sistemul mișcărilor tactice pe cîmpul de instrucție este aproape același în Franța ca și în Anglia, deși cele două sisteme diferă foarte mult pe cîmpul de luptă.

Exercițiile de gimnastică constituie una din principalele ocupații ale soldatului francez. La Paris există o școală militară centrală de gimnastică unde sînt pregătiți instructorii pentru întreaga armată. Un număr de 15—20 de ofițeri din diferite regimente și cîte un sergent din fiecare regiment de linie sau batalion de pușcași urmează acolo cursurile timp de 6 luni, fiind apoi înlocuiți de alții. Exercițiile care se învață acolo nu diferă prea mult de cele practicate în alte țări, cu excepția, pare-se, a unui singur exercițiu specific — escaladarea zidurilor, fie prin proptirea mîinilor și picioarelor

în găurile făcute în zid de ghiulele de tun, fie cu ajutorul unei prăjini rezemate de zid sau a unei frînghii cu cîrlig aruncate peste zid. Acest gen de exerciții are, fără îndoială, o deosebită valoare practică și contribuie în mare măsură la deprinderea soldaților de a se bizui pe folosirea mîinilor și picioarelor. În aceeași școală se învață și lupta corp la corp cu baioneta, dar exercițiile se reduc la însușirea diferitelor procedee de atac și apărare ; soldații nu sînt puși niciodată în situația de a se apăra unul împotriva celuilalt sau împotriva cavaleriei.

În Franța, fiecare garnizoană dispune de tot ceea ce este necesar pentru exercițiile de gimnastică. În primul rînd, pretutindeni există terenuri pentru exercițiile de gimnastică obișnuită, înzestrate cu întreaga aparatură necesară. Rînd pe rînd soldații urmează aici un curs de gimnastică care face parte din îndatoririle lor de serviciu. Acest gen de exerciții, introdus de curînd, a fost pe de-a-ntregul preluat de la pușcași, primii care au fost puși să facă gimnastică. După ce sistemul s-a dovedit atît de folositor pentru ei, el a fost extins în întreaga armată.

În fiecare cazarmă există, de asemenea, o sală de scrimă și o sală de dans. În prima se învață scrima cu floreta și cu sabia ; în cealaltă dansul și o competiție denumită de francezi „la boxe”. Fiecare soldat își poate alege genul de exerciții pe care vrea să-l învețe, dar unul dintre ele este obligat să și-l însușească. De obicei se preferă dansul și floreta. Uneori se predau și cursuri de scrimă cu bastoane.

Toate aceste exerciții, ca și gimnastica propriu-zisă, se predau nu pentru că ar fi considerate necesare ca atare ; ele se practică pentru că în general dezvoltă forța fizică și agilitatea soldatului și-i insuflă mai multă încredere în sine. Sălile de scrimă și de dans, departe de a însemna un loc de corvoadă, reprezintă, dimpotrivă, un punct de atracție capabil să-l rețină pe soldat în cazarmă chiar și în orele lui libere. El merge acolo pentru a se distra ; în timp ce încolonat nu-i decît o mașină, aici, cu spada în mînă, el este un om independent, care-și măsoară îndemînarea cu aceea a camarazilor săi. Încrederea pe care și-o cîștigă aici în sprinteneala și agilitatea sa îi este de mare folos în serviciul de pază și în acțiunile în formație desfășurată, unde este nevoit să se bizuie mai mult sau mai puțin pe propriile sale forțe.

Noul sistem al formației desfășurate adoptat de pușcași a fost extins ulterior nu numai în întreaga armată franceză,

dar a servit și multor armate europene ca model, printre altele pentru sistemul mult perfecționat introdus în armata engleză în timpul războiului din Crimeea și după război. Vom menționa, de aceea, doar câteva trăsături principale, cu atât mai mult cu cât foarte adesea francezii acționează în luptă cu totul altfel, în parte pentru că se conformează regulii obișnuite (ca în 1859 în Italia), în parte pentru că ofițerii au toată libertatea de a acționa potrivit împrejurărilor. La aceasta se adaugă faptul că în timpul luptei toate regulamentele de instrucție suferă în mod inevitabil schimbări substanțiale. În formația desfășurată, soldații acționează în grupuri de câte patru, fiecare grup desfășurându-se pe o singură linie cu un interval de 5 pași între soldați. Intervalul dintre grupe este de cel puțin 5 pași (formându-se astfel o linie continuă cu câte un soldat la fiecare 5 pași) și de cel mult 40 de pași. Subofițerii își au locul la 10 pași în spatele unităților lor; ofițerii, însoțiți fiecare de câte o gardă de 4 soldați și un gornist, se află cu 20—30 de pași mai în urmă. În cazul când numai o parte din companie se desfășoară în linie de trăgători, capitanul ocupă un loc la jumătatea drumului între linia de trăgători și rezervă. Se acordă o atenție deosebită folosirii terenului în scopul acoperirii, sacrificând, la nevoie, atât alinierea cât și respectarea riguroasă a intervalelor. Comenzile pentru întreaga linie de trăgători se transmit numai cu ajutorul goarnei, semnalele fiind în număr de 22. Pe lângă aceasta, fiecare batalion de pușcași și fiecare companie a batalionului își are semnalul său propriu, care precede semnalul de comandă. Ofițerii au un fluier de care se pot folosi însă numai în cazuri excepționale; cu el se pot da cinci semnale: „atenție!”, „înainte!”, „stai!”, „înapoi!”, „adunarea!”. Acest fluier a fost punctul de plecare pentru înzestrarea unora din regimentele de pușcași-voluntari cu asemenea fluier ca parte indispensabilă a echipamentului lor, lipsindu-i astfel pe ofițeri de posibilitatea de a le folosi în caz de nevoie. Atunci când sînt atacați de cavalerie în formație desfășurată, pușcașii se adună în grupe de câte patru, pe secții sau subunități, în mase compacte, fără o anumită ordine; ei se alătură fie grupei de sprijin, formînd un fel de careu de companie, fie batalionului, în cazul când acesta trebuie să acționeze în formație desfășurată sau să formeze un careu. Datorită unei instrucții îndelungate, francezii execută în mod impecabil aceste forme diferite de adunare. Diversitatea lor nu provoacă învâlmășeală, dat fiind că soldații sînt instruiți ca, în caz de pericol,

să se adune în oricare formație posibilă, folosind apoi mișcările adecvate pentru a se alătura grupei mai mari, pe care o indică semnalul. Careul se formează uneori pe două, alteori pe patru rânduri.

În comparație cu vechiul sistem de instrucție, folosit aproape în toate armatele înainte de organizarea trupelor de pușcași, noua metodă este net superioară. Să nu uităm însă că, în ultimă instanță, ea nu reprezintă altceva decât un ansamblu de principii regulamentare bune pentru exerciții pe câmpul de instrucție, dar care nu lasă loc pentru manifestarea facultăților intelectuale ale fiecărui soldat în parte, și, în măsura în care ar fi practicate pe un teren neted, ele s-ar îmbina cu un pedantism capabil să satisfacă cel mai anchi-lozat spirit cazon. Rîndurile se aliniază la intervale regulate, înaintează, se retrag, schimbă frontul și direcția exact ca și oricare batalion al trupelor de linie, iar soldații se mișcă la semnalul goarnei ca marionetele pe sîrmă. Adevăratul câmp de exerciții pentru pușcași este însă în fața inamicului; în această privință, francezii au avut pentru infanteria lor ușoară o școală excelentă în Algeria pe un teren extrem de accidentat, apărat de kabili, cei mai viteji, mai dîrji și mai experimentați trăgători din lume. Aici și-au dezvoltat francezii în gradul cel mai înalt capacitatea de a lupta în formație desfășurată și de a sesiza orice posibilitate de acoperire, capacitate dovedită în fiecare război de la 1792 încoace. Îndeosebi zuavii au folosit aici cu maximum de profit pentru ei cele învățate de la indigeni, servind astfel drept model întregii armate. Se consideră de obicei că lanțurile de trăgători înaintează într-un fel de linie desfășurată, regrupîndu-se, eventual, în locurile care oferă o bună acoperire și dispersîndu-se acolo unde trebuie să treacă peste terenuri deschise. Ele trebuie să-i hărțuie pe trăgătorii inamicului frontal, folosindu-se numai uneori de o îngrăditură sau ceva similar pentru a executa foc de flanc, fără ca să li se ceară măcar să încerce să realizeze mai mult decât să-l hărțuie pe inamic. Zuavii procedează altfel. Pentru ei, formația dispersată înseamnă acțiuni independente pe grupe mici, subordonate unui țel comun, încercarea de a folosi avantajele de îndată ce se ivesc, apropierea prin surprindere de forțele principale ale inamicului pentru a provoca panică în rîndurile lui printr-un foc susținut, în sfîrșit, posibilitatea de a hotărî ciocnirile mici fără să se adune în grupe mari. Pentru ei, atacurile prin surprindere și ambuscadele constituie însăși esența

acțiunilor în formație desfășurată. Ei folosesc acoperirea nu atât pentru a deschide focul dintr-o poziție relativ adăpostită, cât mai ales pentru a se țiri neobservați pînă la trăgătorii inamicului, a se ridica brusc și a-i pune pe fugă. Ei folosesc acoperirea pentru a se apropia pe neașteptate și în număr mare de flancurile inamicului și a izola o parte din linia trupelor lui ; alteleori organizează o ambuscadă în care atrag pe trăgătorii inamici, care s-au grăbit să-i urmărească pe zuavi în retragerea lor simulată. În acțiunile decisive, asemenea vicleșuguri pot fi folosite în timpul numeroaselor pauze dintre marile operații pentru a grăbi deznodămîntul. În acțiunile mai mici, în luptele dintre diferite detașamente și avanposturi pentru culegerea de informații cu privire la inamic sau pentru siguranța dispunerii trupelor proprii, aceste calități ale zuavilor capătă o importanță deosebită. Iată un exemplu care ne va permite să-i cunoaștem mai bine pe zuavi. În toate armatele există regula ca, în timpul serviciului de pază, în special noaptea, santinelele să nu șadă și cu atât mai puțin să stea culcate ; pe de altă parte, de îndată ce inamicul se apropie, trebuie să tragă un foc pentru a alarma pichetele. Și acum citiți descrierea unei tabere de zuavi făcută de ducele de Aumale („Revue des deux Mondes” ¹¹¹ din 15 martie 1855) :

„Noaptea pînă și zuavul solitar postat tocmai în vîrfurile acelei coline și care scrutează cîmpul din fața lui se retrage în adăpost. Nu zărești posturi de pază, dar, dacă aștepti pînă ce ofițerul își face rondul, îl vei vedea stînd de vorbă cu un zuav întins pe pămînt, imediat în spatele culmii, urmărind cu atenție tot ce se petrece în jurul lui. Iată un grup de tufișuri. Nu m-ar mira de loc dacă, cercetîndu-l mai de aproape, aş descoperi cîțiva zuavi ascunși. Dacă un beduin s-ar apropia pe nesimțite de tufișuri pentru a spiona ce se petrece în tabără, ei nu l-ar împușca, ci l-ar înjunghia fără zgomet cu baioneta pentru a nu dezvălui cursa...”

Ce valoare au oare niște soldați instruiți pentru serviciul de pază numai în garnizoane, în condiții de pace, și despre care nu poți fi convins că nu vor adormi, decît dacă stau în picioare sau umblă, în comparație cu niște soldați antrenați în războiul cu beduinii și kabili, în care se folosesc tot felul de șiretlicuri și vicleșuguri ? În pofida tuturor acestor abateri de la regulament, numai o singură dată zuavii au fost luați prin surprindere de vicleanul lor inamic.

La frontiera de nord-vest a Indiei, Anglia posedă un ținut care sub aspect militar se aseamănă foarte mult cu Algeria. Aproape aceeași climă, același teren și aceeași populație în zona de frontieră. Acolo au loc adesea incursiuni

și tot felul de ciocniri ostile. Tocmai această regiune a dat armatei engleze pe unii dintre cei mai buni soldați ai ei. Este fără îndoială ciudat că aceste ciocniri îndelungate și pline de învățăminte n-au avut o influență durabilă asupra modului de îndeplinire a serviciului în infanteria ușoară a armatei britanice și că, după peste 20 de ani de lupte cu afganii și belucii, această parte a trupelor s-a dovedit atât de slab pregătită, încât a fost nevoie să se copieze în grabă modelele franceze pentru a face infanteria eficientă din acest punct de vedere.

• Pușcașii francezi au introdus în armata franceză: 1) un nou sistem de îmbrăcăminte și echipament: tunica, chipiul ușor, centironul pentru sabie în locul bandulierei; 2) pușca cu țevă ghintuită și știința mînuirii ei: sistemul modern de tir; 3) aplicarea pasului alergător pe distanțe mari și folosirea lui în mișcările de regrupare; 4) exercițiile de luptă cu baioneta; 5) gimnastica și 6) împreună cu zuavii — sistemul modern al formației desfășurate. Și, ca să fim sinceri, oare nu francezilor le datorăm multe din toate acestea, în măsura în care au fost adoptate în armata britanică?

Există încă numeroase posibilități de îmbunătățire. De ce nu și-ar aduce și armata britanică contribuția la ele? De ce nu s-ar forma chiar de pe acum la frontiera de nord-vest a Indiei, din trupele care acționează acolo, un gen de trupe în stare să facă pentru armata engleză ceea ce pușcașii și zuavii au realizat pentru armata franceză?

Scris de F. Engels de la mijlocul
lunii septembrie pînă la mijlocul
lunii octombrie 1860

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 3, 5
și 7 din 21 septembrie, 5 și 20
octombrie 1860 și în culegerea
„Essays Addressed to Volunteers”
Londra, 1861

Se tipărește după textul
culegerii, confruntat cu
textul apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Rusia se folosește de Austria. —
Congresul de la Varșovia

Berlin, 17 septembrie 1860

Germania prezintă în momentul de față un tablou mai ciudat, mai încilcit și mai jalnic decât oricare altă țară din Europa. Adevărata stare de lucruri din Germania poate fi cel mai bine înțeleasă printr-o simplă comparație între două evenimente: recenta adunare a Uniunii naționale germane la Coburg și apropiata întâlnire a principalilor suverani germani la Varșovia¹¹². În timp ce Asociația națională aspiră la unificarea patriei, renunțând la Austria germană și punându-și speranțele în Prusia, regentul Prusiei însuși își clădește planurile de rezistență împotriva agresiunii franceze pe restaurarea Sfintei Alianțe sub egida Rusiei. După cum se știe, politica externă rusă nu se sinchisește cîtusi de puțin de principii în sensul obișnuit al cuvîntului. Ea nu este nici legitimistă, nici revoluționară, și folosește cu aceeași ușurință orice prilej de extindere teritorială, indiferent dacă pentru acest lucru este necesar să fie de partea popoarelor răsculate sau de partea monarhilor beligeranți. Față de Germania, politica invariabilă a Rusiei a fost de a-și schimba partenerii. Ea se înțelege mai întii cu Franța pentru a frînge rezistența Austriei față de planurile ei în Orient, iar apoi trece de partea Germaniei pentru a slăbi Franța și a obține o poliță asupra recunoștinței germane, poliță pe care s-o sconteze mai tirziu pe Vistula sau pe Dunăre. În cazul unor complicații europene, ea va prefera întotdeauna o coalitie cu suveranii germani unei alianțe cu parveniții francezi, pentru simplul motiv că adevărata putere a Rusiei constă în superioritatea ei diplomatică, și nu în forța ei materială. Un război cu Germania, vecina sa nemijlocită, provocat de o alianță cu Franța, ar dezvălui slăbiciunea reală a colosului nordic, în timp ce, într-un război cu Franța, Rusia, datorită poziției sale geografice, ar constitui întotdeauna rezerva.

silind Germania să poarte adevărata povară a războiului și păstrînd pentru sine roadele victoriei. În această privință, puterile coalizate seamănă cu diferitele corpuri ale unei armate. În timp ce avangarda și centrul sînt puse în situația de a suporta lovitura principală, rezerva este aceea care hotărăște rezultatul bătăliei și repurtează victoria. Se prea poate ca visătorii germani să se amăgească cu iluzia deșartă că, sub presiunea puternică a unei lupte sociale lăuntrice legate de mișcarea de eliberare, Rusia va dezminți, de data aceasta, teza istoricului rus Karamzin că politica externă a Rusiei nu se schimbă niciodată.

Unii cred că un imperiu imens, sfîșiat de lupta de clasă și secătuit de criza financiară ar avea toate motivele să nu se amestece în treburile Europei; dar aceasta dovedește o greșită înțelegere a adevăratei naturi a mișcării care are loc în interiorul Rusiei. Oricare ar fi intențiile reale ale binevoitorului țar, el este tot atît de puțin în măsură să împace desființarea iobăgiei cu menținerea propriei sale autocrații, pe cît a fost în măsură să împace, în 1848, binevoitorul papă * unitatea Italiei cu interesele vitale ale papalității. Oricît de simplu ar suna cuvintele „eliberarea iobagilor în Rusia”, îndărătul lor se ascund cele mai diferite semnificații și cele mai contradictorii tendințe. Vălul pe care, la începutul mișcării, un fel de entuziasm general l-a aruncat asupra acestor tendințe contradictorii va cădea inevitabil de îndată ce se vor lua măsuri pentru a se trece de la vorbe la fapte. Eliberarea iobagilor, așa cum o înțelege țarul, înseamnă îndepărtarea ultimelor bariere care mai îngădesc autocrația imperială. Pe de o parte, ar fi înlăturată independența relativă a nobililor, întemeiată pe dominația lor necontrolată asupra majorității poporului rus; pe de altă parte, prin proiectul guvernului, care urmărește desființarea principiului „comunist”, ar fi lichidată autoadministrarea obștilor sătești ale țăranilor iobagi, bazată pe proprietatea lor, în cadrul obștii, asupra pămîntului înrobît. Iată cum concepea guvernul central eliberarea iobagilor. La rîndul lor, nobilii, adică acea parte influentă a aristocrației ruse care pierduse orice nădejde de a menține vechea stare de lucruri, erau dispuși să acorde iobagilor libertatea cu două condiții. Pe de o parte, cereau o despăgubire care i-ar fi transformat pe țărani din iobagi în datornici pe bază de ipotecă, astfel încît, în ceea ce privește interesele materiale

* — Pius al IX-lea. — *Nota red.*

nimic nu s-ar fi schimbat, cel puțin timp de două sau trei generații, în afară doar de forma de dependență iobagă — forma patriarhală fiind înlocuită printr-o formă nouă, civilizată. Pe de altă parte, pe lângă despăgubirea care ar urma să fie plătită de iobagi, nobilii cereau și o despăgubire suplimentară, plătită de stat. În schimbul puterii asupra iobagilor exercitate în cadrul local, la care se declarau gata să renunțe, ei pretindeau să li se confere o putere politică, care trebuia smulsă guvernului central și care, în fond, le-ar fi dat dreptul constituțional de a participa la conducerea generală a imperiului.

În sfârșit, iobagii înșiși preferau formula cea mai simplă în ceea ce privește problema eliberării lor. Prin aceasta ei înțelegeau vechea stare de lucruri, minus vechii lor stăpîni. În această luptă generală, în care guvernul, în pofida amenințărilor și a lingușirilor, întîmpina opoziția nobililor și a țăranilor, aristocrația — opoziția guvernului și a iobagilor folosiți de ei ca niște vite de muncă, iar țăranimea — opoziția comună a stăpînului ei suprem și a stăpînurilor ei locali —, în această luptă, așa cum se întîmplă de obicei în asemenea cazuri, deținătorii puterii au ajuns la o înțelegere pe socoteala clasei oprimate. Guvernul și aristocrația au căzut de acord să amîne deocamdată problema eliberării țăranilor și să-și încerce din nou norocul în aventuri externe. De aici înțelegerea secretă cu Ludovic Bonaparte în 1859¹¹³ și congresul oficial de la Varșovia cu participarea suveranilor germani în 1860. Războiul din Italia a slăbit în suficientă măsură încrederea în sine a Austriei pentru a o transforma, dintr-un obstacol, într-un instrument al planurilor politicii externe ale Rusiei, iar Prusia, care s-a făcut de rîs în cursul războiului printr-o perfidie ambițioasă, îmbinată cu o totală inactivitate, nu poate face altceva, amenințată fiind de Franța la frontiera ei renană, decît să meargă pe urmele Austriei. Una dintre marile erori ale partidului de la Gotha¹¹⁴ a fost aceea de a-și fi închipuit că Austria, în urma loviturilor pe care le va primi, probabil, din partea Franței, se va descompune în părțile ei constitutive, în așa fel încît Austria germană, eliberată de legăturile ei cu Italia, Polonia și Ungaria, va intra lesne în componența unui mare și unic imperiu german. O îndelungată experiență istorică ne-a arătat că fiecare război pe care Austria l-a dus împotriva Franței sau Rusiei nu eliberează Germania de influența austriacă, ci o înhamă doar la planurile Franței sau ale

Rusiei. A zdrobi Austria printr-o singură lovitură puternică, descompunând-o în părțile ei constitutive, ar fi o politică greșită din partea acestor puteri, chiar dacă ele ar dispune de forța necesară pentru o asemenea lovitură; în schimb, a slăbi Austria pentru a folosi rămășițele influenței ei în propriul lor interes a fost și va fi întotdeauna principalul obiectiv al operațiilor lor diplomatice și militare. Numai o revoluție germană, avînd unul din centrele ei la Viena și celălalt la Berlin, ar putea sfărîma în bucăți Imperiul habsburgic, fără a pune în primejdie integritatea Germaniei și fără a subordona regiunile ei negermane controlului francez sau rus.

N-ar fi fost exclus ca apropiatul Congres de la Varșovia să fi întărit considerabil poziția lui Ludovic Bonaparte în Franța dacă perspectiva unui conflict în Italia între adevăratul partid național și partidul francez nu ar pune sub semnul întrebării această posibilitate. Oricum ar fi, trebuie să nădăjduim că Congresul de la Varșovia va deschide, în sfîrșit, ochii Germaniei, făcînd-o să-și dea seama că, pentru a rezista unor agresiuni din afară sau pentru a realiza unitatea și libertatea în interior, ea trebuie să-i măture pe stăpînii ei dinastici.

Scris de K. Marx
la 17 septembrie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6072 din 10 octombrie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Situația din Prusia. —
[Prusia, Franța și Italia] 115

Berlin, 27 septembrie 1860

Prințul regent, care, așa cum am mai arătat cititorilor dv., de când a preluat puterea supremă, a devenit în adâncul sufletului său un legitimist îndârjit și acerb și, în pofida strălucitoarei etichete a liberalismului pe care i-au aplicat prorii oficiali ai paradusului prusian al nebunilor, a folosit recent un prilej pentru a da curs liber în mod public sentimentelor sale multă vreme înfrinate. Este ciudat, dar nu mai puțin adevărat faptul că, în momentul de față, prințul regent al Prusiei a închis drumul garibaldiștilor spre fortăreața Messinei, păstrînd acest important bastion militar pentru iubitul său frate, regele-bombă * al Neapolului. Ambasadorul Prusiei la Neapole, contele von Perponcher, personaj la fel de cunoscut pentru legitimismul său înversunat ca și baronul von Canitz, ambasadorul Prusiei la Roma, l-a însoțit, ca de altfel majoritatea colegilor săi, pe regele-bombalino la Gaeta, unde corveta militară prusiană „Lorelei” staționa pentru protecția supușilor germani. La 15 septembrie, citadela Messinei era pe punctul de a capitula. Ofițerii se declaraseră de partea lui Victor Emanuel și trimiseseră o delegație la Gaeta pentru a-i comunica regelui că fortăreața nu mai poate rezista. A doua zi delegația s-a înapoiat la Messina pe corveta „Lorelei”, care avea la bord și un împuternicit al guvernului prusian. Imediat după sosirea vasului, acesta a pornit spre citadelă, unde a avut o lungă convorbire cu comandantul trupelor napolitane. În afară de propria sa elocință, agentul prusian era înarmat și cu un vraf de depeșe din partea regelui, prin care acesta îl îndemna pe general să reziste și respingea categoric orice propunere de capitulare, fie și în cele mai avantajoase condiții, dat fiind că forturile aveau provizii

* — Ferdinand al II-lea. — *Nota red.*

suficiente pentru câteva luni. În timpul cît s-a aflat la Messina comisarul prusian, din citadelă s-au auzit strigăte de: „Evviva il Re!”*, iar după plecarea lui, tratativele începute în vederea stabilirii condițiilor de capitulare au fost brusc întrerupte. La primirea acestor știri, contele Cavour s-a grăbit să înainteze un protest la Berlin, arătînd că „s-a abuzat de pavilionul prusian” și s-a încălcat promisiunea de a se păstra o perfectă neutralitate în războiul revoluționar din Italia. Cu toate că protestul era întemeiat, contele Cavour era cel mai puțin indicat pentru a-l exprima. D-l von Schleinitz — ale cărui depeșe căpătaseră o oarecare faimă în timpul războiului din 1859 prin tonul lingușitor, considerațiile echivoce și arta incomparabilă de a compensa prin prolixitate sărăcia de argumente — s-a grăbit să folosească prilejul pentru a intra în grațiile prințului regent și a trece, în sfîrșit, de la șoapta șmerită la nota stridentă a aroganței. El i-a dat lui Cavour o ripostă energică, declarînd fără ocol că Sicilia încă n-a devenit o provincie sardă, că prevederile tratatului sînt zilnic încălcate de curtea din Torino și că, dacă contele Cavour doarește să protesteze împotriva intervenției străine în Italia, ar trebui să-și adreseze protestul la Tuileries.

Rechemarea ambasadorului francez de la Torino este considerată aici ca un subterfugiu evident, întrucît este îndeobște cunoscut faptul că, imediat după întîlnirea de la Chambéry dintre Ludovic Bonaparte și d-nii Farini și Cialdini, acestuia din urmă i s-a încredințat conducerea invaziei trupelor piemonteze în statul papal. Această invazie a fost proiectată la Chambéry cu scopul de a smulge inițiativa din mîinile lui Garibaldi și a i-o trece lui Cavour, sluga cea mai docilă a împăratului francez. După cum se știe, la Tuileries războiul revoluționar din Italia de sud nu este considerat ca o avalanșă declanșată întîmplător, ci ca un act deliberat al partidului italian independent, care, din momentul cînd Ludovic-Napoleon a pășit pe via sacra¹¹⁶, a declarat că răscoala Sudului este singurul mijloc de a scăpa de coșmarul protecției franceze. Într-adevăr, în proclamația adresată poporului italian la 16 mai 1859, Mazzini a declarat fățiș:

„În anumite condiții, indiferent unde s-ar găsi austriecii, pe teritoriul italian sau în vecinătate, Nordul se poate grupa sub steagul lui Victor Emanuel. Insurecția din Sud trebuie însă să se desfășoare altfel, în mod mai independent. O insurecție cu forțe unite, care să instaureze un guvern provizoriu, să se înarmeze și să aleagă punctul strategic în

* — „Trăiască regele!” — Nota trad.

vederea menținerii pe poziție și atragerii voluntarilor din Nord, din Neapole și din Sicilia — iată ce mai poate salva cauza Italiei și instaura puterea de stat, reprezentată de tabăra națională. Datorită existenței acestei tabere și voluntarilor din Nord, Italia mai poate deveni la sfârșitul războiului, oricare ar fi intențiile inițiatorilor acestuia, arbitrul suprem al propriului său destin... O asemenea manifestare a voinței poporului ar exclude orice nouă împărțire a Italiei, orice import de noi dinastii, orice pace pe Adige sau pe Mincio, orice cedare a vreunei părți din teritoriul italian. Dar numele Romei este indisolubil legat de acela al Italiei. Acolo, în această cetate sfântă, este Paladiul * unității noastre naționale. Datoria ei este nu de a spori armata sardă printr-o gloată peștriță de voluntari, ci de a dovedi Franței imperiale că acela care servește drept sprijin clespotismului papal la Roma nu va fi niciodată recunoscut ca luptător pentru independența Italiei... Dacă Roma își va uita datoria, va trebui să acționăm noi în numele locuitorilor ei. Roma simbolizează unitatea patriei. Sicilia, Neapole și voluntarii Nordului trebuie să constituie armata ei”.

Aceste cuvinte din proclamația lui Mazzini din mai 1859 au fost repetate de Garibaldi atunci când, aflându-se în fruntea armatei populare create în Sicilia și Neapole, a promis că va proclama unitatea Italiei de pe înălțimea Quirinalului ¹¹⁷.

Cititorii își amintesc, desigur, că de la bun început Cavour a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a crea dificultăți expediției lui Garibaldi; că, după primul succes al eroului popular, l-a trimis la Palermo pe La Farina, împreună cu doi agenți bonapartiști, cu scopul de a-i smulge cuceritorului puterea dictatorială; că mai târziu Cavour a căutat să contracareze fiecare acțiune militară a lui Garibaldi mai întâi prin contramăsuri diplomatice și apoi prin contramăsuri militare **. După căderea orașului Palermo și înaintarea spre Messina, popularitatea lui Garibaldi a crescut atât de mult în rîndurile populației și armatei din Paris, încît Ludovic-Napoleon a considerat mai prudent să recurgă la metoda adulării. Când generalul Türr, demis la timpul său din serviciul activ, a sosit la Paris, împăratul l-a copleșit cu atenții. Oaspete de onoare la Palais Royal, el a fost primit pînă și la Tuileries ¹¹⁸, unde împăratul i-a exprimat admirația sa fără de margini pentru recent „anexatul” său supus, eroul din Nisa, și nu și-a precupețit dovezile de bunăvoință, ca, de pildă, tunuri ghintuite etc. În același timp i s-a dat de înțeles generalului Türr că, după părerea împăratului, de îndată ce Garibaldi va fi cucerit Neapole și va fi stăpîn pe flota napolii-

* Statuia zeiței Pallas sau Minerva, care era considerată drept o garanție a conservării orașului Troia. În sens figurat — cheazăse. ocrotire — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 95—98. — *Nota red.*

tană, el nu ar avea ceva mai bun de făcut decît să încerce ca, împreună cu emigranții unguri, să debarce la Fiume și să înalțe acolo stindardul revoluției ungare. Dar Ludovic-Napoleon pornea de la premise cu totul greșite cînd presupunea că Türr este omul sau cel puțin își închipuia că este omul capabil să exercite cea mai mică influență asupra acțiunilor lui Garibaldi. Türr, pe care-l cunosc personal, este un soldat viteaz și un ofițer priceput, însă în afara sferei activității militare este o nulitate, sub nivelul mediu al muritorilor de rînd. El este lipsit nu numai de o maturitate spirituală și de un intelect cultivat, ci și de instinctul și istețimea înnăscute, care pot suplini educația, studiile și experiența. Într-un cuvînt, este un om blajin, foarte agreabil, credul în cel mai înalt grad, dar în nici un caz capabil să dirijeze pe cineva din punct de vedere politic, și cu atît mai puțin pe Garibaldi, care, pe lîngă un suflet înflăcărat, are și ceva din acel subtil geniu italian întilnit atît la Dante cît și la Machiavelli. Așadar, speranțele puse în Türr s-au dovedit a fi deșarte, cel puțin așa se spune în cercurile de la Tuileries. S-a recurs atunci la Kossuth, care a fost trimis la Garibaldi pentru a-l convinge de justetea planurilor împăratului și a-l abate de pe calea cea dreaptă care duce la Roma. Garibaldi s-a folosit de Kossuth ca de un mijloc care să stîrnească entuziasmul revoluționar, și în acest scop a dispus să fie primit în ovațiile mulțimii. În același timp a știut însă să facă în mod inteligent o distincție între numele lui, care reprezenta o cauză populară, și misiunea lui, care ascundea o capcană bonapartistă. Kossuth s-a întors foarte deprimat la Paris; pentru a-și dovedi totuși fidelitatea față de interesele împăratului, i-a trimis lui Garibaldi o scrisoare în care, așa cum relatează „Opinion nationale”¹¹⁹, acest „Moniteur” * al lui Plon-Plon, îl îndeamnă să se împace cu Cavour, să renunțe la orice încercare de a porni împotriva Romei, pentru a nu indispuce Franța, adevărata nădejde a naționalităților oprimate, și chiar să lase Ungaria în voia soartei, această țară nefiind încă coaptă pentru insurecție.

Este inutil să vă mai spun că aici, la Berlin, acțiunile liberalismului guvernamental au scăzut simțitor în legătură cu apropiatul Congres de la Varșovia, unde cîrmuitorii, prin grația divină, își vor da mîna, iar miniștrii lor de externe — prințul Gorceakov, contele Rechberg și propriul nostru domn von Schleinitz — se vor întilni într-un colț confortabil al unei

* „Buletin oficial”. — Nota trad.

anticamere aurite pentru a da de acolo direcția cuvenită viitoareii istorii a omenirii.

Tratativele dintre Prusia și Austria în vederea încheierii unui nou tratat comercial între Uniunea vamală și Austria, prevăzut în tratatul din 19 februarie 1853¹²⁰, pot fi considerate întrerupte, dat fiind că guvernul prusian a declarat în mod categoric că nici nu poate fi vorba de aducerea la același nivel sau de o apropiere a tarifelor vamale.

Scriș de K. Marx
la 27 septembrie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6076 din 15 octombrie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Artileria de voluntari

Problema artileriei de voluntari prezintă o deosebită importanță și merită să fie discutată pe larg — cu atât mai mult cu cât pînă acum rolul pe care ea urmează să-l joace în apărarea țării nu pare să fi fost definit cu toată claritatea.

Așadar, prima chestiune care trebuie lămurită este, evident, aceea a sferei de acțiune a artileriei de voluntari. Atîta timp cît această problemă nu se rezolvă, nu poate exista un sistem unitar de instrucție în diferitele unități. Or, cum știința artileriei cuprinde cele mai variate discipline, care cu greu ar putea fi însușite — teoretic și practic — de către toți voluntarii, ofițeri și soldați, diversele unități care ar putea deveni necesare pentru acțiunile militare s-ar prezenta foarte neomogen pregătite pentru îndeplinirea obligațiilor ce le revin. În această situație, numeroase companii, primind anumite misiuni, s-ar dovedi prea puțin pregătite pentru a le aduce la îndeplinire.

În notele ce urmează nu ne propunem cîtuși de puțin să vorbim despre ceea ce ar trebui sau nu ar trebui să fie artileria de voluntari. Vrem să subliniem doar unele dintre condițiile de care trebuie să se țină seama la formarea artileriei de voluntari, ca și a oricărei alte artilerii, și să pregătim astfel discuția pe care o preconizăm și în urma căreia este necesar să se ajungă, în ultimă instanță, la precizarea sferei de acțiune a unităților artileriei de voluntari.

Artileria se împarte în artilerie de cîmp, care acționează pe cîmpul de luptă împreună cu infanteria și cu cavaleria, fiind înzestrată cu tunuri trase de cai, și artilerie de asediu sau de cetate, care acționează cu tunuri grele în cadrul unor baterii fixe și adăpostite și este folosită la atacarea sau apărarea punctelor fortificate. În timp ce, într-o armată

regulată, durata serviciului soldaților și pregătirea științifică specială a ofițerilor oferă posibilitatea instruirii întregului efectiv pentru serviciul în ambele categorii de artilerie, cel puțin într-o asemenea măsură încît, la nevoie, fiecare companie să poată fi chemată să îndeplinească oricare îndatorire, cu totul alta este situația în cazul voluntarilor, atît ofițeri cît și soldați, care nu pot să consacre decît o parte din timpul lor obligațiilor militare. În Franța, Austria și Prusia, artileria de cîmp este cu totul separată de artileria de garnizoană sau de asediu. Dacă așa stau lucrurile în armatele regulate permanente, trebuie să existe, fără îndoială, anumite cauze care vor acționa mult mai puternic într-o armată de voluntari.

Deservirea unui tun de cîmp nu este atît de deosebită de aceea a unui tun greu de baterie încît soldații unei companii de voluntari să nu le poată învăța cu ușurință pe amîndouă. În schimb, natura îndatoririlor ofițerilor diferă atît de mult în cele două cazuri, încît numai o pregătire specială și o practică îndelungată i-ar putea califica pentru a îndeplini la fel de bine ambele genuri de obligații. Principalele calități ale unui ofițer de artilerie de cîmp sînt următoarele: orientarea rapidă în situația militară dată, aprecierea justă a terenului și a distanțelor, cunoașterea perfectă a capacității de acțiune a tunurilor sale, astfel încît să poată rezista unui atac pînă în ultimul moment, fără a pierde nici un tun, cunoașterea, pe baza unei experiențe îndelungate, a posibilităților cailor și a felului în care trebuie îngrijiți în timpul unei campanii, și, în sfîrșit, îndrăzneală îmbinată cu precauție. Unui ofițer de artilerie de garnizoană sau de asediu i se cer: o pregătire științifică, cunoștințe teoretice în toate ramurile artileriei, în domeniul fortificațiilor, matematicii și mecanicii, priceperea de a aplica în practică cunoștințele dobîndite, o atenție deosebită și permanentă în construirea și refacerea fortificațiilor din pămînt, precum și față de eficiența unui foc concentrat, și, în sfîrșit, curaj, izvorît mai mult din tenacitate decît din impetuozitate. Încredințați căpitanului unei baterii cu tunuri de 9 pfunzi comanda unui bastion, și, oricît de bun ar fi, va trebui să învețe multă vreme pînă să ajungă să facă față acestei sarcini; puneți în fruntea unei baterii de artilerie cu cai un ofițer care timp de cîțiva ani nu s-a ocupat de altceva decît de tunuri de asediu, și-i va trebui multă vreme pentru a se dezbara de încetineala sa metodică și pentru a dobîndi rapiditatea de acțiune necesară în noul gen de armă.

Dificultățile vor fi și mai mari cu subofițerii, cărora le lipsește pregătirea teoretică a superiorilor lor.

În cadrul celor două categorii de artilerie, artileristul de garnizoană pare să fie cel mai ușor de format. Inginerii civili, posedînd toate cunoștințele teoretice preliminare necesare, vor învăța foarte repede să aplice în domeniul artileriei principiile științifice care le sînt familiare. Ei își vor însuși cu ușurință mînuirea diferitelor mecanisme folosite la deplasarea artileriei grele, construirea bateriilor, precum și regulile fortificației. Ei constituie, prin urmare, acea categorie din care vor trebui aleși cu precădere ofițerii artileriei de voluntari, fiind deosebit de indicați pentru serviciul în artileria de garnizoană. Același lucru este valabil pentru subofițeri și artileriștii de rînd. Toți aceia care au avut multe contingente cu mașinile, cum ar fi: inginerii, mecanicii, fierarii, reprezintă pentru artilerie cel mai bun material, și de aceea marile centre industriale ar trebui să furnizeze cele mai bune unități. Tragerile de instrucție cu tunuri grele nu sînt posibile în interiorul țării, dar marea nu este chiar atît de departe de orașele noastre din Lancashire și Yorkshire încît să nu se poată organiza din cînd în cînd în acest scop excursii pe litoral. Pe lîngă aceasta, pentru bateriile artileriei grele, unde la fiecare lovitură se vede căderea proiectilului și artileriștii își pot corecta singuri tragerea, tragerile de luptă nu prezintă o importanță primordială.

Există și o altă obiecție împotriva încercării de a se organiza o artilerie de cîmp formată din voluntari — costul ridicat al tunurilor și al cailor respectivi. Este adevărat că mai multe companii, unindu-se laolaltă, ar putea suporta, să zicem, cheltuiala procurării cailor pentru cîteva tunuri pe durata lunilor de vară, pentru a face apoi instrucție cu rîndul, dar în felul acesta nici soldații, nici ofițerii nu vor deveni artileriști de cîmp calificați. Cheltuielile legate de echiparea unei baterii de cîmp de șase tunuri sînt considerate în general ca fiind aproximativ egale cu cele necesare echipării unui întreg batalion de infanterie. Nici o companie de artilerie de voluntari nu și-ar putea permite asemenea cheltuieli. Or, dacă ținem seama de faptul că pierderea unui tun pe cîmpul de luptă se consideră o rușine, este foarte îndoielnic ca vreun guvern să fie dispus, în caz de invazie a unui inamic, să încredințeze unităților de artilerie de voluntari tunuri de cîmp, cai și călăreți în aceleași condiții în care pușcașii voluntari sînt înzestrați cu arme de mînă.

Pornind de la cele arătate mai sus, ca și de la o serie de alte considerente, nu putem să nu tragem concluzia că, pentru artileria de voluntari, sfera de acțiune adecvată este completarea cu servanți a tunurilor grele din bateriile fixe de coastă. În orașele din interiorul țării se vor face în mod inevitabil încercări de instruire a voluntarilor în artileria de câmp pentru a se menține în rândurile lor interesul față de acest gen de armă. Și, fără îndoială, atât ofițerii cât și soldații nu vor avea decît de cîștigat de pe urma familiarizării, în măsura posibilului, cu mînuirea tunurilor ușoare trase de cai. Mărturisim însă, pe baza propriei noastre experiențe în acest gen de armă, că avem îndoieli serioase în ceea ce privește posibilitatea pregătirii voluntarilor pentru serviciul de câmp în armata activă. Totuși, voluntarii vor avea multe de învățat, ceea ce le va fi la fel de folositor în mînuirea tunurilor grele și le va permite să-și dovedească priceperea atunci cînd vor trebui să lucreze cu ele.

Mai este și o altă problemă la care am vrea să ne referim. Artileria este, într-o măsură mult mai mare decît infanteria și cavaleria, un gen de armă care prin însăși natura sa necesită cunoștințe teoretice, și, ca atare, eficiența ei este în funcție mai ales de cunoștințele teoretice și practice ale ofițerilor. Nu ne îndoim că în curînd „Manualul artileristului” întocmit de maiorul Griffith ¹²¹ se va afla în posesiunea fiecărui ofițer din artileria de voluntari. Conținutul acestei lucrări arată cît de variate sînt problemele cu care trebuie să se familiarizeze un ofițer de artilerie și chiar un subofițer pentru a putea cît de cît pretinde că este priceput în arma lui. Or, această carte nu este decît un scurt rezumat a ceea ce trebuie să știe un artilerist iscusit. Pe lîngă instrucția obișnuită a companiilor și a batalioanelor, comună infanteriei și artileriei, el trebuie să cunoască o mulțime de tunuri de diferite calibre, afetele și platformele lor, încărcăturile, bătaia tunurilor și a diferitelor proiectile. La acestea se adaugă necesitatea de a cunoaște construcția bateriilor, știința asediilor, fortificațiile permanente și de câmp. Artileristului i se cere să fie familiarizat cu pregătirea munițiilor și a mijloacelor pirotehnice, în sfîrșit, să stăpînească teoria tragerilor de artilerie, care în prezent, în urma introducerii tunurilor cu țevă ghintuită, se îmbogățește cu lucruri noi și remarcabile. Toate aceste lucruri trebuie însușite atât teoretic cît și practic, și toate sînt la fel de importante, căci, în cazul cînd vor fi chemați în serviciul activ, artileriștii voluntari se vor găsi

În impas dacă nu vor fi acordat atenția cuvenită tuturor acestor ramuri ale științei artileriei. De aceea, dintre toate unitățile de voluntari, artileria este aceea în care pregătirea ofițerilor prezintă cea mai mare importanță, și noi sperăm și sîntem încredințați că ei vor depune toate eforturile pentru a acumula experiența practică și cunoștințele teoretice fără de care se vor pomeni nepregătiți în zile de grea încercare.

Scris de F. Engels
în prima jumătate
a lunii octombrie 1860

Publicat în „The Volunteer Journal.
for Lancashire and Cheshire” nr. 6
din 13 octombrie 1860 și în cule-
gerea „Essays Addressed to Vo-
lunteers”, Londra, 1861

Se tipărește după textul culegerii,
confruntat cu textul apărut în
revistă

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Pregătiri de război în Prusia

Berlin, 23 octombrie 1860

Minia și teama stîrnite în rîndurile liberalilor noștri de participarea prințului regent la congresul de la Varșovia se manifestă, ca orice nemulțumire a adevăraților liberali prusieni, prin calomniile înverșunate la adresa Austriei și a proaspetei sale constituții¹²². În primul rînd, nu i se va ierta niciodată lui Franz Joseph faptul că i-a privat pe acești domni de principala consolare și de invariabila temă a prolixei lor mulțumiri de sine, și anume contrapunerea Prusiei „constituționale” Austriei „absolutiste”. Constituția austriacă poate, desigur, da loc nu numai la șicane, ci și la tot felul de temeri serioase. Împrejurările în care acest dar a fost acordat și miinile care l-au oferit îi imprimă mai curînd un caracter de subterfugiu decît de concesiune sinceră. Să nu uităm că la 4 martie 1849, Franz Joseph a promulgat principiile generale ale unei constituții pentru a le anula în anul următor, după ce deznodămîntul războiului s-a dovedit a fi în favoarea sa¹²³. De altfel, anele istoriei nu oferă exemple din care să reiasă că ar fi existat monarhi care să-și fi îngădit propriile lor privilegii și să fi cedat în fața revendicărilor poporului altfel decît sub o puternică presiune din afară, după cum nu există cazuri ca ei să-și fi respectat cuvîntul atunci cînd aveau posibilitatea de a-și încălca, fără teamă de răspundere, jurămintele și promisiunile. Vechea constituție ungară¹²⁴ nu a fost reintrodusă în întregime, întrucît două dintre cele mai importante drepturi ale dietei de la Pesta — votarea veniturilor de stat și recrutarea de trupe — au fost transferate Reichsratului de la Viena, care urmează să se transforme în Reichstag al întregului imperiu, și de aceea investit cu atribute care vor deveni, pe cît se vede, izvorul unor conflicte permanente între el și diferitele diete naționale sau provinciale. Întrucît constituțiile provinciilor germane și slave se limitează la

principiile cele mai generale și mai vagi, ele pot fi interpretate în fel și chip. Cea mai mare deficiență a constituției constă, după părerea maghiarilor, în despărțirea Croației, Serbiei și Transilvaniei de Ungaria și acordarea unor diete proprii acestor provincii. Dacă ne reamintim însă de evenimentele din 1848—1849, sîntem îndreptățiți să ne îndoim că croații, slovenii, sîrbii și valahii vor fi dispuși să împărtășească această nemulțumire și să-i sprijine pe unguri. În cazul de față, oamenii de stat vienezi au jonglat, se pare, în mod abil cu principiul naționalităților, utilizîndu-l în favoarea lor.

În ceea ce privește însă Reichstagul întregului imperiu, care sub numele de Reichsrat își are sediul la Viena și este alcătuit din delegați numiți de diferitele diete din Galiția, Ungaria, Transilvania, Croația, Serbia, Veneția și din provinciile germane, și nu se află sub autoritatea Confederației germane, nu va contribui oare acest Reichstag la ruperea relațiilor existente între Austria germană și Confederația germană? Iată tema majoră pe care perorează neconținut reprezentanții liberalismului prusian, oficial, în veșnică căutare de noi argumente în favoarea ideii lor preferate — excluderea Germaniei austriece din Confederația germană. Toate raționamentele lor pornesc însă de la o premisă falsă — ei iau în serios constituția lui Franz Joseph. Deși aceasta din urmă trebuie considerată ca un truc abil al dinastiei austriece, totuși ea oferă diferitelor popoare oprimate de jugul habsburgic o posibilitate excelentă de a-și făuri propriul lor destin și a deschide o nouă eră de revoluții. Pentru moment, constituția austriacă și-a dovedit utilitatea prin aceea că a dat peste nas trufiei fariseice a pseudoliberalilor prusieni și a răpit dinastiei Hohenzollern unicul avantaj cu care se putea lăuda față de rivala sa, și anume de a salvarda în continuare interesele birocrăției și militarismului sub masca mai onorabilă a constituționalismului. Pentru a vă oferi o imagine clară a situației reale din această mult lăudată Prusie „regenerată”, este necesar să revenim asupra schimbărilor care au avut loc recent în organizarea armatei prusiene. După cum vă amintiți, Camera deputaților din Prusia, neavînd curajul de a sfida opinia publică printr-o aprobare fățișă a propunerilor guvernului referitoare la reorganizarea armatei, sau de a se împotrivi cu hotărîre înclinațiilor de soldătoi ale prințului regent, a recurs la expedientul obișnuit al celor slabi, alegerea unei căi de mijloc — nici cal, nici măgar. Ea a

refuzat să aprobe planul guvernului de reorganizare a armatei, dar a votat pentru alocarea sumei de 9 500 000 de dolari în scopul de a aduce armata în stare să facă față primejdiilor din afară. Cu alte cuvinte, deputații prusieni au aprobat fondurile necesare guvernului în vederea îndeplinirii planului său, dar au făcut-o folosind un pretext artificial. De îndată ce parlamentul prusian a intrat în vacanță, guvernul, încălcând în mod fățiș condițiile în care fusese obținută alocarea fondurilor, a început, fără a mai sta pe gânduri, să introducă în organizarea armatei schimbările dorite de prințul regent și respinse de așa-zișii reprezentanți ai poporului. În timpul vacanței parlamentare, efectivul armatei permanente a fost dublat, numărul regimentelor fiind sporit de la 40 la 72 de regimente de linie și 9 regimente de gardă. Astfel, prin voința supremă a prințului regent și prin ignorarea vădită nu numai a voinței poporului, ci și a votului pseudoreprezentanților săi, cheltuielile anuale permanente pentru bugetul militar au fost sporite cu 100%. Să nu vă închipuiți însă ca prințul de Hohenzollern sau vreunul din colegii săi riscă să împărtășească soarta lui Strafford¹²⁵. Totul se va limita la unele murmure timide, pierdute printre declarații înflăcărâte de atașament față de dinastie și de încredere nelimitată în guvern. Dat fiind că chiar și vechea organizare a armatei, bazată mai ales pe o populație rurală, a devenit o povară insuportabilă pentru finanțe și o piedică în calea activității productive a unui popor care între timp pășise pe calea unei dezvoltări industriale, este ușor de înțeles în ce măsură armata, dublată acum ca număr, va înăbuși cele mai prețioase energii ale maselor populare și va seca izvoarele avuției naționale. Armata prusiană se poate lăuda de pe acum că, în raport cu numărul populației și cu resursele naționale, este cea mai mare armată din Europa.

După cum știți, când un suveran din dinastia Hohenzollern vorbește despre sine sau vreun ministru sau un funcționar al său vorbește despre el, folosește titulatura de „Kriegsherr”, adică „comandant suprem de oști”. Aceasta, desigur, nu înseamnă că regii și regenții prusieni ar avea vreo putere asupra destinelor războiului. Puternica lor năzuință spre menținerea păcii și binecunoscuta lor înclinare de a fi bătuți în luptă deschisă o dovedesc cât se poate de bine. Titlul de „comandant suprem de oști”, atât de drag suveranilor de Hohenzollern, înseamnă mai curînd că adevăratul sprijin al puterii lor regale trebuie căutat nu în popor-

ci într-o parte a acestuia, ruptă de mase și opusă lor, deosebindu-se de ele prin galoanele pe care le poartă, muștruluită în spiritul unei supunerii pasive, dresată ca o simplă unealtă a dinastiei, de care aceasta dispune ca de proprietatea sa și pe care o folosește potrivit capriciilor sale. Iată de ce un rege prusian mai curînd va abdica decît să permită armatei sale să jure credință constituției. Prin urmare, un suveran din dinastia Hohenzollern, fiind regele poporului său numai în măsura în care este „comandant suprem de oști”, cu alte cuvinte proprietarul armatei, trebuie înainte de toate să-și iubească cu pasiune armata, s-o răsfete, s-o măgulească și s-o hrănească cu bucăți tot mai grase din avuția națională. Acest țel măreț a fost atins prin noua organizare a armatei. Numărul ofițerilor a fost dublat și avansarea rapidă în grad, care caracterizează armatele franceză, austriacă și rusă și care în trecut era un motiv de invidie pentru ofițerii prusieni, le-a fost asigurată fără să fie nevoie ca ei să-și expună prețioasele lor vieți celui mai mic pericol.

De aici uriașul entuziasm față de prințul regent și de miniștrii săi „liberali” care domnește acum nu printre soldații de rînd, ci printre ofițerii armatei prusiene. În același timp, aristocrații vinători de vulpi¹²⁶, care mormăiau împotriva frazeologiei liberale a noului regim, s-au împăcat pe deplin cu el datorită noii posibilități ce li s-a oferit ca fiii lor mai mici să fie întreținuți din vistieria statului. Toate acestea au un singur dezavantaj chiar și din punctul de vedere al dinastiei. Prusia și-a concentrat acum toate forțele disponibile în armata permanentă. În cazul cînd această armată va fi înfrîntă, nu-i va mai rămîne țării nici o rezervă la care să poată recurge.

Scris de K. Marx
la 23 octombrie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6097 din 8 noiembrie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

FRIEDRICH ENGELS

**Istoricul
puștii ghintuite**

I

Puşca ghintuită este o invenție germană, care datează de la sfârșitul secolului al XV-lea. Primele puști ghintuite au fost făcute cu scopul evident de a ușura încărcarea armei cu un glonț aproape etanș. De aceea ghinturile erau drepte, fără pas elicoidal, ele servind doar pentru a micșora frecarea glonțului în țeava puștii. Glonțul era înfășurat într-o bucată de stofă sau pânză îmbibată cu grăsime (plasture) și, în felul acesta, putea fi îndesat pe țeavă fără prea mare greutate. Aceste puști ghintuite, oricât de primitive au fost ele, dădeau la tragere rezultate mult mai bune decât puștile cu țeavă lisă din acea vreme, care trăgeau cu gloanțe cu un diametru mult mai mic decât diametrul țeavii.

Mai tirziu caracterul puștii ghintuite a suferit o modificare radicală datorită faptului că ghinturile au căpătat o formă elicoidală, care a transformat țeava într-un fel de piuliță elicoidală. Datorită faptului că plasturele înfășura strâns glonțul, acesta era dirijat pe ghinturi și, căpătînd o rotație elicoidală, o păstra în timpul mișcării pe traiectorie. Curînd s-a stabilit că acest procedeu, cu ajutorul căruia se imprima glonțului o mișcare de rotație, sporea considerabil atît bătaia armei, cît și precizia tragerii, și, de aceea, în scurtă vreme ghinturile drepte au fost înlocuite cu ghinturi elicoidale.

Acesta a fost tipul de pușcă ghintuită care a fost pretutindeni folosit mai bine de două sute de ani. Dacă facem abstracție de trăgaci și de cătarea mai îngrijit lucrată, se poate spune că pînă în 1828 acestei arme nu i-au fost aduse aproape nici un fel de perfecționări. Ea era net superioară muschetei cu țeavă lisă în ceea ce privește precizia, dar nu și în ceea ce privește bătaia; la o distanță de peste 300—500 de iarzi nu mai puteai conta pe precizia tragerii ei. În afară

de aceasta, încărcarea vechii puști ghintuite era relativ anevoioasă. Operația prin care glonțul era introdus în canalul țevii răpea destul timp; pulberea și glonțul înfășurat în plasture trebuiau introduse separat în țeavă, astfel încît nu se putea trage mai mult de o lovitură pe minut. Aceste deficiențe ale puștii ghintuite o făceau improprie pentru a fi folosită pe scară largă în armate, în special în secolul al XVIII-lea, perioadă în care focul rapid al liniilor desfășurate era hotărîtor în toate bătăliile. Pentru o asemenea tactică, vechea muschetă cu țeavă lisă, cu toate inconvenientele ei evidente, era totuși preferabilă. De aceea pușca ghintuită avea căutare mai ales la vînătoare de cerbi și de capre de munte, iar ca armă militară era folosită numai în mod excepțional în cîteva batalioane de pușcași de elită, în armatele care aveau posibilitatea să recruteze un număr suficient de vînători încercați pentru a forma asemenea batalioane.

Războaiele din timpul revoluției americane și a celei franceze¹²⁷ au adus mari schimbări în tactica acțiunilor militare. De atunci s-a introdus un dispozitiv de luptă fracționat: imbinarea între lanțurile de trăgători înaintate și coloanele dispuse în spate a devenit principala caracteristică a luptei moderne. În cea mai mare parte a luptei, forțele principale stau în spate, ele sînt ținute în rezervă sau în așa fel manevrate, încît să poată fi concentrate în punctul slab al inamicului; ele sînt introduse în acțiune numai în momentele hotărîtoare, în timp ce lanțurile de trăgători și întăririle lor nemijlocite duc o luptă neîntreruptă. Ele consumă cea mai mare parte din muniții, deși obiectivele focului lor rareori depășesc frontul unei companii; în multe cazuri, ele sînt nevoite să tragă asupra unor ostași izolați, bine adăpostiți în spatele unor obiecte care îi protejează. Cu toate acestea, acțiunea focului de pușcă al lanțurilor de trăgători este cît se poate de importantă, deoarece pușcașii pregătesc atacul și sînt primii care întîmpină orice atac inamic: lor le revine nu numai misiunea de a slăbi rezistența inamicului, care ocupă ferme izolate și sate, ci și de a atenua impetuozitatea contraatacului inamicului. Dar cu vechea „brown Bess”, nici una din aceste misiuni nu putea fi îndeplinită în mod satisfăcător. Cine s-a aflat vreodată sub focul unor pușcași care trăgeau cu muscheta cu țeavă lisă nu poate să aibă decît un profund dispreț pentru eficacitatea ei la distanțe mijlocii. Dar nici pușca ghintuită în

vechea ei formă nu îndeplinea condițiile necesare pentru a fi folosită de toți pușcașii. Pentru a accelera încărcarea, vechea pușcă ghintuită ar fi trebuit să fie scurtă, atât de scurtă, încât n-ar mai fi putut servi ca suport pentru baionetă. Din această cauză, pușcașii înarmați cu puști ghintuite erau folosiți numai pe poziții în care să fie feriți de atacurile la baionetă ale infanteriei și de atacurile cavaleriei.

În aceste împrejurări se punea de la sine problema inventării unei arme care să îmbine bătaia și precizia puștii ghintuite cu rapiditatea și ușurința de încărcare a muschetei cu țeavă lisă, precum și cu lungimea țevii ei, o armă care să fie în același timp și o armă de foc, și o armă albă și care să poată fi dată în mîna oricărui infanterist.

Vedem, așadar, că, o dată cu introducerea lanțurilor de trăgători în tactica modernă, a apărut și cerința unor arme de luptă perfecționate. În secolul al XIX-lea, ori de cîte ori se conturează o cerință justificată de împrejurările date, ea este categoric împlinită. La fel s-a întîmplat și în cazul de față. Aproape toate perfecționările aduse armelor portative începînd din 1828 vizau acest scop.

Dar înainte de a încerca să trecem în revistă perfecționările care au adus schimbări atât de mari și atât de numeroase armelor de foc ghintuite ca urmare a faptului că s-a renunțat la vechiul sistem prin care glonțul era încărcat pe la gura țevii, ne îngăduim să aruncăm o privire asupra încercărilor de a aduce puștii perfecționări pe baza vechii metode de încărcare.

Pușca ghintuită cu țeava ovală, cunoscută în Anglia sub denumirea de pușca ghintuită Lancaster, a fost folosită pe continent timp de peste 40 de ani. Așa, de pildă, o găsim pomenită într-o carte militară germană tipărită în 1818. În Braunschweig colonelul Berner a perfecționat-o, iar în 1832 întreaga infanterie a acestui ducat a fost înzestrată cu asemenea puști ghintuite, care aveau țeava puțin ovală, iar glonțul oval era introdus în țeavă după vechea metodă de încărcare. Glonțul oval urma să fie folosit însă numai în cazul tragerii foc cu foc. Pentru focul de salvă soldații aveau gloanțe sferice de calibru mic, care alunecau la fel de ușor pe țeavă în jos ca orice glonț de muschetă. Totuși, inconveniente ale acestui sistem erau evidente. Îl putem releva numai ca o primă încercare de a înzestra cu muschete ghintuite întreaga infanterie a unei armate.

În Elveția, d-l Wild, inginer civil și ofițer de infanterie, a adus puștii ghintuite perfecționări considerabile. Glonțul său avea în raport cu țeava dimensiuni mai mici decât cele obișnuite și era în așa fel construit încît prin ghinturi să treacă numai plasurele; vergeaua de încărcare avea un disc care împiedica glonțul să pătrundă prea adînc în țeavă și să vină în contact nemijlocit cu încărcătura, pentru a se evita o eventuală explozie a pulberii; înclinarea ghinturilor a fost micșorată, iar încărcătura mărită. Pușca ghintuită Wild dădea rezultate foarte bune la distanțe de peste 500 de iarzi și la o traiectorie foarte întinsă; totodată se puteau trage cu ea peste 100 de lovituri fără a o îmbăcsi. Ea a fost adoptată în Elveția, Württemberg și Baden, dar, firește, în prezent această pușcă s-a învechit și a fost înlocuită cu alta.

Cea mai modernă și mai bună pușcă ghintuită, construită pe principiul încărcării glonțului prin îndesare pe la gura țevii, este noua pușcă ghintuită elvețiană cu culată, cu care au fost înzestrate companiile de trăgători de elită. Această armă are, în conformitate cu principiul american, un calibru foarte mic; diametrul la gura țevii nu trece de 10,5 mm, sau 0,42 țoli; țeava are în lungime 28 de țoli și este prevăzută cu 8 ghinturi cu înclinare mică (o rotire este de 34 de țoli); vergeaua este prevăzută cu un disc Wild; glonțul este cilindro-ogival și foarte lung; el este împins pe țeavă cu ajutorul unui plasture îmbibat cu grăsime; încărcătura relativ mare constă dintr-o pulbere cu granulație mare. Această armă a dat rezultate surprinzătoare; cu prilejul experimentării mai multor sisteme de puști, organizate recent de guvernul olandez, s-a apreciat că bătaia, precizia și razanța traiectoriei acestei puști erau superioare tuturor celorlalte. Într-adevăr, la o distanță de tragere de 600 de iarzi, punctul cel mai înalt al traiectoriei glonțului este de numai 8 picioare și 6 țoli, astfel că la această distanță întreaga lui traiectorie este primejdioasă pentru cavalerie, iar ultimii 100 de iarzi prezintă o primejdie chiar și pentru infanterie; cu alte cuvinte, o eroare de 100 de iarzi în aprecierea distanței de 600 de iarzi pînă la obiectiv n-ar împiedica glonțul să lovească o țintă cu înălțimea de 6 picioare. Iată un rezultat care depășește cu mult tot ce se poate obține cu oricare altă muschetă ghintuită; chiar și cea mai bună dintre ele necesită un unghi de nivel care, la distanța de 600 de iarzi, face ca înălțimea maximă a traiectoriei să fie de 13 pînă la 20 de picioare, micșorînd, prin urmare, spațiul vulnerabil de la

60 la 25 de iarzi. Această razanță excepțională a traiectoriei se datorește calibrului mic al armei, care oferă posibilitatea de a introduce în ea un glonț ogival, de o formă foarte alungită, și o încărcătură relativ mare; cu tot calibrul ei mic, această pușcă ghintuită poate avea un efect foarte puternic, fără ca ea să fie greoaie, glonțul poate fi lung, fără a fi greu, iar încărcătura poate fi relativ puternică, fără a avea un recul prea mare. E clar că rezultatele admirabile obținute cu această armă nu depind cîtusi de puțin de faptul că ea se încarcă prin îndesare pe la gura țevii; acesta este de fapt singurul dezavantaj al puștii ghintuite, care împiedică folosirea ei ca armă de bază a infanteriei. Tocmai de aceea elvețienii s-au mărginit să înzestreze cu această pușcă numai companiile lor de trăgători de elită, care vor obține, fără îndoială, rezultate cît se poate de bune cu ea.

Intr-un articol viitor vom arăta cum s-a perfecționat pușca ghintuită pentru a deveni, în cele din urmă, o armă care să poată fi pusă în mîna fiecărui infanterist.

II

Primul care a încercat să transforme pușca ghintuită într-o armă care să fie potrivită pentru întreaga infanterie a fost ofițerul francez Delvigne. El a văzut limpede că pentru a realiza acest lucru era necesar ca glonțul să alunece în interiorul țevii tot atît de ușor sau aproape tot atît de ușor ca și glonțul muschetei cu țeavă lisă și apoi să-și schimbe forma ca să intre în ghinturi.

Pentru a atinge acest scop, Delvigne a construit încă în 1828 o pușcă ghintuită prevăzută la culată cu o cameră, adică extremitatea țevii la culată, unde se introduce pulberea, avea un diametru mult mai mic decît restul țevii. Forma acestei camere a fost luată de la obuziere și mortiere, înzestrate dintotdeauna cu o asemenea cameră; dar în timp ce la artilerie ea servea numai pentru a reține bine încărcăturile mici folosite la obuziere și mortiere, la pușca ghintuită a lui Delvigne camera avea cu totul alt rost. După ce se turna pulberea în cameră, era introdus pe la gura țevii glonțul, care, avînd un diametru mai mic decît cel al țevii, aluneca pe țeavă în jos, dar care, odată ajuns la marginea camerei, nu putea să treacă mai departe și se oprea; cîteva lovituri zdravene de vergea erau însă suficiente pentru ca plumbul

moale să pătrundă în ghinturi și pentru a lărgi diametrul glonțului într-atîta, încît acesta să adere etanș la pereții țevii.

Marele inconvenient al sistemului era că glonțul își pierdea forma sferică, turtindu-se întrucîtva, din care cauză avea tendința de a pierde mișcarea de rotație elicoidală pe care i-o imprimau ghinturile, ceea ce-i micșora considerabil precizia. Pentru a remedia acest inconvenient, Delvigne a inventat glonțul alungit (cilindro-conic), și, cu toate că în Franța la început experiențele făcute cu acest tip de glonț nu au fost prea reușite, ele au dat rezultate foarte satisfăcătoare în Belgia, Austria și Sardinia, țări în care, cu diferite îmbunătățiri, pușca ghintuită a lui Delvigne a fost introdusă în batalioanele de pușcași în locul vechii puști. Deși în prezent s-a renunțat la această pușcă ghintuită aproape pretutindeni, la baza perfecționărilor aduse de Delvigne stau două mari principii, care au constituit punctul de plecare pentru toți inventatorii de după el. În primul rînd, principiul că, la puștile ghintuite care se încarcă pe la gura țevii, glonțul trebuie să aibă un anumit joc și să alunece ușor pe țevă, pentru a se înlesni încărcarea, și că, pentru a intra în ghinturi, trebuie să fie bine îndesat, astfel încît să-și schimbe forma; în al doilea rînd, principiul că pentru puștile ghintuite moderne singurele gloanțe care trebuie să fie adoptate sînt cele alungite. Prin urmare, Delvigne a sesizat din capul locului just problema și merită pe deplin titlul de părinte al puștii ghintuite moderne.

Avantajele glonțului alungit față de cel sferic sînt foarte numeroase, deoarece este asigurată rotirea lui în jurul axului longitudinal, ceea ce realizează într-un mod satisfăcător aproape fiecare pușcă ghintuită modernă. Glonțul alungit expune o secțiune mult mai mică în raport cu greutatea lui rezistenței aerului decît glonțul rotund. Vîrfului său i se poate da o formă care să reducă la minimum această rezistență. Într-o anumită măsură, aerul îl poartă ca pe o sulică sau o săgeată. Datorită acestui fapt, glonțul alungit pierde mult mai puțin din viteza sa inițială din cauza rezistenței aerului și de aceea ajunge la destinație pe o traiectorie mult mai întinsă (adică un traiect mult mai periculos pentru inamic) decît orice glonț sferic de același diametru.

Un alt avantaj constă în aceea că la glonțul alungit suprafața de contact cu pereții țevii este mult mai mare

decît la glonțul sferic. De aici rezultă posibilitatea unei încărcări mai lesnicioase cu glonțul alungit și, deci, posibilitatea de a da o înclinare mai mică ghinturilor și totodată de a micșora adîncimea lor. Aceste două împrejurări ușurează curățitul armei și permit totodată să se folosească încărcături complete fără a mări reculul puștii.

În sfîrșit, deoarece greutatea glonțului alungit este mult mai mare decît aceea a glonțului sferic, calibrul puștii ghintuite, sau diametrul țevii, poate fi redus considerabil, fără ca arma să-și piardă capacitatea de a trage cu un glonț cu aceeași greutate ca și vechiul glonț sferic. Considerînd deci greutatea vechii muschete cu țeavă lisă și greutatea glonțului ei drept mărimi standard, pușca ghintuită cu glonț alungit de aceeași greutate va fi cu atît mai puternică în raport cu vechea muschetă, cu cît va fi mai mic diametrul țevii, fără a avea totodată o greutate mai mare decît vechea muschetă. Devenită mai puternică, pușca ghintuită suportă mai bine încărcătura, are un recul mai mic, și de aceea calibrul ei micșorat permite încărcături relativ mai mari, imprimînd glonțului o viteză inițială mai mare și o traiectorie mai întinsă.

Perfecționarea următoare a fost realizată de un alt ofițer francez, colonelul Thouvenin. El a văzut limpede inconvenientul care constă în faptul că, în timpul îndesării glonțului cu vergeaua în ghinturi, el se sprijină pe un prag circular, care îl înconjură cu marginile lui. De aceea el a îndepărtat marginile camerei care formau pragul, găurind în mod uniform țeava pînă la capăt, astfel încît să aibă, ca și înainte, același diametru pe toată lungimea ei. În mijlocul șurubului care închide canalul țevii, el a fixat un fel de cui sau o tijă de oțel scurtă și rezistentă, care pătrundea în țeavă și în jurul căreia se depunea pulberea turnată pe la gura țevii; glonțul era susținut de vîrfurile plate ale tijei, în timp ce vergeaua îl îndesa în ghinturi. Avantajele acestui sistem erau considerabile. Lățirea glonțului în urma loviturilor cu vergeaua era mult mai regulată decît la pușca ghintuită Delvigne. Arma putea să aibă un joc mare, ceea ce ușura încărcarea. Rezultatele obținute datorită acestei perfecționări au fost atît de satisfăcătoare, încît în jurul anului 1846 chasseurs à

pied * au fost înzestrați cu puști ghintuite Thouvenin; după ei au urmat zuavii și restul infanteriei ușoare din Africa. Iar cînd s-a constatat că, cu mici cheltuieli, vechile muschete cu țeavă lisă ar putea fi transformate în puști ghintuite Thouvenin, toate carabinele artileriei pedestre franceze au fost modificate în mod corespunzător. În 1847, unitățile de pușcași din infanteria prusiană au fost înzestrate cu puști ghintuite Thouvenin, în 1848 — cele din armata bavareză, și în scurt timp marea majoritate a micilor state din nordul Germaniei le-au urmat exemplul, înzestrînd în unele cazuri cu această armă excelentă chiar și o parte din trupele de linie. Cu toate variațiile lor în ceea ce privește calibrul etc., se poate spune că toate aceste tipuri de puști ghintuite se apropie oarecum de un sistem unitar; numărul ghinturilor este redus (de cele mai multe ori la patru), iar înclinarea lor variază de obicei între $\frac{3}{4}$ și 1 rotație pe toată lungimea țevii.

Totuși, pușca ghintuită Thouvenin avea și părți negative. Eforturile care se cereau pentru a îndesa cu lovituri repetate plumbul glonțului pe țeavă, iar apoi în ghinturi erau îngreuiate de lungimea țevii, care la muscheta obișnuită a infanteriei de linie trebuia să servească drept suport adecvat pentru baionetă. Pe lângă aceasta, în poziția culcat sau în genunchi pușcașilor le venea foarte greu să facă astfel de eforturi pentru îndesarea glonțului. Rezistența pe care o opunea glonțul presat în ghinturi forței de explozie a gazelor în locul din imediata apropiere a pulberii mărea reculul și impunea folosirea unei încărcături relativ mici. În sfîrșit, tija rămînea întotdeauna un element care complica în chip supărător arma; curățatul spațiului din jurul tije era foarte anevoios și dădea naștere la defecțiuni.

Așadar, principiul îndesării glonțului pe la gura țevii cu lovituri de vergea a dat la timpul său rezultate foarte mulțumitoare la sistemul Delvigne și rezultate și mai bune la sistemul Thouvenin. Deocamdată însă nu se putea dovedi încă superioritatea puștii ghintuite față de vechea muschetă cu țeavă lisă, ca armă bună pentru înzestrarea întregii infanterii. Pentru ca pușca ghintuită să devină o armă bună pentru fiecare soldat, era necesar ca la baza ei să stea alte principii. Despre aceasta vom vorbi într-un număr viitor

* — vînătorii pedestri francezi. — Nota trad.

III

Delvigne, a cărui pușcă ghintuită am descris-o în articolul precedent, a găsit necesar să scobească baza glonțului său alungit pentru a-i reduce greutatea la cea a vechiului glonț sferic. Deși în curînd a descoperit că acest glonț scobit era incompatibil cu sistemul îndesării mecanice a glonțului pe la gura țevii, totuși experiențele i-au demonstrat destul de clar că gazele produse în timpul exploziei, pătrunzînd în scobitura glonțului, tindeau să lărgească pereții acestei părți scobite a glonțului, astfel încît acesta se lipea etanș de țeavă și intra în ghinturi.

De această descoperire s-a folosit în 1849 căpitanul Minié. El a suprimat definitiv tija sau cuiul de pe fundul țevii și a revenit la pușca ghintuită simplă de dinaintea lui Delvigne și Thouvenin, bazîndu-se exclusiv pe acțiunea gazelor de pulbere, care, după aprindere, lărgeau partea scobită a glonțului. Glonțul său era cilindro-ogival, cu două caneluri inelare * în jurul părții cilindrice și cu o scobitură conică la bază; o bucsă de fier (culot) în formă de cupă închidea partea scobită a glonțului și, după aprinderea pulberii, era împinsă înăuntru de forța de expansiune a gazelor de pulbere, lărgind în felul acesta cu o forță suficientă plumbul. Cît privește glonțul, deși era învelit într-un cartuș de hîrtie îmbibat cu grăsime, el avea un joc suficient pentru a putea trece ușor de-a lungul țevii.

După cum vedem, s-a ajuns, în sfîrșit, la o pușcă ghintuită și un glonț construite după principii care oferă posibilitatea de a se da în mîna fiecărui infanterist această armă. Noua armă poate fi tot atît de ușor încărcată ca și muscheta cu țeavă lisă și, în același timp, întrece cu mult eficacitatea vechii puști ghintuite prin faptul că, avînd aceeași precizie, o depășește în ceea ce privește bătaia. Dintre toate sistemele de puști care se încarcă pe la gura țevii, pușca ghintuită cu glonț extensibil este incontestabil arma cea mai bună atît pentru întrebuintare generală, cît și pentru batalioanele de pușcași de elită. Tocmai acestui fapt îi datorează ea marea ei succes și introducerea ei în atîtea armate, precum și

---

* Aceste caneluri (cannelures) au fost inventate de ofițerul francez Tamisier. Pe lingă că micșorau greutatea glonțului și frecarea lui de pereții țevii, ele echilibrau totodată mișcarea glonțului în aer, asemenea aripioarelor unei săgeți, și în felul acesta făceau ca traiectoria să fie mai întinsă.

numeroasele încercări făcute ulterior de a îmbunătăți forma glonțului sau a ghinturilor. Deoarece glonțul lui Minié era gol pe dinăuntru, nu era nevoie să fie decît cu puțin mai greu decît vechiul glonț sferic de același calibru. Dat fiind că glonțul se așază neforțat pe pulbere și numai în momentul aprinderii se lățește treptat, în timp ce înaintează în țeavă, reculul este mult mai mic ca la vechile puști ghintuite Delvigne sau Thouvenin, la care glonțul bine îndesat pe țeavă este mișcat din loc numai cu ajutorul întregii forțe de expansiune a gazelor de pulbere ; de aceea, la pușca Minié se poate folosi o încărcătură relativ mai puternică. Ghinturile au o adîncime foarte mică, ceea ce ușurează curățitul țevii. Lungimea axului, de-a lungul căruia are loc o rotație completă a ghinturilor, este destul de mare, astfel încît numărul rotațiilor glonțului și rezistența pe care i-o opune aerul (rezistență care are loc la fiecare mișcare de rotație) se micșorează, păstrîndu-se mai bine și viteza lui inițială. De asemenea, scobitura de la baza glonțului deplasează centrul de greutate mult înainte ; toate aceste condiții fac ca traiectoria să fie relativ întinsă.

Dar răspîndirea generală a puștii ghintuite Minié se datorește și unei alte împrejurări, anume faptului că, printr-o modificare foarte simplă, toate vechile muschete cu țeavă lisă puteau fi transformate în puști ghintuite potrivite pentru glonțul Minié. În Prusia, cînd războiul Crimeii a impus ca întreaga infanterie să fie înzestrată imediat cu puști ghintuite, într-un moment cînd încă nu se fabricase un număr suficient de puști cu ac, în mai puțin de un an un număr de 300 000 de muschete vechi au fost ghintuite și adaptate pentru gloanțe Minié.

Guvernul francez a fost primul care a înzestrat cu puști ghintuite Minié cîteva batalioane ; aceste puști aveau însă ghinturi progresive, adică ghinturile erau mai adînci la partea dinspre culată decît spre gura țevii, iar glonțul, angajîndu-se în ghinturile dinspre culată, la trecerea ulterioară prin țeavă se comprima din nou datorită ghinturilor mai puțin adînci, în timp ce dinăuntru continua să acționeze asupra lui forța de expansiune a gazelor de pulbere. În felul acesta se crea o frecare atît de mare, încît adesea vîrfurile compacte al glonțului se desprindea și zbura afară din țeavă, în timp ce baza scobită rămînea bine întepenită în ghinturi. Acest inconvenient, precum și o serie de alte inconveniente

au determinat guvernul să renunțe la orice alte încercări de a introduce în armată pușca ghintuită Minié.

Încă în 1851, în Anglia au fost fabricate 28 000 de puști ghintuite de același tip ca în Franța ; gloanțele engleze aveau o formă puțin conică cu vârful ogival, cu o bucsă rotundă și scobitură și fără nici un fel de caneluri, deoarece glonțul urma să suporte o anumită *comprimare*. Rezultatele au fost cât se poate de nesatisfăcătoare în special din cauza formei glonțului. Abia în 1852 s-au făcut noi experiențe, care s-au soldat, în cele din urmă, cu crearea puștii ghintuite și a glonțului Enfield, despre care vom vorbi mai târziu. Pușca ghintuită Enfield este doar o variantă a puștii ghintuite Minié. Din 1854 ea a înlocuit definitiv în armata britanică toate muschetele cu țeavă lisă.

În Belgia, pușca ghintuită Minié a fost introdusă, cu mici modificări, începînd din 1854 în unitățile de pușcași, iar mai târziu și în unitățile de linie.

În Spania au fost înzestrate în 1853 cu pușca ghintuită Minié unitățile de pușcași și cam tot pe atunci și unitățile de linie.

În Prusia, după cum s-a mai spus, în 1855—1856 au fost înzestrate temporar cu puști ghintuite Minié trupele de linie, ele fiind ulterior înlocuite definitiv cu puști cu ac.

În micile state germane, pușca ghintuită Minié a fost, cu foarte mici excepții, aproape pretutindeni introdusă.

În Elveția, pușca ghintuită Prêlat, destinată să servească la înzestrarea întregii infanterii, cu excepția vînătorilor, nu este decît o variantă a puștii Minié.

Și, în sfîrșit, în Rusia, guvernul se preocupă în momentul de față de înlocuirea vechilor muschete cu țeavă lisă cu un model foarte bun de puști ghintuite Minié.

Aproape în fiecare din aceste țări, numărul, adîncimea și înclinarea ghinturilor, precum și forma glonțului au suferit diferite modificări de amănunt. Descrierea celor mai importante dintre aceste modificări va forma obiectul articolului următor.

IV

Să recapitulăm pe scurt principiile sistemului Minié. Este o pușcă ghintuită, care are ghinturi puțin adînci și se încarcă cu un glonț alungit, al cărui diametru este mai mic

decît diametrul țevii, atît cît este necesar ca glonțul să alunece lesne pe țeavă. Acest glonț este scobit la bază, adică la capătul care se așază pe pulbere. În momentul aprinderii, gazele care se dezvoltă datorită exploziei pătrund în partea scobită a glonțului și, apăsînd asupra pereților lui relativ subțiri, dilată plumbul, astfel încît el umple ghinturile. În felul acesta, glonțul este dirijat de-a lungul acestor ghinturi în sensul lor de rotație și-și menține mișcarea elicoidală ce i-a fost imprimată și care este caracteristică pentru fiecare glonț de pușcă ghintuită. Acesta este principiul de bază propriu al tuturor puștilor ghintuite care trag cu gloanțe extensibile. Cît privește însă amănunțele, bineînțeles că diferiți inventatori au făcut numeroase și variate modificări.

Bucșa a fost introdusă chiar de Minié. Ea este o bucată mică și rotundă de tablă de fier în formă de cupă, presată la gura scobiturii de la baza glonțului. Se considera că, datorită gazelor de pulbere, bucșa va pătrunde mai adînc în scobitură și că în felul acesta se va asigura în mai mare măsură dilatarea glonțului. Curînd însă s-a văzut că această bucșă în formă de cupă prezenta mari inconveniente: ea se desprindea adesea de glonț la ieșirea din țeavă și, datorită neregularității traiectoriei, rănea uneori soldații proprii aflați ceva mai în față sau alături. Uneori bucșa se sucea în timpul presării în glonț, provocînd o dilatare greșită a glonțului și, prin urmare, o abatere a glonțului de la linia de ochire. Constatîndu-se că dilatarea glonțului poate fi obținută și fără bucșă, au fost efectuate o serie de experiențe cu scopul de a stabili care este cea mai bună formă de glonț extensibil fără bucșă. Căpitanul prusian Neindorff a fost, pare-se, primul care a propus un astfel de glonț (în 1852). Scobitura glonțului său are o formă cilindrică, care însă se lărgeste spre bază asemenea unei pîlnii. Acest glonț a dat rezultate foarte bune atît în ceea ce privește bătaia, cît și în ceea ce privește precizia, dar curînd s-a constatat că bucșa servește nu numai la dilatarea glonțului, ci și la altceva: în timpul transportului și în cazul unei manipulari neglijente, ea ferea de deteriorare pereții subțiri ai glonțului scobit, pe cînd gloanțele Neindorff se deformau în timpul transportului, ceea ce ducea la rezultate foarte proaste. De aceea, în majoritatea armatelor germane, bucșa de fier a fost păstrată, dar i s-a dat o formă prelungă și ascuțită, în chip de căpă-țînă de zahăr, și în acest fel ea a corespuns pe deplin menirii sale: nu se sucea niciodată și aproape niciodată nu se

desprindea de glonțul de plumb. Glonțul Enfield, după cum se știe, are o bucsă rezistentă de lemn.

În unele state însă au continuat experiențele cu gloanțe fără bucsă și într-o serie de armate au fost introduse asemenea gloanțe, ca, de pildă, în Belgia, Franța, Elveția și Bavaria. Scopul principal al tuturor acestor experiențe a fost de a găsi pentru scobitura glonțului o formă care să-l ferească de distrugere, fără a împiedica însă dilatarea lui. Acestei scobituri i s-a dat, de aceea, forma unui clopot (Timmerhans în Belgia), a unei prisme triunghiulare (Nessler în Franța), a unei secțiuni în cruce (Plönnies în Darmstadt) etc. Dar pare aproape imposibil ca vreunul din gloanțele extensibile fără bucsă să întrunească cele două elemente — rezistența și dilatația. Această condiție o îndeplinea, pare-se, mai curînd noul glonț bavarez (al maiorului Podewil), care are o scobitură cilindrică puțin adîncă și pereți foarte rezistenți.

În țările în care vechile muschete cu țeavă lisă au fost ghintuite pentru a se putea folosi gloanțe Minié, calibrul mare al vechii muschete devenea, bineînțeles, obligatoriu. Dar acolo unde se introduceau puști noi în armată, calibrul lor a fost micșorat într-o măsură apreciabilă din considerentele menționate în articolul precedent. Pușca ghintuită engleză Enfield are un calibru de 14,68 mm, pușca ghintuită din statele Germaniei de sud (introdusă în Württemberg, Bavaria, Baden, Hessen-Darmstadt) — de 13,9 mm. Numai francezii au menținut pentru puștile ghintuite folosite de garda lor calibrul vechilor muschete cu țeavă lisă (17,80 mm).

Pușca ghintuită Enfield reprezintă un admirabil model al sistemului de armă cu gloanțe extensibile. Ea are un calibru destul de mic, încît să permită să se tragă cu gloanțe a căror lungime este de două ori mai mare decît diametrul țevii și care în același timp nu sînt mai grele decît vechile gloanțe sferice. Această pușcă ghintuită este bine executată, ea fiind superioară aproape tuturor puștilor ghintuite cu care sînt înzestrate trupele de pe continent. Glonțul ei este foarte bine proporționat; ce-i drept, împotriva bucsei de lemn au fost ridicate obiecții în sensul că aceasta s-ar putea umfla, mărind astfel diametrul glonțului, sau, dimpotrivă, s-ar putea usca, și deci ar cădea afară, dar noi credem că aceste obiecții sînt lipsite de temei. Dacă umflarea bucsei ar putea crea vreun inconvenient, el ar fi fost de mult descoperit, iar în caz de uscare a bucsei, cartușul ar preîntîmpina căderea ei.

În general, rezultatele obținute cu pușca ghintuită Enfield nu sînt cu nimic mai prejos de cele obținute cu cele mai bune puști ghintuite de pe continent care trag cu gloanțe extensibile.

Obiecțiile ridicate împotriva puștii ghintuite Enfield ca armă cu gloanțe extensibile sînt următoarele: calibrul ar trebui să fie și mai mic, ceea ce ar face posibil ca la aceeași greutate glonțul să fie mai lung și țeava mai rezistentă; s-a dovedit că cinci ghinturi dau rezultate mai bune decît trei; pentru calibrul ei, țeava lungă a puștii ghintuite Enfield cel puțin la gură nu este destul de rezistentă pentru a putea fi folosită ca suport pentru baionetă; glonțul, neavînd caneluri inelare, e supus unei frecări prea mari pe canalul țevii, și de aceea există pericolul ca vîrfurile să se desprindă, iar partea scobită în formă de inel să rămînă înțepenită în ghinturi.

Este foarte important ca să se modifice calibrul, căci altminteri va fi foarte greu să se obțină o țeavă mai rezistentă. Această obiecție ni se pare a fi cea mai serioasă, toate celelalte nefiind esențiale; numărul ghinturilor și forma glonțului pot fi modificate oricînd fără nici o dificultate. Dar și în forma ei actuală, pușca ghintuită Enfield s-a dovedit a fi o armă militară foarte utilă.

Pînă acum am comparat pușca ghintuită Enfield numai cu puștile care se încarcă cu gloanțe extensibile; comparația cu puști ghintuite realizate după alte principii sîntem nevoiți s-o lăsăm pentru data viitoare, cînd vom examina diferite alte sisteme aflate astăzi în uz.

V

În 1852 d-l Wilkinson, armurier englez, și căpitanul Lorenz, ofițer de artilerie din armata austriacă, au inventat în același timp, independent unul de altul, o nouă metodă de a mări, cu ajutorul forței de expansiune a gazelor de pulbere, în așa fel diametrul glonțului alungit, așezat liber pe pulbere, încît gazele să-l preseze etanș în țeavă, obligîndu-l să înainteze prin ghinturi. Această metodă constă în aceea că gazele de pulbere, în loc să dilate glonțul, îl *comprimau* în lungime.

Luați o minge moale, elastică, puneți-o pe masă și, lovind-o puternic cu mîna, faceți-o să sară sus. Primul efect

al loviturii, înainte ca mingea să zboare de pe masă, va fi o modificare a formei ei. Oricît de ușoară ar fi lovitura, mingea opune o rezistență suficientă pentru a se turti în partea în care primește lovitura; mingea se comprimă într-o direcție și, în consecință, trebuie să se dilate în altă direcție; la fel cum se va modifica și atunci cînd o veți turti cu totul. Așa cum lovitura acționează asupra mingii elastice, la fel trebuie să acționeze explozia gazelor de pulbere asupra *glonțului compresibil* al lui Lorenz și Wilkinson. Greutatea și forța de inerție a glonțului servesc drept mijloc care, prin rezistența opusă forței gazelor de pulbere, comprimă glonțul în lungime și astfel îl dilată lateral. În momentul cînd părăsește țeava, glonțul este mai scurt și mai gros ca mai înainte.

Pentru a opune rezistența cuvenită și pentru a fi, potrivit premisei de la care se pleacă, suficient de comprimat în vederea angajării în ghinturi, glonțul de plumb, masiv și alungit, trebuie să fie foarte greu, cu alte cuvinte foarte lung în raport cu grosimea lui. Dar chiar și pentru o pușcă de calibru mic un asemenea glonț ar fi prea greu în timp de război, deoarece muniția pe care-o poartă în mod obișnuit soldații i-ar împovăra prea mult. Pentru a se înlătura acest inconvenient au fost practicate în partea cilindrică a glonțului două caneluri inelare adînci. Luați glonțul Enfield, îndepărtați bucșa, umpleți scobitura cu plumb topit și, după ce glonțul se va răci, săpați lîngă capătul țesit al părții cilindrice a glonțului două caneluri, una lîngă alta, în așa fel încît cele trei părți ale glonțului care rezultă din această operație să rămîină legate, ca să zicem așa, printr-un ax comun de plumb masiv. Atunci glonțul va consta din două trunchiuri de con foarte plate, orientate înainte, și din vîrfurile grele și masive ale glonțului, cele trei părți fiind strîns legate una de alta. Acesta este tipul glonțului compresibil. Parțea dinainte, grea, a glonțului sau vîrfurile său opune rezistență gazelor de pulbere; împinsă de forța de expansiune a gazelor de pulbere, parțea dinainte a conului posterior intră în baza conului următor, al cărui cap, la rîndul său, intră în baza părții ascuțite a glonțului; în felul acesta, glonțul scurtat și comprimat în lungime devine atît de gros, încît este presat etanș în canalul țevii și intră în ghinturi.

Din cele de mai sus rezultă că vîrfurile rezistente constituie parțea principală a glonțului compresibil. Cu cît glonțul este mai lung și mai greu, cu atît mai mare este rezistența pe care

o opune și cu atât mai sigură este acțiunea de compresiune a forței de expansiune a gazelor de pulbere. Atita timp cât calibrul puștii ghintuite este mic, sau, mai bine zis, mult mai mic decât calibrul puștii ghintuite Enfield, vor putea fi folosite gloanțe compresibile, care să nu fie mai grele decât gloanțele extensibile. Dar o dată cu calibrul crește și suprafața bazei glonțului, adică suprafața supusă acțiunii directe a gazelor de pulbere; din această cauză, la calibre mari, gloanțele compresibile vor fi prea grele pentru a putea fi în genere folosite, deoarece forța de expansiune a gazelor de pulbere, învingînd rezistența glonțului, l-ar proiecta din țeavă înainte ca el să fi avut timpul necesar pentru a se comprima cum trebuie. De aceea muschetele cu țeava lisă de calibru mare pot fi transformate în puști pentru gloanțe extensibile, dar în nici un caz în puști pentru gloanțe compresibile.

Pușca cu gloanțe compresibile, cu calibrul mic și cu ghinturile puțin înclinate, dă rezultate admirabile. Faptul că centrul de greutate se află în partea dinainte contribuie în mare măsură la obținerea unei traiectorii întinse. În ceea ce privește ușurința și rapiditatea încărcării, precum și reculul mic, glonțul compresibil are toate avantajele sistemului cu gloanțe extensibile. Glonțul este solid, rezistă destul de bine la transport și suportă și o manipulare mai puțin delicată; forma lui permite ca el să fie presat, și nu turnat. Singurul dezavantaj al acestui glonț este faptul că el implică un joc foarte mic, de cel mult 0.01 țoli, și o mare precizie atât a țalibrului țevii, cât și a gloanțelor, deoarece este clar că acțiunea de comprimare nu mărește nici pe departe suprafața glonțului în măsura în care o mărește acțiunea de dilatare. Așadar, în cazul cînd glonțul are un joc mare sau în cazul folosirii vechilor țevi, este îndoielnic că glonțul va fi supus unei comprimări suficiente pentru a-l face să intre în ghinturi. Dar acest joc mic nu constituie un inconvenient prea mare, deoarece multe puști cu gloanțe extensibile nu au un joc mare (de pildă pușca ghintuită Enfield are și ea un joc de numai 0.01 țoli), după cum fabricarea unei țevi și a unui glonț de dimensiuni foarte exacte și regulate nu prezintă astăzi mari dificultăți.

Armata austriacă a adoptat pentru întreaga infanterie glonțul compresibil. Calibrul lui e mic: 13.9 mm sau 0.546 țoli (cu 0.031 mai mic decât glonțul Enfield); țeava are patru ghinturi cu o înclinare foarte mică (pe cînd la puștile cu gloanțe extensibile, țevile cu un număr par de ghinturi sînt

cu totul neindicate, la puștile cu gloanțe compresibile ele sînt preferabile celor cu un număr impar de ghinturi), cu un pas de aproximativ 6 țoli (aproape tot atît cît și la pușca ghintuită Enfield). Glonțul cîntărește aproximativ 480 de grani (cu 50 de grani mai puțin decît la pușca Enfield), iar încărcătura reprezintă $\frac{1}{6}$ din greutatea glonțului (la pușca Enfield — aproximativ $\frac{1}{8}$ din greutatea glonțului). Această pușcă ghintuită a fost încercată în campania din Italia din 1859 și majoritatea ostașilor francezi, în special ofițerii care au avut prilejul să stea sub focul ei, atestă admirabilele ei calități. Ea are o traiectorie mult mai întinsă decît pușca ghintuită Enfield datorită încărcăturii relativ mai puternice, calibrului mai mic, care permite să se tragă cu un glonț alungit, și, poate, datorită celor două caneluri inelare.

Saxonia, Hanovra, precum și unul sau două dintre micile state germane au introdus și ele pentru infanteria ușoară puști ghintuite care trag cu gloanțe compresibile sistem Lorenz.

În Elveția, în afară de pușca ghintuită întrebuințată în batalioanele de trăgători de elită, de care am amintit mai sus, a fost introdusă o pușcă ghintuită de același calibru (10,51 mm sau 0,413 țoli, adică cu 0,164 mai mic decît calibrul puștii ghintuite Enfield) cu glonț compresibil. Cu această pușcă ghintuită au fost înzestrate companiile ușoare ale batalioanelor de infanterie. Glonțul sistem Lorenz și rezultatele obținute cu această pușcă ghintuită în ceea ce privește razanța traiectoriei, bătaia și precizia tragerii o situează pe al doilea loc după sus-amintita pușcă ghintuită elvețiană pentru vînători, al cărei glonț se îndeasă în țevă după vechiul sistem și care are traiectoria cea mai întinsă dintre toate puștile cunoscute. De la o distanță de 500 de iarzi, această pușcă ghintuită, încărcată cu glonțul compresibil elvețian, realizează un spațiu vulnerabil de 130 de iarzi *. Pînă în prezent, fără îndoială că sistemul gloanțelor compresibile a dat rezultate mai bune decît sistemul gloanțelor extensibile, deoarece pînă în prezent el a realizat incontestabil traiectoria

* Prin spațiu vulnerabil se înțelege acea porțiune din traiectoria glonțului a cărei înălțime nu depășește un stat de om, să zicem, 6 picioare. Așa, de pildă, un glonț tras într-o țintă înaltă de 6 picioare, la o distanță de 500 de iarzi, lovește orice obiect înalt de 6 picioare aflat în orice punct de pe linia de ochire între 370 și 500 de iarzi. Cu alte cuvinte, la distanța de 500 de iarzi, o eroare de 130 de iarzi în aprecierea distanței nu va împiedica glonțul să lovească totuși ținta dacă linia de ochire a fost bine luată.

cea mai întinsă. De asemenea, nu încapă îndoială că acest lucru nu se datorește sistemului propriu-zis, ci altor cauze, printre care principala este micimea calibrului. Cu un calibru la fel de mic, glonțul extensibil poate realiza aceeași traiectorie întinsă ca și rivalul său, mai apreciat pînă în prezent. Acest lucru se va vădi curînd. Puștile ghintuite adoptate în patru state din sud-vestul Germaniei (Bavaria și altele) au același calibru ca și cele austriece, așa că la nevoie pot folosi gloanțe austriece, și invers. Dar introducînd același diametru pentru canalul țevii, toate aceste state au adoptat totodată și glonțul extensibil; tablele de tragere pentru aceste două tipuri de gloanțe demonstrează cit se poate de bine calitățile fiecăruia dintre ele. Și dacă, după cum ne așteptăm, glonțul extensibil va da rezultate la fel de bune ca și cele rivalului său, el merită să i se dea preferință: în primul rînd, pentru că prezintă mai multă certitudine de a se angaja în ghinturi în orice împrejurări; în al doilea rînd, pentru că la același diametru al țevii poate să aibă o greutate mai mică decît glonțul compresibil; și, în al treilea rînd, pentru că este într-o mai mică măsură influențat de inelarea țevii, care se produce la toate țevile de pușcă după ce au fost folosite timp mai îndelungat.

VI

Toate puștile ghintuite descrise de noi pînă acum se încărcău pe la gura țevii. Totuși, în trecut au existat mai multe tipuri de arme de foc care se încărcău pe la culată. Încărcarea tunurilor pe la culată a precedat încărcarea pe la gura țevii; în majoritatea vechilor arsenale există puști și pistoale care numără 200—300 de ani și care sînt prevăzute cu o culată mobilă în care se punea încărcătura, fără a o mai introduce pe la gura țevii cu ajutorul vergelei. Dificultatea cea mai mare consta în a găsi un sistem de îmbinare a închizătorului cu țeava care să se poată decupla și cupla la loc cu ușurință și care să fie suficient de trainic pentru a putea rezista la presiunea gazelor de pulbere. Față de imperfecțiunea tehnicii din acea vreme, nu este de loc de mirare că aceste două cerințe nu au putut fi satisfăcute simultan: ori piesele care îmbinau închizătorul cu țeava nu erau suficient de rezistente și solide, ori operația propriu-zisă de decuplare și cuplare era extrem de înceată. Este deci foarte

explicabil că această armă a fost abandonată : încărcarea pe la gura țevii era o operație mult mai rapidă, și de aceea vergeaua a continuat să predomine.

Cînd însă în timpurile mai noi atît militarii cît și armurierii și-au propus să construiască o armă de foc care să îmbine rapiditatea și ușurința încărcării vechii muschete cu bătaia și precizia puștii ghintuite, s-a pus, firește, iarăși problema încărcării pe la culată. Prin crearea unui sistem corespunzător de fixare a închizătorului, toate dificultățile ar fi fost învinse. Glonțul cu un diametru ceva mai mare decît cel al canalului țevii s-ar fi putut introduce în culată o dată cu încărcătura și, fiind aruncat înainte de forța exploziei, ar fi fost împins de gazele de pulbere pe canalul țevii, unde, astupînd ghinturile cu surplusul de plumb, ar fi înaintat de-a lungul lor, excluzînd orice posibilitate de joc. Singura dificultate rămînea modul de fixare a închizătorului. Dar ceea ce era imposibil în secolul al XVI-lea și al XVII-lea nu poate fi considerat irealizabil în prezent.

Marile avantaje pe care le oferă încărcarea pe la culată, presupunînd că această dificultate a fost învinsă, sînt evidente. Timpul necesar pentru încărcare se reduce considerabil. Vergeaua nu mai trebuie scoasă, întoarsă și introdusă din nou. Cu o mișcare se deschide închizătorul, cu alta se introduce cartușul la locul lui și cu a treia se închide închizătorul. În felul acesta, focul viu al pușcașilor sau seria de salve dese, atît de importante în multe situații decisive, sînt asigurate într-o măsură irealizabilă cu arme care se încarcă pe la gura țevii.

La toate puștile care se încarcă pe la gura țevii modul de încărcare devine și mai dificil de îndată ce soldatul îngenunchează sau se culcă în timpul schimbului de focuri, adăpostindu-se în spatele unui obiect oarecare. Instalîndu-se înapoia unui obiect care-i servește drept acoperire, el nu-și poate ține pușca în poziție verticală, și, din această cauză, o mare parte din încărcătură se lipește, în timp ce se scurge în jos pe țeavă, de pereții țevii, căci, dacă soldatul ar ține pușca drept în sus, el s-ar descoperi. Dar pentru a încărca o pușcă pe la culată, soldatul poate sta în orice poziție, chiar și fără a-și lua ochii de la inamic, deoarece poate executa încărcarea fără să se uite la pușcă. În lanțul de trăgători el poate s-o încarce în timpul înaintării ; deși va trage foc după foc în timpul înaintării, el se va apropia de inamic cu pușca totuși mereu încărcată. Chiar dacă glonțul are o construcție

foarte simplă și este absolut masiv, la acest glonț nu pot surveni întimplări neprevăzute, datorită cărora să fie smuls din ghinturi — cum se întimpla la glonțul compresibil și la cel extensibil —, sau, în general, alte surprize neplăcute. Curățatul puștii se ușurează mult. Camera de încărcare, sau locul unde se introduc pulberea și glonțul și care constituie partea cea mai expusă murdăririi, este complet deschisă; țeava, sau canalul, este deschisă la ambele capete și poate fi lesne controlată și perfect curățată. Piesele de lângă culată, fiind inevitabil mai grele, căci altminteri nu ar putea rezista presiunii gazelor de pulbere, mută mai aproape de umăr centrul de greutate al puștii, oferind astfel stabilitate în timpul ochirii.

Am văzut că singura dificultate constă în a găsi o închizătoare solidă. Nu încapе îndoială că această dificultate a fost acum pe deplin învinsă. Numărul puștilor care se încarcă pe la culată, fabricate în ultimii douăzeci de ani, este uimitor, și cel puțin unele dintre ele corespund tuturor așteptărilor cît de cît rezonabile atît în ceea ce privește eficacitatea și rezistența dispozitivului de încărcare pe la culată, cît și în ceea ce privește ușurința și rapiditatea cu care culata poate fi cuplată și decuplată. Totuși, ca armă militară se întrebuințează în prezent numai trei sisteme diferite.

Primul sistem îl formează puștile folosite astăzi de infanterie în Suedia și în Norvegia. Dispozitivul de încărcare pe la culată este destul de comod și rezistent. Încărcătura se aprinde cu ajutorul unei capse; cocoșul și percutorul se află în partea de jos a camerei. Despre rezultatele practice obținute cu această pușcă nu am putut obține nici un fel de amănunte.

Al doilea sistem îl constituie revolverul. Ca și pușca ghintuită, revolverul este o foarte veche invenție germană. Cu secole în urmă se făceau pistoale cu mai multe țevi, prevăzute cu un dispozitiv rotativ, care, după fiecare foc, aducea o altă țeavă în poziția cerută pentru ca închizătorul să poată acționa asupra ei. În America, colonelul Colt a revenit la această idee. El a separat camerele de țevi, astfel încît pentru toate camerele, care se roteau, exista o singură țeavă, și în felul acesta a făcut ca arma să se încarce pe la culată. Dat fiind că majoritatea cititorilor noștri cunosc, desigur, pistolul Colt, nu e nevoie să-l descriem; în afară de aceasta, fără o schiță a acestui mecanism nu ar fi cu puțință o descriere detaliată a sistemului lui complicat. Încărcătura acestei arme

se aprinde cu ajutorul unei capse ; glonțul rotund, ceva mai mare decât canalul țevii, fiind împins forțat în țevă, se angajează în ghinturi. După ce invenția lui Colt a devenit cunoscută, s-au făcut numeroase invenții în domeniul armei portative cu mecanism rotativ, dar abia Deane și Adams au simplificat-o și perfecționat-o într-adevăr ca armă militară. Totuși, sistemul acesta este extrem de complicat, și pentru scopuri militare e aplicabil numai la pistoale. Cu unele perfecționări însă, acest revolver va deveni o armă necesară pentru toată cavaleria, ca și pentru marinari în caz de abordaj ; și tot așa, și pentru artilerie el ar fi cu mult mai util decât orice carabină. Într-adevăr, în lupta corp la corp, acțiunea lui este înspăimântătoare ; cu revolvere a fost înzestrată nu numai cavaleria americană ; ele au fost introduse în flota britanică, americană, franceză, rusă și în alte flote.

La pușca suedeză, ca și la revolver, aprinderea încărcăturii se face din afară, cu ajutorul unei capse de percuție obișnuite. Cea de-a treia pușcă care se încarcă pe la culată este pușca prusiană cu ac, care a stîrnit atîta vîlvă și care înlătură definitiv armele aparținînd primelor două sisteme ; încărcătura ei se aprinde dinăuntru.

Pușca cu ac a fost inventată de un civil, d-l Dreyse din Sömmerda, Prusia. După ce a inventat mai întîi o metodă de aprindere a încărcăturii cu ajutorul unui ac care pătrunde brusc în amestecul explosiv așezat într-un cartuș, Dreyse și-a perfecționat în 1835 invenția, construind o pușcă care se încarcă pe la culată, prevăzută cu un dispozitiv cu ac, cu ajutorul căruia se aprinde încărcătura. Guvernul prusian a cumpărat imediat secretul invenției, pe care a izbutit să-l păstreze pînă în 1848, cînd această invenție a ajuns să fie cunoscută peste tot. În același timp, guvernul prusian a hotărît ca în caz de război să înzestreze cu această armă întreaga sa infanterie, trecînd la producția în masă a puștilor cu ac. În prezent, întreaga infanterie de linie și cea mai mare parte din Landwehr sînt înzestrate cu aceste puști, pe cînd întreaga cavalerie ușoară este în curs de a fi înzestrată cu carabine cu ac care se încarcă pe la culată.

Despre mecanismul de încărcare pe la culată avem să spunem doar că el pare a fi cel mai simplu, mai comod și mai rezistent dintre toate mecanismele propuse pînă în prezent. După ce a fost experimentat timp de mai mulți ani, s-a constatat că singurul său inconvenient constă în aceea că nu poate rezista la un număr tot atît de mare de focuri

ca culata fixă a puștii care se încarcă pe la gura țevii. Dar acest inconvenient, inevitabil la toate mecanismele de încărcare pe la culată, cît și necesitatea de a înlocui unele piese ale culatei ceva mai des decît la vechile puști, nu pot în nici un caz diminua marile calități ale acestei puști.

Cartușul conține glonțul, pulberea, precum și compoziția de amorsare și se introduce *astupat* în cameră, care este ceva mai largă decît țeava ghintuită. O simplă mișcare a mîinii închide închizătorul și în același timp armează cocoșul, care însă nu e așezat în exterior. În spatele încărcăturii, într-un cilindru gol de fier, se află un ac rezistent de oțel, cu vîrfurile ascuțite, acționat de un arc spiral. Armarea cocoșului se reduce la simpla tragere înapoi a acestui arc și menținerea lui în această poziție; cînd se apasă pe trăgaci, arcul se destinde și împinge cu repeziciune acul înainte, care străpunge tubul cartuș și, amorsînd instantaneu compoziția inflamabilă, provoacă descărcarea armei. Așadar, încărcarea și tragerea propriu-zisă cu această pușcă necesită doar cinci mișcări: deschiderea închizătorului, introducerea cartușului, închiderea închizătorului, ochirea și tragerea. Nu este deci de mirare că cu o asemenea pușcă se pot trage cinci focuri precise pe minut.

Inițial, glonțul folosit pentru pușca cu ac avea o formă nepotrivită, din care cauză traiectoria era foarte înaltă. Acum cîtva timp s-a reușit să se înlătorească acest defect. Glonțul este acum mult mai lung și are forma unei ghinde scoase din cupa ei. Diametrul glonțului este mult mai mic decît diametrul țevii: baza lui se introduce într-un fel de cupă mică din metal moale, care-i dă glonțului grosimea cerută. Intrînd pe țeavă, această cupă fixată pe glonț se angajează în ghinturi și în felul acesta imprimă glonțului o mișcare de rotație, micșorînd totodată considerabil frecarea în canalul țevii și suprimînd cu desăvîrșire jocul. Datorită acestui fapt, pușca a fost în așa măsură îmbunătățită, încît acum se folosește la 900 de pași (750 de iarzi) același înălțător care era înainte folosit la 600 de pași (500 de iarzi), ceea ce înseamnă, fără îndoială, o categorică micșorare a înălțimii traiectoriei.

Nimic mai eronat decît afirmația că pușca cu ac are o construcție foarte complicată. Nu numai că numărul pieselor care formează dispozitivul de încărcare pe la culată și închizătorul cu ac este mai redus, dar ele sînt și mult mai rezistente decît piesele care compun închizătorul obișnuit cu percuție și pe care totuși nimeni nu le consideră

prea complicate pentru război sau pentru o minuire brutală. Pe cînd pentru a demonta un închizător obișnuit cu percuție e nevoie de un timp apreciabil și de diferite scule, închizătorul cu ac poate fi demontat și montat într-un timp extrem de scurt și fără nici un fel de scule, numai cu ajutorul celor zece degete ale soldatului. Închizătorul nu are decît o singură piesă expusă ruperii : acul. Dar fiecare soldat poartă asupra sa un ac de rezervă pe care îl poate introduce imediat în închizător fără a-l mai demonta chiar și în timpul tragerii. De altminteri, știu că d-l Dreyse a adus închizătorului o perfecționare datorită căreia acul este readus în poziția sa inițială îndată după aprinderea încărcăturii, astfel încît aproape că este exclusă ruperea acului.

Traectoria actualei puști prusiene cu ac este cam aceeași ca la pușca ghintuită Enfield ; calibrul ei este ceva mai mare decît cel al puștii Enfield. Reducînd calibrul puștii cu ac la mărimea calibrului puștii austriece sau, și mai de grabă, la mărimea calibrului puștii ghintuite elvețiene pentru vînători, nu încapе îndoială că ea va egala pe oricare dintre ele în ceea ce privește bătaia, precizia și razanța traiectoriei, păstrînd totodată celelalte avantaje enorme ale puștii cu ac. Dispozitivul de încărcare pe la culată poate fi făcut și mai rezistent, iar centrul de greutate al puștii poate fi mutat și mai aproape de umărul soldatului care execută ochirea.

Introducerea în armată a unei arme capabile de o tragere atît de rapidă dă naștere în mod firesc la numeroase reflecții pe tema schimbărilor pe care această armă le va provoca în domeniul tacticii, în special la un popor atît de predispus spre teoretizare ca germanii din nord. În jurul presupusei revoluții pe care pușca cu ac o va produce în domeniul tacticii au avut loc controverse interminabile. Majoritatea militarilor din Prusia au ajuns, în cele din urmă, la concluzia că nici un atac nu mai este cu putință împotriva unui batalion care trage salvă după salvă cu puști cu ac și că, prin urmare, baioneta și-a trăit traiul. Dacă această idee stupidă ar fi triumfat, pușca cu ac ar fi adus prusienilor multe înfrîngeri cumplite. Din fericire, războiul din Italia a dovedit tuturor, celor care au ochi să vadă, că focul puștilor ghintuite moderne nu reprezintă un pericol chiar atît de grozav pentru un batalion care atacă cu impetuozitate, iar prințul Frederic Carol al Prusiei a profitat de acest prilej pentru a aminti însoțitorilor săi că, chiar dacă ai un armament bun, apărarea pasivă duce întotdeauna la o înfrîngere sigură. În orientarea opiniei publice

militare s-a produs o schimbare; militarii încep să înțeleagă din nou că nu pușca, ci omul este acela care câștigă bătăliile, și, chiar dacă noua pușcă va aduce o schimbare esențială în domeniul tacticii, aceasta va fi o revenire la folosirea pe scară și mai mare a liniilor desfășurate (acolo unde terenul o permite) și chiar la atacul în linie, care, deși i-a adus lui Frederic cel Mare victoria în majoritatea bătăliilor, aproape că a fost dat uitării în infanteria prusiană.

VII

După ce am trecut în revistă diferitele sisteme de construcție a puștilor ghintuite folosite de armatele moderne din Europa, nu putem încheia studiul nostru fără a spune câteva cuvinte cu privire la o pușcă ghintuită, care, deși nu a fost introdusă nicăieri ca armă militară oficială, se bucură de o popularitate pe deplin meritată datorită preciziei sale uimitoare și marii sale bătaii. Este vorba, firește, de pușca ghintuită Whitworth.

D-1 Whitworth, dacă nu ne înșelăm, poate revendica paternitatea a două principii noi în construcția armei sale de foc, și anume: țeava cu canal hexagonal și aderarea mecanică a glonțului la canalul țevii. În locul unei secțiuni circulare, canalul țevii are de la un capăt la altul o secțiune hexagonală și ghinturi cu o înclinare foarte mare, după cum se vede, pe suprafața gloanțelor hexagonale. Glonțul însuși, făcut dintr-un metal dur, aderă perfect la canalul țevii și nu-și schimbă forma sub presiunea gazelor de pulbere, deoarece cele șase fețe ale glonțului urmează cu o precizie matematică sinuozitatea ghinturilor. Pentru a preveni orice joc și pentru a unge țeava între pulbere și glonț se așază o turțiță sau un disc impregnat cu grăsime, care, urmînd glonțul în trecerea lui prin țeavă, se topește din cauza căldurii produse de explozia pulberii.

Cu toate rezultatele, fără îndoială excelente, obținute de d-1 Whitworth cu pușca sa ghintuită, credem totuși că acest principiu este inferior principiului dilatării sau comprimării glonțului sau al încărcării pe la culată cu un glonț al cărui diametru este mai mare decît diametrul canalului țevii. Cu alte cuvinte, sîntem de părere că fie pușca ghintuită cu glonț extensibil sau compresibil, fie cea construită după sistemul puștii prusiene cu ac ar fi superioare puștii ghintuite

Whitworth, dacă ar fi lucrate la fel de bine, dacă ar avea calibrul la fel de mic și dacă toate celelalte condiții ar fi identice. Oricît de precisă ar fi ajustarea mecanică a glonțului d-lui Whitworth, totuși el nu poate avea etanșeitățile pe care o realizează gazele de pulbere cînd modifică forma glonțului în timpul aprinderii și după aceea. Pușca lui ghintuită cu glonț dur are tocmai ceea ce în general trebuie evitat cu totul la puștile ghintuite, anume joc și, în consecință, scăpări de gaze; nici măcar grăsimea topită nu poate suprima cu desăvîrșire acest joc în special la o pușcă a cărei țevă s-a lărgit întrucîtva din cauza întrebuintării îndelungate. În acest caz există o limită foarte precisă pentru toate ajustările mecanice, cu alte cuvinte ajustarea trebuie să fie destul de largă, astfel încît glonțul să treacă ușor și repede pe canal chiar și după ce s-au tras cîteva zeci de lovituri. Din această cauză, gloanțele hexagonale nu se ajustează etanș, și, deși nu cunoaștem exact mărimea jocului, faptul că glonțul învelit în hîrtie trece ușor pe țevă, fără a fi uns cu ceva, ne face să presupunem că jocul nu este decît cu puțin mai mic (dacă în genere este mai mic) decît la glonțul Enfield, care are un joc de 0,01 țoli. Inventînd pușca sa ghintuită, d-l Whitworth fără îndoială că a urmărit mai ales următoarele două idei: în primul rînd, să înlăture orice posibilitate de infundare a ghinturilor și, în al doilea rînd, să elimine tot ce ar putea împiedica glonțul cilindric să se angajeze în ghinturi — ceea ce împiedică fie dilatarea, fie comprimarea glonțului —, făcînd să se potrivească din capul locului forma canalului țevii cu cea a glonțului. Infundarea ghinturilor cu particule de plumb care se desprind de glonț se produce la *toate* puștile ghintuite care folosesc gloanțe moi de plumb; surprize care să împiedice glonțul să se angajeze exact în ghinturi pot surveni atît la puștile cu glonț compresibil, cît și la cele cu glonț extensibil, dar nu la puștile de tip prusian care se încarcă pe la culată. Nici unul din aceste inconveniente nu este însă atît de mare încît să nu poată fi învins și să reclame, pentru evitarea lor, sacrificarea principiului de bază al fabricării puștii ghintuite, adică angajarea glonțului în ghinturi fără ca să rămînă vreun joc.

În expunerea noastră ne sprijinim pe părerea unei autorități în materie, și anume pe părerea d-lui Whitworth însuși. Știm că d-l Whitworth a renunțat la principiul său de ajustare mecanică în măsura în care era vorba de pușca sa

ghintuită, și cert este că în prezent marea majoritate a celor care trag cu pușca lui ghintuită nu folosesc gloanțe dure, solide, hexagonale, ci gloanțe moi, cilindrice, de plumb. Aceste gloanțe sînt scobite la bază, asemenea gloanțelor Enfield, dar nu au bucșă; ele sînt foarte lungi (unele, cîntărind 480 de grani, sînt de 3 ori mai lungi decît diametrul lor, altele, cîntărind 530 de grani, sînt de 3,5 ori mai lungi decît diametrul lor) și se angajează în ghinturi sub presiunea gazelor de pulbere în momentul aprinderii acestora. Vedem, așadar, că principiul d-lui Whitworth, principiul *ajustării mecanice a glonțului*, a fost părăsit cu desăvîrșire în favoarea principiului *dilatării*, iar pușca ghintuită Whitworth, transformîndu-se într-o variantă de mîna a doua a puștii ghintuite Minié, la fel cum s-a întîmplat altădată cu pușca ghintuită Enfield. Mai rămîne țeava hexagonală; în ce măsură va fi ea proprie pentru pușca cu glonț extensibil?

Țeava cu canal hexagonal are, firește, șase ghinturi, și am văzut că pentru gloanțele extensibile se consideră că un număr par de ghinturi nu corespunde în aceeași măsură scopului lor ca un număr impar de ghinturi, deoarece nu este indicat ca două ghinturi să fie diametral opuse unul altuia. Apoi la majoritatea puștilor cu gloanțe extensibile ghinturile sînt foarte puțin adînci; la pușca Enfield, de pildă, ele sînt abia vizibile. La un hexagon, diferența dintre diametrul cercului interior (reprezentînd aproximativ canalul) și diametrul cercului exterior (care trece prin cele șase vîrfuri) este de aproximativ $\frac{2}{13}$ sau ceva mai puțin de $\frac{1}{6}$ din diametrul cercului interior, sau, cu alte cuvinte, plumbul trebuie să se dilate cu aproximativ $\frac{1}{6}$ din diametrul său înainte de a putea pătrunde așa cum se cuvine în unghiurile ghinturilor țevii hexagonale. De aici ar urma că țeava hexagonală, deși deosebit de adecvată pentru sistemul ajustării mecanice a glonțului, nu este cîtuși de puțin potrivită pentru sistemul cu glonț extensibil.

Cu toate acestea, ea dă rezultate bune, după cum se vede, la toate competițiile de tir. Cum se explică acest lucru, din moment ce d-l Whitworth a renunțat la cel mai important punct al principiului său și aplică acum un principiu care nu se potrivește cu pușca lui ghintuită?

În primul rînd, aceasta se datorește superiorității execuției pieselor. Se știe că, în ceea ce privește precizia execu-

ției pieselor celor mai minuscule și chiar micrometrice, d-l Whitworth nu are rivali. Atît mașinile-unelte, cît și puștile lui ghintuite reprezintă modele impecabile în ceea ce privește construcția pieselor. Priviți cătarea de pe țeava puștii lui ghintuite și comparați-o cu alt sistem de puști ghintuite! Nici nu încapе vreo comparație, or, pentru puști ghintuite cu bătaie de 1 000 de iarzi, acesta constituie un avantaj imens.

În al doilea rînd, și aceasta este esențial, calibrul puștii ghintuite Whitworth este de 0,451 țoli în partea cea mai îngustă a canalului (ceea ce am denumit cercul interior). Calibrul puștii ghintuite Enfield este de 0,577 țoli; cel al puștii ghintuite elvețiene pentru vînători, pe care am menționat-o în repetate rînduri ca armă cu traiectoria cea mai întinsă, este de 0,413 țoli. Priviți acum deosebirea dintre forma glonțelor. Lungimea glonțului extensibil Whitworth de 530 de grani este cu aproape $\frac{3}{8}$ de țol mai mare decît cea a glonțului Enfield de aceeași greutate; în timp ce primul este de 3,5 ori mai lung decît diametrul său, cel de-al doilea este abia de două ori mai lung decît diametrul său. Este evident că la aceeași greutate și cu aceeași încărcătură, glonțul mai subțire și mai lung va învinge mai ușor rezistența aerului, adică va avea o traiectorie mai întinsă decît glonțul mai gros și mai scurt. Apoi la pușca ghintuită Enfield, încărcătura de pulbere cîntărește 68 de grani; pentru pușca Whitworth se întrebuintează încărcături de 60, 70 și 80 de grani, dar mai mulți trăgători buni care folosesc această pușcă ghintuită ne-au spus că, pentru a se asigura glonțului o dilatare suficientă și pentru a se obține rezultate bune la o distanță mare, e nevoie de 80 de grani. Așadar, la pușca Whitworth, încărcătura este cu $\frac{1}{6}$ mai mare decît la pușca Enfield, și această încărcătură ar trebui să acționeze mai bine (chiar la aceeași greutate), deoarece se aprinde într-un spațiu mai limitat și acționează asupra unei suprafețe mult mai mici a glonțului.

Prin urmare, avem aici încă un exemplu în ceea ce privește imensa superioritate a calibrului mic, care permite folosirea unui glonț lung și subțire, cu vîrfu ascuțit. Oricare dintre cititori care a urmărit cu atenție studiul de față asupra avantajelor diferitelor sisteme de puști ghintuite a ajuns, desigur, de mult la concluzia că forma glonțului are

o importanță mult mai mare decît sistemul după care a fost construit glonțul sau pușca ghintuită ; și pentru ca soldatul să aibă un glonț care să poată fi cît mai lesne transportat, este necesar ca țeava să aibă un *calibru mic*. Aceasta ne-o lămurește încă o dată pușca ghintuită Whitworth.

De aici putem trage de asemenea concluzia că, la un calibru mic, vîrfurile ascuțite, lung și greu al glonțului opune destulă rezistență pentru a permite părții scobite a glonțului să se dilate în modul convenit fără ajutorul bușei. Glonțul Whitworth are la bază o scobitură puțin adîncă și nu e prevăzut cu bușă. El trebuie să se dilate cel puțin de trei ori pe atîta ca celelalte gloanțe extensibile, și totuși, la o încărcătură de 80 de grani de pulbere (pe care pușca îi suportă fără un recul mare), el se angajează în ghinturi într-un mod cu totul satisfăcător.

Este foarte îndoielnic dacă pușca ghintuită Whitworth va deveni cîndva o armă militară ; dimpotrivă, credem că în curînd țeava hexagonală va ieși complet din uz. Dacă voluntarii, care s-au convins în practică de superioritatea puștii ghintuite Whitworth asupra actualei puști ghintuite Enfield, au propus să fie înzestrați cu cea dintîi, ei au sărit, firește, peste cal. Credem că n-ar fi just să comparăm aceste două tipuri de arme. Pușca ghintuită Whitworth este o armă de lux, a cărei fabricare costă cel puțin de două ori mai mult decît cea a puștii ghintuite Enfield. Așa cum se prezintă în momentul de față, ea este o armă prea delicată pentru a putea fi dată pe mîna fiecărui soldat ; pe de altă parte însă, dacă i-ați înlocui, de pildă, cătarea fină cu o alta care să se preteze la o mînuire mai grosolană, precizia puștii în tragerile la distanțe mari ar scădea considerabil. Pentru a înzestra cu puști ghintuite Whitworth atît armata, cît și unitățile de voluntari, se impune una din două : ori să se rămînă la actualul calibru al armei portative reglementare, și atunci pușca ghintuită Whitworth cu actualul calibru Enfield ar da rezultate mult mai proaste decît actuala pușcă ghintuită Whitworth ; ori să fie micșorat calibrul, să zicem, la dimensiunile actualei puști ghintuite Whitworth, și atunci e foarte probabil că pușca ghintuită Enfield cu calibrul micșorat, presupunînd că s-ar cheltui pentru fabricarea ei tot atît cît pentru fabricarea puștii ghintuite Whitworth, va da rezultate la fel de bune, dacă nu chiar mai bune.

VIII

În încheiere, vom recapitula pe scurt diferitele sisteme de puști ghintuite care sînt actualmente folosite în armatele din Europa și principiile pe care le putem considera că stau la baza acestei arme.

Există următoarele sisteme de puști ghintuite:

1. Sistemul încărcării prin îndesare, la care glonțul bine ajustat și înfășurat într-un plasture se îndeasă pe la gura țevii cu lovituri puternice de vergea. Acesta este cel mai vechi mijloc folosit pentru angajarea glonțului în ghinturi. În prezent, acest mijloc aproape că nu mai este folosit nicăieri pentru armele militare; singura excepție mai importantă și care merită să fie relevată o constituie noua pușcă ghintuită elvețiană pentru vînători cu un calibru foarte mic și un glonț lung cu vârful ascuțit; traiectoria ei este mai întinsă decît a tuturor celorlalte puști existente astăzi. Ea nu este destinată pentru înzestrarea întregii mase a infanteriei, ci doar pentru înzestrarea unităților de elită, și trebuie să fie încărcată cu o grijă deosebită pentru a se obține acele rezultate datorită cărora este superioară tuturor puștilor cunoscute astăzi.

2. Sistemul turtirii glonțului; la acest sistem, glonțul intră ușor pe țevă și, după ce dă de un obstacol situat pe fundul culatei (marginea unei camere care se îngustează — pușca Delvigne — sau tija înșurubată în mijlocul camerei — pușca Thouvenin), este turtit cu lovituri de vergea și forțat astfel să se angajeze în ghinturi. Acest procedeu, care la un moment dat a fost adoptat în toate armatele, este înlăturat acum, într-o măsură mai mare sau mai mică, de alte sisteme. Remarcăm în treacăt că pentru acest sistem pușca trebuie să aibă un calibru destul de mare, căci altminteri camera este prea strîmtă.

3. Sistemul dilatării; glonțul alungit, neetanș și scobit la bază. Gazele de pulbere, care se formează la aprinderea încărcăturii, pătrund în această scobitură, dilată glonțul, lipindu-l etanș de canalul țevii și forțîndu-l să se angajeze în ghinturi. În prezent, acest sistem este pretutindeni preferat și se pretează la noi îmbunătățiri serioase, după cum au demonstrat recent rezultatele admirabile obținute de d-l Whitworth cu pușca sa ghintuită, de cînd a adoptat principiul dilatării.

4. Sistemul comprimării ; cu acest sistem se obține același rezultat cu ajutorul unor caneluri inelare adinci săpate în glonț, datorită cărora forța de expansiune a gazelor de pulbere, combinată cu rezistența opusă de greutatea părții anterioare a glonțului, îl comprimă în lungime, și în felul acesta fac să-i crească diametrul la dimensiunea necesară. Acest procedeu, cu toate că oferă mai puțină siguranță decât principiul dilatării, a dat rezultate excelente la calibrele mici, lucru demonstrat în Elveția și în Austria ; totuși, glonțul compresibil, folosit pentru pușca ghintuită elvețiană pentru vânători, menționată mai sus, nu dă rezultate tot atât de bune ca cele obținute cu glonțul bine ajustat și înfășurat în plasture tras cu aceeași pușcă.

5. Sistemul încărcării pe la culată, care este superior tuturor celorlalte sisteme de puști în ceea ce privește modul de încărcare și de tragere, oferă, totodată, maximum de certitudine că glonțul se va angaja în ghinturi, deoarece atât camera cât și glonțul pot fi ceva mai mari decât restul țevii, astfel încât glonțul nu poate intra pe canalul țevii decât presat în ghinturi. Acest sistem pare într-adevăr merit să elimine treptat pe toate celelalte.

Nu punem la socoteală sistemul d-lui Whitworth, adică sistemul ajustării mecanice a glonțului, deoarece acest sistem a fost abandonat, cel puțin în ceea ce privește armele de foc portative, de care ne ocupăm exclusiv aici.

Dacă ar fi să categorisim diferitele sisteme după calitățile lor reale, am spune că pușca cu ac care se încarcă pe la culată este superioară tuturor celorlalte ; urmează sistemul dilatării glonțului, după care vine sistemul comprimării glonțului. Primele două sisteme pot fi considerate ca perimate, căci, chiar dacă în Elveția încărcarea prin îndesarea glonțului dă deocamdată rezultate mai bune decât încărcarea cu gloanțe compresibile de același calibru, n-ar trebui nicidecum să atribuim aceste rezultate *sistemului* înainte de a-l fi studiat în amănunțime, și apoi se știe că glonțul înfășurat cu un plasture, folosit la pușca ghintuită elvețiană pentru vânători, nu este potrivită pe scara întregii infanterii.

Am văzut totodată că de la introducerea glonțului alungit, sub raportul bătăii, razanței traiectoriei și preciziei puștii, sistemul după care este construită pușca sau glonțul nu mai prezintă decât o importanță secundară. Atâta timp cât gloanțele erau rotunde, sistemul ghinturilor avea o importanță mult mai mare, deoarece toate gloanțele întâmpinau rezistența

aerului în condiții aproape egale; influența unor ghinturi mai înclinate, mai adânci sau mai numeroase etc., era relativ mult mai mare decât acum. Dar o dată cu introducerea glonțului alungit apare un element nou. Înăuntrul unor limite destul de largi, glonțul poate fi mai lung sau mai scurt, și acum se pune problema: care este forma cea mai convenabilă a glonțului? Din punct de vedere teoretic este limpede că aceeași masă de plumb, proiectată cu aceeași viteză inițială, își va păstra mai curînd această viteză dacă forma ei este lungă și subțire decât atunci cînd este scurtă și groasă, presupunînd, firește, că canalul țevii a imprimat glonțului o mișcare elicoidală, care îl ferește de rostogolire. Rezistența aerului este o forță care frînează; ea reduce treptat viteza inițială pe care forța de expansiune a gazelor de pulbere a imprimat-o glonțului și, supunîndu-l astfel, ca să zicem așa, influenței tot mai mari a forței de gravitație crescînde. Viteza inițială depinde de încărcătură și, într-o anumită măsură, de construcția armei; o putem deci considera ca ceva precis stabilit; forța de gravitație, de asemenea stabilită, este o mărime dată cunoscută; poate fi schimbată, prin urmare, numai forma glonțului, astfel încît aerul să-i opună o rezistență cît mai mică; iar pentru a micșora rezistența aerului, după cum am mai spus, un glonț lung și subțire este mult mai indicat decât un glonț scurt și gros de aceeași greutate.

În sfîrșit, greutatea maximă a glonțului unei arme militare este de asemenea o mărime cunoscută. Soldatul complet echipat trebuie să fie în stare să poarte asupra sa, pe lîngă pușcă și echipament, cel puțin 60 de cartușe. Prin urmare, pentru a fabrica un glonț de plumb de o formă cît mai bună, cu o greutate dată (să zicem, de 500 de grani), trebuie să-i mărim lungimea și să-i micșorăm grosimea; cu alte cuvinte, calibrul canalului țevii puştii ghintuite trebuie micșorat. Într-o anumită măsură, acest lucru va fi posibil la toate sistemele fără nici o excepție. Luați glonțul Enfield de 530 de grani și glonțul Whitworth de aceeași greutate; dintr-o singură privire veți înțelege de ce glonțul Whitworth are o traiectorie mult mai întinsă (adică își păstrează mult mai bine viteza inițială) și de aceea nimereste fără greș ținta la 1 000 de iarzi, în timp ce cu glonțul Enfield nu se poate conta că la aceeași distanță obiectivul va fi atins. Or, ambele sînt gloanțe extensibile, iar construcția puştii Whitworth nu este, desigur, cea mai indicată pentru glonțul extensibil. Sau luați pușca ghintuită elvețiană pentru vînători, care, cu un calibru

și mai mic decât cel al puștii Whitworth, obține rezultate încă mai bune și o traiectorie încă mai întinsă, indiferent dacă glonțul se îndeasă învelit în plasture pe țevă cu ajutorul vergelei sau dacă este neetanș și se comprimă datorită forței de expansiune a gazelor de pulbere. Sau luați pușca prusiană cu ac; micșorând diametrul glonțului și măbind lungimea lui, iar apoi introducându-l pe țeava largă cu ajutorul unui disc sau al unui dop, se poate trage acum la 900 de iarzi cu același înălțător cu care mai înainte se trăgea la 600 de iarzi. De aceea credem că nu greșim considerînd drept un fapt bine stabilit că în general eficacitatea focului puștii ghintuite, indiferent de sistemul după care a fost construită, este invers proporțională cu diametrul canalului țevii. Cu cît calibrul țevii este mai mic, cu atît pușca ghintuită este mai bună, și invers.

Cu aceste observații epuizăm o temă pe care mulți dintre cititorii noștri au găsit-o, poate, destul de aridă. Nu-i mai puțin adevărat însă că este o temă foarte importantă. Orice soldat conștient trebuie să cunoască principiile după care a fost construită sau trebuie să funcționeze arma lui. Este de presupus că subofițerii din mai toate armatele de pe continent cunosc tot ce am încercat să expunem aici; și fără îndoială că majoritatea voluntarilor, care reprezintă „intelectualitatea țării”, ar trebui să aibă aceleași cunoștințe în ceea ce privește armele lor de foc!

Scris de F. Engels la sfîrșitul lunii octombrie 1860 — prima jumătate a lunii ianuarie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” nr. 9, 11, 14, 15, 17, 18, 19 și 20 din 3 și 17 noiembrie, 8, 15 și 29 decembrie 1860 și 5, 12 și 19 ianuarie 1861, precum și în culegerea „Essays Addressed to Volunteers”, Londra, 1861

Se tipărește după textul culegerii, confruntat cu textul apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Încordare pe piața financiară

Londra, 10 noiembrie 1860

Fenomenul prevăzut de multă vreme — scurgerea aurului și, în legătură cu aceasta, urcarea taxei de scont — a devenit o realitate. Ieri Banca Angliei a mărit taxa de scont de la 4⁰/₁₀ la 4¹/₂%. (În luna corespunzătoare a anului 1859, taxa scontului bancar nu a depășit 3%, în ciuda masivelor trimiteri de argint spre Orient, care s-au ridicat la 13 234 305 l. st.) Scopul evident al băncii a fost de a împiedica scurgerea aurului din subsolurile ei; la 26 septembrie rezervele de aur reprezentau suma de 16 255 951 l. st., în timp ce acum s-au redus pînă la 13 897 085 l. st., fără a socoti cele 43 000 l. st. scoase din bancă ieri. Începînd cu 26 septembrie, scurgerea aurului a crescut neconținut, ajungînd în săptămîna aceasta la aproape 300 000 l. st. Importurile mari de cereale trebuiau, desigur, să ducă, mai devreme sau mai tîrziu, la ieșirea din țară a metalelor prețioase, dar, întrucît polițele pe cereale nu au ajuns încă la scadență, actuala scurgere de aur nu poate fi explicată prin aceasta. De altfel, ea are loc tocmai într-un moment cînd taxa de scont este mai ridicată la Londra decît la Paris, Amsterdam, Bruxelles și Hamburg și cînd exportul de aur ca operație de bursă nu aduce nici un profit.

Și atunci încotro se îndreaptă aurul? Spre subsolurile Băncii Franței. În prezent, taxa de scont a Băncii Franței este de numai 3%, deși această instituție a pierdut de la sfîrșitul lunii august aproximativ 4 000 000 l. st., în timp ce operațiile ei de scont pe august și septembrie au crescut cu aproape 3 000 000 l. st. În asemenea împrejurări, orice bancă obișnuită ar fi urcat taxa de scont, dar Ludovic Bonaparte, temîndu-se să nu provoace o perturbare vizibilă pe piața financiară, dispune ca banca să cumpere aur în pierdere și o va sili să continue această operație, fără îndoială nerentabilă din punct de vedere comercial. Pe de altă parte, Banca Angliei a do-

vedit că nu este în stare să oprească actuala scurgere a aurului prin ridicarea ratei dobânzii. Ieri, de exemplu, din departamentul de emisiuni al băncii nu s-a scos de loc aur în lingouri, în timp ce din departamentul operațiilor bancare s-a scos o cantitate însemnată de sovereigni. Una dintre consecințele inevitabile ale faimoaselor legi bancare din 1844 și 1845 ¹²⁸ emise de sir Robert Peel este aceea că lumea comercială nu cunoaște niciodată cantitatea reală de metale prețioase exportate, dat fiind că departamentul operațiilor bancare nu publică date cu privire la sovereigni scoși din seifurile lui.

Mărirea taxei de scont oficiale a Băncii Angliei, în special în cazul când această mărire va continua, va obliga, desigur, Banca Franței să acționeze în aceeași direcție, ceea ce îl va împiedica pe Ludovic Bonaparte să dea în continuare dispoziții directorilor băncii să achiziționeze aur în pierdere pentru bancă, în scopul de a camufla dezorganizarea pieței financiare. Totuși, scurgerea de aur din Anglia nu va putea fi oprită prin această măsură forțată, deoarece la timpul cuvenit polițele pe cereale vor ajunge la scadență și vor trebui plătite în numerar.

Scris de K. Marx
la 10 noiembrie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 111 din 24 noiembrie 1860

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Voluntarii geniști

De cîtva timp armata de voluntari dispune de un număr însemnat de infanteriști și artileriști, la care se adaugă un mic corp de cavalerie. Acum a început, în sfîrșit, să ia ființă și ultimul gen de trupe de voluntari — trupele de geniu. În prezent, problema voluntarilor geniști este supusă unor largi dezbateri, și ea merită pe deplin atenția ce i se acordă. Trupele de geniu ale armatei regulate au devenit insuficiente pentru a face față multiplelor sarcini pe care le au de îndeplinit în metropolă și în colonii. Ce se va întîmpla, așadar, în cazul unui război și al invaziei la care trebuie să ne așteptăm? Numeroasele fortificații în curs de construire, care formează uriașe tabere întărite în jurul porturilor, vor necesita atunci pentru garnizoanele lor un însemnat număr de ofițeri și soldați geniști. Pe de altă parte, în timp de război, armata activă, completată cu voluntari, își va spori efectivul de două-trei ori în comparație cu cel de astăzi și va avea de asemenea nevoie să fie completată cu geniști pentru a căpăta deplină libertate de acțiune împotriva inamicului. Fără o sporire considerabilă a efectivului trupelor de geniu ale armatei regulate, sarcinile acestui gen de armă nu vor putea fi îndeplinite în mod satisfăcător, sau vor trebui încredințate unor voluntari dinainte pregătiți.

În fond, numărul de geniști care trebuie asigurat armatei active în timp de război nu este chiar atît de mare: 3 sau 4 companii pentru un corp de armată format din două divizii (16 pînă la 24 de batalioane de infanterie împreună cu cavaleria și artileria corespunzătoare) ar fi absolut suficiente. Presupunînd că în timp de război armata ar fi alcătuită din 40 000 de soldați din trupe de linie, 20 000 de milițieni și 100 000 de voluntari — în total 160 000 de oameni, sau 200 de batalioane, adică 8 pînă la 10 corpuri —, ea ar avea ne-

voie de aproximativ 30 de companii de geniști. În ipoteza că 10 companii vor fi date de trupele de geniu din armata regulată, 20 de companii urmează să fie formate din voluntari. Cam același număr de geniști voluntari ar ajunge pentru a-i ajuta pe geniștii armatei regulate la apărarea fortificațiilor portuare; astfel, aproximativ 40 de companii de geniști voluntari ar putea fi suficiente pentru a completa actualul efectiv al infanteriei și artileriei de voluntari. Dacă efectivul voluntarilor ar crește în asemenea măsură încît să numere în timp de război peste 100 000 de oameni, fără a mai socoti garnizoanele, ar fi destul să se adauge cîte un genist la fiecare 100 de trăgători suplimentari, ceea ce ar reprezenta 200 de geniști (sau trei companii) pentru fiecare corp de armată de 20 000 de oameni.

Așadar, în prezent, trupele de geniu care ar trebui să fie create ar urma să numere maximum 40 de companii sau aproximativ 3 000 de oameni. Și vor trebui depuse mari eforturi pentru a face din ei geniști nu numai cu numele, ci și cu pricepere. De pe acum se observă că voluntarii artiștii consacră o mare parte din timp instrucției cu compania și cu batalionul, cu carabina în mînă, deși aceste exerciții nu servesc decît pentru paradă și nu vor fi de vreun folos în armata activă nici la deservirea tunurilor de cîmp, nici în fortificații. Ne temem că același lucru se va întîmpla și cu geniștii. Ei ar trebui să țină seama mai presus de orice că fiecare oră consacrată muștrului companiei peste ceea ce este necesar pentru a le da o ținută militară, a-i învăța să se supună cu promptitudine ordinelor și a-i deprinde să efectueze în deplină ordine marșuri constituie pentru ei un timp pierdut. Ei au cu totul alte lucruri de învățat, și tocmai de aceste lucruri, și nu de nenumăratele marșuri de paradă depinde capacitatea lor de luptă. Atît soldații cît și ofițerii trebuie să se familiarizeze cu elementele de bază ale fortificației de cîmp și ale fortificațiilor permanente; ei vor trebui să se exerseze în construcții de tranșee și baterii, în amenajarea și repararea drumurilor. În cazul cînd se vor putea găsi mijloacele necesare vor trebui să fie puși să construiască poduri militare și chiar să așeze mine. Probabil că unele dintre aceste lucrări nu vor putea fi însușite decît teoretic, dat fiind că în Anglia există prea puține fortărețe și pontoane, și nu orice voluntar se poate deplasa la Portsmouth sau Chatham pentru a studia fortificațiile sau a participa la așezarea unui pod de pontoane. Există însă alte lucrări

de acest fel pe care oricare companie le-ar putea executa pentru a-și însuși cunoștințe practice. Dacă aici, la Manchester, s-ar forma o companie de geniști, le-am putea arăta un mare număr de drumuri de țară într-o stare tot atât de proastă ca și cele pe care trebuie să le străbată o coloană în timp de război. Pe de altă parte, autoritățile interesate ar fi, probabil, nespuse de bucuroase să le permită să facă, după pofta inimii, practică în construirea de drumuri. Desigur că nu le-ar fi prea greu nici să găsească un loc potrivit unde să construiască câteva fortificații de cîmp, să sape tranșee și să ridice baterii; de altfel, un asemenea loc ar oferi atît voluntarilor artileriști, cît și infanteriști posibilitatea de a face practică în unele domenii ale serviciului militar, pe care altfel nu le-ar putea studia. Ei ar putea găsi chiar locuri unde li s-ar permite din cînd în cînd să construiască un mic pod pe suporți peste unul din riurile cu maluri înalte din împrejurimi care oferă condiții excelente pentru construirea unor astfel de poduri acolo unde fundul apei este solid. Asemenea îndeletniciri și multe altele asemănătoare ar trebui să constituie conținutul principal al pregătirii practice a geniștilor. Instrucția cu compania trebuie făcută repede chiar de la început și reluată numai după ce unitățile s-au familiarizat suficient cu adevăratele obligații ale geniștilor; în felul acesta, în cea de-a doua iarnă vor putea fi cu folos utilizate pentru instrucție serile. Dacă geniștii însă își propun de la început să se ia la întrecere cu infanteriștii în domeniul marșurilor și al regrupărilor pe batalion în detrimentul pregătirii lor de specialitate, iar atenția ofițerilor lor este îndreptată mai mult asupra îndatoririlor de ofițer de infanterie decît asupra cunoștințelor de specialitate, voluntarii geniști pot fi siguri că în timp de război vor fi mult mai des folosiți ca infanteriști decît ca geniști.

Ofițeri bine pregătiți nu va fi greu de găsit mai ales dacă vor fi aleși din singura categorie de oameni potriviți pentru această activitate, și anume inginerii civili. Cîteva luni de studiu teoretic și din cînd în cînd o călătorie la Chatham, Portsmouth sau Aldershot i-ar familiariza curînd cu diferitele lucrări de geniu; în această privință ar fi ajutați și de instruirea militară a companiilor lor. Ei ar învăța învățînd pe alții. Propria lor profesiune îi obligă să cunoască toate principiile ingineriei militare, și, întrucît ei trebuie să fie oameni foarte pricepuți și competenți, aplicarea acestor principii la problemele militare nu va prezenta pentru ei dificultăți serioase.

Am citit în „Army and Navy Gazette” un articol despre o uriașă organizație de geniu care ar urma să cuprindă toate liniile de cale ferată din țară și de la care se așteaptă rezultate importante în caz de invazie. Acest plan este prezentat publicului într-o formă extrem de vagă; deocamdată, nu vedem marile avantaje care-i sînt atribuite și înclinăm mai curînd să credem că se confundă aici două lucruri cu totul diferite. Este fără îndoială absolut necesar să se studieze importanța strategică a fiecărei linii ferate din regat, ca și a întregii rețele de cale ferată în ansamblu. Acest lucru este atît de important, încît am considera drept o gravă omisiune dacă el nu ar fi fost făcut de mult și dacă în arhivele marelui stat-major, ca și în cele ale comandanților diferitelor districte nu s-ar afla acum documente foarte ample cuprinzînd rezultatele acestor studii. Dar aceasta este obligația statului-major, și nu a unităților de geniu. În ceea ce privește formarea unor trupe de geniști din mecanici, fochiști, montatori de șine și săpători de la fiecare linie de cale ferată, nu vedem ce avantaj ar prezenta o asemenea măsură. Acești oameni sînt oricum organizați, ca să spunem așa, în mod militar și au o disciplină mai severă decît oricare unitate de voluntari din țară. Ceea ce se așteaptă de la ei ca geniști voluntari pot face în aceeași măsură și în actuala lor calitate. Și, intrucît în timp de război prezența lor la posturile în care se află astăzi ar fi și mai necesară decît acum, este cu totul inutil ca ei să fie pregătiți pentru lucrări speciale de geniu.

Observațiile de mai sus se referă la planul în forma în care a fost dat publicității; în cazul cînd s-ar constata în viitor că el mai conține și alte puncte, ne rezervăm, desigur, dreptul de a ne spune părerea.

Să ne fie totuși permis să mai arătăm un avantaj pe care-l oferă existența în țară a unui mare număr de ingineri bine pregătiți. Cele mai multe armate dispun, în afară de ofițeri — geniști și specialiști în plantarea minelor —, de un oarecare număr de ofițeri-ingineri care nu fac parte din vreo companie și cărora le sînt încredințate misiuni speciale. De ce nu li s-ar oferi inginerilor civili din Anglia posibilitatea de a se pregăti singuri pentru acest serviciu? Colegiul inginerilor civili ar putea fi folosit pentru realizarea acestui scop. Cîteva cicluri de conferințe în problemele de geniu și un scurt curs practic cu o companie de geniști ar fi suficiente. Un examen limitat exclusiv la disciplinele militare și la

cea ce este absolut necesar în cazul de față ar putea constitui principalul criteriu pentru primirea în corpul de ofițeri voluntari geniști care nu fac parte din vreo unitate. Guvernul va trebui, desigur, să aibă dreptul de a înlătura pe candidații considerați necorespunzători. Astfel de ofițeri ar fi de mare folos, pentru că, în cazul dat, totul depinde tocmai de cunoștințele ofițerului. Avînd sub comanda lor cîțiva infanteriști sau artileriști voluntari, ei ar putea efectua la nevoie unele lucrări de geniu cu mai mult succes decît ofițerii geniști din trupele regulate cu una sau două grupe ale infanteriei de linie afectate lor pentru îndeplinirea unor sarcini similare.

Scris de F. Engels la sfîrșitul
lunii noiembrie 1860

Publicat în „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” nr. 12 și 13 din 24 noiembrie și 1 decembrie 1860 și în culegerea „Essays Addressed to Volunteers”, Londra, 1861

Se tipărește după textul
culegerii, confruntat cu textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Austria. — Dezvoltarea revoluției

Londra, 24 decembrie 1860

Revoluția din Austria se desfășoară în ritm impetuos. N-au trecut nici două luni de cînd Franz Joseph a recunoscut, prin diploma sa din 20 octombrie ¹²⁹, că imperiul său se află în stare de revoluție și — pentru a găsi o ieșire din această situație — a încercat să corupă Ungaria promițindu-i că vechea ei constituție, ciuntită într-un fel sau altul, va fi reintrodusă. Deși reprezenta o concesie făcută mișcării revoluționare, diploma, prin felul în care fusese concepută, era una din manevrele abile ale politicii trădătoare, atît de caracteristice diplomației austriece. Ungaria urma să fie cumpărată prin concesii aparent foarte mari, în special în comparație cu neînsemnatele înlesniri acordate provinciilor germane și slave, precum și cu parodia de parlament imperial, a cărui creare era preconizată în diplomă. La o cercetare mai atentă însă, caracterul trădător al documentului apare destul de limpede, iar manevra magistral concepută devine o absurditate vădită și o mărturie a slăbiciunii guvernului în fața mișcării revoluționare. Nu numai faptul că urma să se răpească dietei ungare dreptul de a aproba creditele și contingentul de trupe și să se transfere acest drept parlamentului central și, în parte, chiar împăratului personal — ca și cum guvernul, nevoit să suporte în ultimii zece ani o ofensă politică după alta, ar mai fi destul de puternic pentru a păstra drepturile răpite celor care le-au cucerit în mod real —, ci și drepturile infime și vagi acordate celorlalte părți ale imperiului și instituției reprezentative centrale demonstau, prin contrast, duplicitatea întregului plan. Iar acum, cînd au fost publicate constituțiile pentru provinciile Stiria, Carintia, Salzburg și Tirol, prin care se atribuia nobilimii și clerului partea leului în ceea ce privește locurile în instituțiile reprezentative și se mențineau vechile deosebiri de stări sociale și

cînd vechiul guvern a rămas la putere, n-a mai existat nici o îndoială în ceea ce privește intențiile. Ungaria trebuia potolită și transformată apoi într-o unealtă care să ajute Austria absolutistă să iasă din impas; iar cu o Austrie absolutistă din nou puternică, Ungaria știa foarte bine, din proprie experiență, care-i va fi soarta. Însăși recunoașterea nelimitată și necondiționată a limbii maghiare ca singura limbă oficială în Ungaria trebuia să servească exclusiv la ațîțarea slavilor, romînilor și germanilor din Ungaria împotriva naționalității maghiare. Vechii conservatori unguri (vulgo * aristocrații), care încheiaseră această tranzacție cu împăratul, au pierdut astfel orice sprijin la ei acasă; ei făcuseră un schimb prin care renunțau la două din drepturile esențiale ale dietei. În realitate, diploma imperială nu a înșelat pe nimeni. În timp ce, în provinciile germane, opinia publică a obligat de îndată vechile consilii municipale (numite de împărat după revoluție) să-și deschidă porțile unor oameni noi, aleși de data aceasta prin votul poporului, ungurii au început să repună în posturi pe vechii lor funcționari de comitate și să reinstaureze vechile adunări de comitate¹³⁰, care înainte de 1849 au reprezentat întreaga putere locală în țară. Oricum ar fi, este un semn bun că partidul de opoziție și-a asigurat imediat organele de administrare locală și comunală, și nu s-a limitat la revendicarea unei schimbări efemere de guvern avînd totodată grija să ocupe pozițiile importante care-i rămăseseră accesibile în sfere de activitate mai modeste. În Ungaria, vechile organe de administrare locală, reorganizate în 1848, au predat imediat întreaga putere civilă în mina poporului, punînd guvernul de la Viena în fața alternativei de a ceda sau de a recurge fără întirziere la forța armată. De aceea, aici mișcarea s-a dezvoltat, firește, deosebit de repede. De la un capăt la celălalt al țării se cere reintroducerea în întregime a constituției, cu modificările introduse în 1848, și a tuturor legilor asupra cărora dieta și regele au căzut de acord pe atunci. În afară de aceasta s-a cerut desființarea imediată a monopolului tutunului (introdus în mod ilegal după 1848) și abrogarea tuturor celorlalte legi promulgate fără acordul dietei. Perceperea impozitelor a fost declarată în mod fățiș ilegală atîta timp cît ele nu vor fi fost votate de dietă; au fost plătite mai puțin de $\frac{1}{3}$ din impozitele scadente. Tinerii chemați în armată au fost îndemnați să se

* — cu alte cuvinte. — *Nota trad.*

împotrivescă sau să se eschiveze de la recrutare; vulturii imperiali au fost dați jos, și — lucrul cel mai grav — în această perioadă de tranziție guvernul nu avea mijloace pentru a lupta împotriva acestor tulburări. Pretutindenii unde erau convocate adunările de comitate, ele sprijineau în mod unanim aceste cerințe. Conferința notabililor unguri întruniți la Gran, sub președinția primatului Ungariei, cu scopul de a propune guvernului principiile generale privind alegerile pentru dietă a declarat în unanimitate, și aproape fără dezbateri, că legea electorală democratică din 1848 rămâne în vigoare.

Toate acestea întreceau ceea ce așteptaseră vechii conservatori atunci când încheiaseră compromisul cu împăratul. Ei erau complet débordés*. Valul revoluționar amenința să-i înece. Guvernul însuși și-a dat seama că trebuie să întreprindă ceva. Dar ce putea face guvernul de la Viena?

Încercarea de a corupe Ungaria era pe punctul de a eșua complet. Ce-ar fi dacă guvernul ar încerca acum să-i corupă pe germani? Aceștia nu s-au bucurat niciodată de drepturi ca ale ungarilor și poate că s-ar mulțumi cu mai puțin. Pentru a exista, monarhia austriacă trebuie să asmută rînd pe rînd naționalitățile supuse ei una împotriva alteia. Slavii n-ar putea fi folosiți decît în caz extrem: prea sînt legați de Rusia prin agitația panslavistă; prin urmare, trebuie să se încerce cu germanii. Conteul Goluhowski, odiosul aristocrat polonez (un renegat care a trădat cauza Poloniei și s-a pus în slujba Austriei), a fost sacrificat, iar cavalerul von Schmerling a fost numit ministru de interne. El fusese ministru al efemerului imperiu german în 1848 și mai tîrziu ministru al Austriei, post pe care l-a părăsit cînd constituția din 1849 a fost definitiv suprimată. Von Schmerling trecea drept constituționalist. Dar și de data aceasta s-a dat dovadă de atîta ezitare și nehotărîre pînă ce l-au numit, în sfîrșit, în acest post, încît întregul efect s-a pierdut din nou. Lumea se întreba ce poate să facă Schmerling cînd toți ceilalți miniștri au rămas pe locurile lor? Speranțele au început să se risipească încă înainte ca el să fi primit numirea definitivă, și, în loc de o concesie sinceră, numirea lui a apărut ca o nouă dovadă de slăbiciune. În timp ce în provinciile germane opoziția se mulțumea să-și asigure puterea locală, privind fiecare pas al guvernului cu neîncredere și nemulțumire fățișă, în Ungaria mișcarea continua să se dezvolte. Încă înainte

* — depășiți. — *Nota trad.*

de numirea lui Schmerling, vechii conservatori unguri chemați la putere, în frunte cu Széczen și Vay, au recunoscut că nu-și mai pot menține pozițiile, și guvernul imperial a fost nevoit să se umilească și să invite doi miniștri unguri care făcuseră parte din guvern în 1848 — și pînă în toamna aceleiași an fuseseră colegi cu Batthyányi, care a fost împușcat, precum și cu Kossuth și cu Szemere — și anume pe Deák și Eötvös — să intre în guvernul condus de omul care, cu ajutorul Rusiei, călcase în picioare Ungaria. Ei n-au fost încă numiți; politica de șovăială, de oscilare și de tocmeală pentru fleacuri este încă în floare, dar, dacă vor accepta invitația, pînă la urmă vor fi cu siguranță numiți.

Așadar, Franz Joseph este nevoit să facă o concesie după alta; dacă se va reuși să se convoace în ianuarie cele două diete, una la Pesta pentru Ungaria și provinciile ei, iar cealaltă la Viena pentru celelalte provincii ale imperiului, i se vor smulge noi concesii. Dar în loc să-i liniștească pe supușii săi, fiecare nouă concesie îi va indigna și mai mult prin falsitatea nedisimulată cu care este acordată. Dacă la toate acestea vom adăuga amintirile trecutului — manevrele emigrației ungare aflate în solda lui Ludovic-Napoleon, precum și faptul că nu poate exista o Austrie liberală, dat fiind că politica externă a Austriei va fi întotdeauna reacționară și ca atare va deveni imediat sursa unor conflicte între coroană și parlament, lucru pe care Ludovic-Napoleon îl speculează —, este foarte probabil ca anul 1861 să fie martorul dezmembrării Imperiului austriac în părțile lui constitutive.

Scris de F. Engels
la 24 decembrie 1860

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 152 din 12 ianuarie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Mișcarea din Germania

S-ar zice că anul 1861 n-a adus încă destule frământări. Războiul de secesiune în America, răscoala din China¹³¹, înaintarea Rusiei în Asia răsăriteană și centrală, problema orientală cu corolarul ei — ocuparea Siriei și a Canalului de Suez de către Franța, destrămarea Austriei, Ungaria în pragul insurecției fățișe, asediul Gaetei și promisiunea lui Garibaldi de a elibera Veneția la 1 martie, în sfârșit ultimul lucru, dar nu și cel mai neînsemnat — încercarea de a-l readuce pe mareșalul Mac-Mahon pe tronul strămoșilor săi în Irlanda¹³². Dar asta încă nu-i tot. Acum ni se mai promite o a patra campanie în Schleswig-Holstein.

În 1851, regele Danemaricii *, din proprie inițiativă, și-a asumat față de Prusia și Austria anumite obligații cu privire la Schleswig¹³³. El a promis că acest ducat nu va fi încorporat Danemaricii, că adunarea lui reprezentativă va funcționa separat de cea a Danemaricii și că în Schleswig atît naționalitatea germană cît și cea daneză se vor bucura de drepturi egale. În afară de aceasta, au fost garantate în mod expres drepturile adunării reprezentative din Holstein. În aceste condiții, trupele federale care ocupaseră Holsteinul au fost retrase.

Guvernul danez s-a eschivat în fel și chip de la îndeplinirea promisiunilor sale. Jumătatea de sud a Schleswигului este exclusiv germană; în jumătatea de nord, toate orașele sînt germane, iar populația rurală vorbește un dialect danez stricat, în timp ce limba literară este din timpuri imemorabile aproape pretutindeni germana. Cu asentimentul populației a avut loc aici timp de secole un proces de germanizare; din această cauză, cu excepția celor mai nordice

---

* — Frederic al VII-lea. — *Nota red.*

districte de frontieră, chiar și partea țărănimii care vorbește dialectul danez (atât de deosebit de limba daneză literară, încît poate fi ușor înțeles de locuitorii germani din sud) înțelege mai ușor limba germană literară decît limba daneză literară. După 1851, guvernul a împărțit acest ținut în trei districte : danez, german și unul mixt. În districtul german, singura limbă oficială a instituțiilor guvernamentale — tribunale, biserică, școală — a fost declarată cea germană, iar în cel danez — daneza. În districtul mixt, cele două limbi se bucurau de aceleași drepturi. Aparent, lucrurile se prezintă destul de echitabil, în realitate însă, la înființarea districtului danez, limba literară daneză a fost impusă prin forță unei populații care, în marea ei majoritate, nici măcar nu o înțelegea și care dorea doar ca administrația, procedura judiciară, învățămîntul, botezul și cununia să fie efectuate în limba germană. Guvernul a pornit însă o adevărată cruciadă pentru dezrădăcinarea tuturor urmelor de germanism din district, interzicînd pînă și învățămîntul particular în familie în vreo altă limbă decît cea daneză. În același timp a căutat să asigure, prin mijloace indirecte, predominarea limbii daneze în districtul mixt. Opoziția provocată de aceste măsuri a fost foarte violentă, iar pentru a o înăbuși s-a recurs la o serie de măsuri represive meschine. Astfel, în orașelul Eckernförde, de exemplu, s-a aplicat o amendă de 4 000 de dolari pentru crima de a se fi prezentat într-o formă ilegală petiției în adunarea reprezentativă. Toți cei amendați au fost socotiți *delincvenți* și, ca atare, au fost lipsiți de dreptul de vot. Cu toate acestea, populația și adunarea reprezentativă au opus și continuă să opună rezistență acestui regim.

În Holstein, guvernului danez îi era cu neputință să determine adunarea reprezentativă să voteze vreun impozit atîta timp cît nu se declara dispus să facă concesii cu caracter politic și național. El nu dorea să facă asemenea concesii, iar pe de altă parte nu voia nici să renunțe la veniturile ducatului. În această situație, pentru a crea un temelie cît de cît legal pentru perceperea impozitelor de la populația ducatului, guvernul a convocat consiliul de stat — o adunare lipsită de orice caracter reprezentativ, avînd menirea să reprezinte, chipurile, Danemarca propriu-zisă, Schleswig-Holstein și Lauenburg. Cu toate că locuitorii Holsteinului au refuzat să participe la adunare, aceasta a votat impozitele pentru întreaga monarhie și, în baza hotărîrilor ei, guvernul

a fixat cotele de impozit pentru Holstein. Astfel, Holsteinul, care urma să devină un ducat de sine stătător, a fost lipsit de orice independență politică și subordonat unei adunări care, prin componența ei, era prin excelență daneză.

Sprîjinindu-se pe aceste fapte, presa germană a cerut, în decursul ultimilor 5—6 ani, guvernelor germane să adopte măsuri de constrîngere împotriva Danemaricii. Faptele ca atare sînt, desigur, convingătoare, dar presa germană — acea presă căreia i s-a permis să existe în perioada reacțiunii de după 1849 — s-a folosit de problema Schleswig-Holstein doar ca mijloc de a-și cîștiga popularitate. Într-adevăr este foarte ușor de a manifesta o nobilă indignare împotriva danezilor, cînd guvernele germane îngăduiau acest lucru — acele guverne care acasă la ele căutau să întrecă Danemarca în ceea ce privește măsurile represive meschine. Război împotriva Danemaricii a devenit o lozincă populară cînd a izbucnit războiul Crimeii. Cerința de a porni un război împotriva Danemaricii a răsunit din nou atunci cînd Ludovic-Napoleon a invadat posesiunile austriece din Italia. Acum, în sfîrșit, lucrurile se vor desfășura după placul lor. Stîlpul „noii ere” din Prusia¹³⁴, care pînă acum aveau o atitudine atît de reținută față de chemările presei liberale, își exprimă, în cazul de față, deplinul acord cu ea. Noul rege al Prusiei declară în fața întregii lumi că trebuie să obțină reglementarea acestui vechi litigiu. Adunarea decrepită de la Frankfurt își pune în mișcare întreaga mașinărie greoaie pentru salvarea naționalității germane. Așadar, presa liberală triumfă? Nicidecum! În clipele hotărîtoare, ea bate în retragere, strigînd: prudență! Ea descoperă că Germania nu dispune de o flotă care să poată ține piept flotei unei puteri navale, ea manifestă — în special în Prusia — toate simptomele lașității. Ceea ce acum cîteva luni era o datorie patriotică ce nu suferea amînare a devenit deodată o intrigă austriacă, în care Prusia nu trebuie să se lase antrenată.

Firește, nu încapă îndoială că guvernele germane nu sînt cîtuși de puțin sincere în entuziasmul lor subit pentru chestiunea Schleswig-Holstein. O spune și ziarul danez „Dagbladet”¹³⁵:

„Știm cu toții că unul dintre vechile trucuri ale guvernelor germane este de a pune pe tapet problema Schleswig-Holstein de fiecare dată cînd simt nevoie de puțină popularitate și cînd vor să-și ascundă numeroasele lor păcate proprii, asmuțînd fanatismul împotriva Danemaricii”.

Acesta a fost, fără îndoială, cazul în Saxonia, și, într-o oarecare măsură, același lucru se întâmplă acum în Prusia. Dar în Prusia, ridicarea neașteptată a acestei probleme înseamnă, evident, și o alianță cu Austria. Guvernul prusian vede că Austria se destramă dinăuntru, în timp ce din afară este amenințată de un război cu Italia. Nu este, desigur, în interesul guvernului prusian să vadă Austria nimicită. Pe de altă parte, războiul din Italia, în fața căruia Ludovic-Napoleon nu va rămâne multă vreme un spectator pasiv, cu greu s-ar putea termina și de data aceasta fără să afecteze teritoriul Confederației germane, și atunci Prusia va fi nevoită să intervină. Mai departe, războiul cu Franța pe Rin ar fi cu siguranță însoțit de un război cu Danemarca pe Eider, și, de vreme ce guvernul prusian nu-și poate permite să lase să fie nimicită Austria, de ce să aștepte pînă ce ea va fi din nou învinsă? De ce n-ar interveni în conflictul legat de Schleswig-Holstein, cointeresînd astfel în război întreaga Germanie de nord, care n-ar porni la luptă pentru apărarea Veneției? Dacă acesta este raționamentul guvernului prusian, el nu este lipsit de logică, dar tot atît de logic era un asemenea raționament și în 1859, înainte ca Austria să fi fost slăbită prin înfrîngerile de la Magenta și Solferino și prin frămîntările interne. De ce n-a acționat Prusia atunci în acest sens?

Nu se poate afirma cu certitudine că acest mare război va izbucni în primăvara viitoare. Dar, dacă el va fi declanșat, cu toate că nici una dintre părți nu merită vreo simpatie, rezultatul va fi izbucnirea revoluției indiferent de partea care va fi învinsă. În cazul cînd Ludovic-Napoleon va fi înfrînt, tronul lui se va năruie cu siguranță; iar dacă regele Prusiei și împăratul Austriei vor suferi o înfrîngere, vor fi nevoiți să cedeze în fața unei revoluții germane.

Scris de F. Engels la sfîrșitul
lunii ianuarie 1861

Publicat ca articol de fond
în „New York Daily Tribune” nr. 6 178
din 12 februarie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Forțele armate franceze ¹³⁶

Potrivit datelor publicate în „Almanach de Gotha” ¹³⁷, izvorul cel mai autorizat în materie, pentru anii 1860—1861 în armata franceză s-a fixat următorul efectiv pentru timp de război :

1. *Infanterie* : *garda* — 12 batalioane de grenadieri, 16 batalioane de voltijori, 2 batalioane de zuavi, 1 batalion de chasseuri*, — în total 31 de batalioane. *Trupe de linie* — 103 regimente a câte 4 batalioane fiecare, — în total 412 batalioane ; 3 regimente de *zuavi* ; 2 regimente ale *legiunii străine* ; 3 regimente de *turcos* (pușcași algerieni indigeni) cu câte 3 batalioane fiecare, — în total 24 de batalioane ; *chasseuri* — 20 de batalioane ; *zeliri* sau batalioane ușoare africane (disciplinare) — 3 ; *pompierii* din orașul Paris — 1 batalion.

În total 491 de batalioane, sau, în timp de război 515 037 oameni

2. *Cavalerie*: *garda* — 6 regimente, sau 37 de escadroane ; *trupe de linie* — 58 de regimente, sau 358 de escadroane, — în total 395 de escadroane ..... 100 221 „

3. *Artilerie*: 22 de regimente — 227 de baterii (dintre care 146 de baterii a câte 6 tunuri, adică 876 de tunuri formează artileria de cîmp) ..... 66 007 „

4. *Trupe de geniu* ..... 15 443 „

5. *Serviciu de spate al frontului*: trupe sanitare, intendența ..... 24 561 „

6. *Jandarmerie* ..... 24 172 „

7. State-majore, invalizi, școli militare etc. .... 17 324 „

Total ..... 762 765 oameni

Acesta este efectivul pe timp de război. Efectivul pe timp de pace este următorul :

* — pușcași. — *Nota trad.*

Infanterie	255 248	oameni
Cavalerie	61 023	„
Artilerie	39 023	„
Trupe de geniu	7 467	„
Serviciu de spate al frontului și altele	11 489	„
Jandarmi, invalizi etc.	41 496	„
Total	415 746	oameni

În ianuarie 1859, cu puțin timp înainte de izbucnirea războiului din Italia, în „*Constitutionnel*” a fost publicată o *situație* oficială cu privire la armata franceză potrivit căreia efectivul pentru timp de război se ridica la 568 000 de oameni, iar pentru timp de pace la 433 000 de oameni. Cum a fost, așadar, cu puțină ca, în decurs de doi ani, efectivul pentru timp de război să sporească cu 200 000 de oameni, în timp ce efectivul pentru timp de pace a fost de fapt redus?

Contingentul anual de tineri apti pentru serviciul militar de care poate dispune armata este, ca și pînă acum, de aproximativ 160 000. Dintre aceștia, sub domnia lui Ludovic-Filip, erau de fapt înrolați între 40 000 și 60 000 de tineri pe an, ceea ce era considerat suficient pentru a menține efectivul armatei, în ciuda pierderilor din Algeria, la nivelul dinainte. Ulterior au fost înrolați anual 80 000 și chiar 100 000 de oameni și mai mult. Imperiul, care însemna pace¹³⁸, a consumat de două ori mai multă carne de tun decît monarhia constituțională sau republica. Termenul de serviciu este de 7 ani, dar, chiar dacă am presupune că în ultimul timp au fost înrolați anual cîte 100 000 de oameni (ceea ce depășește cifra medie), în decurs de 7 ani efectivul armatei s-ar ridica la numai 700 000 de oameni. Iar dacă se scad pierderile suferite în timpul campaniilor și din alte cauze, abia dacă rămîn 600 000 de oameni. Și atunci de unde a fost luat restul de 163 000 de oameni?

Răspunsul la aceste două întrebări îl găsim în ultimele decrete ale împăratului francez. Înaintea războiului din Italia, regimentele care pînă atunci fuseseră formate din trei batalioane a cîte opt companii fiecare, au început să fie formate din patru batalioane a cîte șase companii fiecare. Astfel, prin simpla reimpărțire a celor douăzeci și patru de companii ale regimentului, s-au obținut patru batalioane în loc de trei. Efectivul unui batalion are o limită maximă. Dacă cuprinde peste 1 000 de oameni, devine prea numeros pentru a putea auzi comenzile date de un singur om și prea greoi pentru a putea fi manevrat repede. În schimb, efectivul

unei companii este mult mai variabil: o companie poate număra 100 sau 250 de oameni, — aceasta fiind o chestiune de preferință, și nu de necesitate. Crearea celui de-al patrulea batalion, în modul arătat mai sus, cu același număr de ofițeri și subofițeri a dat posibilitatea, de îndată ce au fost găsiți oamenii, să se mărească efectivul regimentului de la 3 000 la 4 000 de oameni. În timpul războiului, regimentele erau formate din trei batalioane de luptă, al patrulea batalion formînd rezerva. Prin acest al patrulea batalion adăugat la fiecare din cele 100 de regimente de linie s-a găsit astfel mijlocul de a spori efectivul armatei cu 100 000 de oameni peste numărul celor ce puteau fi instruiți de cadrele existente. După război, cel de-al patrulea batalion a fost desființat pentru a fi recent reintrodus. Au luat ființă trei regimente noi de infanterie (101, 102, 103), ceea ce a permis includerea a încă 17 000 de oameni. Aceste noi formațiuni reprezintă 112 000 de oameni, iar cei 51 000 care lipsesc la socoteală ar putea constitui numărul cu care, în urma pierderilor anterioare, armata și-a micșorat efectivul în ianuarie 1859 în comparație cu efectivul complet din timp de război. Aceasta arată că infanteria franceză dispune în prezent de cadre suficiente pentru a organiza numărul uriaș de oameni despre care am vorbit mai sus, fără să fie necesar să se recurgă la formațiuni noi. Dar de unde să iei soldații care să fie organizați de aceste cadre?

Recrutările regulate din ultimii șapte ani au lăsat neîncorporați între 550 000 și 600 000 de oameni. Contingentul anual supus încorporării reprezintă aproximativ 160 000 de oameni. Recrutarea anuală este, în cel mai rău caz, numai cu 50 000 de oameni inferioară acestei cifre, iar în caz de nevoie există tinerii care, în ultimii șase ani, au fost complet eliberați de serviciul militar datorită faptului că la recrutare au scos bilete de dispensă. Ei ar reprezenta cel puțin 300 000 de oameni, dar întrucît, în cursul unei perioade îndelungate, acești tineri s-au obișnuit să se considere eliberați pentru totdeauna de serviciul militar, întrucît o parte dintre ei s-au căsătorit, iar o parte s-au împrăștiat prin întreaga țară și ar fi greu de găsit, încorporarea lor ar fi dezaprobată de populație și greu de realizat.

Și atunci cum completează Ludovic-Napoleon numărul de oameni care-i lipsesc? Prin introducerea, cu unele modificări, a sistemului prusian al rezervei. Din cei 160 000 de oameni care pot fi încorporați anual, o parte, să

zicem jumătate, este folosită pentru completarea locurilor vacante din armata permanentă. Ceilalți sînt trecuți în foile matricole ale rezervei, încadrați în unități și instruiți în primul an timp de două luni, iar în al doilea și al treilea an — timp de o lună. Ei continuă să fie supuși obligațiilor serviciului militar și pot fi chemați sub arme în timpul celor 7 ani ca și cei care au făcut serviciul militar în trupele de linie. Pe de altă parte există motive să credem că, dacă medicii militari nu vor fi prea severi la controlul medical — iar în timp de război ei devin adesea extrem de îngăduitori —, contingentul anual de 160 000 de oameni ați pentru serviciul militar ar putea fi sporit, cu un oarecare efort, pînă la 200 000 de oameni. Să lăsăm însă deocamdată această problemă deoparte. Un contingent anual de 160 000 de oameni ar da în 7 ani o armată de 1 112 000 de oameni și, scăzîndu-se o cifră rotundă care reprezintă pierderile, ar rămîne *1 000 000 de soldați*. Astfel, datorită noului sistem al rezervei introdus de curînd, trupele lui Ludovic-Napoleon vor depăși în cîțiva ani numărul de soldați pe care unitățile existente sînt pregătite să-l primească. Dar și această eventualitate a fost prevăzută. Pe viitor cele patru batalioane ale regimentului vor deveni *toate* batalioane de luptă; un al cincilea batalion, sub denumirea de batalion de instrucție, este acum în curs de formare sub pretextul instruirii soldaților trecuți în rezervă. Această nouă organizare permite înrolarea a încă 103 000 de oameni, sporindu-se pînă la 863 000 de oameni numărul celor care pot fi folosiți cu succes în unitățile existente sau în formațiunile de cadre permanente.

Nemulțumindu-se numai cu atîta, guvernul francez își propune să formeze încă un regiment de gardă și șaptesprezece regimente de infanterie de linie. Aceste optsprezece regimente vor alcătui nouăzeci de noi batalioane, sau 90 000 de oameni.

Astfel, judecînd după ceea ce se știe de pe acum, sîntem convinși că, pînă la sfîrșitul acestui an, armata franceză va fi în așa fel organizată încît va putea cuprinde ușor în batalioanele, escadroanele și bateriile sale nu mai puțin de 953 000 de oameni. În ceea ce privește oamenii cu care se vor completa aceste formațiuni, am văzut că aproximativ 700 000 pot fi găsiți chiar în anul acesta fără a se recurge la chemarea sub arme a tinerilor eliberați în anii precedenți. Dar, de îndată ce va fi introdus serviciul militar obligatoriu

În unitățile de luptă sau în rezervă, va fi destul de ușor să se aplice același principiu persoanelor eliberate în ultimii șase ani de obligația prestării serviciului militar (la timpul său, Napoleon a făcut același lucru în repetate rânduri), și atunci nu încapă îndoială că toți cei 953 000 de oameni vor fi curînd înrolați.

Așadar, omul care, în mod neintenționat, a trezit la viață mișcarea de voluntari răspunde la această mișcare organizînd cu calm și fără zarvă o armată de 1 000 000 de oameni și construind în același timp 20 de fregate blindate — poate pentru a escorta o parte din această armată peste Canalul Mîneei.

Scris de F. Engels
la sfîrșitul lunii ianuarie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire”
nr. 22 din 2 februarie 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Mareșalul Bugeaud despre factorul moral în luptă

Rîndurile de mai jos sînt traduse din instrucțiunile pe care Bugeaud, pe atunci comandant al Regimentului 56 din Franța, le-a scris pentru ofițerii săi¹³⁹. Este, fără îndoială, cel mai bun lucru pe care l-a scris vreodată mareșalul Bugeaud. În aceste instrucțiuni sînt formulate cu o vigoare neegalată în literatura militară a tuturor țărilor și cu o claritate pe care o poate da numai o lungă experiență militară principiile de luptă ale infanteriei pe care francezii le aplică și acum fără să le fi schimbat. Datorită lor, ei au obținut pînă în prezent victoria asupra unor armate care, obișnuite cu o îndelungată perioadă de pace, par să se fi bizuit mai mult pe o tactică științifică decît pe ridicarea moralului soldaților. Aceste principii nu sînt noi și nu sînt exclusiv franceze, dar în lucrarea de față au fost bine grupate și expuse într-o limbă frumoasă și precisă. Ele nu înlocuiesc nicidecum arta tacticii, ci constituie o foarte necesară completare a ei; în afară de aceasta, cele mai multe dintre ele sînt atît de evidente și necesită atît de puține cunoștințe militare pentru a fi înțelese, încît vor fi pe deplin accesibile majorității voluntarilor.

Domnilor! Arta de a alege momentul și locul potrivit pentru angajarea trupelor în luptă are o puternică influență asupra rezultatului acțiunilor militare; datorită ei, ordinele juste sînt încununat de succes, iar în cazul unor ordine greșite sînt preîntîmpinate consecințele lor cele mai nefaste. Între trupe avînd un moral înalt, conduse cu energie, educate în spiritul principiilor juste de ducere a luptei și trupe organizate și instruite așa cum sînt cele din majoritatea armatelor europene, deosebirea este aceeași ca între adulți și copii. Acesta este un adevăr de care m-am convins în cursul a douăzeci de bătălii. Sper că și dv. vă veți convinge de aceasta și că mă veți ajuta, prin toate mijloacele de care dispuneți, să ridic moralul și pregătirea de luptă a Regimentului 56 la un asemenea nivel, încît nici o gardă imperială sau regală din lume să nu-i

poată rezista nici măcar cinci minute în condiții de teren la fel de favorabile pentru ambele părți.

Cei mai mulți dintre dv., domnilor, ați văzut lupte de infanterie care nu reprezentau decît un timid schimb de focuri de la distanțe foarte mari între trupe situate pe poziții paralele.

Fiecare dintre părți părea să-și pună speranțele în victorie pe înțimplare sau pe teama pe care gloanțele ei ar putea-o inspira adversarului. Milioane de cartușe erau trase fără alt rezultat decît morți și răniți de ambele părți, pînă cînd o împrejurare sau alta, de cele mai multe ori independentă de trupele angajate în luptă, determina retragerea uneia dintre cele două linii. Ostașii care și-au risipit în acest fel munițiile și și-au văzut rindurile decimate sînt foarte puțin dispuși să facă noi eforturi și sînt puși cu ușurință pe fugă de trupe proaspete, care acționează potrivit unor principii mai juste.

Nu acesta este modul de luptă al unei infanterii bine instruite. Vom încerca acum să stabilim principiile care urmează să ne dea o imensă superioritate asupra infanteriei din toate țările Europei.

Aceste principii, domnilor, nu sînt simple speculații abstracte; le-am adoptat, pe baza experienței, încă de la începutul războiului din Spania în 1808, și ele mi-au asigurat întotdeauna succesul în lupta împotriva spaniolilor, englezilor* și austriecilor. Sper că vi le veți însuși, deoarece sînt în concordanță cu ceea ce ați avut, desigur, prilejul să observați personal în luptele la care ați luat parte. Va trebui să faceți tot ce vă va sta în putință pentru ca subalternii dv. să și le însușească, și cînd aceste principii vor fi pătruns adînc în conștiința întregului regiment, de la toboșari pînă la comandant, Regimentul 56 se va putea considera invincibil. El va putea fi înfrînt doar prin eforturile reunite ale mai multor genuri de arme care să lupte în același timp împotriva lui, dar în nici un caz numai de infanterie, chiar dacă aceasta i-ar fi mult superioară din punct de vedere numeric.

Lupta are o latură morală și una fizică. Prima mi se pare cea mai importantă; dar să începem cu analiza celei de-a doua.

Tragerea de la distanțe mari este caracteristică unei infanterii proaste; o infanterie bună își cruță munițiile. Tocmai pentru că tragerea constituie cea mai importantă forță a infanteriei, ea nu trebuie să-și irosească munițiile, și se cuvine să fie învățată să ochească cu cea mai mare precizie. Atîta timp cît n-a sosit încă momentul pentru începerea focului, mențineți-vă trupele în afara razei de acțiune a focului inamic sau în adăpost. O dată momentul sosit, porniți împotriva dușmanului cu energie și sînge rece, ceea ce vă va permite să îndepliniți orice misiune. În cazul în care adversarul, în ciuda tuturor așteptărilor, ar rezista ferm pe poziție, și v-ar îngădui să vă apropiați foarte mult fără să tragă, trebuie să deschideți primii focul și să aveți grijă ca soldații să încarce de fiecare dată arma cu două gloanțe deodată. Am obținut de nenumărate ori succese în luptă datorită aplicării acestui sistem de încărcare a puștii. S-ar putea ca în toiul luptei să uit să dau ordinul respectiv, dv. însă nu trebuie să uitați acest lucru, căruia îi acord o mare importanță. Datorită

* Mareșalul Bugeaud a comandat, avînd gradul de maior sau locotenent-colonel, un batalion în armata mareșalului Suchet în Catalonia. După cum se știe, această parte a trupelor franceze din Spania a obținut cele mai mari succese și și-a menținut pozițiile un timp mai îndelungat decît toate celelalte.

singelui rece și hotărârii, precum și încărcării armei cu câte două gloanțe deodată, veți fi rareori nevoiți să mai trageți o nouă salvă, indiferent dacă atacați o poziție a inamicului sau respingeți un atac al acestuia.

Oricine cunoaște cituși de puțin problemele ducerii războiului va fi de acord că altfel nici nu poate fi. Dacă ați ajuns foarte aproape de inamic cu armele încărcate, în timp ce el și-a consumat munițiile, cum ar mai putea să vă opună rezistență? Moralul său este slăbit de teama cumplită pe care i-o inspiră tragerea de la distanță mică, și el se va retrage. Atunci e momentul să trageți o salvă, să pătrundeți în rîndurile inamicului și să luați prizonieri, — este mai bine decît să ucideți. *Pină omoriți un om cu baioneta, puteți lua șase prizonieri.* O astfel de bătălie îl costă foarte puțin pe învingător; pierdeți cîțiva oameni în timpul atacului, dar, de îndată ce ați venit în contact cu inamicul și l-ați scos din poziții, nu mai suferiți nici un fel de pierderi. Această tactică, domnilor, vă va asigura victoria, și, dacă întreaga armată și-ar însuși-o, ea ar învinge, oricît de proaste ar fi ordinele de luptă. Acestea din urmă nu intră în competența noastră; dar atunci cînd ni s-a indicat punctul în care urmează să executăm lovitura, trebuie să facem în așa fel încît să nimicim tot ce ne stă în cale. Aceasta a fost tactica lui Duquay-Trouin, și acestei metode de luptă își datorește el renumele mai mult decît tuturor celorlalte talente ale sale. El se apropia de vasul inamicului cu toate tunurile încărcate și cu oamenii la pîndă pe punte. De îndată ce nava lui lua contact cu vasul inamicului, marinarii săi se ridicau în picioare și deschideau asupra punții vasului dușman un foc foarte puternic; din momentul acela abordajul nu mai prezenta nici un fel de dificultăți.

În afară de mijloacele menționate mai sus, trebuie să folosim și altele, căci este necesar să ne asigurăm cît mai multe avantaje. De un mare ajutor ne poate fi folosirea cu pricepere a trăgătorilor; acțiunile lor trebuie să preceadă întotdeauna pe cele ale soldaților din formația compactă, atît în ofensivă cît și în apărare. În caz de ofensivă, trăgătorii vor descoperi accidentele de teren care nu pot fi observate de la distanță, vor împoșca rîndurile inamicului cu o ploaie de gloanțe, care îl vor face să-și piardă cumpătul și-l vor împiedica să ochească precis asupra infanteriei ce înaintează în formație desfășurată fără să tragă. În măsura posibilităților, ei vor trebui îndreptați spre punctele unde nu va avea loc ciocnirea decisivă. Dacă totuși împrejurările vor cere ca ei să acționeze în fața liniei de atac, vor trebui să se retragă în cele din urmă spre flancuri pentru a nu-i stînjiți acțiunile, după care vor încerca să iasă pe flancurile inamicului pentru a-l demoraliza și a lua prizonieri. Ei se pot de asemenea retrage prin intervalele dintre batalioane sau să se culce la pămînt, lăsînd linia infanteriei să-i depășească.

Trăgătorii, ca și infanteriștii aflați în formație desfășurată, nu trebuie să-și irosească munițiile. Misiunea lor nu este de a face pur și simplu schimb de gloanțe: aceste gloanțe trebuie să contribuie la obținerea succesului. În acest scop, cu puțin înaintea atacului infanteriei în formație desfășurată li se vor indica trăgătorilor pozițiile pe care vor trebui să le ocupe înainte de a deschide focul. De îndată ce ei vor fi deschis focul, linia infanteriei va porni la atac. Este lesne de înțeles că, dacă trăgătorii ar fi lăsați singuri un interval oarecare de timp în imediata apropiere a trupelor inamicului, ei ar fi împinși înapoi, și sarcina ce le-a fost încredințată ar rămîne neîndeplinită. Ați fi nevoiți, în acest caz, să le trimiteți întăriri pentru a-i respinge pe trăgătorii inamicului care i-au

silit să se retragă, ceea ce ar constitui un neajuns serios. Iată de ce este extrem de important ca trăgătorii să nu intre în luptă decât à propos*, iar momentul cel mai potrivit este aproape întotdeauna acela al atacului. Dacă inamicul începe să ne supere cu trăgătorii lui încă înainte de acest moment, îi vom împinge înapoi prin atacuri scurte și executate prin surprindere, dar energice. Îi veți sili în mod sigur să se retragă dacă, în loc de a le opune o linie paralelă de trăgători, așa cum se procedează de obicei, îi veți ocoli prin flanc sau veți străpunge linia lor cu ajutorul unei companii care s-ar năpusti asupra lor în grup compact. Este consecința unui efect moral, pe care încerc să mi-l explic în modul următor.

Trăgătorii risipiți în lanț nu pot avea forța morală, sentimentul coeziunii, care constituie rezultatul luptelor duse umăr la umăr și al unității de comandă. Într-o anumită măsură, fiecare trăgător este propriul său comandant și se bizuie pe propriile sale forțe. În fața unui grup numeros de soldați care se năpustesc în fugă asupra lui se simte prea slab pentru a rezista și să înapoi. Vecinii săi din dreapta și din stînga procedează la fel și antrenează și pe vecinii lor, care fug fără să-și dea seama, fie din spirit de imitație, fie de teama să nu fie încercuți; ei se adună mai departe în spatele liniei frontului lor pentru a relua focul.

Compania noastră care atacă nu va răspunde însă acestui foc; ea se va retrage sau se va adăposti, folosind vreo cută a terenului accidentat. *Nimic nu este mai stupid, mai dăunător decât aceste lupte neconținute dintre lanțurile de trăgători, care nu duc la nimic; vă irosiți munițiile și vă epuizați oamenii fără să îmbunătățiți situația și adesea în momentul hotărîtor veți fi lipsiți de mijloacele pe care le-ați risipit astfel zadarnic.* Subliniez în mod deosebit acest moment, deoarece risipa de muniții reprezintă cea mai mare greșeală a infanteriei noastre, ca și a infanteriei din toate celelalte țări. În multe cazuri, după o tragere de o jumătate de oră și încă înainte de a se fi obținut vreun succes, vi se raportează de pretutindeni că munițiile sînt pe sfîrșite. Pentru a aduce altele, soldații își părăsesc rîndurile, și aceasta este adesea cauza înfrîngerii. Șaizeci de cartușe de fiecare soldat ar trebui să ajungă chiar și pentru cea mai mare bătălie. În 1815, Regimentul 14 de linie, comandat pe atunci de colonelul Bugeaud, a luptat sub foc inamic timp de 8 ore în Alpi și a economisit totuși o treime din cartușe. În cursul acestor 8 ore inamicul trăgea fără încetare, în timp ce Regimentul 14 nu răspundea decât cu salve izolate și numai atunci cînd austriecii, trecînd la atac, ajungeau în apropierea pozițiilor sale. *Salva era urmată imediat și în mod invariabil de un contraatac la baionetă, care hotăra rezultatul atacului inamicului fără să se mai continue schimbul de focuri și tragerea dezordonată.* Ambele părți se întorceau la pozițiile lor inițiale, aflate foarte aproape una de cealaltă; austriecii continuau tragerea, în timp ce Regimentul 14 se abținea de a trage pînă la un nou atac al inamicului.

Exemplul acesta are și scopul de a vă ajuta să vă însușiți principiile juste ale luptei de apărare, și anume să atacați întotdeauna în ultimul moment, în momentul decisiv. În apărare însă, ca și în ofensivă, mai există o metodă extrem de eficace de a obține victoria, care constă în a evita, în măsura posibilităților, de a duce lupta în condițiile cînd trupele sînt dispuse paralel. În această situație, avantajele se egalează oarecum, și numai superioritatea morală și tragerea mai eficace cu cite două gloanțe o dată pot să determine un rezultat în favoarea noastră. De aceea vom căuta în

* — la momentul oportun. — *Nola trad.*

clipa hotărîtoare să învăluim flancurile inamicului, lucru destul de ușor de realizat în apărare pe un teren accidentat. Atunci cînd atacul inamicului este în plină desfășurare, trimitem, în coloană, o parte din rezervele noastre spre flancurile poziției, și în momentul decisiv aceste subunități înaintează și se desfășoară pentru a-l ataca pe inamic din flanc. Trimitem trăgători în spatele lui, și, de îndată ce fiecare dintre batalioanele sau subunitățile împinse spre flancul inamicului s-au desfășurat, ele atacă imediat pentru a nu da răgaz inamicului să zădărnicească atacul. Atacat în același timp din față și din flancuri, inamicul nu poate evita o înfrîngere rapidă.

Aceleași mijloace pot fi folosite și cînd ne aflăm în ofensivă. În acest caz, două coloane mici se deplasează în spatele ambelor flancuri ale liniei desfășurate și, cînd se apropie suficient de inamic, se grupează de asemenea în linie, prelungind astfel frontul alcătuit de trupele noastre și formează un fel de semicerc care învăluie linia trupelor inamicului. Dacă nu aveți destule forțe pentru o asemenea manevră, batalioanele de la flancurile liniei de atac ar putea să se regrupeze din mers în coloane fracționate în adîncime, iar odată ajunse la flancurile inamicului, să formeze din nou linia și să atace, intervalele dintre ele urmînd să fie ocupate de trăgători. Această manevră mi se pare foarte potrivită pentru atingerea scopului și întrutotul realizabilă dacă comandantul batalionului știe să aprecieze just distanțele pentru a nu o începe nici prea devreme, nici prea tîrziu. Desigur, dacă întunericul sau terenul accidentat vă permite să ajungeți neobservați la flancurile inamicului, este indicat să folosiți cu precădere această posibilitate.

În retragere folosiți munițiile cu deosebită economie. Cînd vă apărați prin tragere, nu faceți decît să vă înrăutățiți situația, căci nu a vă apropiați cituși de puțin de locul de destinație. Există împrejurări *în care veți fi nevoiți să fugiți* pentru a ieși din raza de acțiune a inamicului. Adesea acesta este unicul mijloc de a scăpa de nimicire. Cîte unități n-au fost nimicite pentru că au efectuat o retragere treptată, lentă, denumită în mod greșit retragere metodică! Unica metodă rațională constă în a face tot ce vă stă în putință pentru a vă atinge scopul, or, în retragere, în măsura în care împrejurările nu vă mai permit să continuați lupta, scopul este de a ieși cît mai repede din raza de acțiune a inamicului. Niciodată scopul dv. nu trebuie să fie acela de a vă angaja, dintr-un sentiment al onoarei greșit înțeles, într-o luptă care nu ar putea fi decît dezastruoasă pentru dv. și din care nu ați mai putea găsi ieșire. În acest caz, retragerea rapidă este singurul procedeu just. Un exemplu de acest fel îl putem găsi în practica unuia dintre cei mai mari comandanți de oști din timpurile noastre.

În timpul retragerii mareșalului Masséna din Portugalia, mareșalul Ney a primit ordinul să rețină cu ariergarda înaintarea englezilor pentru a da posibilitate convoaielor regimentare să treacă printr-un defileu. Acesta din urmă a îndeplinit această misiune cu energia care-l caracteriza, dar, întrucît armata engleză primea mereu noi întăriri, poziția ocupată nu mai putea fi menținută. Părăsind-o, mareșalul ar fi fost nevoit să coboare într-o vale îngustă și de acolo să urce din nou pe versantul unui alt deal aflat de cealaltă parte, trupele sale fiind expuse în acest timp focului inamicului, care, desigur, n-ar fi întîrziat să ocupe imediat poziția părăsită. Mareșalul Ney a considerat că o retragere înceată i-ar pricinui pierderi mari; de aceea a ordonat stegarilor batalioanelor, oamenilor de legătură ai statului-major etc. să marcheze pe colină în spatele poziției o nouă linie care urma să fie stabilită de ofițeri din statul-major. De îndată ce acest lucru

a fost făcut, el a dat ordin batalioanelor să traverseze valea în fugă și să ocupe noua linie, care a apărut astfel ca prin farmec. Fără această admirabilă măsură de precauție am fi pierdut mulți oameni, și probabil că situația s-ar fi soldat prin zdrobirea trupelor noastre. Pe de altă parte, este evident că o asemenea manevră nu poate fi realizată când sînteți amenințați de cavalerie; într-un astfel de caz trebuie să vă retrageți cît se poate de repede, menținînd tot timpul ordinea cuvenită în rîndurile voastre.

Am auzit adesea oameni care se pretind takticieni afirmînd că o retragere trebuie executată în pas lent; concepția aceasta mi s-a părut întotdeauna greșită. Fără îndoială că există situații în care o parte din armată trebuie să-l țină în loc pe inamic pentru ca restul trupelor să se poată retrage. În acest caz însă va trebui să renunțați la pasul lent, va trebui să luptați și de cele mai multe ori să înaintați și să atacați pentru a ridica moralul trupelor voastre și a-l zdruncina pe acela al inamicului. De îndată ce însă această parte a armatei își va fi îndeplinit misiunea și își va fi atins scopul, iar lupta ei nu va mai fi posibilă din pricina concentrării crescînde a trupelor inamicului, ea va trebui să se retragă atît de repede cît îi vor permite împrejurările.

Prin urmare, trebuie să învățăm să ne retragem repede și metodic, chiar și fără a păstra o formație, iar apoi să restabilim imediat ordinea, să ne regroupăm cu repeziciune la unul din flancurile inamicului, în formație normală sau răsturnată și să ochim întotdeauna cu cea mai mare precizie.

Am considerat întotdeauna că forța morală este mai importantă decît forța fizică. Veți crea această forță morală, înnobilînd sufletul soldatului, insuflîndu-i setea de glorie, sentimentul onoarei regimentului și, mai presus de orice, educîndu-l în spiritul patriotismului, pe care îl are în germene fiecare om. Cu oameni astfel educați veți putea ușor realiza lucruri mărețe dacă veți ști să le cîștigați încrederea. Pentru aceasta va trebui să vă îndepliniți toate obligațiile față de ei, să vă împrieteniți, să stați adesea cu ei de vorbă despre război și despre metodele de luptă, să le dovediți că sînteți capabili să-i conduceți cu pricepere. Sub focul inamicului va trebui să fiți exemplu de mare curaj și singe rece.

Trebuie să acordați o deosebită atenție oricărei împrejurări care poate contribui la stimularea curajului soldaților dv. și la slăbirea curajului inamicului. Tocmai din această cauză *Regimentul 56 nu va îngădui niciodată dușmanului să-l atace; în momentul decisiv el va fi acela care va lua întotdeauna inițiativa luptei și va porni la atac*. În apărare, el se va instala îndărătul liniei de pe care intenționează să ducă lupta, pentru ca în momentul hotărîtor să înainteze pînă la această linie. În acest caz iese la iveală influența puternică a factorului moral; toate avantajele materiale vor fi de partea trupelor situate pe o poziție avantajoasă — datorită condițiilor naturale — și bine amenajată. Și totuși aceste trupe vor fi aproape cu certitudine scoase din această poziție dacă se vor mîrgini³ la o luptă pe loc. Se poate spune că, atît din punct de vedere moral cît și din punct de vedere material, o bună apărare trebuie să se desfășoare întotdeauna în mod ofensiv. Acțiunile ofensive pe flancurile și în spatele inamicului dau aproape întotdeauna rezultate; chiar dacă sînt executate numai cu o mîină de soldați, ele au o deosebită înrîurire asupra moralului inamicului. Manevra cea mai bună în astfel de acțiuni este constituirea în spatele flancurilor liniei de atac a unor coloane compacte care se desfășoară și-l învăluie pe inamic de îndată ce ați venit în contact ne-

mijlocit cu el. Și intrucît o astfel de manevră este foarte eficace, va trebui să-i puneți pe propriii voștri soldați în gardă, prevenindu-i că ei înșiși ar putea fi atacați în același fel și arătându-le în ce mod pot evita acest lucru. Este de asemenea necesar să-i avertizați că se poate întâmpla să audă în spatele lor strigăte de alarmă, ca : „Sintem încercuiți !”, „Sintem izolați !” etc. Ei trebuie să știe că încheietorii de coloană, precum și subunitățile de ostași de elită din spate au ordine stricte să străpungă cu baioneta sau să împuste pe loc pe toți agenții inamicului sau pe soldații nedemni din propriile noastre rînduri, care ar semăna panică ; că toate grupurile inamicului care se vor încumeta să ne amenințe flancurile sau spatele vor fi repede nimicite de rezervele noastre și că soldații noștri nu trebuie să se gîndească în asemenea clipe la altceva decît la zdrobirea dușmanului care se află în fața lor.

Ridicînd moralul trupelor, veți avea de asemenea grijă ca rîndurile lor să nu se rărească datorită faptului că soldații părăsesc pozițiile sub pretextul însoțirii răniților. După luptă, dacă nu vom fi prea departe, ne vom îngriji de ei așa cum se cuvine, dar principala noastră sarcină, prima noastră îndatorire este să învingem. Răniții unei armate victorioase nu sînt niciodată lăsați în voia soartei, în timp ce răniții unei armate înfrînte sînt siliți să îndure nenumărate suferințe. Prin urmare, grija pentru răniți în timpul luptei nu este decît o expresie a unui fals sentiment de milă și nu reprezintă de obicei decît o simplă camuflare a lașității. Și în cazul acesta ofițerii trebuie să dea un exemplu personal de abnegație, refuzînd, atunci cînd sînt răniți, orice ajutor oferit de soldații a căror datorie este să lupte.

În timpul bătăliei de la Austerlitz, un mare număr dintre soldații noștri răniți au trimis înapoi la batalion pe tovarășii lor care se ofereau să-i însoțească pînă la punctul medical.

Unul dintre cele mai bune mijloace pentru menținerea moralului soldatului îl constituie comportarea exemplară a ofițerilor în toate etapele luptei. Regimentul este oprit în loc de focul artileriei ? În acest caz ofițerii se vor plimba demn prin fața soldaților, întreținîndu-le buna dispoziție printr-o conversație veselă sau prin cuvinte de îmbărbătare. A venit momentul pentru a se năpusti asupra inamicului ? Ofițerii își vor pregăti soldații, reamintindu-le principiile expuse mai sus referitoare la tragere și recomandîndu-le ca, în lupta corp la corp, să se țină cît mai aproape unul de altul și să se adune repede la primul semnal.

Există un mijloc sigur de a vă împiedica soldații să deschidă focul prea devreme ; pentru aceasta este suficient ca ofițerii călări să treacă în fața liniei de atac. „Soldați — le-ar putea spune comandantul regimentului —, doar nu veți trage în propriii voștri ofițeri ! Eu voi fi mereu în fața voastră, pînă în momentul cînd va trebui să deschideți focul”. Soldații conduși în luptă în felul acesta vor da totdeauna dovadă de vitejie și vor fi rareori înfrinți, pentru că rareori vor întîlni un adversar care să aibă fermitatea lor morală și să se călăuzească după principiile lor de luptă.

În cazul cînd cavaleria inamică își face apariția, este necesar să se amintească soldaților despre forța careului nostru, care-i face invulnerabili. În ceea ce mă privește, vă declar că doresc din toată inima ca, în prima luptă la care vom participa, să fim atacați de cavalerie, căci sînt convins că acesta ar fi un prilej de glorie pentru Regimentul 56.

Nu există o încercare mai grea pentru moralul soldaților decît retragerea, S-a spus adesea că francezii nu sînt prea potriviți pentru acest gen

de luptă, ceea ce echivalează cu afirmația că francezii sînt soldați proști. Este o absurditate. Nenumărate fapte au dovedit în ultimii 40 de ani că, sub conducerea unor comandanți buni, francezii pot efectua retrageri strălucite. Foarte adesea cauza unor insuccese a fost pusă pe seama caracterului național, pe cînd în realitate vina o purtau generalii care dădeau ordine greșite sau care erau incapabili să ridice moralul trupelor.

Un vechi proverb spune: „De ești oaie, te vor tunde”. În timpul retragerii trebuie să fiți lei, și, după ce veți fi dat inamicului care vă urmărește pas cu pas trei-patru lovituri puternice, veți fi respectați. Chiar cu puțină experiență de luptă în ducerea războiului se pot ușor obține anumite succese în luptele de ariergardă, care contribuie considerabil la ridicarea moralului armatei în retragere și la intimidarea urmăritorilor. În retragere aveți întotdeauna posibilitatea de a alege locul de luptă. Pe locul ales vă veți concentra și grupa trupele în așa fel încît să învăluți cu ușurință capul coloanei adversarului, care în timpul urmăririi se întinde foarte mult. Fiecărui i se va fixa dinainte cu precizie misiunea; lupta va trebui să fie rapidă și impetuoasă. Nu e voie să manifestați nici un fel de nehotărîre sau șovăială; capul coloanei inamicului trebuie să fie zdrobit, după care vă veți retrage repede pentru a evita lupta cu întăririle care vor sosi mereu.

Domnilor, din cele spuse pînă acum, puteți aprecia cum se cuvine și să vă dați seama de puterea factorului moral. Întărirea moralului se datorește încrederii pe care ofițerii știu să o inspire subordonaților lor; la întărirea moralului contribuie acțiunile în care se dă dovadă de tact, inteligență și curaj. Trebuie să vă străduiți în timp de pace să dați soldaților dv. o imagine clară a ceea ce veți fi în stare să faceți în condiții de război. Veți realiza aceasta dacă nu vă veți limita la inspecții, parăzi și ședințe de instrucție plictisitoare. Toate acestea sînt, fără îndoială, folositoare, dar ele nu exercită nici o influență asupra *moralului* ostașului. Trebuie să vorbiți soldaților dv. despre războaiele noastre trecute, să le povestiți despre faptele de arme ale vitezei noastre armate, trezind în ei dorința de a întrece aceste acte de eroism, într-un cuvînt să faceți totul pentru a le insufla setea de glorie.

Nota introductivă a fost scrisă de F. Engels la începutul lunii februarie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” nr. 23, 24 și 26 din 9 și 16 februarie și 2 martie 1861

Se tipărește după textul apărut în revistă

Tradus din limba engleză

ESSAYS

ADDRESSED TO VOLUNTEERS.

[REPRINTED FROM THE "VOLUNTEER JOURNAL FOR LANCASHIRE AND
CHESHIRE."]

LONDON:

W. H. SMITH AND SON, 186, STRAND.

MANCHESTER: W. H. SMITH AND SON, 12, BROWN STREET.

1861.

Coperta culegeril „Essays Addressed to Volunteers“

Prefață la culegerea
„Articole pentru voluntari”¹⁴⁰

Articolele de față au fost scrise inițial pentru „Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” și se reeditează acum în forma lor actuală la cererea proprietarilor acestui ziar, care le consideră, pare-se, demne de o răspîndire mai largă printre voluntari decît o poate asigura un periodic cu caracter mai mult sau mai puțin local. Rămîne să hotărască cititorii dacă această părere este sau nu întemeiată.

Nu mai este cazul să menționăm că faptele cuprinse într-o serie de articole, ca cele despre pușca ghintuită, despre infanteria ușoară franceză etc., nu sînt nici noi, nici originale; dimpotrivă, astfel de articole sînt, în mod inevitabil și în mare măsură, compilații din alte izvoare, a căror enumerare nu am socotit-o însă necesară. Singura parte a acestor articole care ar putea fi considerată originală o constituie concluziile la care ajunge autorul și părerile pe care le exprimă.

Manchester, 9 martie 1861

F. E.

Publicat în culegerea
„Essays Addressed to Volunteers”,
Londra, 1861

Se tipărește după textul
culegerii
Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Generalii voluntari

Mișcării de voluntari îi lipsește un singur lucru, și anume o critică nepărtinitoare și inteligentă, dar în același timp deschisă și sinceră, venită din partea unor oameni competenți din afară. Voluntarii sînt într-o asemenea măsură favoriții publicului și ai presei, încît o astfel de critică a devenit absolut imposibilă. Nimeni n-ar sta s-o asculte, fiecare ar declara-o nedreaptă, meschină și inoportună. Lipsurile voluntarilor în îndeplinirea obligațiilor lor sînt aproape întotdeauna trecute sub tăcere, în timp ce fiecare unitate este ridicată în slava cerului pentru cel mai mic lucru pe care-l execută într-un mod mai mult sau mai puțin satisfăcător. Observațiile pline de menajamente ale unor oameni absolut nepărtinitori sînt aspru condamnate. Ori de cîte ori sînt chemați să-și spună părerea în probleme referitoare la voluntari, ei riscă să fie considerați niște snobi îngîmfați dacă nu se arată dispuși să-i acopere cu laudele cele mai exagerate și nemeritate. De cîte ori nu li se aduce voluntarilor o jignire făcîndu-se stupida și lingușitoarea afirmație că sînt în stare să lupte împotriva oricărei armate din lume. De cîte ori nu li se spune că nici o divizie de linie nu s-ar fi putut prezenta atît de bine cum s-au prezentat ei la Hyde Park, Edinburgh, Newton sau Knowsley!

Așadar, lăsînd la o parte asemenea lingușire absurdă, care nu poate fi decît ridicolă, considerăm că, înainte de a se fi formulat o apreciere justă asupra pregătirii voluntarilor, ar fi fost necesar ca ei să fie puși la încercare. Timpul pentru așa ceva a trecut însă de mult. Dacă, după aproape doi ani de existență, mișcarea de voluntari încă nu poate suporta critica, ea nu va fi niciodată în stare s-o suporte. După părerea noastră, marile treceri în revistă din vara trecută au constituit perioada în care această mișcare a

trecut de la copilărie la adolescență. Prin aceste treceri în revistă, voluntarii înșiși au provocat critica ; totuși, cu una sau două excepții, ea nu a fost făcută în mod public de către cei chemați s-o facă.

Efectele atît ale absenței unei critici deschise și sincere cît și ale lîngușirii excesive sînt acum destul de evidente. Cu greu s-ar putea găsi măcar o singură unitate de voluntari cu o existență de 18 luni care să nu fie absolut convinsă că pregătirea ei nu lasă nimic de dorit. Voluntarii de rînd, care n-au la activul lor decît deprinderea celor mai simple mișcări în cadrul batalionului, instrucția curentă pentru lupta în formație desfășurată pe un teren neted și puțin antrenament de tragere cu pușca, sînt înclinați să declare că pot face toate acestea la fel de bine ca și trupele de linie. Cît privește părerea pe care ofițerii o au despre ei înșiși, aceasta reiese cel mai bine din goana după avansarea la gradul de căpitan, maior și locotenent-colonel, care s-a putut observa aproape în toate unitățile. Fiecare s-a considerat cu totul indicat pentru orice grad de ofițer pe care izbutea să-l obțină, și, deoarece în majoritatea cazurilor promovarea oamenilor nu a avut drept criteriu meritele lor, nu trebuie să ne mire că foarte adesea nu poate fi vorba despre omul potrivit la locul potrivit. Ofițerii și soldații s-au lăsat în asemenea măsură convinși de ceea ce presa și publicul, cu multă bunăvoință, au găsit de cuviință să numească performanțe impecabile ale voluntarilor, încît au început să considere serviciul militar drept o treabă foarte lesnicioasă. Este de mirare că propria lor perfecțiune, apărută peste noapte, nu i-a dus la ideea că armata regulată, cu ofițeri și soldați avînd o pregătire îndelungată, este cu totul inutilă într-o țară în care se pot fabrica mult mai ușor soldați excelenți după principiul voluntariatului.

Prima dovadă evidentă a prejudiciului adus mișcării de voluntari de către prietenii ei din presă au oferit-o manevrele care s-au desfășurat vara trecută la Londra. Cîțiva colonei întreprinzători din rîndurile voluntarilor au hotărît că a venit momentul să le dea soldaților lor posibilitatea să-și facă o idee despre ce înseamnă o luptă. Înțelepții din rîndurile trupelor regulate au clătinat, firește, din cap, dar avea oare aceasta vreo importanță ? Se știe doar că acești militari din armata permanentă nu-i prea au la inimă pe voluntari ; că îi invidiază ; că succesul trecerii în revistă de la Hyde Park i-a făcut să turbeze ; că se tem că manevrele volunta-

rilor vor întrece tot ce au realizat vreodată în acest domeniu trupele de linie etc. Nu făcuseră oare voluntarii exerciții de mînuire a armei, instrucția de pluton și de batalion și de luptă în formație desfășurată? Iar ofițerii lor, nu de mult doar niște simpli civili, nu erau oare acum căpitani, maiori și colonei încercați? De ce n-ar comanda o brigadă sau o divizie cu tot atîta succes ca și un batalion? De ce n-ar face puțin pe generalii, din moment ce au înregistrat un asemenea succes în grade mai puțin înalte?

Și astfel manevrele care au avut loc au fost, potrivit tuturor relatărilor, pur și simplu o rușine. Ele s-au desfășurat cu un dispreț suveran față de particularitățile terenului, cu o splendidă nepăsare față de acțiunea focului și cu o exagerare ridiculă a tuturor elementelor convenționale inerente oricăror manevre. Soldații n-au avut nimic de învățat. Ei au plecat cu o imagine despre luptă diametral opusă realității, lihniți de foame și frînți de oboseală, acesta fiind poate singurul lucru pozitiv într-o anumită măsură pentru niște soldați începători cu care s-au ales de pe urma manevrelor.

Asemenea manifestări puerile puteau fi trecute cu vederea în stadiul de copilărie al mișcării de voluntari, dar cum să apreciem revenirea la atare încercări în prezent? Neobosiții noștri self-made * generali voluntari din Londra s-au pus din nou pe lucru. Laurii pe care i-au cules în vara trecută nu le dau pace. Simplele manevre de proporții obișnuite nu le mai satisfac ambiția. De astă dată trebuie executată o mare și hotărîtoare bătălie. O armată alcătuită din 20 000 de voluntari va fi trimisă din Londra spre coasta de sud, va respinge o invazie și se va înapoia în aceeași seară la Londra, în așa fel încît în dimineața următoare să-și poată vedea de treburile obișnuite. Toate acestea urmează să se desfășoare, după cum pe bună dreptate observă „Times”, fără nici un fel de organizare, fără stat-major, intendență, transport pe uscat, tren regimentar, ba chiar fără ranițe și toate accesoriile necesare într-o campanie, pe care un soldat al armatei regulate le poartă în raniță. Totuși, aceasta nu constituie decît o latură a problemei și ne arată o singură trăsătură izbitoare —, aceea a neverosimilei înfumurări care îi caracterizează pe generalii noștri voluntari. „Times” nu-și

---

* Se spune despre cineva care a ajuns la o anumită situație fără ajutorul nimănui; aici în sens ironic, adică cu de la sine putere. — *Nota trad.*

pune întrebarea cum se pot dobîndi cunoștințele tactice și cum se poate însuși arta de a conduce trupele. Or, acest lucru nu este mai puțin important. Pînă acum voluntarii au făcut instrucție numai pe un teren neted, în timp ce cîmpul de luptă arareori este neted, neaccidentat, iar folosirea unui teren accidentat și deluros constituie tocmai baza întregii tactici aplicate, a întregii arte de dispunere a trupelor în luptă. Se pune acum întrebarea cum pot poseda generalii, coloneii și căpitanii voluntari această artă, care trebuie învățată atît teoretic cît și practic? Unde și-au însușit-o ei? Acestui principiu de bază al tacticii aplicate i s-a acordat atît de puțină atenție, încît nu cunoaștem nici o singură unitate care să fi fost instruită în mod practic să lupte în formație desfășurată pe un teren accidentat. Ce altceva reprezintă, așadar, toate aceste încercări de a efectua manevre, dacă nu un spectacol care va satisface, poate, pe spectatorii ignoranți, dar care va fi absolut inutil pentru oamenii obligați să participe la el și va face ca mișcarea de voluntari să apară ridicolă în ochii militarilor prezenți la un asemenea spectacol.

Spre surprinderea noastră, constatăm că pînă și în practicul Manchester s-a făcut încercarea de a se fabrica generali voluntari. Fără îndoială că n-am ajuns atît de departe ca prietenii noștri londonezi; la noi nu vor avea loc manevre, ci doar exerciții de cîmp de o zi, cu participarea tuturor voluntarilor din Manchester, ceva asemănător trecerii în revistă de la Newton. Exercițiile urmează să se desfășoare pe un teren relativ neted. Vrem să fim bine înțeleși: departe de a dezaproba asemenea exerciții de cîmp de o zi, considerăm, dimpotrivă, că, dacă ele s-ar efectua de vreo șase ori pe an, acest lucru le-ar prinde foarte bine voluntarilor din Manchester. Am vrea să mai adăugăm că ar fi de dorit ca aceste exerciții de cîmp să se desfășoare pe un teren ceva mai accidentat, în așa fel încît să dea manevrelor (împotriva unui adversar imaginar) mai multă varietate și să-i deprindă treptat pe ofițeri și pe soldați să acționeze pe un teren accidentat. Asemenea manevre ar oferi adjuțanților un minunat prilej ca la ședințele de instrucție cu ofițerii să tragă unele învățăminte practice cu privire la procedeele de folosire a terenului în luptă. Așadar, nu numai că sîntem de acord cu acest plan, dar am dori chiar să-l vedem lărgit și aplicat sistematic. După cum am aflat

•

Însă dintr-o știre apărută sîmbăta trecută într-un ziar local, la exercițiile proiectate, voluntarii se vor rezuma exclusiv la propriile lor forțe. Cu alte cuvinte, ei vor avea un comandant suprem voluntar, generali de brigadă voluntari și un stat-major format tot din voluntari. Prin urmare, ne aflăm în fața unei încercări de a importa la Manchester sistemul londonez de fabricare a generalilor voluntari, fapt pe care-l dezaprobăm categoric. Cu tot respectul pe care-l purtăm ofițerilor comandanți de regiment din Manchester, susținem că toți aceștia — fără nici o excepție — mai au multe de învățat înainte de a deveni comandanți de batalion pe deplin pregătiți. Iar dacă, încă înainte de a fi atins nivelul corespunzător răspunderii pe care și-au și asumat-o, ei aspiră, pentru o zi, la o funcție și mai înaltă, este cazul să spunem că ei pricinuesc prin aceasta cel mai mare rău mișcării de voluntari, transformînd totul într-o joacă de-a soldații și discreditînd mișcarea. În fruntea batalioanelor, ei ar fi la locul lor, avînd posibilitatea de a-i supraveghea pe soldați și de a învăța ei înșiși cîte ceva. Ca generali fabricați artificial, ei n-ar aduce însă un folos real nici soldaților lor, nici lor înșiși. Ne exprimăm toată considerația pentru comandanții regimentelor din Manchester, căroră le revine în cea mai mare măsură meritul de a fi adus regimentele lor la nivelul la care se află astăzi. Locul lor este însă la aceste regimente, care, deocamdată, nu se pot lipsi de ei și căroră nu le-ar aduce nici un folos dacă s-ar juca, fie și o zi, de-a adjutantul, generalul sau maiorul de brigadă, lucru care nu le-ar oferi, desigur, nici lor înșiși vreo satisfacție deosebită.

Atîta timp cît la Manchester se află statul-major al grupului nordic de trupe ale armatei, cu cadre suficiente și calificate, iar în garnizoana orașului se află un regiment de infanterie și unul de cavalerie, nu este nevoie să se recurgă la asemenea procedee neobișnuite. Socotim că ar fi mai potrivit, atît din punctul de vedere al disciplinei militare, cît și din acela al intereselor voluntarilor înșiși, să se ofere comandantului districtului comanda unui număr atît de mare de voluntari înarmați, lăsînd pe seama lui să numească pe ofițerii de stat-major și de front pentru divizie și brigăzi. Fără îndoială că voluntarii ar fi tratați la fel de prietenos ca și pînă acum. În fruntea diviziei și a brigăzilor, ei ar avea atunci oameni care-și cunosc meseria și sînt în stare să le

arate eventualele greșeli ; în același timp, ei și-ar păstra intactă propria organizație. Desigur că în felul acesta coloneii n-ar mai fi puși în situația de a acționa în calitate de generali, maiorii — în calitate de colonei și căpitanii — în calitate de maiori, dar în schimb orașul Manchester n-ar mai fi nevoit să-și fabrice în mod artificial generali, sistem datorită căruia Londra și-a câștigat o notorietate cîtuși de puțin demnă de invidiat.

Scris de F. Engels
în prima jumătate a lunii martie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 28
din 16 martie 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels
Brighton și Wimbledon

Manevrele unităților de voluntari din Londra și împrejurimile ei executate în luna paștelui par să confirme întru totul presupunerile noastre expuse în articolul „Generalii voluntari” *. Încercarea lordului Ranelagh de a aduna pentru o zi pe toți voluntarii din districtul său sub comanda sa proprie a provocat imediat disensiuni între diferitele unități. În persoana lordului Bury a apărut un concurent la postul de comandant suprem; manevrelor de la Brighton, el le-a opus o zi de instrucție de cîmp la Wimbledon. Între diferitele unități s-au ivit mari divergențe și, ca urmare, unele s-au îndreptat spre Brighton, sub comanda lordului Ranelagh, altele spre Wimbledon, sub comanda lordului Bury, iar altele s-au îndreptat în aceeași direcție, dar independent, unele spre Richmond, altele spre Wanstead. Privită ca atare, această dispersare nu ar fi de fel dăunătoare. Fiecare unitate este cu totul independentă de celelalte și are dreptul să-și petreacă zilele libere după cum crede de cuviință. Dar discuțiile violente, certurile și animozitățile care au precedat dezbinarea și care vor mai continua probabil cîtva timp au adus și nu puteau să nu aducă prejudicii. Ofițerii au trecut fie de o parte, fie de alta; aceiași lucru l-au făcut și soldații, fără însă ca alegerea lor să coincidă totdeauna cu cea a comandanților lor, așa încît majoritatea voluntarilor londonezi s-au împărțit în două mari partide — al lui Ranelagh și al lui Bury. Foarte mulți soldați din unitățile care primiseră ordin să se îndrepte spre Wimbledon au venit la Brighton fără arme, dar în uniformă, pentru a protesta împotriva hotărîrilor și dispozițiilor comandanților lor nemijlociți. Foarte încîntat de această manifestare de simpatie, lordul Ranelagh i-a con-

---

* Vezi volumul de față, pag. 268—273. — *Nota red.*

stituit chiar într-un batalion provizoriu și, dînd dovadă de un rafinat gust militar, nemaîntîlnit în nici o armată, le-a permis să defileze prin fața lui alături de propriii săi soldați. Așa cel puțin relatează „Daily Telegraph”¹⁴¹.

Dar cu ce drept, întrebăm noi, lordul Ranelagh și lordul Bury și-au pus cu de la sine putere candidatura la rangul de generali de voluntari, provocînd astfel disensiuni între unități care pînă atunci colaboraseră în mod armonios? Amîndoi acești ofițeri au servit în armata activă; dacă aveau ambiția de a deveni generali, puteau folosi, la fel ca toți ceilalți, calea obișnuită de a ajunge la acest rang, iar dată fiind poziția lor socială, ei aveau șanse de zece ori mai mari decît majoritatea camarazilor lor. Cînd au intrat în unitățile de voluntari, ei știau foarte bine că în acest gen de trupe cel mai înalt grad este acela de locotenent-colonel, că, dacă voluntarii vor fi vreodată chemați în serviciul militar activ, ei vor fi încadrați în brigăzi laolaltă cu ostași din trupele de linie și de miliție și puși sub comanda unor generali de brigadă din trupele de linie, în sfîrșit, că însuși caracterul organizării militare engleze nu permite numirea de generali din alte trupe decît din cele de linie. Aspirînd să devină generali temporari ai trupelor de voluntari, ei reclamă posturi în care nici ei, nici vreun alt ofițer de voluntari nu vor putea fi numiți vreodată și pe care nici nu ar fi în stare să le ocupe, dat fiind că nu au experiență în conducerea unor mase mari de trupe. Dacă totuși, pentru a se juca o zi de-a generalii, ei tulbură armonia dintre diferitele unități din district, riscînd să aducă mișcării serioase prejudicii, ei merită să fie condamnați cu și mai multă hotărîre și asprime.

Pînă în prezent, la toate adunările mari ale voluntarilor a existat obiceiul să se acorde comandantului militar al districtului funcția de comandant suprem și dreptul de a numi generali de brigadă și de divizie. În articolul precedent am arătat * că aprobăm întru totul acest sistem, deoarece corespunde etichetei și ierarhiei militare și asigură numirea unor comandanți destoinici. Acum vedem că el are o importanță și mai mare. Dacă comanda manevrelor din luna paștelui ar fi fost încredințată autorităților militare respective, nu ar fi existat disensiuni și s-ar fi putut evita toate aceste certuri. Dar, după cît se pare, comandanții londonezi au inspirat soldaților lor o teamă cu totul absurdă față de marele stat-major. „Pentru numele lui Dumnezeu, nu îngăduiți să se

* Vezi volumul de față, pag. 268—273. — Nota red.

amestece marele stat-major!", strigă ei. Noi, cei din nord, n-am manifestat un asemenea separatism; am fost întotdeauna în bune relații cu șefii noștri militari firești și ne-am convins de avantajele acestui lucru. Nădăjduim că vechiul sistem va fi menținut și ne va scuti de certurile ridicole care dezbină în prezent trupele de voluntari londoneze.

Lipsa de încredere a londonezilor în marele stat-major este ilustrată de zarva provocată de prezența la Brighton a generalului Scarlett, trimis de marele stat-major pentru a raporta despre desfășurarea manevrelor. Înțelepții din diversele unități clătinau din cap cu un aer foarte grav. Trimiterea acestui general era interpretată ca o încercare de infiltrare din partea marelui stat-major. Se preziceau cele mai îngrozitoare urmări în cazul când s-ar fi admis ca acest lucru să devină o practică obișnuită. Voluntarii trebuiau să protesteze, și, într-adevăr, s-a arătat că generalul Scarlett nu are dreptul să pretindă onorul cuvenit exclusiv lordului guvernator al comitatului. Până la urmă problema s-a rezolvat prin aceea că au apărut amândoi în același timp și au primit împreună onorul. Dar însuși faptul că s-au pus asemenea probleme dovedește cât de greșit își înțeleg unii voluntari situația.

Vedem, așadar, că nici în ceea ce privește disciplina în cadrul unităților, nici în ceea ce privește subordonarea sau cel puțin respectul față de ofițerii superiori, manevrele din luna paștelui n-au fost de folos voluntarilor londonezi.

În ceea ce privește instrucția de câmp efectuată, trebuie să spunem de la bun început că ne putem baza numai pe relatările presei londoneze, care în problemele militare sînt cît se poate de incomplete și vagi. Prin urmare, nu noi trebuie să fim învinuiți de eventualele greșeli factice.

După ce au defilat, cele cinci brigăzi ale lordului Ranelagh au ocupat o poziție la est de Brighton, cu fața spre oraș. Aceste brigăzi aveau un efectiv foarte mic, fiecare din ele era compusă din trei batalioane însumînd în medie cite 400 de oameni. Aceste forțe urmau să ocupe un lanț de coline mult prea întins pentru a putea fi menținut de un număr atît de mic de trupe. Dacă într-un asemenea caz 7 000 de oameni angajează lupta, este de presupus că inamicul nu este mult superior din punct de vedere numeric, căci, în caz contrar, trupele s-ar retrage spre rezervele lor.

Prin urmare, comandantul ar trebui să-și dispună trupele, ca de obicei, în prima, în a doua linie și în rezervă, asigurându-și cât mai bine flancul și încredințând rezervelor și forțelor principale (dispuse, firește, în spate) misiunea de a respinge orice mișcare de învăluire din partea inamicului. Or, după cum reiese din aproape toate relatările, lordul Ranelagh a dispus pe cei 7 000 de soldați pe o singură linie! El își elaborase planul pentru un număr de oameni de trei ori mai mare, și întrucît, în loc de 20 000 de soldați, veniseră numai 7 000, a ocupat cu aceste forțe puțin numeroase întregul sector destinat unui efectiv mult mai mare. Dacă așa a fost într-adevăr, atunci problema pretențiilor lordului Ranelagh la postul de general de voluntari sau de oricare alt fel s-a rezolvat o dată pentru totdeauna. Nu sîntem de loc înclinați să credem că el ar fi procedat într-un mod atît de absurd, dar dat fiind că în întreaga presă au apărut știri identice care nu au fost infirmate de nimeni, trebuie să admitem că lucrurile s-au petrecut întocmai. Mai mult: ni s-a comunicat că a existat o mică rezervă alcătuită din cîteva companii, dar că două treimi din ea au fost imediat rechemate în prima linie, așa încît pe cîmpul de luptă se poate spune că nu a existat nici urmă de o a doua linie sau de rezerve.

Această primă linie împreună cu *presupusa* ei a doua linie și *presupusa* rezervă au fost atacate de un *presupus* inamic, care a fost întîmpinat de focul lanțurilor de trăgători, iar apoi a fost respins de focul intens al companiilor din flancul drept. De ce voluntarii au fost învățați să execute focul pe rînduri în cadrul exercițiilor de luptă este greu de spus. Credem că toți soldații care au fost pe cîmpul de luptă vor fi de acord cu noi că focul executat pe rînduri, care era de un oarecare folos pe vremea cînd rîndurile înaintau în pas de gîscă, este acum complet depășit, că în fața inamicului el este complet inutil și că o verigă intermediară între focul trăgătorilor individuali și salvă nu este indicată.

Inamicul imaginar a respins linia trupelor care se apărau. Cu greu se poate înțelege cum s-au desfășurat acțiunile liniei a doua și ale rezervelor (care pînă la urmă trebuie *presupus* că au sprijinit prima linie). Batalioanele trebuiau să-și imagineze nu numai că sînt respinse, dar și că primesc ajutor. Apoi a fost ocupată și părăsită o a doua linie de coline, aflată în spate, dar pe al treilea aliniament de teren lucrurile au luat o altă întorsătură și cu sprijinul întăririlor imaginare, inamicul a fost respins, dar nu a fost urmărit în mod serios.

„Times” arată că mișcările au fost cît se poate de simple. Dăm mai jos o scurtă relatare pe care corespondentul ziarului „Telegraph” a primit-o de la un ofițer sub forma unui raport asupra mișcărilor batalionului său :

„Sosind într-o formație cu șirurile dublate, rindurile au format în fața primei companii o coloană la un sfert de distanță ; coloana a început să se deplaseze către stînga și s-a desfășurat din nou cu frontul către compania nr. 1, a înaintat în formație în linie acoperită de aceasta și s-a oprit. S-a dat apoi semnalul de adunare și au început să acționeze trăgătorii ; foc din dreapta companiilor, linia s-a retras, a trecut în spate, în flanc cîte patru pornind din extremitatea flancului drept al companiilor. Frontul s-a reorganizat în coloană ; a format o coloană la un sfert de distanță în spatele primei companii ; în formație pe plutoane, coloana a mărșăluit în jurul centrului ; s-a desfășurat la distanța necesară pentru a putea ocoli din spate ; s-a desfășurat în linie spre stînga și înainte și a tras o salvă ; a înaintat în coloane de companii spre dreapta de-a lungul spatelui ; s-a aliniat cu compania nr. 1 ; a format apoi o coloană în fața companiei nr. 1 la un sfert de distanță, s-a desfășurat cu fața spre compania nr. 2 ; apoi compania nr. 1 a ieșit pe linia frontului, și restul s-a deplasat înainte și spre dreapta ; a format o coloană în spatele companiei nr. 1, la un sfert de distanță, cîte patru la stînga, și astfel a părăsit colina”.

În ceea ce privește modul în care au fost executate aceste mișcări, știm doar că, așa cum se întîmplă de obicei la voluntari, distanțele n-au fost respectate întotdeauna, așa încît pe timpul constituirii liniei companiile s-au învîlmășit.

La Wimbledon, lordul Grosvenor a executat în zorii zilei manevre cu batalionul său și a plecat de îndată ce au sosit cele două brigăzi ale lordului Bury (mai puțin de 4000 de oameni). Acestea au executat exerciții foarte simple, dar foarte indicate pentru a da soldaților o imagine despre acțiunile și evoluțiile care au loc într-un război adevărat. Toate acestea au fost descrise atît de bine în cuvîntarea colonelului McMurdo, încît ne rămîne să adăugăm numai că și aici am întîlnit focul executat pe rînduri folosit pentru a umple intervalul de timp dintre retragerea trăgătorilor și deschiderea focului în salve — procedeu pe care-l considerăm absolut greșit din toate punctele de vedere. În asemenea momente, ducele de Wellington ordona de obicei soldaților săi să se culce la pămînt, și nicidecum să se ridice, expunîndu-se focului artileriei, ca să răspundă printr-un foc de pluton, slab, ineficace și demoralizator pentru ei.

În rest, împărtășim întru totul părerea exprimată de colonelul McMurdo în admirabila sa cuvîntare cu care încheiem aceste observații. Nădăjduim că toți voluntarii vor urmări și vor reține ceea ce spune el despre instrucția de front de companie. Instruirea elementară a voluntarilor este, prin forța împrejurărilor, inferioară instruirii soldaților din armata activă; ea are totuși o mare importanță în ceea ce privește întărirea batalioanelor. Numai acordîndu-se o atenție deosebită instrucției de companie se poate remedia, într-o oarecare măsură, acest neajuns inevitabil.

Iată ce spune colonelul McMurdo :

„Voluntari ! Unor oameni competenți nu este necesar să li se explice amănunțit mișcările pe care le-ați efectuat astăzi, dar consider necesar să vă atrag atenția asupra caracterului celor două poziții pe care le-ați ocupat în cursul exercițiilor de cîmp. Prima poziție pe care ați ocupat-o a fost, desigur, foarte puternică — atît de puternică, încît două treimi din efectivul inamicului ar fi fost puse în situația de a nu putea acționa. Cavaleria lui n-ar fi putut acționa cu succes, iar artileria n-ar fi fost în stare să vă pricinuiască vreun rău decît printr-o tragere indirectă. S-a presupus că inamicul, descoperind că poziția este foarte puternică, va încerca să ajungă la platoul pe care ne aflăm acum, învăluind flancul nostru printr-una din văile dinspre Wimbledon. Prin urmare, era necesar ca voi să părăsiți poziția puternică ocupată pînă atunci, schimbînd frontul spre stînga. Inamicul urmărea un dublu scop. Pe de o parte, să ajungă pe un teren neted, astfel încît să poată pune în acțiune artileria și cavaleria, precum și infanteria. Pe de altă parte, printr-o mișcare de învăluire a flancului vostru stîng, el voia să iasă pe șoseaua care duce la Wimbledon și, trecînd peste linia ocupată de voi, să pornească asupra Londrei. Vreau să vă arăt deosebirea dintre cele două poziții pe care le-ați ocupat. Cu totul alta ar fi fost situația dacă ați fi ocupat poziții de-a lungul acelei înălțimi greu accesibile, unde nici cavaleria, nici artileria inamicului nu vă puteau atinge. Acolo l-ați fi oprit voi pe inamic, și de altfel acolo chiar un număr mic de soldați curajoși ar fi fost în stare să-l oprească. Aici însă ați fost așezați pe un soi de masă de biliard, unde ați fi fost expuși loviturilor celor mai bune trupe din Europa. Am observat că la formația în linie, unele batalioane au avut oarecare ezitări. Nu le reproșez acest lucru, deoarece deocamdată au prea puțină experiență. Totuși, aceste batalioane au avut ezitări, și, dacă s-a întîmplat acest lucru astăzi la formația în linie, ce s-ar fi întîmplat dacă această cîmpie s-ar fi aflat sub focul artileriei inamice, dacă ați fi fost chinuiți de sete, dacă în jurul vostru ați fi văzut căzînd pe mulți dintre camarazii voștri și dacă, prin praf și fum, ați fi simțit deodată pămîntul cutremurîndu-se sub atacul puternic al cavaleriei inamice ? Gîndiți-vă că ar fi foarte ușor ca niște trupe lipsite de experiență să șovăie în asemenea împrejurări. Cum poate fi remediat acest neajuns ? Prin disciplină și numai prin disciplină. Prin «disciplină» nu înțeleg îndreptarea unei comportări necorespunzătoare, ci acea unitate organică dintre spirit și trup îndreptată spre atingerea unui anumit scop și care pune în mișcare întregul ansamblu, sînd compania, batalionul sau brigada să acționeze ca o mașină. Acest

lucru poate fi realizat însă numai prin instrucția de companie, numai acordându-se o mare atenție instrucției individuale, deoarece compania este, după părerea mea, unitatea de bază a armatei, și când fiecare ostaș, luat aparte, este bine instruit și sigur de sine, atunci și compania este sigură de sine și, prin urmare, și întreaga armată. Dacă nu veți cunoaște temeinic instrucția de companie, tot ceea ce ați învățat în materie de tragere, tot zelul vostru și tot patriotismul vostru vor fi inutile în ziua bătăliei. Instrucția de companie, și numai ea vă poate ajuta; de aceea vă rog să înțelegeți că a excela în tragere nu este de ajuns, căci nimic nu vă va fi de folos dacă nu veți reuși să vă mențineți formația sub focul inamicului. Domnilor, ați avut astăzi o zi grea pe un teren umed, și de aceea nu vă mai rețin și vă las să mergeți la vetrele voastre, pe care sinteți atit de capabili să le apărați."

F. E.

Scris de F. Engels
aproximativ la 4 aprilie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 31
din 6 aprilie 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Instrucția de front de companie

În penultimul număr al revistei noastre am atras în mod special atenția voluntarilor asupra observațiilor colonelului McMurdo cu privire la instrucția de front de companie *. Ne întoarcem acum din nou la această problemă, considerând că a sosit timpul cînd fiecare trăgător din țară trebuie să acorde importanța cuvenită instrucției de front de companie.

Zilele acestea am avut prilejul să asistăm la instrucția de front de batalion a unei unități de voluntari care, în general, se află, fără doar și poate, deasupra nivelului mediu al trupelor districtului nostru în ceea ce privește numărul corespunzător al ostașilor, buna participare la instrucție, atitudinea conștiincioasă a ofițerilor față de îndatoririle lor și, prin urmare, capacitatea de luptă în ansamblu. Spre marea noastră mirare, am constatat un progres foarte neînsemnat în comparație cu cele văzute în aceeași unitate cu vreo 6 luni în urmă. Formațiile de batalion se realizau ceva mai bine decît la sfîrșitul sezonului trecut, dar mînuirile de armă și formațiile de pluton se executau cît se poate de neglijent. Chiar și prin felul cum executa mișcarea cu arma „la umăr”, fiecare voluntar își făcea impresia că nu-și dă seama că trebuie să acționeze în mod coordonat cu alți 400 de oameni aflați în dreapta, în stînga sau în spatele său. La luarea poziției pregătitoare de tragere și pe timpul ochirii, fiecare pușcă părea să fie mîndră de faptul că lua poziția cerută, independent de vecinele ei; și, în general, disprețul senin față de „un — doi!” sau „un — doi — trei!”, prin care trebuie să se caracterizeze executarea fiecărei comenzi, părea să fie un fenomen obișnuit.

* Vezi volumul de față, pag. 279—280. — *Nota red.*

Într-un colț din curtea cazărmii în care se desfășura instrucția de front de companie am văzut întâmplător un grup de soldați dintr-un regiment de linie aliniat pentru instrucție sub comanda unui sergent. Credem că era un grup de soldați dintr-un batalion care stăteau prost cu instrucția și de aceea fuseseră adunați pentru exerciții suplimentare. Dar cită deosebire! Oamenii încremeneau ca niște stane de piatră, nici o articulație nu se mișca pînă nu se dădea comanda, și atunci nu se mișcau decît acele părți ale corpului care trebuiau să execute comanda, celelalte rămînînd absolut nemișcate. Cînd trăgătorii auzeau comanda, fiecare pușcă se mișca simultan cu celelalte, fiecare din mișcărilor în care se descompunea executarea comenzii era absolut distinctă și se executa în același timp de toată lumea! Întregul pluton se mișca într-adevăr ca un singur om. Gentlemenilor cărora le place atît de mult să se laude că voluntarii pot executa totul la fel de bine ca și trupele de linie nu le-ar strica să studieze puțin trupele de linie; ei și-ar da atunci repede seama că între cei mai buni voluntari și cel mai prost instruit regiment de linie continuă să existe o deosebire imensă.

Dar, s-ar putea spune, la ce folosește ca voluntarii să-și însușească atît de perfect instrucția de front? Alta le este menirea, nici nu se poate aștepta așa ceva de la ei, și de aceea nici nu li se cere o asemenea pregătire. Fără îndoială, toate acestea sînt perfect adevărate. Însăși încercarea de a-i pune pe voluntari să concureze cu trupele de linie în ceea ce privește perfecțiunea instrucției de front ar duce la destrămarea acestei mișcări. Voluntarii trebuie însă instruiți, și încă în așa fel, încît acțiunile simultane, comune să devină absolut mecanice, absolut firești, toate mișcărilor și acțiunile lor să se poată executa cu o siguranță absolută, simultan și cu o anumită doză de ținută ostășească. În toate aceste privințe trupele de linie sînt un model pe care voluntarii vor trebui să-l urmeze, iar instrucția de front de companie este singurul mijloc prin care se poate ajunge la pregătirea necesară.

Să trecem la mînuirile de armă și la instrucția de pluton. Faptul că toate puștile dintr-un batalion trebuie să se miște simultan, potrivit fiecărui cuvînt al comenzii date și în conformitate cu regulile stabilite nu este pur și simplu o problemă de aspect. Trebuie să presupunem că toate unitățile de voluntari au înregistrat acum succese atît de mari, încît soldații pot executa aceste exerciții fără să se atingă unul

de altul și fără să-și izbească puștile. Dar, chiar independent de aceasta, o executare neglijentă a diverselor mișcări are, fără doar și poate, o mare influență morală asupra batalionului care face instrucție. De ce să fie — se va gândi oricare din acești soldați — deosebit de atent la comandă dacă vede cum se greșește în dreapta și în stînga lui și dacă puștile se mișcă alandala în sus și în jos mult timp după ce el a și executat comanda? Cum poate un soldat din flancul stîng să aibă încredere, în fața inamicului, în camarazii săi din flancul drept dacă nu va fi sigur că ei vor încărcă puștile, vor lua poziția pregătitoare de tragere și vor trage o dată cu el la aceeași comandă și că vor fi din nou gata, concomitent cu el, să deschidă focul sau să pornească la atac? Mai mult încă, orice soldat încercat vă va spune că deprinderea de a acționa simultan — convingerea că comanda ofițerului va fi însoțită de două sau trei zgomote scurte și distincte, care arată că fiecare soldat acționează simultan cu tovarășii săi — are o foarte mare influență morală asupra batalionului; îi face pe soldați să devină conștienți de faptul că ei formează într-adevăr un singur organism, că se află pe de-a-n-tregul în mîinile comandantului, care poate folosi forța lor la cel mai mic semn și cu maximum de rezultate.

Să trecem din nou la mișcările unităților militare mari sau mici. Atîta timp cît fiecare soldat nu-și va însuși instrucția de front într-atît încît la comanda dată să execute aproape mecanic orice mișcare care i se poate cere, batalionul nu va înainta niciodată cu siguranță. Soldatul care mai trebuie să-și scormonească memoria sau să-și bată capul pentru a înțelege ce anume îi cere comanda dată va aduce batalionului mai mult pagube decît foloase. Lucrul acesta se va întîmpla cu soldatul care, în virtutea obișnuinței sau din alte motive, înclină să creadă că după anumite mișcări urmează neapărat altele; deseori va primi cu totul altă comandă decît aceea la care se aștepta, și atunci e foarte probabil că se va incurca. Aceste neajunsuri pot fi înlăturate numai printr-o instrucție de front sistematică a companiei. Aici ofițerul va putea pune mica unitate care se află sub comanda sa să execute într-un sfert de oră atîtea mișcări și formații diferite, va putea varia în așa măsură ordinea trecerii de la o mișcare la alta, încît soldații, neștiind niciodată ce anume va urma, vor învăța repede să fie atenți și vor reacționa într-un mod absolut mecanic la comenzi. În cadrul batalionului, toate mișcările se execută în mod inevitabil mult mai încet și, prin urmare,

În ansamblu, sînt mai puţin instructive pentru soldaţi, deşi mult mai instructive pentru ofiţeri; este însă îndeobşte recunoscut faptul că soldaţii care au atins perfecţiunea în instrucţia de companie învaţă de minune într-un timp foarte scurt, sub comanda unor ofiţeri bine pregătiţi, schimbările de formaţie cu batalionul. Cu cît soldaţii se vor antrena mai mult în schimbările de formaţie cu compania, sub conducerea unui instructor priceput şi abil, cu atît mai sigur vor acţiona mai tirziu în cadrul batalionului. Şi nu-i nevoie să arătăm cît de importantă este într-un batalion buna organizare: o salvă poate fi executată, într-o anumită măsură, dezordonat şi totuşi să obţină rezultate; dar un batalion care se încurcă la constituirea formaţiei în careu, la desfăşurare, la ocolirea în coloană etc. poate fi oricînd iremediabil pierdut dacă se află în faţa unui inamic activ şi cu experienţă.

Importantă este apoi problema distanţelor. Incontestabil că nici un voluntar, fie el ofiţer sau soldat, nu are deprinderea să măsoare distanţele din ochi. Fiecare şedinţă de instrucţie de batalion arată cît de greu le este ofiţerilor să păstreze distanţa corectă în timpul marşului în coloană de batalion fracţionată sau compactă, precum şi în timpul desfăşurării. La constituirea coloanei din formaţia în careu, voluntarii grupelor din centru îşi pierd aproape întotdeauna distanţa; ei se dau înapoi prea mult sau prea puţin, şi de aceea ocolirea se execută foarte incorect. Ofiţerii pot învăţa să păstreze distanţele numai în cadrul batalionului, cu toate că şi formaţiile de companie pe plutoane şi grupe vor contribui la îmbunătăţirea pregătirii lor; dar, pentru ca voluntarii să înveţe constituirea coloanei din formaţia în careu (o manevră de cea mai mare importanţă cînd se execută sub ochii inamicului), ei trebuie să exerseze acest lucru în companiile lor.

Trebuie să analizăm şi o altă problemă, şi anume ţinuta ostăşească a soldaţilor. Ne referim nu numai la ţinuta dreaptă, mîndră şi totuşi degajată a fiecărui soldat atunci cînd ţine puşca pe umăr, dar şi la acţiunea rapidă şi simultană în timpul luării formaţiilor în cadrul companiei şi batalionului, acţiune la fel de necesară atît oricărei unităţi militare în timpul mişcării, cît şi unui batalion în cazul executării mînuirilor de armă pe loc. Voluntarii, pare-se, sînt pe deplin satisfăcuţi dacă reuşesc să-şi ocupe cumva, aproximativ în timpul cerut, locurile fixate, incluzînd în mod obişnuit cîteva secunde pentru repaus. Fără îndoială că această problemă este importantă, şi în primul an de existenţă a unităţilor de volun-

tari oricine ar fi pe deplin satisfăcut de un asemenea rezultat. Dar pentru fiecare mișcare există un mod de executare determinat, bine stabilit și prevăzut de regulament, presupunându-se că acesta este modul cu ajutorul căruia scopul urmărit poate fi atins în timpul cel mai scurt, cu maximum de folos pentru toți participanții și, prin urmare, în cea mai deplină ordine. De aici rezultă concluzia că orice abatere de la modul de executare prevăzut de regulament implică, în mod inevitabil, o oarecare dezordine și o lipsă de coordonare și consecvență, ceea ce creează spectatorului nu numai o impresie de executare neglijentă, dar presupune și o anumită pierdere de timp și îi face pe soldați să creadă că unele paragrafe din regulament sînt o pură absurditate. Dați unui soldat posibilitatea să privească o unitate de voluntari în timp ce aceasta se mișcă în coloană cite patru, dinspre centru și front, se grupează pe companii sau execută o altă manevră, și el va vedea imediat ce deprinderi neglijente s-au înrădăcinat la noi. Dar asemenea lipsuri, tolerabile la un vechi regiment de linie, care are o bază bună de instrucție temeinică și care poate fi pus să repete aceeași instrucție și să se dezbrace de deprinderile sale neglijente, sînt mult mai periculoase într-o unitate de voluntari, unde această bază solidă de instrucție minuțioasă lipsește în mod inevitabil. Deprinderile neglijente ale acesteia, tolerabile la început, cînd soldații *trebuie* să parcurgă în grabă întregul curs de instrucție elementară, vor crește și se vor înmulți dacă nu vor fi stăvilite printr-o instrucție de companie asiduă, regulată și riguroasă. Asemenea deprinderi neglijente nu vor putea fi înlăturate în întregime, în orice caz însă ele pot și trebuie să fie stăvilite, așa încît să nu ia o extindere mai mare. Cît privește ținuta individuală a soldaților, credem că ea se va îmbunătăți treptat, cu toate că ne îndoim foarte mult că va dispărea cîndva această unduire a frontului la pasul pe loc, caracteristică voluntarilor și care se observă la toate ședințele lor de instrucție. Ne referim la obișnuința de a mișca partea superioară a corpului la pasul pe loc, obișnuință proprie, pare-se, tuturor voluntarilor pe care i-am observat. Voluntarul nu ridică piciorul drept decît după ce a ridicat și umărul drept și a lăsat în jos umărul stîng; o dată cu piciorul stîng se mișcă în sus și umărul stîng, și în felul acesta întregul front unduiește înainte și înapoi, asemenea unui lan de grîu copt care se leagănă în bătaia unui vînt puternic, ceea ce aduce foarte puțin cu un detașament de soldați dirji, gata să înfrunte dușmanul.

Credem că am spus suficient pentru a atrage atenția asupra acestei probleme. Fiecare voluntar căruia îi este scumpă mișcarea voluntarilor va fi de acord cu noi în ceea ce privește necesitatea unei instrucții de companie regulate și riguroase; întrucât instrucției inițiale a trupelor de voluntari, îngăduiți-ne s-o repetăm, nu i s-a acordat atenția cuvenită, va fi nevoie de multă atenție și de o muncă intensă pentru a remedia într-o anumită măsură această lacună.

F. E.

Scris de F. Engels
la mijlocul lunii aprilie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 33
din 20 aprilie 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Puști și trageri cu pușca. —
Puștile Lancaster și Enfield

Recenta întrecere dintre locotenentul Wallinger și sergenții din trupele de geniu, despre care am relatat în numerele din 6 și 13 aprilie ale revistei noastre, a atras din nou atenția publicului asupra calităților puștii Lancaster, în special ca armă militară. În cursul întrecerii de la Chatham, sergenții au tras cu pușca militară obișnuită Lancaster 577, cu canalul țevii oval, cu care sînt înzestrate trupele de geniu și care costă aproximativ 4 l. st. Ar fi, desigur, greșit să comparăm această armă cu pușca Whitworth, care are o construcție excelentă și costă aproximativ 25 l. st. Mai nimerit ar fi să comparăm pușca Lancaster cu pușca obișnuită Enfield, dat fiind că diferența de preț dintre aceste două modele nu este prea mare, iar pușca Lancaster ar ajunge, probabil, la un preț egal cu acela al puștii Enfield dacă ar fi fabricată în cantități tot atît de mari în uzinele statului. Întrebarea este dacă pușca Lancaster este într-adevăr mai bună. Pornind de la principii generale și de la experiența existentă, autorul articolului apărut în „London Review”¹⁴² răspunde afirmativ la această întrebare. Atragem atenția asupra următoarelor pasaje din acest articol :

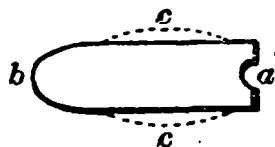
„Legea care determină precizia tragerii cu pușca este cît se poate de simplă. Este suficient să se stabilească un anumit raport între lungimea și diametrul glonțului și să i se imprime acestuia o mișcare de rotație adecvată în jurul axului său longitudinal, pentru a se obține astfel o precizie absolută a tragerii, independent de sistemul prin care i se imprimă glonțului mișcarea de rotație sau elicoidală, indiferent dacă canalul țevii are sau nu ghinturi și indiferent de numărul acestora. Atîta timp cît se respectă raportul amintit, iar glonțului i se imprimă mișcarea de rotație corespunzătoare, precizia de tragere va fi în toate cazurile aceeași. Totuși, atunci cînd se pune problema alegerii celei mai potrivite arme pentru un soldat, primul lucru de care trebuie să se țină seama este ca

ea să nu depășească o anumită greutate și anumite dimensiuni și să se poată încărca și curăța ușor. Rezultă că, pentru ca o armă să poată fi încărcată ușor, suprafața de frecare în timpul încărcării trebuie să fie cât mai mică, iar la alegerea formei ghinturilor este necesar să se evite pe cât posibil unghiurile. Nu cunoaștem o altă formă care să îndeplinească aceste condiții mai bine decât spirala ovală, întrucât un canal cu o asemenea formă nu are decât două suprafețe de frecare în timpul încărcării și în plus poate fi ușor curățit cu mijloacele inevitabil rudimentare de care dispune soldatul pe cîmpul de luptă. Această părere pare a fi confirmată de rezultatele campaniei din India și de încercările făcute cu această pușcă la Malta, Gibraltar și în alte părți în afara hotarelor Angliei. Se spune că în India, în numeroasele momente critice ale campaniei, puștile Enfield au amuțit complet. Ziarele, scrisorile particulare și rapoartele oficiale erau pline de reclamații în acest sens. Totuși, cu aceleași muniții și în aceleași împrejurări, puștile cu canalul oval cu care au fost înzestrate trupele de geniu au funcționat ireproșabil, spre marea mulțumire atât a ofițerilor cât și a soldaților.

Pușca Enfield de calibrul redus și cu glonț alungit dă rezultate la fel de bune ca pușca Whitworth; totuși, pușca Enfield model militar, așa cum se prezintă astăzi, trebuie considerată drept o încercare de a îndeplini condiții imposibile. Ofițerilor însărcinați cu construirea acestei arme nu li s-a îngăduit să-i reducă calibrul sub o anumită limită. Ca urmare a fost adoptat calibrul standard de 0,577 țoli. Dat fiind că diametrul canalului era totuși prea mare, a apărut o dificultate inerentă, și anume aceea de a se asigura o ajustare perfectă, complet ermetică a glonțului la peretele interior al canalului atunci cînd glonțul este împins pe canal sau acțiunea exploziei pulberii. Să examinăm consecințele reale ale imperfecțiunilor puștii Enfield. Greutatea glonțului este de 530 de grani, încărcătura de pulbere de 70 de grani, calibrul, așa cum s-a mai spus, de 0,577 țoli. Presiunea exercitată de explozia a 70 de grani de pulbere, care acționează asupra mării suprafețe a secțiunii transversale a glonțului, nu este și nu poate fi suficientă pentru a produce în toate cazurile dilatarea necesară a glonțului și umplerea de către el a ghinturilor. Experiențe minuțioase au arătat că nici măcar 10% din gloanțe nu se dilată în mod uniform și complet în toate direcțiile. Uneori pe glonț se observă clar urma unui singur ghint, alteori a două, și doar o zecime din numărul total al gloanțelor trase se dilată complet. De aici insuficiența precizie de tragere a puștii militare cu calibrul de 0,577 țoli.

Condițiile optime pentru o tragere precisă cu puști ghintuite în orice formă sînt următoarele: calibrul — de 0,5 țoli, lungimea glonțului — de 1,12 țoli, răsucirea sau pasul ghintului — de 1 pe 18 țoli, încărcătura de pulbere — de 90—100 de grani (nr. 6) la aceeași greutate a glonțului, adică 530 de grani. În aceste condiții, presiunea exercitată asupra suprafeței secțiunii transversale a glonțului este sporită și, ca urmare, se realizează o ajustare sigură a glonțului la pereții țevii, datorită faptului că diametrul micșorat al acesteia permite să se mărească lungimea glonțului și face inutil dopul de lemn folosit la glonțul de model actual pentru dilatarea metalului. În felul acesta, glonțul este un corp omogen și compact cu o lungime egală cu aproximativ trei diametre. În momentul cînd se produce explozia, forța de dilatare a gazelor exercită mai întîi o presiune asupra fundului glonțului, adică asupra părții lui posterioare (a). Transmiterea

forței motrice, deși aproape instantanee, întâmpină totuși o rezistență sub forma de viș inertiae* a masei de metal din care este alcătuit glonțul, exercitată pe întreaga lungime a glonțului (de la *a* la *b*) și amplificată de rezistența opusă de aerul din țevă. Din primul moment este evident că

Glonț pentru pușca de calibru mic

această rezistență trebuie să se exercite în partea centrală a glonțului, adică în zona rezistenței maxime (*c*), și, prin urmare, dilatându-se în mod absolut firesc aici, glonțul se va scurta ușor, să zicem cu aproximativ o zecime de fol, în timp ce partea centrală își va mări diametrul în suficientă măsură pentru a se ajusta perfect la forma canalului țevii, indiferent care ar fi aceasta.

Dacă aceste condiții mai perfecționate sînt îndeplinite, nici într-un singur caz din 500 nu se observă o dilatare defectuoasă, glonțul luînd în mod invariabil forma canalului țevii, ceea ce are ca rezultat o precizie de tragere excelentă.

Aceste observații sînt valabile pentru puștile de orice model.

Ce anume se realizează în aceste condiții favorabile și de ce măresc ele precizia tragerii? După ce am arătat cum se ajustează glonțul exact la forma canalului, vom încerca să urmărim rezultatele. Una dintre principalele condiții în construcția unei puști este menținerea unei «traectorii ușor înclinate», ceea ce înseamnă că glonțul trebuie să descrie o curbă pe cît posibil apropiată de linia dreaptă. De aici necesitatea unei viteze mari care să reducă la minimum acțiunea exercitată de gravitație asupra traiectoriei glonțului. Primul lucru se obține prin micșorarea calibrului, iar viteza și precizia maximă a tragerii se realizează prin mărirea încărcăturii de pulbere ce acționează asupra suprafeței micșorate a secțiunii transversale a glonțului.

În ceea ce privește sistemul de construire a ghinturilor, din cele spuse de noi se poate conchide că, atîta timp cît la ieșirea din țevă i se imprimă glonțului «rotație» convenită, este absolut indiferent, în fond, cum se face acest lucru: prin forma hexagonală a canalului țevii, ca la pușca Whitworth, prin forma ovală, ca la pușca Lancaster, sau prin țeava cu trei ghinturi, ca la pușca Enfield. Nu este nevoie nici de mai multe ghinturi, căci dacă *unul* singur prinde glonțul cu suficientă forță pentru a-i imprima mișcarea de rotație, condiția necesară este îndeplinită. Există, totuși, defecte inerente anumitor sisteme de ghinturi, defecte ce pot fi ușor demonstrate. Dacă ghinturile formează unghiuri, o parte din forță se irstește, dat fiind că prin dilatare glonțul umple și aceste unghiuri, ca să nu mai vorbim de scăparea posibilă a gazelor în aceste locuri. În plus, fiecare unghi constituie un punct slab al țevii; acest defect este independent de numărul ghinturilor și proporțional cu adîncimea lor. De aceea, teoretic, forma cea mai bună este spirala ovală a puștii Lancaster, la care glonțul se ajustează cel mai ușor, la cea mai neînsemnată dilatare.

* — inerție. — Nota trad.

Calitățile puștii Lancaster sînt dovedite și de faptul că înainte de adoptarea puștii Enfield, alături de care concurase, pușca Lancaster a fost recomandată și preferată de patru comisii cu totul diferite. Ea a fost prezentată spre aprobare comandantului suprem și de la acesta trimisă la Hythe, pentru a se lua hotărîrea definitivă. Primul raport al ofițerilor școlii locale de infanterie a fost foarte favorabil, dar printr-un al doilea raport ei au acordat prioritate puștii Enfield. La baza acestei hotărîri a stat afirmația că gloanțele «se imprăștie». Ulterior însă au ieșit la iveală următoarele. Primele zece mii de gloanțe Pritchett, cu care s-au făcut cele dintîi încercări, aveau calibrul standard corespunzător. Cu aceste gloanțe s-au obținut rezultate admirabile. La experiențele următoare s-au folosit alte muniții; primele fuseseră fabricate în 1853, iar celelalte în 1854. Ofițerii care au efectuat tragerile experimentale de la Hythe nici n-au bănuit că ar exista vreo deosebire între muniții, deoarece nu fuseseră informați că diametrul gloanțelor fabricate în 1854 era cu 0,007 țoli mai mic decît acela al gloanțelor fabricate în 1853.

Acest lucru s-a descoperit abia la un an și jumătate de la adoptarea puștii Enfield, cînd colonelul (pe atunci căpitan) Fitzroy Somerset a experimentat pentru trupele de geniu carabina cu canal oval. Este ușor de înțeles că, intrucît glonțul Pritchett avea diametrul sub standardul indicat, în multe cazuri, în special la o duritate mai mare a plumbului, el ieșea din țevă fără a fi primit mișcarea de rotație, cu alte cuvinte el nu se dilata suficient pentru a umple partea interioară a țevii, fie la pușca Lancaster, fie la oricare alt model.

Credem că pentru toată lumea e clar că pușca Whitworth este prea scumpă pentru a fi folosită în armată și că întreținerea ei comportă multă atenție, ceea ce pe cîmpul de luptă este greu de realizat. Nu rămîne, așadar, decît să se facă experiențe cu puștile Lancaster și Enfield, sau cu alte modele potrivite pentru timp de război. Aceste experiențe nu trebuie să fie efectuate însă sub forma unor concursuri de tir, ci prin trageri de pe un suport fix, cu cantități egale de pulbere și cu gloanțe de aceeași greutate și de aceeași formă, așa încît toate condițiile să fie egale, iar rezultatele experienței să depindă numai de calitățile armei".

Observațiile de mai sus se referă la două chestiuni diferite: 1) care este cea mai justă proporție între diametrul și lungimea glonțului pentru trageri cu *orice* pușcă? și 2) care sînt avantajele puștii Lancaster cu canalul țevii oval?

În ceea ce privește prima chestiune, nu sîntem de loc de acord cu afirmația autorului că dimensiunile glonțului propus de el sînt de preferat tuturor celorlalte. Puștile care au dat pînă în prezent cele mai bune rezultate, cea elvețiană și pușca Whitworth, au amîndouă un calibru mai mic de 0,5 țoli și o lungime a glonțului relativ mai mare. Nu este cazul însă să ne lansăm aici într-o discuție pe o temă atît de generală.

În ceea ce privește cea de-a doua chestiune, autorul n-a adus dovezi concrete pentru a demonstra fie și un singur avantaj al puștii Lancaster față de pușca Enfield. Faptul că puștile trupelor de geniu „amuțesc” mai rar decât puștile Enfield ale infanteriei se explică ușor dacă avem în vedere că în orice armată infanteria este de o sută de ori mai numeroasă decât trupele de geniu și că acestea din urmă folosesc puștile de o sută de ori mai rar decât trupele de linie, dat fiind că au misiuni cu totul diferite de cele ale infanteriei.

Pușca Whitworth a dovedit că un glonț lung și care se dilată greu, avînd o adîncitură suficientă în partea posterioară, se poate ajusta, în cazul unei încărcături complete, la orice formă a ghinturilor. Aici este nevoie de o dilatare foarte mare, și totuși chiar și partea posterioară a glonțului ia forma hexagonală. De aceea nu încapă îndoială că se poate fabrica un astfel de glonț care să se dilate suficient pentru a umple secțiunea transversală a canalului oval atunci cînd diferența dintre cele două diametre nu este prea mare. Nu înțelegem însă de ce se poate spune pe acest temei că pușca geniștilor este mai bună decât pușca Enfield. Glonțul considerat ideal de autorul nostru nu are absolut nimic comun cu această pușcă, la care, de altfel, nici nu s-ar potrivi. Iar dacă el consideră că chiar la o reducere a calibrului este necesară o încărcătură mărită, de 90—100 de grani de pulbere, pentru ca glonțul să capete forma ovală a canalului, credem că aceasta echivalează aproape cu a recunoaște tacit că actuala încărcătură de 70 de grani *nu* asigură întotdeauna dilatarea completă a glonțului în canalul oval al puștii geniștilor. Autorul nu vorbește însă de mărirea reculului ca urmare a mării încărcăturii. Se știe însă că o încărcătură de 80—90 de grani, ca la pușca Whitworth, provoacă un recul destul de mare, care, în condițiile tragerii rapide, afectează foarte cîrînd stabilitatea ochirii.

Rezultatele deosebit de bune obținute cu pușca geniștilor la concursul de la Chatham, precum și excelentele trageri efectuate cu pușca Lancaster de către unele persoane particulare și menționate din cînd în cînd în presă pun la ordinea zilei reluarea experiențelor în vederea verificării calităților puștii cu canal oval și gloanțe extensive și a utilității ei ca armă militară. În ceea ce ne privește, considerăm că are și

ea defecte și că la puștile folosite în armată sistemul de ghintuire este cu totul secundar. În loc să se discute atâtea amănunte lipsite de importanță privind pușca Enfield, de ce nu se trece imediat la fondul problemei și nu se spune că defectul principal al acestei puști îl constituie calibrul ei prea mare? Schimbați calibrul și veți vedea că toate celelalte perfecționări vor fi numai chestiuni de amănunt.

F. E.

Scris de F. Engels
la sfârșitul lunii aprilie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 35
din 4 mai 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Aldershot și voluntarii

În discursul rostit la dineul brigăzii de pușcași londonezi, ducele de Cambridge a spus că ar fi foarte bucuros să-i vadă pe voluntari la Aldershot. Singura problemă era, după părerea lui, cum să se adune cu toții acolo. Ne îngăduim să dăm unele sugestii pentru rezolvarea acestei probleme.

Firește că nici nu poate fi vorba de a se trimite la Aldershot sau în oricare altă tabără unități întregi de voluntari. Componenta lor exclude cu desăvârșire o asemenea posibilitate. Nu există companie și cu atât mai puțin batalion în care majoritatea oamenilor să poată dispune în același timp fie și numai de două săptămâni în acest scop.

Dar, dacă nu este posibil să se aducă la Aldershot unități întregi de voluntari, nu s-ar putea oare ca ei să se ducă acolo câte unul și să învețe totuși o seamă de lucruri? Credem că s-ar putea dacă lucrurile ar fi organizate în așa fel încît voluntarilor să li se creeze toate condițiile pentru a folosi acest prilej.

După părerea noastră, marea majoritate a voluntarilor o formează oameni care ar putea lipsi de la ocupațiile lor obișnuite timp de două săptămâni în cursul unui an. Foarte mulți dintre ei își iau, de regulă, un astfel de concediu, dacă nu chiar mai lung. Printre ei vor fi, desigur, destui care nu vor avea nimic împotriva — ba ar fi chiar bucuroși ca o dată să-și petreacă timpul și să-și cheltuiască banii la Aldershot, în cazul cînd ar fi primiți acolo. În felul acesta, din mai pînă la sfîrșitul lunii septembrie s-ar putea asigura fără nici o dificultate prezența la Aldershot a unui efectiv de voluntari mereu reînnoit, din care să se formeze cel puțin un batalion. Dacă putem atrage în tabără un asemenea efectiv mereu reînnoit, cum îl vom putea folosi?

Propunem să se rezerve pentru aproximativ 600 de voluntari un număr de barăci sau corturi și să se numească în funcția de comandant al acestei tabere de voluntari un căpitan sau, și mai bine, un maior din trupele de linie, secondat de un adjutant și de un plutonier-major. Tabăra s-ar putea deschide în mai, de îndată ce s-ar înscrie un număr suficient de voluntari; după completarea locurilor, în continuare, doritorii vor fi primiți în limita locurilor ce se vor elibera. Toți acești voluntari vor fi constituiți într-un batalion, iar în loc de uniformă vor purta peste haină o bluză de o anumită croială și de o anumită culoare. Întrucît va fi, fără îndoială, un număr prea mare de ofițeri, va trebui ca ei să servească temporar ca sergenți sau chiar ca soldați de rînd. Departe de a vedea în aceasta un neajuns, socotim, dimpotrivă, că prezintă avantaje. Nici un ofițer voluntar nu a făcut o instrucție atît de temeinică, încît o revenire temporară în rîndurile trupei să-i fie inutilă. Ei nu trebuie să uite că orice ofițer din trupele de linie trebuie ca în fiecare an să pună pușca pe umăr pentru o anumită perioadă. Problema repartizării posturilor temporare de ofițeri în cadrul batalionului s-ar rezolva ușor; s-ar putea începe cu cei mai în vîrstă dintre căpitanii prezenți, iar ceilalți le-ar urma pe rînd. Comandantului de batalion i s-ar putea da o oarecare libertate în ceea ce privește numirile în aceste posturi, așa încît între ofițerii prezenți să se asigure o emulație vie. Toate acestea sînt însă chestiuni de amănunt, a căror rezolvare nu ar întîmpina mari dificultăți dacă ideea ca atare ar fi luată în considerare.

Batalionul acesta cu un efectiv mereu reînnoit nu va atinge niciodată un nivel înalt în ceea ce privește pregătirea de luptă, iar sarcina comandantului și a ajutoarelor sale nu va fi de loc ușoară. În orice caz, un scop ar fi atins, și anume: în armata de voluntari în general și printre ofițerii și subofițerii ei în special s-ar crea un nucleu de oameni care cel puțin timp de două săptămîni au fost soldați adevărați. Acest răstimp ar putea să pară neînsemnat, noi însă șîntem siguri că, părăsind tabăra, fiecare s-ar simți cu totul altfel decît la venirea la Aldershot. Există o deosebire uriașă între instrucția făcută o dată sau de două ori pe săptămîină, după o zi întreagă consacrată muncii și altor treburi, și instrucția în tabără dimineața, în cursul zilei și seara, fie și numai timp de două săptămîni. În această perioadă, fiecare voluntar aflat în tabără nu va avea altă preocupare în afară

de pregătirea sa militară. Fiecare își va îmbogăți cunoștințele militare într-o măsură irealizabilă în condițiile actualei instrucții de front a voluntarilor. Pe lângă aceasta, el va căpăta mult mai multă experiență decît ar putea dobîndi în unitatea sa, afară doar de cazul cînd aceasta s-ar instala într-o tabără. Părăsind Aldershot-ul, fiecare își va da seama că în aceste două săptămîni el și-a însușit cel puțin tot atîtea cunoștințe cît în cursul întregului său serviciu anterior în cadrul trupelor de voluntari. După un anumit timp, aproape că nu va exista companie de voluntari din care un om sau mai mulți să nu fi fost la Aldershot. Și pentru toți trebuie să fie clar că, avînd în rîndurile lor elemente mai bine pregătite, unitățile de voluntari ar avea mult de cîștigat atît în ceea ce privește coeziunea, cît și măiestria militară.

Am presupus că durata instrucției pentru fiecare voluntar va fi de două săptămîni, pur și simplu pentru că aproape fiecare poate găsi mijlocul de a-i consacra un timp atît de scurt. Nimic nu trebuie să-i împiedice însă pe voluntarii care-și pot permite să rămînă în tabără o lună întreagă.

Se înțelege de la sine că în tabără voluntarii vor trebui să se întrețină pe cont propriu. Guvernul trebuie să le pună la dispoziție corturi și echipamentul de tabără și, eventual, să ia măsuri în vederea aprovizionării cu alimente, bineînțeles pe spezele voluntarilor. În felul acesta, aproape fără cheltuieli pentru stat, instrucția în tabără ar reveni ieftin și pentru voluntari, iar activitatea lor s-ar desfășura potrivit normelor unui adevărat serviciu de tabără.

Sîntem convinși că, dacă s-ar face o asemenea experiență, ea ar avea ecou în rîndurile voluntarilor; batalionul ar avea întotdeauna efectivul complet, și, poate, curînd ar fi necesar să se creeze batalioane similare și în alte tabere sau tot la Aldershot. În cazul cînd ar fi prea mulți ofițeri, s-ar putea forma, într-una din tabere, „un batalion” special „de ofițeri”, în cadrul căruia instrucția să dureze ceva mai mult. Păreră noastră este că un astfel de batalion și-ar justifica existența cel puțin în cursul unui sezon.

Taberele și trupele de linie în general pot fi de folos ofițerilor voluntari, și anume, detașîndu-i temporar pe aceștia la batalioanele armatei regulate. Acest lucru s-ar putea face fără ca ofițerii să fie nevoiți să plece prea departe de casă. Pe timpul detașării (să zicem o lună), ofițerul voluntar va trebui să-și îndeplinească îndatoririle ca și cum ar servi în unitatea respectivă. Fără îndoială că s-ar putea găsi mijloa-

cele ca cel puțin cite un ofițer voluntar să fie detașat la un batalion, fără a se încălca prin nimic obligațiile și poziția ofițerilor din serviciul activ, care au avut întotdeauna o atitudine justă față de voluntari. În cazul cînd această propunere ar fi adoptată, considerăm util să nu se admită detașarea la trupele de linie a ofițerilor voluntari care, într-un fel sau altul, au dovedit că nu sînt în stare să folosească cum se cuvine acest prilej, căci ei ar fi trimiși acolo nu pentru a-și însuși cunoștințe militare elementare, ci pentru a-și îmbogăți și desăvirși cunoștințele deja dobîndite, precum și pentru a învăța ceea ce nu pot deprinde în unitățile lor.

Ambele noastre propuneri — formarea în tabere a unor batalioane cu efectiv mereu reînnoit și permisiunea de a se detașa ofițeri voluntari calificați pe timp de o lună la trupele de linie — au în vedere îndeosebi pregătirea ofițerilor. Am spus în repetate rînduri că ofițerii constituie punctul slab al armatei de voluntari; adăugăm că, în prezent, pentru toată lumea trebuie să fie clar că actualul sistem de instruire a voluntarilor *nu poate să creeze un corp ofițeresc bine pregătit* și că de aceea trebuie găsite noi metode de instruire pentru ca armata de voluntari nu numai să nu regreseze, ci, dimpotrivă, să se perfecționeze.

Am făcut propunerile de mai sus cu unicul scop de a atrage atenția asupra acestei probleme. Nu este în intenția noastră să expunem cititorilor un plan definitiv, elaborat în toate amănuntele, prevăzînd toate cazurile posibile și gata să fie pus imediat în aplicare. Aceasta ar trebui să constituie preocuparea altor persoane, dacă lucrurile ar fi abordate cu toată seriozitatea. Am vrea doar să arătăm că mișcarea de voluntari reprezintă o experiență care, dacă nu va fi continuată un timp pentru a se găsi calea justă în vederea perfecționării ei, va ajunge în cele din urmă în impas.

F. E.

Scris de F. Engels
la începutul lunii mai 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 36
din 11 mai 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Ministerul de război și voluntarii

Credem că nicăieri în Marea Britanie voluntarii nu au manifestat mai mult zel și mai multă promptitudine în îndeplinirea ordinelor și dispozițiilor ministerului de război, o atît de mare dorință în adoptarea unei poziții juste față de armata regulată și în orientarea mișcării de voluntari în conformitate cu cerințele autorităților militare ca în Lancashire și la Manchester. Dispoziția de a se asigura depozite pentru armament a fost îndeplinită, deși implica dificultăți serioase inerente într-un oraș mare. Toate ordinele au fost executate neîntîrziat și fără rezerve. Cînd voluntarii noștri s-au adunat în număr mare, anticipînd dorința ducelui de Cambridge, ei au cerut autorităților militare ale districtului să ia comanda și să organizeze brigăzi. Animați de dorința de a obține rezultate bune, voluntarii noștri din Lancashire au privit favorabil orice amestec al guvernului. Convinși că ordinea și buna organizare sînt necesare mai presus de orice, ei vedeau în fiecare circulară a ministerului de război un pas spre asigurarea acestor cerințe. Chiar de la primul său număr, „Volunteer Journal” a recomandat neîncetat voluntarilor să se supună cu dragă inimă ordinelor ministerului de război și le-a explicat marile avantaje ale unei bune colaborări între voluntari și autoritățile militare, atît locale cît și centrale. În timp ce în alte părți, în special la Londra, circulau zvonuri misterioase despre influența dăunătoare a marelui stat-major, despre încercările de amestec din partea autorităților etc., la noi acest lucru nu s-a întîmplat. Noi am avut încredere în comandantul suprem, în ministrul de război și în toți subalternii lor atunci cînd s-au declarat gata să sprijine mișcarea de voluntari prin toate mijloacele și metodele posibile.

Nu putem să trecem însă cu vederea faptul că recent au survenit una sau două întâmplări mărunte, care lasă impresia că în atitudinea autorităților față de mișcarea de voluntari s-a produs o oarecare schimbare mai ales de când lordul de Grey and Ripon nu mai este adjunct al ministrului de război. Acum câteva săptămîni — pare-se în luna Rusaliilor — lordul Ranelagh a trecut în revistă în Regent's Park pe voluntarii londonezi care au răspuns invitației sale. Am condamnat în repetate rînduri cu asprime încercările lordului Ranelagh de a face pe generalul *. Ar fi fost mai indicat ca el să se adreseze colonelului McMurdo, inspector general al voluntarilor, pentru ca el să treacă în revistă unitățile de voluntari, sau să recomande în acest scop un alt ofițer calificat. Dar, indiferent dacă a fost sau nu oportun, lordul Ranelagh și-a adus voluntarii în parc. Trecerea în revistă a fost anunțată oficial, și știrea s-a răspîndit atît de repede, încît s-a adunat o mulțime de spectatori. Printre aceștia s-au găsit unii care au avut o comportare scandaloasă. Ei i-au bruscat pe voluntari, le-au dezorganizat rîndurile, i-au împiedicat să se regrupeze, au aruncat cu pietre; se afirmă chiar că unii au încercat să rănească caii ofițerilor cu obiecte tăioase. În fața acestei situații, ofițerii care-i comandau pe voluntari au vrut să se adreseze, firește, poliției, dar, după cîte ni s-a spus, din cei 6 000 de oameni care alcătuiesc armata lui sir Richard Mayne, *nu era nici unul acolo!* Ca urmare, datorită amestecului mulțimii, trecerea în revistă a lordului Ranelagh a suferit un eșec total. N-ar fi fost exclus ca și fără acest amestec ea să sufere același eșec, pe deplin meritat, pe care l-au înregistrat de altfel toate încercările anterioare ale lordului Ranelagh. În consecință, el a devenit un martir și și-a cîștigat simpatia tuturor voluntarilor.

Nu încapе îndoială că absența totală a poliției de la această trecere în revistă anunțată oficial nu a fost cu totul întîmplătoare. În presă s-a spus că poliția a primit, probabil, ordinul să nu intervină, dar noi știm că printre voluntarii londonezi este larg răspîndită părerea că marele stat-major n-ar fi străin de cele petrecute și că ar vrea să submineze prin orice mijloace mișcarea de voluntari. Din această cauză, la Londra atmosfera este încărcată, și mărturisim că faptele relatate, pe care, după cîte știm, nimeni n-a încercat să le

* Vezi volumul de față, pag. 268—273 și 275. — *Nota red.*

justifice sau să le explice, sînt de natură să provoace o asemenea reacție.

Săptămîna aceasta s-a mai întîmplat ceva care nu dovedește de loc că autoritățile ar intenționa, așa cum au promis, să facă tot ce le stă în putință pentru a-i ajuta pe voluntari. Acum cîtva timp s-a anunțat că una dintre unitățile noastre din Manchester intenționează să plece pentru scurt timp în tabără. Credem că o asemenea știre n-a fost dată publicității înainte de a fi existat certitudinea că măsura luată poate fi realizată. Se afirmă insistent că s-a cerut verbal autorităților corturi etc. și că cererea ar fi fost aprobată, că, mai mult, chiar s-ar fi stabilit și condițiile în care se acorda aprobarea. La această înțelegere s-a ajuns, după părerea noastră, acum cel mult două sau trei săptămîni. Pe baza ei s-au mai făcut și alte înțelegeri — referitoare la terenul pentru tabără, la magazinul pentru militari, popotă etc. —, iar cînd totul a fost stabilit și s-a formulat oficial cererea pentru corturi, autoritățile au dat înapoi, declarînd că nu sînt în măsură să pună la dispoziție nici un fel de corturi!

Aceasta răstoarnă, firește, tot planul și face ca toate cheltuielile și frămîntările unităților să fi fost zadarnice. Știm cu toții că unitățile de voluntari au toate motivele să minuiască cu multă grijă micul lor cont la bancă, dacă un asemenea cont există. După cum am fost informați, numărul unităților de voluntari care au cerut corturi este atît de mare, încît guvernul nu are posibilitatea să satisfacă toate cererile și, de aceea, a hotărît să nu dea nici uneia. Indiferent dacă este așa sau nu, guvernul ar trebui să știe că o tranzație trebuie respectată și că evenimentele ulterioare nu-l pot scuti de obligațiile asumate. La Manchester, ca și la Londra, se zvonește însă că acesta n-ar fi decît un pretext și că guvernul nu vrea ca voluntarii să meargă în tabără. Chiar dacă unitățile respective și-ar procura corturi sau barăci pe cont propriu și cu mijloace proprii, instalarea în tabără n-ar fi privită cu ochi buni în cercurile înalte.

Atmosfera creată nu este, desigur, de natură să promoveze relații de cordialitate între autorități și voluntari, atît de necesare pentru dezvoltarea cu succes a mișcării. Mișcarea este prea puternică pentru ca vreun guvern s-o poată înăbuși, dar lipsa de încredere față de autorități din partea

voluntarilor și opoziția ascunsă din partea autorităților pot să creeze o mare confuzie și să împiedice pentru un timp dezvoltarea mișcării. Acest lucru nu trebuie îngăduit. În parlament există foarte mulți ofițeri voluntari. Folosind poziția pe care o au, ei trebuie să ceară guvernului să dea explicații menite să remedieze situația și să dovedească voluntarilor că pot conta pe un sprijin cordial și că nu au a se teme de o ostilitate ascunsă.

F. E.

Scris de F. Engels
la începutul lunii iunie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire“ nr. 40
din 8 iunie 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Waldersee despre armata franceză

Recent a fost publicată la Berlin cartea „Armata franceză pe câmpul de instrucție și în război”¹⁴³, care a făcut senzație și a apărut în scurt timp în mai multe ediții. Deși se intitulează cu modestie „un bătrîn ofițer”, nu este un secret pentru nimeni că autorul acestei lucrări este generalul conte Waldersee, fost ministru de război al Prusiei. El se bucură de o mare considerație în armata prusiană, unde s-a distins în special prin revoluționarea vechiului și pedantului sistem de instruire a soldaților, care se rezuma la executarea tragerii în lanțuri de trăgători, la acțiunile de patrulare și de pază și, în general, la îndeplinirea serviciului de infanterie ușoară. Metoda nouă, preconizată de el, asupra căreia vom reveni, poate, cu un alt prilej, a fost introdusă în armata prusiană. Ea se remarcă prin faptul că este lipsită de orice urmă de pedanterie în ceea ce privește forma și face apel exclusiv la facultățile intelectuale ale soldatului, în timpul prestării serviciului care poate fi îndeplinit numai prin colaborarea rațională și armonioasă a unui mare număr de oameni. Era foarte firesc ca un ofițer care a acordat o importanță atât de mare educării aptitudinilor intelectuale ale fiecărui soldat în parte să manifeste un interes profund și permanent pentru armata franceză, dat fiind că aceasta excelează prin aptitudinile individuale ale soldaților ei în domeniul artei militare. Nu trebuie să ne mire, așadar, faptul că autorul a făcut din această armată obiectul cercetărilor sale și că are în rîndurile ei mulți prieteni și cunoscuți de la care poate obține informații prețioase. După victoriile repurtate de francezi în campania din Italia din 1859 împotriva uneia dintre cele mai bune și viteze armate din Europa, împrejurările care au determinat victorii neobișnuite și constante au devenit obiectul preocupării întregului continent. În cartea menționată, gene-

ralul Waldersee arată care este, după părerea sa, explicația acestor victorii.

Cele ce urmează sînt extrase din caracterizarea generală a armatei franceze :

„Ea are toate calitățile și în același timp toate defectele și slăbiciunile caracterului francez. În toate timpurile și, foarte recent, pe cîmpurile de luptă din Algeria, Crimeea și Italia, ea a dovedit că este animată de un spirit războinic autentic, că este plină de elan, vitează și curajoasă, că este însetată de acțiune și de glorie. Ofițerii și soldații — mai ales cei din trupele de elită — au făcut în numeroase cazuri minuni de vitejie. În general, faptele de arme ale soldaților francezi în campaniile amintite sînt demne de tot respectul.

Înzestrat cu o deosebită agilitate și agerime a minții, care se transformă însă adesea într-o permanentă efervescență, soldatul francez este neobosit și perseverent în luptă, ca și în oricare altă muncă grea.

Plin de încredere în sine, ambițios și vanitos, fiecare soldat în parte nu dorește decît un singur lucru — să pornească asupra dușmanului. El nu se sperie de greutăți și acționează după vechiul proverb francez : «Dacă un lucru este posibil, el este ca și făcut ; dacă este imposibil, va fi făcut cumva». Fără să stea mult pe gînduri — și adesea chiar nesăbuit —, el se avîntă înainte, convins fiind că nu există greutăți pe care să nu le poată învinge. De aceea, cu avîntul și impetuozitatea propriei națiunii sale, el este întotdeauna gata să pornească la atac, și în aceasta constă principala sa forță. Pe de altă parte, soldatul francez este perspicace, agil, deosebit de apt pentru lupta corp la corp și obișnuit să acționeze individual. Este inventiv și știe să acționeze în situații dificile ; este deosebit de dibaci în a-și amenaja confortabil bivouacul, de a repara poduri etc. sub focul inamicului, de a organiza într-o clipă apărarea unei case sau a unui sat și de a le apăra apoi cu cea mai mare înverșunare.

În război, o armată este în elementul ei. Guvernul francez consideră în mod înțelept războiul drept starea normală a trupelor, și de aceea întotdeauna și în toate împrejurările el menține în armată normele aspre și severe din timp de război. Regimentele sînt instalate în tabere cît mai des posibil, iar locul de încadrare este mereu schimbat, pentru a nu prilejui apariția unor deprinderi proprii perioadei de pace. Instrucția soldaților este de asemenea adaptată exclusiv stării de război, și nimic nu se întreprinde în scopuri de paradă. Unitățile nu sînt apreciate niciodată după felul cum defilează ; ofițerii străini sînt oarecum mirați cînd văd că batalioanele franceze defilează — chiar și în fața împăratului — cu pas nesigur, fără alinierea convenită, fără cadență și cu armele la umăr, ca în pas «de voie».

Tabloul acesta are însă și părți întunecate. Toate calitățile militare care fac ca soldatul francez să atace impetuos dau rezultate strălucite numai atîta timp cît se permite să atace. Sentimentul individualității, care este izvorul tuturor calităților lui militare, prezintă și mari neajunsuri. Soldatul, care nu este preocupat decît de sine însuși, merge împreună cu masa numai atîta timp cît ea înaintează cu succes. Este suficient însă ca această masă să fie nevoită să se retragă din cauza atacului, uneori neașteptat, al inamicului, pentru ca coeziunea ei, legătura fiecărui individ cu camaradul său să se destrame, cu atît mai mult cu cît într-un asemenea caz instrucția tactică nesatisfăcătoare a trupelor, asupra căreia

vom reveni mai jos, face imposibilă orice rezistență și duce la dezordine și debandadă totală.

Adăugați la aceasta faptul că francezii sînt invidioși din fire și că, în ciuda caracterului ușuratic propriu națiunii lor, devin în momentele critice bănuitori față de alții. Soldatul francez își urmează cu elan ofițerii în luptă, dar numai atîta timp cît aceștia sînt în frunte și îl trag literalmente după ei. Este de altfel și dorința soldaților care, înaintînd sub focul inamicului, strigă : «Epoletii, înainte !» Iată de ce la atac, ofițerii superiori și generalii trebuie să meargă, de regulă, în fruntea trupelor lor — locul cel mai potrivit, desigur, pentru un general. Așa se și explică, de altfel, faptul că francezii au suferit întotdeauna mari pierderi în rîndul ofițerilor. Dar, de îndată ce retragerea devine iminentă, încrederea în ofițeri dispare și, în situații critice, cedează locul nesupuneri fățișe. Iată de ce atunci cînd sînt siliți să se retragă, francezii sînt și vor fi întotdeauna înfrinți”.

Generalul Waldерsee ar fi putut să adauge multe despre ușurința cu care, în împrejurări nefavorabile, soldatul francez își pierde încrederea în ofițerii săi. Încrederea soldatului în superiorii lui direcți, chiar după eșecuri repetate, este cel mai bun indiciu al disciplinei. Din acest punct de vedere, francezii nu sînt cu nimic mai presus decît niște recruți nedisciplinați. Ei sînt convinși că nu pot fi învinși decît în urma unei „trădări” și de aceea, ori de cîte ori pierd o bătălie și sînt nevoiți să se retragă cu mai mult de cîteva sute de iarzi, sau sînt luați prin surprindere de inamic printr-o manevră neașteptată, strigă : „Am fost trădați !” Această mentalitate este atît de specifică caracterului lor, încît, în memoriile sale (scrise pe insula Sf. Elena, cu mult după desfășurarea evenimentelor) ¹⁴⁴, Napoleon a fost în stare să acuze de trădare pe mulți dintre generalii săi, iar istoricii francezi — atît cei militari cît și ceilalți — au amplificat aceste insinuări, transformîndu-le în ficțiuni. Așa cum gîndește națiunea despre generali, gîndește și soldatul despre ofițerii din regimentul și compania lui. Cîteva lovituri puternice, și s-a terminat cu disciplina ; iată de ce, dintre toate armatele, cea franceză a avut cele mai dezastruoase retrageri.

Despre felul în care sînt recrutați soldații și ofițerii, Waldерsee dă următoarele date :

„Soldatul francez este recrutat prin tragere la sorți din rîndurile tineretului țării ; fiecare are însă dreptul să plătească o sumă stabilită de guvern pentru un înlocuitor. Această sumă se varsă într-un fond administrat de guvern, și din el se dă înlocuitorului o mică arvună la înrolare, iar restul la expirarea stagiului. Dobînda i se plătește în toată perioada serviciului. Suma ce i se cuvine poate fi însă confiscată parțial sau integral pentru delikte sau comportare necorespunzătoare. În felul

acesta guvernul ține în întregime în mâinile sale alegerea înlocuitorilor, și pe cât posibil caută să recruteze numai oameni care au făcut stagiul de șapte ani, s-au dovedit a fi demni de încredere și au avut o comportare bună. Astfel armata este asigurată cu un mare număr de soldați vechi, din rândurile cărora se selecționează majoritatea subofițerilor. Durata serviciului este de șapte ani, cei mai mulți soldați servesc însă efectiv numai patru-cinci ani, restul timpului fiind în concediu.

Subofițerii sînt selecționați cu deosebită grijă și examinați cu mare atenție de către ofițeri. Cei mai mulți dintre ei se disting nu numai printr-o conduită exemplară și prin cunoașterea la perfecție a îndatoririlor lor, ci și prin inteligență, spirit de inițiativă, ținută ostășească ireproșabilă și un anumit sentiment al propriei demnități, în special în relațiile cu soldații de rînd, față de care știu să-și exercite marea autoritate pe care le-o conferă regulamentul. Dat fiind că poate fi avansat la gradul de ofițer, subofițerul se străduiește pe de o parte să-și țină pe soldații de rînd la distanță, iar pe de altă parte să se distingă și să fie un exemplu bun pentru subordonații săi.

În prezent, majoritatea subofițerilor este formată din înlocuitori. Numai puțini dintre ei au ajuns caporali și sergenți în cursul primilor șapte ani de serviciu, și aceia au fost mai ales tineri instruiți, care, nefiind admiși în școlile militare din cauza marelui aflux de candidați, au intrat în armată ca voluntari, cu intenția de a obține gradul de ofițer. Acești tineri avansează foarte repede pînă la gradul de subofițer și, după examenul practic pe care sergenții trebuie să-l dea pentru a putea deveni sublocotenenți, primesc gradul de ofițer, foarte adesea numai după 2—4 ani de serviciu.

Majoritatea ofițerilor promovați din rîndurile trupei obțin acest grad abia după 9—12 ani și adesea după 15—20 de ani de serviciu. Din 170 de astfel de ofițeri luați la întîmplare, 16 au căpătat gradul de ofițer după 2—4 ani de serviciu, 62 după 5—8 ani, 62 după 9—12 ani și 30 după 13—20 de ani. Primii 16 făceau parte din categoria tinerilor culți, iar cei 62 care au ajuns ofițeri după 5—8 ani de serviciu au fost avansați pentru că s-au distins pe cîmpul de luptă. Așadar, în timp de pace, chiar și în Franța promovarea de ofițeri din rîndul soldaților se desfășoară încet.

Parte din ofițeri se recrutează din rîndurile trupei, așa cum am arătat mai sus, iar parte (mai ales în timp de pace) din școlile militare, unde tinerii, după doi ani de studii și după un examen sever, primesc gradul de ofițer. Cele două categorii de ofițeri se țin la mare distanță una de cealaltă. Absolvenții școlilor militare și ofițerii culți proveniți din rîndurile soldaților și privesc de sus pe sublocotenenții și locotenenții în vîrstă, care și-au cîștigat epoleții printr-un serviciu militar îndelungat. Chiar și în cadrul aceluiași batalion, ofițerii sînt departe de a forma un grup încheiat, așa cum se întîmplă în mai toate armatele. Și totuși ofițerii care provin din rîndurile soldaților mai puțin instruiți (și care acum, după pierderile grele suferite în Crimeea și în Italia, formează majoritatea ofițerilor inferiori) sînt foarte utili în posturile lor. Cu toate că foarte adesea sînt de-a dreptul ignoranți și uneori chiar grosolani, deosebindu-se prea puțin de sergenți în ceea ce privește conduita și manierele, în muncă dau dovadă de pricepere, își cunosc perfect îndatoririle, sînt conștiincioși, exigenți și punctuali. Ei știu foarte bine cum trebuie să se comporte cu soldații, cum să le poarte de grijă, cum să-și însușească prin exemplul lor personal atît în serviciul de garnizoană, cît și sub focul inamicului. În afară de aceasta, cei mai mulți

dintre ei au o bogată experiență în ceea ce privește viața de tabără, marșurile și lupta.

În general, ofițerul francez este inteligent și belicos; el știe ce are de făcut, știe — mai ales sub focul inamicului — să acționeze pe proprie răspundere și să-i însușească pe soldați prin exemplul personal. Faptul că cei mai mulți dintre ei posedă o bogată experiență de luptă, precum și în ceea ce privește viața de tabără și marșurile ne determină să spunem că ei au atins un înalt nivel din punct de vedere profesional.

Avansarea în grad se face fie după vechime, fie după aprecierea comandamentului. În timp de pace, la două avansări după vechime, revine o avansare după aprecierea comandamentului; în timp de război — invers. Avansarea după aprecierea comandamentului se limitează în general la ofițerii instruiți, în timp ce masa ofițerilor proveniți din rîndurile soldaților sînt avansați numai după vechime, și de aceea ei ajung la gradul de căpitan la o vîrstă destul de înaintată. De altfel, în majoritatea cazurilor, acesta este cel mai înalt grad la care pot ajunge, și de obicei ei sînt foarte mulțumiți dacă reușesc să iasă la pensie cu gradul de căpitan.

Iată de ce în armata franceză sînt foarte mulți sublocotenenți și locotenenți în vîrstă de 30—40 de ani și un mare număr de căpitani care se apropie de vîrstă de 50 de ani. În același timp sînt foarte mulți ofițeri superiori și generali relativ tineri. Acest lucru constituie, fără îndoială, un mare avantaj, iar războaiele care s-au ținut lanț în Africa, Crimeea și Italia au accelerat considerabil avansările, așa încît un număr și mai mare de tineri au fost avansați în posturi înalte de comandă.

Pentru a ne face o idee despre raportul dintre cele două categorii de ofițeri în ceea ce privește avansările, prezintă interes următoarele date statistice referitoare la ofițerii morți sau răniți în timpul campaniei din Italia, precum și la cei care au ocupat înalte posturi de comandă în timpul acestei campanii: proveniți din școlile militare — 34 de generali, 25 de colonei comandanți de regimente, 28 de alți ofițeri superiori, 24 de căpitani, 33 de locotenenți și sublocotenenți; proveniți din soldați — 3 generali, nici un colonel comandant de regiment, 8 ofițeri superiori, 66 de căpitani, 95 de locotenenți și sublocotenenți.

La gradul de general sînt avansați mai rar ofițeri superiori din statele-majore din unitățile de elită sau din instituțiile militare de învățămînt decît din marea masă a ofițerilor superiori. Din această cauză, ei nu au o pregătire militară superioară și numai puțini dintre ei au les vues larges*. Slabi strategii, ei nu stăpînesc arta de a conduce marile unități de arme întrunite și, de aceea, au mare nevoie de ordine de sus sau de un ajutor competent, așa încît foarte adesea, în cursul acțiunilor militare, ca și pe cîmpul de instrucție, ei primesc un adevărat program al deplasărilor ce trebuie executate înainte de a angaja lupte. Pe de altă parte, ei au mult bun-simț și dovedesc ingeniozitate în găsirea de soluții, cunosc latura practică a îndatoririlor lor, sînt sîrgincioși, ambițioși și devotați serviciului. Obişnuința de a acționa independent le dă energia necesară în timpul luptei. Ei înving orice dificultăți; în orice împrejurare care impune măsuri hotărîte acționează fără întîrziere, nu stau să aștepte ordine și nici nu trimit după ele; nu se tem de răspundere și, viteji ca toți francezii, se află întotdeauna în fruntea trupelor lor.

Cei mai mulți dintre ei au luptat în Algeria, Crimeea și Italia și posedă, prin urmare, o prețioasă experiență de luptă. Printre generalii care

* — un orizont larg. — *Nota trad.*

au participat la bătăliile din Italia din 1859 au fost 28 de vechi africani, dintre care 18 luptaseră și în Crimeea. Un singur general (Partouneaux) a primit botezul focului în Italia.

Datorită acestor războaie neîntrerupte, armata franceză a ajuns să aibă un efectiv de generali mai tineri decât oricare altă armată. Pentru a se menține această situație și în timp de pace, generalii-locotenenți trec în rezervă cu jumătate de soldă la vârsta de 65 ani, iar generalii-maiori la vârsta de 60 ani.

Intr-un cuvânt, se poate spune despre generalii francezi că sînt relativ tineri și viguroși, inteligenți, energici, au experiența războaielor și sînt bine pregătiți pentru ele, deși pînă acum numai puțini dintre ei s-au dovedit a fi deosebit de înzestrați și de iscușiți în conducerea unor mari unități de arme înrunitite și nici războiul Crimeii, nici campania din Italia nu au dat vreun mare geniu militar”.

Despre practica instrucției de front la francezi, autorul nostru spune :

„Deși cînd se prezintă la regiment recrutul este necioplît și neîndemnitic foarte adesea, în mai puțin de două săptămîni și uneori chiar înainte de a primi întregul echipament face de gardă cu demnitatea și autoritatea unui ostaș încercat și se formează foarte repede datorită *instrucției individuale* minuțioase pe care se pune un mare accent. Deși instrucția de front de companie și de batalion lasă mult de dorit, fiecare soldat în parte este pregătit temeinic în ceea ce privește gimnastica și exercițiile cu baioneta, scrima cu sabie mică și parcurgerea unor distanțe mari în pas alergător.

Pe cîmpul de instrucție, infanteria dă dovadă în general de nesiguranță, de neglijență și, de aceea, este destul de greoaie. În marș însă este extrem de mobilă și antrenată pentru marșuri lungi, pe care le execută în parte în pas alergător ; acest pas este folosit adesea în luptă și nu fără succes. Tocmai după asemenea criterii se apreciază în Franța pregătirea unităților de arme înrunitite, și nu după felul cum fac instrucție și cu atît mai puțin după felul cum defilează. Adevărul este că francezii nu sînt în stare să defileze într-o ordine exemplară, pentru că le lipsește acea instrucție minuțioasă, indispensabilă, în ultimă instanță, oricărei unități de arme înrunitite bune”.

Vorbind despre instrucția de front, autorul nostru relatează următoarea anecdotă despre Napoleon I :

„Napoleon își dădea foarte bine seama de neajunsurile inerente acestui sistem neglijent de instrucție și făcea tot ce-i stătea în putință pentru a-l îmbunătăți. Sub îndrumarea lui severă, precizia în instrucție era respectată în măsura în care acest lucru era posibil la francezi, deși nici el nu era un instructor prea grozav. O dată, la Schönbrunn, în 1809, i-a venit ideea să facă instrucție el însuși cu un batalion al gărzii sale, să-l pună, cum spun francezii, faire la théorie*. A tras sabia și a dat comanda ; dar în cîteva clipe a făcut o asemenea harababură, încît a exclamat, bîgîndu-și sabia în teacă : «S-o ia dracu teoria voastră... ! Faceți din nou ordine în porcăria asta !» («Que le diable emporte votre !... théorie ! Redressez cette cochonnerie !»)*

* — să-nvețe teoria. — Nota trad.

Referitor la „turcos”, trupele algeriene, găsim următoarea observație remarcabilă :

„Potrivit informațiilor primite de la unii ofițeri francezi, turcos-ii se temeau mai mult decât orice de ciocnirile cu unitățile de pușcași ale armatei austriece. Ori de câte ori li se iveau în față, nu numai că refuzau să înainteze, dar se aruncau la pământ și, asemenea cămillelor în deșert, nici amenințările, nici loviturile, nimic în lume nu i-ar fi putut sili să pornească la atac”.

Despre instrucția în cadrul regimentului de infanterie, autorul spune :

„Instrucția cu recruții se face într-un mod pe cât de pedant, pe atât de superficial ; se acordă prea puțină atenție ținutei soldatului, și de aceea regulamentul se aplică (în instrucția de companie și de batalion) într-un mod cu totul neglijent. Nu există decât prea puțină grijă pentru ca soldații să ia o poziție corectă la comanda «drepti», să păstreze o aliniere perfectă, să meargă în rinduri compacte sau cel puțin să păstreze cadența. Se pare că este suficient dacă soldații sînt acolo și vin toți odată. O armată obișnuită cu un asemenea sistem neglijent de instrucție nu va manifesta, desigur, în prea mare măsură lipsurile generate de el, atîta timp cît va fi în ofensivă. Totuși, acest sistem nu poate să nu aibă o influență nefastă asupra disciplinei și ordinii în timpul luptei și să nu ducă la cele mai grave urmări ori de câte ori retragerea sub focul inamicului devine inevitabilă. Iată de ce încercarea de a se retrage în ordine s-a dovedit a fi de atîtea ori periculoasă pentru francezi, și de ce o retragere impusă de o armată puternică, bine instruită va fi întotdeauna dezastruoasă pentru ei”.

După ce analizează problemele instrucției de front, generalul Waldersee face o scurtă expunere a principiilor de luptă ale mareșalului Bugeaud (a căror traducere am dat-o în mare parte în numerele anterioare ale lui „Volunteer Journal” sub titlul „Mareșalul Bugeaud despre factorul moral în luptă” *). Waldersee aprobă întrutotul aceste principii, încercînd totodată să dovedească, și nu fără succes, că cele mai multe sînt vechi reguli practice, care pot fi găsite în instrucțiunile lui Frederic cel Mare. Trecem peste aceasta, ca și peste critica destul de amplă făcută sub aspect strategic campaniei din Italia din 1859 (și în care sînt relevate nu mai puțin de 18 grave greșeli comise de generalul Gyulay), pentru a trece la examinarea procedeelelor de luptă folosite de francezi în această campanie.

„Principiile esențiale ale acestei metode sînt următoarele :

1. Să se acționeze ofensiv ori de câte ori există această posibilitate.

* Vezi volumul de față, pag. 257—264. — *Nota red.*

2. Să se renunțe la executarea unui foc îndelungat și să se treacă cât mai repede posibil la atacul la baionetă în pas alergător.

Aceste principii odată cunoscute, s-a dedus în majoritatea cazurilor că francezii, ignorînd cu desăvîrșire orice forme tactice, se năpusteau întotdeauna și pretutindeni asupra austrieilor și de fiecare dată îi scoteau de pe poziții sau îi puneau pe fugă fără un efort prea mare.

Istoria campaniei din Italia dovedește însă că lucrurile n-au stat nici pe departe astfel. Dimpotrivă, ea arată :

1. Că, într-adevăr, în majoritatea cazurilor, dar nu întotdeauna, francezii au atacat impetuos și în pas alergător, dar foarte rar l-au înfrînt pe inamic din primă lovitură. De obicei, nu numai că primul atac eșua, dar în majoritatea cazurilor erau respinși și sufereau pierderi în timpul atacurilor repetate, astfel încît, în cursul luptei, retragerile erau aproape tot atît de numeroase ca și atacurile.

2. Că destul de des atacau fără a trage, dar, o dată atacul respins, erau nevoiți să continue un timp oarecare să ducă lupta prin foc, chiar dacă aceasta era întreruptă de repetate atacuri la baionetă. La Magenta și Solferino asemenea lupte prin foc au durat cîteva ore”.

În continuare, pe baza unor date primite atît de la ofițeri francezi, cît și de la ofițeri austrieci, autorul face o prezentare a dispozitivelor tactice folosite de francezi în campania din Italia, din care reproducem unele pasaje în încheierea articolului de față.

După ce a descris caracterul general și principiile de luptă ale armatei franceze, autorul trece la examinarea dispozitivelor tactice folosite de ea în campania din Italia din 1859.

„În armata franceză o divizie este formată din două brigăzi, din care prima are un batalion de pușcași și două regimente de linie (a cîte trei batalioane fiecare), în timp ce a doua este formată numai din două regimente de linie (sau șase batalioane). Fiecare batalion este compus din șase companii.

În cadrul dispozitivului de luptă, prima brigadă constituie linia întii, batalioanele fiind dispuse în coloane la jumătate distanță, cu intervale de desfășurare complete între ele și acoperite de un lanț de trăgători. Cea de-a doua brigadă se află în linia a doua, la o distanță de 250 de iarzi, cu batalioanele în coloane tot la jumătate distanță, dar cu intervalele de desfășurare dintre ele reduse la jumătate; de obicei, ele se află înapoia unuia din *flancurile* primei linii.

Dispozitivul în coloană adoptat în general în campania din Italia a fost cel pe care francezii îl denumesc coloană de divizioane — două companii în coloană fiind numite divizion. Cele șase companii sînt dispuse în felul următor: două în față, două la jumătate distanță în urma lor, iar înapoia acestora celelalte două companii tot la jumătate distanță. Această coloană poate fi constituită fie în spatele celor două companii centrale, fie în spatele celor două companii extreme care constituie unul din cele două *flancuri*. În unitățile de gardă, alcătuite în întregime din soldați selecționați, ea se dispunea întotdeauna înapoia celor două companii centrale, și astfel (la fel ca și în coloana dublă engleză, constituită înapoia celor două subunități centrale) timpul se

reducea la jumătate atât la constituirea coloanei, cât și la desfășurarea ei. În cadrul trupelor de linie însă, coloana se forma de obicei în spatele celor două companii din flancul drept. Printr-un asemenea dispozitiv, compania «de grenadierii» (nr. 1) era dispusă în capul coloanei, în timp ce compania ușoară sau «de voltijori» (nr. 6) se afla în spatele ei. Astfel, aceste două companii, alcătuite din soldați de elită, constituiau, ca să spunem așa, osatura pe care erau fixate cele patru companii «de centru» mai puțin sigure. Pe de altă parte, în cazul în care cele două companii aflate în spate primeau ordin să se desfășoare în lanț de trăgători, una din ele era compania ușoară, în timp ce compania de grenadierii din linia dinainte rămânea împreună cu celelalte, atunci când trebuia să se desfășoare întregul batalion.

Pentru o armată care nu duce lupta cu precădere în formație în linie, ci combină lanțurile de trăgători și coloanele, un asemenea dispozitiv prezintă mari avantaje. O treime din soldați (cele două companii din față) se află întotdeauna într-o situație care le permite să-și folosească armele de foc, în timp ce coloanele au posibilitatea să se desfășoare într-un mod simplu și rapid. Distanța mare dintre părțile componente ale coloanei (jumătate din distanța de companie, sau aproximativ 40 de iarzi) contribuie în mare măsură la micșorarea pierderilor pe care artileria le provoacă în coloanele mai compacte. Dacă se ține seama și de faptul că, de regulă, două companii se desfășoară în lanț de trăgători, astfel încât întreaga coloană este compusă din două companii în linia întâi și două companii la 40 de iarzi în urmă, devine limpede că un asemenea dispozitiv se apropie foarte mult de cel liniar. Cele două companii din spate acționează mai curînd ca rezervă sau ca o a doua linie în raport cu cele două companii din față decît ca acel sprijin real care, așa cum se presupune în coloanele de atac ale armatelor europene, trebuie acordat în general liniei din față de către trupele aflate înapoia ei. Pe lângă aceasta, deși în campania din Italia s-au executat din cînd în cînd desfășurări în linie, pe un teren ca cel din Lombardia, lupta în linie este absolut imposibilă. Pe aceste cîmpii mici, brăzdate de garduri vii, de șanțuri și ziduri de piatră și acoperite nu numai de cereale, ci și de duzi legați între ei prin butuci de viță de vie, pe un teren pe care drumeagurile ce duc printre ziduri înalte sînt atât de înguste, încît cu greu pot trece două căruțe, orice formație regulată se destramă adesea de îndată ce trupele înaintază spre a lua contact direct cu inamicul. Singurul lucru necesar este să dispui de un mare număr de pușcași în față și să înaintezi vertiginos și în mase compacte spre punctele cele mai importante. Pentru un asemenea scop nu există o formație mai potrivită decît cea aleasă de francezi. O treime a batalionului este dispusă în lanț de trăgători — fără nici un fel de grupă de sprijin, deoarece coloana aflată la 100 de iarzi în spate reprezintă un sprijin suficient —, întregul batalion înaintază repede, iar trăgătorii, de îndată ce s-au apropiat suficient de inamic, eliberează spațiul dinaintea frontului batalionului, rămînînd la flancurile lui. Prima linie trage o salvă și pornește la atac; cea de-a doua, la 40 de iarzi în spate, urmează ca rezervă și păstrează formația în măsura în care terenul o permite. Trebuie să recunoaștem că o astfel de metodă pare foarte indicată pentru toate misiunile unei ofensive pe un asemenea teren și îi menține pe soldați, în măsura în care e posibil, grupați laolaltă și sub controlul ofițerilor.

Pretutindenj unde terenul era suficient de deschis pentru a permite mișcări regulate, ofensiva se desfășura în felul următor: lanțul de trăgători susținea schimbul de focuri cu inamicul pînă cînd coloana primea ordin să înainteze, grupele de sprijin — în cazul cînd existau — se dispuneau la flancurile lanțului de trăgători, desfășurîndu-se pe linia ambelor flancuri cu scopul de a-l învălui pe inamicul care inainta și a deschide asupra lui un foc încrucișat; de îndată ce coloana ajungea la linia lanțului de trăgători, acesta din urmă umplea intervalele dintre batalioane, înaintînd în rînd cu capul coloanei; la 20 de iarzi de inamic, capul coloanei trăgea o salvă și pornea la atac. Dacă terenul era foarte accidentat, se desfășurau în lanț de trăgători chiar și trei sau patru companii ale batalionului; au existat cazuri (turcosii la Magenta) cînd batalioane întregi s-au desfășurat în lanț de trăgători.

Împotriva atacului la baionetă al austriecilor s-a folosit uneori o metodă asemănătoare celei prevăzute de regulamentele engleze pentru luptele de stradă (instrucția de batalion, paragraful 62). Companiile din corpul coloanei trăgeau o salvă, se întorceau spre flancuri și se retrăgeau în spate, unde se regrupau; aceiași lucru îl făceau companiile următoare și, în sfîrșit, după ce ultimele companii trăgeau salva și eliberau spațiul dinaintea frontului, întregul batalion îl ataca pe inamic.

În momentele hotărîtoare soldații primeau ordin să-și lepede ranțele, să ia cu ei numai puțină pînă și toate munițiile, pe care le virau pe unde puteau. Aceasta este originea legendei că «zuavii purtau de obicei cartușele în buzunarele șalvarilor».

La Magenta, zuavii și Regimentul 1 grenadieri de gardă s-au desfășurat și au susținut cîțva timp un foc individual și un foc pe rînduri. La Solferino, divizia de voltijori de gardă (12 batalioane) s-a desfășurat pe o singură linie înainte de a intra în acțiune, dar, odată angajate într-adevăr în luptă, batalioanele s-au regrupat, se pare, într-o coloană obișnuită. Întrucît în ambele cazuri desfășurarea s-a efectuat sub comanda directă și în prezența lui Ludovic-Napoleon, este aproape neîndoielnic că el a dat ordinele respective sub influența anumitor amintiri legate de manevrele trupelor engleze care erau dispuse în linie. Totuși, în ambele cazuri, predilecția ofițerilor francezi pentru metoda națională de a duce lupta, precum și terenul au prevalat, pare-se, de îndată ce a sosit momentul luptei decisive.

Atacul împotriva unui sat începea cu cîteva coloane precedate de lanțuri dese de trăgători; o coloană mai slabă, destinată pentru atacul frontal al poziției, era menținută în spate pînă la sfîrșit, în timp ce coloanele mai puternice învăluiau satul pe la flancuri. Trupele care luau satul îl ocupau imediat și-l fortificau, în timp ce rezervele îl urmăreau pe inamic. La apărarea unui sat, francezii se bizuiau mai mult pe rezervele din spatele satului sau pe flancurile lui decît pe o garnizoană puternică aflată chiar în case”.

Cu acest extras din capitolul despre dispozitivele tactice ale armatei franceze în Italia în 1859 încheiem examinarea lucrării contelui Waldersee. Deși în Anglia terenul este mult mai puțin accidentat decît în Lombardia, totuși și aici găsim numeroase garduri vii, șanțuri, grupuri de copaci și crînguri, precum și dealuri și defileuri acoperite de păduri care oferă un cîmp de luptă mult mai accidentat decît întinsele

cîmpii ale Franței de nord, Belgiei și Germaniei. Dacă armata franceză ar încerca vreodată să debarce pe pămîntul Angliei, este aproape cert că infanteria ei va folosi dispozitive foarte asemănătoare cu cele din Italia. Iată de ce considerăm că aceste dispozitive nu sînt lipsite de interes pentru voluntarii englezi.

F. E.

Observațiile asupra cărții lui Waldersee au fost scrise de F. Engels în iunie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” nr. 42, 44, 46 și 62 din 22 iunie, 6 iulie, 20 iulie și 8 noiembrie 1861

Se tipărește după textul apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

O critică militară a trecerii în revistă de la Newton

Trecerea în revistă care a avut loc la Newton anul trecut a constituit un mare succes, cu atât mai mult cu cât a avut de întâmpinat tot felul de dificultăți. Era prima încercare de a-i aduna laolaltă pe voluntarii din Lancashire; transportul pe calea ferată a lăsat mult de dorit, terenul a fost îngrozitor, iar timpul foarte urât. Cu toate acestea, lucrurile au mers deosebit de bine, și voluntarii noștri s-au înapoiat acasă uzi learcă, morți de foame și de sete, dar mândri că au reușit să uimească întreaga asistență prin calmul, siguranța și modul ostășesc cu care și-au îndeplinit misiunea.

Se poate spune oare același lucru despre trecerea în revistă din anul acesta? Ne temem că nu. Transportul pe calea ferată a fost excelent, terenul admirabil, vremea minunată, voluntarii aveau în urma lor un an de instrucție. Cu toate acestea, sîntem convinși că cei mai mulți dintre ei s-au întors acasă mai puțin mulțumiți de munca lor și de succesul obținut în această zi decît acum un an. A cui să fie oare vina?

Cînd trupele au sosit pe terenul unde urma să aibă loc trecerea în revistă, stegulețele care marcau locul diferitelor brigăzi erau puse; foarte curînd au fost fixate și indicatoarele pentru batalioane. Dar foarte multe batalioane, mai ales cele care au sosit primele, s-au mutat dintr-un loc într-altul, s-au oprit, s-au deplasat din nou, pentru a se opri iarăși înainte de a se instala pe locurile convenite. Din această cauză, unitățile care sosiseră pe teren cu o jumătate de oră sau cu o oră înainte de începerea trecerii în revistă n-au mai avut timp să-și așeze puștile în piramidă și să dea drumul soldaților măcar pentru cîteva minute ca să ia ceva în gură. Aceasta, firește, nu din vina comandanților de batalioane.

După salutul general au început evoluțiile ; dar cu greu ar putea fi denumite astfel. Prima brigadă s-a desfășurat și a executat o serie de trageri — o salvă de companie, din centru spre flancuri, o salvă de batalion, trei salve pe rînduri. Între timp s-a desfășurat cea de-a doua brigadă ; la terminarea tragerii, ea a înlocuit prima linie. Manevra s-a efectuat printr-o regrupare a ambelor linii cîte patru în adîncime și trecerea grupelor de patru ale liniei a doua prin intervalele liniei întii. Chiar regulamentul prevede această manevră numai *pentru paradă*, și nu în situație de luptă (pag. 113). În continuare, brigada a doua a executat tragerea în același fel, în timp ce brigada a treia se desfășura pentru a forma linia a doua, iar prima brigadă se retrăgea în coloană în spate. Am observat că prima brigadă s-a mișcat foarte încet, dîndu-se la o parte cînd tragerea brigăzii a doua era aproape pe sfîrșite. A înaintat apoi brigada a treia, urmată de brigada a patra, fiecare din ele executînd pe rînd tragerea, după care toate unitățile s-au grupat în coloane compacte și au pornit în pas de defilare.

Este, așadar, absolut evident că, în loc de evoluții, au existat doar două momente cînd voluntarii prezenți și-au putut arăta iscusința : tragerea și defilarea. Nu sîntem de acord că tragerea cu gloanțe oarbe constituie un criteriu de apreciere pentru unități ca cele ale voluntarilor întruniți la Newton. Erau acolo unități care trăsese ră pînă atunci un număr uriaș de gloanțe oarbe și obținuseră deci de multă vreme succese remarcabile în tragerea pe salve simultane și precise. Mai erau și alte unități la fel de bine sau, poate, și mai bine pregătite în ceea ce privește instrucția de companie și de batalion și instrucția tragerii la țintă, dar care pînă atunci nu prea trăsese ră cu gloanțe oarbe. În sfîrșit, se mai aflau acolo un mare număr de unități cu efective mici din provincie, întrunite în batalioane cu prilejul trecerii în revistă ; aceste unități n-au avut posibilitatea să tragă o salvă de batalion pentru simplul motiv că pînă la acea dată nu au reușit să facă nici măcar instrucția de batalion. Tragerea pe salve, care poate fi apreciată numai după auz, și nu după rezultate, este cea mai ușoară dintre toate îndatoririle soldatului. Un batalion care acționează bine în toate celelalte privințe își va însuși această tragere într-un timp foarte scurt. De aceea, dacă marea majoritate a batalioanelor prezente la trecerea în revistă au tras într-adevăr foarte prost pe salve, trebuie să spunem că sîntem bucuroși, deoarece aceasta

denotă că batalioanele nu și-au irosit timpul în zadar pentru a face exerciții practice într-o artă pe care o pot învăța oricînd într-o singură săptămînă și care aduce cu un simplu divertisment sau cu o reclamă.

Singurul fapt pozitiv al programului trecerii în revistă a fost că s-a dat întregii infanterii prezente posibilitatea să execute unele exerciții. Sub celelalte aspecte, programul a fost într-adevăr foarte sărac. Au lipsit acțiunile în lanț de trăgători, nu s-au executat aproape de loc evoluții, iar criteriul pentru aprecierea pregătirii a fost greșit și în același timp profund nedrept pentru majoritatea unităților prezente. Cît privește admirabila șarjă de cavalerie cu care s-au încheiat manevrele, mai bine să nu vorbim. Publicul a luat-o drept o glumă excelentă.

În timpul defilării am constatat din nou același neajuns al voluntarilor — o totală nesocotire a distanțelor. O singură unitate a defilat păstrînd mai mult sau mai puțin distanța reglementară, și aceasta *nu* era unitatea care a excelat în aceeași măsură prin salvele sale. Considerăm însă că, în actualul sistem de instruire a voluntarilor, respectarea distanțelor reglementare este un lucru mai dificil și mai important decît executarea unor salve precise. În general, în comparație cu anul trecut, defilarea a dovedit progrese mai puțin însemnate decît ar fi fost de așteptat. Trebuie să spunem că în această privință cele mai bune rezultate le-au obținut unitățile cu efective mici din provincie. Este cu atît mai lăudabil pentru ele cu cît au avut de învins mari greutăți, ele fiind în general lipsite de ajutorul adjutanților și neavînd alți comandanți militari în afară de sergenții instructori.

Am observat cu regret printre voluntarii din Lancashire o creștere a numărului de vestoane roșii și chiar de căciuli din blană de urs. Aceasta pare să indice o înclinare spre fast, care nu poate fi de nici un folos mișcării. Este însă un subiect care ne-ar îndepărta prea mult de Newton, și de aceea vom reveni asupra lui cu alt prilej.

F. E.

Scris de F. Engels
la începutul lunii august 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 49
din 10 august 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Problema americană în Anglia

Londra, 18 septembrie 1861

Scrisoarea adresată de d-na Beecher Stowe lordului Shaftesbury¹⁴⁵, în afară de propriile ei merite, a avut un efect pozitiv prin aceea că a silit ziarele londoneze ostile Nordului să se pronunțe și să expună în fața marelui public motivele oficiale ale tonului lor dușmănos când e vorba de Nord și ale simpatiei lor prost disimulate pentru Sud, ceea ce nu prea se împacă cu încercările lor de a se da drept niște adversari înverșunați ai sclaviei. Ei pretind că primul și principalul lor motiv de nemulțumire este faptul că actualul război american „nu se duce pentru abolirea sclaviei”, și, de aceea, de la britanicii cu suflet nobil, care obișnuiesc să întreprindă războaie și să se intereseze de războaiele altor popoare, călăuzindu-se numai după „largo principii umanitare”, nu trebuie să ne așteptăm la vreo simpatie pentru verii lor din Nord.

„În primul rînd — scrie „Economist” —, afirmația că litigiul dintre Nord și Sud înseamnă lupta între libertatea negrilor, pe de o parte, și sclavia negrilor, pe de altă parte, este pe cît de nerușinată, pe atît de falsă”. „Nordul — declară „Saturday Review”¹⁴⁶ — nu proclamă abolirea sclaviei și nu a pretins niciodată că ar lupta împotriva acestei sclavii. Nordul n-a ales drept Oriflamme * principiul sfînt al dreptății față de negri și nici drept cri de guerre ** abolirea necondiționată a sclaviei”. „Dacă — scrie „Examiner”¹⁴⁷ — am fost înșelați în ceea ce privește adevărata semnificație a acestei mișcări sublime, cine, dacă nu federaliștii înșiși, sînt răspunzători pentru această amăgire?”

În primul rînd, să admitem că acest considerent este, în linii generale, just. Războiul nu a fost întreprins în scopul lichidării sclaviei, și înseși autoritățile Statelor Unite și-au dat toată silința să respingă o asemenea părere. Pe de altă

* — stindard. — *Nota trad.*

** — strigăt de luptă. — *Nota trad.*

parte, nu trebuie să uităm că nu Nordul, ci Sudul a început acest război; primul nu face altceva decît să se apere. Dacă este adevărat că Nordul, după șovăieli îndelungate și o răbdare nețărmurită, cum nu întîlnești în anele istoriei europene, a tras, în sfîrșit, sabia din teacă nu pentru lichidarea sclaviei, ci pentru salvarea Uniunii, Sudul, în schimb, a pornit războiul proclamînd sus și tare „instituția specială” * drept unicul și principalul țel al răzvrătirii. El a mărturisit că luptă pentru libertatea de a înrobi un alt popor — o libertate pe care, în pofida protestelor Nordului, o socotea primeduită în urma victoriei partidului republican¹⁴⁸ și a alegerii d-lui Lincoln în funcția de președinte. Congresul confederaților își făcea un titlu de glorie din faptul că noua sa constituție¹⁴⁹, spre deosebire de constituția Washingtonilor, Jeffersonilor și Adamsilor, a recunoscut pentru prima oară că sclavia este, chiar prin esența ei, un lucru bun, un bastion al civilizației și o instituție divină. Dacă Nordul declara că luptă numai pentru Uniune, Sudul se lăuda că a pornit rebeliunea în numele menținerii sclaviei. Dacă Anglia antisclavagistă și idealistă nu s-a simțit atrasă de declarația Nordului, cum se face că nu a simțit o puternică repulsie față de mărturisirile cinice ale Sudului?

„Saturday Review” caută să iasă din această situație neplăcută punînd la îndoială chiar declarațiile secesionistilor. Revista se dovedește a fi mai perspicace și descoperă că „sclavia are prea puțin de-a face cu secesiunea”; în schimb, declarațiile lui Jefferson Davis & Co. nu sînt decît pure „convenționalisme”. „tot atît de lipsite de sens ca și expresiile convenționale despre altarele pîngărite și căminele profanate care se întîlnesc întotdeauna în asemenea proclamații”.

Bagajul de argumente adus de ziarele antinordiste este foarte sărac, și în toate aceste ziare se întîlnesc aproape aceleași expresii, care se repetă, ca în formulele matematice, la anumite intervale, în niște variante sau combinații foarte puțin deosebite între ele.

„Cum se face — exclamă „Economist” — că ieri încă, adică atunci cînd mișcarea secesionistă — la vestea alegerii d-lui Lincoln — a luat pentru prima oară o întorsătură serioasă, nordiștii au oferit Sudului, în cazul cînd ar rămîne în cadrul Uniunii, toate garanțiile posibile privind menținerea și inviolabilitatea acestei instituții odioase și au tăgăduit în modul cel mai solemn orice intenție de amestec, iar liderii lor au propus

* — sclavia. — *Nota trad.*

în Congres un compromis după altul, toate bazate pe obligația de a lăsa neatinsă sclavia ?”.

„Cum se face — se întreabă „Examiner” — că Nordul era dispus să aplice lucrurile, făcând Sudului cele mai mari concesiuni în privința sclaviei ? Cum s-a putut întâmpla ca în Congres să se propună o anumită linie geografică, dincolo de care sclavia urma să fie recunoscută drept instituție necesară ? Statele din sud nu s-au mulțumit cu aceasta”.

„Economist” și „Examiner” ar fi trebuit să întrebe nu numai de ce în Congres au fost propuse compromisul lui Crittenden¹⁵⁰ și alte măsuri de compromis, dar și de ce n-au fost votate ? Respectivul ziar doare să prezinte lucrurile în așa fel ca și cum propunerile de compromis au fost acceptate de Nord și respinse de Sud, pe cînd în realitate ele au fost respinse datorită partidului Nordului, care făcuse să fie ales Lincoln. Aceste propuneri n-au îmbrăcat niciodată forma unor rezoluții, rămînînd în starea embrionară de pia desideria *, așa că, propriu-zis, Sudul n-a avut prilejul nici să le respingă, nici să le adopte. Următoarea observație din „Examiner” ne apropie și mai mult de fondul problemei :

„D-na Stowe declară : «Văzînd că nu mai poate folosi Uniunea în scopurile sale, partidul sclavagist a hotărît s-o distrugă». Prin aceste cuvinte se recunoaște că pînă atunci partidul sclavagist a folosit Uniunea în scopurile sale, și ar fi fost bine dacă d-na Stowe ar fi putut să arate limpede cînd anume a început Nordul să se ridice împotriva sclaviei”.

S-ar putea presupune că „Examiner” și celelalte oracole ale opiniei publice din Anglia sînt destul de inițiate în istoria contemporană pentru a nu avea nevoie de informațiile d-nei Stowe în probleme de o asemenea importanță. Folosirea tot mai abuzivă a Uniunii de către clica sclavagistă, în alianță cu partidul democrat al Nordului¹⁵¹, constituie, ca să spunem așa, trăsătura caracteristică a istoriei Statelor Unite de la începutul acestui secol. Măsurile succesive de compromis marchează etapele consecutive de acțiuni agresive care au dus la transformarea treptată a Uniunii în sclava proprietarilor de sclavi. Fiecare din aceste compromisuri a însemnat o nouă agresiune din partea Sudului și o nouă concesie din partea Nordului. Totodată, nici una din victoriile neîntrerupte ale Sudului nu a fost repurtată fără o luptă înverșunată cu una din forțele ostile lui din Nord, care apărea sub forma a diferite partide, cu diferite lozinci și sub diferite stindarde. Cu toate că în ultimă instanță rezultatul

* — deziderate pioase. — Nota trad.

fiecărei ciocniri era în favoarea Sudului, ar fi fost imposibil ca un observator atent al evenimentelor istorice să nu constate că fiecare nou succes al sclavagiștilor reprezintă un pas spre înfrîngerea lor definitivă. Chiar și în timpul compromisului Missouri, forțele părților în luptă se echilibraseră într-o asemenea măsură, încît Jefferson, după cum se vede din memoriile sale, se temea că Uniunea este amenințată de o sciziune din pricina acestui funest antagonism¹⁵². Agresivitatea proprietarilor de sclavi a atins punctul culminant atunci cînd, prin bill-ul Kansas Nebraska¹⁵³, a fost desființată pentru prima oară în istoria Statelor Unite, după cum recunoaște însuși d-l Douglas, orice barieră juridică în calea extinderii sclaviei pe teritoriul Statelor Unite; cînd, ulterior, un candidat din Nord și-a cumpărat alegerea în funcția de președinte prin promisiunea făcută Uniunii că va cucerii sau va achiziționa în Cuba un nou teritoriu în care să domine proprietarii de sclavi; cînd, mai tîrziu, prin hotărîrea în afacerea Dred Scott¹⁵⁴, autoritățile federale au proclamat răspîndirea sclaviei o lege a constituției americane și, în sfîrșit, cînd comerțul african cu sclavi a fost de fapt reluat pe o scară mai largă decît oricînd înainte, în perioada lui de existență legală. Dar concomitent cu acest punct culminant al acțiunilor agresive din partea Sudului întreprinse de comun acord cu partidul democrat din Nord, au existat indicii neîndoielnice că factorii potrivnici din Nord s-au întărit atît de mult, încît raportul de forțe politice trebuia să se schimbe curînd. Războiul din Kansas¹⁵⁵, formarea partidului republican și marele număr de voturi obținute de d-l Frémont în alegerile prezidențiale din 1856 erau tot atîtea dovezi concrete că Nordul a acumulat destulă energie pentru a repara greșelile săvîrșite sub presiunea proprietarilor de sclavi în decursul unei jumătăți de veac din istoria Statelor Unite și pentru a sili țara să se întoarcă la adevăratele principii ale dezvoltării ei. În afară de aceste fenomene politice, exista un important fapt de ordin statistic și economic care arăta că folosirea Uniunii federale în interesul proprietarilor de sclavi a atins acel punct în care — silită sau de bonne grăce * — va trebui să dea înapoi. Faptul acesta consta în dezvoltarea Nord-vestului, în progresul uriaș înregistrat de populația lui din 1850 pînă în 1860, precum și în noua și bine-

* — de bunăvoie. — *Nota trad.*

făcătoarea influență pe care acest lucru trebuia s-o exercite în mod inevitabil asupra destinului Statelor Unite.

Dar constituiau oare toate acestea un capitol secret al istoriei? Era oare nevoie de „mărturia” d-nei Beecher Stowe pentru ca ziarul „Examiner” și ceilalți corifei politici ai presei londoneze să aibă revelația adevărului ascuns cu grijă că „pînă atunci partidul sclavagist a folosit Uniunea în scopurile sale”? Este oare Nordul american de vină că gazetarii englezi au fost luați prin surprindere de ciocnirea violentă a forțelor antagoniste, a căror luptă a constituit forța motrice a istoriei Statelor Unite în decurs de o jumătate de secol? Sînt oare americanii de vină că presa engleză a luat drept un capriciu născut peste noapte ceea ce în realitate era un rezultat care se copsese în ani îndelungați de luptă? Însuși faptul că formarea și dezvoltarea partidului republican în America au trecut aproape neobservate de presa londoneză arată mai elocvent decît orice cuvinte cît de găunoase sînt tiradele ei împotriva sclaviei. Să luăm, de pildă, cei doi antipozi ai presei londoneze: „Times” și „Reynolds’s Weekly Newspaper”¹⁵⁶, unul — cel mai de seamă organ de presă al claselor respectabile, celălalt — singura publicație care i-a mai rămas clasei muncitoare. Cîu puțin înainte de sfîrșitul carierei d-lui Buchanan, primul dintre aceste ziare a publicat o amplă apologie a conducerii lui și, totodată, o serie de atacuri calomnioase la adresa republicanilor. La rîndul său, Reynolds a fost unul dintre favoriții d-lui Buchanan în timpul șederii acestuia la Londra și de atunci n-a pierdut nici un prilej de a-l preamări și de a-i defăima adversarii. Cum s-a putut întîmpla ca victoria să fie raportată în Nord de partidul republican, a cărui platformă preconiza lupta fățișă împotriva agresiunii proprietarilor de sclavi și a folosirii Uniunii în interesul sclaviei? Mai mult încă, cum s-a putut întîmpla ca marea masă a membrilor partidului democrat din Nord, lăsînd la o parte vechile lor legături cu liderii proprietarilor de sclavi, neținînd seama de tradiții de o jumătate de veac, jertfind interese comerciale importante și prejudecăți politice și mai importante, să se grăbească să sprijine actualul guvern republican și să-i ofere cu generozitate oameni și bani?

În loc să răspundă la aceste întrebări, „Economist” exclamă :

„Putem oare uita că în Nord și în Vest aboliționistii au fost de obicei tot atît de crunt persecutați și maltratați ca și în Sud? Se poate oare

nega că ani de-a rândul îndărătnicia și indiferența, ca să nu spunem lipsa de sinceritate a guvernului de la Washington, au constituit principala piedică de care s-au lovit eforturile noastre îndreptate spre totala lichidare a comerțului cu sclavi pe coastele Africii, în timp ce o mare parte a vaselor care participau efectiv la acest comerț erau construite cu capital din Nord, aparțineau unor negustori din Nord și aveau echipaje formate din marinari din Nord ?”

Iată, într-adevăr, o capodoperă de logică ! Anglia anti-sclavagistă nu poate nutri simpatie pentru Nordul care distruge influența dăunătoare a proprietarilor de sclavi, deoarece ea nu poate uita că Nordul, supus fiind acestei influențe, a sprijinit comerțul cu sclavi, i-a prigonit pe aboliționiști și a permis ca instituțiile sale democratice să fie profanate de prejudecăți sclavagiste. Anglia nu poate simpatiza cu guvernul d-lui Lincoln, pentru că mai înainte a fost nevoită să critice guvernul d-lui Buchanan. Ea trebuie neapărat să caute nod în papură actualei mișcări din Nord pe cale de reînnoire, să-i încurajeze pe adepții din Nord ai comerțului cu sclavi, înfierat de programul republican, și să cocheteze cu proprietarii de sclavi din Sud, care își creează un stat propriu, deoarece ea nu poate uita că ieri Nordul nu a fost ceea ce este astăzi. Necesitatea de a-și justifica atitudinea prin asemenea chitibușuri, împrumutate din practica de la Old Bailey ¹⁵⁷, dovedește mai mult decât orice că acea parte a presei engleze care este ostilă Nordului se călăuzește după motive ascunse, prea meschine și josnice pentru a putea fi expuse pe față.

Întrucît una din manevrele preferate ale acestei părți a presei engleze constă în a reproșa actualului guvern republican acțiunile predecesorilor lui filosclavagiști, ea încearcă din toate puterile să convingă poporul englez că în ziarul „New York Herald” ¹⁵⁸ trebuie văzut unicul exponent autentic al opiniei publice din Nord. După ce ziarul londonez „Times” a dat tonul corespunzător, servum pecus * al celorlalte ziare, mari și mici, ostile Nordului îi ține cu rivnă isonul. Astfel, „Economist” scrie :

„În focul disputei nu puține ziare newyorkeze și politicieni newyorkezi au sugerat părților beligerante că, de vreme ce au adus armate mari pe cîmpul de bătălie, ar fi indicat să le folosească nu una împotriva celeilalte, ci împotriva Marii Britanii, pentru a aplana disensiunile interne, inclusiv în problema sclaviei, și a invadea teritoriul britanic fără avertisment și cu forțe covârșitoare”.

* — turma servilă. — Nota trad.

„Economist” știe foarte bine că încercările lui „New York Herald”, energic sprijinite de ziarul londonez „Times”, de a atrage Statele Unite într-un război împotriva Angliei, nu urmăreau decît un singur scop, și anume să asigure succesul secesiunii și să zădărnicească mișcarea de reînviere a Nordului.

Presă engleză ostilă Nordului face totuși o concesie. Infumuratul „Saturday” ne informează :

„Ceea ce a constituit obiectul divergențelor în timpul alegerii lui Lincoln și a precipitat explozia a fost pur și simplu limitarea sclaviei la acele state unde această instituție există deja”.

Iar „Economist” remarcă :

„Este adevărat că scopul partidului republican, care l-a ales pe d-l Lincoln, a fost să preîntîmpine răspîndirea sclaviei pe teritoriile nepopulate... Poate că succesul Nordului, în măsura în care ar fi total și definitiv, i-ar oferi posibilitatea să limiteze sclavia la cele 15 state în care ea există deja, ducînd astfel, în ultimă instanță, la lichidarea sclaviei — acest lucru este însă mai curînd probabil decît sigur”.

În 1859, cu prilejul expediției lui John Brown la Harper’s Ferry ¹⁵⁹, același „Economist” a publicat o serie de articole în care încerca să demonstreze cu lux de amănunte că, în virtutea unei oarecare *legi economice*, sclavia americană este sortită unei dispariții treptate din momentul în care va fi lipsită de posibilitatea de a se răspîndi. Această „lege economică” a fost perfect înțeleasă de proprietarii de sclavi.

„Dacă nu va avea loc o extindere considerabilă a teritoriului sclavagist — spune Toombs —, atunci peste 15 ani va trebui să se îngăduie sclavilor să fugă de albi, sau albi vor fi nevoiți să fugă de sclavi”.

Principiul proclamat de republicani al limitării sclaviei la teritoriul stabilit prin constituție a oferit prilejul de a se amenința cu secesiunea, exprimată pentru prima oară în Camera reprezentanților la 19 decembrie 1859. După ce la întrebarea adresată d-lui Curtis (Iowa) dacă „partidul republican este hotărît să nu dea Sudului nici o palmă de noi teritorii pentru proprietarii de sclavi atîta timp cît Sudul va rămîne în Uniune”, d-l Singleton (Mississippi) a primit un răspuns afirmativ, *el a declarat că acest lucru va duce la desființarea Uniunii*. Sfatul pe care d-l Singleton l-a dat statului Mississippi a fost următorul : cu cît acest stat va ieși mai repede din Uniune, cu atît mai bine. — „Domnii ar trebui să nu uite că Jefferson Davis a condus trupele noastre

în Mexic, că el mai este în viață și că ar putea conduce și armata Sudului". Independent de *Legea economică* în virtutea căreia extinderea sclaviei este o condiție vitală pentru menținerea acesteia în limitele teritoriului stabilit prin constituție, conducătorii Sudului au înțeles întotdeauna prea bine că sclavia este necesară pentru menținerea puterii lor *politice* asupra Statelor Unite. Susținându-și propunerile în senat, *John Calhoun* a declarat categoric la 19 februarie 1847 „că, dintre toate organele puterii, numai în senat a reușit Sudul să mențină un echilibru de forțe” și că crearea de noi state sclavagiste a devenit necesară „pentru păstrarea echilibrului de forțe în senat”. În afară de aceasta, chiar și la ea acasă oligarhia celor 300 000 de proprietari de sclavi și-a putut menține dominația numai aruncând în permanență plebeilor albi momeala unor viitoare cuceriri în interiorul și în afara granițelor Statelor Unite. Dacă, prin urmare, potrivit oracolelor presei engleze, Nordul a luat hotărârea fermă de a limita sclavia la actualul ei teritoriu, lichidând-o astfel pe cale constituțională, nu era oare acest lucru suficient pentru a-i atrage simpatiile Angliei antisclavagiste ?

Se pare însă că pe puritanii englezi într-adevăr nimic nu-i poate mulțumi decât un război strict aboliționist.

„Intrucât — declară „Economist” — războiul acesta nu este purtat pentru emanciparea rasei negre, pe ce teme ni se cere să simpatizăm atât de fierbinte cu cauza federaliștilor ?”

„A fost un timp — scrie „Examiner” — când simpatiile noastre erau de partea Nordului, deoarece consideram că acesta se împotriva într-adevăr cu toată seriozitatea actelor agresive ale statelor sclavagiste” și este pentru „emancipare ca măsură de echitate față de rasa neagră”.

Totuși, în aceleași numere în care aceste ziare declară că nu pot nutri simpatii pentru Nord, întrucât războiul lui nu este un război aboliționist, se afirmă că „mijlocul desperat de a se proclama emanciparea negrilor și de a-i chema pe sclavi la o insurecție generală” este ceva „la care e suficient să te gîndești pentru a simți repulsie și groază”, și că „un compromis” ar fi „mult mai de dorit decât un succes obținut cu un preț atât de scump și *pătât de o asemenea crimă*”.

Așadar, zelul englez pentru războiul aboliționist este pură ipocrizie. Intenția diabolică se dezvăluie în următoarele raționamente :

„În sfârșit — scrie „Economist” —, dă oare *tariful Morrill* dreptul la recunoștința și simpatia noastră, iar certitudinea că, în caz de victorie a nordiștilor, acest tarif se va extinde asupra întregii republici reprezintă oare un motiv suficient pentru a le dori cu atîta ardoare succesul?”

„Nord-americanii — scrie „Examiner” — nu se îngrijesc în realitate decît de un singur lucru, și anume: un tarif protecționist egoist... Statele din Sud s-au săturat să mai fie jefuite de rodul muncii sclavilor lor prin tariful protecționist al Nordului”.

„Examiner” și „Economist” se completează reciproc. Cel de-al doilea este destul de cinstit ca să recunoască, în cele din urmă, că pentru el și adepții lui simpatiile sînt pur și simplu o chestiune de tarif, în timp ce primul reduce războiul dintre Nord și Sud la un război vamal, la un război între protecționism și liber-schimbism. Poate că „Examiner” nu știe că pînă și anulatorii din 1832 din Carolina de Sud s-au folosit de protecționism, după cum mărturisește generalul Jackson, numai ca pretext pentru secesiune; dar chiar și „Examiner” ar trebui să știe că actuala rebeliune a izbucnit fără să aștepte adoptarea tarifului Morrill¹⁶⁰. În realitate, sudiștii nu puteau fi sătui de faptul că tariful protecționist al Nordului îi jefuia de rodul muncii sclavilor lor, de vreme ce între 1846 și 1861 a fost în vigoare un tarif liber-schimbist.

Iată cît de surprinzător caracterizează „Spectator”¹⁶¹ în ultimul său număr gîndurile ascunse ale unora dintre organele de presă ostile Nordului.

„Ce consideră oare într-adevăr de dorit organele de presă ostile Nordului, justificîndu-și cerințele prin referiri la logica inexorabilă a faptelor? Ele vor să demonstreze că desființarea Uniunii este de dorit tocmai datorită faptului că, așa cum am mai spus, este singura cale posibilă de încetare a acestei «lupte nemotivate și fratricide», precum și în virtutea altor argumente inventate de ele ca o fundamentare comodă a cerințelor morale ale țării, în măsura în care deznodămîntul se și întrevede. Aceste argumente sînt, firește, create ad-hoc și reprezintă o modestă încercare de a justifica acțiunile providenței, «puterea domnului asupra oamenilor», într-un moment în care necesitatea inevitabilă a devenit evidentă. Respectivele organe de presă declară că împărțirea statelor în grupuri rivale va corespunde întru totul intereselor acestora. Ele își vor frîna reciproc ambițiile, își vor neutraliza reciproc forțele, iar dacă vreodată Anglia va intra în conflict cu unul sau cu mai multe din ele, spiritul de rivalitate va determina grupurile antagoniste să ne vină în ajutor. După cum se afirmă, aceasta va da naștere unei stări de lucruri foarte favorabile, deoarece ne va scuti de neliniște și de asemenea va stimula «întrecerea» politică între state — cheazășie supremă a cinstei și purității.

Acestea sînt argumentele — susținute cu îndrjire — ale numerosului grup care simpatizează cu sudiștii, apărut acum printre noi. În traducere într-un limbaj accesibil tuturor — nu este oare dureros că argumentarea engleză la o astfel de temă necesită o traducere? —, acest

lucru înseamnă că deplorăm actuala amploare a războiului «fratricid», deoarece, în cele din urmă, el poate concentra într-o conflagrație îngrozitoare o serie întreagă de mici războaie cronice, de patimi și manifestări de neîncredere între grupurile de state rivale. Adevărul curat — și adepții acestui punct de vedere foarte puțin englez îl cunosc bine, deși îl ascund îndărătul unor fraze frumoase — este că grupurile rivale de state americane n-ar putea conviețui în pace și armonie. Dușmănia înverșunată, generală de aceleași cauze care au dat naștere actualului conflict, ar deveni cronică. Se afirmă că diferitele grupuri de state au interese vamale diferite. Aceste interese vamale diferite ar constitui izvorul unor mici războaie permanente dacă statele ar fi desființate, iar sclavia — rădăcina întregului conflict — ar fi sursa unor dușmăni, disensiuni și conflicte permanente. Între statele rivale nu s-ar mai putea restabili niciodată un echilibru. Și totuși se afirmă că o asemenea perspectivă de luptă îndelungată și neîntreruptă este soluția providențială a marelui conflict izbucnit acum. Singurul motiv real pentru care această perspectivă este salutată constă în aceea că, dacă marele conflict actual poate duce la refacerea unei unități politice mai puternice, alternativa unor nesfârșite conflicte mici va duce, dimpotrivă, la slăbirea și scindarea continentului, lucru de care Anglia nu are de ce se teme.

Nu negăm că americanii înșiși, prin atitudinea lor adesea neprietenosă și provocatoare față de Anglia, au aruncat sămânța acestui mod de gândire meschin și josnic; declarăm însă deschis că, în ceea ce ne privește, a nutri asemenea gânduri este meschin și demn de dispreț. Pentru noi este limpede că aminarea unei rezolvări definitive nu promite Americii o pace trainică și durabilă, că această aminare pune națiunea americană în fața primejdiei unui declin și a fărâmițării ei în clanuri și triburi învrăjbite, și totuși înălțăm miinile îngroziți în fața actualului război «fratricid», întrucât el oferă speranța unei rezolvări definitive. Ii conjurăm pe americani să prefere viitorul turbure al cerurilor mărunte, tot atât de fratricide și, de bună seamă, mult mai demoralizante, deoarece aceasta ne-ar scăpa de ghimpele concurenței americane”.

Scris de K. Marx
la 18 septembrie 1861

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 403 din 11 octombrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Comerțul britanic cu bumbac

Londra, 21 septembrie 1861

Creșterea continuă a prețurilor la bumbacul brut începe, în sfârșit, să se răsfrîngă în mod serios asupra filaturilor de bumbac, consumul de bumbac al acestora fiind acum cu 25% sub cel normal. Acesta este rezultatul reducerii zilnice a producției. Numeroase fabrici lucrează numai 4 sau 3 zile pe săptămână; în întreprinderile în care s-a introdus săptămîna incompletă de lucru, ca și în cele în care se mai lucrează încă toată săptămîna, o parte din mașini au fost oprite, iar unele fabrici au fost temporar închise. În unele locuri, ca, de pildă, la Blackburn, introducerea săptămîinii incomplete de lucru a fost însoțită de o scădere a salariului. Totuși, introducerea săptămîinii incomplete de lucru este abia într-un stadiu incipient, și putem prevedea cu toată certitudinea că, în decurs de cîteva săptămîni, această ramură industrială va trece la săptămîna de lucru de 3 zile; concomitent vor fi oprite foarte multe mașini în majoritatea întreprinderilor. În general, fabricanții și negustorii englezi au recunoscut foarte greu și în silă situația dificilă a aprovizionării lor cu bumbac.

„Ultima recoltă americană — spuneau ei — a fost expediată de mult și în întregime în Europa. Culesul noii recolte abia a început. N-am fi putut primi nici un balot de bumbac în plus peste ceea ce am primit, chiar dacă războiul și blocada n-ar fi existat de loc. Sezonul transportului de bumbac nu începe înainte de sfîrșitul lunii noiembrie, iar încărcarea de partide mari nu începe de obicei decît la sfîrșitul lunii decembrie. Pînă atunci nu are prea mare importanță dacă bumbacul rămîne pe plantații sau este expediat în porturi pe măsură ce este ambalat. Dacă blocada va înceta *pînă la sfîrșitul acestui an*, se prea poate ca pînă în martie sau aprilie să fim aprovizionați cu bumbac, ca și cum blocada nici n-ar fi fost vreodată instituită”.

În străfundurile sufletelor lor de negustori s-a păstrat speranța că întreaga criză americană și, în consecință, și

blocada vor înceta pînă la sfîrșitul anului, sau că lordul Palmerston va străpunge blocada cu forța. Cea de-a doua idee a fost complet abandonată din momentul în care, în afară de toate celelalte, Manchesterul a înțeles că două mari forțe — capitalul bănesc, care a investit fonduri uriașe în întreprinderile industriale din America de Nord, și comerțul de cereale, care vede în America de Nord principala sa sursă de aprovizionare — se vor împotrivi mîină în mîină oricărei agresiuni neprovocate pe care ar porni-o guvernul britanic. Speranțele că blocada va fi ridicată la timp de dragul intereselor orașelor Liverpool sau Manchester¹⁶², sau că se va pune capăt războiului american, recurgîndu-se la un compromis cu secesioniștii, s-au spulberat în fața unui fapt, mai înainte necunoscut pe piața engleză a bumbacului, și anume operațiile americane cu bumbac la Liverpool, operații care în parte au avut caracter de speculații, în parte au urmărit expedierea bumbacului înapoi în America. Rezultatul a fost că în următoarele două săptămîni pe piața bumbacului din Liverpool a domnit o agitație febrilă. La investițiile de capital în bumbac cu caracter de speculă făcute de negustorii din Liverpool s-au adăugat investițiile de capital cu același caracter ale fabricanților din Manchester și din alte regiuni dornici să se aprovizioneze cu materie primă pentru la iarnă. Amploarea acestor ultime tranzacții reiese destul de evident din faptul că o parte considerabilă a depozitelor libere din Manchester a și fost ocupată cu astfel de rezerve și că, în cursul perioadei 15—22 septembrie prețul sorturilor americane „middling” * s-a ridicat cu $\frac{3}{8}$ pence la un pfund, iar al sorturilor superioare cu $\frac{5}{8}$ pence.

De la izbucnirea războiului american, prețurile la bumbac au crescut neîncetat, dar disproporția dezastruoasă dintre prețurile la materia primă și prețurile la fire și țesături nu s-a manifestat decît în ultimele săptămîni ale lunii august. Pînă atunci orice scădere serioasă a prețurilor la produsele de bumbac, previzibilă în urma scăderii considerabile a cererii americane, fusese echilibrată prin stocarea de mărfuri în prima mîină și prin expedieri cu caracter de speculă de produse de bumbac în China și în India. Dar aceste piețe asiatice s-au dovedit curînd suprasaturate. Iată ce scrie „Calcutta Price Current”¹⁶³ din 7 august 1861 :

* — sorturi standard de bumbac. — *Nota trad.*

„Stocurile de mărfuri cresc; de la apariția ultimelor noastre informații s-au importat nu mai puțin de 24 000 000 de iarzi de materiale de bumbac neimportate. Știrile sosite din Anglia atestă o continuare a livrărilor depășind nevoile noastre; atita timp cât va dura această situație, nu ne putem aștepta la o îmbunătățire.. Piața Bombayului este și ea suprasaturată”.

La restrângerea pieței indiene au contribuit și alte împrejurări. După recenta foamete din provinciile de nord-vest au urmat ravagiile holerei, în timp ce în întregul Bengal de sud ploile excesive, inundând tot ținutul, au pricinuit pagube serioase recoltei de orez. Într-o serie de scrisori din Calcutta primite în Anglia săptămîna trecută se dau informații despre vânzări care au adus încasări nete de $9\frac{1}{4}$ pence la pfundul de fire nr. 40, care la Manchester nu pot fi cumpărate cu mai puțin de $11\frac{3}{8}$ pence, iar vânzările de țesături de 40 de țoli pentru cămăși aduc o pierdere de $7\frac{1}{2}$ pence, 9 pence și 12 pence la bucată în comparație cu actualele prețuri de la Manchester. Și pe piața chineză prețurile au scăzut din pricina stocării de mărfuri importate. În astfel de împrejurări, dacă cererea de produse engleze de bumbac scade, creșterea prețurilor la acestea, firește, nu poate ține pasul cu creșterea continuă a prețurilor la materia primă. Dimpotrivă, în multe cazuri, torsul, țesutul și imprimatul bumbacului nu mai justifică cheltuielile de producție. Să luăm drept exemplu următorul caz, constatat de unul dintre cei mai mari fabricanți din Manchester, în legătură cu firele de calitate inferioară:

	Prețul la un pfund	Diferența între prețul bumbacului și acela al firelor	Costul torsului la un pfund
<i>17 septembrie 1860</i>			
Costul bumbacului	6 $\frac{1}{4}$ pence	$\frac{1}{4}$ pence	3 pence
Fire (urzeală) nr. 16 vîndute cu	10 $\frac{1}{4}$ „	—	—
	Profit 1 penny la un pfund		

<i>17 septembrie 1861</i>			
Costul bumbacului	9 pence	2 pence	$3\frac{1}{2}$ pence
Fire (urzeală) nr. 16 vîndute cu	11 „	—	—
	Pierdere $1\frac{1}{2}$ penny la un pfund		

Consumul de bumbac indian crește rapid și, în măsura în care prețurile vor continua să crească, livrările din India vor atinge proporții din ce în ce mai mari. Totuși, deocamdată

nu este cu putință să se schimbe toate condițiile de producție și să se dea o altă orientare comerțului. Anglia plătește acum, de fapt, pentru proasta guvernare de ani de zile a vastului imperiu indian. Principalele două obstacole pe care ea trebuie să le învingă acum, încercînd să înlocuiască bumbacul american cu cel indian, sînt lipsa de mijloace de comunicație și de transport în întreaga Indie și starea de mizerie a țăranului indian, care-i fac imposibilă folosirea condițiilor prielnice de acum. Ambele dificultăți Anglia și le datorează sie însăși. În general, industria modernă engleză s-a sprijinit pe doi piloni la fel de nefirești. Unul era *cartoful*, ca unic mijloc de hrană al irlandezului și al unei mari părți a clasei muncitoare engleze. Acest pilon a fost măturat de boala cartofului și de catastrofa irlandeză ¹⁶⁴, care i-a urmat. Atunci s-a impus găsirea unei baze mai largi pentru reproducerea și întreținerea a milioane de oameni ai muncii. Al doilea pilon al industriei engleze a fost bumbacul, produs de sclavii din Statele Unite. Actuala criză americană îi silește pe englezi să-și lărgească sfera de aprovizionare și să elibereze bumbacul de sub controlul oligarhiei producătoare și consumatoare de sclavi. Atîta timp cît industria engleză a bumbacului depindea de bumbacul cultivat de sclavi, se putea afirma cu tot temeiul că ea se baza pe o dublă sclavie — sclavia indirectă a albilor în Anglia și sclavia directă a negrilor de cealaltă parte a Oceanului Atlantic.

Scris de K. Marx
la 21 septembrie 1861

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 405 din 14 octombrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Ziarul londonez „Times”
și lordul Palmerston

Londra, 5 octombrie 1861

„Poporul englez participă la guvernarea țării sale citind ziarul «Times»”. Această părere, exprimată de un eminent scriitor englez * cu privire la așa-numita autoguvernare engleză, este justă numai în măsura în care se referă la politica externă a regatului. Cît despre reformele interne, ele nu au fost niciodată aplicate cu sprijinul ziarului „Times”; dimpotrivă, ziarul nu înceta să le atace și să li se opună, atîta timp cît nu-și dădea seama că este absolut incapabil să împiedice înfăptuirea acestor reforme. Să luăm, de pildă, emanciparea catolicilor, bill-ul cu privire la reformă, abrogarea legilor cerealelor, taxa de timbru pe ziare și impozitul pe hîrtie¹⁶⁵. Ori de cite ori victoria era indiscutabil de partea adepților reformelor, „Times” făcea o cotitură bruscă, dezerta din tabăra reacționară și izbutea ca, în momentul hotărîtor, să fie alături de învingători. În toate aceste cazuri, „Times” nu îndrumea opinia publică, ci se supunea ei, în silă și după încercări îndelungate, dar zadarnice, de a face să se retragă valurile spumegînde ale mișcării populare. Iată de ce adevărata influență a acestui ziar asupra opiniei publice este limitată la domeniul politicii externe. În nici o țară din Europa publicul larg, și în special burghezia, nu manifesta o ignoranță mai profundă în problemele de politică externă a propriei ei țări ca în Anglia. Această ignoranță are la bază două cauze principale. Pe de o parte, de la glorioasa revoluție din 1688¹⁶⁶, aristocrația a păstrat în permanență monopolul conducerii politicii externe a Angliei. Pe de altă parte, diviziunea din ce în ce mai mare a muncii a sărăcit într-o anumită măsură intelectul burgheziei, limitîndu-i întreaga energie și facultățile intelectuale la sfera îngustă a interese-

* — Robert Lowe. — *Nota red.*

lor ei comerciale, industriale și profesionale. Urmarea a fost că aristocrația *acționa* pentru burghezie și presa *gîndea* pentru ea în domeniul politicii externe sau internaționale. Foarte curînd, atît aristocrația cît și presa și-au dat seama că este în interesul amîndurora să se unească. Este suficient să deschizi „Cobbett's Political Register”¹⁶⁷ pentru a te convinge că de la începutul acestui secol marile ziare londoneze au jucat în permanență rolul de apărători zeloși ai iluștrilor făuritori ai politicii externe engleze. Ce-i drept, a fost nevoie să se parcurgă cîteva perioade intermediare înainte de a se ajunge la actuala stare de lucruri. Aristocrația, care monopolizase conducerea politicii externe, s-a restrîns la început, pînă la limitele unei oligarhii, reprezentate printr-un conclav secret, intitulat cabinet. Ulterior, cabinetul a fost înlăturat de o singură persoană, lordul Palmerston, care în ultimii 30 de ani a uzurpat puterea absolută în ceea ce privește administrarea resurselor naționale ale Imperiului britanic și stabilirea orientării politicii externe a acestuia. Concomitent cu această uzurpare, în virtutea legii concentrării, care în sfera presei acționează și mai rapid decît în cea a filaturilor de bumbac, ziarul londonez „Times” a ajuns să fie ziarul național al Angliei, devenind, ca să spunem așa, reprezentantul opiniei publice engleze în fața altor popoare. Dacă monopolul conducerii politicii externe a țării a trecut de la aristocrație la un conclav oligarhic și de la un conclav oligarhic la o singură persoană, ministrul de externe al Angliei, adică lordul Palmerston, dreptul exclusiv de a gîndi și de a aprecia pentru națiune propria politică externă a acesteia, precum și de a reprezenta opinia publică în această problemă a trecut de la întreaga presă la un singur organ al ei — „Times”. Lordul Palmerston, care conducea în taină politica externă a Imperiului britanic, călăuzindu-se după rațiuni necunoscute nici publicului larg, nici parlamentului și nici chiar colegilor săi, ar fi trebuit să fie de-a dreptul prost dacă nu ar fi încercat să pună stăpînire pe singurul ziar care uzurpase dreptul de a judeca în mod public, în numele poporului englez, propriile lui afaceri secrete. La rîndul său, ziarul „Times”, în vocabularul căruia cuvîntul „virtute” nu figurase niciodată, ar fi trebuit să manifeste o virtute mai mult decît spartană pentru a nu se alia cu stăpînul propriu-zis și absolut al resurselor naționale ale imperiului. De aceea, de la acel coup d'état* de tip francez, cînd în Anglia guvernul unei

* — lovitură de stat. — *Nota trad.*

clici a fost înlăturat de guvernul coaliției citorva clici, iar uzurpatorul Palmerston nu mai era amenințat, în consecință, de nici un fel de rival, ziarul „Times” a devenit pur și simplu sclavul său. Palmerston a avut grijă să strecoare în cabinetul său, în posturi de importanță secundară, câteva persoane influente de la „Times”, iar pe altele să le măgulească, acceptându-le în societatea sa. De atunci activitatea ziarului „Times” în domeniul politicii externe a Imperiului britanic se limitează la fabricarea unei opinii publice corespunzătoare politicii externe a lordului Palmerston. „Times” trebuie să pregătească opinia publică pentru ceea ce lordul Palmerston intenționează să întreprindă și să determine această opinie publică, să aprobe ceea ce lordul a și făcut. Eforturile pe care le impunea această muncă de sclav sînt cel mai bine ilustrate de ultima sesiune a parlamentului. Această sesiune nu a fost de loc favorabilă lordului Palmerston. Cîțiva membri independenți ai Camerei comunelor, liberali și conservatori, s-au răzvrătit împotriva dictaturii uzurpatoare a acestuia, încercînd — prin dezvăluirea fărădelegilor lui din trecut — să facă națiunea să-și dea seama de pericolul pe care-l prezintă menținerea unei asemenea puteri nelimitate în aceleași mîini. D-l Dunlop, deschizînd atacul printr-o moțiune în care cerea numirea unui comitet special pentru cercetarea documentelor afgane prezentate de Palmerston Camerei în 1839, a dovedit că de fapt acesta le-a falsificat¹⁶⁸. Publicînd darea de seamă asupra dezbaterilor parlamentare, „Times” a omis în întregime acele pasaje din discursul d-lui Dunlop care, îndeosebi după părerea ziarului, ar fi putut aduce prejudicii stăpînului său. Mai tîrziu, lordul Montagu, într-o moțiune prin care cerea publicarea tuturor documentelor referitoare la tratatul danez din 1852, l-a învinuit pe Palmerston că a jucat rolul principal în manevrele care au urmărit schimbarea succesiunii la tronul Danemaricii în interesul unei puteri străine¹⁶⁹ și că a indus în eroare Camera comunelor comunicînd intenționat informații false. Palmerston însă a reușit să se înțeleagă cu d-l Disraeli ca acesta să zădărnicească moțiunea propusă de lordul Montagu, suspendînd ședința Camerei din cauza numărului insuficient de membri prezenți, și astfel a mușamalizat întreaga afacere. Totuși, lordul Montagu a vorbit timp de o oră și jumătate înainte ca ședința să fie suspendată din motivele arătate. Întrucît „Times” fusese în prealabil informat de Palmerston că ședința va fi suspendată, iar redactorul însărcinat special cu ciuntirea și confecționarea dărilor de

seamă asupra dezbaterilor parlamentare își luase o zi de odihnă, discursul lordului Montagu a apărut nemutilat în coloanele ziarului. În dimineața următoare, când greșeala a fost descoperită, a apărut un articol de fond prin care John Bull era informat că suspendarea ședinței din pricina numărului insuficient de membri prezenți constituie un mijloc ingenios de a pune capăt discursurilor anoste, că lordul Montagu este îngrozitor de plicticos și că treburile națiunii n-ar putea fi aduse la îndeplinire dacă oratorii parlamentari plictisitori n-ar fi reduși la tăcere în modul cel mai neceremonios. Palmerston a fost din nou tras la răspundere în ultima sesiune, când d-l Hennessy a cerut să se prezinte parlamentului corespondența ministerului de externe din timpul revoluției poloneze din 1831. Ca și în cazul moțiunii d-lui Dunlop, „Times” a recurs din nou la procedeul simplu al trecerii sub tăcere. Felul în care a relatat acest discursul d-lui Hennessy este o adevărată ediție în usum delphini¹⁷⁰. Dacă ne gândim la eforturile care trebuie depuse pentru a parcurge nesfârșitele rapoarte asupra dezbaterilor parlamentare chiar în noaptea în care ele sînt aduse din Camera comunelor în redacție și pentru a le trunchia, a le modifica și a le falsifica în aceeași noapte, astfel încît să nu se știrbească nimic din puritatea politică a lui Palmerston, trebuie să recunoaștem că, oricare ar fi profitul și avantajele obținute de ziarul „Times” de pe urma servilismului său față de nobilul viconte, sarcina pe care o are nu este de loc plăcută.

Dacă „Times” este, așadar, în stare ca, recurgînd la născociri mincinoase și diverse mușamalizări, să inducă astfel în eroare opinia publică în legătură cu evenimente petrecute chiar în ajun în Camera comunelor, apoi arta lui de a recurge la născociri mincinoase și diverse mușamalizări atunci cînd este vorba de evenimente care se petrec departe, în afara granițelor țării, de pildă războiul din America, trebuie să fie într-adevăr nelimitată. Dacă, în tratarea problemelor americane, ziarul a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a-i asmuți pe englezi și pe americani unii împotriva altora, el n-a făcut-o nici din simpatie pentru magnații englezi ai bumbacului, nici din grije pentru interesele reale sau presupuse ale Angliei, ci pur și simplu pentru a îndeplini ordinele stăpînului său. Din tonul schimbat pe care ziarul londonez „Times” l-a adoptat în ultima săptămîină putem deduce, prin urmare, că lordul Palmerston intenționează să

renunțe la poziția de extremă ostilitate pe care a avut-o pînă acum față de Statele Unite. Unul din articolele de fond apărute astăzi în ziarul „Times”, care luni de zile a ridicat în slăvi forțele ofensive ale secesioniștilor și a demonstrat incapacitatea Statelor Unite de a le face față, este pe deplin încredințat de superioritatea militară a Nordului. Că această schimbare de ton a fost dictată de stăpîn o dovedește cît se poate de limpede cotitura făcută simultan de alte organe de presă influente, cunoscute ca fiind legate de Palmerston. Unul dintre aceste organe de presă, „Economist”, le dă de înțeles speculanților opiniei publice printr-o aluzie destul de transparentă că a venit momentul „să-și verifice cu grijă” așa-zisele „sentimente față de Statele Unite”. Iată pasajul respectiv din „Economist” care merită să fie citat ca dovadă a noilor dispoziții primite de oamenii de presă ai lui Palmerston :

„Recunoaștem deschis că, într-o privință, nordiștii au dreptul să se plîngă și că, la rîndul nostru, și noi trebuie să fim într-o privință mai prudenți decît am fost, poate, pînă acum. Ziarele noastre de frunte au înclinat prea mult să citeze și să considere ca reprezentînd concepțiile și poziția Statelor Unite anumite ziare, cunoscute dintotdeauna prin proasta lor reputație și influență slabă și despre care în prezent se știe aproape sigur că nutresc simpatii pentru secesioniști și că se ascund sub un standard străin, că afișează opinii favorabile Nordului în timp ce scriu în interesul Sudului și, probabil, sînt în solda acestuia. Prea puțini englezi pot afirma cu toată sinceritatea că, de pildă, «New York Herald» exprimă caracterul sau vederile părții de nord a republicii. Repetăm, trebuie să fim foarte prudenți, altminteri justa noastră atitudine critică față de unioniști riscă să se transforme pe nesimțite într-o recunoaștere și apărare a secesioniștilor. Omul de rînd este, de obicei, foarte înclinat să fie *părtinitor*. Totuși, oricît de mult ne-ar supăra comportarea și limbajul Nordului, nu trebuie să uităm niciodată că secesiunea Sudului a fost dictată de intenții și începută de acțiuni care nouă nu ne provoacă decît cea mai puternică și mai profundă dezaprobare. Firește, trebuie să condamnăm tariful protecționist al Uniunii ca pe o măsură opresivă și absurdă. Firește, nutrim simpatie pentru năzuința Sudului de a beneficia de taxe vamale scăzute și de libertatea comerțului. Firește, dorim ca prosperitatea statelor care produc o cantitate atît de mare de materii prime și au nevoie de atîtea produse fabricate să nu fie frînată sau să dispară cu totul. În același timp însă nu putem pierde din vedere faptul incontestabil că adevăratul scop și principalul motiv al secesiunii nu au fost apărarea dreptului de a avea sclavi pe propriul teritoriu (problemă în care concesiile nordiștilor erau la fel de mari ca și pretențiile suduștilor), ci extinderea sclaviei pe întinderi vaste, nelimitate, care nu cunoșteau acest blestem, dar pe care plantatorii visau să și le însușească în viitor. Noi am considerat întotdeauna scopul acesta absurd, nedrept și detestabil. Ordinea socială instaurată în statele din Sud prin instituția sclaviei le apare englezilor cu atît mai dezgustătoare și mai condamnable, cu cît ajung să o cunoască mai bine. Și suduștii trebuie să fie avertizați că nici un fel de avantaje pecuniare sau comerciale, pe care

Anglia le-ar putea, eventual, obține de pe urma exploatării, pe scară mai largă, a pământurilor virgine ale statelor de plantatori și a noilor teritorii, revendicate de aceștia, nu ne vor schimba vreodată cituși de puțin opiniile în aceste probleme, nu ne vor împiedica să ne exprimăm punctul de vedere și nu ne vor opri să acționăm atunci când acest lucru va deveni necesar sau oportun. Se pare că ei (secesioniștii) nu au renunțat încă la ideea ciudată că, prin *înfrumusețarea* Franței și a Angliei — prin prejudiciile și privațiunile provocate în urma sistării complete a livrărilor americane — vor putea sili guvernele acestor țări să intervină în favoarea lor și să determine Statele Unite să ridice blocada... Nu există nici cea mai mică șansă ca vreuna din aceste puteri să se simtă măcar pentru un moment îndreptățită să săvârșească față de Statele Unite un asemenea act de ostilitate evidentă și inadmisibilă... Noi depindem de Sud mai puțin decât depinde el de noi, și sudiștii vor începe curînd să-și dea seama de acest lucru. De aceea am vrea să-i facem să înțeleagă că, atîta timp cît va exista sclavia, ne va despărți o barieră morală mai mult sau mai puțin puternică și că în intențiile noastre sîntem la fel de departe de o aprobare tacită, ca și de impertinența unui amestec fățiș. Lancashire nu este Anglia, și, spre cinstea și dîrzenia populației din districtele noastre industriale, trebuie spus că, chiar dacă așa ar sta lucrurile, și încă *bumbacul n-ar fi rege*".

Tot ceea ce am vrut să demonstrez este că Palmerston, prin urmare și presa londoneză care acționează la ordinele lui, renunță la atitudinea lor ostilă față de Statele Unite. Cauzele acestui reviriment, cum îi spun francezii, voi încerca să le explic într-o corespondență ulterioară. Înainte de a încheia, vreau să adaug că d-l Forster, membru al parlamentului din partea orașului Bradford, a ținut marțea trecută în sala Institutului de mecanică din Bradford o conferință cu tema „Războiul civil din America”, în care a analizat adevăratele cauze și adevăratul caracter al acestui război și a respins cu succes falsele născociri ale presei palmerstoniene.

Scris de K. Marx
la 5 octombrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 411 din 21 octombrie 1861

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Ziarul londonez „Times”
despre prinții de Orléans în America

Londra, 12 octombrie 1861

Cu prilejul vizitei făcute de regele Prusiei la Compiègne¹⁷¹, ziarul londonez „Times” a publicat câteva articole caustice, care au fost socotite foarte jignitoare de cealaltă parte a Canalului Mincii. „Pays, Journal de l'Empire”¹⁷² i-a caracterizat, la rîndul său, pe autorii articolelor din „Times” drept niște oameni ale căror capete sînt otrăvite de gin și ale căror pene sînt muiate în noroi. Acest schimb întîmplător de ocări nu a urmărit altceva decît să ascundă opiniei publice legăturile strînse care există între Printing House Square¹⁷³ și Tuileries. În afara granițelor Franței nu există un sicofant mai mare al eroului din decembrie decît ziarul londonez „Times”, ale cărui servicii sînt cu atît mai prețioase, cu cît acest ziar adoptă din cînd în cînd față de cezarul său tonul și maniera cenzorului Cato. Luni de-a rîndul, ziarul „Times” a împroșcat Prusia cu insulte. Folosindu-se de jalnica afacere Macdonald¹⁷⁴, el a dat de înțeles Prusiei că Anglia ar saluta trecerea provinciilor renane de sub dominația barbară a Hohenzollernilor sub despotismul luminat al unui Bonaparte, fapt care a revoltat nu numai dinastia prusiană, ci și poporul prusian. Același ziar „Times” s-a pronunțat împotriva ideii încheierii unei alianțe anglo-prusiene în cazul unui conflict între Prusia și Franța. El a depus toate eforturile pentru a convinge Prusia că nu trebuie să se aștepte la vreun ajutor din partea Angliei și că cel mai bun lucru pe care l-ar putea face ar fi să ajungă la o înțelegere cu Franța. Cînd, în sfîrșit, slabul și adaptabilul rege al Prusiei s-a hotărît să plece la Compiègne, ziarul „Times” putea exclama cu mîndrie : „quorum magna pars fui” *. Acum so-

* — „aici, un mare merit îmi revine mie” (Virgiliu. „Eneida”, cartea a doua). — *Nota trad.*

sise însă timpul cînd trebuia să se șteargă din amintirea englezilor faptul că „Times” fusese acela care îi așternuse calea monarhului prusian. De aici tunetele lui teatrale. De aici și tunetele-replică ale lui „Pays, Journal de l'Empire”.

În prezent, „Times” s-a situat din nou pe o poziție de dușman de moarte al bonapartismului, avînd astfel posibilitatea de a-l ajuta pe eroul din decembrie. Prilejul s-a ivit curînd. Ludovic Bonaparte este, firește, foarte susceptibil ori de cîte ori este vorba de renumele rivalilor săi — pretenedenți la coroana Franței. În afacerea cu pamfletul ducelui d'Aumale împotriva lui Plon-Plon ¹⁷⁵, pur și simplu s-a făcut de rîs și, prin atitudinea lui, a adus cauzei orléaniștilor un serviciu mai mare decît toate serviciile aduse de toți partizanii orléaniștilor la un loc. În ultimele zile, poporul francez a avut din nou prilejul să facă o paralelă între Plon-Plon și prinții de Orléans. Cînd Plon-Plon a plecat în America, în suburbia St. Antoine au apărut caricaturi în care era înfățișat ca un grăsun în căutarea unei coroane, avînd însă totodată aerul unui călător din cale-afară de inofensiv, cu o deosebită aversiune pentru mirosul prafului de pușcă. În timp ce Plon-Plon se inapoia în Franța, fără să fi adăugat noi lauri la cei dobîndiți în Crimeea și în Italia, prinții de Orléans au traversat Atlanticul pentru a intra în rîndurile armatei naționale ¹⁷⁶. De aici marea zarvă în tabăra bonapartistă. Indignarea bonapartiștilor nu putea fi exprimată în presa venală a Parisului. În felul acesta, ei n-ar fi făcut decît să dea în vileag temerile partizanilor imperiului, să repete scandalul cu pamfletul și să provoace unele comparații nedorite între prinți în exil care luptă sub steagul republican împotriva înrobitorilor a milioane de oameni ai muncii și un alt prinț în exil care a depus jurămint ca constabler special al poliției engleze, pentru a-și avea partea de glorie în înăbușirea mișcării muncitorești din Anglia ¹⁷⁷.

Cine l-ar putea ajuta pe eroul din decembrie să iasă din această dilemă? Cine dacă nu ziarul londonez „Times”? Dacă același „Times” care la 6, 7, 8 și 9 octombrie 1861 a stîrnit furia lui „Pays, Journal de l'Empire” prin felul cinic în care a criticat vizita de la Compiègne, a publicat la 12 octombrie o serie de atacuri necruțătoare la adresa prinților de Orléans în legătură cu intrarea lor în rîndurile armatei naționale a Statelor Unite, nu a dovedit oare prin aceasta Ludovic Bonaparte că dreptatea este de partea lui, și nu a prinților de Orléans? Articolul din „Times” nu va fi oare

tradus în limba franceză, comentat de ziarele pariziene, trimis de préfet de police * tuturor ziarelor departamentale și nu va circula în întreaga Franță ca o sentință imparțială, pronunțată asupra ultimelor acțiuni ale prinților de Orléans de ziarul londonez „Times”, dușmanul personal al lui Ludovic Bonaparte? Tocmai de aceea „Times” publică în numărul său de astăzi un atac violent la adresa acestor prinți.

Ludovic Bonaparte este, firește, în prea mare măsură om de afaceri pentru ca, aidoma celor care fac negoț oficial cu opinia publică, să dea dovadă de orbire în aprecierea războiului din America. El știe că oamenii de rînd din Anglia, Franța, Germania, din întreaga Europă văd în cauza Statelor Unite propria lor cauză, cauza libertății și că, în pofida oricărei sofistici plătite, pentru ei Statele Unite reprezintă pămîntul liber al milioaneilor de oameni lipsiți de pămînt din Europa, pămîntul făgăduinței, pe care acum sînt chemați să-l apere cu arma în mîină împotriva agresiunii mîrșave a proprietarilor de sclavi. Mai mult încă, Ludovic-Napoleon își dă seama că masele populare din Franța leagă lupta pentru apărarea Uniunii de lupta strămoșilor lor pentru făurirea independenței americane și că, în ochii lor, fiecare francez care scoate sabia în sprijinul guvernului național nu face decît să îndeplinească porunca lui Lafayette¹⁷⁸. De aceea, Bonaparte știe că, dacă ceva îi poate ajuta pe prinții de Orléans să cîștige simpatiile poporului francez, aceasta este tocmai intrarea lor în rîndurile armatei naționale a Statelor Unite. El se cutremură numai la gîndul acesta, și astfel se explică de ce ziarul londonez „Times”, cenzorul și sicofantul lui, declară astăzi prinților de Orléans că, „înjosindu-se să slujească acestei cauze nedemne, ei nu vor face să le crească popularitatea în rîndurile națiunii franceze”. Ludovic-Napoleon știe că toate războaiele purtate în Europa de la al său coup d'état ** încoace între națiuni vrăjmașe au fost războaie artificiale, neîntemeiate, absurde, bazate pe pretexte false. Războiul împotriva Rusiei, războiul din Italia, ca să nu mai vorbim de expedițiile piraterești împotriva Chinei, Cochinchinei¹⁷⁹ etc. nu s-au bucurat niciodată de simpatiile poporului francez, care simțea instinctiv că aceste războaie nu urmăreau altceva decît întărirea cătușelor făurite de coup d'état. Primul război mare în istoria contemporană este războiul din America.

* — prefectul poliției. — *Nota trad.*

** — lovitură de stat. — *Nota trad.*

Popoarele Europei știu că proprietarii de sclavi din Sud au început acest război prin declarația că menținerea sclaviei nu mai este compatibilă cu menținerea Uniunii. În consecință, popoarele Europei știu că lupta pentru menținerea Uniunii înseamnă, totodată, lupta împotriva menținerii sclaviei și că în această luptă cea mai înaltă formă de auto-guvernare populară înfăptuită pînă în prezent înfruntă cea mai josnică și mai rușinoasă formă de înrobire a omului întilnită în anele istoriei.

Pentru Ludovic Bonaparte este, firește, cît se poate de neplăcut că prinții de Orléans iau parte tocmai la un astfel de război, atît de diferit prin proporțiile și prin măreția țărilor sale de războaiele neîntemeiate, absurde și neînsemnate care au avut loc în Europa începînd din 1849. Iată de ce ziarul londonez „Times” socotește necesar să declare:

„Să nesocotești deosebirea dintre un război purtat de națiuni vrăjmașe și acest război civil, cel mai neîntemeiat și mai absurd din cîte cunoaște istoria, înseamnă să aduci oarecum o jîgnire moralei publice”.

Firește că „Times” se simte obligat să-și intensifice atacurile la adresa prinților de Orléans, acuzîndu-i că „s-au înjosit să slujească o cauză atît de nedemnă”. Făcînd o plecăciune adîncă în fața învingătorului de la Sevastopol și Solferino, „Times” scrie:

„Este absurd să se compare ceea ce s-a petrecut la Springfield și Manassas cu actele de eroism de la Sevastopol și Solferino”.

Poșta următoare va arăta felul în care vor folosi organele imperiale, după un plan dinainte conceput, articolul din „Times”. După cum spune proverbul, prietenul la nevoie se cunoaște, iar aliatul secret al ziarului londonez „Times” se află tocmai acum într-o situație foarte grea.

Lipsa de bumbac, care a urmat după lipsa de cereale, criza comercială combinată cu recolta proastă, reducerea veniturilor vamale și dificultățile financiare au silit Banca Franței să urce taxa de scont pînă la 6%, să înceapă tratative cu Rothschildii și cu Baring pentru a contracta un împrumut de 2 000 000 l.st. pe piața londoneză, să amaneze în străinătate hîrțile de valoare ale guvernului francez, rămînînd totuși cu o rezervă de numai 12 000 000 în niște condiții în care valoarea creanțelor depășeau suma de

40 000 000. O asemenea situație în domeniul economiei oferă pretendenților rivali posibilitatea să mizeze dublu. În suburbia St. Antoine au și avut loc tulburări provocate de lipsa de pâine, și de aceea momentul de față este cel mai nepotrivit pentru a se permite prinților de Orléans să cîștige popularitate. Astfel se și explică atacurile violente ale ziarului londonez „Times”.

Scris de K. Marx
la 12 octombrie 1861

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 426 din 7 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Verkaufsstelle:
Die Presse wird in Wien
an der Haupt-Poststation
verkauft. Preis 10 Kreuzer
pro Stück.
Abbestellung:
Die Abbestellung muss
frühestens 14 Tage vor
dem Ende des Monats
eintreffen.

Die Presse.

Abonnement für Wien:
Für ein Jahr 10 fl. 10 kr.
Für ein halbes Jahr 5 fl. 10 kr.
Für ein Vierteljahr 3 fl. 10 kr.
Abonnement für die Provinz:
Für ein Jahr 12 fl. 10 kr.
Für ein halbes Jahr 6 fl. 10 kr.
Für ein Vierteljahr 3 fl. 10 kr.

N° 293.

Wien, Freitag den 25. October 1861.

14. Jahrgang

Karl Marx

Războiul civil din America de Nord ¹⁸⁰

Londra, 20 octombrie 1861

Sînt luni de zile de cînd presa londoneză care dă tonul — cotidienele și săptămînalele — repetă același refren despre războiul civil din America. Proferînd tot felul de insulte la adresa statelor libere din nord, ea se apără totodată cu teamă de bănuiala că ar simpatiza cu statele sclavagiste din sud. De fapt, ea publică tot timpul cîte două articole: un articol în care atacă Nordul și un alt articol în care își justifică atacurile îndreptate împotriva Nordului. Qui s'excuse s'accuse*.

Motivele pe care le invocă pentru a se justifica sună, în fond, astfel: războiul dintre Nord și Sud este un război din cauza tarifelor; apoi acest război este neprincipial, nu atinge problema sclaviei, întrucît, în realitate, este vorba de pretențiile de suveranitate ale Nordului. În sfîrșit, chiar dacă dreptatea ar fi de partea Nordului, încercarea de a supune cu forța 8 000 000 de anglo-saxoni nu va fi oare zădărnice? Oare separarea de Sud nu va scuti Nordul de orice legătură cu sclavia negrilor și nu-i va asigura Nordului, cu cei 20 000 000 de locuitori pe care-i are și cu uriașul teritoriu pe care-l ocupă, un înalt grad de dezvoltare, înainte aproape de neconceput? Prin urmare, n-ar trebui oare Nordul să salute secesiunea ca pe un eveniment fericit, în loc să caute s-o înăbușe printr-un război civil sîngeros și inutil?

Să examinăm punct cu punct pledoariile presei engleze.

Războiul dintre Nord și Sud — așa glăsuiește prima justificare — nu este decît un război din cauza tarifelor, un război între sistemul protecționist și sistemul libertății

* — Cine se scuză se acuză. — Nota trad.

comerțului, iar Anglia se află, firește, de partea libertății comerțului. Trebuie oare ca proprietarul de sclavi să se bucure pe de-a-ntregul de roadele muncii sclavilor, sau trebuie să fie lipsit prin înșelăciune de o parte din ele de către protecționiștii din Nord? Iată problema care se pune în acest război. Această strălucită descoperire i-a fost hărăzită ziarului „Times”. „Economist”, „Examiner”, „Saturday Review” și tutti quanti * au dezvoltat această temă în continuare. Ceea ce caracterizează această descoperire este faptul că ea a fost făcută nu la Charleston, ci la Londra. În America, fiecăruia îi era, firește, limpede că între anii 1846 și 1861 a fost în vigoare un tarif liber-schimbist și că deputatul Morrill și-a trecut prin Congres tariful său protecționist în 1861, abia după izbucnirea rebeliunii. Așadar, secesiunea a avut loc nu pentru că tariful Morrill trecuse prin Congres, ci, în cel mai bun caz, tariful Morrill a trecut prin Congres, pentru că secesiunea avusese loc. Când în 1832, în Carolina de Sud, s-a făcut prima încercare de secesiune¹⁸¹, tariful protecționist din 1828 a servit, fără îndoială, drept pretext, dar numai drept pretext, după cum se știe dintr-o declarație a generalului Jackson. De data aceasta însă, vechiul pretext într-adevăr nu s-a repetat. La Congresul secesionistilor care a avut loc la Montgomery s-a evitat orice abordare a problemei tarifelor, deoarece producția de zahăr din Louisiana, unul dintre cele mai influente state din sud, se bazează în întregime pe taxele vamale protecționiste.

Războiul Statelor Unite — pledează mai departe presa londoneză — nu este nimic altceva decât un război pentru menținerea Uniunii prin violență. Yankeii nu se pot hotărî să șteargă 15 stele de pe steagul lor. Ei vor să reprezinte o figură colosală pe scena mondială. Altceva ar fi fost, desigur, dacă războiul ar fi fost dus pentru desființarea sclaviei! Dar problema sclaviei, după cum declară categoric, printre altele, „Saturday Review”, nu are nici o contingentă cu acest război.

În primul rând trebuie să amintim că războiul n-a pornit din Nord, ci din Sud. Nordul se apără. El a privit liniștit luni de-a rândul cum secesionistii puneau mâna pe forturi, pe arsenale, pe șantierul naval, pe vămi, pe casele de bani, pe vapoare, pe depozitele de arme ale Uniunii, cum îi insultau stindardele, cum luau prizoniere unitați din trupele ei.

* — celelalte. — *Nota trad.*

În cele din urmă, secesioniștii au hotărît să silească, printr-o zgomotoasă acțiune militară, guvernul Uniunii să iasă din pasivitate și *numai din acest considerent* au trecut la bombardarea fortului Sumter de lângă Charleston. La 11 aprilie (1861) generalul lor Beauregard a aflat dintr-o convorbire cu maiorul Anderson, comandantul fortului Sumter, că fortul nu mai dispune de provizii decât pentru trei zile, și deci, după scurgerea acestui interval de timp, va trebui să se predea fără luptă. Pentru a preveni această predare fără luptă, în zorii zilei următoare (12 aprilie) secesioniștii au pornit bombardamentul, care a dus în câteva ore la căderea fortului. Nici n-a apucat bine această știre să fie transmisă prin telegraf în Montgomery, unde se ținea congresul secesioniștilor, că ministrul de război Walker a declarat în mod public, în numele noii Confederații: „Nimeni nu poate spune unde se va sfârși *războiul care a început astăzi*”. Totodată, el a prorocit „că, încă înainte de 1 mai, steagul Confederației din sud va flutura pe cupola vechiului Capițoliu din Washington și peste puțin timp poate chiar pe Faneuilhall din Boston”¹⁸². Abia după aceea a urmat proclamația prin care Lincoln chema 75 000 de oameni la apărarea Uniunii. Bombardarea fortului Sumter a tăiat singura soluționare constituțională posibilă, și anume convocarea unei Convenții naționale a poporului american, cum propusese Lincoln în mesajul lansat la alegerea sa ca președinte. Lui Lincoln nu-i mai rămânea decât o singură alternativă: sau să fugă din Washington, să evacueze Maryland și Delaware, să cedeze Kentucky, Missouri și Virginia, sau să răspundă războiului prin război.

La întrebarea cu privire la principiul războiului civil din America răspunde lozinca de luptă, pe care a lansat-o Sudul încălcînd pacea. Stephens, vicepreședintele Confederației statelor din sud, a declarat la congresul secesioniștilor că constituția clocită de curînd în Montgomery se deosebește radical de constituția lui Washington și Jefferson, că acum sclavia este recunoscută pentru prima oară drept o instituție bună în sine și drept piatra unghiulară a întregului edificiu statal, în timp ce strămoșii revoluționari, oameni stăpîniți de prejudecățile secolului al XVIII-lea, consideraseră sclavia drept o racilă importată din Anglia și care cu timpul trebuia să fie înlăturată. Un alt matador al Sudului, domnul Spratt, a exclamat: „În ceea ce ne privește, se pune problema întemeierii unei mari republici sclavagiste

(a great slave republic)". — Așadar, dacă Nordul a tras sabia fie chiar și numai pentru apărarea Uniunii, nu declarase oare dinainte Sudul că existența în continuare a sclaviei este incompatibilă cu existența în continuare a Uniunii?

Așa cum bombardarea fortului Sumter a fost semnalul de începere a războiului, victoria în alegeri a partidului *republican* din Nord, alegerea lui Lincoln ca președinte a servit drept semnal pentru secesiune. Lincoln a fost ales la 6 noiembrie 1860. La 8 noiembrie 1860 din Carolina de Sud se telegrafia : „Secesiunea este considerată aici un lucru hotărât". La 10 noiembrie Adunarea legislativă a statului Georgia se ocupa deja cu elaborarea planurilor de secesiune, iar la 13 noiembrie a fost fixată o ședință specială a Adunării legislative a statului Mississippi, care urma să examineze problema secesiunii. Dar alegerea lui Lincoln nu era ea însăși decât rezultatul unei sciziuni în tabăra *democrată*. În timpul luptei electorale, democrații din Nord și-au dat voturile lui *Douglas*, democrații din Sud — lui *Breckinridge*, și tocmai acestei fărâmițări a voturilor democraților îi datorește victoria partidul republican. Cum se explică, pe de o parte, preponderența partidului *republican* în Nord, iar pe de altă parte sciziunea *din sinul* partidului *democrat*, ai cărui membri, atât din Nord cât și din Sud, au acționat în comun mai bine de o jumătate de veac?

Sub președinția lui Buchanan, dominația asupra Uniunii, pe care Sudul o uzurpase încetul cu încetul datorită înțelegerii sale cu democrații din Nord, atinsese punctul culminant. Ultimul Congres continental din 1787 și primul Congres constituțional din 1789—1790 au interzis prin lege sclavia în toate teritoriile republicii situate la nord-vest de Ohio. (După cum se știe, teritoriile se numesc coloniile situate chiar în interiorul Statelor Unite, a căror populație n-a atins încă numărul prevăzut de constituție pentru a putea forma state independente¹⁸³.) Așa-numitul compromis Missouri (1820), în urma căruia Missouri a intrat ca stat sclavagist în componența Statelor Unite, a interzis sclavia în toate celelalte teritorii situate la nord de 36°30' latitudine și la vest de Missouri. Datorită acestui compromis, ținutul sclavagismului a mai fost împins cu câteva grade longitudine, în timp ce, pe de altă parte, extinderea lui pe viitor părea să fie limitată printr-o linie de demarcație geografică foarte precisă. Această barieră geografică a fost, la rîndul ei, dărîmată în 1854 prin așa-numitul bill Kansas-Nebraska,

al cărui autor era St. A. Douglas, pe atunci lider al democrațiilor din nord. Acest bill, care a trecut prin ambele Camere ale Congresului, a anulat compromisul Missouri, a pus sclavia pe picior de egalitate cu libertatea, a cerut guvernului Uniunii să le trateze pe amândouă cu aceeași indiferență și a lăsat pe seama suveranității poporului, adică a majorității coloniștilor, să hotărască dacă sclavia urmează să fie introdusă sau nu pe vreunul din teritorii. Astfel, pentru prima oară în istoria Statelor Unite au fost înlăturate toate barierele geografice și juridice din calea extinderii sclaviei în teritorii. Sub acțiunea acestei noi legislații, teritoriul New Mexico, un teritoriu pînă atunci liber de cinci ori mai mare decît statul New York, a fost transformat într-un teritoriu sclavagist, iar sfera sclaviei a fost extinsă de la granița Republicii mexicane pînă la 38° latitudine nordică. În 1859, New Mexico a căpătat un cod sclavagist care poate concura, în ceea ce privește barbaria, cu codurile de legi din Texas și Alabama. Cu toate acestea, după cum arată recensămîntul din 1860, New Mexico, care are o populație de circa 100 000 de locuitori, nu numără nici măcar 50 de sclavi. Prin urmare, a fost suficient ca Sudul să trimită peste graniță cîțiva aventurieri cu un mic număr de sclavi, pentru ca apoi, cu ajutorul guvernului central de la Washington, precum și al funcționarilor și furnizorilor acestuia, să convoace cu surle și trîmbițe un simulacru de reprezentanță populară în New Mexico, care să impună pe acest teritoriu sclavia și, implicit, dominația proprietarilor de sclavi.

Totuși, în alte teritorii, această metodă comodă s-a dovedit inaplicabilă. Atunci Sudul a făcut încă un pas și, trecînd peste Congres, s-a adresat Curții supreme a Statelor Unite. Această curte, care numără nouă judecători, din care cinci din Sud, era de multă vreme instrumentul cel mai docil al proprietarilor de sclavi. În 1857, în faimoasa afacere Dred Scott¹⁸⁴, ea a hotărît că fiecare cetățean american are dreptul să ia cu sine în orice teritoriu orice proprietate recunoscută de constituție. Constituția consideră sclavi drept o proprietate și obligă guvernul Uniunii să apere această proprietate. Prin urmare, pe baza constituției, proprietarii de sclavi îi pot sili pe sclavii lor să muncească pe teritorii, iar fiecare proprietar de sclavi în parte are astfel posibilitatea să introducă sclavia în teritoriile pînă acum libere, împotriva voinței majorității coloniștilor. Adunările legislative din teritorii erau lipsite de dreptul de a interzice sclavia, iar

Congresul, alături de guvernul Uniunii, avea obligația de a-i apăra pe pionierii sistemului sclavagist.

Dacă compromisul Missouri din 1820 a extins granița geografică a sclaviei în teritorii, dacă bill-ul Kansas-Nebraska din 1854 a desființat orice graniță geografică și a pus în locul ei o barieră politică, voința majorității coloniștilor, prin hotărîrea ei din 1857, Curtea supremă a Statelor Unite a dărîmat și această barieră politică, transformînd toate teritoriile republicii, actuale și viitoare, din pepiniere de state libere în pepiniere ale sclaviei.

În același timp, sub guvernul Buchanan, în statele din nord se aplica în mod necruțător legea mai aspră, emisă în 1850, cu privire la extrădarea sclavilor fugari¹⁸⁵. Pare-se că misiunea constituțională a Nordului era să prindă sclavii fugari pentru proprietarii de sclavi din Sud. Pe de altă parte, pentru a împiedica pe cît posibil colonizarea teritoriilor cu coloniști liberi, partidul proprietarilor de sclavi a zădărnicit toate măsurile de creare a unui așa-numit fond al pămînturilor libere (Freesoil-Massregel), adică măsurile care trebuiau să asigure în mod gratuit coloniștilor o anumită suprafață din pămînturile necultivate ale statului¹⁸⁶.

Steaua care a călăuzit atît politica internă cît și politica externă a Statelor Unite au fost interesele proprietarilor de sclavi. În realitate Buchanan a obținut postul de președinte datorită faptului că a editat manifestul Ostende, în care acapararea Cubei, fie prin cumpărare, fie prin forța armelor, era proclamată marea sarcină a politicii naționale¹⁸⁷. În timpul guvernării lui, Mexicul de nord fusese deja împărțit între speculanții de pămînt americani, care așteptau cu nerăbdare semnalul, pentru a se năpusti asupra statelor Chihuahua, Coahuila și Sonora¹⁸⁸. Neconținutele expediții piraterești întreprinse de flibustieri împotriva statelor din America centrală au fost și ele dirijate de Casa Albă din Washington. Această politică externă, al cărei scop fățiș era cucerirea de noi ținuturi în vederea extinderii sclaviei și a dominației proprietarilor de sclavi, era strîns legată de *reluarea comerțului cu sclavi*¹⁸⁹, sprijinită pe ascuns de guvernul Uniunii. La 20 august 1859, însuși St. A. Douglas a declarat în senatul american: în ultimul an au fost aduși din Africa mai mulți negri decît în oricare din anii precedenți, chiar în comparație cu timpurile cînd comerțul cu sclavi mai era încă îngăduit prin lege; numărul sclavilor aduși în ultimul an se ridică la 15 000.

Extinderea sclaviei prin forța armelor în afară era scopul recunoscut al politicii naționale; în realitate, Uniunea a devenit sclava celor 300 000 de proprietari de sclavi care stăpînesc Sudul. La acest rezultat au dus o serie de compromisuri pe care Sudul le datorește alianței sale cu democrații din Nord. Din cauza aceleiași alianțe au eșuat pînă acum toate încercările, repetate periodic începînd din 1817, de a se opune rezistență presiunilor din ce în ce mai mari, exercitate de proprietarii de sclavi. În cele din urmă a intervenit un moment de cotitură.

Nici n-a trecut bine prin parlament bill-ul Kansas-Nebraska, care desființa granița geografică a sclaviei și făcea ca introducerea acestei sclavii în noile teritorii să depindă de voința majorității coloniștilor, cînd emisarii înarmați ai proprietarilor de sclavi, o adunătură limitrofă din Missouri și Arkansas, s-au năpustit, cu cuțitul de vînătoare într-o mîină și revolverul în cealaltă, asupra Kansasului și, prin acte de o sălbăcie fără seamăn, au încercat să-i alunge pe coloniști din teritoriul pe care-l colonizaseră. Aceste incursiuni pirateresti s-au bucurat de sprijinul guvernului central de la Washington. De aici o reacție extrem de puternică. În tot Nordul, dar mai cu seamă în nord-vest, s-a constituit o organizație de ajutorare al cărei scop era sprijinirea Kansasului cu oameni, arme și bani¹⁹⁰. Din această organizație de ajutorare a luat naștere *partidul republican*, care își datorește, așadar, apariția luptei pentru Kansas. După ce tentativa de a transforma prin forța armelor Kansasul într-un *teritoriu sclavagist* a eșuat, Sudul a încercat să ajungă la același rezultat prin intrigi politice. Guvernul Buchanan a depus toate eforturile pentru ca, prin măsuri coercitive, să oblige Kansasul să intre în componența Statelor Unite ca *stat sclavagist*, impunîndu-i o constituție sclavagistă. De aici a pornit o nouă luptă, care de astă dată s-a desfășurat mai cu seamă în cadrul Congresului de la Washington. Chiar St. A. Douglas, liderul democraților din Nord, s-a ridicat acum (1857—1858) cu hotărîre împotriva guvernului și a aliaților săi din Sud, deoarece impunerea unei constituții sclavagiste contravenea principiului suveranității coloniștilor, cuprins de bill-ul Nebraska din 1854. Douglas, senatorul statului Illinois, situat în nord-vest, și-ar fi pierdut, firește, toată influența dacă ar fi vrut să recunoască Sudului

dreptul de a răpi pe calea armelor sau prin hotăriri ale Congresului teritoriilor colonizate de Nord. În felul acesta, lupta pentru Kansas, care a dus la formarea *partidului republican*, a constituit totodată și cauza primei *sciziuni din sinul partidului democrat*.

Partidul republican și-a formulat primul său program cu prilejul alegerilor prezidențiale din 1856. Deși candidatul acestuia, John Frémont, n-a reușit în alegeri, uriașul număr de voturi întrunit de el a dovedit fără doar și poate creșterea rapidă a partidului, în special în nord-vest. În cadrul celei de-a doua Convenții naționale, întrunite înainte de alegerile prezidențiale (17 mai 1860), republicanii și-au repetat programul din 1856, îmbogățit numai cu câteva completări. Conținutul principal al acestui program era următorul: sclaviei nu i se mai acordă nici o palmă de noi teritorii; trebuie să se pună capăt politicii externe piratești; este înfierată reluarea comerțului cu sclavi; în sfârșit, trebuie să fie emise legi cu privire la pământurile libere, pentru stimularea colonizării libere.

Cel mai important punct al acestui program era că sclaviei nu i se mai acorda nici o palmă de noi teritorii, — dimpotrivă, ea trebuia să rămână o dată pentru totdeauna îngrădită în hotarele acelor state în care fusese deja consfințită prin lege. În felul acesta, sclavia era în mod formal limitată; existența statelor sclavagiste ale Uniunii atârna însă de extinderea continuă a teritoriului și de răspîndirea continuă a sclaviei dincolo de vechile ei granițe.

Cultivarea cu ajutorul sclavilor a produselor de export din Sud — bumbac, tutun, zahăr etc. — este rentabilă numai în cazul când este efectuată de grupuri mari de sclavi, în proporții de masă și pe suprafețe întinse, cu o fertilitate naturală care nu reclamă decît o muncă primitivă. Culturile intensive, care nu depind atît de fertilitatea terenului, cît de investițiile de capital, de gradul de pregătire și energia muncitorului, contravin chiar esenței sclaviei. De aici transformarea rapidă a unor state ca Maryland și Virginia, care înainte foloseau munca sclavilor la producerea articolelor de export, în state-pepinieră de sclavi, pe care aveau să-i exporte apoi în regiunile îndepărtate din sud. Pînă și în Carolina de Sud, unde sclavii formează $\frac{4}{7}$ din populație, cultura bumbacului este aproape staționară de ani de zile

din cauza secăturii solului. Ba mai mult, prin forța împrejurărilor, Carolina de Sud s-a transformat în parte într-un stat-pepinieră de sclavi, dat fiind că vinde anual sclavi statelor din extremitatea de sud și de sud-vest pentru suma de 4 000 000 de dolari. De îndată ce intervine un asemenea moment, se impune acapararea de noi teritorii, pentru ca o parte din proprietarii de sclavi cu sclavii lor să ocupe noi pământuri fertile, iar cealaltă parte, rămasă pe loc, să aibă o nouă piață pentru producerea și deci pentru vânzarea sclavilor. Așa, de pildă, nu încapе îndoială că fără alipirea provinciilor Louisiana, Missouri și Arkansas la Statele Unite, sclavia ar fi dispărut de mult în Virginia și în Maryland. La Congresul secesioniștilor din Montgomery, unul dintre liderii Sudului, senatorul Toombs, a formulat cum nu se poate mai bine legea economică care cere extinderea continuă a teritoriilor sclaviei :

„Dacă nu va avea loc o extindere considerabilă a teritoriului sclavagist — a spus el —, atunci peste 15 ani va trebui să se îngăduie sclavilor să fugă de albi, sau albi vor fi nevoiți să fugă de sclavi”.

Reprezentanța diferitelor state în Camera reprezentanților din Congres depinde, după cum se știe, de numărul populației respective. Cum populația statelor libere crește incomparabil mai repede decît populația din statele sclavagiste, numărul reprezentanților Nordului trebuia să depășească foarte curînd numărul reprezentanților Sudului. De aceea, centrul propriu-zis al puterii politice a Sudului se mută tot mai mult în senatul american, unde fiecare stat, indiferent de numărul populației lui, este reprezentat de doi senatori. Pentru a-și menține influența în senat, iar prin senat și hegemonia în cadrul Statelor Unite, Sudul avea, așadar, nevoie de o continuă formare de noi state sclavagiste. Acest lucru era însă posibil numai prin cucerirea de pământuri străine, cum s-a întîmplat cu Texasul, sau prin transformarea teritoriilor care aparțineau Statelor Unite mai întîi în teritorii sclavagiste, iar apoi în state sclavagiste, cum s-a întîmplat în Missouri, Arkansas și altele. *John Calhoun*, pe care proprietarii de sclavi îl admiră ca pe omul lor de stat par excellence, a declarat încă la 19 februarie 1847 în senat că numai acesta asigură Sudului echilibrul de forțe, că pentru a menține în senat acest echilibru între Sud

STATELE UNITE ALE AMERICI ÎN AJUNUL RĂZBOIULUI CIVIL (1861—1865)

și Nord se impune extinderea teritoriului sclavagist, și că tocmai aceasta justifică încercările Sudului de a crea cu forța noi state sclavagiste.

În sfârșit, numărul adevăraților proprietari de sclavi din sudul Uniunii nu trece de 300 000, o oligarhie restrânsă, căreia i se opun multe milioane de așa-numiți „albi săraci” (poor whites), a căror masă a crescut neconținut în urma concentrării proprietății funciare și a căror situație poate fi comparată numai cu situația plebeilor romani din timpul celei mai cumplite decăderi a Romei. Numai prin acapararea și perspectiva acaparării de noi teritorii, ca și prin expediții pirateresti, se poate ajunge la o împăcare a intereselor acestor „albi săraci” cu cele ale proprietarilor de sclavi, se poate canaliza setea lor nepotolită de acțiune pe un făgaș neprimejdios, și pot fi ademeniți de perspectiva că o dată vor deveni ei înșiși proprietari de sclavi.

Așadar, îngrădirea sclaviei în hotarele vechiului ei teritoriu trebuia să ducă, conform legii economice, la dispariția ei treptată, să desființeze hegemonia politică exercitată de statele sclavagiste cu ajutorul Senatului și, în sfârșit, să expună oligarhia sclavagistă primejdiilor care o amenințau în interiorul propriilor ei state din partea „albilor săraci”. Așadar, prin principiul lor că de acum încolo orice extindere a teritoriilor sclavagiste trebuie să fie interzisă prin lege, republicanii au tăiat înseși rădăcinile dominației proprietarilor de sclavi. Victoria republicanilor în alegeri trebuia să ducă, prin urmare, la o luptă deschisă între Nord și Sud. Dar chiar această victorie în alegeri era condiționată, după cum s-a arătat mai sus, de sciziunea din tabăra democraților.

Încă lupta pentru Kansas a provocat o sciziune între partidul adepților sclaviei și aliații lui — democrații din Nord. Aceleași certuri au izbucnit din nou, dar într-o formă mai generală, acum, în timpul alegerilor prezidențiale din 1860. Democrații din Nord, în frunte cu candidatul lor, Douglas, au făcut ca introducerea sclaviei în teritorii să depindă de voința majorității coloniștilor. Partidul proprietarilor de sclavi, în frunte cu candidatul lor, Breckinridge, a susținut că din constituția Statelor Unite, după cum a declarat și Tribunalul suprem, sclavia decurge în mod legitim; chipurile, sclavia în sine exista deja în mod legal în toate

teritoriile și nu are nevoie de nici o naturalizare specială. Prin urmare, în timp ce republicanii interziceau orice extindere a teritoriilor sclavagiste, partidul sudiștilor revendica toate teritoriile republicii ca fiind domenii garantate prin lege. Proprietarii de sclavi declarau acum că este lege pentru toate teritoriile Uniunii ceea ce încercaseră să facă, pentru a servi drept exemplu, cu Kansasul, și anume să impună unui teritoriu sclavia cu ajutorul guvernului central, împotriva voinței coloniștilor. Liderii *democraților* nu puteau face o asemenea concesie, deoarece aceasta n-ar fi dus decât la dezertarea armatei lor în tabăra republicanilor. Pe de altă parte, partidul proprietarilor de sclavi nu se putea mulțumi cu „suveranitatea coloniștilor” propusă de Douglas. Ceea ce voia el să realizeze trebuia realizat în următorii 4 ani sub noul președinte; aceasta putea fi realizat numai cu mijloacele guvernului central și nu suporta nici o altă amânare. Proprietarilor de sclavi nu le-a scăpat din vedere că se forma o nouă putere, *Nord-vestul*, a cărei populație aproape că s-a dublat în perioada 1850—1860 și e aproape egală ca număr cu populația albă din statele sclavagiste. Această putere nu era înclinată nici prin tradiții, nici prin temperament și nici prin modul de viață să se tîrască din compromis în compromis, asemenea vechilor state din nord-est. Pentru Sud, Uniunea avea valoare numai în măsura în care îi pune la îndemînă puterea federală ca mijloc de înfăptuire a politicii proprietarilor de sclavi. În caz contrar, pentru el era mai bine s-o rupă chiar acum decât să contemple timp de încă 4 ani dezvoltarea partidului republican și avîntul Nord-vestului, pentru a începe apoi lupta în condiții dezavantajoase. Prin urmare, partidul proprietarilor de sclavi a jucat va banque! Cînd democrații din Nord au refuzat să mai joace rolul „albilor săraci” din Sud, acesta, fărîmițînd voturile, i-a asigurat lui Lincoln victoria și a folosit apoi această victorie drept pretext pentru a scoate sabia din teacă.

Întreaga mișcare s-a bazat și se bazează, după cum se vede limpede, pe *problema sclaviei*. Nu în sensul dacă sclavii trebuie sau nu să fie emancipați imediat în interiorul statelor sclavagiste existente, ci dacă cei 20 000 000 de cetățeni liberi ai Nordului trebuie să se supună în continuare unei oligarhii formate din 300 000 de proprietari de sclavi; dacă

uriașele teritorii ale republicii trebuie să devină pepiniere de state libere sau pepiniere ale sclaviei; în sfârșit, dacă politica națională a Uniunii trebuia să facă din extinderea, pe calea armelor, a sclaviei în Mexic, America centrală și de Sud deviza ei.

Într-un alt articol vom analiza afirmația făcută de presa londoneză că Nordul trebuie să salute secesiunea ca singura rezolvare posibilă, de altfel și cea mai avantajoasă, a conflictului.

Scris de K. Marx
la 20 octombrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 293
din 25 octombrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Războiul civil din Statele Unite

„Lasă-l să plece, nu e vrednic de mînia ta!” Acest sfat dat de Leporello iubitei părăsite a lui Don Juan, înțelepciunea de stat engleză îl dă iarăși și iarăși — nu de mult și prin gura lordului John Russell — Nordului Statelor Unite. Dacă Nordul va lăsa Sudul să plece, el nu va mai avea nici o contingentă cu sclavia, va scăpa de istoricul său păcat originar și va crea baza unei dezvoltări noi, mai înalte.

Într-adevăr, dacă Nordul și Sudul ar reprezenta două state de sine stătătoare, ca, de pildă, Anglia și Hanovra, separarea lor nu ar fi mai dificilă decît a fost separarea Angliei de Hanovra ¹⁹¹. Numai că „Sudul” nu este nici un ținut net delimitat de Nord din punct de vedere geografic și nici o entitate din punct de vedere moral. El nu este în general o țară, ci o lozincă de luptă.

Sfatul ca despărțirea să se facă prin bună înțelegere presupune că, deși în războiul civil Confederația statelor din sud este partea agresoare, cel puțin duce acest război în scop de apărare. Există părerea că partidul proprietarilor de sclavi nu urmărește decît să unească ținuturile în care a dominat pînă acum într-un grup de state de sine stătătoare și să le scoată de sub dominația Uniunii. Nimic mai greșit. „Sudul are nevoie de întregul său teritoriu. El vrea și trebuie să-l aibă”. Acesta a fost strigătul de luptă cu care secesioniștii au năvălit în Kentucky. Prin „întregul teritoriu” al Sudului înțeleg, în primul rînd, toate așa-numitele *state de graniță* (border states), Delaware, Maryland, Virginia, Carolina de Nord, Kentucky, Tennessee, Missouri și Arkansas. În afară de aceasta, secesioniștii revendică și întregul teritoriu de la sud de linia care se întinde de la extremitatea de nord-vest a statului Missouri pînă la Oceanul Pacific. Prin urmare, ceea ce proprietarii de sclavi numesc „Sud”

cuprinde mai bine de trei sferturi din posesiunile de pînă acum ale Uniunii. O mare parte din teritoriul pe care-l pretind ei se mai află în stăpînirea Uniunii și mai întii trebuie smuls din mîinile ei. În ceea ce privește așa-numitele state de graniță, chiar și cele care se află în stăpînirea Confederației, ele n-au fost niciodată *state sclavagiste în adevăratul înțeles al cuvîntului*. Mai degrabă ele reprezintă posesiuni ale Statelor Unite, în care sistemul sclaviei și sistemul muncii libere există unul alături de celălalt și luptă pentru dominație, reprezentînd adevăratul cîmp de luptă dintre Sud și Nord, dintre sclavie și libertate. Războiul pe care-l duce Confederația statelor din sud nu este, așadar, un război de apărare, ci un război de cotropire, un război pentru extinderea și eternizarea sclaviei.

Lanțul de munți care începe în Alabama și se întinde spre nord pînă la Fluviul Hudson — de parcă ar forma coloana vertebrală a Statelor Unite — despică așa-numitul Sud în trei părți. Ținutul muntos, format de Munții Alegani, cu cele două lanțuri ale lor paralele, Cumberland în vest și Blue Mountains (Munții Albaștri) în est, desparte, înfigîndu-se ca un pinten, cîmpia de pe coasta de vest a Oceanului Atlantic de cîmpia din văile de sud ale fluviului Mississippi. Amîndouă aceste cîmpii, despărțite între ele de ținutul muntos, cu uriașele lor terenuri mlăștinoase pe care se cultivă orezul și cu întinsele plantații de bumbac, formează adevărata zonă a sclaviei. Ținutul muntos, care pătrunde ca un pinten lung pînă în inima teritoriului sclavagist, cu aerul său proaspăt, cu clima sa sănătoasă și cu pămîntul bogat în cărbune, sare, calcar, minereu de fier, aur, într-un cuvînt cu toate materiile prime necesare unei dezvoltări industriale multilaterale, este de pe acum în cea mai mare parte a sa o țară liberă. Date fiind proprietățile lui fizice, pămîntul poate fi cultivat aici cu succes numai de țărani parcelari liberi. Sistemul sclavagist a vegetat în aceste locuri numai sporadic și n-a prins niciodată rădăcini. Locuitorii acestui ținut muntos formează în cea mai mare parte nucleul populației libere a așa-numitelor state de graniță, populație care, în scopul autoconservării, se și situează de partea Nordului.

Să analizăm una cîte una părțile regiunii disputate.

Delaware, stat de graniță situat în partea cea mai de nord-est, se află realmente și moralmente în stăpînirea Uniunii. Toate încercările secesioniştilor de a forma aici cel puțin o fracțiune de partid favorabilă lor au eşuat chiar de la

Începutul războiului datorită unității de vederi a populației. Contingentul de sclavi din acest stat este de mult pe cale să dispară. Numai în perioada 1850—1860 numărul sclavilor s-a redus la jumătate, astfel încît în prezent Delaware numără, la un total al populației de 112 218 oameni, numai 1 798 de sclavi. Cu toate acestea, Confederația statelor din sud revendică Delaware-ul, și din punct de vedere militar Nordului i-ar fi într-adevăr imposibil să-l mențină în momentul în care Sudul ar pune stăpînire pe Maryland.

Conflictul amintit mai sus dintre regiunea muntoasă și regiunea de șes are loc chiar și în *Maryland*. La un total al populației de 687 034 de oameni există aici 87 188 de sclavi. Că majoritatea zdrobitoare a populației este de partea Uniunii, au dovedit-o încă o dată în mod neîndoielnic recente alegeri generale pentru Congresul de la Washington. Armata Uniunii, cu un efectiv de 30 000 de oameni, care în prezent ține sub ocupație Marylandul, trebuie nu numai să servească ca rezervă armatei de la Potomac, dar și să-i țină în frîu pe rebelii proprietari de sclavi din interiorul țării. Aici se observă același fenomen ca și în alte state de graniță, unde principala masă a populației este de partea Nordului, iar partidul proprietarilor de sclavi, neînsemnat din punct de vedere numeric, este de partea Sudului. Partidul proprietarilor de sclavi compensează faptul că e puțin numeros prin mijloacele puterii, pe care i le-au asigurat monopolul îndelungat asupra tuturor funcțiilor de stat, îndeletnicirea din generație în generație cu intrigi politice și concentrarea în cîteva mîini a unor averi fabuloase.

Virginia reprezintă în momentul de față marea tabără militară în care armata principală a secesioniștilor și armata principală a Uniunii se înfruntă una pe alta. În regiunile muntoase din nord-vestul Virginiei numărul sclavilor se ridică la 15 000, în timp ce populația liberă, care depășește de 20 de ori acest număr, este formată în cea mai mare parte din țărani independenți. Dimpotrivă, cîmpia din estul Virginiei numără aproape o jumătate de milion de sclavi; principala ei sursă de venituri o constituie creșterea și vînzarea negrilor în statele din Sud. Cînd capii rebelilor din cîmpie au trecut, cu ajutorul intrigilor, prin Adunarea legislativă din Richmond, decretul cu privire la secesiune și s-au grăbit să deschidă armatei din Sud porțile Virginiei, nord-vestul Virginiei s-a separat de secesioniști, a format un stat nou și

acum, sub steagul Uniunii, își apără cu arma în mână pământul împotriva invadatorilor din Sud.

Tennessee, cu o populație de 1 109 847 de locuitori, dintre care 275 784 sclavi, se află în mînile Confederației statelor din sud, care a supus întreaga țară legilor marțiale și unui sistem de proscripții ca pe vremea triumviratelor romane. Cînd în iarna anului 1861 proprietarii de sclavi au propus convocarea unei convenții naționale, care urma să se pronunțe pro sau contra secesiunii, majoritatea populației a respins convocarea oricărei convenții pentru a înlătura orice pretext în vederea unei mișcări secesioniste. Mai tîrziu, cînd Tennessee a fost deja cîmpit de trupele Confederației statelor din sud, care a instituit acolo un sistem de teroare, mai mult de o treime din alegători s-au pronunțat în alegeri în favoarea Uniunii. Adevăratul centru de rezistență împotriva partidului proprietarilor de sclavi îl formează aici, ca în mai toate statele de graniță, regiunea muntoasă, *Tennessee-ul de Est*. La 17 iunie 1861 s-a întrunit la Greenville o Convenție națională a Tennessee-ului de Est, care s-a pronunțat în favoarea Uniunii, l-a ales ca delegat pentru senatul din Washington pe fostul guvernator al statului, Andrew Johnson, unul dintre cei mai înfocați adepți ai Uniunii, și a publicat o „*declaration of grievances*”, o reclamație, care demasca toate formele de înșelăciune, intrigă și intimidare, cu ajutorul cărora Tennessee-ul a fost „scos prin vot” („*hinausvotiert*”) din Uniune. De atunci Tennessee-ul de Est este ținut în șah de către secesioniști cu forța armelor.

Aceeași situație ca în Virginia de Vest și Tennessee-ul de Est există și în nordul Alabamei, în nord-vestul Georgiei și în nordul Carolinei de Nord.

Mai spre vest, în statul de graniță *Missouri*, care are 1 173 317 locuitori și 114 965 de sclavi — aceștia din urmă sînt concentrați mai cu seamă în partea de nord-vest a statului —, Convenția națională din august 1861 s-a pronunțat în favoarea Uniunii. Jackson, guvernatorul statului și unealta partidului proprietarilor de sclavi, s-a ridicat împotriva adunării legislative din Missouri și a fost declarat în afara legii; atunci el s-a așezat în fruntea bandelor înarmate, care au năvălit în Missouri din Texas, Arkansas și Tennessee cu scopul de a face acest stat să îngenuncheze în fața Confederației și a tăia cu sabia legătura lui cu Uniunea. În momentul de față Missouri constituie, alături de Virginia, principalul teatru al războiului civil.

New Mexico nu e un stat, ci doar un teritoriu în care, sub președinția lui Buchanan, au fost aduși 25 de sclavi, pentru ca în urma lor să se trimită de la Washington o constituție sclavagistă; *New Mexico*, după cum recunoaște chiar Sudul, n-a rîvnit de loc să se unească cu el. Sudul, în schimb, rîvnește la *New Mexico* și de aceea a trimis peste graniță din Texas o bandă de aventurieri înarmați. *New Mexico* a cerut guvernului Uniunii să-l apere de acești „eliberatori”.

Cititorul a observat, probabil, că noi punem un accent deosebit pe raportul numeric dintre sclavi și locuitorii liberi din diferitele state de graniță. Și, într-adevăr, acest raport este hotărîtor. El este termometrul cu care trebuie măsurată forța vitală a sistemului sclavagist. Sufletul întregii mișcări secesioniste este *Carolina de Sud*. Acest stat numără 402 541 de sclavi la 301 271 de locuitori liberi. Urmează apoi *Mississippi*, care a dat Confederației statelor din sud pe dictatorul ei, Jefferson Davis. Acest stat numără 436 696 de sclavi la 354 699 de locuitori liberi. Pe locul trei se situează *Alabama*, cu 433 132 de sclavi la 529 164 de locuitori liberi.

Ultimul dintre statele de graniță disputate de care mai trebuie să ne ocupăm este *Kentucky*. Istoria lui recentă este deosebit de caracteristică pentru politica Confederației statelor din sud. La 1 135 713 locuitori, *Kentucky* numără 225 490 de sclavi. În trei alegeri generale consecutive, la care a participat întregul popor — în iarna anului 1861, cînd s-au ales delegații la un congres al statelor de graniță, în iunie 1861, cînd au avut loc alegerile pentru Congresul de la Washington, în sfîrșit, în august 1861, la alegerile pentru Adunarea legislativă a statului *Kentucky* —, o majoritate din ce în ce mai mare s-a pronunțat în favoarea Uniunii. În schimb, Magoffin, guvernatorul statului *Kentucky*, și toți demnitarii acestui stat sînt adepți fanatici ai partidului proprietarilor de sclavi, ca și Breckinridge, reprezentantul statului *Kentucky* în senatul de la Washington, vicepreședintele Statelor Unite în timpul lui Buchanan și candidatul proprietarilor de sclavi în alegerile prezidențiale din 1860. Prea slabă pentru a cîștiga *Kentucky*-ul de partea secesiunii, influența partidului proprietarilor de sclavi a fost destul de puternică pentru a determina acest stat la începutul războiului să se declare neutru. Confederația a recunoscut neutralitatea, atîta timp cît a slujit scopurilor ei, atîta timp cît avea

de înfrînt rezistența întîmpinată în Tennessee-ul de Est. De îndată ce acest țel a fost însă atins, ea a început să bată cu patul armei în porțile Kentucky-ului, strigînd : „*Sudul are nevoie de întregul său teritoriu. El vrea și trebuie să-l aibă!*”

Bandele de tîlhari ale Confederației au pătruns în statul „neutru” simultan din sud-vest și sud-est. Kentucky s-a trezit din visul neutralității, Adunarea lui legislativă a trecut fățiș de partea Uniunii, a instituit pe lîngă guvernatorul trădător un comitet al securității publice, a chemat poporul la arme, l-a declarat pe Breckinridge în afara legii și a ordonat secesioniștilor să evacueze imediat teritoriul copleșit. Acesta a fost semnalul de începere a războiului. O armată a Confederației statelor din sud a pornit spre Louisville, în timp ce voluntari din Illinois, Indiana și Ohio se îndreptau spre Kentucky pentru a-l scăpa de misionarii înarmați ai sclaviei.

Încercările Confederației de a-și încorpora, de pildă, Missouri și Kentucky împotriva voinței acestor state dovedesc netemeinicia celor pretextate de ea, și anume că ar lupta pentru drepturile diferitelor state și împotriva încălcărilor acestora de către Uniune. Într-adevăr, Confederația recunoaște diferitelor state, pe care ea le socotește ca făcînd parte din „Sud”, dreptul de a se despărți de Uniune, în nici un caz însă dreptul de a rămîne în Uniune.

Nici statele sclavagiste propriu-zise, cu toată aparența de armonie pe care le-o dă pentru moment războiul în afară, dictatura militară înăuntru și sclavia pretutindeni, nu sînt totuși lipsite de elemente opoziționiste. Un exemplu grăitor îl constituie *Texasul*, cu 180 388 de sclavi la 601 039 de locuitori. Legea din 1845, în virtutea căreia *Texasul* intra în componența Statelor Unite ca stat sclavagist, îi dădea dreptul să formeze din teritoriul său nu numai unul, ci cinci state. În felul acesta *Sudul* ar fi cîștigat în senatul american zece voturi noi în loc de două, iar creșterea numărului de voturi în senat era principalul țel al politicii lui de atunci. Din 1845 pînă în 1860 proprietarii de sclavi au socotit însă cu neputință să împartă *Texasul*, unde populația germaună joacă un rol de seamă, fie chiar și numai în două state, pentru a nu da în cel de-al doilea stat partidului muncii libere precădere în detrimentul partidului sclaviei. Acest fapt dovedește cel mai bine cît de puternică este opoziția împotriva oligarhiei sclavagiste chiar în *Texas*.

Georgia este cel mai mare și cel mai populat stat sclavagist. Din numărul total al populației de 1 057 327 de locuitori, sclavii reprezintă 462 230, adică aproape jumătate. Cu toate acestea, partidul proprietarilor de sclavi n-a reușit să sancționeze pînă acum în Georgia, printr-un referendum, constituția impusă Sudului în Montgomery.

În cadrul Convenției naționale a statului *Louisiana*, care s-a întrunit la 21 martie 1861 la New Orleans, Roselius, veteranul politic al statului, a declarat :

„Constituția Montgomery nu este o constituție, ci o conspirație. Ea nu instituie un guvern popular, ci o *oligarhie odioasă și fără scrupule*. Poporul nu i s-a îngăduit să participe la acest eveniment. Convenția din Montgomery a săpat groapa libertății politice, și acum sîntem chemați să luăm parte la funeraliile ei”.

De fapt, oligarhia celor 300 000 de proprietari de sclavi a folosit Congresul din Montgomery nu numai pentru a proclama separarea Sudului de Nord, ci și pentru a modifica structura internă a statelor sclavagiste, pentru a supune cu desăvîrșire acea parte a populației albe care-și mai menținuse o oarecare independență sub oblăduirea constituției democratice a Uniunii. Încă în perioada 1856—1860, liderii politici, juriștii, moraliștii și teologii partidului proprietarilor de sclavi s-au străduit să dovedească nu atît caracterul legitim al sclaviei negrilor, cît faptul că culoarea pielii nu prezintă nici o importanță în această problemă și că pretutindeni clasa muncitoare a fost creată pentru sclavie.

Se vede, așadar, că războiul Confederației statelor din sud este un război de cotropire în adevăratul înțeles al cuvîntului, un război de extindere și eternizare a sclaviei. Cea mai mare parte a statelor de graniță și a teritoriilor se află încă în stăpînirea Uniunii, de partea căreia s-au situat întii cu ajutorul urnei de vot, apoi cu arma în mînă. Confederația însă le socotește ca aparținînd „Sudului” și caută să le smulgă Uniunii. În statele de graniță, pe care Confederația a reușit, deocamdată, să le ocupe, ținuturile de munte relativ libere sînt ținute în frîu cu ajutorul stării de asediu. În ceea ce privește statele sclavagiste propriu-zise, aici Confederația înlătură democrația de pînă acum, înlocuind-o cu oligarhia nelimitată a celor 300 000 proprietari de sclavi.

Renunțarea la planurile ei de cucerire ar fi însemnat din partea Confederației statelor din sud că-și recunoaște lipsa de viabilitate și că renunță la țelul urmărit de sece-

siune. Secesiunea a avut loc numai pentru că în cadrul Uniunii transformarea statelor de graniță și a teritoriilor în state sclavagiste nu mai părea posibilă. Pe de altă parte, cedînd în mod pașnic Confederației statelor din sud ținuturile disputate, Nordul ar fi pus la dispoziție republicii sclavagiste mai bine de trei pătrimi din întregul teritoriu al Statelor Unite. Nordul ar fi pierdut în întregime țărmlul Golfului Mexic și al Oceanului Atlantic, cu excepția fișiei înguste care se întinde de la Golful Penobscot pînă la Golful Delaware, și și-ar fi tăiat el însuși orice legătură cu Oceanul Pacific. Missouri, Kansas, New Mexico, Arkansas și Texas ar fi avut aceeași soartă ca și California¹⁹². Marile state agrare situate în bazinul dintre Munții Stîncoși și Munții Alegani, în văile fluviului Mississippi și ale afluenților acestuia, Missouri și Ohio, nefiind în stare să smulgă gurile fluviului Mississippi din mîinile puternice republicii sclavagiste din Sud, ostilă lor, ar fi fost silite de interesele lor economice să se separe de Nord și să se alăture Confederației statelor din sud. Aceste state din nord-vest ar fi atras, la rîndul lor, în vîltoarea secesiunii toate statele nordice situate mai spre est, poate doar cu excepția statelor Noii Anglii¹⁹³.

Astfel, în realitate n-ar fi avut loc o destrămare a Uniunii, ci o *reorganizare* a acesteia, o *reorganizare pe baza sclaviei*, sub controlul recunoscut al oligarhiei sclavagiste. Planul unei asemenea reorganizări a fost proclamat pe față de principalii oratori ai Sudului la Congresul din Montgomery și întruchipat în acel paragraf al noii constituții care acordă oricărui stat al vechii Uniuni dreptul de a se alipi în mod liber noii Confederații. Sistemul sclavagist ar fi contaminat întreaga Uniune. În statele nordice, unde sclavia negrilor este practic irealizabilă, clasa muncitoare albă ar fi fost redusă treptat la nivelul iloților¹⁹⁴. Aceasta ar fi corespuns întru totul principiului proclamat sus și tare că numai anumite rase merită să se bucure de libertate și că, dacă în Sud negrii sînt aceia care au parte de munca cea mai grea, în Nord au parte de ea germanii și irlandezii sau urmașii lor direcți.

Prin urmare, actuala luptă dintre Sud și Nord nu este altceva decît o luptă între două sisteme sociale, sistemul sclaviei și sistemul muncii libere. Această luptă a izbucnit, pentru că cele două sisteme nu mai pot coexista în mod

pașnic pe continentul nord-american. Ea nu se poate încheia decît prin victoria unuia din aceste sisteme.

Dacă statele de graniță, aceste ținuturi disputate, în care ambele sisteme au luptat pînă acum pentru dominație, sînt un ghimpe în trupul Sudului, nu putem tăgădui că, pe de altă parte, în desfășurarea de pînă acum a războiului, ele au constituit punctul cel mai slab al Nordului. La porunca conspiratorilor din Sud, o parte a proprietarilor de sclavi din aceste districte au afișat o loialitate fățarnică față de Nord; o altă parte a socotit într-adevăr că, potrivit intereselor ei reale și concepțiilor ei tradiționale, trebuie să meargă alături de Uniune. Și una, și cealaltă au paralizat în aceeași măsură Nordul. Grija de a nu pierde bunăvoința „loialilor” proprietari de sclavi din statele de graniță, teama de a nu-i arunca în brațele secesioniștilor, într-un cuvînt atenția delicată față de interesele, prejudecățile și susceptibilitățile acestor aliați îndoielnici a slăbit din cale-afară chiar de la începutul războiului guvernul Uniunii, l-a împins la jumătăți de măsură, l-a silit să ascundă cu fățarnicie principiul războiului și să cruțe punctul cel mai vulnerabil al dușmanului, rădăcina răului — *sclavia însăși*.

Dacă încă nu de mult Lincoln a respins fără curaj proclamația Missouri a lui Frémont cu privire la eliberarea negrilor care aparțin rebelilor¹⁹⁵, aceasta s-a întîmplat numai de teamă față de protestul vehement al „loialilor” proprietari de sclavi din Kentucky. Cu toate acestea a intervenit un moment de cotitură. Kentucky — ultimul dintre statele de graniță — a fost atras în lupta dintre Sud și Nord. O dată cu începerea adevăratului război pentru statele de graniță, chiar în aceste state de graniță, deznodămîntul luptei nu va mai depinde de tratativele diplomatice și parlamentare. O parte a proprietarilor de sclavi va lepăda masca loialității, cealaltă se va mulțumi cu perspectiva unei despăgubiri bănești, ca acelea plătite de Marea Britanie plantatorilor din Indiile occidentale¹⁹⁶. Înseși evenimentele impun proclamarea lozincii hotărîtoare — *eliberarea sclavilor*.

Că și cei mai îndărătnici militanți ai partidului democrat și diplomații Nordului au ajuns, independent de voința lor, la această concluzie o dovedesc cîteva declarații făcute în ultima vreme. Generalul Cass, ministru de război sub Buchanan și pînă în prezent unul dintre cei mai zeloși adepți ai Sudului, declară într-un mesaj public că eliberarea sclavilor este condiția sine qua non pentru salvarea Uniunii.

Dr. Brownson, liderul partidului catolic din Nord, după propriile sale cuvinte, cel mai energic adversar al mișcării aboliționiste în perioada 1836—1860, publică în ultimul număr, din octombrie, al organului său de presă „Revue”¹⁹⁷, un articol în favoarea eliberării sclavilor.

„Dacă noi — spune el printre altele — am luptat pînă acum împotriva abolirii sclaviei, considerînd-o periculoasă pentru Uniune, cu atît mai hotărît trebuie să ne ridicăm împotriva menținerii sclaviei acum, cînd ne-am convins că continuarea sclaviei este incompatibilă cu existența Uniunii sau cu existența națiunii noastre ca republică liberă”.

În sfîrșit, „World”¹⁹⁸, un organ de presă newyorkez al diplomaților guvernului de la Washington, încheie unul din ultimele sale articole fulminante îndreptate împotriva aboliționistilor cu cuvintele :

„În ziua în care se va hotărî care din două — sclavia sau Uniunea — trebuie să piară, în acea zi se va pronunța sentința de moarte a sclaviei. Dacă Nordul nu poate învinge fără eliberare, atunci el va învinge cu ajutorul eliberării”.

Scris de K. Marx
la sfîrșitul lunii octombrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 306
din 7 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Criza din Anglia

Anglia se află astăzi, ca și acum 15 ani, în fața unei catastrofe care amenință să zdruncine din temelii întregul ei sistem economic. După cum se știe, *cartoful* constituia singura hrană a populației din Irlanda și a unei bune părți a populației muncitorești din Anglia, când boala cartofului, care a bîntuit în 1845 și 1846, a făcut să putrezească sursa de viață a irlandezilor. Rezultatele acestei catastrofe îngrozitoare se cunosc. Populația irlandeză a scăzut cu 2 000 000, din care o parte a pierit de foame, iar cealaltă a fugit peste Oceanul Atlantic. Totodată, acest uriaș dezastru a contribuit la victoria repurtată în Anglia de partidul adepților libertății comerțului. Aristocrația funciară engleză a fost silită să sacrifice unul dintre cele mai rentabile monopoluri ale ei, iar abrogarea legilor cerealelor a asigurat o bază mai largă și mai sănătoasă pentru reproducerea și întreținerea milioaneilor de oameni ai muncii.

Ceea ce era *cartoful* pentru agricultura irlandeză este *bumbacul* pentru cea mai importantă ramură a industriei Marii Britanii. De prelucrarea lui depinde existența unei mase a populației mai mari decît totalul locuitorilor Scoției sau decît $\frac{2}{3}$ din numărul actual al locuitorilor Irlandei. Potrivit recensămîntului din 1861, populația Scoției numără 3 061 117 oameni, iar cea a Irlandei numai 5 764 543 de oameni, în timp ce mai bine de 4 000 000 de oameni din Anglia și Scoția trăiesc direct sau indirect de pe urma industriei bumbacului. Ce-i drept, bumbacul n-a fost atins de nici o boală. De asemenea, producția bumbacului nu este monopol numai al cîtorva regiuni de pe glob. Dimpotrivă, nici o plantă din care se poate produce material pentru îmbrăcăminte nu este cultivată pe suprafețe atît de întinse în America, Asia și Africa. Monopolul statelor sclavagiste ale Uniunii americane asupra bumbacului nu este un monopol

natural, ci unul istoricește constituit. El a crescut și s-a dezvoltat o dată cu monopolul industriei engleze a bumbacului pe piața mondială. În 1793, la scurtă vreme după marile invenții din domeniul mecanicii făcute în Anglia, Ely Whitney, un quaker din Connecticut, a inventat cottonginul, mașina de egrenat bumbacul, care separă fibrele de bumbac de semințe. Înainte de această invenție, muncind cu încordare o zi întreagă, un negru abia dacă reușea să separe de semințe un pfund de fibre de bumbac. După inventarea cottonginului, o negresă bătrână putea să egreneze zilnic, fără nici o greutate, 50 pfunzi de fibre de bumbac, iar perfecționările aduse treptat au dublat ulterior eficacitatea acestei mașini. Acum, lanțurile care încătușau cultura bumbacului în Statele Unite au fost rupte. Ea s-a dezvoltat vertiginos, mină în mină cu industria engleză a bumbacului, devenind o mare putere comercială. În cursul acestei dezvoltări, Anglia părea că se îngrozește din când în când de monopolul bumbacului american ca de o stafie rău prevestitoare. Un asemenea moment a intervenit, de pildă, în perioada în care în coloniile engleze a fost înfăptuită eliberarea negrilor contra sumei de 20 000 000 l.st. S-a considerat riscant ca industria din Lancashire și Yorkshire să se întemeieze pe puterea absolută a biciului proprietarilor de sclavi din Georgia și Alabama, în timp ce poporul englez face sacrificii atât de mari pentru desființarea sclaviei în propriile sale colonii. Filantropia însă nu făurește istoria, și mai ales istoria comerțului. Asemenea temeri se iveau ori de câte ori recolta de bumbac din Statele Unite era slabă și când, pe deasupra, proprietarii de sclavi foloseau acest fenomen natural pentru a mai ridica în mod artificial, prin tot felul de combinații, prețul bumbacului. Atunci, proprietarii de filaturi și de țesătorii de bumbac din Anglia au amenințat cu o revoltă împotriva „regelui-bumbac”. S-au făcut tot felul de proiecte în vederea procurării bumbacului din surse asiatice și africane. Așa s-a întâmplat, bunăoară, în 1850. Dar recolta bogată de bumbac care a urmat după aceea în Statele Unite a potolit cu desăvârșire astfel de tendințe de eliberare, și într-adevăr, în ultimii ani, monopolul american asupra bumbacului a atins proporții aproape de neconceptuate înainte, în parte datorită legislației cu privire la libertatea comerțului, care desființa taxa vamală diferențială, percepută pînă acum pentru bumbacul cultivat de sclavi, în parte datorită progresului colosal înregistrat concomitent

de industria engleză a bumbacului și de cultura bumbacului în America în cursul ultimului deceniu. Încă în 1857 consumul de bumbac în Anglia s-a ridicat la aproximativ 1,5 miliarde de pfunzi.

Și deodată războiul civil din America amenință acest mare pilon al industriei engleze. În timp ce Uniunea blochează porturile statelor din Sud pentru a împiedica exportul de bumbac din recolta anului în curs, lipsindu-i astfel pe secesioniștii de principala lor sursă de venituri, Confederația abia că acordă acestei blocade o putere coercitivă prin hotărîrea ca, din proprie inițiativă, să nu se exporte nici un balot de bumbac, ci, dimpotrivă, Anglia să fie nevoită să-și transporte ea singură bumbacul din porturile din Sud. În felul acesta Anglia se va vedea silită să spargă blocada cu forța, să declare apoi război Uniunii și astfel să-și arunce spada în balanță de partea statelor sclavagiste.

De la începutul războiului civil din America prețul bumbacului a crescut în Anglia încontinuu, totuși o bună bucată de vreme a crescut într-o măsură mai mică decît era de așteptat. În general, se părea că lumea comercială engleză privea foarte flegmatic criza din America. Cauza acestui mod de a privi lucrurile cu sînge rece era evidentă. Întreaga recoltă americană de bumbac din ultimul an se afla încă de mult în Europa. Producția noii recolte nu se încărca niciodată pe vapoare înainte de sfîrșitul lunii noiembrie, iar această încărcătură rareori atingea proporții mai mari înainte de sfîrșitul lunii decembrie. Iată de ce pînă atunci era absolut indiferent dacă baloturile de bumbac rămîneau pe plantații sau, de îndată ce erau ambalate, erau expediate în porturile din Sud. Dacă la un moment dat, înainte de sfîrșitul anului, blocada ar fi încetat, Anglia ar fi putut conta cu toată încrederea că în martie sau în aprilie ea va primi obișnuita cantitate de bumbac, ca și cînd blocada nu ar fi avut loc niciodată. Lumea comercială engleză, în cea mai mare parte indusă în eroare de presa engleză, s-a lăsat legănata de iluzia că un spectacol de război, care va dura mai bine de 6 luni, se va sfîrși cu recunoașterea Confederației de către Statele Unite. Dar iată că la sfîrșitul lunii august pe piața din Liverpool au apărut nord-americani pentru a cumpăra de aici bumbac, în parte pentru a-l specula în Europa, în parte pentru a-l expedia înapoi în America de Nord. Această întîmplare nemaipomenită le-a deschis englezilor ochii. Ei au început să înțeleagă seriozitatea situa-

ției. Din momentul acela piața bumbacului din Liverpool se afla într-o stare de agitație febrilă; prețurile bumbacului au crescut curînd cu 100% peste nivelul lor mediu, iar specula cu bumbac a ajuns să fie tot atît de nerușinată ca și speculația din 1845 cu acțiuni ale companiilor de căi ferate. Filaturile și țesătorile din Lancashire și din alte centre ale industriei britanice a bumbacului și-au redus timpul de muncă pînă la 3 zile pe săptămînă, iar o parte din ele și-au oprit cu totul mașinile; influența nefastă pe care a avut-o acest fapt asupra celorlalte ramuri industriale nu s-a lăsat așteptată, și în prezent întreaga Anglie se cutremură văzînd cum se apropie cea mai mare catastrofă economică de care a fost vreodată amenințată.

Consumul de bumbac *indian* crește, firește, iar prețurile în creștere vor asigura un import și mai masiv de bumbac din străvechea lui patrie. Este totuși cu neputință ca în mod arbitrar să transformi radical în decurs de cîteva luni condițiile de producție și caracterul comerțului. De fapt, Anglia ispășește acum îndelungata ei administrare proastă în India. Actualele ei încercări spasmodice de a înlocui bumbacul american cu cel indian se lovesc de două mari piedici: lipsa de mijloace de comunicație și de transport din India și starea jalnică a țaranului indian, care nu-i permite să se folosească de conjunctura favorabilă din momentul de față. Dar, abstracție făcînd de aceasta, ca și de procesul de înobilare prin care trebuie să mai treacă bumbacul indian pentru a putea lua locul celui american, chiar și în cele mai favorabile condiții este nevoie de ani pentru ca India să poată produce cantitatea de bumbac necesară pentru export. Potrivit datelor statistice, peste 4 luni rezerva de bumbac din Liverpool va fi complet epuizată. Dar și această rezervă de bumbac va ajunge pentru perioada respectivă numai cu condiția ca proprietarii de filaturi și de țesătorii din Anglia să procedeze în proporții și mai mari la reducerea timpului de muncă la 3 zile pe săptămînă și oprirea totală a unei părți din mașini. Un asemenea mod de a acționa expune deja districtele industriale celor mai mari calamități sociale. Iar dacă blocada americană se va prelungi și după luna ianuarie, atunci ce va fi ?

Scris de K. Marx în jurul datei
de 1 noiembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 305
din 6 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Comerțul britanic

Londra, 2 noiembrie 1861

Dărilor de seamă ale ministerului comerțului din Anglia pe 9 luni, pînă la 30 septembrie 1861, indică o scădere considerabilă a exportului și o creștere și mai considerabilă a importului. Dacă comparăm listele de export pe ultimii 3 ani, ajungem la următoarele rezultate generale :

*Valoarea exportului pe 9 luni,
pînă la 30 septembrie*

1859	98 037 311 l.st.
1860	101 724 346 „
1861	93 795 332 „

Prin urmare, exportul pe anul curent, în comparație cu aceeași perioadă a anului 1860, a scăzut în total cu 7 929 014 l. st., cea mai mare parte a acestei scăderi, adică 5 671 730 l. st., datorîndu-se restrîngerii bruște a comerțului cu America. În ce măsură s-a răsfrînt scăderea generală a exportului, provocată de această pricină, asupra diferitelor ramuri ale comerțului englez, se poate vedea din tabelul de mai jos :

*Valoarea exportului în Statele Unite pe 9 luni,
pînă la 30 septembrie
(în l.st.)*

	1859	1860	1861
Bere și ale (bere englezescă)	78 060	78 843	25 642
Cărbune și antracit	144 556	156 665	200 244
Țesături de bumbac	2 753 782	2 776 472	1 130 973
Faianță și porțelan	448 661	518 778	191 606
Articole de galanterie și mode ..	1 204 085	1 083 438	542 312
Pinzeturi	1 486 276	1 337 778	493 654
Articole de fierărie și cuțitărie	865 066	776 772	446 095
Metale — fier, fontă	205 947	165 052	79 086

	1859	1860	1861
Bare, buloane, vergele	642 822	546 493	148 587
Șine de toate sorturile	744 505	665 619	168 657
Piese turnate	16 489	17 056	9 239
Produse finite	357 162	378 842	125 752
Oțel neprelucrat	372 465	457 490	216 246
Cupru în foi și cuie	99 422	44 971	10 005
Plumb brut	53 451	66 015	1 451
Tablă	935 692	833 644	274 488
Semințe oleaginoase	122 570	72 915	1 680
Sare	63 876	84 818	59 809
Mătăsuri, basmale, panglici	197 605	102 393	88 360
Alte articole de mătase	129 557	93 227	125 984
Sodă	439 584	399 153	142 311
Băuturi spirtoase (englezești)	53 173	56 423	12 430
Stofe de lână de toate sorturile	586 701	535 130	250 023
Diferite stofe, finet, pături etc. ..	1 732 224	1 612 284	652 399
Țesături din lână pieptănată	1 052 053	840 507	377 597
Total	14 785 784	13 698 778	5 671 630

În afară de reducerea datorată descreșterii comerțului cu America, se observă și o scădere generală a exportului cu 2 257 284 l. st. Cea mai mare parte a acestei scăderi s-a produs în cursul lunii septembrie, când prețul ridicat al bumbacului și creșterea corespunzătoare a prețurilor la produsele și firele de bumbac începuseră să exercite o influență puternică pe piețele Americii de Nord britanice, Indiilor orientale și Australiei. În cursul întregii perioade de 9 luni, până în septembrie 1861, Turcia și Germania au fost, după Statele Unite, țările care și-au redus cel mai mult consumul de mărfuri englezești. La exportul în Franța nu s-a observat o creștere cât de cât simțitoare, singura creștere care merită să fie semnalată limitându-se la un produs agricol, și anume lina de oi și de miei. În cursul primelor 9 luni ale anului 1860, Anglia a exportat în Franța 4 735 150 de pfunzi de lână în valoare de 354 047 l. st. În cursul perioadei corespunzătoare a anului curent, acest export a ajuns la 8 716 083 de pfunzi de lână, în valoare de 642 468 l. st. Dintre celelalte cifre cuprinse în dările de seamă cu privire la export nu mai prezintă un interes deosebit decât cele referitoare la Italia. Exportul englez în noul regat este evident în creștere, ceea ce explică, în mare măsură, simpatia englezilor pentru libertatea Italiei. Așa, de pildă, exportul de țesături de bumbac englezești în Sardinia, Toscana, Neapole și Sicilia a crescut de la 756 892 l. st. în 1860 la 1 204 287 l. st. în 1861; exportul de fire de bumbac — de la 348 158 l. st. în 1860

la 538 373 l. st. în 1861 ; exportul de produse din fier — de la 120 867 l. st. în 1860 la 160 912 l. st. în 1861.

Tabelele de import cuprind numai primele opt luni ale anului curent. Cifrele de mai jos arată volumul general al importului :

Valoarea reală a importului

1859	88 993 762	l.st.
1860	106 894 278	„
1861	114 588 107	„

Creșterea importului se explică mai ales prin sporirea considerabilă a cantității de griu cumpărat din străinătate. Suma cheltuită pe aceste cantități de griu a crescut de la 6 796 131 l. st. în primele 8 luni ale anului 1860 la 13 431 487 l. st. în perioada respectivă a anului 1861. În ceea ce privește bumbacul brut, cantitatea importată n-a scăzut decît foarte puțin în perioada la care ne referim, în timp ce prețul acestui articol a crescut simțitor, după cum se poate vedea din cifrele de mai jos :

Cantitatea de bumbac importat în cursul primelor 9 luni

	Greutatea (in chintale)	Valoarea (in l.st.)
1859	8 023 082	24 039 197
1860	10 616 347	28 940 676
1861	9 616 087	30 809 279

În Anglia nu există în momentul de față probleme politice generale. Totul și toți sînt absorbiți de problema industrială și de criza americană. Într-un articol anterior * v-am atras atenția asupra agitației febrile care domnește pe piața bumbacului din Liverpool. Într-adevăr, în ultimele două săptămîni aici s-au manifestat toate simptomele febrei de care a fost cuprinsă în 1845 speculația cu acțiuni ale companiilor de căi ferate. Chirurghi, dentiști, medici, avocați, bucătari, muncitori, funcționari și lorzi, actori și preoți, soldați și marinari, gazetari și profesoare, bărbați și femei — toți făceau speculă cu bumbac. Multe din cantitățile de bumbac care erau cumpărate, vindute și revindute se reduceau doar la 1, 2, 3 sau 4 baloturi. Cantitățile mai mari rămîneau în același depozit, deși își schimbau de cîte 20 de ori proprietarii. Cine cumpăra bumbac la ora 10 îl vin-

* Vezi volumul de față, pag. 325—328. — *Nota red.*

dea la ora 11 și obținea un câștig de $\frac{1}{2}$ de penny la fiecare pfund. Numeroase cantități de bumbac treceau astfel în decurs de 12 ore dintr-o mână într-alta. Săptămîna aceasta a intervenit însă o oarecare scădere a prețurilor datorită unei singure împrejurări, și anume faptului că șilingul reprezintă o cifră rotundă, fiind format din 12 pence, și că majoritatea a hotărît să-și vîndă bumbacul de îndată ce prețul lui va ajunge la 1 șiling pfundul. În consecință, pe neașteptate s-a produs o mare creștere a ofertei de bumbac și deci o scădere a prețului. Dar se poate ca aceasta să fie doar un fenomen trecător.

Cînd englezul se va obișnui cu gîndul că un pfund de bumbac poate costa 15 pence, stavila ridicată vremelnic în calea speculei va fi doborîtă și febra speculei va izbucni din nou cu o virulență îndoită. Într-o privință, această mișcare este favorabilă Statelor Unite: ea este ostilă celor care sînt pentru spargerea blocadei. În presă au și fost publicate proteste ale speculanților, în care se spune, nu fără temeii, că orice acțiuni cu caracter militar întreprinse de guvernul englez ar constitui de-a dreptul un act de nedreptate față de acei negustori care, contînd pe faptul că guvernul englez rămîne fidel principiului de neintervenție recunoscut de el în mod deschis, și-au făcut calcule, au speculat în țară, au trimis comenzi în străinătate și au cumpărat bumbac, evaluîndu-i prețul în funcție de toți factorii naturali probabili și posibili care ar putea influența acest preț.

În numărul de astăzi al revistei „Economist” este publicat un articol extrem de absurd, al cărui autor, pornind de la date statistice referitoare la populația și suprafața Statelor Unite, ajunge la concluzia că acolo ar fi destul loc pentru cel puțin șapte imperii vaste și că, de aceea, unioniștii ar trebui să renunțe la „visul la o dominație deplină”. Singura concluzie rațională pe care ar fi putut-o trage „Economist” din propriile sale date statistice este aceea că nordiștii, chiar dacă ar vrea, n-ar putea renunța la revendicările lor fără să lase pradă sclaviei vastele state și teritorii în care „sclavia mai dăinuiește încă, dar nu se poate menține ca instituție permanentă”. Autorul izbutește să ocolească această unică concluzie rațională.

În afară de propriile ei dificultăți comerciale, Anglia mai este neliniștită și din pricina situației critice a finanțelor franceze. Manevrela întreprinse de Banca Franței pentru a

opri scurgerea metalului nobil spre Anglia cu ajutorul polițelor de complezență primite de la Rothschild și alte firme mari au dus, cum era de așteptat, doar la o ameliorare vremelnică a situației dificile în care se află Franța. Acum ea a cerut pe rând ajutor băncilor din Berlin, Hamburg și Petersburg; dar toate aceste încercări, în loc să-i amelioreze situația, n-au făcut decât să arate cât de desperată este. Greutățile prin care trece acum guvernul francez reies din două măsuri la care s-a recurs în ultimele două săptămîni. Pentru a menține în circulație bonurile de tezaur, a fost necesar ca dobînda lor să fie majorată pînă la $7\frac{1}{2}\%$, iar lui Victor Emanuel i s-a dat dispoziția să amîne parțial plata ratelor scadente ale noului împrumut italian, în care capitaliștii francezi investiseră sume foarte mari. Acesta a satisfăcut, firește, cererea patronului său.

La Tuileries există acum două curente opuse care propun două remedii opuse în vederea vindecării temporare a bolii de care suferă finanțele. Adevărații bonapartiști, Persigny și Crédit mobilier clocesc un proiect prin care să supună Banca Franței controlului nemijlocit și total al guvernului, să o transforme într-o simplă anexă a vistieriei statului și să folosească puterea astfel obținută pentru emiterea nelimitată de bani de hîrtie ai statului, neconvertibili în aur. Celălalt curent, reprezentat de Fould și de alți renegați ai fostelor regimuri, propune un nou împrumut, care este apreciat, în mod diferit, după cele mai modeste calcule, la 16 000 000 l. st., iar după cele mai îndrăznețe — la 30 000 000 l. st.

Scris de K. Marx
la 2 noiembrie 1861

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 440 din 23 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Cronică economică

Londra, 3 noiembrie 1861

În momentul de față, în Anglia, atenția generală nu este atrasă de nici o problemă politică. Țara manifestă interes și pentru criza financiară, comercială și agrară din Franța, și pentru criza industrială din Anglia, și pentru lipsa de bum-bac, și pentru problema americană.

În cercurile competente de aici, nimeni nu s-a îndoit nici o clipă că operațiile cu polițe fără acoperire, efectuate de Banca Franței cu câteva mari bănci de pe ambele părți ale Canalului Mîneicii, nu sînt decît un foarte slab paleativ. Tot ceea ce se putea obține și s-a obținut pe această cale a fost o reducere *vremelnică* a scurgerii de aur în Anglia. Încercările repetate ale Băncii Franței de a mobiliza rezerve metalice la Petersburg, Hamburg și Berlin nu fac decît să-i zdruncine creditul, fără a-i umple, totodată, casa de bani. Atît sporirea dobînzii la bonurile de tezaur cu scopul de a le menține cursul, cît și nevoia de a se obține consimțămîntul lui Victor Emanuel pentru reducerea plăților la noul împrumut italian sînt considerate aici un simptom îngrijorător al bolii de care suferă finanțele Franței. În plus se știe că, în momentul de față, la Tuileries se dă lupta între două proiecte financiare. Bonapartiștii autentici, în frunte cu Persigny și Péreire (de la Crédit mobilier), vor să subordoneze cu totul Banca Franței guvernului, s-o reducă la rolul de simplu birou al ministerului de finanțe și să folosească această instituție, astfel transformată, drept fabrică de asignate.

Se știe că tocmai acest principiu a stat inițial la baza organizării lui Crédit mobilier. Partidul mai puțin aventurist, reprezentat de Fould și de alți renegați din timpul lui Ludovic-Filip, propune un *nou împrumut național*, care, după unii, trebuie să se ridice la 400 000 000, după alții la

700 000 000 de franci. „Times”, în articolul de fond de astăzi, exprimînd, pare-se, punctul de vedere al City-ului, afirmă că Franța, în urma crizei economice prin care a trecut, este complet paralizată și nu se mai bucură de influență în Europa. Dar „Times” și City se înșală. Dacă guvernul loviturii de stat din decembrie va izbuti să treacă iarna fără mari zguduirii interne, în primăvară va da semnalul de război. În felul acesta, greutățile interne nu vor fi înlăturate, ci doar estompate.

Într-unul din articolele anterioare * am arătat că specula cu bumbac care se face la Liverpool în ultimele săptămîni amintește întru totul de vremurile de-a dreptul smintite cînd specula cu acțiuni ale companiilor de căi ferate ajunsese în 1845 o adevărată manie. Dentişti, chirurghi, avocați, bucătărese, văduve, muncitori, funcționari și lorzi, actori și clerici, soldați și croitori, gazetari și proprietari de camere mobilate, bărbați și femei, toți făceau speculă cu bumbac. Cantități neînsemnate de bumbac, de la 1 pînă la 4 baloturi, erau cumpărate, vîndute și revîndute. Cantitățile mai mari rămîneau luni de-a rîndul în același depozit, deși în acest timp își schimbau de cîte 20 de ori proprietarul. Cine cumpăra bumbac la ora 10 îl și vindea la ora 11 cu o majorare de $\frac{1}{2}$ penny la fiecare pfund. În felul acesta, una și aceeași cantitate de bumbac trecea adesea de 6 ori în decurs de 10 ore dintr-o mîină într-alta. Săptămîna aceasta a intervenit, totuși, un fel de acalmie, care nu poate avea altă explicație rațională decît faptul că pfundul de bumbac (un sort de bumbac de Orléans de calitate mijlocie) a atins prețul de 1 șiling, iar 12 pence=1 șiling, reprezentînd, prin urmare, o sumă rotundă. De aceea fiecare și-a propus să-și vîndă rezervele de bumbac de îndată ce va fi atins această limită maximă. De aici creșterea bruscă a ofertei și reacția care a urmat. De îndată ce englezii se vor obișnui cu gîndul că prețul unui pfund de bumbac poate urca peste 1 șiling, dansul va reîncepe într-un ritm și mai frenetic.

Ultimul raport lunar oficial al ministerului comerțului cu privire la exportul și importul britanic n-a risipit de loc proasta dispoziție. *Tabelul exportului* cuprinde o perioadă de 9 luni, din ianuarie pînă în septembrie 1861. El indică, în comparație cu aceeași perioadă a anului 1860, o scădere a exportului de aproximativ 8 000 000 l. st. Din acestea, numai 5 671 730 l. st. reprezintă exportul în Statele Unite, iar

restul se repartizează între America de Nord britanică, Indiile orientale, Australia, Turcia și Germania. O creștere a exportului se observă numai la exportul în Italia. Așa, bunăoară, exportul de țesături de bumbac din Anglia în Sardinia, Toscana, Neapole și Sicilia a crescut de la 756 892 l. st., cit era în 1860, la 1 204 287 l. st. în 1861; exportul de fire de bumbac din Anglia a crescut de la 348 158 l. st. la 538 373 l. st.; exportul de produse de fier a crescut de la 120 867 l. st. la 160 912 l. st. etc. Aceste cifre nu sînt lipsite de importanță pentru înțelegerea simpatiilor Angliei față de libertatea Italiei.

În timp ce exportul Marii Britanii a scăzut cu aproape 8 000 000 l. st., *importul ei a crescut* într-o proporție și mai mare, ceea ce nu facilitează nicidecum echilibrarea balanței de plăți. Această creștere a importului provine mai cu seamă din creșterea importului de grâu. Dacă în primele opt luni ale anului 1860 valoarea grâului importat era de numai 6 796 131 l. st., pentru aceeași perioadă a anului curent ea se ridica la 13 431 487 l. st.

Fenomenul cel mai remarcabil care reiese din *tabelul importului* este creșterea rapidă a *importului din Franța*. Acest import a atins deja în prezent cifra de circa 18 000 000 l. st. (anual), în timp ce exportul englez în Franța abia dacă depășește cu puțin exportul în Olanda. Politicienii țărilor de pe continent au scăpat pînă acum din vedere acest fenomen absolut nou din istoria comerțului modern. El demonstrează că dependența economică a Franței față de Anglia este, poate, de 6 ori mai mare decît dependența economică a Angliei față de Franța, lucru care reiese în special atunci cînd nu ne limităm la analizarea cifrelor de pe tablele exportului și importului Angliei, ci le comparăm cu cele din tablele exportului și importului Franței. Astfel devine clar că Anglia a devenit acum pentru Franța principala piață de export, în timp ce Franța n-a rămas pentru Anglia decît o piață de export cu totul secundară. De aici teama teribilă de un conflict cu „perfidul Albion”, în pofida șovinismului și a tuturor tiradelor despre Waterloo.

În sfîrșit, ultimele table ale exportului și importului Angliei mai scot la iveală un fapt important. În timp ce exportul englez în *Statele Unite* a scăzut în primele nouă luni ale acestui an cu mai bine de 25% în comparație cu aceeași perioadă a anului 1860, numai portul New York și-a mărit în primele opt luni ale anului curent exportul în Anglia

cu 6 000 000 l. st. În această perioadă, exportul de aur american în Anglia aproape că a încetat, în timp ce acum, dimpotrivă, de câteva săptămîni, aurul se scurge din Anglia spre New York. De fapt, recolta proastă din Anglia și Franța ajută Americii de Nord să-și acopere deficitul, în timp ce tariful Morrill¹⁰⁹ și tendința spre economie, inerentă unui război civil, au redus concomitent extrem de mult consumul de produse industriale engleze și franceze în America de Nord. Comparați acum aceste date statistice cu ieremiadele ziarului „Times” cu privire la dezastrul financiar al Americii de Nord.

Scris de K. Marx
la 3 noiembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 308
din 9 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Intervenția din Mexic

Londra, 7 noiembrie 1861

Ziarul „Times” publică astăzi, în maniera caleidoscopic-pestriță și humoristică afectată atât de cunoscută, un articol de fond cu privire la invazia franceză în Valea Dappes și la protestul Elveției împotriva acestei violări a teritoriului ei²⁰⁰. Oracolul de la Printing House Square amintește că, în timpul celei mai înverșunate lupte dintre fabricanții și proprietarii funciari englezi, copiii mici care lucrau în fabrici erau îndemnați să arunce ace în părțile cele mai delicate ale mașinilor pentru a împiedica astfel funcționarea puternicului mecanism în ansamblu. Mașina este Europa, copilul mic — Elveția, iar acul aruncat de ea în automatul care lucrează liniștit — invazia lui *Ludovic Bonaparte* pe teritoriul ei, sau, mai bine zis, strigătul scos de Elveția în legătură cu această invazie. În felul acesta, acul se transformă subit în strigătul despre înțepătura cu acul, iar analogia — într-o glumă de prost gust la adresa cititorului care așteaptă analogii. În continuare, „Times” se amuză de propria lui descoperire, și anume că Valea Dappes nu este decât un singur sat cu numele de Cressonnières. Ziarul își încheie acest scurt articol spunând lucruri care contrazic întru totul începutul lui. La ce bun, exclamă ziarul, să facem atîta zarvă în jurul acestei bagatele elvețiene infinit de mici, de vreme ce la primăvară Europa va fi cuprinsă de flăcări din toate părțile? Să nu uităm că, cu puțin înainte, Europa era un mecanism perfect. Întregul articol pare un pur nonsens, și totuși își are sensul său. Din el reiese că Palmerston i-a dat aliatului său de pe partea cealaltă a Canalului Mîneicii carte blanche* în ceea ce privește Elveția. Explicația la toate acestea o găsim într-o notă lapidară din „Moniteur” cum că Anglia, Franța și

* — mină liberă. — Nota trad.

Spania au încheiat la 31 octombrie un tratat în scopul unei *intervenții comune în Mexic*²⁰¹. Pe cât de departe se află cantonul Vaud de Veracruz, pe atât de apropiate sînt unul de altul articolul din „Times” cu privire la Valea Dappes și nota din „Moniteur” cu privire la Mexic.

Este foarte probabil ca Ludovic Bonaparte să considere intervenția în Mexic drept una din numeroasele posibilități pe care le are întotdeauna gata pregătite pentru a abate atenția poporului francez. Fără îndoială că Spania, căreia succesele ieftine repurtate în Maroc și Santo Domingo²⁰² i s-au urcat la cap, visează la reinstaurarea dominației ei în Mexic. Dar nu încapă nici o îndoială că planul francez nu se copsese încă bine și că ambele state, Franța și Spania, nu voiau cu nici un chip să pornească o cruciadă împotriva Mexicului sub comanda supremă a Angliei.

La 24 septembrie, „Morning Post”²⁰³, Moniteur*-ul particular al lui Palmerston, a comunicat amănunte cu privire la o convenție pe care ar fi încheiat-o între ele Anglia, Franța și Spania în scopul unei intervenții comune în Mexic. A doua zi, „Patrie”²⁰⁴ a publicat o dezmințire cu privire la existența unei asemenea convenții. La 27 septembrie, „Times” a combătut știrea apărută în „Patrie”, fără să se refere, totuși, la acest ziar. Potrivit articolului din „Times”, lordul Russell a comunicat guvernului francez hotărîrea Angliei cu privire la intervenție, la care d-l Thouvenel a răspuns că împăratul Franței a luat o hotărîre în același sens. Acuma venise rîndul Spaniei. Guvernul spaniol a declarat într-un organ de presă semioficial că intenționează să întreprindă o intervenție în Mexic, în nici un caz însă împreună cu Anglia. Ploua cu dezmințiri. „Times” a anunțat categoric că „președintele Uniunii americane s-a declarat întru totul de acord cu expediția plănuită”. Nici n-a ajuns bine această știre de cealaltă parte a Oceanului Atlantic, că toate ziarele guvernamentale americane au înfierat-o drept o minciună, afirmînd că președintele Lincoln nu va merge împotriva Mexicului, ci îl va sprijini. Din toate acestea rezultă că planul intervenției în actuala lui formă a luat ființă în cabinetul de la St. James²⁰⁵.

Nu mai puțin enigmatice și contradictorii decît explicațiile în legătură cu originea convenției erau declarațiile cu privire la scopurile ei. Unul din organele de presă ale lui Palmerston, „Morning Post”, a declarat că Mexicul n-ar fi

* — buletinul oficial. — Nota trad.

un stat organizat cu un guvern ferm, ci pur și simplu un cuib de țilhari. În consecință, el trebuie tratat ca atare. Expediția urmărește, chipurile, un singur scop — satisfacerea deținătorilor englezi, francezi și spanioli de titluri de stat mexicane. Pentru atingerea acestui scop, forțele de luptă coalizate vor ocupa principalele porturi ale Mexicului, vor percepe pe coastele lui taxele de import și export și vor păstra această „garanție materială” pînă cînd vor fi satisfăcute toate pretențiile creditorilor.

Celălalt organ de presă al lui Palmerston, „Times”, dimpotrivă, a declarat că, datorită unei experiențe îndelungate, Anglia „s-a călit împotriva jafurilor Mexicului falimentar”. Aici nu este vorba de interesele personale ale creditorilor; „Times” își exprimă speranța că „simpla prezență a unei escadre aliate în Golful Mexic și ocuparea cîtorva porturi vor fi suficiente pentru a determina guvernul mexican să depună noi eforturi în vederea menținerii păcii interne și pentru a-i sili pe cei nemulțumiți să adopte o formă de opoziție mai constituțională decît brigandajul”.

Prin urmare, potrivit acestei declarații, expediția este întreprinsă în scopul sprijinirii guvernului oficial al Mexicului. Totodată însă „Times” lasă să se înțeleagă că „capitala Mexicului are o climă destul de sănătoasă, pentru eventualitatea că va fi nevoie să se înainteze atît de departe”.

Mijlocul cel mai original de a consolida un guvern constă, incontestabil, în sechestrarea forțată a veniturilor lui și în acapararea teritoriilor lui. Pe de altă parte, ocuparea directă a porturilor și perceperea taxelor vamale în aceste porturi n-ar face decît să determine guvernul mexican să mute linia vamală mai departe de țarm. În felul acesta, taxele vamale de import la mărfurile străine și taxele vamale de export la mărfurile americane s-ar dubla, iar intervenția ar satisface, într-adevăr, pretențiile creditorilor europeni printr-o contribuție pe care ar trebui s-o suporte comerțul european-mexican. Guvernul mexican poate deveni solvabil numai după ce și-a consolidat poziția în interiorul țării, și el se poate consolida în interiorul țării numai în cazul că i se va respecta independența în afară.

Dacă pretențiile scopuri ale expediției se contrazic în așa măsură, apoi pretențiile mijloace propuse în vederea atingerii acestor pretense scopuri se contrazic în și mai mare măsură. Chiar ziarele guvernamentale engleze recunosc că, dacă prin intervenția unilaterală a Franței, sau a Angliei, sau

a Spaniei s-ar mai putea obține ceva, prin intervenția comună a acestor state nu s-ar putea obține nimic.

Să nu uităm că partidul liberal din Mexic, condus de Juárez, președintele oficial al republicii, își exercită în prezent dominația aproape pe tot cuprinsul țării; că partidul catolic, condus de generalul Marquez, a suferit o înfrângere după alta și că bandele de tîlhari organizate de el au fost împinse în regiunea muntoasă Queretaro și silite să încheie o alianță cu Mejia, căpetenia indiană de acolo. Ultima speranță a partidului catolic era intervenția spaniolă.

„Singurul punct — spune „Times” — în legătură cu care se pot ivi divergențe între noi și aliații noștri se referă la *guvernul republicii*. Anglia ar vrea să lase frinele conducerii în mîinile partidului liberal... în timp ce Franța și Spania pot fi suspectate de simpatie pentru guvernul clerical de curînd răsturnat. Ar fi ciudat ca Franța să se erijeze, atît în Lumea nouă cit și în Lumea veche, în protectoare a clericilor și a bandiților. După cum în Italia adepții lui Francisc al II-lea sînt puși de Roma să semene anarhia la Neapole, tot așa în Mexic drumurile mari, ba chiar străzile capitalei, sînt bîntuite de tîlhari, pe care partidul clerical îi recunoaște în mod public drept prietenii lui”.

Or, tocmai de aceea Anglia consolidează guvernul liberal; întreprinzînd împreună cu Franța și Spania o cruciadă împotriva lui, Anglia caută să înăbușe anarhia, trimițînd partidului clerical în agonie noi întăriri din Europa!

Coasta Mexicului, unde, cu excepția scurtei perioade de iarnă, frigurile bîntuie mai tot timpul anului, poate fi menținută numai dacă este cucerită însăși țara. Dar un al treilea ziar guvernamental englez, „Economist”, declară că cucerirea Mexicului este o imposibilitate.

„Dacă — spune acesta —, o dată cu o armată britanică, vrem să impunem Mexicului și un prinț britanic, vom stîrni furia cea mai turbată a Statelor Unite. Rivalitatea Franței ar face imposibilă o asemenea cucerire și parlamentul englez ar respinge aproape în unanimitate o asemenea propunere de îndată ce i-ar fi prezentată. La rîndul ei, Anglia nu poate încredința Franței cîrmuirea Mexicului. Cit despre Spania, nici nu poate fi vorba”.

Întreaga expediție este, așadar, o mistificare, a cărei soluție ne-o dă „Patrie” în următoarele cuvinte:

„Convenția recunoaște necesitatea de a institui în Mexic un guvern puternic, care să poată menține acolo liniștea și ordinea”.

Este pur și simplu vorba ca, prin crearea unei noi Sfinte Alianțe, să se aplice statelor americane același principiu potrivit căruia Sfînta Alianță se considera menită să se

amestece în treburile interne ale guvernelor țărilor europene. Primul proiect de acest fel a fost întocmit în timpul Restaurației ²⁰⁶ de Chateaubriand pentru Bourbonii din Spania și Franța. El a eșuat datorită lui *Canning* și lui *Monroe*, președintele Statelor Unite, care a respins cu hotărâre orice amestec european în treburile interne ale statelor americane. De atunci, Uniunea americană a considerat întotdeauna doctrina Monroe ²⁰⁷ o lege internațională. Dar actualul război civil a creat o situație favorabilă, care dă monarhiilor europene posibilitatea să intervină, creînd un precedent pe baza căruia să se poată acționa și în viitor. Acesta este adevăratul scop al intervenției anglo-franco-spaniole. Rezultatul ei imediat poate fi și va fi în mod inevitabil numai *restaurarea* în Mexic a anarhiei pe cale de dispariție.

Exceptînd toate considerentele generale cu caracter de drept internațional, acest eveniment are o mare importanță pentru Europa, deoarece Anglia a cumpărat colaborarea lui Ludovic Bonaparte la expediția din Mexic cu prețul concesiilor făcute de ea în domeniul politicii continentale.

Scris de K. Marx
la 7 noiembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 311
din 12 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Intervenția din Mexic

Karl Marx

Londra, 8 noiembrie 1861

Intervenția din Mexic, proiectată de Anglia, Franța și Spania, este, după părerea mea, una dintre cele mai monstruoase acțiuni consemnate vreodată în analele istoriei internaționale. Este o mașinație tipic palmerstoniană, care-l uimește pe profan prin absurditatea scopului și caracterul impropriu al mijloacelor folosite, acestea părint absolut incompatibile cu abilitatea îndeobște cunoscută a bătrînului intrigant.

Este foarte probabil ca expediția din Mexic să reprezinte una dintre numeroasele acțiuni pe care Ludovic Bonaparte trebuie să le aibă întotdeauna gata pregătite pentru a abate atenția publicului francez. Indiscutabil că Spaniei, ai cărei politicieni nu s-au distins niciodată printr-o fermitate deosebită, recente succese ieftine repurtate în Maroc și Santo Domingo i s-au urcat la cap și ea visează la reinstaurarea dominației ei în Mexic. Dar nu încapе îndoială că planul francez era încă departe de a se fi copt și că atît Franța cît și Spania s-au împotrivit din răspuțeri unei expediții comune în Mexic sub conducerea Angliei.

La 24 septembrie, Moniteur-ul particular al lui Palmerston, ziarul londonez „Morning Post”, a comunicat primul amănunte în legătură cu planul unei intervenții comune, potrivit punctelor unei convenții încheiate de curînd, după cum afirma ziarul, între Anglia, Franța și Spania. Nici n-a apucat bine această știre să treacă Canalul Mîneștii, cînd guvernul francez, prin coloanele ziarului parizian „Patrie”, a declarat-o minciună sfruntată. La 27 septembrie, ziarul londonez „Times”, organul de presă național al lui Palmerston, a pomenit pentru prima oară despre acest plan, combătînd, într-un articol de fond, pe „Patrie”, fără să se refere însă la acest ziar. „Times” a afirmat chiar că lordul Russell

a comunicat guvernului francez hotărîrea Angliei de a participa la intervenția din Mexic, iar d-l de Thouvenel a răspuns că împăratul Franței a luat o hotărîre în același sens. Acum venise rîndul Spaniei. Un ziar semioficial din Madrid, confirmînd intenția Spaniei de a se amesteca în treburile Mexicului, a respins, în același timp, ideea unei intervenții comune împreună cu Anglia. Continua, totuși, să plouă cu dementis *. „Times” a anunțat categoric că „președintele Uniunii americane s-a declarat întru totul de acord cu expediția plănuită”. De atunci, toate ziarele americane, referindu-se la respectivul articol din „Times”, dezminț această afirmație.

Așadar este evident și „Times” chiar a recunoscut că intervenția comună în forma ei actuală este o mașinație engleză, adică palmerstoniană. Spania a fost constrînsă să se alăture acestei intervenții sub presiunea Franței, iar Franța a fost atrasă prin concesiile care i s-au făcut în domeniul politicii europene. În această privință este o coincidență semnificativă faptul că „Times”, în același număr din 6 noiembrie în care anunță că la Paris s-a încheiat o convenție în scopul unei intervenții comune în Mexic, publică și un articol de fond în care vorbește cu aroganță și cu un dispreț suveran despre protestul Elveției împotriva recentei invadări a teritoriului ei, și anume a Văii Dappes, de forțele militare franceze. Drept recompensă pentru participarea sa la expediția din Mexic, Ludovic Bonaparte a obținut carte blanche ** în ceea ce privește atacurile plănuite de el împotriva Elveției și, poate, și împotriva altor părți ale continentului european. Tratatul dintre Anglia și Franța în legătură cu aceste probleme au continuat în tot cursul lunilor septembrie și octombrie.

În Anglia, nimeni nu dorește o intervenție în Mexic, în afară de deținătorii de titluri de stat mexicane, care totuși nu s-au putut lăuda niciodată că ar avea o influență cît de mică asupra opiniei publice a națiunii. De aici dificultatea de a se aduce planul lui Palmerston la cunoștința publicului. Cel mai bun procedeu pentru aceasta era ca elefantul britanic să fie derutat prin știri contradictorii, provenite din același laborator, confecționate din același material și variînd numai prin dozele în care erau administrate acestui animal.

* — dezmințiri. — *Nota trad.*

** — mină liberă. — *Nota trad.*

În numărul din 24 septembrie, „Morning Post” a anunțat că nu va fi „nici un război teritorial în Mexic”, că singurul punct litigios îl constituie pretențiile financiare față de trezoreria mexicană, că „este imposibil să ai de-a face cu Mexicul ca stat organizat și solid” și că, în consecință, „principalele porturi mexicane vor fi temporar ocupate și veniturile realizate din perceperea taxelor vamale vor fi sechestrate”.

„Times” din 27 septembrie a declarat, dimpotrivă, că, „datorită unei experiențe îndelungate, ne-am călit împotriva necinstei, a nerușinării, a jefuirii legalizate și iremediabile a compatrioților noștri în urma falimentului acestei țări” și că, în consecință, „jefuirea particulară a creditorilor englezi” nu stă la baza intervenției, cum a declarat „Morning Post”. Menționînd en passant * că „capitala Mexicului are o climă destul de sănătoasă, pentru eventualitatea că va trebui să se înainteze atît de departe”, „Times” și-a exprimat, totuși, speranța că „simpla prezență a unei escadre aliate în Golful Mexic și ocuparea citorva porturi vor fi suficiente pentru a determina guvernul mexican să depună noi eforturi în vederea menținerii păcii și pentru a-i sili pe cei nemulțumiți să adopte o formă de opoziție mai constituțională decît brigandajul”.

Dacă, prin urmare, potrivit celor afirmate de „Morning Post”, expediția fusese inițiată pentru că „în Mexic nu există nici un guvern”, potrivit celor afirmate de „Times”, scopul acestei expediții nu era decît încurajarea și sprijinirea guvernului mexican existent. Fără doar și poate că metoda cea mai ciudată folosită vreodată pentru consolidarea unui guvern este cotropirea teritoriului și sechestrarea veniturilor lui.

După ce „Times” și „Morning Post” au dat cuvîntul de ordine, John Bull a fost lăsat pe seama oracolelor guvernamentale de mîna a doua, care l-au prelucrat sistematic și în același spirit contradictoriu timp de 4 săptămîni, pînă cînd, în sfîrșit, opinia publică s-a obișnuit în suficientă măsură cu ideea unei intervenții comune în Mexic, deși i s-au ascuns în mod deliberat scopul și sarcinile acestei expediții. În cele din urmă, tratativele cu Franța au luat sfîrșit. „Moniteur” a anunțat că convenția dintre cele trei puteri care urmează să întreprindă intervenția a fost încheiată la 31 octombrie, iar „Journal des Débats”²⁰⁸, unul din copro-

* — în trecut — Nota trad.

prietarii căruia a fost numit comandantul unuia dintre vasele escadrei franceze, a comunicat lumii că nu se urmărește o cucerire teritorială permanentă, că va fi cucerit Veracruzul și alte puncte de pe coastă și că s-a hotărât ca, în cazul când autoritățile legale vor refuza să satisfacă cererile intervenționiștilor, să se pornească o ofensivă împotriva capitalei și, în plus, să se importe în republică un guvern puternic.

Ziarul „Times”, care de la prima știre în acest sens, publicată la 27 septembrie, părea să fi uitat pînă și de existența Mexicului, acum trebuia să se pronunțe din nou. Cine nu cunoaște legăturile lui „Times” cu Palmerston și articolul pe care l-a publicat inițial referitor la planul palmerstonian probabil că va socoti articolul de fond de astăzi din „Times” drept cea mai caustică și necruțătoare satiră scrisă la adresa întregii aventuri. Articolul începe cu declarația că „expediția este un fenomen cu totul neobișnuit” (mai departe ziarul o numește „ciudată”). „Trei state se aliază pentru a sili pe un al patrulea să se poarte bine, nu atît pe calea războiului, cît pe calea unei intervenții autoritare în vederea instaurării ordinii”.

Intervenție autoritară în vederea instaurării ordinii! Acesta este textual limbajul Sfintei Alianțe și sună, într-adevăr, neobișnuit în gura Angliei, care se mindrește cu principiul ei de neintervenție! De ce însă „calea războiului, a declarării războiului și toate celelalte precepte ale dreptului internațional sînt înlocuite” cu „o intervenție autoritară în vederea instaurării ordinii”? Pentru că, spune „Times” „în Mexic nu există nici un guvern”. Și care este scopul recunoscut al expediției? „Să formuleze cereri guvernului legal al Mexicului”.

Singurele pretenții care pot fi lansate de puterile intervenționiste, singurele pretexte care ar putea justifica măcar cît de cît acțiunile lor ostile nu sînt greu de rezumat. Sînt pretențiile bănești ale creditorilor și o serie de ultraje personale despre care se spune că ar fi fost aduse unor cetățeni ai Angliei, Franței și Spaniei. Sînt aceleași motive ale intervenției invocate inițial de „Morning Post” și confirmate recent în mod oficial de lordul John Russell într-un interviu acordat unor reprezentanți ai deținătorilor de titluri de stat mexicane din Anglia. În numărul de astăzi, „Times” declară :

„Anglia, Franța și Spania au convenit să întreprindă o expediție pentru a sili Mexicul să-și îndeplinească obligațiile stabilite și pentru a-i apăra pe supușii coroanelor respective”.

Dar, în continuarea articolului, „Times” schimbă macazul și exclamă :

„...Fără îndoială că vom reuși să obținem cel puțin recunoașterea pretențiilor noastre bănești ; de fapt, o singură fregată engleză ar fi putut primi oricând această satisfacție. De asemenea, putem fi încredințați că cele mai grave ultraje aduse vor fi expiate prin despăgubiri imediate și mai substanțiale, dar este limpede că, pentru a obține numai acest rezultat, n-ar fi nevoie să recurgem la măsuri atît de extreme ca acelea care se propun acum”.

„Times” recunoaște astfel pe larg că motivele inițiale ale expediției sînt doar simple pretexte, că pentru a obține satisfacție nu era nevoie de nici un fel de măsuri ca cele luate în prezent și că, în realitate, „recunoașterea pretențiilor bănești și apărarea supușilor europeni” nu au absolut nimic de-a face cu actuala intervenție comună din Mexic. Care sînt deci adevăratele ei obiective și scopuri?

Înainte de a urmări în continuare explicațiile ziarului „Times”, să arătăm en passant alte cîteva „ciudățenii”, pe care „Times” le evită cu mare grijă. În primul rînd, este într-adevăr „ciudat” să vezi Spania — tocmai Spania — în chip de cruciat care luptă pentru respectarea cu sfințenie a datoriilor contractate în țări străine! „Courrier du dimanche”²⁰⁹, în numărul de duminică trecută, cere deja guvernului francez să folosească acest prilej pentru a obliga Spania „să-și respecte vechile ei obligații, veșnic amîinate, față de creditorii francezi”.

A doua „ciudățenie”, și mai mare, este faptul că același Palmerston care, potrivit unei declarații recente a lordului John Russell, se pregătește să invadeze Mexicul pentru a sili guvernul acestei țări să plătească creditorilor englezi, a sacrificat el însuși de bunăvoie și în pofida dorinței guvernului mexican drepturile contractuale ale Angliei și ipoteca pe care Mexicul o garanta creditorilor săi englezi.

Prin convenția încheiată cu Anglia în 1826, Mexicul se obliga să nu permită instituirea sclaviei pe nici unul din teritoriile care erau atunci în stăpînirea sa. Potrivit unei alte clauze a aceleiași convenții, el acorda Angliei, drept garanție pentru împrumuturile primite de la capitaliști britanici, o ipotecă pe 45 000 000 de acri de terenuri publice în Texas. Palmerston a fost acela care, după 10 sau 12 ani, a intervenit ca mediator, luînd partea Texasului împotriva Mexicului. În convenția pe care a încheiat-o atunci cu Texasul, el a sacrificat nu numai cauza luptei antisclavagiste,

dar și *ipoteca pe terenurile* statului, lipsindu-i astfel pe creditorii englezi de garanțiile lor. Atunci guvernul mexican a protestat, dar între timp secretarul de stat John C. Calhoun și-a putut permite gluma de a informa cabinetul de la St. James că dorința acestuia „de a vedea lichidată sclavia în Texas s-ar putea realiza cel mai bine prin anexarea Texasului la Statele Unite”. Creditorii englezi au pierdut efectiv orice drept de a formula pretenții Mexicului ca urmare a faptului că Palmerston a renunțat de bunăvoie la ipoteca garantată creditorilor prin convenția din 1826.

Dar, întrucît ziarul londonez „Times” recunoaște că actuala intervenție nu are nimic de-a face cu pretențiile bănești sau cu ultrajele personale, care este, la urma urmei, adevăratul sau pretinsul ei scop?

„O intervenție autoritară în vederea instaurării ordinii!”. Anglia, Franța și Spania au conceput o nouă Sfîntă Alianță și au constituit un areopag înarmat pentru restaurarea ordinii în lumea întreagă. „Mexicul — scrie „Times” — trebuie salvat de la anarhie și adus pe calea autoguvernării și a păcii”. Intervenționistii „trebuie să instituie acolo un guvern puternic și ferm”, și acest guvern urmează să fie alcătuit din membrii „unui partid mexican”.

Dar își închipuie oare cineva că Palmerston și purtătorul său de cuvînt, ziarul „Times”, socotesc într-adevăr intervenția comună un mijloc în vederea realizării scopului declarat, și anume: înlăturarea anarhiei și instituirea în Mexic a unui guvern puternic și ferm? Departe de a nutri un asemenea crez himeric, ziarul „Times”, în primul său articol de fond din 27 septembrie, scrie:

„Singurul punct în legătură cu care se pot ivi divergențe între noi și aliații noștri se referă la *guvernul republicii*. Anglia ar vrea să lase frînele conducerii în mîinile *partidului liberal*, care se află acum la putere, în timp ce Franța și Spania pot fi suspectate de simpatie pentru *guvernul clerical de curînd răsturnat*... Ar fi, într-adevăr, ciudat ca Franța să se erijeze, atît în Lumea veche cît și în Lumea nouă, în protectoare a clericilor și a bandiților”

În articolul de fond de astăzi, „Times” continuă să raționeze în același spirit și-și rezumă îndoielile în fraza următoare:

„Este greu de presupus că toate puterile intervenționiste ar putea prefera în mod absolut unul sau altul din cele două partide între care este acum scindat Mexicul, și tot *alît de greu de închipuit* că s-ar putea găsi un compromis practic între dușmani atît de hotărîți”.

Aşadar, Palmerston şi „Times” sînt perfect informaţi că „în Mexic există un guvern”; că „partidul liberal” oficial, proteguit de Anglia, „se află la putere” şi că „puterea clericilor a fost răsturnată”; că intervenţia spaniolă a fost ultima speranţă a clericilor şi a bandiţilor şi, în sfîrşit, că anarhia mexicană este în agonie. Ei ştiu, prin urmare, că intervenţia comună, al cărei scop declarat făţiş nu este altul decît salvarea Mexicului de la anarhie, va avea un rezultat diametral opus: ea va slăbi guvernul constituţional, va consolida cu ajutorul baionetelor franceze şi spaniole partidul clerical, va aprinde din nou vîlvătaia războiului civil şi, în loc să înăbuşe anarhia, o va face să ajungă la o înflorire deplină.

Concluzia pe care chiar „Times” o trage din aceste premise este într-adevăr „neobişnuită” şi „ciudată”.

„Deşi — scrie ziarul — aceste considerente ne pot face să privim cu oarecare îngrijorare rezultatele expediţiei, ele nu pledează împotriva oportunităţii expediţiei însăşi”.

Aşadar, faptul că expediţia contravine propriului ei scop declarat făţiş nu înseamnă că însăşi expediţia este neoportună. Aşadar, mijlocul nu este neoportun dacă împiedică atingerea acestui scop.

Dar n-am vorbit încă despre cea mai mare „ciudăţenie” menţionată de „Times”.

„Dacă — scrie ziarul — preşedintele Lincoln va accepta invitaţia, prevăzută în convenţie, de a participa la operaţiile iminente, lucrurile vor căpăta un caracter şi mai ciudat”.

Ar fi, într-adevăr, cea mai mare „ciudăţenie” dacă Statele Unite, care întreţin relaţii de prietenie cu Mexicul, s-ar alia cu negustorii europeni ai ordinii şi, participînd la toate acţiunile lor, ar sancţiona amestecul unui areopag european înarmat în treburile interne ale statelor americane. Primul proiect al unei asemenea transplantări a Sfintei Alianţe de cealaltă parte a Oceanului Atlantic a fost întocmit în timpul Restauraţiei de *Chateaubriand* pentru Bourbonii Franţei şi Spaniei. Această încercare a eşuat datorită unui ministru englez, *d-l Canning*, şi unui preşedinte american, *d-l Monroe*. Lui Palmerston i s-a părut că evenimentele care au loc actualmente în Statele Unite constituie momentul oportun pentru prezentarea vechiului proiect într-o formă modificată. Întrucît în prezent Statele Unite nu trebuie să permită ca vreo complicaţie externă să împiedice războiul lor în

vederea Uniunii, tot ceea ce pot face ele este *să protesteze*. Persoanele din Europa care le sînt binevoitoare nădăjduiesc că ele vor protesta și, astfel, vor respinge cu hotărîre în fața întregii lumi orice participare la unul din cele mai josnice planuri.

Această expediție militară a lui Palmerston, înfăptuită în alianță cu alte două puteri europene, a început în timpul prorogării ședințelor parlamentului, fără sancționarea și împotriva voinței parlamentului britanic. Primul război al lui Palmerston întreprins fără știrea parlamentului a fost războiul afgan, atenuat și justificat prin prezentarea de *documente false*²¹⁰. Un alt război de felul acesta a fost războiul persan, întreprins de el în 1856—1857²¹¹. El a susținut atunci acest război sub pretextul că „principiul sancționării prealabile de către Cameră nu se aplică în cazul războaielor *din Asia*”. Acest principiu nu se aplică, pare-se, nici în cazul războaielor externe *din America*. O dată cu pierderea controlului asupra războaielor, parlamentul va pierde orice control asupra vistieriei naționale și guvernarea parlamentară se va transforma într-o adevărată farsă.

Scris de K. Marx
la 8 noiembrie 1861

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6440 din 23 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Monsieur Fould²¹²

Paris, 16 noiembrie 1861

Pentru cunoscătorii în materie de comedie politică de mare clasă, ziarul francez „Moniteur” din 14 noiembrie este o sursă de supremă delectare. Ca în drama antică clasică, eroii se zbat în mrejele unei soarte invizibile și atotputernice, întruchipată de data aceasta de un deficit de 1 miliard de franci. Ca în drama antică, dialogul este susținut numai de două personaje. Oedip-Bonaparte și Tiresias-Fould. Numai că tragedia se transformă în comedie, deoarece Tiresias nu spune decât ceea ce i-a șoptit Oedip în prealabil.

Priceperea de a aduce mereu pe scenă vechile și răsuflatele personae dramatis* ca pe niște eroi nou-nouți constituie unul din cele mai caracteristice trucuri ale comediei bonapartista. Billault îl înlocuiește pe Persigny, iar apoi Persigny îi ia locul lui Billault! La fel se petrec lucrurile în presa bonapartistă! Grandguillot, Cassagnac, Limayrac sînt mutați cînd la „Constitutionnel”, cînd la „Pays”, cînd la „Patrie”. D-l Véron, acest „bourgeois de Paris”²¹³, directorul ziarului „Constitutionnel”, este înlocuit în funcție de Cesena. Cesena — de Cucheval, Cucheval — de Cassagnac, Cassagnac — de Renée, Renée — de Grandguillot, iar șase ani mai tîrziu Véron revine la vechiul său post ca un personaj cu totul nou.

Și în timpul sistemului constituțional, Thiers a căpătat farmecul noului de îndată ce Guizot a căzut în dizgrație, iar Molé a apărut ca o noutate cînd Thiers a căzut în dizgrație; apoi povestea s-a repetat. Totuși, toți acești bărbați reprezentau diferite partide și tendințe. Dacă unii i-au înlăturat pe ceilalți pentru a le lua locul, ca, la rîndul lor, să fie înlăturați și să li se ia locul, acest du-te-vino reflecta doar

* — personaje. — *Nota trad.*

schimbările survenite în raportul de forțe al acelor partide, care, în general, reprezentau pays légal * în timpul lui Ludovic-Filip. Dar Billault sau Persigny, Walewski sau Thouvenel, Laroquette sau Fould, Grandguillot sau Limayrac? Lor li se potrivește vorba englezului „a distinction without a difference” (între ei trebuie făcută o distincție, dar nu și o deosebire). Ei reprezintă un singur lucru, și anume coup d'état **. Ei nu reprezintă diferitele interese și partide ale poporului. Ei reprezintă doar diferitele trăsături ale chipului împăratului. Ei sînt doar diferitele măști sub care se ascunde una și aceeași persoană.

Ziarul „Times”, care are o adevărată slăbiciune pentru comparații, îl compară pe Ludovic Bonaparte cu Ludovic al XVI-lea, iar pe Fould cu Turgot! Fould și Turgot! E ca și cum l-am compara pe d-l Vaillant cu Carnot numai prin faptul că ambii au fost titularii ministerului de război. Turgot a fost șeful noii școli economice din secolul al XVIII-lea a fiziocraților²¹⁴. El a fost unul dintre eroii intelectuali care au răsturnat vechiul regim într-o vreme cînd Ludovic al XVI-lea era întruchiparea acestui vechi regim. Dar cine este Fould? Fould, membru al opoziției dinastice²¹⁵ în timpul lui Ludovic-Filip, era respins din principiu — în pofida celor mai stăruitoare insistențe — de fiecare dată cînd opoziția dinastică era în situația de a propune candidați pentru postul de ministru al finanțelor. Fould trece drept un „financier dangereux” ***, poreclă care i-a fost dată din pricina diferitelor sale operații financiare nereușite. Era suficient ca el să apere vreo propunere, pentru ca de îndată Camera s-o respingă. A venit la putere guvernul provizoriu. Nici n-a fost bine proclamat acesta, că Fould s-a și repezit la Ledru-Rollin, oferindu-și serviciile ca ministru de finanțe și... propunîndu-i *falimentul statului*. Oferta sa n-a fost primită, și amarezul respins s-a răzbunat scriind pamfletul „Pas d'assignats!”²¹⁶. În persoana lui Ludovic Bonaparte, Fould a găsit, în sfîrșit, un om destul de nesăbuit pentru a-i încredința d-lui Fould vistieria Franței.

Numele lui Fould era strîns legat de manevrele care la 10 decembrie 1848 i-au asigurat „nepotului” **** victoria în

* — cercul de persoane care se bucură de dreptul de vot. — *Nota trad.*

** — lovitura de stat. — *Nota trad.*

*** — „financiar primejdios”. — *Nota trad.*

**** — Ludovic Bonaparte. — *Nota red.*

alegerile prezidențiale. Fould era un prieten foarte activ și a pregătit partea financiară a loviturii de stat. 2 decembrie 1851 a marcat nu numai victoria lui Ludovic Bonaparte, ci și victoria lui Fould. Fould a devenit atotputernic. Fould a devenit ministru de stat. Fould și-a putut permite să ridice la rangul de treburi de stat și toate menus plairsirs* ale sale. Pe lângă dictatura în domeniul finanțelor, el și-a instaurat dictatura și asupra teatrelor. Asemenea altor figuri marcante din haute finance**, Fould îmbină pasiunea pentru dolari cu pasiunea pentru eroinele culiselor. Fould a devenit sultanul culiselor. Ca și Péreire, Fould este inventatorul sistemului financiar al imperiului. El este direct răspunzător pentru nouă zecimi din actualul deficit. În sfârșit, în 1861 marele Fould s-a retras în viața particulară, pentru ca în 1861 să-și facă iarăși apariția ca „a new man” („o persoană nouă”) în comedia financiară imperială. Fould reapare în rolul lui Turgot, Fould joacă rolul marchizului Posa! Applaudite, amici!***

Scris de K. Marx
la 15 noiembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 318
din 19 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — capriciile. — *Nota trad.*

** — aristocrația financiară. — *Nota trad.*

*** — Aplaudați, prieteni! — *Nota trad.*

Karl Marx

Situația financiară a Franței

Ziarul „Times”, care la început a lăudat cu moderație imperialul coup d'éclat * pentru ca după aceea să-l ridice în slava cerului, face astăzi o cotitură bruscă de la panegiric la critică. Felul în care este efectuată această manevră este caracteristic Leviathanului presei engleze :

„Lăsăm pe seama altora să-l felicite pe Cezar pentru faptul că a recunoscut că el este o ființă limitată, și nu una infailibilă, și că el, care domnește incontestabil numai prin forța sabiei, nu pretinde că face acest lucru în virtutea dreptului divin. În schimb, noi trebuie să ne interesăm de rezultatele financiare obținute în 10 ani de cîrmuire imperială. Aceste rezultate sînt incomparabil mai importante decît frazele în care sînt exprimate... Puterea executivă făcea ce poftea ; miniștrii erau răspunzători numai în fața împăratului ; starea finanțelor era ținută strict secretă față de public și de Camere. Procedura votării anuale a bugetelor nu era o barieră, ci o mască, nu o apărare, ci o înșelăciune. Ce a realizat, așadar, poporul francez lăsîndu-și libertățile și avutul la discreția unui singur om?... Insuși d-l Fould recunoaște că creditele excepționale acordate între anii 1851 și 1858 au atins cifra de 2 800 000 000 de franci și că deficitul anului în curs se ridică la nu mai puțin de un miliard de franci.

Noi nu știm pe ce cale au fost obținute aceste sume. În orice caz nu prin impozite. Ni se spune că cele 4 000 000 pe care Banca Franței le-a plătit pentru reinnoirea privilegiilor ei au fost cheltuite ; 5 500 000 au fost împrumutate din fondul de dotare a armatei și în circulație au fost aruncate tot felul de hirtii de credit. *Cît privește starea lucrurilor în momentul de față*, corespondentul nostru de la Paris ne încredințează că *vistieria statului nu dispune de suficienți bani pentru dividendele semestriale care trebuie plătite luna viitoare*. Aceasta este situația dezastuoasă și rușinoasă a finanțelor Franței după un deceniu de strălucită și glorioasă cîrmuire imperială, și abia acuma, în momentul cînd guvernul francez s-a dovedit incapabil să-și îndeplinească obligațiile curente, această cîrmuire manifestă o oarecare încredere în națiune și îi dezvăluie o fărîmă din realitatea care se ascundea în spatele fantasmagoriei grandilocvente a prosperității financiare atît de des trimbițate.

* — Iovitura de maestru. — *Nota trad.*

Mai mult încă, chiar în momentul de față, «Revue de deux Mondes» este urmărită prin justiție pentru faptul că a publicat unele informații cu privire la situația financiară a Franței, informații care suferă de un singur neajuns, și anume sînt mult prea trandafirii”.

În continuare, „Times” întreabă care sînt cauzele acestui dezastru financiar. În cei 10 ani de existență a Imperiului, exportul Franței a crescut mai bine de două ori. O dată cu industria s-a dezvoltat și agricultura și concomitent s-a extins și rețeaua de căi ferate. Sistemul de credite, care pînă în 1848 făcuse doar primii pași, a cunoscut o dezvoltare vertiginoasă și multilaterală. Toate acestea s-au petrecut nu din porunca împăratului, ci datorită transformărilor prin care a trecut piața mondială după descoperirea minelor de aur din California și Australia. Cum se explică atunci catastrofa?

„Times” amintește de cheltuielile excepționale făcute pentru armată și flotă — rezultat firesc al eforturilor depuse de Ludovic Bonaparte pentru a juca în Europa rolul lui Napoleon. Ziarul amintește de războaie și, în sfîrșit, de cheltuielile colosale făcute pentru lucrări publice în scopul de a da de lucru întreprinzătorilor și proletarilor și de a le menține buna dispoziție.

„Dar — continuă „Times” — toate acestea nu sînt suficiente pentru a explica teribilul deficit, cel mai mare în anele istoriei... La înarmarea în scopuri agresive a armatei și flotei, la lucrările publice și la războaiele neprevăzute s-a adăugat un sistem de *jaif nerușinat și general*. O ploaie de aur s-a abătut asupra Imperiului și a adepților lui. Averile fabuloase, dobîndite dintr-o dată și într-un mod misterios, au provocat scandal și uimire, pînă cînd scandalul s-a potolit și uimirea a scăzut datorită repetării dese și caracterului general al acestui fenomen. Franța contemporană ne-a dat cheia pentru dezlegarea acelor pasaje din satirele lui Juvenal în care avuția dobîndită peste noapte este socotită o crimă împotriva poporului. Apartamentele somptuoase, echipajele luxoase, risipa colosală făcută de oameni care înainte de acest coup d'état literalmente n-aveau ce mânca sînt comentate de toată lumea. Curtea și-a alcătuit bugetul cu o largheță aproape neverosimilă. Noi palate au apărut ca la semnul unei baghete magice, și strălucirea lui ancien régime a fost depășită. Extravaganța n-a mai cunoscut margini, în afară de disponibilul aflat în vistieria statului și de creditul statului. Primul nu mai există, celălalt este epuizat. *Iată ce au adus Franței cei 10 ani de existență a Imperiului*”.

Pentru Europa, cea mai importantă întrebare este, fără doar și poate, dacă sistemul financiar al Imperiului *poate fi transformat* într-un sistem financiar constituțional, așa cum reiese din corespondența dintre Ludovic Bonaparte și

Fould? În cazul de față nu este vorba de intențiile de moment ale unor persoane. Este vorba de *condițiile economice de existență* ale Imperiului restaurat. Sistemul financiar bazat pe escrocherie ar putea fi transformat într-un sistem financiar obișnuit numai prin înlăturarea *corupției* ca mijloc general de guvernare, prin reducerea efectivului armatei și al flotei la nivelul aceluia din vreme de pace și, deci, prin *renunțarea la caracterul napoleonian* al actualului regim; în sfârșit, prin renunțarea definitivă la planul urmat pînă în prezent, care constă în a lega de guvernul existent o parte a burgheziei și a proletariatului de la oraș cu ajutorul ridicării de mari construcții pe seama statului și a altor lucrări publice. Îndeplinirea acestor condiții n-ar însemna oare: „Et propter vitam, vivendi perdere causas” *? Crede într-adevăr cineva că modestul sistem al lui Ludovic-Filip poate fi restaurat sub firma napoleoniană? Tot atît de puțin ca și în instaurarea monarhiei din iulie prin arborarea lui drapeau blanc²¹⁷.

De aceea am calificat de la bun început coup d'éclat-ul de la 14 noiembrie drept o comedie ** și nu ne-am îndoit nici o clipă că această comedie urmărea doar două scopuri: să iasă din situația grea din acel moment și să treacă cu bine iarna. Dacă ambele aceste scopuri vor fi atinse, apoi la primăvară va răsuna goarna războiului și se va face încercarea ca de astă dată războiul să-și acopere singur cheltuielile pe care le necesită. Nu trebuie să uităm că pînă în prezent — și aceasta a fost o consecință inevitabilă doar a *jocului* de-a napoleonismul — Franța loviturii de stat din decembrie și-a *cumpărat* întreaga ei glorie chiar cu banii luați din vistieria statului francez.

După scurte ezitări, presa engleză a ajuns la aceeași concluzie în ceea ce privește *seriozitatea* promisiunilor făcute la 14 noiembrie și *posibilitatea* îndeplinirii lor.

Așa, numărul de astăzi al ziarului „Times” arată în articolul de fond citat mai sus:

„Împăratul renunță la folosirea creditelor excepționale. O asemenea manifestare de abnegație virtuoașă precede de obicei un nou împrumut francez, dar rareori îi supraviețuiește”. Iar la rubrica destinată bursei, „Times” spune: „Este foarte problematic ca neașteptata sobrietate financiară, introdusă din pricina crizei financiare, să supraviețuiască mult timp

* — „Și de dragul vieții să pierzi izvoarele vieții” (Juvenal, „Satire”). — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 388. — *Nota red.*

paroxismlui după ce vistieria statului se va umple iarăși și noul imprumut va fi asigurat...

Se spune că opinia publică îl va sili pe împărat să înfăptuiască, împotriva propriei lui voințe, programul lui Fould. N-ar fi oare mai just să se spună că fiecare este gata să se lase în voia acestei autoînșelări, în timp ce atât furnizorii armatei și ai flotei cât și speculanții contează sigur pe faptul că la primăvară, după înlăturarea primejdiei care amenință acum, «Moniteur» va găsi motive suficiente — ca de pildă «situația schimbată a Europei», sau necesitatea de a îndrepta câte ceva, sau primejdia care amenință pe undeva onoarea Franței, sau interesele credinței catolice, sau interesele libertății și civilizației umanității — pentru a se reîntoarce la vechiul sistem financiar, la care, în genere, nu se poate renunța pentru mult timp într-o țară în care se exercită o dictatură militară și nu există un drept constituțional general recunoscut și inviolabil ?”

În același spirit se exprimă și „Economist”. El își încheie expunerea prin cuvintele :

„În pofida decretului, *riscul politic* va rămâne întotdeauna principiul călăuzitor pentru un om care nu se îndoiește cituși de puțin de faptul că cel mai mic eșec îi poate condamna la pieire dinastia”.

Pînă în prezent, Ludovic Bonaparte a expus Europa numai primejdiilor, pentru că el însuși în Franța era expus tot timpul primejdiei. Se poate crede oare că primejdia pe care o reprezintă el pentru Europa va scădea în măsura în care va crește în Franța primejdia care-l amenință pe el însuși ? Aceasta se va întîmpla numai în cazul că primejdia din interiorul țării va crește în așa măsură încît va duce la explozie.

Scris de K. Marx
la 18 noiembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 322
din 23 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Destituirea lui Frémont

Destituirea lui Frémont din funcția de comandant suprem al armatei din Missouri constituie un punct crucial în istoria desfășurării războiului civil din America. Frémont trebuie să ispășească două mari păcate. El a fost primul candidat al partidului republican pentru funcția de președinte (1856) și este primul general al Nordului care (la 30 august 1861) i-a amenințat pe proprietarii de sclavi cu eliberarea sclavilor²¹⁸. Așadar, el rămîne un rival pentru viitorii candidați la președinție și o piedică pentru actualii adepți ai compromisului.

În ultimele două decenii, în Statele Unite s-a practicat sistemul ciudat de a nu alege președinte persoane care dețin o poziție de seamă în propriul lor partid. Ce-i drept, numele unor astfel de persoane sînt folosite pentru demonstrațiile preelectorale, dar, de îndată ce vine momentul hotărîtor, se renunță la ele și sînt înlocuite cu mediocrități necunoscute, care se bucură doar de o influență locală. În felul acesta au devenit președinți Polk, Pierce, Buchanan și alții. În același fel a fost ales și A. Lincoln. Generalul Andrew Jackson a fost de fapt ultimul președinte al Statelor Unite care a ocupat această funcție datorită capacității sale, în timp ce toți succesorii săi, dimpotrivă, au ocupat-o datorită propriei lor incapacități.

La alegerile din 1860, cele mai de seamă nume ale partidului republican erau Frémont și Seward. Cunoscut prin acțiunile sale din timpul războiului mexican²¹⁹, prin explorarea îndrăzneată a Californiei și prin candidatura sa în alegerile din 1856, Frémont era o figură mult prea remarcabilă pentru a fi măcar luată în considerație de îndată ce nu mai era vorba de o demonstrație republicană, ci de un succes al partidului republican. De aceea el nu a figurat

În calitate de candidat. Altfel se prezintă lucrurile cu Seward, senator republican în Congresul de la Washington, guvernator al statului New York și, fără doar și poate, cel mai bun orator al partidului republican de la înființarea lui. Era nevoie de o serie de înfringeri grele pentru a-l determina pe d-l Seward să renunțe la propria sa candidatură și la protectoratul oratoric asupra lui A. Lincoln, pe atunci relativ puțin cunoscut. Dar, de îndată ce a văzut că încercările sale de a-și pune candidatura au eșuat, el, în calitate de Richelieu republican, și-a oferit serviciile unui om pe care-l socotea un Ludovic al XIII-lea republican. El a contribuit la alegerea lui Lincoln ca președinte cu condiția ca Lincoln să-l facă secretar de stat, funcție într-o anumită măsură echivalentă cu aceea de președinte al consiliului de miniștri în Anglia. Într-adevăr, de îndată ce Lincoln a fost ales președinte, Seward a și primit funcția de secretar de stat. Imediat a intervenit o schimbare ciudată în atitudinea acestui Demostene al partidului republican, care, la timpul său, și-a cîștigat faima prezicînd „irrepressible conflict” (conflictul iminent) dintre sistemul muncii libere și sistemul sclavagist²²⁰. Deși ales la 6 noiembrie 1860, Lincoln trebuia să ocupe funcția de președinte abia la 4 martie 1861. În acest interval de timp, în perioada sesiunii de iarnă a Congresului, Seward a devenit centrul tuturor tentativelor de compromis; ziarele nordiste ale Sudului, ca, de pildă, „New York Herald”, pentru care Seward fusese pînă atunci „la bête noire”, au început deodată să-l ridice în slăvi ca om de stat care întruchipează concilierea, și, ce e drept, nu a fost vina lui dacă nu a fost încheiată pacea cu orice preț. Era vădit că Seward considera funcția de secretar de stat doar ca o treaptă premergătoare și se preocupa nu atît de actualul „conflict iminent”, cît de viitoarea președinție. El a dovedit încă o dată că virtuozii artei oratorice sînt oameni de stat periculos de mărginiți. N-avem decît să citim depeșele sale oficiale! Ce respingător amestec de grandilocvență și meschinărie, de forță formală și slăbiciune reală!

Așadar, pentru Seward, Frémont era un rival periculos care trebuia distrus, — lucru care părea cu atît mai ușor cu cît Lincoln, fidel manierei sale avocățești și refractar la orice originalitate, se crampona timorat de litera constituției și se speria de fiecare pas care putea induce în eroare pe „loialii” proprietari de sclavi din statele de graniță. Frémont are cu totul alt fel de caracter. După cum se vede, el este

înclinat spre patos, puțin cam emfatic, arogant și nu străin de melodramatism. La început, guvernul a încercat, printr-o serie de șicane mărunte, să-l silească să demisioneze de bunăvoie. Văzînd că această manevră nu i-a reușit, l-a destituit din funcția de comandant al armatei tocmai în momentul cînd armata organizată de acesta pornea la atac la sud-vest de Missouri și urma să se angajeze într-o bătălie hotărîtoare.

Frémont este idolul statelor din nord-vest, care i-au creat renumele de „pathfinder” (explorator)²²¹. Ele consideră destituirea lui drept o insultă personală. Dacă guvernul Uniunii va mai suferi cîteva înfrîngeri în genul acelorora de la Bull Run și Balls Bluff²²², atunci se va putea spune că el însuși a creat în persoana lui John Frémont pe conducătorul opoziției care se va ridica împotriva guvernului și va pune capăt actualului sistem diplomatic de ducere la războiului. Asupra actului de acuzare, publicat de ministerul de război de la Washington, împotriva generalului destituit vom reveni mai tîrziu.

Scris de K. Marx
în jurul datei de 19 noiembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 325
din 26 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Ofițerii voluntari

„Locotenentul A.B. destituit pentru comportare nedemnă ; sublocotenentul C.D. șters din controale ; căpitanul E.F. demis din serviciul în armata Statelor Unite” — iată câteva exemple din ultimele știri militare care ne sosesc în mare număr din America.

În ultimele 8 luni, Statele Unite au dispus în armata activă de un foarte mare număr de voluntari ; ele n-au precupețit nici puterile, nici mijloacele pentru a face această armată aptă de luptă ; și, în plus, această armată avea avantajul de a fi dispusă aproape tot timpul în cîmpul vizual al posturilor înaintate ale unui inamic care n-a îndrăznit niciodată s-o atace în întregime sau s-o urmărească după o înfrîngere. Aceste împrejurări favorabile trebuiau de fapt să înlocuiască într-o foarte mare măsură deficiențele care au existat la organizarea voluntarilor în Statele Unite : sprijinul foarte slab pe care l-au primit din partea unei armate regulate foarte mici, care forma nucleul lor, și lipsa de adjutanți și instructori experimentați. Nu trebuie însă să uităm că în America existau mulți oameni gata să dea o mîină de ajutor la organizarea voluntarilor și pricepuți să o facă — aceștia erau în parte ofițeri și soldați germani, care își însușiseră o instrucție militară regulată și participaseră la lupte în timpul campaniilor din 1848—1849, în parte soldați englezi, care au emigrat în ultimii zece ani.

Și dacă în asemenea condiții devine necesară o epurare regulată a corpului ofițeresc, aceasta denotă o oarecare slăbiciune, care e proprie nu sistemului de voluntariat însuși, ci sistemului de a completa corpul ofițeresc al voluntarilor cu oameni aleși de soldații voluntari din propriile lor rînduri fără prea mult discernămint. Numai după o campanie de 8 luni guvernul Statelor Unite s-a încumetat să ceară, în

fața inamicului, ofițerilor voluntari să se califice într-o oarecare măsură în vederea sarcinilor pe care s-au angajat să le îndeplinească atunci când au primit gradul de ofițeri; și acum priviți câte demisii, de bună voie sau silite, câte concedieri, mai mult sau puțin dezonorante, s-au produs în urma acestui fapt. Fără îndoială că, dacă armatei de la Potomac a Statelor Unite i s-ar fi opus trupe întărite și sudate printr-un număr corespunzător de soldați de profesie, ea ar fi fost împrăștiată de mult, în pofida efectivului ei și a incontestabilei vitejii individuale a soldaților din care e constituită.

Aceste fapte pot servi drept învățătură bună pentru voluntarii din Anglia. Unii dintre cititorii noștri își vor aminti că, încă de la apariția lui „Volunteer Journal”, noi am afirmat * că ofițerii constituie punctul slab al sistemului de voluntariat și am insistat ca, după un anumit interval de timp, ofițerii să depună un examen pentru a dovedi că, cel puțin, sînt pe drumul cel bun pentru a deveni apți să îndeplinească sarcinile pe care și le-au asumat. Cea mai mare parte a gentlemanilor care și-au asumat sarcina de a comanda și a instrui pe soldați într-un domeniu în care pe atunci erau și ei tot atît de ignoranți ca și soldații înșiși au tratat cu dispreț această idee. Aceasta a fost perioada cînd orice sprijin al guvernului, precum și orice amestec din partea lui erau tratate cu același dispreț. De atunci însă apelul care l-a făcut la buzunarele acelorași gentlemani a ajuns să-i apese destul de greu pentru a-i determina chiar pe ei să ceară un sprijin financiar guvernului, și, cum se întîmplă, de regulă, în relațiile cu guvernul, aceasta a însemnat totodată și o chemare ca el să intervină. În plus, o experiență de doi ani a dat la iveală destul de limpede defectele actualului sistem de completare a unităților de voluntari cu ofițeri. În prezent, un ofițer londonez ne-a informat, și, după cît se pare, într-un mod absolut competent, că în curînd ofițerii voluntari vor fi chemați în fața unei comisii de examinare pentru a-și dovedi pregătirea lor în vederea comandei.

Dorim din toată inima să fie așa. Fapt este că și în rîndurile ofițerilor voluntari englezi se impune într-o oarecare măsură o epurare. Priviți la un batalion de linie în timpul instrucției și comparați-l cu un batalion de voluntari. Pentru ceea ce voluntarii au nevoie de o oră și jumătate, soldații din trupele de linie execută în mai puțin de o

* Vezi volumul de față, pag. 148—149. — *Nota red.*

jumătate de oră. Am văzut foarte multe formații în careu aparținând unora din cele mai bune batalioane de voluntari englezi, și, din păcate, trebuie să spunem că numai o cavalerie neputincioasă nu ar fi nimic de fiecare dată aceste careuri înainte ca flancurile lor să fie pregătite pentru trageri. Aceasta nu era greșeala voluntarilor. Pare-se că ei își cunoșteau datoria atât cât era de așteptat de la ei, și uneori chiar și-o îndeplineau tot atât de mecanic cum se poate vedea într-un batalion de linie. Dar voluntarii trebuiau să-i aștepte pe ofițerii de companie care, pare-se, șovăiau asupra comandei pe care trebuiau s-o dea și asupra momentului când trebuiau să o dea. În felul acesta, într-o formație care are nevoie în primul rând de promptitudine atât în darea comenzii, cât și în executarea ei, lucru obținut numai după o practică îndelungată, începea să domnească nehotărârea, ba uneori și confuzia. Și dacă astfel se prezintă lucrurile după o practică de doi ani, nu dovedește oare aceasta cu prisosință că există o mulțime de ofițeri voluntari care dețin posturi de răspundere pentru care nu sînt pregătiți?

Pe de altă parte, comandanții de batalioane au căpătat nu de mult înalte aprecieri din partea unei autorități extrem de competente în materie. S-a spus că aceștia, după cât se pare, sînt destul de bine pregătiți pentru sarcina ce le revine, în timp ce cu ofițerii de companie lucrurile nu se prezintă întotdeauna astfel. Nu sîntem de loc înclinați, așa cum se poate vedea și din cele arătate mai sus, să contestăm această ultimă afirmație, trebuie să spunem însă că, dacă înalta autoritate amintită mai sus i-ar fi văzut pe locotenent-colonei și pe maiori nu la o mare paradă, ci la o simplă instrucție de batalion, părerea pe care și-ar fi format-o ar fi fost, de bună seamă, oarecum alta. La o mare paradă nici un ofițer superior, comandant de batalion, nu se încumetă să acționeze pe propria-i răspundere dacă nu este perfect pregătit în vederea îndeplinirii obligațiilor sale. El are un adjutant drept sufler, care știe ce trebuie făcut, și se folosește de fiecare dată de sugestiile acestuia, ducindu-și astfel munca cu succes, în timp ce bietul căpitan trebuie s-o scoată cumva la capăt fără nici un fel de sufler. Priviți-l însă pe același ofițer superior în timpul unei instrucții de batalion! Aici nu-l urmărește ochiul ager al generalului, aici el este puterea supremă; și aici adjutantul trebuie să ocupe destul de des locul care îi este indicat de regulamentele reginei și trebuie să-și păstreze sfaturile pentru sine atîta timp cât nu i se cer

sau nu se produce o debandadă completă. Iată unde îl vedeți pe ofițerul superior voluntar în adevărata lui lumină. El este aici pentru a-i iniția pe voluntarii săi în instrucția de batalion; dar, cum el însuși este departe de perfecțiune în această știință, profită de prezența voluntarilor pentru a se iniția pe sine. Așa cum spune vechiul proverb: *docendo discimus* *. Dar dacă profesorul nu stăpînește bine materia pe care trebuie s-o predea, se pot produce cu ușurință, și, din păcate, se produc destul de des, greșeli și confuzii. Dacă soldații vor descoperi că pentru ei instrucția de batalion nu înseamnă nimic altceva decît că dau ofițerului superior care îi comandă posibilitatea de a învăța el însuși cum trebuie făcută instrucția, în timp ce ei sînt puși să alerge fără nici un rost înainte și înapoi și că se așteaptă din partea lor să corecteze, datorită superiorității cunoștințelor lor, greșelile ofițerului lor superior, aceasta nu va contribui nici la succesele voluntarilor în instrucția de batalion și nici la sporirea încrederii în comandantul lor.

Nu intenționăm să spunem prin aceasta că ofițerii care-i comandă pe voluntari nu s-au străduit să-și însușească cunoștințe din domeniul militar; vrem să spunem însă că dacă ofițerii de companie nu pot fi fabricați din persoane civile cu aceeași ușurință ca soldații de rînd, cu atît mai greu pot fi fabricați ofițeri superiori. Bazîndu-ne doar pe experiența instrucției de batalion, trebuie să ajungem la concluzia că numai ofițerii de carieră sînt în stare să comande batalioane. Și dacă ținem seama de faptul că instrucția reprezintă doar o parte din îndatoririle unui ofițer superior, că comandantul de batalion, care poate fi detașat să îndeplinească o misiune de sine stătătoare, unde se impune să acționeze pe propria sa răspundere, are nevoie de cunoștințe de tactică superioară, trebuie totodată să spunem că ar fi foarte trist să vedem că viețile a 600 sau 1 000 de soldați sînt încredințate conducerii unor asemenea civili din care este formată în momentul de față o mare parte a comandanților de batalioane.

Fiți încredințați că dacă voluntarii englezi se vor pomeni vreodată față în față cu inamicul, acest lucru nu se va petrece în condițiile favorabile care permit actualmente guvernului american să curețe rîndurile ofițerilor voluntari de persoanele cele mai incapabile. Dacă voluntarii englezi

* — învățăm învățînd pe alții. — *Nota trad.*

vor fi chemați, aceasta se va întâmpla nu pentru ca să lupte împotriva unei armate de voluntari ai domo lor, ci împotriva celei mai disciplinate și celei mai active armate din Europa. Chiar primele lupte vor fi decisive, și fiți siguri că dacă se va ivi vreo ezitare sau confuzie fie din pricina unei comenzi greșite a coloneilor, fie din nehotărîrea manifestată de căpitani, acest lucru va fi imediat speculat. În fața inamicului nu va mai fi timp de epurare, și de aceea nădăjduim că aceasta se va face cît mai este timp.

F. E.

Scris de F. Engels
pe la mijlocul lunii noiembrie 1861

Publicat în „The Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 64
din 22 noiembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Cazul „Trent“

Londra, 28 noiembrie 1861

Incidentul dintre vaporul de poștă „Trent“ și vasul de război nord-american „San Jacinto“ care a avut loc în pasajul îngust din Canalul Old Bahama este bomba zilei. În după-amiaza zilei de 27 noiembrie, vaporul de poștă „La Plata“ a adus la Southampton știrea despre cele petrecute, și de acolo telegraful electric a răspîndit-o cu iuteala fulgerului în toate colțurile Marii Britanii. Încă în aceeași seară bursa din Londra a fost arena unor scene tot atît de furtunoase ca cele petrecute în momentul cînd s-a anunțat izbucnirea războiului din Italia. Cursul titlurilor de stat a scăzut cu $\frac{3}{4}$ pînă la 10/0. La Londra circulau zvonurile cele mai neverosimile: că ministrului plenipotențiar al Americii Adams i s-ar fi cerut să părăsească țara, că s-ar fi instituit embargoul asupra tuturor vaselor americane de pe Tamisa etc. Totodată, la bursa din Liverpool, negustorii au ținut un miting de protest pentru a cere guvernului englez să riposteze la ofensa adusă steagului britanic. Orice englez cu scaun la cap s-a culcat cu convingerea că va adormi în timp de pace, dar se va trezi în timp de război.

Cu toate acestea, este aproape sigur că incidentul dintre „Trent“ și „San Jacinto“ nu va genera un război. Presa oficioasă, ca, de pildă „Times“ și „Morning Post“, se străduiește să potolească spiritele înfierbîntate cu ajutorul unor deducții juridice lucide. Ziare ca „Daily Telegraph“, care la cel mai imperceptibil mot d'ordre* pornesc o campanie furibundă în apărarea leului britanic, sînt adevărate mostre de sobrietate. Numai presa toryistă a opoziției, „Morning

* — cuvînt de ordine. — Nota trad.

Herald" și „Standard”²²³, își iese din fire. Aceste fapte obligă pe orice cunoscător în materie să tragă concluzia că guvernul a și luat hotărîrea să nu facă din acest „untoward event” (incident neplăcut) un casus belli*.

Trebuie să mai adăugăm că, chiar dacă nu putea fi anticipat în amănunt, felul cum se va desfășura incidentul era de prevăzut. La 12 octombrie, domnii Slidell, emisarul Confederației în Franța, și Mason, emisarul Confederației în Anglia, împreună cu secretarii lor Eustis și Mac-Farland au străpuns blocada de la Charleston cu vasul „Theodora” și s-au îndreptat spre Havana pentru a încerca să plece de acolo în Europa cu un vapor sub pavilion britanic. Sosirea lor în Anglia era așteptată de la o zi la alta. Vase de război nord-americane plecaseră de la Liverpool pentru a pune mîna pe acești domni și pe depeșele lor pe partea aceasta a Oceanului Atlantic. Guvernul englez a cerut fără zăbavă jurisconsulților săi oficiali să-și dea avizul dacă nord-americanii aveau dreptul să întreprindă un asemenea pas. Se pare că jurisconsulții au dat un răspuns afirmativ.

Din punct de vedere juridic, problema se învîrtește într-un cerc vicios. De la întemeierea Statelor Unite, America de Nord a adoptat dreptul maritim englez cu toate rigorile lui. Potrivit unuia din principiile fundamentale ale acestui drept, toate vasele comerciale neutre pot fi percheziționate de către părțile beligerante.

„Acest drept — a spus lordul Stowell într-o jurisprudență devenită celebră — oferă singura garanție că pe vasele neutre nu se transportă nici un fel de contrabandă”.

Cea mai mare autoritate americană în materie, *Kent*, se pronunță în același sens :

„Dreptul la autoconservare conferă națiunilor beligerante acest drept. Doctrina tribunalelor engleze ale amiralității cu privire la dreptul de inspecție și percheziție a fost pe deplin recunoscută de tribunalele țării noastre”.

Nu opoziția față de dreptul de percheziție, așa cum s-a presupus în mod eronat uneori, a provocat războiul anglo-american din 1812—1814²²⁴, ci America a declarat acest

* — motiv de război. — *Nota trad.*

război pentru că Anglia, sub pretextul de a-i prinde pe marinarii englezi dezertați, și-a arogat în mod *nelegal* dreptul de a percheziționa chiar și vasele de război americane.

„*San Jacinto*” avea, așadar, dreptul să percheziționeze vasul „*Trent*” și să confiște obiectele de contrabandă aflate, eventual, pe bordul lui. Că *depeșele* aflate în posesiunea lui Mason, Slidell & Co. intră în categoria obiectelor de contrabandă, acest lucru îl recunosc chiar și ziarele „*Times*”, „*Morning Post*” etc. Se pune numai întrebarea dacă și domnii Mason, Slidell & Co. intrau în categoria obiectelor de contrabandă și puteau deci să fie confiscați! Iată un punct extrem de delicat, și în această privință există o divergență între doctorii în drept. *Pratt*, cea mai mare autoritate engleză în materie de „contrabandă”, menționează în capitolul „*Cvasicontrabandă — depeșe, pasageri*” mai ales „transmițerea de informații și ordine ale unui guvern beligerant către agenții lui din străinătate sau transportarea unor pasageri militari”²²⁵. Domnii Mason și Slidell nu sînt ofițeri și cu atît mai puțin reprezentanți diplomatici, deoarece guvernele lor nu au fost recunoscute nici de Anglia, nici de Franța. Dar atunci ce sînt? Încă *Jefferson*, în „*Memoriile*” sale²²⁶, pentru a justifica noțiunea foarte cuprinzătoare de contrabandă, de care Anglia s-a prevalat în timpul războaielor anglo-franceze, a specificat că, prin însăși natura ei, contrabanda exclude orice definiție precisă, lăsînd în mod inevitabil arbitrarului un larg cîmp de acțiune. În orice caz însă, se vede că *problema juridică* este mutată de pe tărîmul dreptului englez pe acela al unei simple controverse à la Duns Scot²²⁷, a cărei forță explozivă nu va depăși cadrul unui schimb de note diplomatice.

„*Times*” caracterizează foarte just latura *politică* a procedurii nord-americane cînd spune :

„Insuși d-l Seward trebuie să admită că din captivitate glasurile emisarilor statelor din sud răsună de o mie de ori mai elocvent la Londra și Paris decît s-ar fi făcut auzite la St. James și Tuileries”.

Oare Confederația nu este deja reprezentată la Londra prin domnii Yancey și Mann ?

Considerăm că această ultimă acțiune a d-lui Seward constituie una din faptele caracteristice săvîrșite de per-

soane înfumurate, lipsite de tact, care vor să prezinte slăbiciunea drept forță. Dacă această aventură maritimă va grăbi înlăturarea lui Seward din guvernul de la Washington, Statele Unite nu vor avea nici un motiv să consemneze acest episod în analele războiului lor civil ca pe un „untoward event“.

Scris de K. Marx
la 28 noiembrie 1861
Publicat în „Die Presse“ nr. 331
din 2 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

Karl Marx

Conflictul anglo-american

Londra, 29 noiembrie 1861

Aseară, juriștii coroanei ²²⁸ trebuiau să-și dea avizul în legătură cu incidentul maritim din Canalul Bahama. Ca acte probatorii aveau rapoartele scrise ale ofițerilor englezi rămași pe bordul vasului „*Trent*” și declarațiile verbale ale comandorului Williams, care se afla pe bordul vasului „*Trent*” în calitate de reprezentant al amiralității, dar care a venit la 27 noiembrie, cu vaporul „*La Plata*”, la Southampton, de unde a fost chemat imediat telegrafic la Londra. Juriștii coroanei au recunoscut dreptul vasului „*San Jacinto*” de a inspecta și percheziționa vasul „*Trent*”. Asupra acestui punct nici nu putea să existe vreo îndoială, întrucât în proclamația de neutralitate a reginei Victoria, publicată la începutul războiului civil din America, depeșele erau în mod expres enumerate printre obiectele de contrabandă ²²⁹. Rămîne deci problema dacă domnii Mason, Slidell & Co. erau ei înșiși obiecte de contrabandă și puteau fi confiscați. Juriștii coroanei, după cît se pare, au adoptat acest punct de vedere, căci au eliminat complet problema dreptului *material*. Potrivit celor comunicate de „*Times*”, în concluziile lor, juriștii îl învinuiesc pe comandantul vasului „*San Jacinto*” doar de o *greșeală de procedură*. În loc să-i aresteze pe domnii Mason, Slidell & Co., el trebuia să captureze în-suși vasul „*Trent*”, să-l remorcheze și să-l ducă în cel mai apropiat port american pentru a supune acolo cazul unui tribunal de priză nord-american ²³⁰. Aceasta este, incontestabil, procedura care corespunde dreptului maritim englez și, prin urmare, și celui american.

Tot atât de incontestabil este faptul că, în timpul războiului antiacobin, englezii au încălcat adeseori această regulă, recurgînd, asemenea lui „San Jacinto”, la acest procedeu sumar. Dar, oricum ar sta lucrurile, datorită avizului juriștilor coroanei, întregul conflict s-a redus la o *greșală tehnică* și a pierdut deci orice însemnătate nemijlocită. Două împrejurări au înlesnit guvernului Statelor Unite să adopte acest mod de a interpreta lucrurile și să dea, în consecință, o satisfacție formală. În primul rînd, căpitanul Wilkes, comandantul vasului „San Jacinto”, nu putea să aibă instrucțiuni directe de la Washington. Înapoiindu-se din Africa la New York, el a debarcat la 2 noiembrie la Havana, pe care a părăsit-o la 4 noiembrie, pe cînd incidentul cu „Trent” a avut loc la 8 noiembrie în largul mării. Cum căpitanul Wilkes nu a rămas la Havana decît două zile, el nici n-a avut timpul necesar pentru un schimb de note cu guvernul său. Consulul Statelor Unite a fost singura autoritate americană cu care a putut trata. În al doilea rînd, el și-a pierdut, pe cît se vede, capul, fapt dovedit de refuzul său de a preda depeșele.

Importanța acestui eveniment rezidă în efectul moral asupra poporului englez și în faptul că amicii englezi ai secesioniștilor — negustorii de bumbac — și-ar putea face lesne un capital politic din el. Ca un fapt caracteristic pentru aceștia din urmă poate servi mitingul de protest convocat de ei la Liverpool, de care am amintit mai înainte *. Mitingul a avut loc la 27 noiembrie, orele 3 p.m., în sala bursei din Liverpool, unde se negociază bumbacul, la un ceas după sosirea telegramelor alarmante din Southampton.

După încercări zadarnice de a-l determina pe d-l Cunard, proprietarul vapoarelor „Cunard”, care fac naveta între Liverpool și New York, și pe alte notabilități ale lumii comerciale să prezideze mitingul, un tînăr negustor, pe nume *Spence*, renumit prin manifestul său în favoarea republicii sclavagiste, a ocupat scaunul prezidențial²³¹. Contrar regulilor obișnuite ale mitingurilor engleze, președintele a propus el însuși moțiunea

„să se insiste pe lîngă guvern să apere onoarea steagului britanic, cerînd neîntîrziat satisfacție pentru ofensa care i-a fost adusă”.

* Vezi volumul de față, pag. 403—406. — *Nota red.*

Aceste cuvinte au fost primite cu ovații furtunoase, aplauze și urale! Principalul argument invocat de apărătorul republicii sclavagiste era că pînă acum vapoarele care transportau sclavi erau protejate de steagul american împotriva perchezițiilor pe care Anglia pretindea că are dreptul să le facă. După aceea, comerțul cu sclavi a fost ținta atacurilor furibunde ale acestui filantrop! El a recunoscut că Anglia a provocat războiul din 1812—1814 cu Statele Unite, deoarece ea voia cu tot dinadinsul să percheziționeze vasele de război americane pentru a-i vîna pe marinarii englezi dezertați, care s-ar fi găsit eventual acolo.

„Dar — a continuat el, dînd dovadă de o dialectică ciudată — a te prevala de dreptul de percheziție pentru a prinde niște marinari dezertați din flota engleză nu este tot una cu dreptul de a inhăța cu forța persoane cît se poate de onorabile ca domnii Mason și Slidell, în pofida faptului că se aflau sub protecția steagului englez !”

Dar atu-ul l-a jucat la sfîrșitul diatribei sale.

„Nu de mult — a răcnit el — am fost pe continentul european. Remarcile pe care le-am auzit acolo în legătură cu comportarea noastră față de Statele Unite m-au făcut să roșesc. Ce susține pe continent orice om mai răsărit? Că sîntem hotărîți să suportăm ca niște sclavi orice nedreptate, orice ofensă adusă onoarei noastre de guvernul Statelor Unite. Și ce puteam să răspund la toate acestea? Nimic altceva decît să roșesc. Dar urciorul nu merge de multe ori la apă. Noi am dat dovadă de foarte multă răbdare, de atîta” (răbdare) „cît ne-a stat în putință. Acum, în sfîrșit, am ajuns la fapte (!), și aceasta-i un fapt foarte neplăcut și surprinzător (!), și este de datoria fiecărui englez să pună la curent guvernul, arătîndu-i cît de puternic și unanim este sentimentul pe care-l nutrește această țară mare față de ofensa adusă steagului ei”.

Această beție de cuvinte lipsite de orice noimă a fost salutăată cu ropote de aplauze. Glasurile care s-au ridicat în semn de protest au fost înăbușite prin strigăte, șuierături și tropăieli. La observația făcută de un oarecare domn Campbell că tot mitingul este „nereglementar”, neînduplecatul Spence a răspuns: „Așa este, dar faptul pe care trebuie să-l analizăm este și el «nereglementar»”. Ca răspuns la propunerea făcută de un domn Turner de a amîna mitingul pe a doua zi, pentru ca „orașul Liverpool să-și poată spune și el cuvîntul și să nu aibă posibilitatea o clică de

samsari de bumbac să-i uzurpe numele", a răsunat din toate părțile: „Luați-l de guler și dați-l afară!” Fără să se intimideze, d-l Turner și-a repetat propunerea care însă, de asemenea contrar tuturor regulilor mitingurilor engleze, nu a fost pusă la vot. Spence a învins. Fapt este însă că nimic nu a potolit în mai mare măsură starea de spirit care domnea la Londra decât știrea despre victoria d-lui Spence.

Scris de K. Marx
la 29 noiembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 332
din 3 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Ultimele știri cu privire la cazul „Trent” și repercusiunile lor la Londra

Londra, 30 noiembrie 1861

De când a fost declarat războiul împotriva Rusiei, n-am mai văzut o asemenea agitație în toate părțile societății engleze ca aceea produsă de știrile în legătură cu cazul „Trent” sosite, la 27 ale lunii curente, la Southampton cu vaporul „La Plata”. La ora 2 p.m., datorită telegrafului electric acest „incident neplăcut” a fost cunoscut în birourile de presă ale tuturor burselor din Anglia. Cursul tuturor acțiunilor a coborât, în timp ce prețul silitrei s-a urcat. Cursul titlurilor de stat a scăzut cu $\frac{3}{4}\%$, iar la Lloyd se percepe un supliment de 5 guinee pentru riscurile de război la vapoarele venite de la New York. Seara târziu, la Londra au circulat zvonurile cele mai neverosimile: că ministrului plenipotențiar al Americii Adams i s-ar fi cerut să părăsească țara, că s-ar fi dat ordin ca toate vapoarele americane din porturile Regatului Unit să fie imediat confiscate și așa mai departe. Negustorii de bumbac din Liverpool — amicii secesionistilor — au profitat de ocazie și în zece minute au convocat, în sala bursei unde se negociază bumbacul, un miting de protest prezidat de d-l Spence, autorul unui obscur manifest în apărarea Confederației statelor din sud. Reprezentantul amiralității pe bordul vasului „Trent”, comandorul Williams, care a sosit cu vaporul „La Plata”, a fost chemat imediat la Londra.

În ziua următoare, la 28 noiembrie, presa londoneză a avut în general un ton moderat, în contrast ciudat cu agitația extraordinară care a domnit în cercurile politice și comerciale cu o seară înainte. Ziarele lui Palmerston, „Times”, „Morning Post”, „Daily Telegraph”, „Morning Advertiser” și „Sun”²⁸² primiseră dispoziție să caute mai curînd să liniștească spiritele decît să le ațîțe. „Daily News”, condamînd comportarea lui „San Jacinto”, urmărea, evident, nu atît să

lovească în guvernul federal, cît să înlătore suspiciunea că ar avea vreo „idee preconcepută față de yankei”, în timp ce „Morning Star”²³³, ziarul lui John Bright, abținându-se să facă vreo apreciere asupra oportunității și rațiunii acestui „act”, apăra legalitatea lui. Numai două ziare au făcut excepție și nu s-au alăturat corului intonat de întreaga presă londoneză. Scribii toriști de la „Morning Herald” și „Standard”, care în realitate nu sînt decît unul și același ziar sub nume diferite, își exprimă, jubilînd, satisfacția că i-au prins, în sfîrșit, pe „republicani” cu mîța-n sac și că au găsit un „casus belli” * gata pregătit. Ei sînt secondați de un singur ziar, de „Morning Chronicle”²³⁴, care se străduiește de ani de zile să-și prelungească existența nesigură, vînzîndu-se cînd otrăvitorului Palmer, cînd Tuileries-ilor. Datorită tonului conciliant al principalelor ziare londoneze, agitația de la bursă s-a mai potolit în bună parte. În aceeași zi, la 28 noiembrie, comandorul Williams s-a prezentat la sediul amiralității și a raportat asupra împrejurărilor în care a avut loc incidentul din Canalul Old Bahama. Raportul său împreună cu rapoartele scrise ale ofițerilor de pe bordul vasului „Trent” au fost prezentate imediat juriștilor coroanei, al căror aviz a fost comunicat în mod oficial, seara tîrziu, lordului Palmerston, lordului Russell și altor membri ai guvernului.

La 29 noiembrie se putea observa că presa guvernamentală își schimbase întrucîtva tonul. S-a aflat că juriștii coroanei au declarat că ei consideră procedeul fregatei „San Jacinto” o greșeală de formă, o *acțiune nelegală* și că guvernul, care s-a întrunit în cursul zilei într-o ședință plenară, a hotărît să trimită cu primul vapor instrucțiuni lordului Lyons ca să se conformeze avizului juriștilor englezi. Din acest moment, agitația în principalele centre comerciale, cum sînt bursa de efecte, Lloyd, Oficiul Ierusalim, Societatea baltică etc., a reînceput cu o intensitate îndoită, sporind și mai mult cînd s-a aflat că încărcăturile de silitră care urmau să fie expediate în America au fost oprite cu o zi înainte și că în ziua de 29 la vamă s-a primit o dispoziție care interzice exportul acestui articol în toate țările, cu excepția unor cazuri special stipulate. Cursul titlurilor de stat engleze a scăzut cu încă $\frac{3}{4}\%$, și la un moment dat a domnit o adevărată panică la toate bursele, deoarece unele

* — motiv de război — *Nota trad.*

hîrtii de valoare nici n-au mai putut fi de loc negociate, iar prețul tuturor hîrtilor de valoare a scăzut catastrofal. În timpul după-amiezii, situația la bursă s-a îmbunătățit întrucîtva datorită diferitelor zvonuri care au circulat, dar mai ales datorită știrii că d-l Adams și-a exprimat părerea că guvernul de la Washington va dezavua procedeul fregatei „San Jacinto”.

La 30 noiembrie (astăzi), toate ziarele londoneze, cu singura excepție a lui „Morning Star”, au pus alternativa: ori se hotărăște guvernul de la Washington să dea satisfacție, ori război.

După acest scurt istoric al evenimentelor petrecute de la sosirea vaporului „La Plata” și pînă astăzi, să vedem acum ce ecou au avut ele în presă. Arestarea emisarilor statelor din sud pe bordul unui vapor englez trebuie privită, firește, din două puncte de vedere: juridic și politic.

În ceea ce privește latura juridică a incidentului, prima dificultate, relevată de presa torystă și de „Morning Chronicle”, era că Statele Unite nu i-au recunoscut niciodată pe secesioniștii din sud ca putere beligerantă și, ca atare, nu pot avea pretenții la drepturi de putere beligerantă față de ele.

Acest sofism a fost combătut imediat chiar de presa guvernamentală.

„Noi — scria „Times” — am recunoscut statele Confederației ca putere beligerantă și la momentul oportun vom recunoaște și guvernul lor. Prin aceasta ne-am asumat toate obligațiile și inconvenientele unei puteri neutre față de ambele părți beligerante”.

În consecință, indiferent dacă Statele Unite recunosc sau nu Confederația ca parte beligerantă, ele au dreptul să pretindă ca Anglia să accepte toate obligațiile și inconvenientele unei puteri neutre în cazul unui război maritim.

Prin urmare, toată presa londoneză, cu excepția ziarului amintite mai sus, recunoaște dreptul lui „San Jacinto” de a inspecta și percheziționa vasul „Trent” pentru a se convinge că acesta nu transportă mărfuri sau persoane care intră în categoria „contrabandă de război”. Insinuările ziarului „Times” că jurisprudența engleză „s-a statornicit în cu totul alte împrejurări decît cele existente în momentul de față”, că „pe atunci nu existau vapoare și nu erau cunoscute nici vapoarele de poștă pentru transportul scrisorilor, care sînt de un interes direct pentru toate popoarele lumii”; că „noi”

(englezii) „luptam pentru existența noastră și comiteam pe vremea aceea lucruri pe care nu le-am permite altora”, — aceste aluzii nu au fost combătute prea energic. „Moniteur” * -ul particular al lui Palmerston, „Morning Post”, a declarat în aceeași zi că vapoarele de poștă sînt simple vase comerciale și că ele nu intră în categoria vaselor de război și de transport care nu sînt supuse percheziției. Dreptul de percheziție al vasului „San Jacinto” a fost, de fapt, recunoscut atît de presa londoneză cît și de juriștii coroanei. Obiecția că „Trent” nu naviga între două porturi ale părților beligerante, ci, dimpotrivă, între două porturi neutre a căzut în urma declarației lordului Stowell că dreptul de percheziție servește la stabilirea destinației unui vas.

S-a ridicat apoi problema dacă, trăgînd o ghiulea plină asupra provei vasului „Trent” și la scurt interval o grenadă care a explodat în imediata apropiere a acestui vas, „San Jacinto” nu a încălcat uzanțele și regulile de politețe legate de exercitarea dreptului de inspecție și percheziție. În general, presa londoneză a recunoscut că, întrucît amănuntele incidentului sînt cunoscute pînă acum numai din declarațiile uneia dintre părțile interesate, o problemă atît de minoră nu poate influența hotărîrea pe care urmează să o ia guvernul britanic.

Recunoscîndu-se în felul acesta lui „San Jacinto” dreptul de percheziție de care a făcut uz, se pune întrebarea ce anume căuta el? *Contrabanda de război* transportată, după cum bănuia el, de „Trent”. Ce înseamnă însă *contrabandă de război*? Sînt oare *depeșele* trimise de guvernul unei țări beligerante *contrabandă de război*? Dar *persoanele* care duc aceste depeșe sînt ele *contrabandă de război*? Și dacă răspunsul la aceste două întrebări este afirmativ, înseamnă oare că dacă se află pe un vas comercial care navighează între două porturi neutre aceste depeșe și purtătorii lor sînt *contrabandă de război*? Presa londoneză recunoaște că concluziile celor mai mari autorități în materie de drept de pe ambele părți ale Atlanticului sînt atît de contradictorii și că pot fi invocate cu aceeași aparență de legitimitate atît în sens pozitiv cît și în sens negativ, încît nu încape îndoială că în cazul lui „San Jacinto” s-au tras concluziile prima facie **.

În concordanță cu această părere care predomină în presa engleză, juriștii englezi ai coroanei au renunțat la

* — buletin oficial. — *Nota trad.*

** — după prima impresie. — *Nota trad.*

problema dreptului material, limitându-se doar la latura formală. Ei afirmă că dreptul internațional n-a fost violat din punctul de vedere al *fondului*, ci doar din punctul de vedere al *formeii*. În concluziile lor, ei susțin că „San Jacinto” a comis greșeala de a fi arestat pe propria sa răspundere pe emisarii statelor din sud în loc să ducă vasul „Trent” într-un port al Uniunii și să supună cazul unui tribunal de priză nord-american, deoarece nici un crucișător înarmat nu are dreptul să-și aroge rolul de judecător în largul mării. De aceea, juriștii englezi ai coroanei acuză pe „San Jacinto” că ar fi săvârșit o simplă *greșeală de procedură*, și, după părerea mea, concluziile lor sînt juste. Cred că n-ar fi prea greu de dezgropat antecedente din care să reiasă că Anglia s-a făcut vinovată de asemenea încălcări ale formalităților dreptului maritim, dar încălcările unei legi nu trebuie să ducă niciodată la înlăturarea legii însăși.

Cum ar putea fi ridicată problema dacă satisfacția cerută de guvernul britanic, adică punerea în libertate a emisarilor statelor din sud, este îndreptățită, dat fiind că englezii înșiși consideră această încălcare a dreptului ca o problemă de *formă*, și nu de *fond*. În legătură cu aceasta, un avocat de la Temple * scrie în numărul de azi al ziarului „Times” :

„Chiar dacă în cazul de față situația nu este în favoarea noastră, astfel încît să putem ataca hotărîrea tribunalului american prin care vaporul este condamnat pe motiv că ea ar contraveni în mod evident dreptului internațional, procedeul greșit al căpitanului american care a permis vasului «Trent» să-și continue drumul spre Southampton este indiscutabil în avantajul proprietarilor și al pasagerilor britanici. În cazul acesta, cum mai poate fi găsit un temei pentru un conflict internațional într-o greșeală de procedură care în realitate s-a soldat în favoarea noastră?”

Dacă, după cum mi se pare, guvernul american trebuie totuși să recunoască că indiferent dacă din punct de vedere al fondului sau al formeii căpitanul Wilkes a încălcat dreptul maritim, nici nu este în propriul interes al acestui guvern și nici nu cadrează cu prestigiul lui să facă prea multe obiecții în ceea ce privește condițiile satisfacției care urmează să fie date părții prejudiciate. Guvernul american nu trebuie să uite că, antrenînd Statele Unite într-un război cu Anglia, el face jocul secesionistilor, că pentru Ludovic Bonaparte, date fiind dificultățile în care se zbate actualmente, un ase-

* — clădire din Londra unde își au sediul colegiile juriconsulților. —
Nota trad.

menea război ar fi un dar ceresc, și, în consecință, cercurile oficiale din Franța l-ar sprijini. În sfârșit, el nu trebuie să uite că guvernul britanic dispune, în parte datorită forțelor armate aflate în prezent sub comandă britanică în diferite puncte din America de Nord și Indiile occidentale, în parte datorită forțelor de luptă pregătite pentru expediția în Mexic, de o flotă maritimă covârșitoare.

În ceea ce privește latura politică a arestării operate în Canalul Bahama, nu numai presa engleză, ci întreaga presă europeană își exprimă în mod unanim uimirea produsă de comportarea stranie a guvernului american, care provoacă complicații internaționale atât de serioase pentru a-i aresta pe domnii Mason, Slidell & Co., în timp ce domnii Yancey și Mann se plimbă tanțoși la Londra. „Times” are, fără îndoială, dreptate când scrie :

„Însuși d-l Seward trebuie să admită că din captivitate glasurile emi-sarilor statelor din sud răsună de o mie de ori mai elocvent la Londra și Paris decît dacă s-ar fi făcut auzite la St. James și Tuileries”.

Populația Statelor Unite, care a acceptat cu atîta generozitate îngrădirea propriei ei libertăți pentru a-și salva patria, nu va fi, desigur, mai puțin gata să determine un reviriment în opinia publică din Anglia, recunoscînd în mod deschis și străduindu-se să repare o greșeală internațională pe care, dacă ar căuta s-o justifice, ar putea duce la realiza-rea celor mai îndrăznețe speranțe ale rebelilor.

Scris de K. Marx
la 30 noiembrie 1861

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 462 din 19 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Învățămintele războiului din America

Cînd, cu cîteva săptămîni în urmă, atrăgeam atenția asupra procesului de epurare, devenit necesar în armata americană de voluntari *, nu am epuizat nici pe departe toate învățămintele prețioase pe care, fără încetare, le furnizează acest război voluntarilor din partea ceastălaltă a Oceanului Atlantic. De aceea ne permitem să reluăm această temă.

Modul în care este dus actualul război din America nu are, într-adevăr, precedent. Între Missouri și Golful Chesapeake, un milion de soldați, împărțiți în două tabere ostile aproape egale, stau față în față de aproximativ șase luni de zile fără să fi întreprins măcar o singură acțiune decisivă. În Missouri, ambele armate înaintează, se retrag, luptă și din nou înaintează și se retrag rînd pe rînd, fără nici un rezultat vizibil; chiar și acum, după șapte luni de înaintări și retrageri, în urma cărora regiunea, fără îndoială, a rămas teribil de pustiită, se pare că deznodămîntul este mai departe ca oricînd. În Kentucky, după o îndelungată perioadă de neutralitate aparentă ²³⁵, dar care în realitate a fost o perioadă de pregătiri, după cît se pare, devine inevitabilă o stare de lucruri asemănătoare; în Virginia de vest au loc în permanență mici ciocniri fără nici un rezultat vizibil, iar pe ambele maluri ale Potomacului, unde cele două părți și-au concentrat grosul forțelor una aproape în văzul celeilalte, nici una din ele nu manifestă intenția de a ataca, dovedind astfel că, așa cum stau lucrurile, chiar și o victorie n-ar fi de mare folos. Și dacă împrejurări străine de actuala stare de lucruri nu vor provoca o schimbare serioasă, ne

* Vezi volumul de față, pag. 398—402. — *Nota red.*

putem aștepta ca acest mod infructuos de a purta război să mai dureze luni de zile.

Cum se explică toate acestea ?

Atît de o parte cît și de cealaltă, americanii au aproape numai voluntari. Micul nucleu al vechii armate regulate a Statelor Unite fie că s-a dizolvat, fie că este prea slab pentru a influența enorma masă de recruți neinstruiți care s-au adunat pe teatrul de război. Americanii nu dispun nici măcar de numărul necesar de subofițeri pentru a face din toți acești oameni soldați. De aceea, instruirea lor merge foarte încet, și este greu de spus cît va dura pînă cînd admirabilul material uman adunat pe ambele maluri ale Potomacului va fi în stare să pornească în mase mari și să dea sau să primească cu puteri unite o bătălie.

Dar, chiar dacă soldații ar putea fi instruiți într-un timp relativ scurt, nu există destui ofițeri care să-i comande, fără a mai vorbi de comandanții de companii, care firește că nu pot proveni din rîndurile civililor, și nici destui ofițeri pentru funcția de comandanți de batalion, chiar dacă fiecare locotenent și sublocotenent din armata regulată ar fi numit în aceste funcții. De aceea este inevitabilă numirea unui număr mare de colonei proveniți din rîndurile civililor, și nimeni dintre aceia care-i cunosc pe voluntarii noștri nu va considera că McClellan sau Beauregard sînt prea timizi dacă evită să întreprindă acțiuni ofensive sau manevre strategice complicate cu niște colonei proveniți din rîndurile civililor cu un stagiu de abia șase luni în armată, care să le execute ordinele.

Să presupunem însă că în linii generale această dificultate a fost învinsă ; că, o dată cu vestoanele lor, coloneii proveniți din rîndurile civililor au căpătat și cunoștințele, experiența și iscusința necesară pentru îndeplinirea îndătoririlor lor, cel puțin în ceea ce privește infanteria. Dar ce se va întîmpla cu cavaleria ? Pentru instruirea unui regiment de cavalerie este nevoie de mai mult timp și de ofițeri instructori mai experimentați decît este nevoie pentru a da pregătirea necesară unui regiment de infanterie. Chiar presupunînd că toți oamenii vin la unitățile lor cu suficiente cunoștințe de echitație, adică se țin bine în șa, știu să stăpînească calul, știu cum să-l îngrijească și să-l hrănească, este puțin probabil ca aceasta să reducă timpul necesar pentru instruirea lor. Echitația în armată, astfel încît să fii stăpîn pe cal, să-l faci să execute toate mișcările necesare

la trecerea cavaleriei de la o formație la alta, este cu totul altceva decît obișnuita călărie a unor civili. Cavaleria lui Napoleon, pe care sir William Napier (în „Istoria războiului din Peninsula Iberică”) ²⁵⁶ o considera aproape superioară cavaleriei engleze de atunci, era formată, lucru îndeobște cunoscut, din călăreții cei mai slabi care au ornat vreodată o șa, iar mulți dintre cei mai antrenați jockeyi de la noi, intrînd în unitățile de voluntari călări, găseau că mai aveau încă multe de învățat. De aceea nu trebuie să ne mire cînd constatăm că americanii au o cavalerie absolut insuficientă și că puțina cavalerie de care dispun este formată din călăreți de felul cazacilor sau din trupe neregulate indiene (rangers), care sînt incapabile să atace în formație strînsă.

În ceea ce privește artileria, precum și trupele de geniu, situația trebuie să fie și mai proastă. Ambele sînt arme de o înaltă tehnicitate, care reclamă o instruire îndelungată și minuțioasă atît a ofițerilor cît și a subofițerilor și, bineînțeles, o instruire mai temeinică a soldaților decît la infanterie. În plus, artileria este o armă mai complicată chiar și decît cavaleria; e nevoie de tunuri, de cai învățați să tragă la tunuri și de două categorii de soldați instruiți — tunari și conductori; afară de aceasta e nevoie de un mare număr de furgoane pentru proiectile și de mari laboratoare pentru muniții, de turnătorii, ateliere etc., care să fie utilizate cu mașini de o construcție complexă. Se spune că federaliștii ²⁵⁷ au pe front 600 de guri de foc, dar ne putem lesne închipui cum sînt deservite, cunoscînd că în șase luni de zile este absolut imposibil să organizezi din nimic 100 de baterii complete, bine înzestrate și bine deservite.

Să presupunem însă din nou că toate aceste dificultăți au fost învinse și că unitățile combatante ale celor două tabere americane ostile se află în condiții excelente pentru a putea acționa. În acest caz ar putea ele oare să pornească la acțiune? Desigur că nu. O armată trebuie aprovizionată, iar în regiuni relativ slab populate ca Virginia, Kentucky și Missouri, o armată mare trebuie să se aprovizioneze mai cu seamă din depozite. Rezervele ei de muniții trebuie să fie mereu înprospătate; ea trebuie să fie însoțită de armurieri, curelari, tîmplari și alți meșteșugari care să întrețină în starea convenită echipamentul ei de luptă. Toate acestea lipseau în America; ele trebuiau create aproape din nimic, și nu avem nici un fel de date din care să rezulte că cel

puțin în prezent intendența și serviciile de transport ale ambelor armate au depășit faza copilăriei.

America, atît Nordul cît și Sudul, America federală și cea confederată, nu a avut, ca să spunem așa, o organizație militară. Sub raportul efectivului, armata de linie nu era cituși de puțin în stare să lupte împotriva unui inamic serios; miliția lipsea aproape cu desăvîrșire. Războaiele anterioare ale Uniunii n-au pus niciodată la încercare forța militară a țării; între 1812 și 1814 Anglia n-a dispus de prea multe trupe, iar Mexicul s-a apărat mai ales cu o gloată neorganizată. Datorită poziției sale geografice, America nu a avut de fapt dușmani care să o fi putut ataca în vreun punct, în cazul cel mai bun, cu trupe regulate numărînd mai mult de 30 000—40 000 de soldați, și pentru un asemenea efectiv vastele întinderi ale țării ar fi fost un obstacol mai de temut decît trupele pe care America ar fi putut să i le opună; pe de altă parte, armata americană era suficientă pentru a servi drept nucleu unei armate de 100 000 de voluntari și pentru a o instrui în timp util. Dar cînd într-un război civil iau parte peste un milion de oameni, întregul sistem se năruie și totul trebuie luat de la capăt. Rezultatele se văd. Două imense și greoaie mase de oameni, temîndu-se una de alta, victoria inspirîndu-le aproape tot atîta frică cît și înfrîngerea, stau față în față și încearcă, cu prețul unor cheltuieli uriașe, să creeze ceva care să semene cu o organizație militară regulată. Dar, oricît de împovăraătoare ar fi aceste uriașe cheltuieli, ele sînt absolut inevitabile, dată fiind inexistența totală a unei baze organizatorice pe care să se poată clădi noul edificiu. Cum ar fi putut să fie altfel cînd în fiecare departament domnesc nepriceperea și lipsa de experiență? Pe de altă parte, folosul adus de aceste cheltuieli în ceea ce privește eficiența și organizarea este cu totul infim; și cum ar fi putut să fie altfel?

Voluntarii britanici să fie recunoscători soartei că de la bun început au găsit o armată numeroasă, bine disciplinată și experimentată, care i-a luat sub ocrotirea ei. În pofida prejudecăților proprii oricărei profesiuni, această armată i-a primit bine și s-a purtat cum se cuvine cu ei. Să sperăm că nici voluntarii și nici publicul nu se vor gîndi vreodată că noul gen de trupe va înlocui cît de cît vechea armată. Dacă unii sînt tentați să creadă acest lucru, o privire fugitivă asupra stării celor două armate americane de voluntari le poate demonstra ignoranța și nerozia lor. Nici o armată

proaspăt organizată din civili nu va putea să existe vreodată ca o forță eficace atîta timp cît nu va fi instruită și sprijinită de uriașele resurse intelectuale și materiale de care dispune o armată regulată relativ puternică și, mai cu seamă, de acea organizare care constituie forța principală a armatei regulate. Închipuiți-vă că Anglia ar fi amenințată de o invazie și faceți o comparație între ceea ce s-ar întîmpla în acest caz aici și ceea ce s-a întîmplat inevitabil în America. În Anglia, ministerul de război, ajutat de cîțiva funcționari, care pot fi găsiți lesne printre militarii cu experiență, ar face față întregii munci suplimentare reclamate de o armată de 300 000 de voluntari; există destui ofițeri de rezervă care să ia sub supravegherea lor specială trei sau patru batalioane de voluntari, și, cu un oarecare efort, se va putea asigura și fiecărui batalion un ofițer de linie în calitate de adjutant și un altul în calitate de colonel. Cavaleria, bineînțeles, nu ar putea fi improvizată la iuțeală, dar printr-o reorganizare energică a artileriei trupelor de voluntari, care ar înzestra-o cu ofițeri și conductori din artileria regală, s-ar putea forma multe baterii de cîmp. Inginerii civili din țară nu așteaptă decît un prilej favorabil pentru a-și însuși latura militară a profesiei lor, astfel încît să devină dintr-o dată ofițeri geniști destoinici. Intendența și serviciul de transport sînt organizate și ar fi repede în stare să satisfacă nevoile unei armate de 400 000 de oameni cu aceeași ușurință cu care satisfac azi nevoile unei armate de 100 000 de oameni. Nimic nu ar fi dezorganizat, nimic nu ar fi perturbat, pretutindeni voluntarii ar găsi ajutor și sprijin și nicăieri nu ar fi nevoiți să bijbiie prin întuneric. De îndată ce Anglia va porni la război — abstracție făcînd de unele greșeli inevitabile —, nu vedem nici un motiv ca după șase săptămîni totul să nu funcționeze destul de bine.

Și acum priviți ce se petrece în America, și veți înțelege cît de prețioasă este o armată regulată pentru organizarea unei armate de voluntari.

Scris de F. Engels
la sfîrșitul lunii noiembrie 1861

Publicat în „Volunteer Journal,
for Lancashire and Cheshire” nr. 66
din 6 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în revistă

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Principalii actori ai dramei „Trent”

Londra, 4 decembrie 1861

În clipa de față n-ar fi lipsit de interes să facem întrucitva cunoștință cu personajele principale ale dramei „Trent”. Este vorba, pe de o parte, de eroul activ, comandantul vasului „San Jacinto”, căpitanul *Wilkes*, pe de altă parte, de eroii pasivi *J. M. Mason* și *John Slidell*. Căpitanul Charles Wilkes este un descendent al fratelui faimosului demagog englez Wilkes, care la un moment dat amenința să zdruncine tronul lui George al III-lea. Numai lupta cu coloniile din America de Nord a ferit atunci dinastia de Hanovra de izbucnirea unei revoluții engleze, ale cărei simptome răzbăteau atît în vociferările unui Wilkes, cit și în scrisorile unui Junius²³⁸. Căpitanul Wilkes, născut la New York în 1798 și de 43 de ani în serviciul activ al marinei americane, a comandat escadra care în 1838—1842 a explorat, din ordinul guvernului Statelor Unite, partea de nord și de sud a Oceanului Pacific. El a publicat o descriere a acestei expediții în 5 volume²³⁹. Este, de asemenea, autorul unei lucrări despre „America de vest”, care cuprinde cîteva date prețioase privind California și regiunea Oregonului²⁴⁰. Acum se știe precis că Wilkes a acționat pe cont propriu, fără nici un fel de directive din partea Washingtonului.

Cei doi emisari ai Confederației statelor din sud — domnii *Mason* și *Slidell*, care au fost arestați, — sînt din toate punctele de vedere diametral opuși unul altuia. *Mason*, născut în 1798, provine dintr-o veche familie aristocratică din Virginia — una din acele familii care au fugit din Anglia după ce regaliștii au fost zdrobiți în bătălia de la Wor-

cester ²⁴¹. Bunicul eroului nostru * se numără printre bărbații pe care, alături de Washington, Jefferson etc., americanii îi numesc „the revolutionary fathers“ (părinții revoluției). John Slidell, spre deosebire de colegul său Mason, nu este de origine aristocratică și nici proprietar de sclavi din naștere. Orașul său natal este New York, unde atit bunicul cît și tatăl său au trăit ca niște cinstiți tallow-chandlers (lumînărari). După ce s-a ocupat cîtiva ani cu studiul jurisprudenței, Mason a intrat în arena politică. Începînd din 1826 a fost în diferite rînduri membru al Camerei deputaților din Virginia, iar în 1837 și-a făcut apariția, în timpul unei sesiuni a Camerei reprezentanților, în Congresul american; el începe să joace însă un rol mai însemnat abia din 1847. În acest an, statul Virginia l-a ales în senatul american, funcție pe care a păstrat-o pînă în primăvara anului 1861. Slidell, care are acum 68 de ani, a fost nevoit să părăsească de timpuriu New Yorkul din cauza unei intrigii amoroase și a unui duel, pe scurt în urma unei afaceri scandaloase. El a plecat la New Orleans, unde a trăit mai întii din jocul de cărți, apoi din avocatură. La început membru al Adunării legislative din Louisiana, și-a croit în scurtă vreme drum spre Camera reprezentanților și, în cele din urmă, spre senatul Congresului american. Dirijor al mașinațiilor electorale în timpul alegerilor prezidențiale din 1844, iar mai tîrziu complice la niște escrocherii cu pămînturi ale statului, el a reușit să scandalizeze într-o oarecare măsură pînă și acel gen de morală afișat în Louisiana.

Mason a moștenit influența, Slidell a dobîndit-o. Cei doi bărbați s-au întilnit și s-au întregit unul pe altul în senatul american, bastionul oligarhiei sclavagiste. Potrivit constituției americane, senatul alege o comisie specială pentru afacerile externe, care joacă aproximativ același rol ca mai înainte, în Anglia, consiliul privat (privy council) ²⁴², ale cărui funcții au fost uzurpate de așa-numitul cabinet, o mărime teoretic necunoscută de constituția engleză. Mason a fost multă vreme președintele acestei comisii, Slidell — un membru marcant al ei.

Ferm convins că fiecare om din Virginia este un semi-zeu, iar fiecare yankeu un vagabond plebeu, Mason n-a

* — George Mason. — Nota red.

căutat niciodată să-și ascundă disprețul față de colegii săi din Nord. Trufaș, înfumurat și insolent, el s-a priceput să arboreze o mină veșnic încruntată, aidoma lui Jupiter, și a transplatat de fapt în senat manierele împămîntenite pe plantații. Apologet fanatic al sclaviei, denigrator nerușinat al Nordului și mai cu seamă al clasei muncitoare din Nord, amator de tirade răsunătoare împotriva Angliei, Mason a obosit senatul cu debitul său verbal nesecat și sîcîitor, care căuta zadarnic să ascundă sub o formă grandilocventă lipsa oricărui conținut. În mod demonstrativ purta în ultimii ani haine de pînză cenușie produsă de industria casnică din Virginia; dar, fapt caracteristic pentru acest individ, haina cenușie era împodobită cu nasturi țipători fabricați într-unul din statele Noii Anglii, și anume în Connecticut.

În timp ce Mason juca în avanscenă rolul de Jupiter tonans * al oligarhiei sclavagiste, Slidell acționa în culise. Măster în a țese intrigi, de o perseverență neobosită și o lipsă de scrupule fără margini, dar în același timp circumspect și ascuns, preferînd întotdeauna calea sinuoasă celei directe, Slidell era sufletul conclavei conspiratorilor din Sud. De ce faimă se bucura acest individ se poate vedea din faptul că, în 1845, cu puțin înainte de izbucnirea războiului cu Mexicul, cînd a fost trimis acolo în calitate de ambasador, Mexicul a refuzat să trateze cu un asemenea individ ²⁴³. Datorită intrigilor țesute de Slidell, Polk a ajuns președinte. Sfetnic dintre cei mai nefaști ai președintelui Pierce, a fost și geniul rău al guvernului Buchanan. Amîndoi, Mason și Slidell, au fost principalii susținători ai legii cu privire la sclavii fugari ²⁴⁴; amîndoi au organizat baia de sînge din Kansas și amîndoi au fost inițiatorii secreți ai măsurilor prin care guvernul Buchanan a oferit Sudului toate mijloacele pentru segregare, lăsînd în același timp Nordul complet lipsit de apărare.

Încă în 1855 Mason a declarat la o adunare publică din Carolina de Sud că „Sudului îi stă deschisă o singură cale — despărțirea imediată, totală și veșnică”. În martie 1861, acest spion în consiliul suprem al statului și parazit fraudulos al vistieriei statului a declarat în senat că „nu datorează nici o allegiance (fidelitate) guvernului Uniunii”, dar și-a

* — zeul tunetului. — *Nota trad.*

păstrat locul deținut în senat și a continuat să-și încaseze diurna de senator atâta timp cât s-a simțit acolo în siguranță.

Străbunica lui Mason a fost fiica celebrului sir William Temple. El este, așadar, o rudă îndepărtată a lui Palmerston. Masele populare din Nord vedeau în Mason și Slidell nu numai niște adversari politici, ci și niște *dușmani personali*. Așa se explică bucuria generală provocată de arestarea lor, care în primele zile a fost atât de mare, încât a estompat pînă și primejdia care amenința din partea Angliei.

Scris de K. Marx
la 4 decembrie 1861

Publicat în „Die Presse“ nr. 337
din 8 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Disputa în jurul afacerii „Trent“

Londra, 7 decembrie 1861

Presa palmerstoniană — voi arăta cu alt prilej că, în problemele externe, Palmerston controlează tot atît de nelimitat $\frac{9}{10}$ din presa engleză ca și Ludovic Bonaparte $\frac{9}{10}$ din presa franceză * —, presa palmerstoniană simte că lucrează în condițiile unor „blinde cătușe“ **. Ea recunoaște, pe de o parte, că juriștii coroanei au prezentat în așa fel acuzația adusă Statelor Unite încît ea s-a redus la o *simpliciter greșală de procedură*, la o greșală de formă. Pe de altă parte, aceeași presă se laudă că, pe baza unei asemenea șicane pur avocățești, s-a dat Statelor Unite un *ultimatum categoric*, care ar putea fi justificat doar în cazul unei încălcări grave a dreptului, nicidecum însă în cazul unei greșeli de formă în exercitarea unui drept recunoscut. De aceea, presa palmerstoniană ridică acum din nou problema dreptului *material*. Avînd în vedere marea însemnătate pe care o prezintă acest caz, credem nimerit să analizăm pe scurt problema dreptului *material*.

Menționăm în treacăt că nici un ziar englez nu îndrăznește să-i reproșeze lui „San Jacinto“ că a inspectat și a percheziționat vasul „Trent“. Asupra acestui punct nu există, așadar, nici o controversă.

Să ne reamintim mai întîi de un pasaj extrem de important din proclamația cu privire la neutralitate lansată de regina Victoria la 13 mai 1861. Iată pasajul respectiv :

„*Victoria, regina*. Dat fiind că ne aflăm în relații de pace cu Statele Unite..., îi avertizăm pe toți iubiții noștri supuși... că nerespectînd blocajul legal recunoscut sau *transportînd oișeri... depeșe...* sau practicînd orice altă contrabandă de război..., vor contraveni proclamației noastre...

* Vezi volumul de față, pag. 449—452. — *Nota red.*** Heine. „Primăvară nouă. Prolog“. — *Nota red.*

Toate persoanele care vor săvârși o asemenea încălcare a dreptului vor fi pasibile de diferitele pedepse prevăzute de dreptul municipal englez și de dreptul internațional... Aceste persoane nu se vor bucura în nici un caz de *protecția* noastră dacă vor avea de suportat consecințele atitudinii lor, ci, dimpotrivă, își vor atrage nemulțumirea noastră“.

Va să zică, această proclamație a reginei Victoria declară din capul locului că *depeșele* sînt obiecte de contrabandă și supune orice vas care transportă o asemenea contrabandă „pedepselor prevăzute de dreptul internațional“. Care sînt aceste pedepse?

Wheaton, un autor american al unor lucrări de drept internațional, a cărui autoritate este recunoscută pe ambele părți ale Oceanului Atlantic, spune în lucrarea sa „Elements of International Law“ („Elemente de drept internațional“) ²⁴⁵ la pag. 565 :

„Transportarea de depeșe ale inamicului expune vasul *neutru* care le transportă primejdiei de a fi *capturat* și *confiscat*. Consecințele unui asemenea serviciu depășesc cu mult consecințele transportării obiectelor de contrabandă obișnuite... După cum spune judecătorul englez sir *W. Scott*, transportarea de material de război are inevitabil un caracter limitat, în timp ce transportarea de depeșe reprezintă o faptă care poate zădărnici întregul plan de campanie al adversarului. Confiscarea obiectului interzis, care constituie pedeapsa obișnuită pentru contrabandă, ar părea ridicolă dacă ar fi aplicată la depeșe. Pentru depeșe nu se plătește nici o taxă de transport. Așadar, confiscarea lor nu-l atinge nicidecum pe proprietarul vasului, nu pedepsește deci vasul care le transportă. De aceea trebuie *confiscat* vasul care transportă depeșele“.

Walker, în lucrarea sa „Introduction of American Law“ („Introducere la dreptul american“) ²⁴⁶, spune :

„Este interzis statelor neutre să participe la transportarea de *depeșe ale inamicului* sub sancțiunea confiscării vasului și a încărcăturii lui“.

Kent, considerat de tribunalele engleze o autoritate în materie, declară în „Commentaries“ („Comentariile“) ²⁴⁷ sale :

„Dacă la percheziționarea unui vas se constată că el transportă *depeșe ale inamicului*, vasul este pasibil de a fi capturat și confiscat printr-o sentință a unui tribunal de priză“.

Dr. Robert Phillimore, „Advocate of Her Majesty in her office of Admiralty“ (avocatul reginei Victoria la tribunalul amiralității al maiestății sale), în ultima sa lucrare cu privire la dreptul internațional ²⁴⁸, spune la pag. 370 următoarele :

„Comunicările oficiale ale unui funcționar (official) privind treburile unui guvern beligerant sînt considerate *depeșe* care fac ca purtătorii lor

(carriers) să fie priviți ca reprezentanți ai inamicului. Consecințele dăunătoare ale unui asemenea serviciu sînt incalculabile și depășesc cu mult pe cele ale contrabandei obișnuite; căci este limpede că prin transportarea unor asemenea depeșe pot fi sprijinite sau, dimpotrivă, zădărnicate cele mai importante planuri ale unei armate beligerante... Asemenea cazuri se sancționează cu confiscarea nu numai a vasului care transportă depeșele, ci și a încărcăturii lui”.

Prin urmare am stabilit două puncte. Proclamația reginei Victoria din 13 mai 1861 supune vasele *engleze* care transportă depeșele Confederației sancțiunilor prevăzute de dreptul internațional. Dreptul internațional, potrivit interpretărilor lui englezi și americani, prevede ca sancțiune pentru asemenea vase capturarea și confiscarea lor.

Ziarele lui Palmerston *au mințit*, așadar, conformîndu-se unui ordin de sus — și noi am fost de ajuns de naivi să dăm crezare acestei minciuni —, cînd au afirmat că căpitanul vasului „San Jacinto” a omis să caute *depeșe* pe „Trent” și ca atare nici n-a găsit vreuna; că, datorită acestei omisiuni, „Trent” ar fi devenit inviolabil. În schimb, ziarele americane, în numerele apărute între 17 și 20 noiembrie, care încă nu puteau cunoaște minciuna engleză, declară la *unison* că depeșele *au fost confiscate* și se află la tipar pentru a fi prezentate Congresului la Washington. Acest fapt schimbă întreaga situație. Pe baza acestor depeșe, „San Jacinto” avea dreptul să ia la remorcă vasul „Trent”, și orice tribunal de priză american avea obligația să confişte vasul și încărcătura lui. O dată cu „Trent”, și pasagerii aflați pe bordul lui intrau în mod inevitabil sub jurisdicția americană.

De îndată ce „Trent” ar fi ancorat la Monroe, domnii Mason, Slidell & Co. ar fi căzut, ca rebeli, sub jurisdicția americană. De aceea, dacă căpitanul vasului „San Jacinto” s-a mulțumit să confişte depeșele și să rețină pe purtătorii lor, în loc să ducă însuși vasul „Trent” într-unul din porturile americane, el n-a înrăutățit cu nimic situația lui Mason, Slidell & Co., în timp ce, pe de altă parte, *greșeala sa de procedură* a fost în folosul vasului „Trent”, al încărcăturii și al pasagerilor lui. Și ar fi într-adevăr ceva nemaipomenit dacă Anglia ar voi să declare război Statelor Unite pe motiv că căpitanul Wilkes a săvîrșit o *greșală de procedură* în dauna Statelor Unite, care a fost în avantajul Angliei.

Problema dacă Mason, Slidell & Co. trebuie considerați ei înșiși contrabandă a fost ridicată și putea fi ridicată numai datorită faptului că ziarele palmerstoniene au răspîndit *minciuna* că căpitanul Wilkes nici n-a căutat și nici n-a confiscat

depeşe. În acest caz, Mason, Slidell & Co. reprezentau, într-adevăr, singurul obiect de pe vasul „Trent“ care putea intra în categoria contrabandă. Dar să facem un moment abstracţie de această împrejurare. Proclamaţia reginei Victoria consideră că „*officers*“ ai unei părţi beligerante intră în categoria contrabandă. Sînt oare numai ofiţerii militari „*officers*“? Au fost oare Mason, Slidell & Co. „*officers*“ ai Confederaţiei? „*Officers*“, spune *Samuel Johnson* în al său dicţionar al limbii engleze ²⁴⁹, sînt „*men employed by the public*“, adică, în traducere, *funcţionari publici*. Aceeaşi explicaţie o dă şi *Walker*. (Vezi dicţionarul său, ediţia din 1861.) ²⁵⁰

Prin urmare, potrivit limbii engleze uzuale, Mason, Slidell & Co., aceşti emisari, id est * funcţionari ai Confederaţiei, intră în categoria „*officers*“, consideraţi de proclamaţia regală *contrabandă*. Căpitanul vasului „Trent“ îi *cunoştea* ca atare, şi de aceea s-a expus pe sine, vasul şi pasagerii lui pericolului de a fi confiscaţi. Dacă, după părerea lui Phillimore şi a celorlalte autorităţi în materie, un vas poate fi confiscat ca purtător (carrier) al depeşei unei părţi beligerante prin faptul că încalcă neutralitatea, acest lucru este cu atât mai valabil cînd este vorba de *persoana* care duce depeşa. După părerea lui *Wheaton*, chiar şi un *ambasador* al unui stat inamic poate fi reţinut atîta timp cît se află în transitu **. La baza dreptului internaţional stă, în general, principiul că orice persoană aparţinînd părţii beligerante poate fi considerată de către partea adversă ca „beligerant“ şi tratată ca atare.

„Atîta timp cît un om — spune *Vattel* — continuă să fie cetăţean al propriei sale ţări, el este un duşman pentru toţi aceia cu care naţiunea sa se află în război“ ²⁵¹.

După cum se vede, juriştii englezi ai coroanei au redus întreaga controversă la o simplă *greşeală de procedură*, nu la o error in re ***, ci la o error in forma ****, pentru că, în realitate, nu poate fi vorba de o *încălcare a dreptului material*. Ziarele palmerstoniene ridică din nou problema dreptului material, pentru că o simplă *greşeală de procedură*, şi încă *în avantajul vasului „Trent“*, nu poate constitui un pretext plauzibil pentru un ultimatum emfatic.

* — adică. — *Nota trad.*

** — pe drum. — *Nota trad.*

*** — greşeală de fond. — *Nota trad.*

**** — greşeală de formă. — *Nota trad.*

Între timp s-au pronunțat în acest sens persoane influente din două tabere diametral opuse : pe de o parte, domnii *Bright* și *Cobden*, iar pe de alta *David Urquhart*, dușmani personali și pe chestiuni de principiu ; primii doi sînt cosmopoliți pacifiști, cel de-al treilea este „*ultimul englez*”²⁵². Pe cînd primii sînt oricînd gata să jertfească dreptul internațional comerțului internațional, cel din urmă apără neabătut principiul : „*fiat justitia, pereat mundus*”^{*}, înțelegînd prin „*justiție*” justiția „*engleză*”. Părerile lui *Bright* și *Cobden* au importanță pentru că exprimă starea de spirit a fracțiunii influente a burgheziei și sînt reprezentate în guvern de Gladstone, Milner Gibson și, mai mult sau mai puțin, de sir Cornewall Lewis. Părerile lui *Urquhart* are importanță pentru că el a studiat toată viața dreptul internațional și este îndeobște recunoscut ca un interpret *integru* al acestui drept internațional.

Cuvîntarea lui *Bright* în favoarea Statelor Unite și scrisoarea lui *Cobden*, compusă în același spirit, vor fi transmise prin obișnuitele surse de informație ale ziarelor. Nu mă voi opri deci asupra lor.

Ziarul lui *Urquhart*, „*Free Press*”²⁵³, declară în ultimul număr din 4 decembrie următoarele :

„*Trebuie să bombardăm New Yorkul !*» Acest strigăt absurd putea fi auzit săptămîna trecută pe toate străzile Londrei în seara cînd a sosit știrea despre un incident cu totul neînsemnat. Este vorba de un act pe care Anglia l-a săvîrșit în *fiecare război ca ceva de la sine înțeles*, și anume capturarea unor persoane și bunuri care aparțin unui stat inamic și care se află pe bordul unui vas neutru”.

„*Free Press*” relatează, în continuare, că în 1856, la Congresul de la Paris, Palmerston, fără a fi împuternicit de co-roană sau de parlament, a jertfit dreptul maritim englez *intereselor Rusiei*, și adaugă :

„*Pentru a justifica această jertfă, ziarele lui Palmerston au declarat atunci : Dacă am fi menținut dreptul de inspecție și percheziție, primul război din Europa ne-ar fi antrenat în mod inevitabil într-un război cu Statele Unite. Iar acum, în paginile acelorași ziare, Palmerston ne cere să bombardăm New Yorkul pentru că Statele Unite acționează tocmai în conformitate cu acest drept, după care ne conducem atît noi cit și ele.*”

În legătură cu poziția adoptată de „*organele opiniei publice*”, „*Free Press*” menționează :

* — piară lumea, numai justiție să fie. — *Nota trad.*

„Zbieretul de asin scos de cornul de poștalion al baronului Münchhausen nu era nimic în comparație cu sunetele disonante ale presei britanice în legătură cu arestarea lui Mason și Slidell“.

În continuare, ziarul confruntă cu umor, în „strofe“ și „antistrofe“, tezele contradictorii cu ajutorul cărora presa engleză încearcă să dovedească „încălcarea dreptului“ de către Statele Unite.

Scris de K. Marx
la 7 decembrie 1861

Publicat în „Die Presse“ nr. 340
din 11 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Accentuarea simpatiilor în Anglia

Londra, 7 decembrie 1861

Prietenii Statelor Unite de pe ceastăaltă parte a Atlanticului, cuprinși de îngrijorare, speră că guvernul federal va face unele tentative de conciliere. Sentimentul acesta nu se explică printr-o asociere la războiul făcut de presa britanică în legătură cu un incident de natură să provoace un război, dar, care, după însăși părerea juriștilor englezi ai coroanei, se reduce la o simplă greșeală de procedură și poate fi rezumat în câteva cuvinte în sensul că s-a săvârșit o încălcare a dreptului internațional, deoarece căpitanul Wilkes, în loc să captureze vasul „Trent” împreună cu încărcătura, pasagerii și emisarii care se aflau pe bordul lui, i-a arestat numai pe aceștia din urmă. Îngrijorarea prietenilor marii republici nu izvorăște nici din teama că pînă la urmă ea nu va putea veni de hac Angliei, deși trebuie să facă față războiului civil; și cu atît mai puțin se așteaptă ei ca Statele Unite să renunțe chiar și pentru o clipă, într-un moment de grea încercare, la poziția falnică pe care o dețin în Consiliul națiunilor. Cauzele care determină atitudinea lor sînt de cu totul altă natură.

În primul rînd, sarcina imediată a Statelor Unite este să reprime rebeliunea și să restaureze Uniunea. Dorința cea mai arzătoare a proprietarilor de sclavi și a uneltelor lor din Nord a fost dintotdeauna să vadă Statele Unite antrenate într-un război cu Anglia. De îndată ce războiul ar izbucni cu adevărat, primul pas pe care l-ar face Anglia ar fi recunoașterea Confederației statelor din sud, iar al doilea pas — ridicarea blocadei. În al doilea rînd, nici un general, dacă nu e silit să facă acest lucru, nu acceptă o luptă în momentul și în condițiile alese de inamic.

„Un război cu America — scrie „Economist”, un ziar care se bucură de mare încredere din partea lui Palmerston — va fi întotdeauna un eveniment dintre cele mai regretabile din istoria Angliei; dar, dacă

războiul este inevitabil, *desigur că acum ne aflăm într-un moment când el ne-ar aduce prejudicii minime, într-un moment unic din întreaga noastră istorie, când ne-ar putea oferi o neașteptată compensație parțială*".

Tocmai pentru că Anglia arde de nerăbdare să găsească un pretext plauzibil pentru a începe războiul în acest „moment unic”, Statele Unite ar trebui să se ferească să ofere Angliei un asemenea pretext în acest „moment unic”. Nu se poate porni un război cu scopul de a aduce inamicului „*prejudicii minime*” și nici de a-i oferi prin război „*o compoziție neașteptată și parțială*”. Momentul este absolut prielnic numai pentru o parte, pentru inamicul vostru. Se cere oare un mare efort de gândire pentru a demonstra că momentul când un stat este cuprins de vîlvătaia războiului civil este cel mai nepotrivit pentru începerea unui război cu un dușman din afară? În oricare alt moment, păturile comerciale din Marea Britanie ar fi fost îngrozite la gândul unui război împotriva Statelor Unite. Acum, dimpotrivă, o mare parte a cercurilor comerciale influente presează de luni de zile guvernul să străpungă cu forța blocada pentru a aproviziona astfel principala ramură a industriei britanice cu materia primă necesară. Teama de o scădere a exportului englez în Statele Unite și-a pierdut acuitatea de când această scădere a exportului a devenit un fapt împlinit. „În loc să fie clienți buni — scrie „Economist” —, ele” (Statele din nord) „sînt clienți răi”. Creditul colosal pe care comerțul britanic l-a acordat, de regulă, Statelor Unite, mai cu seamă acceptînd polițe trase asupra Chinei și Indiei, a și fost redus la aproape o cincime față de 1857. În sfîrșit, last not least *, Franța loviturii de stat din decembrie, Franța falimentară, paralizată de dificultăți interne și asaltată de greutăți din afară, își pune nădejdea într-un război anglo-american, privindu-l ca un adevărat dar divin, și, ca preț al sprijinului pe care Anglia să i-l dea în Europa, este gata să facă uz de întreaga ei putere pentru a sprijini „perfidul Albion” de cealaltă parte a Atlanticului. Ajunge să citești ziarele franțuzești. Aproape că te-ar înspăimînta gradul de indignare la care au ajuns, în grija lor atentă față de „onoarea Angliei”, tiradele lor înflăcărâte că Anglia trebuie să răzbune ofensa adusă lui Union Jack **, calomniile lor ordinare la adresa a tot ceea ce e american, — dacă toate acestea nu ar fi ridicole și totodată

* — un ultim fapt, dar nu și cel mai puțin important. — *Nota trad.*

** — steagul britanic. — *Nota trad.*

dezgustătoare. În definitiv, Statele Unite nu ar pierde nici cît negru sub unghie din demnitatea lor dacă de astă dată ar ceda. Anglia se limitează acum să acuze Statele Unite de o *greșeală de procedură*, de o *greșeală de formă* de care ea însăși s-a făcut vinovată în mod sistematic în timpul tuturor războaielor ei pe mare, practică împotriva căreia Statele Unite au protestat în permanență, iar președintele Madison, în mesajul prin care a început războiul din 1812, a comentat-o pe larg, considerînd-o o gravă încălcare a dreptului internațional²⁵⁴. A susține în apărarea Statelor Unite că ele plătesc Angliei cu aceeași monedă înseamnă a le acuza pentru faptul că se desolidarizează cu generozitate de acțiunile întreprinse pe proprie răspundere de către un căpitan american izolat, acțiuni pe care ele le-au dezavuat întotdeauna ca pe niște abuzuri sistematice comise de flota britanică! De fapt, un asemenea procedeu ar fi exclusiv în avantajul Americii. Pe de o parte, Anglia ar recunoaște dreptul Statelor Unite de a captura și de a deferi unui tribunal de priză american orice vas englez aflat în serviciul Confederației. Pe de altă parte, Anglia ar trebui să renunțe efectiv, o dată pentru totdeauna în fața lumii întregi, la o pretenție la care n-a vrut să abdice nici cu prilejul încheierii tratatului de pace de la Gand în 1814, nici în timpul negocierilor care au avut loc în 1842 între lordul Ashburton și secretarul de stat Webster²⁵⁵. Problema se reduce astfel la următoarele: preferați să folosiți acest „incident neplăcut” în avantajul vostru, sau, orbiți de o pornire de moment, să-l folosiți în avantajul dușmanilor voștri dinăuntru și din afară?

De cînd v-am trimis, acum o săptămînă, ultima mea corespondență *, cursul rentelor consolidate britanice a scăzut din nou, cursul lor, în comparație cu vinerea trecută, fiind mai scăzut cu 2% ; acum prețul lor este de $89\frac{3}{4}$ — $89\frac{7}{8}$ contra numerar și de 90 — $90\frac{1}{8}$ cu plata la viitorul termen de decontare, la 9 ianuarie. Acest curs corespunde celui la care erau cotate rentele consolidate britanice în timpul primilor doi ani ai războiului anglo-rus **. Această scădere a cursului nu este decît o replică la declarațiile belicoase ale ziarelor americane sosite cu ultima poștă, la tonul iritat al presei londoneze, a cărei moderație de 48 de ore a fost un simplu truc ordonat de Palmerston, la trimiterea de trupe în Canada, la dispoziția prin care se interzice exportul de arme și ma-

* Vezi volumul de față, pag. 411—416. — *Nota red.*

** Războiul Crimeii din 1853—1856. — *Nota red.*

teriale pentru prepararea prafului de pușcă și, în sfârșit, la ostentativele declarații zilnice cu privire la formidabilele pregătiri de război care se fac în docuri și în arsenalele marinei.

De un lucru puteți fi siguri : Palmerston ar vrea să aibă un pretext legal pentru un război cu Statele Unite, dar întâmpină în consiliul de miniștri o opoziție categorică din partea d-lor Gladstone și Milner Gibson și în mai mică măsură din partea lui sir Cornewall Lewis. „Nobilul viconte” este sprijinit de Russell, această unealtă servilă în mâinile sale, și de întreaga clică a whigilor. Dacă guvernul de la Washington va oferi pretextul dorit, actualul guvern va cădea și va fi înlocuit cu un guvern tory. Măsurile preliminare în vederea unei asemenea schimbări de decor au și fost stabilite de Palmerston și Disraeli. Așa se explică strigătele războinice furibunde ale lui „Morning Herald” și „Standard”, acești lupi flămânzi care urlă așteptând să le pice mult rivnitele firimituri din pomenile publice.

Intențiile lui Palmerston se conturează limpede dacă ne rememorăm unele lucruri. El a fost acela care în dimineața de 14 mai a insistat să fie dată proclamația cu privire la recunoașterea secesioniștilor ca parte beligerantă, după ce fusese înștiințat, printr-o telegramă din Liverpool, că d-l Adams sosește la Londra în seara de 13 mai. El a trimis, după o luptă aprigă cu colegii săi, 3 000 de soldați în Canada, ceea ce reprezintă o armată ridicol de mică pentru apărarea unei frontiere de 1 500 de mile, dar o manevră extrem de abilă pentru a stimula o rebeliune și a ațîța Uniunea. Și tot el l-a îndemnat acum câteva săptămîni pe Bonaparte să propună o intervenție armată comună în „lupta intestinală”, a pledat pentru acest proiect în consiliul de miniștri și numai datorită rezistenței opuse de colegii săi nu a reușit să-l traducă în fapt. Atunci a recurs, împreună cu Bonaparte, la intervenția din Mexic ca la un pis aller*. Această ultimă operație urmărea două scopuri : să provoace indignarea legitimă a americanilor și în același timp să ofere pretextul pentru trimiterea unei escadre menite, cum spune „Morning Post”, „să ia orice măsuri la care atitudinea ostilă a guvernului de la Washington ne-ar sili să recurgem în apele Atlanticului de nord”. Atunci cînd a fost întreprinsă această expediție, „Morning Post” împreună cu „Times” și cu sclavii mai

* — o soluție pentru cazul cel mai rău. — *Nota trad.*

mărunți ai presei palmerstoniene au denumit-o o acțiune frumoasă și pe deasupra filantropică pentru că Confederația proprietarilor de sclavi se va afla astfel între două focuri : Nordul antisclavagist și puterile antisclavagiste — Anglia și Franța. Și ce spune în numărul său de astăzi același „Morning Post” — această stranie îmbinare de Jenkins și Rodomonte, de ploconeală și fanfaronadă — în legătură cu adresa lui Jefferson Davis ? Să ascultăm oracolul lui Palmerston :

„Se prea poate ca timp mai îndelungat această intervenție să fie ineficace ; și pe cînd guvernul din Nord este prea departe pentru a-și putea permite o imixtiune serioasă în această chestiune, Confederația statelor din sud, dimpotrivă, se întinde pe o distanță mare de-a lungul frontierei mexicane, astfel că nu este exclus ca atitudinea ei prietenească față de inițiatorii intervenției să aibă urmări importante. Guvernul din Nord a persiflat necontenit neutralitatea noastră, dar cel din Sud, dînd dovadă de tact politic și de moderație, a recunoscut că acesta era singurul lucru pe care l-am putut face pentru ambele părți. Atît în ceea ce privește tratativele noastre cu Mexicul, cit și în ceea ce privește relațiile noastre cu guvernul din Washington, *atitudinea ponderată și prietenească* a Confederației statelor din sud este un punct important în avantajul nostru.”

Țin să menționez că, în numărul său din 3 decembrie, „Nord” — un ziar rusesc și, prin urmare, inițiat în planurile lui Palmerston — insinuează că din capul locului expediția în Mexic n-a fost întreprinsă în vederea scopului anunțat oficial, ci în vederea unui război împotriva Statelor Unite.

Scrisoarea generalului Scott²⁵⁶ a avut un efect atît de binefăcător asupra opiniei publice și chiar asupra bursei din Londra, încît conspiratorii din Downing Street și din Tuileries au considerat necesar să asmută „Patrie”, care, dîndu-și aere că este informat din surse oficiale, declară că însuși guvernul de la Washington a dispus arestarea emisarilor din Sud de pe vasul „Trent”.

Scris de K. Marx
la 7 decembrie 1861

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6467 din 25 decembrie 1861.

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Criza în legătură cu problema sclaviei

Londra, 10 decembrie 1861

În Statele Unite, problema care a stat la baza întregului război civil, și anume *problema sclaviei*, trece, evident, printr-un moment de criză. Generalul Frémont a fost destituit din postul său pentru că i-a declarat liberi pe sclavii aparținând *rebelilor* *. Curînd după aceea, guvernul de la Washington a publicat o instrucțiune adresată generalului Sherman, comandantul expediției în Carolina de Sud, care merge mai departe decît Frémont, întrucît dispune ca sclavii fugari chiar și ai unor proprietari de sclavi *loiali* să fie primiți ca muncitori și, la rigoare, să fie înarmați, consolidîndu-i pe proprietarii „loiali” cu perspectiva unei despăgubiri ulterioare. Și colonelul Cochrane merge mai departe decît Frémont și cere, ca măsură de război, înarmarea generală a sclavilor. Ministrul de război Cameron aprobă în mod public „punctul de vedere” al lui Cochrane. Ministrul de interne, în numele guvernului, îl dezavuează însă pe ministrul de război. Ministrul de război își expune din nou, cu o energie sporită, punctul de vedere la un miting public și declară că-l va susține în raportul pe care-l va prezenta Congresului. Generalul Halleck, succesorul lui Frémont în Missouri, ca și generalul Dix în Virginia de est, îi alungă din tabăra militară pe negrii fugari, interzicîndu-le să-și mai facă vreodată apariția în raza pozițiilor ocupate de armata sa. În același timp, generalul Wool întîmpină cu brațele deschise „contrabanda” ²⁵⁷ cu negrii în fortăreața Monroe; vechii lideri ai partidului *democrat*, senatorul Dickinson și Croswell (fost membru al așa-numitei regente ²⁵⁸ democratice), declară într-un mesaj public că îi aprobă pe Cochrane și Cameron, iar colonelul *Jennison* din Kansas îi

* Vezi volumul de față, pag. 395—397. — *Nota red.*

întrece pe toți predecesorii săi militari printr-o cuvîntare rostită în fața trupelor sale, în care, printre altele, a spus :

„Nici un fel de ezitare față de rebeli și aceia care simpatizează cu ei... I-am declarat generalului Frémont că n-aș fi pus mina pe sabie dacă mi-aș fi putut închipui că sclavia va supraviețui acestui război. Sclavii unor rebeli vor găsi întotdeauna protecție în tabăra noastră, unde îi vom apăra pînă la ultimul om și ultimul glonte. Vreau ca printre soldații mei să nu fie nici unul care să nu fie abolitionist (*I want no men who are not Abolitionists*), n-am loc pentru neabolitioniști, și nădăjduiesc că asemenea oameni nu se găsesc printre noi, căci știm cu toții că problema sclaviei constituie baza, esența și scopul acestui război infernal... Dacă guvernul nu aprobă modul meu de a acționa, poate să retragă mandatul pe care mi l-a dat, dar în acest caz voi acționa pe propria mea răspundere (on my own hook), chiar dacă la început mă voi putea bizui doar pe 6 oameni”.

În statele sclavagiste de graniță, mai ales în *Missouri* și în mai mică măsură în *Kentucky* etc., problema sclaviei se și rezolvă în practică. Aici se observă un puternic exod de sclavi. Astfel, din *Missouri* au dispărut vreo 50 000 de sclavi, din care o parte au fugit, iar o alta a fost deportată chiar de către proprietarii de sclavi în statele situate mai la sud.

Este foarte ciudat că nici un ziar englez nu pomeneste de un eveniment extrem de important și caracteristic. La 18 noiembrie delegații din 45 de comitate din Carolina de Nord s-au întrunit pe insula Hatteras, au numit un guvern provizoriu, au abrogat actul de secesiune și au proclamat reîntoarcerea Carolinei de Nord în sînul Uniunii. Delegații acelor părți ale Carolinei de Nord care erau reprezentate la acest Convent au fost convocați pentru a-și alege reprezentanții în Congresul de la Washington.

Scriș de K. Marx
la 10 decembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 343
din 14 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Știri din America

Știrea cu privire la soarta vasului „Harvey Birch” și la staționarea crucișătorului „Nashville” în portul Southampton²⁵⁹ a sosit la New York la 29 noiembrie, dar, după cât se vede, n-a stîmit senzație așa cum se așteptau anumite cercuri și, în egală măsură, se temeau adversarii războiului. De astă dată, un talaz venea după altul. New Yorkul era tocmai în plină campanie electorală în vederea alegerilor de la 3 decembrie pentru locul de primar. Trimisul ziarului „Times” la Washington, d-l Russell, care-și alterează talentul celtic printr-un anglicism artificial, arborează o mină nedumerită în fața agitației stîrnite de alegerile pentru locul de primar. D-l Russell împărtășește, firește, iluzia cokneyului * londonez că alegerile pentru locul de primar la New York reprezintă aceeași farsă demodată ca și alegerile pentru locul de lord-mayor la Londra. După cum se știe, lordul-mayor al Londrei nu are nici o legătură cu cea mai mare parte a Londrei. El este regentul nominal al City-ului, o himeră care caută să-și dovedească existența reală prin prepararea unor delicioase supe de broască țestoasă la diferite ospățuri și prin verdicte neîntemeiate în cazurile de încălcare a dispozițiilor polițienești. Lordul-mayor al Londrei este o autoritate de stat numai în imaginația autorilor parizieni de vodeviluri și a reporterilor de faits divers **. În schimb, primarul New Yorkului este o autoritate reală. La începutul mișcării secesioniste, primarul de atunci, re-

* — omului de rind. — *Nota trad.*

** — fapte diverse. — *Nota trad.*

numitul *Fernando Wood*, era pe punctul de a proclama New Yorkul oraș-republică independentă²⁶⁰, firește, de comun acord cu Jefferson Davis. Planul său a eșuat din pricina împotrivirii energice a partidului republican din Empire-City*.

La 27 noiembrie, senatorul american Charles Sumner din Massachussets, pe care, în timpul afacerii Kansas, un senator din Sud l-a insultat în senat aplicându-i câteva lovituri de baston, a ținut în fața unui auditoriu numeros la Cooper-Institute²⁶¹ din New York un referat strălucit despre originea și mobilurile ascunse ale rebeliunii proprietarilor de sclavi. La sfârșitul cuvântării sale, adunarea a adoptat următoarea rezoluție :

„Doctrina enunțată de generalul Frémont cu privire la eliberarea sclavilor unor rebeli, ca și declarațiile ulterioare ale generalului Burnside, ale senatorului Wilson, ale lui Georg Bancroft” (renumitul istoric), „ale colonelului Cochrane și ale lui Simon Cameron, în care eventuala stîrpire a sclaviei este considerată drept cauza rebeliunii, exprimă o necesitate morală, politică și militară. Adunarea este de părere că, în momentul de față, opinia publică a Nordului privește cu simpatie orice plan practic, care ar putea fi propus în scopul stîririi acestei racile naționale și consideră un asemenea rezultat drept singurul deznodămînt consecvent al acestei lupte dintre civilizație și barbarie”.

„New York Tribune” face în legătură cu discursul lui Sumner, printre altele, următoarea remarcă :

„Aluzia d-lui Sumner la iminentele dezbateri din Congres cu privire la problema sclaviei trezește speranța că acesta va înțelege, în cele din urmă, care este în realitate slăbiciunea Sudului și tăria Nordului, și că va recurge la unicul mijloc hotărîtor cu ajutorul căruia rebeliunea poate fi repede și definitiv înfrîntă”.

Într-o scrisoare particulară din *Mexic*, se spune, printre altele :

„Ambasadorul Angliei joacă rolul prietenului devotat al administrației președintelui Juárez... Persoane bine informate în ceea ce privește intri-gile spaniole afirmă că generalul Marquez a primit ordin din Spania să adune din nou forțele risipite ale partidului clerical, care se compun atît din elemente mexicane cit și spaniole. Acest partid urmează să folosească

---

* — New York. — Nota red.

apoi primul prilej care s-ar ivi pentru a solicita maiestății sale catolice* un rege pentru tronul Mexicului. Se pare că pentru acest post a și fost desemnat un unchi al reginei. Întrucît acesta este bătrîn, el va trebui, în virtutea mersului firesc al lucrurilor, să părăsească în curînd scena, și, întrucît se evită cu grijă orice clauză cu privire la numirea succesorului său, Mexicul ar reveni astfel din nou Spaniei, așa că în Mexic va birui aceeași politică ca în Haiti*.

Scris de K. Marx
la 13 decembrie 1861
Publicat în „Die Presse” nr. 346
din 17 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — Isabella a II-a. — *Nota red.*

Karl Marx

Un proces de calomnie

Londra, 19 decembrie 1861

Vechii egipteni au dezvoltat, după cum se știe, pînă la un înalt grad *diviziunea muncii*, în măsura în care aceasta se referă la societate în ansamblul ei, și nu la fiecare atelier în parte. Aproape fiecare parte a corpului avea la ei medicul ei special, a cărui practică era limitată prin lege la acest domeniu special. Furtul forma obiectul unei meserii speciale, al cărei staroste era o persoană oficial recunoscută. Dar cît de jalnică apare diviziunea muncii la vechii egipteni în comparație cu diviziunea modernă a muncii la englezi! Caracterul ciudat al diferitelor ramuri de activitate din Londra ne uimește în aceeași măsură ca și organizarea lor ierarhică.

Una dintre aceste stranii ramuri de activitate este *spionajul*. Ea se divide de la bun început în două mari categorii — *spionajul civil* și *spionajul politic*. De această din urmă categorie facem cu totul abstracție aici. Spionajul civil cuprinde și el, la rîndul lui, două mari subdiviziuni — *spionajul oficial* și cel *particular*.

Spionajul oficial este practicat, pe de o parte, de detectives (detectivi), remunerați fie de stat, fie de autoritățile municipale, pe de altă parte, de common informers (simpli informatori), care fac spionaj pe cont propriu și sînt remunerați de poliție după jobwork (în acord).

Spionajul particular se împarte în diferite subunități care, toluși, pot fi cuprinse în două rubrici mari. O rubrică cuprinde relațiile particulare *necomerciale*, cealaltă — pe cele *comerciale*. În ceca ce privește prima rubrică, în care spionarea infidelității conjugale joacă un rol important, instituția *d-lui Field* a dobîndit o faimă europeană. Cît despre funcțiile spionajului *comercial*, îl vom cunoaște mai bine din următoarea întîmplare.

Marțea trecută, Court of Exchequer trebuia să se pronunțe într-un proces de calomnie, în care săptămînalul local „Lloyds Weekly News”²⁶² era acuzatul, iar Stubbs & Co. — acuzatorii. Se știe că Stubbs & Co. scoate un săptămînal intitulat „Stubbs' Gazette”, organul „Societății Stubbs pentru protecția comerțului”. Gazeta este trimisă pe cale particulară abonaților, care plătesc 3 guinee pe an, dar, spre deosebire de alte gazete, nu este vîndută cu numărul în dughenile stationers-ilor *, pe stradă, în gări etc. În realitate, ea nu-i decît o listă de proscricție a creditorilor insolvari, indiferent din ce pătură socială fac parte. „Societatea Stubbs pentru protecția comerțului” spionează insolvabilitatea unor persoane particulare, iar „Stubbs' Gazette” le înregistrează negru pe alb. Numărul abonaților se ridică la 20 000.

Acum cîțva timp, „Gazeta săptămînală a lui Lloyd” a publicat un articol în care se spunea, printre altele: „Este de datoria fiecărui om de onoare să pună capăt acestui rușinos sistem de spionaj”. Stubbs a cerut să i se dea satisfacție pe cale judiciară pentru această calomnie.

După ce avocatul acuzării, serjeant-ul ** Shee, și-a revărsat întregul torent al elocinței sale irlandeze, acuzatorul Stubbs a trebuit să suporte un cross examination (literalmente un foc încrucișat căruia îi sînt supuși martorii în timpul interogatoriului) din partea serjeant-ului Ballantine, avocatul „Gazetei săptămînale a lui Lloyd”. Cu acest prilej a avut loc următorul dialog umoristic.

Ballantine : Cereți informații de la abonații dv. ?

Stubbs : Cer abonaților să-mi comunice numele persoanelor pe care le consideră escroci. Apoi cercetăm aceste cazuri. Nu le cercetez personal. Am agenți la Londra și în alte orașe mari. La Londra am 9 sau 10 agenți care primesc un salariu anual.

Ballantine : Cît capătă acești gentlemen ca să vă procure informații ?

Stubbs : de la 150 pînă la 200 l. st.

Ballantine : Și pe deasupra un constum nou ? Bine, dar ce se întîmplă dacă unul dintre acești gentlemen bine plătiți reușește să descopere un escroc ? — Îi publicăm numele.

Ballantine : Dacă e un escroc notoriu ? — Da. — Dar dacă e escroc numai pe jumătate ? — Atunci îi trecem numele în catastiful nostru. — Așteptați pînă se desăvîrșește

* — librarilor. — *Nota trad.*

** — doctor în drept. — *Nota trad.*

și apoi îl dați publicității? — Da. — Publicați autografe ale escrocilor? — Da. — Și de dragul comerțului faceți cheltuieli suplimentare, publicînd fotografiile escrocilor? — Da. — Nu aveți un birou de poliție secret? Nu sînteți în legătură cu d-l Field? — Mă bucur să pot răspunde: nu! — În ce constă atunci deosebirea? — Refuz să răspund la această întrebare. — Ce înțelegeți prin „agenții legali” pe care îi aveți? — Aceasta se referă la încasarea datoriilor. Prin agenți legali înțeleg niște sollicitors (ceva intermediar între avocat și portărel), care se ocupă de treburile abonaților în condițiile menționate în prospect. — Prin urmare, vă ocupați și de încasarea datoriilor? — Încasez datorii prin intermediul a 700 de sollicitors. — Dumnezeu sfinte, dv. întrețineți 700 de sollicitors, și lumea continuă să existe! Dar spuneți-mi — dv. îi întrețineți pe acești sollicitors sau vă întrețin ei pe dv.? — Ei se întrețin singuri. — Ați mai avut și alte procese? — Da, vreo jumătate de duzină. — Ați dus procesul pînă la pronunțarea sentinței? — Da. — A fost vreuna din sentințe în favoarea dv.? — Una singură. — Ce semnificație are rubrica gazetei dv. „Cereri de adrese”, după care urmează o listă întregă de nume? — Aceștia-s debitori care au dat bir cu fugiții și al căror domiciliu n-a putut fi descoperit nici de noi, nici de abonații noștri. — Cum este organizată societatea dv.? — Biroul nostru central este la Londra, dar avem filiale la Birmingham, Glasgow, Edinburgh și Dublin. Tatăl meu mi-a lăsat moștenire această societate. Inițial societatea își avea sediul la Manchester.

După aceasta avocatul Ballantine l-a atacat cu vehemență în pledoaria sa pe Stubbs, a cărui „ținută zîmbitoare și satisfăcută din timpul depoziției dovedește în orice caz că tot atît de puțin ca și scarabeul el este conștient de mediul murdar în care se învîrtește”. Comerțul englez trebuie să fi decăzut catastrofal, dacă are nevoie de asemenea protectori. Acest infam sistem de spionaj îi oferă lui Stubbs o armă cumplită pentru a storce bani prin șantaj etc.

Lordul Chief Baron *, care a prezidat ședința curții, a făcut în fața juraților un rezumat favorabil apărării. El a terminat cu următoarele cuvinte: „Jurații datorează mult libertății presei; dar jurații sînt independenți nu pentru că presa este liberă, ci presa este liberă pentru că jurații sînt independenți. Ei trebuie să aprecieze dacă articolul incriminat depășește limitele unei critici cinștite. Stubbs este o persoană oficială și de aceea este supus criticii. Dacă sînt de

* — Lordul-președinte al Tribunalului trezoreriei. — *Nota red.*

păreră că «Gazeta săptăminală a lui Lloyd» a depășit limitele criticii cinstitute, se cuvine să recunoască reclamantului dreptul la despăgubiri civile corespunzătoare !”

Jurații s-au retras în camera de chibzuire. După debateri care au durat un sfert de oră au apărut din nou în sala de ședințe cu verdictul : plîngerea reclamantului Stubbs este întemeiată ; pentru atingerea adusă onoarei sale i se acordă drept despăgubiri civile 1 farthing. *Farthingul* este cea mai mică monedă divizionară engleză, corespunzînd centimei franceze și pfennigului german. Stubbs a părăsit Guildhall în hohotele de rîs ale numerosului auditoriu, fiind escortat de cîțiva admiratori, de ale căror ovații inoportune modesta sa persoană s-a putut salva numai luînd-o la fugă.

Scris de K. Marx
la 19 decembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 353
din 24 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Guvernul de la Washington și puterile occidentale

Una dintre cele mai neașteptate surprize ale războiului anglo-franco-turco-rus *, atît de bogat în surprize, a fost, fără doar și poate, declarația cu privire la dreptul maritim²⁶³ adoptată la Paris în primăvara anului 1856. Cînd a început războiul împotriva Rusiei, Anglia a renunțat la cele mai teribile arme ale ei împotriva Rusiei — confiscarea mărfurilor inamicului aflate pe vase neutre — și la captură. La sfîrșitul războiului, Anglia a distrus aceste arme și a jertfit sfîrșimăturile lor pe altarul păcii. Rusia, partea așa-zis învinsă, a obținut o concesie pe care încă din timpul Ecaterinei a II-a în zadar s-a străduit s-o dobîndească printr-o serie de „neutralități armate”²⁶⁴, războaie și intrigi diplomatice. În schimb, Anglia, pretinsa învingătoare, a renunțat la puternicele mijloace de atac și apărare de care dispunea ca putere maritimă și pe care, timp de un secol și jumătate, le-a apărat prin forța armelor împotriva lumii întregi.

Motivetele umanitariste care au servit drept pretext declarației din 1856 se volatilizează la cea mai superficială analiză. Captura nu reprezintă o *barbarie* mai mare decît acțiunile detașamentelor de voluntari sau de francitirori în războiul terestru. Corăbiile de corsari sînt francitirorii mărilor. Confiscarea bunurilor particulare ale cetățenilor unei națiuni beligerante se obișnuiește și în cursul unui război terestru. Oare rechizițiile de război, de pildă, nu ating, pe lîngă vistieria guvernului inamic, și proprietatea persoanelor particulare? Prin natura sa, războiul terestru nu amenință bunurile inamice aflate pe un teritoriu neutru, adică sub suveranitatea unei puteri neutre. Prin natura sa, războiul maritim șterge aceste îngrădiri, deoarece marea, ca magistrală comună a

---

* — este vorba de războiul Crimeii. — *Nota red.*

națiunilor, nu poate cădea sub suveranitatea vreunei puteri neutre.

În realitate însă, declarația din 1856 ascunde sub fraze filantropice o mare lipsă de umanitarism. Ea transformă în principiu războiul dintr-un război al popoarelor într-un război al guvernelor. Ea acordă proprietății inviolabilitatea, dar o refuză persoanei. Apărind comerțul de ororile războiului, ea face ca clasele care se îndeletnicesc cu comerțul și industria să rămână indiferente față de ororile războiului. Se înțelege, de altfel, de la sine că pretextele umanitariste ale declarației din 1856 se adresau numai galeriei europene, la fel ca pretextele religioase ale Sfintei Alianțe.

Este cunoscut faptul că lordul *Clarendon*, care la Congresul de la Paris a anulat prin semnătura sa dreptul maritim englez, cum a mărturisit el însuși mai târziu în Camera lordilor, a acționat fără știrea coroanei și fără a avea mandat de la aceasta. El n-avea altă împuternicire decât o *scrisoare particulară* din partea lui Palmerston. Până acum Palmerston n-a îndrăznit să ceară parlamentului englez să ratifice declarația de la Paris și semnătura lui Clarendon. Abstracție făcând de dezbaterile cu privire la conținutul declarației, exista prejudecația unor dezbateri cu privire la problema constituțională, și anume dacă un ministru englez își poate aroga dreptul de a șterge dintr-o trăsătură de condei, independent de coroană și parlament, vechea bază a puterii maritime engleze. Numai influenței școlii manchesteriene²⁶⁵ îi datorează Palmerston faptul că acest coup d'état* ministerial n-a dus la interpelări furtunoase, ba, mai mult, că a fost acceptat în mod tacit ca un fait accompli**. Ea a considerat că intereselor reprezentate de ea, deci și ale filantropiei, civilizației și progresului, le corespunde o inovație care avea să permită comercianților englezi să-și desfășoare nestingherit afacerile cu dușmanul pe vase neutre, în timp ce marinarii și soldații se războiesc pentru onoarea națiunii. Manchesterienii au jubilat la gândul că, printr-o lovitură neconstituțională, ministrul a obligat Anglia să facă concesii internaționale, care, după toate probabilitățile, nu puteau fi obținute pe cale constituțional-parlamentară. Așa se explică indignarea pe care au provocat-o acum în rîndurile manchesterienilor din Anglia dezvăluirile din Cartea albastră, prezentată de Seward Congresului de la Washington.

* — lovitură de stat. — *Nota trad.*

** — fapt împlinit. — *Nota trad.*

După cum se știe, Statele Unite au fost singura mare putere care a refuzat să adere la declarația din 1856 de la Paris. De îndată ce renunțau la captură, ele erau obligate să-și creeze o mare flotă militară. Orice slăbire a forțelor lor militare pe mare le amenința totodată cu coșmarul unei armate terestre permanente pe măsura celor din Europa. Totuși, președintele Buchanan s-a declarat dispus să adere la declarația de la Paris dacă, cu excepția contrabandei de război, se va garanta, fără nici o deosebire, inviolabilitatea oricărei proprietăți, inamică sau neutră, aflate pe vase. Propunerea lui a fost respinsă. Din Cartea albastră a lui Seward reiese acum că, de îndată ce a ocupat postul de președinte, Lincoln a comunicat Angliei și Franței că Statele Unite sînt gata să adere la declarația de la Paris în măsura în care ea desființează captura, dar cu condiția ca interzicerea capturii să fie extinsă și asupra acelor părți ale Statelor Unite în care a izbucnit rebeliunea, adică asupra Confederației statelor din sud. Răspunsul practic pe care l-a primit a fost recunoașterea drepturilor, ca parte beligerantă, ale Confederației statelor din sud ²⁶⁰.

„Umanitarismul, progresul și civilizația” au sugerat guvernelor de la St. James și Tuileries că interzicerea capturii ar reduce extraordinar de mult șansele secesioniștilor și deci și șansele de destrămare a Statelor Unite. De aceea Confederația a fost recunoscută în mare grabă ca parte beligerantă, pentru ca apoi să se răspundă guvernului de la Washington că Anglia și Franța nu pot, firește, să recunoască propunerea uneia din părțile beligerante ca lege obligatorie pentru cealaltă parte beligerantă. Aceași „nobilă lealitate” a însuflețit toate tratativele diplomatice ale Angliei și Franței cu guvernul Statelor Unite din momentul cînd a izbucnit războiul civil, și dacă „San Jacinto” n-ar fi oprit vasul „Trent” în strîmtoarea Bahama, orice alt incident ar fi fost suficient ca să servească drept pretext pentru conflictul scontat de lordul Palmerston.

Scris de K. Marx
în jurul datei de 20 decembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 354
din 25 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Părerea ziarelor și părerea poporului

Londra, 25 decembrie 1861

Politicienii de pe continent care-și inchipuie că presa londoneză le poate servi drept termometru care indică starea de spirit a poporului englez se înșală, desigur, în momentul de față. Când a sosit prima știre referitoare la incidentul cu vasul „Trent”, mândria națională engleză a spumegat și aproape în toate păturile sociale s-a făcut auzită chemarea la război împotriva Statelor Unite. Presa londoneză, în schimb, a afișat o atitudine rezervată, și chiar și „Times” s-a îndoit dacă există, în genere, un *casus belli**. Cum se explică acest fenomen? Palmerston nu era sigur dacă juriștii coroanei vor fi în stare să născocescă vreun pretext legal de război. Cu o săptămână și jumătate înainte de sosirea vasului „La Plata” la Southampton, agenții Confederației statelor din sud s-au adresat de la Liverpool guvernului englez, denunțând intenția unor crucișătoare americane de a pleca din porturi *engleze* pentru a aresta pe domnii Mason, Slidell etc. în larg și cerind intervenția guvernului englez. Conformându-se avizului juriștilor coroanei, guvernul a respins această cerere. Așa se explică tonul inițial pașnic și moderat al presei londoneze în contrast cu nerăbdarea războinică a poporului. Dar, de îndată ce juriștii coroanei — Attorney General și Attorney Solicitor, ambii totodată membri ai cabinetului — au descoperit un pretext *formal* pentru un conflict cu Statele Unite, raportul dintre popor și presă s-a inversat. Febra războinică din presă a crescut în aceeași măsură în care febra războinică a poporului a scăzut. În prezent, un război cu America este tot atât de nepopular în toate păturile poporului englez, cu excepția aceloră cărora bumbacul le stă la inimă și a nobililor de la țară, pe cât sînt de asurzitoare strigătele de război din presă.

* — motiv de război. — *Nota trad.*

Și acum priviți presa londoneză! În fruntea ei stă „Times”, al cărui redactor șef, Bob Lowe, a fost în trecut în Australia, pe care în mod demagogic a incitat-o să se separe de Anglia. El este un membru de mina a doua al guvernului, un fel de ministru al învățămîntului, o simplă creatură a lui Palmerston. „Punch”²⁶⁷, care este bufonul lui „Times”, transformă sesquipedalia verba* ale acestuia în glume anoste și caricaturi lipsite de haz. Un redactor-șef al lui „Punch” a fost plasat de Palmerston cu un salariu de 1 000 l. st. pe an la Board of Health (Departamentul sănătății).

„Morning Post” este în parte proprietatea privată a lui Palmerston. O altă parte a acestei instituții ciudate e vîndută ambasadei franceze. Restul aparține „haute volée”-ului ** și servește cele mai precise informații curtenilor lingăi și croitorilor de damă. De aceea „Morning Post” este cunoscut în rîndurile poporului englez ca un Jenkins (tipul lacheului) al presei.

„Morning Advertiser” este proprietatea comună a „licensed victuallers”-ilor, adică a cîrciumilor cărora li se permite să vîndă, în afară de bere, și rachiu. El este totodată și organul de presă al *pietiștilor* englezi și de asemenea al sporting characters, adică al oamenilor care trăiesc de pe urma curselor de cai, pariurilor, boxului etc. Redactorul acestui ziar, d-l Grant, care mai înainte era folosit de ziare ca stenograf, un om absolut ignorant în materie de literatură, a avut cîntea să fie admis la recepțiile particulare ale lui Palmerston. De atunci are o slăbiciune pentru „truly English minister” (adevăratul ministru englez)²⁶⁸, pe care, la izbucnirea războiului cu Rusia ***, l-a denunțat ca „agent rus”. Trebuie să adăugăm că cuvioșii patroni ai acestui ziar spirtos se află sub comanda supremă a contelui Shaftesbury, iar Shaftesbury este ginerele lui Palmerston. Shaftesbury este marele pontif al „low churchmen-ilor”²⁶⁹, care altoiesc Sanctus spiritus **** pe spirtul păcătos al bravului „Advertiser”.

„Morning Chronicle”! Quantum mutatus ab illo! *****
După ce timp de aproape o jumătate de secol a fost marele ziar al partidului whig și un rival nu nenorocos al lui „Times”, steaua

* — cuvinte grandilocvente. — *Nota trad.*

** — protipendadei. — *Nota trad.*

*** Războiul Crimeii. — *Nota red.*

**** — joc de cuvinte: Spiritus — înseamnă „duh” și „spirt”. —

Nota trad.

***** — atît de schimbat față de trecut! (Virgiliu — „Eneida”).

Nota red.

lui a apus în urma războiului whigilor²⁷⁰. El a trecut prin tot felul de metamorfoze, s-a transformat într-un penny paper²⁷¹, a încercat să trăiască de pe urma cazurilor „senzaționale”, luînd, de pildă, apărarea otrăvitorului *Palmer*. Mai tîrziu s-a vîndut ambasadei franceze, căreia însă curînd i-a părut rău să-și arunce banii pe fereastră. A crezut apoi că o să aibă mai mult succes cu antibonapartismul, dar degeaba. În sfîrșit, și-a găsit mult așteptatul cumpărător în persoana domnilor Yancey și Mann — agenții de la Londra ai Confederației statelor din sud.

„Daily Telegraph” este proprietatea privată a unui oarecare *Levy*. Însăși presa engleză a poreclit ziarul lui *Palmerstons* mob paper (ziarul pentru vulg al lui *Palmerston*). Pe lîngă această funcție, ziarul se mai ocupă cu chronique scandaleuse*. Este caracteristic pentru acest „Telegraph” că, la sosirea știrii în legătură cu „Trent”, el a declarat, dintr-un ordin de sus, că *războiul este imposibil*. În această postură demnă și moderată, care i-a fost dictată, dar care-i era străină, ziarul s-a simțit atît de stingherit, încît de atunci a publicat o jumătate de duzină de articole despre moderația și demnitatea manifestată cu acest prilej. De îndată ce a sosit ordinul ca să schimbe placa, „Telegraph” a căutat să-și ia revanșa pentru călușul care i-a fost impus, întrecîndu-i pe toți confrății săi prin sălbaticile sale țipete războinice.

„Globe”²⁷² este ziarul guvernamental de seară care primește subvenții oficiale de la toate ministerele deținute de whigi.

Ziarele toryiste „Morning Herald” și „Evening Standard” aparțin amîndouă aceleiași boutique** ; poziția lor este determinată de două motive: pe de o parte, de ura tradițională împotriva „coloniilor engleze răzvrătite”, pe de altă parte, de o lipsă cronică de bani. Ele știu că un război cu America ar duce în mod inevitabil la căderea actualului guvern de coaliție și ar croi drum unui guvern tory. O dată cu venirea unui guvern tory se vor acorda din nou subvenții oficiale ziarelor „Herald” și „Standard”. De aceea, nici lupii flămînzi n-ar putea urla mai tare adulmecînd prada decît urlă aceste ziare toryiste adulmecînd un război cu America și ploaia de aur care l-ar însoți!

Din presa cotidiană londoneză mai merită să fie amintite doar „Daily News” și „Morning Star”, care iau atitudine

* — cronica scandaloaasă. — *Nota trad.*

** — dugheni. — *Nota trad.*

împotriva ațîțătorilor la război. „Daily News” este stingherit în acțiunile sale din pricina legăturii sale cu lordul John Russell, iar influența lui „Morning Star” (ziarul lui Bright și Cobden) este prejudiciată de reputația sa de „apărător al păcii cu orice preț”.

La majoritatea săptămînalelor londoneze, ca simple ecouri ale presei cotidiene, precumpănește spiritul belicos. „Observer”²⁷³ este în solda guvernului. „Saturday Review” aleargă după *ésprit* * și-și închipuie că l-a găsit, tratînd de sus, cu o superioritate cinică, afectată, prejudecățile umanitariste. Pentru a dovedi că au „ésprit”, de la izbucnirea războiului civil din America, avocații, popii și belferii corupți care scriu la acest ziar îi aclamă rînjind pe proprietarii de sclavi. Mai tîrziu, firește, au cîntat împreună cu „Times” marșuri războinice. Ele s-au și apucat să întocmească planul unei campanii împotriva Statelor Unite, plan care dovedește o ignoranță crasă.

Ca excepții mai mult sau mai puțin onorabile trebuie menționate „Spectator”, „Examiner” și mai cu seamă „Mac-Millan’s Magazine”²⁷⁴.

Prin urmare, în ansamblul ei, presa londoneză — ziarele din provincie, cu excepția celor care aparțin magnaților bumbacului, formează un contrast demn de toată lauda — îl reprezintă pe Palmerston, exclusiv pe Palmerston. Palmerston vrea război, poporul englez nu-l vrea. Evenimentele viitoare ne vor arăta cine va ieși învingător în acest duel — Palmerston sau poporul. În orice caz, jocul lui Palmerston este mai periculos decît acela jucat de Ludovic Bonaparte la începutul anului 1859²⁷⁵.

Scris de K. Marx
la 25 decembrie 1861
Publicat în „Die Presse” nr. 359
din 31 decembrie 1861

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — spirit. — *Nota trad.*

Karl Marx

Scamatoriile presei franceze. —
Consecințe economice ale războiului

Londra, 31 decembrie 1861

S-ar zice că credința în minuni dispăre dintr-o sferă ca să apară în alta. Izgonită din domeniul naturii, ea își face acum apariția în politică. Cel puțin aceasta este părerea ziarelor pariziene și a clicii lor din agențiile telegrafice și agențiile corespondenților de presă. Astfel, de pildă, ziarele de seară pariziene au anunțat ieri : lordul Lyons ar fi declarat d-lui Seward că va aștepta pînă în seara de 20 decembrie, cînd va pleca la Londra, dacă guvernul de la Washington refuză să extrădeze persoanele arestate. Prin urmare, ziarele pariziene știau deja *ieri* ce a făcut lordul Lyons *după* primirea depeșelor care i-au fost trimise cu vasul „Europa”. Dar pînă *astăzi* n-a sosit încă în Europa știrea despre sosirea vasului „Europa” la New York. Încă înainte de a fi informate de sosirea vasului „Europa” în America, „Patrie” & Co. publică în Europa știri despre cele petrecute imediat după sosirea acestui vas în Statele Unite. „Patrie” & Co. consideră, de bună seamă, că rapiditatea nu înseamnă vrăjitorie. O gazetă de aici remarcă, într-un articol cu privire la bursă, că aceste născociri pariziene, ca și articolele incendiare ale unor ziare engleze, favorizează nu numai speculațiile politice ale anumitor potențați, dar și *speculațiile de bursă* ale anumitor persoane particulare.

„Economist” — pînă în prezent unul dintre cei mai zgomotoși crainici ai partidului războiului — publică în ultimul său număr *scrisoarea unui negustor din Liverpool* și un articol de fond, în care avertizează publicul englez să nu subaprecieze pericolul unui război cu Statele Unite. Anglia a importat în cursul anului 1861 cereale în sumă de 15 380 901 l. st., din care aproape 6 000 000 l. st. au revenit Statelor Unite. Anglia ar suferi mai mult de pe urma imposibilității de a cumpăra cereale americane decît ar suferi Statele Unite de pe urma imposibilității de a i le vinde.

Statele Unite ar avea avantajul unei *informări mai rapide*. Dacă s-ar hotărî să pornească războiul, atunci ar zbirni imediat telegramele de la Washington la San Francisco, și vasele americane din Oceanul Pacific și din apele teritoriale ale Chinei ar începe operații militare cu multe săptămîni înainte ca Anglia să poată transmite în India știrea despre izbucnirea războiului.

De la declanșarea războiului civil, volumul comerțului americano-chinez ca și cel americano-australian a scăzut colosal de mult. Și în măsura în care se mai practică acest comerț, mărfurile sînt plătite, în cea mai mare parte, cu acreditive engleze, deci cu capital englez. Dimpotrivă, comerțul englez cu India, China și Australia — dintotdeauna foarte intens — s-a extins și mai mult după întreruperea comerțului cu Statele Unite. De aceea, în timp ce cîmpul de acțiune al vaselor americane de corsari ar fi vast, cel al vaselor engleze ar fi relativ neînsemnat. Investițiile de capital ale Angliei în Statele Unite sînt mai mari decît întregul capital investit în industria engleză de bumbac. Investițiile de capital ale Americii în Anglia sînt aproape nule. Flota engleză o eclipsează pe cea americană, dar nici pe departe în aceeași măsură ca în timpul războiului din 1812—1814.

Vasele de corsari americane s-au dovedit încă pe atunci superioare celor englezești, darmită acum? Cît despre o blocadă efectivă a porturilor nord-americane, mai ales iarna, nici nu poate fi vorba. Pe cursurile de ape dintre Canada și Statele Unite, unde această superioritate este hotărîtoare într-un război terestru pe teritoriul Canadei, Statele Unite ar avea la izbucnirea războiului supremația absolută.

Pe scurt, negustorul din Liverpool ajunge la următoarea concluzie :

„Nimeni în Anglia nu îndrăznește să facă propagandă de război numai de dragul bumbacului. Ne-ar costa mai puțin dacă trei ani de-a rîndul am hrăni toate districtele industriei bumbacului pe socoteala statului decît să fim, de dragul lor, un an în război cu Statele Unite”.

Ceterum censeo ²⁷⁶ — *incidentul „Trent”* nu va duce la război.

Scris de K. Marx
la 31 decembrie 1861

Publicat în „Die Presse” nr. 4
din 4 ianuarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Un miting filoamerican

Londra, 1 ianuarie 1862

Mișcarea împotriva războiului câștigă pe zi ce trece tot mai mult teren în rîndurile *poporului englez*. La *mitingurile* publice care s-au ținut în cele mai diferite părți ale țării s-a insistat asupra *aplanării* pe calea arbitrajului a conflictului dintre Anglia și America. Nenumărate *memorandumuri* în acest sens sosesc pe adresa șefului guvernului, iar *presa provincială* independentă se opune aproape în unanimitate isteriei de război a presei londoneze.

Dăm mai jos o dare de seamă mai amplă asupra mitingului care a avut loc luna trecută la *Brighton*; acest miting prezintă un interes deosebit pentru că a fost convocat din inițiativa clasei muncitoare, iar cei doi vorbitori principali, domnii *Conningham* și *White*, sînt membri influenți ai parlamentului și aparțin părții *progubernamentale* a Camerei comunelor.

D-l Wood (un muncitor) a prezentat prima moțiune în care se spune

„că actualul conflict dintre Anglia și America a izbucnit din pricina unei greșite interpretări a dreptului internațional, și nu a unei insulte aduse în mod intenționat steagului britanic; că de aceea mitingul de față este de părere ca acest litigiu să fie supus arbitrajului unei puteri neutre; că în împrejurările de față un război cu America n-ar putea fi justificat, ci, împotrivă, ar fi condamnat de întregul popor englez”.

În sprijinul moțiunii sale, d-l Wood a spus printre altele:

„Se pretinde că această nouă insultă ar fi ultima verigă dintr-un întreg lanț de insulte aduse de America Angliei. Să admitem că așa stau lucrurile; dar ce-ar dovedi în acest caz faptul că în prezent se zăngănesc armele. Ar dovedi că, atîta timp cît America a fost unită și puternică, noi am înghițit fără să ne sinchisim insultele ei, iar acum, cînd se află

Într-un moment de primejdie, folosim situația favorabilă pentru noi ca să răzbunăm insulta care ne-a fost adusă. O asemenea comportare nu ne-ar stigmatiza oare în ochii lumii civilizate drept mișei ?”

D-1 Conningham :

„...În momentul de față se desfășoară în sinul Uniunii o pronunțată *politică de eliberare* (aplauze), și îmi exprim speranța fermă că nu se va permite vreo *intervenție* a guvernului englez (aplauze)... Voi, care v-ați născut ca englezi liberi, vreți oare să vă lăsați antrenati într-un război antirepublican? Căci aceasta este intenția ziarului «Times» și a partidului care se află în spatele lui... Fac apel la muncitorii din Anglia, care sint cei mai interesați ca pacea să fie menținută, să-și ridice glasul și, la nevoie, mina pentru a împiedica o crimă atât de mare. (Aplauze puternice)... «Times» a recurs la toate mijloacele pentru a ațîța spiritul războinic în țara noastră și pentru a provoca prin sarcasme și insulte o stare de spirit ostilă printre americani. Eu nu fac parte din așa-zisul partid al păcii. «Times» sprijină politica Rusiei, iar în 1853 a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a determina țara noastră să privească liniștită agresiunile barbarilor ruși în răsărit. Am fost și eu printre aceia care și-au ridicat glasul împotriva acestei politici greșite. Când în parlament a fost propus *bill-ul cu privire la conspirații*, cu scopul de a înlesni extrădarea emigranților politici, «Times» nu și-a preocupat eforturile pentru a forța votarea acestui bill în Camera comunelor. Mă număr printre cei 99 de membri ai Camerei comunelor care s-au opus acestui atentat împotriva libertăților poporului englez și care l-au răsturnat pe ministru. (Aplauze.) Acest ministru se află acum în fruntea guvernului. Îl previn că, dacă va încerca să antreneze țara noastră într-un război cu America fără a avea motive serioase și temeinice, planul său va eșua în mod rușinos. Să știe că-l așteaptă din nou o înfrângere rușinoasă, o înfrângere cu mult mai mare decât cea pe care a suferit-o cu prilejul bill-ului cu privire la conspirații. (Aplauze puternice.) Nu cunosc mesajul oficial care a fost trimis la Washington; dar părerea unanimă este că juriștii coroanei au recomandat guvernului să se situeze pe terenul strict al dreptului, și anume că emisarii statelor din sud. nu puteau fi arestați fără vasul pe bordul căruia se aflau. Pe această bază urmează să fie cerută ca o condiție sine qua non* extrădarea lui Slidell și Mason.

Să presupunem că poporul de cealaltă parte a Oceanului Atlantic nu va permite guvernului său să extrădeze aceste persoane. Vreți oare să porniți la război numai pentru a-i salva pe cei doi emisari ai stăpînilor de sclavi?... În țara noastră există un partid al partizanilor războiului împotriva republicii americane. Amintiți-vă de ultimul război cu Rusia. Prin publicarea la Petersburg a unor depeșe secrete a reieșit în mod indubitabil că articolele apărute în 1855 în «Times» au fost scrise de o persoană căreia îi erau accesibile actele și documentele secrete de stat rușesti. D-1 Layard a citit atunci în Camera comunelor pasajele cele mai concludente din aceste articole, iar «Times», consternat, și-a schimbat de îndată tonul și în dimineața următoare a sunat din trîmbița războiului... «Times» l-a atacat în repetate rânduri pe împăratul Napoleon și a sprijinit guvernul nostru cînd a cerut credite nelimitate pentru construirea unor fortificații terestre și a unor baterii plutitoare. Și după toate acestea și după ce a tras semnalul de alarmă împotriva

* — condiție indispensabilă. — Nota trad.

Franței, «Times» vrea acum, prin antrenarea țării noastre într-un război peste ocean, să lase țărâmul nostru descoperit în fața primejdiei care-l amenință din partea împăratului Franței... N-ar fi exclus ca masivele înarmări care se fac în prezent să nu vizeze numai cazul «Trent», ci și eventualitatea unei recunoașteri a guvernului statelor sclavagiste. Dacă Anglia va recurge la un asemenea procedeu, ea se va acoperi pe veci de rușine*.

D-1 White :

„Este necesar să menționăm că inițiatorul acestui miting este clasa muncitoare și că toate cheltuielile pentru organizarea lui au fost suportate de comitetul muncitorilor... Guvernul actual nu a dat niciodată dovadă de prea mult tact și n-a fost sincer și loial față de popor. Nici un moment n-am crezut în posibilitatea izbucnirii unui război în legătură cu cazul «Trent». Eu am spus deschis multor membri ai guvernului că nici unul dintre ei nu crede în posibilitatea izbucnirii unui război din pricina incidentului «Trent». Pentru ce atunci toate aceste pregătiri intense? Cred că Anglia și Franța au căzut de acord să recunoască în primăvara viitoare independența statelor din sud. Până atunci Marea Britanie va putea concentra în apele teritoriale americane o flotă foarte puternică, iar Canada va fi complet înarmată pentru apărare. Dacă statele din nord vor fi atunci dispuse să facă din recunoașterea statelor din sud un casus belli*, Marea Britanie va fi gata de război...”

Vorbitorul a expus apoi în continuare care sînt primejdiile unui război împotriva Statelor Unite, a reamintit de simpatia manifestată de America cu prilejul morții generalului Havelock, de ajutorul dat de marinarii americani vapoarelor engleze în timpul bătăliei nenorocite de pe Peiho²⁷⁷ etc. În încheiere, el a arătat că războiul civil se va sfîrși cu desființarea sclaviei și că, de aceea, Anglia trebuie să fie neapărat de partea Nordului.

După ce prima moțiune a fost adoptată în unanimitate, s-a propus mitingului un memorandum adresat lui Palmerston, care a fost luat în discuție și aprobat.

Scris de K. Marx
la 1 ianuarie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 5
din 5 ianuarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — motiv de război. — *Nota trad.*

Karl Marx

Opinia publică din Anglia

Londra, 11 ianuarie 1862

Știrea despre soluționarea pașnică a conflictului „Trent”²⁷⁸ a fost întâmpinată de marea majoritate a poporului englez cu atîta entuziasm, încît dovedește în modul cel mai evident impopularitatea războiului care amenința să izbucnească și teama de urmările lui. În Statele Unite nu trebuie să se uite niciodată că, în tot cursul conflictului, cel puțin *clasa muncitoare* din Anglia nu le-a părăsit nici un moment. Datorită ei, în acele zile cînd pacea era pe muchie de cuțit, în pofida veninului improșcat zilnic de presa venală și lipsită de scrupule, în Regatul Unit nu s-a putut ține nici un miting public în favoarea războiului. Singurul miting în favoarea războiului, care a avut loc în sala bursei din Liverpool, unde se negociază bumbacul la sosirea vasului „La Plata”, a fost un miting exclusiv al speculanților de bumbac. Chiar și la Manchester, starea de spirit a muncitorilor a fost atît de bine sesizată, încît unica încercare de a se convoca un miting în favoarea războiului a fost abandonată aproape imediat de către inițiatorii ei.

Oriunde în Anglia, Scoția sau Irlanda au avut loc mitinguri publice, s-a protestat împotriva campaniei furibunde în favoarea războiului duse de presă, împotriva planurilor sinistre ale guvernului și s-a cerut o rezolvare pașnică a problemelor litigioase. În această privință, ultimele două mitinguri, unul ținut la Paddington (Londra), celălalt la Newcastle-upon-Tyne, sînt caracteristice. La primul miting a fost aprobată expunerea d-lui Washington Wilkes, care susținea că Anglia nu este îndreptățită să critice arestarea emisarilor statelor din sud, iar la mitingul de la Newcastle s-a adoptat aproape în unanimitate o rezoluție în care se spunea, în primul rînd, că americanii s-au făcut vinovați doar de exercitarea legitimă a dreptului de percheziție și arestare, și, în al

doilea rînd, că trebuie pedepsit căpitanul vasului „Trent“ pentru violarea neutralității engleze proclamate de regină.

În condiții normale, poziția clasei muncitoare engleze ar putea fi explicată prin simpatia firească pe care o inspiră maselor populare de pe întregul glob unicul guvern popular din lume. În condițiile actuale însă, cînd o bună parte a clasei muncitoare engleze suferă direct și destul de greu de pe urma blocadei împotriva Sudului, cînd o altă parte a fost lovită indirect din cauza restrîngerii comerțului cu America, care, după cum se pretinde, trebuie atribuită egoistei politici protecționiste a republicanilor; cînd singurul săptămînal democratic care mai exista, „Reynolds's Paper“, s-a vîndut d-lor Yancey și Mann și săptămîna de săptămîna își epuizează tot limbajul trivial chemînd clasa muncitoare să îndemne guvernul, în propriul ei interes, să declare război Statelor Unite, — în asemenea împrejurări, simpla echitate impune să apreciem la justa valoare atitudinea fermă a clasei muncitoare engleze, mai ales dacă comparăm această atitudine cu purtarea ipocrită, insolentă, lașă și stupidă a oficialului și prosperului John Bull.

Cît de mult diferă această atitudine a maselor populare de cea adoptată în timpul conflictului cu Rusia! * Atunci „Times“, „Post“ și ceilalți yellowplushes ai presei londoneze implorau pacea, și în toată țara li s-a răspuns cu mitinguri grandioase în favoarea războiului. Acum ele au scos urlete belicoase și li s-a răspuns cu mitinguri pentru apărarea păcii, care au demascat planurile guvernului de a sugruma libertatea, precum și simpatia lui pentru sistemul sclavagist. Grimasele pe care le-au făcut augurii opiniei publice cînd au aflat știrea despre soluționarea pașnică a cazului „Trent“ sînt într-adevăr amuzante.

Ei trebuie, înainte de toate, să se felicite pentru demnitatea, judecata sănătoasă, bunăvoința și moderația de care au dat dovadă zi de zi timp de o lună întregă. În primele două zile după sosirea vasului „La Plata“, cînd Palmerston era neliniștit, neștiind dacă va putea găsi un pretext legal de discordie, ei *au fost* moderați. Dar nici n-au apucat bine juriștii coroanei să găsească un subterfugiu legal, că au și pornit să facă o larmă cum nu s-a mai pomenit de la războiul antiiacobin pînă în zilele noastre. Depeșele guvernului englez au fost trimise din Queenstown la începutul lunii decembrie. Răspunsul oficial de la Washington nu putea fi așteptat înainte

* Este vorba de războiul Crimeii din 1853—1856. — *Nota red.*

de începutul lunii ianuarie. Tot ce s-a petrecut de atunci pleda în favoarea americanilor. Tonul presei de peste ocean era calm, cu toate că incidentul cu „Nashville”²⁷⁹ i-ar fi putut stîrni patima. Din toate faptele constatate rezultă că căpitanul Wilkes a acționat pe propria lui răspundere. Guvernul de la Washington se afla într-o situație delicată. Dacă se opunea pretențiilor Angliei, complica războiul civil cu un război extern. Dacă ceda, dăuna popularității sale în țară, creînd impresia că cedează presiunii din afară. Și în această situație, guvernul avea de dus totodată un război, urmărit cu caldă simpatie de orice om care nu e un ticălos inveterat.

Bunul-simț și decența elementară ar fi trebuit prin urmare să dicteze presei londoneze că măcar în intervalul de timp dintre pretențiile formulate de Anglia și răspunsul Americii să se abțină cu grijă de la orice cuvînt care ar fi putut trezi din nou patimile, să provoace ostilitate și să complice greutățile existente. Dar nu! Această presă „nepsus de josnică și de slugarnică”, cum o numește William Cobbett — și el era un cunoscător în materie —, s-a lăudat de-a dreptul cu faptul că aproape o jumătate de secol, cînd se temea de puterea unită a Statelor Unite, a suportat umilă tot disprețul și toate insultele guvernului proslavagist; acum însă, cuprinsă de frenezia nestăvilită a lașilor, arde de dorința de a se răzbuca pe guvernul republican, absorbit de războiul civil. Istoria omenirii nu cunoaște exemplul de spovedanie de o mirșăvie mai fățișă.

Unul din yellowplushes, Moniteurul particular al lui Palmerston — „Morning Post” —, declară că ziarele americane i-au adus o gravă acuzație. John Bull n-a fost niciodată informat — deoarece oligarhii care-l domină i-au ascuns cu grijă această informație — că d-l Seward, fără să mai aștepte depeșa lui Russell, a negat că guvernul de la Washington ar fi fost părtaș la acțiunea căpitanului Wilkes. Depeșa d-lui Seward a sosit la Londra pe data de 19 decembrie. La 20 decembrie, zvonul despre acest „secret” s-a răspîndit la bursă. La 21 decembrie lacheii de la „Morning Post” au declarat solemn că „depeșa respectivă nu se referă nicidecum la abuzurile săvîrșite față de vaporul nostru de poștă”.

În „Daily News”, „Morning Star” și în alte ziare londoneze veți găsi că yellowplushes sînt atacați cu vehemență, dar nu veți afla din aceste ziare nimic despre ceea ce se

vorbește peste hotare. Acolo se spune că, în interesul patronilor lor, „Morning Post” și „Times”, „Patrie” și „Pays” au indus în eroare pe cititori nu numai pentru a-i dezorienta din punct de vedere politic, ci și pentru a-i jefui la bursă în interesul patronilor lor.

Nerușinatul „Times”, perfect conștient de faptul că în tot timpul crizei n-a făcut altceva decât să se compromită și că a dat dovada totalei inconsistente a afirmațiilor sale că influențează întregul popor al Angliei, recurge astăzi la un truc care aici, la Londra, provoacă doar risul, dar care de cealaltă parte a Atlanticului ar putea să fie greșit interpretat. „Clasele populare” din Londra, „plebea”, cum le numesc yellowplushes, au lăsat să se înțeleagă foarte limpede — și au strecurat chiar și în ziare — că ele consideră drept o glumă foarte potrivită dacă li s-ar rezerva d-lor Mason (care, în treacăt fie spus, este o rudă îndepărtată a lui Palmerston, întrucât străbunicul său era căsătorit cu fiica lui sir W. Temple), Slidell & Co. aceleași demonstrații cu care a fost întimpinat Haynau în timpul vizitei sale la Fabrica de bere „Barklay”. Și ce face „Times”, cuprins de spaimă numai la gândul unui incident atât de șocant, pentru a-l preîntîmpina? El îndeamnă poporul englez să nu-i copleșească pe Mason, Slidell & Co. cu nici un fel de ovații publice! „Times” știe că articolul său de astăzi va stîrni ilaritate în toate berăriile din Londra. Dar nu face nimic. Lumea de pe partea cealaltă a Atlanticului va crede, poate, că generozitatea ziarului „Times” a scutit-o de afrontul unor ovații publice la adresa lui Mason, Slidell & Co., în timp ce, de fapt, „Times” nu intenționează decât să-i salveze pe acești domni de insulte publice!

Atîta timp cît afacerea „Trent” nu a fost soluționată, „Times”, „Post”, „Herald”, „Economist”, „Saturday Review”, într-un cuvînt toată crema presei londoneze venale, s-a străduit din răspuțeri să-l convingă pe John Bull că guvernul de la Washington, chiar dacă ar vrea, ar fi incapabil să mențină pacea, pentru că plebea yankee nu va permite acest lucru și pentru că guvernul federal este guvernul plebei. Faptele înseși i-au dezmințit acum. Își ispășesc ele oare acum vina de a fi defăimat cu premeditare poporul american? Recunosc ele oare cel puțin greșeala comisă, și pe care yellowplushes nu puteau să n-o facă, atunci cînd s-au încumetat să judece acțiunile unui popor liber? Cîtuși de puțin. Acum ele declară într-un glas că guvernul american, nedînd curs cere-

rilor Angliei și nepredându-i pe trădătorii din statele din sud imediat după arestarea lor, a ratat un prilej minunat de conciliere, astfel încât actuala ei concesie nu mai are nici o valoare. Cu adevărat yellowplushes! D-l Seward a dezavuat acțiunea lui Wilkes înainte de a fi sosit pretențiile formulate de Anglia și s-a declarat imediat dispus să înceapă tratativele pentru soluționarea pașnică a problemei; și ce au făcut ei într-un caz similar? Când, sub pretextul recrutării cu forța a unor marinari englezi pe bordul unor vase americane — un pretext care nu are nimic de-a face cu regulile războiului maritim, ci constituie în mod vădit o încălcare monstruoasă a oricărui drept internațional —, „Leopard” a deschis focul cu toate tunurile sale asupra lui „Chesapeake”, a ucis șase oameni din echipajul acestuia, a rănit douăzeci și unu și i-a arestat pe așa-zii englezi de pe bordul lui „Chesapeake” — ce a făcut guvernul englez? Acest abuz s-a petrecut la 20 iunie 1807. Satisfacție efectivă, predarea marinarilor etc. s-a dat abia la 8 noiembrie 1812, adică cu cinci ani mai târziu. Este drept că guvernul britanic a dezavuat imediat fapta amiralului Berkeley, la fel cum a făcut și d-l Seward în cazul căpitanului Wilkes; dar ca pedeapsă amiralul a fost avansat. Când a adus la cunoștința Consiliului dispozițiile date, Anglia a recunoscut pe față că prin aceasta a încălcat drepturile țărilor neutre în general și ale Statelor Unite în special, dar că a fost silită să ia aceste măsuri ca represalii împotriva lui Napoleon, și că ar fi foarte bucuroasă să le revoce dacă Napoleon ar pune capăt abuzurilor împotriva drepturilor țărilor neutre. Napoleon a renunțat la ele, în măsura în care se refereau la Statele Unite, în primăvara anului 1810. Anglia a continuat să încalce, după cum a recunoscut pe față, drepturile maritime ale Americii. Această împotrivire a durat din 1806 pînă la 23 iunie 1812, după ce la 18 iunie 1812 Statele Unite au declarat război Angliei. Prin urmare, în acest caz, timp de șase ani, Anglia nu a refuzat să dea satisfacție pentru încălcarea, recunoscută pe față, a acestor drepturi, dar a refuzat să-i pună capăt. Și acești oameni vorbesc despre prilejul minunat pe care l-a ratat guvernul american! Indiferent dacă era îndreptățit sau nu, guvernul britanic a comis un act de lașitate trimițînd reclamația, bazată pe o pretinsă greșeală de formă, pe o simplă greșeală de procedură, însoțită de un ultimatum în care pretinde extrădarea celor arestați. Poate

că guvernul american consideră oportun să satisfacă această pretenție, dar el n-a avut nici un motiv s-o anticipeze.

Prin actuala soluționare a conflictului „Trent”, problema care a provocat întreaga dispută și care, desigur, va mai fi ridicată — și anume problema drepturilor unei puteri maritime beligerante față de statele neutre — nu a fost rezolvată. Voi încerca, cu permisiunea dv., să tratez întreaga problemă într-o viitoare corespondență. Pentru moment, îngăduiți-mi să adaug că, după părerea mea, domnii Mason și Slidell au adus un mare serviciu guvernului federal. În Anglia exista un partid influent al partizanilor războiului, care, în parte din motive comerciale, în parte din motive politice, dorea o ciocnire cu Statele Unite. Cazul „Trent” a supus acest partid unui examen. El nu l-a trecut. Isteria de război s-a dezlănțuit din cauza unei chestiuni minore, supapa s-a deschis, furia zgomotoasă a oligarhiei a trezit suspiciunile democrației engleze, cercurile largi britanice, care au tot interesul ca relațiile cu Statele Unite să fie menținute, s-au opus, adevăratul caracter al războiului civil a devenit limpede pentru clasa muncitoare, și, last not least*, perioada periculoasă în care Palmerston a guvernat de unul singur, fără controlul parlamentului, se apropie repede de sfârșit. Aceasta a fost unica perioadă când Anglia s-ar fi putut aventura într-un război de partea proprietarilor de sclavi. Acum nu mai poate fi vorba de așa ceva.

Scris de K. Marx
la 11 ianuarie 1862

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 499 din 1 februarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

---

* — un ultim fapt, dar nu și cel mai puțin important. — *Nota trad.*

Karl Marx

Cu privire la istoricul tănuirii depeșei lui Seward

Londra, 14 ianuarie 1862

Cazul „Trent” a fost din nou dezgropat, de astă dată nu ca un casus belli între Anglia și Statele Unite, ci între poporul englez și guvernul englez. Noul casus belli va fi dezbătut în parlament, care se întrunește luna viitoare. Ați luat, desigur, cunoștință de polemica dusă de „Daily News” și „Star” împotriva lui „Morning Post” în legătură cu tănuirea și tăgăduirea depeșei de pace a lui Seward din 30 noiembrie, pe care ministrul plenipotențiar american d-l Adams i-a citit-o la 19 decembrie lordului John Russell. Permiteți-mi acum să revin asupra acestui caz. Ca răspuns la asigurările lui „Morning Post” că depeșa lui Seward nu se referă cituși de puțin la cazul „Trent”, efectele la bursă au început să scada, averi de milioane au trecut dintr-o mină în alta, au fost pierdute de unii, câștigate de alții. De aceea, minciuna semi-oficială cu totul neîntemeiată a lui „Morning Post”, dezvăluită prin publicarea depeșei lui Seward din 30 noiembrie, a provocat o indignare colosală în cercurile comerciale și industriale.

În după-amiaza zilei de 8 ianuarie a sosit la Londra știră despre soluționarea pașnică a conflictului. În aceeași seară „Evening Star” (ediția de seară a lui „Morning Star”) a cerut lămuriri guvernului asupra tănuirii depeșei lui Seward din 30 noiembrie. A doua zi dimineața, la 9 ianuarie, „Morning Post” a răspuns următoarele :

„S-a pus întrebarea de ce nu s-a pomenit nimic pînă acum despre depeșa lui Seward, pe care d-l Adams a primit-o în cursul lunii decembrie? Explicația este simplă. Depeșa primită de d-l Adams n-a fost transmisă guvernului nostru (not communicated)”.

În aceeași seară, „Star” l-a dezmințit de la un cap la altul pe „Post”, calificînd „explicația” lui un subterfugiu jal-

nic. Într-adevăr, d-l Adams n-a „transmis” lordului Palmerston și lordului Russell depeșa, ci le-a „citat-o”.

A doua zi dimineața, sîmbătă 11 ianuarie, „Daily News” a intrat în arenă și a demonstrat, pe baza articolului apărut în „Morning Post” la 21 decembrie, că atît acest din urmă ziar cit și guvernul știau foarte bine în acel moment ce cuprinde depeșa lui Seward și că intenționat au denaturat-o. Atunci guvernul s-a gîndit să bată în retragere. În seara zilei de 11 ianuarie, semioficiosul „Glob” a declarat că d-l Adams a transmis într-adevăr la 19 decembrie guvernului depeșa lui Seward, dar că ea nu „cuprindea nici o propunere din partea guvernului de la Washington” și nici „o scuză directă pentru ofensa adusă steagului englez”. Această recunoaștere jenată a faptului că timp de trei săptămîni poporul englez a fost victima unei înșelăciuni intenționate a înteițit focul, în loc sa-l stingă. În toate ziarele districtelor industriale ale Marii Britanii a răsunit un strigăt de minie, care ieri și-a găsit ecou și în ziarele toryste. Întreaga problemă, după cum vedeți, n-a fost pusă pe tapet de politicieni, ci de cercurile comerciale. În numărul său de astăzi „Morning Star” scrie în legătură cu aceasta :

„Lordul John Russell este, fără îndoială, și el vinovat de tănuirea adevărului; el n-a făcut nimic nici pentru a dezminți știrea mincinoasă pusă în circulație de «Morning Post», totuși este exclus ca el să fi fost în stare să dicteze articolul atît de dăunător care a apărut în «Morning Post» din 21 decembrie și care contravine întru totul adevărului. Așa ceva este în stare să facă doar un singur om; numai ministrul care a fabricat războiul afgan a putut subtiliza mesajul de pace al lui Seward. Indulgența absurdă a Camerei comunelor l-a absolvit de acea crimă; nu se vor uni oare parlamentul și poporul ca să-l pedepsească pentru cea de acum?”.

Scris de K. Marx
la 14 ianuarie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 17
d'ın 18 ianuarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Date statistice asupra căilor ferate

Căile ferate engleze au vîrsta medie a unui om, adică 30 de ani. Cu excepția datoriei publice, nici o altă ramură a economiei naționale nu s-a dezvoltat atît de vertiginos și n-a luat proporții atît de colosale. Potrivit unei cărți albastre publicate recent, capitalul investit pînă în 1860 în căile ferate era de 348 130 127 l.st., din care 190 791 067 l.st. au fost obținute prin acțiuni obișnuite, 67 873 840 l.st. prin acțiuni privilegiate, 7 576 878 l.st. pe bază de titluri de creanțe, 81 888 546 l.st. prin împrumuturi curente. Capitalul total însumează aproape jumătate din datoria publică și depășește de cinci ori venitul anual al întregii proprietăți imobiliare din Marea Britanie. În această avuție de ultimă oră, în această născocire fantastică a industriei moderne, în acest hermafrodit economic ciudat, ale cărui picioare își au rădăcinile în pămînt și al cărui cap trăiește la bursă, proprietatea funciară aristocratică a găsit un rival puternic, iar burghezia o armată de noi trupe auxiliare.

În 1860 lungimea căilor ferate era de 22 000 de mile engleze, inclusiv liniile duble și liniile secundare. Prin urmare, în decurs de 30 de ani s-au construit în medie 733 de mile de cale ferată pe an. În această ramură a industriei însă, cifra medie oglindește și mai puțin adevăratul proces de dezvoltare decît în toate celelalte ramuri. Au fost ani, ca de pildă, 1844 și 1845 *, cînd febra construcției de căi ferate a cucerit vertiginos teritoriul principal. În anii următori se umplu treptat golurile rămase. Se fac legături între liniile principale, se construiesc ramificații, pe scurt rețeaua căilor ferate se extinde relativ încet. În acești ani, construcția de căi ferate scade sub nivelul mediu.

* Vezi volumul de față, pag. 365. — *Nota red.*

Montarea șinelor este precedată de lucrări de mari proporții. Încă în 1854, după calculele lui Robert Stephenson, lungimea totală a tunelurilor de cale ferată era de aproximativ 70 de mile, existau 25 000 de poduri de cale ferată și numeroase viaducte, dintre care unul — în apropierea Londrei — se întindea pe o distanță de peste 11 mile. Terasamentele, reprezentând 70 000 de iarzi cubi de fiecare milă, ar umple un spațiu de 550 000 000 de iarzi cubi. Dacă aceste terasamente ar fi depozitate într-un singur loc sub formă de piramidă, diametrul bazei ei ar avea o jumătate de milă (engleză), iar înălțimea o milă și jumătate — un munte de pământ, în comparație cu care biserica „Sf. Pavel” ar părea un pitic. De când Robert Stephenson a făcut aceste calcule, rețeaua căilor ferate a sporit cu încă o treime.

„Drumul veșnic”, cum denumesc englezii calea ferată, nu este însă nicidecum nemuritor. El este supus unui permanent schimb de substanțe. Fierul, care din cauza uzurii, oxidării etc., își pierde cu timpul însușirile, trebuie mereu înlocuit cu altul nou. S-a calculat că o locomotivă cu aburi tocește în goana ei pe o distanță de 60 mile 2,2 pfunzi de oțel, fiecare vagon gol $4\frac{1}{2}$ uncii, fiecare tonă de încărcătură o uncie și jumătate, și că o linie de cale ferată cum este Londra—North-Western rezistă aproximativ 20 de ani. Se apreciază că uzura anuală a fierului este de o jumătate de pfund de ficcare iard. Actuala rețea de cale ferată are nevoie de 24 000 de tone de fier anual pentru înlocuirea șinelor uzate și de 240 000 de tone anual pentru materialul rulant. Dar șina, care constituie osatura căii ferate, trebuie înlocuită la intervale de timp mai lungi decât necesită traversele de lemn pe care se sprijină. Materialul lemnos al rețelei feroviare trebuie înprospătat cu livrări anuale de 300 000 de bușteni, pentru creșterea cărora este nevoie de o suprafață de pământ de 6 000 de acri.

Când calea ferată este gata construită, ea are nevoie, pentru a fi dată în exploatare, de locomotive, cărbuni, apă, vagoane, în sfârșit, de personalul care s-o deservească. În 1860, numărul locomotivelor era de 5 801, adică mai mult de o locomotivă pentru fiecare două mile. Ca majoritatea mașinilor în perioada debutului lor, locomotivele erau la început puțin arătoase, nesigure pe mișcările lor, într-o anumită măsură încă stăpânite de amintirea perimatului mijloc de locomotie pe care îl înlocuiau și, relativ, ieftine. Prima locomotivă engleză avea patru roți, o greutate de mai puțin de 6 tone

și costa 550 l.st.; ea a fost înlocuită, treptat, cu mașini cu aburi, care costă 3 000 l.st. și care trag 30 de vagoane de pasageri, fiecare în greutate de $5\frac{1}{4}$ tone, cu o viteză de 30 de mile pe oră, sau 500 de tone de mărfuri cu o viteză de 20 de mile pe oră. Ca și precursorii lor, caii, locomotivele au nume proprii și, o dată cu numele, au dobândit o faimă mai mică sau mai mare.

Locomotiva „Liverpool”, care aparține căii ferate North-Western, evaporă o presiune de maximum 1 140 CP. Un asemenea monstru înghite zilnic o tonă de cărbune și 1 000 pînă la 1 500 de galoni de apă. Organismul acestor bidivii de fier este foarte delicat. El numără nu mai puțin de 5 416 piese, îmbinate cu tot atîta minuțiozitate ca mecanismul unui ceasornic. Un tren care parcurge 50 de mile (engleze) pe oră are o viteză egală cu a șasea parte a vitezei unei ghiulele de tun. Socotind costul mediu al unei locomotive la 2 200 l.st., înseamnă că pentru cele 5 801 locomotive s-au cheltuit peste 12 700 000 l.st. În fiecare minut al anului, 4—5 tone de cărbune transformă 20—25 de tone de apă în aburi. Stephenson menționează că această cantitate de apă transformată astfel în abur ar fi suficientă pentru alimentarea zilnică cu apă a întregii populații a orașului Liverpool. Iar cantitatea de combustibil consumat este aproape egală cu totalul exportului de cărbune al Angliei de acum patru ani, sau cu mai mult de jumătate din consumul total al Londrei.

Suita celor 5 801 locomotive o formează un parc de 15 076 de vagoane de pasageri, 180 574 de vagoane de mărfuri, care reprezintă un capital total de 20 000 000 l.st. Un singur tren, format din toate locomotivele și vagoanele, ar ocupa întreaga linie de la Brighton la Aberdeen, adică peste 600 de mile.

În fiecare zi circulă peste 7 000 de trenuri, în fiecare minut din cele 24 de ore — peste 7 trenuri. Anul trecut distanța străbătută de pasageri și mărfuri a fost de peste 100 000 000 de mile, ceea ce reprezintă o distanță de 4 000 de ori mai mare decît circumferința Pămîntului. În fiecare secundă a anului se aflau în circulație trenuri pe mai mult de 3 mile de cale ferată. Calea ferată a transportat 12 000 000 de boi, oi și porci și 90 000 000 de tone de mărfuri și minereuri. Cantitatea de minereuri transportată a fost de două ori mai mare decît cea a celorlalte mărfuri.

Venitul brut realizat a însumat 28 000 000 l.st. Proporția cheltuielilor de producție; abstracție făcînd de uzura a înseși

căilor ferate, a fost pentru compania de căi ferate „Midland” de 41% din venit, pentru calea ferată Yorkshire și Lancashire de 42%, pentru linia Westmidland de 46% și pentru linia Great-Northern de 55—56%; suma medie a cheltuielilor tuturor liniilor de cale ferată s-a ridicat la 13 187 368 l.st., adică la 47% din venit.

Primul loc în ceea ce privește lungimea îl ocupă calea ferată Londra—North-Western. Cuprinzând inițial numai linia Londra—Birmingham, Grand Junction și linia Manchester—Liverpool, această linie se întinde acum, împreună cu ramificațiile ei, de la Londra la Carlisle și de la Peterborough la Leeds în răsărit și până la Holyhead în apus. Direcția ei controlează peste o mie de mile de cale ferată și sta în fruntea unei armate industriale de aproximativ 20 000 de oameni. Construcția acestei căi ferate a costat peste 36 000 000 l.st. În fiecare oră din zi și din noapte ea are un venit brut de 500 l.st. și cheltuieli de exploatare săptămânale de 1 000 l.st. Venitul net al acestei căi ferate și, în buna parte, și al celorlalte a scăzut pe măsură ce a sporit rețeaua de căi ferate, extinzându-se asupra unor districte mai puțin populate și mai puțin dezvoltate din punct de vedere industrial. Acțiunile ei, emise la o valoare de 100 l.st., au scăzut treptat de la 240 l.st. la 92—93, iar dividendele de la 10% la 3³/₄%. O dată cu creșterea colosală a volumului acestei căi ferate, cit și al altora, controlul exercitat de acționari a scăzut, direcția și-a arogat puteri mai discreționare, ceea ce a dus la abuzuri în administrare.

Scris de K. Marx
pe la mijlocul lunii ianuarie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 22
din 23 ianuarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Lovitura de stat a lordului John Russell

Londra, 17 ianuarie 1862

Situația lordului John Russell în timpul ultimei crize a fost dintre cele mai neplăcute chiar și pentru un om a cărui întreagă activitate parlamentară dovedește că rareori a ezitat să jertfească o putere reală de dragul unui post oficial. Nimeni nu a uitat că lordul John Russell a trebuit să-i cedeze lui Palmerston postul de prim-ministru, dar se pare că nimeni nu-și mai amintește că el a primit de la Palmerston postul de ministru al afacerilor externe. Toată lumea consideră ca un lucru de la sine înțeles faptul că Palmerston conduce în numele său guvernul și în numele lui Russell politica externă. Când a sosit de la New York prima știre despre soluționarea pașnică a conflictului, whigii și toryi s-au întrecut în a proslăvi cu surle și trompete abilitatea diplomatică a lui Palmerston, în timp ce ministrul afacerilor externe, lordul John Russell, colaboratorul său, nu a primit nici cea mai mică laudă. El a fost pur și simplu ignorat. Dar, de îndată ce a izbucnit scandalul în legătură cu depeșa americană din 30 noiembrie, care a fost *subtilizată*, numele lui Russell a fost dezgropat.

Atacatorii și apărătorii au descoperit deodată că ministrul *responsabil* al afacerilor externe se numește lordul John Russell! Dar atunci Russell și-a ieșit din răbdări. Fără să mai aștepte deschiderea parlamentului, contrar tuturor uzanțelor ministeriale, a publicat imediat, în oficialul „Gazette”²⁸⁰ din 12 ianuarie, corespondența sa personală cu lordul Lyons. Din această corespondență reiese că depeșa lui Seward din 30 noiembrie a fost citită lordului John Russell de d-l Adams la 19 decembrie, că Russell a apreciat că ea reprezintă o adevărată *apologie* a acțiunii căpitanului Wilkes și că, potrivit propriilor declarații ale lui Russell, d-l Adams nu pune de loc la îndoială o soluționare pașnică a conflictului. Ce să

spui, după această declarație oficială, despre „Morning Post” din 21 decembrie, care a negat că s-ar fi primit vreo depeșă de la Seward în legătură cu cazul „Trent” ? Ce să spui despre „Morning Post” din 9 ianuarie, care-l învinuia pe d-l Adams de tănuirea acelei depeșe ? Ce să spui despre întreaga larmă belicoasă făcută de presa palmerstoniană de la 19 decembrie 1861 și pînă la 8 ianuarie 1862 ? Ba mai mult ! Depeșa adresată la 19 decembrie 1861 de lordul John Russell lordului Lyons dovedește că guvernul englez nu a trimis *nici un ultimatum de război* ; că lordul Lyons *nu* a primit dispoziții să părăsească Washingtonul după șapte zile de la înminarea „acestui ultimatum”, că Russell i-a indicat ministrului plenipotențiar să evite orice aparență de amenințare ; în sfîrșit, că guvernul englez se hotărîse să nu ia o *decizie definitivă* decît după ce va primi răspunsul guvernului american. Așadar, acea politică trîmbițată de presa palmerstoniană și care a găsit atîtea ecouri servile pe continent nu este decît o pură himeră. În realitate, ea nici nu a existat vreodată. După cum declară un ziar londonez de azi, ea nu face decît să dovedească că Palmerston „a încercat să contracareze politica proclamată și, prin urmare, obligatorie a consilierilor *responsabili* ai coroanei”.

Că pentru presa palmerstoniană coup de main * al lordului John Russell a fost un trăsnet căzut din senin rezultă, fără îndoială, din următorul fapt : „Times” de ieri a trecut sub tăcere corespondența lui Russell și n-a suflat o vorbă în legătură cu ea. De-abia astăzi a reprodus corespondența apărută în „Gazette” din Londra, prefațată de un articol de fond introductiv, care evită cu grijă controversa propriuzisă, *controversa dintre poporul englez și guvernul englez*, pomenind-o doar în treacăt în butada că „lordul John Russell și-a dat toată osteneala să vadă în depeșa lui Seward din 30 noiembrie o *apologie*”. Mînia lui Jupiter tonans ** din Printing House Square se descarcă într-un al doilea articol de fond, în care d-l *Gilpin*, membru al guvernului, președinte al lui Board of Trade *** și adept al școlii manchesteriene, este declarat nedemn de locul ocupat în guvern. Acest Gilpin, în trecut librar, un demagog și apostol al cumpătării, pe care nimeni nu-l va socoti erou, la un miting public ținut marțea trecută la Northampton, al cărui reprezentant în parla-

* — lovitura îndrăznească. — *Nota trad.*

** — zeul tunetului. — *Nota trad.*

*** — ministrul comerțului. — *Nota trad.*

ment este, a îndemnat, în mod criminal, poporul englez să împiedice prin demonstrații publice recunoașterea prematură a Confederației statelor din sud, înfierată de el necruțator ca pe un produs al orînduirii sclavașiste. Ca și cum — exclamă indignat „Times” —, ca și cum Palmerston și Russell („Times” își amintește deodată iarăși de existența lordului John Russell) nu ar fi luptat toată viața împotriva sclaviei! A fost, ce-i drept, o lipsă de tact, o lipsă de tact *premeditată* din partea d-lui Gilpin să cheme poporul englez să ia atitudine împotriva tendințelor prosclavașiste ale unui guvern din care el însuși face parte. Dar d-l Gilpin, cum am mai spus, nu este un erou. Întreaga sa carieră vădește că nu e născut să fie martir. Această lipsă de tact a comis-o *exact în ziua* în care lordul John Russell s-a făcut vinovat de al său coup de main. De aceea putem trage concluzia că guvernul englez nu este o „happy family” * și că membrii lui s-au și împăcat cu gândul unei „despărțiri”.

Tot atît de interesant ca finalul guvernamental englez este și *epilogul rusesc* al dramei „Trent”. Rusia, care în tot timpul acestei zarve a stat retrasă și cu brațele încrucișate pe ultimul plan, sare acum în avanscenă, îl bate pe d-l Seward pe umeri și declară că a sosit, în sfîrșit, momentul pentru reglementarea definitivă a drepturilor maritime ale țărilor neutre. Rusia, după cum se știe, se consideră chemată să pună, la timpul și la locul potrivit, problemele stringente ale civilizației pe ordinea de zi a istoriei universale. Rusia devine invulnerabilă pentru puterile maritime de îndată ce acestea renunță la drepturile lor de puteri beligerante față de guvernele neutre și, implicit, la controlul asupra comerțului de export al Rusiei. Convenția de la Paris din 16 aprilie 1856, care în parte copiază *textual* tratatul rus din 1780 cu privire la neutralitatea „armată” împotriva Angliei, nu a devenit, deocamdată, *lege* în Anglia. Ce ironie a soartei dacă conflictul *anglo-american* se va termina cu sancționarea de către parlamentul englez și coroana engleză a unei concesiuni făcute Rusiei pe propria lor răspundere de către cei doi miniștri englezi după terminarea războiului *anglo-rus* **.

S ris de K. Marx
la 17 ianuarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Publicat în „Die Presse” nr. 20
d'n 21 ianuarie 1862

Tradus din limba germană

* — familie fericită. — *Nota trad.*

** — este vorba de războiul Crimeii. — *Nota trad.*

Karl Marx

Un miting al muncitorilor din Londra

Londra, 28 ianuarie 1862

Clasa muncitoare, o parte componentă atît de precum-pănitore a unei societăți în care din timpuri imemorabile nu mai există *țărănime*, nu are, după cum se știe, reprezentanți în parlament. Cu toate acestea, ea nu este lipsită de influență politică. Nici o reformă importantă, nici o măsură hotărîtoare nu s-a înfăptuit în această țară * fără *pressure from without* (presiune din afară), fie că opoziția avea nevoie de o asemenea *pressure* împotriva guvernului, fie că guvernul uza de ea împotriva opoziției. Prin *pressure from without*, englezul înțelege marile demonstrații populare extraparlamentare, care, firește, nu pot fi organizate fără o participare activă a clasei muncitoare. *Pitt* a știut să fîllosească în perioada războiului său antiacobin masele populare împotriva whigilor. Emanciparea catolicilor, bill-ul cu privire la reformă, abrogarea legilor cerealelor, bill-ul cu privire la ziua de muncă de 10 ore, războiul împotriva Rusiei, respingerea bill-ului lui Palmerston cu privire la conspirații²⁹¹ — toate acestea au fost rodul unor furtunoase demonstrații extraparlamentare în care clasa muncitoare, cînd ațîțata în mod artificial, cînd acționînd spontan, apărea doar ca *persona dramatis* ** sau cor, avînd — după împrejurări — rolul principal sau acela de galerie. Cu atît mai surprinzătoare este atitudinea clasei muncitoare din Anglia față de războiul civil din America.

Mizeria provocată în rîndul muncitorilor din districtele industriale din nord de faptul că unele fabrici lucrează numai o parte din timp, iar altele și-au închis porțile *sub pretextul* blocadei împotriva statelor sclavagiste este de neîn-

* — Anglia. — *Nota red.*

** — unul din personajele piesei. — *Nota trad.*

chipuit și crește pe zi ce trece. Muncitorii din alte ramuri nu sînt tot atît de greu loviți, dar suferă și ei destul de pe urma repercusiunilor pe care le are criza din industria bumbacului asupra celorlalte ramuri industriale, a reducerii exportului propriilor lor produse în statele din nordul Americii din pricina tarifului Morrill și a încetării complete a acestui export în statele din sud ca urmare a blocadei. De aceea, amestecul Angliei în treburile Americii a devenit în acest moment o problemă de o importanță vitală pentru clasa muncitoare. În plus, „natural superiors” (stăpînii firești) ai muncitorilor nu au neglijat nici un mijloc pentru a dezlănțui mînia acestora împotriva Statelor Unite. Singura gazetă mare și foarte răspîdită a muncitorilor care mai exista încă, „*Reynold’s Newspaper*”, a fost cumpărată special ca în diatribe furibunde de șase luni să repete săptămînal ceterum censeo²⁸² al intervenției engleze. Clasa muncitoare își dă, prin urmare, perfect de bine seama că guvernul abia așteaptă să i se ceară intervenția de jos, această pressure from without, pentru a pune capăt blocadei americane și mizeriei din Anglia. În aceste împrejurări este de admirat dîrzenia cu care clasa muncitoare tace sau își întrerupe tăcerea numai pentru a-și ridica glasul împotriva intervenției, în apărarea Statelor Unite. Aceasta este o nouă și strălucită dovadă a fermității de neclintit a maselor populare engleze, acea fermitate care constituie secretul puterii Angliei și datorită căreia, ca să ne exprimăm în limbajul hiperbolic al lui Mazzini, în timpul războiului din Crimeea și al răscoalei din India, soldatul de rînd englez părea un semizeu.

Pentru caracterizarea „politicii” clasei muncitoare poate servi darea de seamă de mai jos asupra marelui *miting muncitoresc* care a avut loc ieri în Marylebone, districtul cel mai populat al Londrei:

Președintele, d-l *Steadman*, a deschis mitingul, arătînd că este vorba de luarea unei hotărîri cu privire la primirea pe care trebuie s-o facă poporul englez d-lor *Mason și Slidell*.

„Trebuie să chibzuim dacă acești domni vin încoace pentru a-i elibera pe sclavi din lanțurile lor sau pentru a adăuga o nouă verigă la aceste lanțuri”.

D-l Yates :

„În cazul de față, clasa muncitoare nu trebuie să tacă. Cei doi domni care traversează Oceanul Atlantic, îndreptându-se spre țara noastră, sînt agenții unor state sclavagiste și tiranice. Ei au pornit o rebeliune fățișă împotriva constituției legale din țara lor și vin încoace cu scopul de a determina guvernul nostru să recunoască independența statelor sclavagiste. În aceste clipe este de datoria clasei muncitoare să-și spună părerea, pentru ca guvernul englez să nu-și închipuie că ne lasă rece politica lui externă. Se cuvine să-i arătăm că banii cheltuiți de poporul nostru pentru eliberarea sclavilor nu trebuie risipiți fără rost. Dacă guvernul nostru ar fi acționat în mod loial, el ar fi sprijinit din toată inima statele din Nord în acțiunea de reprimare a acestei îngrozitoare rebeliuni”.

După ce a apărât în modul cel mai amănunțit statele din Nord și a arătat că „tirada vehementă a d-lui Lovejoy împotriva Angliei a fost provocată de atacurile jignitoare din presa engleză”, vorbitorul a propus următoarea moțiune :

„Adunarea de față hotărăște că agenții rebelilor, Mason și Slidell, acum în drum din America spre Anglia, sînt cu totul nedemni de sprijinul moral al clasei muncitoare din țara noastră, ei fiind nu numai proprietari de sclavi, ci și agenți recunoscuți ai clicii tiranice, care în clipa de față a pornit o rebeliune împotriva Republicii americane și care s-a dovedit a fi dușmanul neîmpăcat al drepturilor sociale și politice ale clasei muncitoare din toate țările”.

D-l Whyne a sprijinit moțiunea. Se înțelege, de altfel, de la sine, a spus el, că în timpul prezenței d-lor Mason și Slidell la Londra trebuie evitată orice insultă personală la adresa lor.

D-l Nichols, un locuitor din „*extremitatea de nord a Statelor Unite*”, după cum se recomandă singur, în realitate un *advocatus diaboli* *, trimis la miting de d-nii Yancey și Mann, a protestat împotriva acestei moțiuni.

„Mă aflu aici pentru că la voi domnește libertatea cuvîntului. În țara noastră, de trei luni încoace guvernul n-a permis nimănui să deschidă gura. Libertatea a fost sgrumată nu numai în Sud, ci și în Nord. Războiul are mulți dușmani în Nord, dar ei nu îndrăznesc să deschidă gura. Nu mai puțin de 200 de ziare au fost suprimate sau distruse de plebe. Statele din sud au dreptul să se despartă de Nord tot așa cum Statele Unite au avut dreptul să se despartă de Anglia”.

În ciuda elocinței d-lui Nichols, prima moțiune a fost adoptată în unanimitate. Atunci acesta s-a ridicat din nou : „Dacă reproșați d-lor Mason și Slidell că sînt proprietari de

* — avocat al diavolului. — *Nota trad.*

sclavi, atunci aceasta este valabil și pentru Washington și Jefferson etc.”

D-l *Beales* l-a combătut pe *Nichols* într-o cuvîntare amplă și a prezentat apoi o a doua moțiune :

„Avînd în vedere încercările prost disimulate ale ziarului «*Times*» și ale altor gazete de a induce în eroare opinia publică engleză, prezentînd într-o lumină falsă toate evenimentele în legătură cu America, de a ne antrena sub diferite pretexte într-un război împotriva a milioane de frați de singe de-ai noștri și de a folosi greutățile momentane ale Republicii pentru a calomnia instituțiile democratice, — mitingul de față socotește ca o datorie primordială pentru muncitori, întrucît nu sînt reprezentați în senatul națiunii, să-și exprime simpatia față de Statele Unite și față de lupta lor titanică pentru menținerea Uniunii ; să demaște poziția rușinos de necinstită și pledoariile în favoarea proprietarilor de sclavi ale lui «*Times*» și ale ziarelor aristocrate de aceeași teapă, să-și ridice energic glasul în favoarea celei mai riguroase politici de neintervenție în treburile Statelor Unite, pentru aplanarea oricărui eventual conflict prin imputerniciți numiți de ambele părți sau prin tribunale de arbitraj ; să denunțe politica războinică a ziarului speculanților de bursă și să manifeste cea mai caldă simpatie față de eforturile aboliționistilor pentru o soluționare definitivă a problemei sclaviei”.

Această moțiune a fost adoptată în unanimitate, ca și propunerea făcută la sfîrșit „de a se transmite guvernului american, prin intermediul d-lui *Adams*, o copie după hotărîrile luate, ca o expresie a sentimentelor și a opiniilor clasei muncitoare din Anglia”.

Scris de K. Marx
la 28 ianuarie 1862

Publicat în „*Die Presse*” nr. 32
din 2 februarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Starea de spirit antiintervenționistă

Londra, 31 ianuarie 1862

Forța comercială a *Liverpoolului* își are originea în comerțul cu sclavi. Unica contribuție a acestui oraș la îmbogățirea literaturii poetice a Angliei o constituie odele care slăvesc comerțul cu sclavi. Cu cincizeci de ani în urmă, *Wilberforce* n-ar fi putut pune piciorul în orașul Liverpool fără a-și pune în primejdie viața. Dacă în secolul trecut baza materială a forței Liverpoolului o forma comerțul cu sclavi, în acest secol o formează comerțul cu produse ale muncii sclavilor — bumbacul. Iată de ce nu este de mirare că Liverpoolul a devenit centrul prietenilor englezi ai secesiunii. Într-adevăr, este *singurul* oraș din Regatul Unit unde, în perioada ultimei crize, a fost posibil să se organizeze un pseudomiting de masă în favoarea unui război cu Statele Unite. Și ce spune Liverpoolul acum? Să ascultăm unul dintre marile sale cotidiene, „Daily Post”²⁸³.

Într-un articol de fond, intitulat „The cute Yankee” („Yankeul cel viclean”), se spune printre altele:

„Cu îndemnarea lor obișnuită, yankeii au transformat o pierdere aparentă într-un câștig real, silind Anglia să slujească intereselor lor... Este drept că puterea Marii Britanii a crescut, dar ce folos? De la întemeierea Statelor Unite, yankeii au cerut neincetat respectarea privilegiului pavilioanelor neutre de a-i proteja pe pasagerii care navighează sub asemenea pavilioane împotriva oricărui atentat și atacuri din partea unor beligeranți. Noi am contestat acest privilegiu mai ales în perioada războiului antiacobin, a războiului anglo-american din 1812—1814 și, recent, în 1842, în cursul tratatelor dintre lordul Ashburton și secretarul de stat Daniel Webster. Acum trebuie să punem capăt acestei opoziții. *Principiul yankeilor a învins*. D-l Seward ia notă de acest fapt, declarând că noi am cedat într-o chestiune de principiu și că, datorită cazului Trent, Statele Unite au obținut de la noi o concesie pe care pînă acum nu ne-au putut-o smulge prin nici un fel de mijloace diplomatice sau militare”.

Și mai importantă este mărturisirea lui „Daily Post” cu privire la cotitura care s-a produs în opinia publică, chiar și a orașului Liverpool.

„Confederații — spune ziarul — n-au făcut, desigur, nimic de natură să slăbească simpatiile de care se bucurau pînă acum. Dimpotrivă! Ei au luptat bărbătește și au adus uriașe sacrificii. Chiar dacă n-ar izbuti să-și păstreze independența, trebuie să recunoaștem cu toții că o merită. Oricum ar fi, curentul opiniei publice este acum potrivit pretențiilor lor. Cu patru săptămîni în urmă, mai erau încă băieți buni (fine fellows). Acum sînt numiți o bandă jalnică (a very sorry set)... Într-adevăr s-a produs o reacție. Secta antisclavagistă, atît de timorată în timpul recentelor frămîntări în rîndurile poporului, a prins acum glas și tună și fulgeră împotriva comerțului cu oameni și a proprietarilor rebeli de sclavi !... Nu sînt acoperite pînă și zidurile orașului nostru de afișe mari pline de atacuri și invective veninoase la adresa d-lor Mason și Slidell, inițiatorii blestematei legi cu privire la sclavii fugari?... Confederații au ieșit în pierdere din cazul «Trent»; în locul succesului scontat, el i-a dus la pierzanie. Au pierdut simpatia țării noastre, și ei trebuie să se împace cît mai curînd cu puțință cu această stare de lucruri deosebită. Au fost tratați foarte prost, dar nu avem încotro (there will be no redress)”.

Această mărturisire a cotidianului din Liverpool, simpatizant al prietenilor secesiunii, ne permite să înțelegem de ce acum, în preajma deschiderii parlamentului, cîteva importante organe de presă ale lui Palmerston au trecut brusc la un limbaj cu totul diferit. Astfel, în revista „Economist” a apărut sîmbăta trecută un articol intitulat „*Trebuie oare respectată blocada?*”

Autorul articolului pornește de la *axioma* că blocada nu există *decît pe hîrtie*, și ca atare încălcarea ei este îngăduită de dreptul internațional. Pe de altă parte, Franța pretinde înlăturarea prin violență a blocadei. Prin urmare, practic, soluționarea problemei se află în mîna Angliei, care are motive temeinice și urgente pentru a face un asemenea pas. După cum se știe, ea are nevoie de bumbacul american. De altfel, este greu de înțeles cum poate fi împiedicat transportul bumbacului de o blocadă care nu există *decît „pe hîrtie”*.

„Și totuși — exclamă „Economist” — Anglia *trebuie să respecte blocada*”. După o serie de argumente formale în favoarea acestui punct de vedere, autorul articolului ajunge, în sfîrșit, la miezul chestiunii.

„Într-un asemenea caz — spune el —, guvernul trebuie să se bucure de sprijinul întregii țări. Or, marea masă a poporului englez nu este încă *pregătită* pentru o intervenție care ar putea lăsa fie și impresia că sprijinim întemeierea unei republici sclavagiste. Sistemul social al Confederației

se bazează pe sclavie ; federaliștii au făcut totul pentru a ne convinge că la originea secesiunii se află sclavia, pe care ei o detestă. Sclavia însă este și obiectul repulsiei noastre profunde... Și tocmai în aceasta constă eroarea sentimentelor de care este animat poporul. Dizolvarea, și nu re-stabilirea Uniunii, independența, și nu înfringerea Sudului — iată singura cale sigură spre eliberarea sclavilor. Nădăjduim să-i lămurim cu un viitor prilej pe cititorii noștri în această privință. *Deocamdată, lucrurile încă nu sînt clare. Majoritatea englezilor gîndesc altfel.* Atîta timp cît ei vor păstra aceste prejudecăți, orice intervenție a guvernului nostru, care ne-ar pune într-o situație de opoziție activă împotriva Nordului și de pretinsă alianță cu Sudul, ar fi lipsită de sprijinul sincer al națiunii engleze”.

Cu alte cuvinte, tentativa unei asemenea intervenții ar provoca căderea guvernului. Așa se explică de ce „Times” este atît de categoric împotriva oricărei intervenții și în favoarea neutralității Angliei.

Scris de K. Marx
la 31 ianuarie 1862
Publicat în „Die Presse” nr. 34
din 4 februarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană.

Karl Marx

Despre criza de bumbac

Cu citeva zile în urmă a avut loc adunarea anuală a *Camerei de comerț din Manchester*. Ea reprezintă Lancashire, cel mai mare district industrial din Regatul Unit și centrul manufacturii de bumbac britanice. Președintele adunării, d-l E. Potter, și principalii vorbitori, d-nii Bazley și Turner, reprezintă în Camera comunelor Manchesterul și o parte din Lancashire. Din dezbaterile care au avut loc la această adunare aflăm, prin urmare, pe cale oficială, care va fi poziția marelui centru al industriei de bumbac din Anglia în „senatul națiunii” în ceea ce privește criza din America.

La adunarea *ținută anul trecut* de Camera de comerț, d-l Ashworth, unul dintre cei mai mari magnați ai bumbacului din Anglia, a ridicat în slăvi, cu o prolixitate demna de Pindar, dezvoltarea neobișnuită înregistrată de industria bumbacului în ultimul deceniu. El a subliniat faptul că nici măcar crizele comerciale din 1847 și 1857 nu au dus la o scădere a exportului de fire și țesături de bumbac din Anglia. El a explicat acest fenomen prin puterea miraculoasă a sistemului libertății comerțului introdus în 1846. Încă pe atunci părea ciudat că acest sistem, deși s-a dovedit incapabil să ferească Anglia de crizele din 1847 și 1857, a putut să scutească o anumită ramură a industriei engleze, industria bumbacului, de efectele acelor crize. Dar ce auzim astăzi? Toți vorbitorii, inclusiv d-l Ashworth, recunosc că din 1858 s-a produs o supraîncărcare nemaipomenită a piețelor asiatice și că, chiar și fără războiul civil din America, tariful Morrill și blocada, enorma și progresiva *supraproducție* trebuia să ducă la actuala stagnare. Firește, este greu de spus dacă și fără aceste complicații exportul ar fi scăzut în ultimul an cu 6 000 000 l.st., dar nu pare exclus, cunoscînd

că principalele piețe din Asia și Australia sînt aprovizionate pentru 12 luni cu fabricate engleze de bumbac.

După cum recunoaște Camera de comerț din Manchester, competență în această problemă, actuala criză din industria engleză a bumbacului nu este rezultatul blocadei americane, ci al supraproducției engleze. Care ar fi însă urmările unei continuări a războiului civil din America? La această întrebare, răspunsul este din nou unanim: suferințe nespuse pentru clasa muncitoare și ruina micilor fabricanți.

„La Londra — adaugă d-l Cheetham — se spune că noi avem suficient bumbac pentru a continua producția. Dar nu este vorba numai de bumbac. Se pune mai ales problema *prețului* acestuia. Actualele prețuri ar înghiți întregul capital al fabricanților”.

Camera de comerț este însă categoric *impotriva oricărei intervenții* în Statele Unite, cu toate că majoritatea membrilor ei, care sînt în bună măsură influențați de „Times”, consideră drept inevitabilă dizolvarea Uniunii.

„Ultimul lucru — spune d-l Potter — pe care l-am recomanda ar fi intervenția. Ultimul loc de unde ar putea veni o asemenea propunere este Manchester. Nimic nu ne va determina să recomandăm ceva imoral”.

D-l *Bazley* :

„În atitudinea față de conflictul american trebuie respectat cu strictețe principiul neintervenției. Poporul acestei mari țări trebuie să-și rînduască singur, nestingherit de nimeni, treburile sale”.

D-l *Cheetham* :

„În districtul nostru, opinia predominantă se opune cu hotărîre oricărei intervenții în conflictul american. Trebuie să spunem acest lucru răsplat, deoarece, în cazul că ar exista vreun dubiu în această privință, unii ar exercita o presiune extraordinară asupra guvernului”.

Așadar, ce recomandă Camera de comerț? Guvernul englez trebuie să înlătore toate obstacolele pe care administrația încă le mai pune în calea culturii bumbacului în *India*. El trebuie, în primul rînd, să desființeze taxa de import de 10% percepută în India la firele și țesăturile de bumbac englezești. De îndată ce s-a înlăturat regimul Companiei Indiilor orientale²⁸⁴, de îndată ce Indiile orientale au fost încorporate Imperiului britanic, Palmerston, prin intermediul d-lui Wilson, a introdus în India această taxă vamală de import asupra fabricatelor englezești, și, să nu uităm,

aceasta a coincis cu tratatul comercial anglo-francez în schimbul căruia el a vîndut Savoia și Nisa. În timp ce piața franceză se deschidea într-o anumită măsură industriei engleze, piața Indiilor orientale i se închidea într-o măsură mai mare.

D-l Bazley a adăugat în legătură cu aceasta că, de la introducerea taxei menționate, o mare cantitate de mașini englezești au fost expediate la Bombay și Calcutta, unde au fost construite fabrici de tip englezesc. Aceste fabrici se pregătesc să înhațe cel mai bun bumbac din India. Dacă la cei 10% taxă de import adăugăm încă 15% cheltuieli de transport, rivalii creați în mod artificial de inițiativa guvernului englez beneficiază de o taxă vamală protecționistă de 25%.

La adunarea magnaților industriei engleze a reieșit în general o nemulțumire adîncă față de tendința protecționistă, care ia proporții tot mai mari în colonii, în special în Australia. Domnii industriași uită că în decurs de un secol și jumătate coloniile au protestat zadarnic împotriva „sistemului colonial” al metropolei. Pe atunci coloniile cereau libertatea comerțului. Anglia era însă pentru prohibiție. Acum Anglia propovăduiește libertatea comerțului, dar coloniile găsesc că, în ce le privește, taxele protecționiste împotriva Angliei ar corespunde mult mai mult intereselor lor.

Scris de K. Marx
aproximativ în februarie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 38
din 8 februarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

De-ale englezilor

Pe continent domnește părerea că insularul John Bull se distinge prin „originalitate” și „individualitate”. În general, această părere îl confundă pe englezul din trecut cu cel din zilele noastre. În realitate, profunda deosebire dintre clase, extraordinara diviziune a muncii și așa-zisa „opinie publică” manevrată de brahmanii presei au creat, dimpotrivă, o asemenea monotonie a caracterelor, încît Shakespeare, de pildă, nu și-ar mai recunoaște compatrioții. Deosebirile de caracter nu se mai referă la indivizi, ci la „profesiunea” lor și la clasa lor socială. În afara relațiilor sale profesionale, în viața de toate zilele, un englez „respectabil” se aseamănă atît de mult cu celălalt, încît însuși Leibniz abia dacă ar putea să descopere o deosebire, o diferenția specifică * între ei. Mult lăudata individualitate izgonită din toate sferile politice și sociale își găsește un ultim refugiu în maniile și capriciile vieții particulare, pentru ca să se manifeste aici din cînd în cînd sans-gêne **, fără ca oamenii să-și dea seama în ce situație ridicolă se pun. De aceea englezul apare încă ca o ființă sui generis *** mai cu seamă în *incintele judecătorești*, aceste mari arene publice, unde maniile personale se ciocnesc unele de altele.

După acest preambul, trecem la o amuzantă scenă judiciară, care s-a petrecut acum cîteva zile la Court of Exchequer ****. Personae dramatis ***** sînt, pe de o parte, sir Edwin Landseer, cel mai mare pictor englez contemporan, pe de altă parte d-nii Haldane, croitori londonezi, artiști de

* — diferență specifică. — *Nota trad.*

** — nestingherit. — *Nota trad.*

*** — unică în felul său. — *Nota trad.*

**** — tribunalul trezoreriei. — *Nota trad.*

***** — personajele piesei. — *Nota trad.*

mîna întii în meseria lor; sir Edwin este pîritul, d-nii Haldane — reclamanții. Corpus delicti * consta dintr-un pardesiu și un frac, în valoare de 12 l. st., pe care pictorul refuza să le plătească. D-l Ballantine a fost avocatul lui Landseer, d-l Griffiths — avocatul d-lor Haldane.

Haldane a făcut următoarea depoziție: sir Edwin Landseer a comandat cele două haine. Ele i-au fost trimise acasă pentru a le proba, și el s-a plîns că gulerele sînt prea înalte. Gulerele au fost modificate. După aceea s-a plîns că nu le poate purta pentru că îi țin prea cald și sînt incomode și că, în plus, îl rod la ceafă. La cererea pîritului, s-au mai făcut diferite modificări. În cele din urmă, reclamanții au refuzat să mai facă vreo modificare dacă pentru aceasta nu se va plăti separat. Atunci Landseer a înapoiat creditorilor, prin servitorul său, cele două haine. Drept răspuns, reclamantul l-a trimis atunci următoarea scrisoare:

„Ne permitem cu respect să vă trimitem o dată cu prezenta cele două haine după ce au fost modificate din nou, potrivit ultimei dv. indicații. Nenumăratele și nereușitele modificări de care vorbiți s-au făcut din vina dv. La prima probă, hainele veneau perfect; dacă dv. vă contorsionați însă corpul în pozițiile cele mai nefirești, ar fi nevoie de o iscusință supraomenească pentru a vă putea face pe plac. (*Risete.*) Numai călcîndu-ne pe inimă am făcut modificările cerute de dv., deoarece le-am considerat inutile și împotriva tuturor regulilor artei. Acum însă considerăm imposibil să satisfacem în continuare pretențiile dv. Cît despre pretenția dv. ca să primim hainele înapoi, nici vorbă nu poate fi de așa ceva. Vă remitem deci alăturat nota de plată, rugîndu-vă s-o achitați cît mai repede”.

Avocatul *Ballantine*: Nu cumva vreți să spuneți că acum pardesiul și fracul stau bine? — *Haldane*: Da, susțin acest lucru.

Ballantine: Nu stăteau mai bine înainte de a fi modificate? — *Haldane*: Ba da. — B.: Dv. nu sînteți specialiști în pardesie și fracuri, specialitatea dv. sînt pantalonii, nu-i așa? — H.: — Da, desigur, sîntem mai renumiți în confecționarea pantalonilor. — B.: Dar nu a fracurilor? Nu l-a avertizat d-l Alfred Montgomery, care l-a adus la dv. pe sir Edwin Landseer că nu sînteți specialiști în fracuri? — H.: Da, el a făcut acest lucru. — B.: Nu i-ați spus dv. sau fratele dv. lui sir Edwin că ați prefera să-i lucrați gratuit fracul decît să nu-l lucrați de loc? — H.: Noi n-am spus așa ceva. — B.: Ce înțelegeți prin „micșorarea” gulereilor? — H.: D-l Edwin s-a plîns că gulerul de la frac îl

* — corp delict. — *Nota trad*

roade la ceafă. Atunci am micșorat gulerul, adică l-am redus la dimensiuni mai mici. — B. : Și cât pretindeți pentru aceasta reducere ? — H. : Două sau trei lire.

Avocatul *Ballantine* : sir Edwin Landseer a considerat necesar să se plîngă pentru scrisoarea jignitoare primită de la Haldane. D-l Montgomery l-a sfătuit pe sir Edwin să-i încredințeze firmei „Haldane” numai partea de la talie în jos a corpului său, în nici un caz însă partea de sus. Deși mare artist, sir Edwin este în această materie naiv ca un copil, de aceea a și avut curajul să riște, iar juriul a văzut care au fost urmările. Reclamantul, pe care jurații l-au văzut adineauri pe banca martorilor, este și el un mare artist. Dar consimte vreodată un mare artist să-și modifice opera ? Convins de perfecțiunea acesteia, el trebuie să reziste sau să cadă în lupta pentru apărarea creației sale. Dar Haldane nu a garantat pentru perfecțiunea operei sale. El a fost de acord să facă modificări, în măsura în care ele nu contraveneau propriilor sale principii. Și, după toate celea, mai cere două, trei lire pentru cîrpăceala sa. Am onoarea să mă adresez aici unui tribunal ai cărui membri poartă și ei fracuri ; întreb : există oare pe lume un chin mai mare decît să porți gulere tari care să te supere la gît ? Am auzit ca, atunci cînd sir Edwin a probat una din haine, gîtul său s-a aflat parcă într-o menghine, iar Anglia — în primejdia de a pierde pe unul dintre cei mai mari artiști ai ei. Sir Edwin este gata să îmbrace aici în fața instanței fracul și pardesiul despre care este vorba și d-nii jurați vor putea trage concluzia pe baza celor constatate de ei înșiși. Îl citez acum pe sir Edwin ca martor și el vă va povesti istoria celor două obiecte vestimentare.

Sir Edwin Landseer : ...Cînd am îmbrăcat fracul și pardesiul — gurilele stăteau așa. (Aici sir Edwin s-a întors și, în hohotele de rîs ale asistenței, le-a arătat juraților spatele, lăsîndu-le impresia că a fost lovit brusc de un atac de apoplexie.) ...Am propus să fie chemat ca arbitru un croitor oarecare. Totuși, sînt de părere că cel în cauză știe mai bine ca oricine cum îi stă fracul sau unde îl strînge gheata.

D-l *Griffits* : Ce a spus d-l Montgomery cînd v-a dus la firma „Haldane” ? — El mi-a spus : „Sir Edwin, cu pantalonii aveți de obicei mai mult ghinion decît cu hainele”.

Griffits : Vreți să încercați aici pardesiul și fracul ? — De ce nu ? (Îmbracă una din haine.) Priviți ! (*Risete.*)

Baronul *Martin* (judecătorul): Aici, printre jurați se află un croitor. Vrea d-l jurat să aibă amabilitatea de a examina cu atenție corpus delicti?

Numitul croitor se ridică de pe banca juraților și vine spre sir Edwin, îl pune să îmbrace fracul și pardesiul, le examinează ca un expert și clatină din cap.

Griffits: Sir Edwin, sinteți de părere că fracul e prea strîmt? — Da! (*Risete.*) — V-am întreat: găsiți că e prea strîmt? — Ei, dacă ar trebui să mînc în el la dejun, aș fi nevoit să-l dezbrac.

Ballantine: În cazul acesta, sir Edwin, lepădați-l cît mai repede. Scăpați-vă de el. — Vă sînt foarte îndatorat. (Dezbracă ambele haine.)

După pledoaria patetică a celor doi avocați și după concluziile amuzante ale judecătorului, în care a subliniat în special că confortul poporului englez nu trebuie jertfit idealurilor artistice ale firmei „Haldane”, jurații au dat un verdict în favoarea lui sir Edwin Landseer.

Scris de K. Marx
în jurul datei de 3 februarie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 39
din 9 februarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Dezbaterile parlamentare cu privire la adresa de răspuns la mesajul tronului

Londra, 7 februarie 1862

Deschiderea parlamentului a fost o ceremonie fără nici o strălucire. Absența reginei și faptul că lordul Chancellor * a dat citire mesajului tronului au răpit acestei ceremonii orice efect teatral. Mesajul tronului, ca atare, este scurt, fără a fi elocvent. El recapitulează faits accomplis ** din politica externă și indică, pentru aprecierea lor, documentele prezentate parlamentului. O singură frază a stîrnit o oarecare senzație — fraza în care regina „trusts” (speră, crede) că „nu există nici un motiv să ne temem că pacea în Europa este amenințată”. Din această frază reiese de fapt că pacea Europei e de domeniul speranței și al credinței.

Domnii care au propus în ambele Camere proiectul de răspuns la mesajul tronului au primit, potrivit practicii parlamentare, încă cu trei săptămîni în urmă această însărcinare. Răspunsul lor constă, ca de obicei, dintr-o amplă repetare a celor spuse în mesajul tronului și din elogiile mieroase, pe care miniștrii și le aduc ei înșiși în numele parlamentului. Cînd în 1811 sir *Francis Burdett* le-a luat-o înainte propunătorilor oficiali ai proiectului de adresă și a profitat de ocazie pentru a supune mesajul tronului unei critici ascuțite, se părea că însăși Magna Charta ²⁸⁵ este în primejdie. De atunci nu s-a mai petrecut o asemenea monstruozitate.

Interesul pe care-l trezesc dezbaterile cu privire la mesajul tronului se limitează de aceea la „indicațiile” discrete ale opoziției oficiale și la „contraindicațiile” miniștrilor. De astă dată însă, dezbaterile prezentau mai curînd un interes academic decît unul politic. Era vorba de cel mai bun discurs funebru în memoria prințului Albert, care în timpul

* — Gladstone. — *Nota red.*

** — faptele împlinite. — *Nota trad.*

vieții sale s-a simțit destul de apăsător de jugul oligarhiei engleze. Vox populi * a acordat laurii academice lui Derby și Disraeli, primul ca orator înscut, al doilea ca maestru în retorică.

În acea parte a dezbaterilor care s-a ocupat de „treburile curente” a fost vorba de *Statele Unite, Mexic și Maroc*.

În legătură cu *Statele Unite, Outs* (cei din opoziție) au lăudat politica *Ins-ilor* ** (beati possidentes ***). *Derby*, liderul conservatorilor în Camera lorzilor, și *Disraeli*, liderul conservatorilor în Camera comunelor, n-au făcut opoziție guvernului, ci și-au făcut opoziție unul altuia.

Derby și-a exprimat mai întâi nemulțumirea în legătură cu lipsa unei „pressure from without” ****. El „admiră”, a spus *Derby*, atitudinea stoică și demnă a muncitorilor de fabrică. În ce-i privește însă pe fabricanți, el nu poate să-i laude. Pentru ei, conflictul american este cât se poate de bine venit, întrucât supraproducția și supraaglomerarea tuturilor piețelor oricum i-au silit să-și restrângă activitatea.

Derby a atacat apoi cu vehemență guvernul Statelor Unite, „care s-a expus pe sine și poporul american celei mai nedemne și rușinoase umilințe” și nu a procedat ca un „gentleman” prin faptul că nu i-a predat din proprie inițiativă și de bunăvoie pe *Mason, Slidell & Co.* și nu și-a exprimat regretul în legătură cu cele întâmplate. Secundantul său în Camera comunelor, d-l *Disraeli*, și-a dat imediat seama cât de mult prejudiciază atacul lui *Derby* speranțele conservatorilor de a veni la putere. De aceea, el a și declarat contrarul :

„Cînd mă gîndesc la marile dificultăți pe care le-au întîmpinat bărbații de stat din America de Nord, trebuie să spun că ei le-au înfruntat cu bărbăție și curaj”.

Pe de altă parte, cu obișnuita-i consecvență, *Derby* a protestat împotriva „noilor teorii” despre dreptul maritim. Anglia a apărut întotdeauna drepturile țărilor beligerante împotriva pretențiilor țărilor neutre. Lordul *Clarendon* a făcut, ce-i drept, în 1856 la Paris o concesie „periculoasă” ²⁸⁶. Din fericire, aceasta nu a fost încă ratificată de coroană, așa că „ea nu schimbă cu nimic situația dreptului interna-

* — vocea poporului. — *Nota trad.*

** — cei care se află la putere. — *Nota trad.*

*** — fericiții posesori. — *Nota trad.*

**** — presiune din afară. — *Nota trad.*

țional". În schimb, d-l *Disraeli*, după cit se vede, de comun acord cu guvernul, a evitat să atingă acest punct.

Derby aprobă politica de neintervenție a miniștrilor. Deși nu a sosit încă vremea ca să fie recunoscută Confederația statelor din sud, el vrea să aibă totuși documente autentice pentru a aprecia „în ce măsură blocada este efectiv instituită și, prin urmare, obligatorie din punct de vedere juridic”. Lordul *John Russell* a declarat că guvernul Statelor Unite a folosit un număr suficient de vase pentru blocadă, dar că n-a instituit-o pretutindeni în mod consecvent. D-l *Disraeli* nu-și îngăduie să facă vreo apreciere asupra caracterului blocadei, cere însă miniștrilor acte oficiale pentru a se putea documenta. El atrage cu atît mai mult atenția asupra inoportunității unei recunoașteri premature a Confederației, cu cît Anglia se compromite în acest moment, amenințînd un stat american (Mexic) a cărui independență Anglia a fost prima s-o recunoască.

După *Statele Unite*, a venit rîndul *Mexicului*. Nici un membru al parlamentului nu a condamnat un război care a început fără o declarație de război, în schimb însă au răsunat proteste împotriva amestecului, sub lozinca „politicii de neintervenție”, în treburile interne ale unei țări și împotriva coaliției încheiate de Anglia, Franța și Spania, cu scopul de a supune o țară lipsită aproape cu totul de apărare. *Opoziția* a dat de fapt numai să se înțeleagă că își rezervă Mexicul ca pretext pentru manevrele ei de partid. *Derby* cere documente atît în ceea ce privește convenția dintre cele trei puteri, cît și în ceea ce privește aplicarea ei. El aprobă convenția pentru că, după părerea lui, fiecare din părțile contractante a urmat o cale justă, apărîndu-și pretențiile ei *independent* de celelalte. Anumite zvonuri l-au făcut să se teamă că cel puțin una dintre cele trei puteri — Spania — urmărește unele operații care depășesc cadrul tratatului. Ca și cum *Derby* ar crede într-adevăr că marea putere Spania s-ar încumeta să acționeze *împotriva* voinței Angliei și Franței! Lordul *John Russell* a răspuns: Cele trei puteri urmăresc același scop și vor evita cu grijă să-i împiedice pe mexicani să-și rezolve propriile lor probleme în ceea ce privește forma de guvernămînt.

D-l *Disraeli* s-a abținut în Camera comunelor de la orice aprecieri înainte de a lua cunoștință de documentele prezentate. Cu toate acestea, el găsește că „declarația guvernului e suspectă”. Anglia a fost prima țară care a recunoscut

independența Mexicului. Această recunoaștere ne amintește de o perioadă memorabilă a politicii externe engleze — perioada opoziției împotriva Sfintei Alianțe — și de un bărbat memorabil, *Canning*. Care a fost oare motivul ciudat care a determinat Anglia să dea prima lovitură independenței mexicane? În plus, după foarte scurt timp, a fost schimbat pretextul pentru intervenție. La început a fost vorba de o satisfacție pentru ofensa adusă unor supuși englezi. Acum se șușotește despre introducerea unor noi principii de guvernământ și despre instaurarea unei noi dinastii. Lordul *Palmerston* invocă documentele prezentate, convenția, care interzice alianțelor „să subjuge” Mexicul și să-i impună o formă de guvernământ neagreată de popor. Dar în același timp își lasă un subterfugiu diplomatic. El ar fi auzit că în Mexic există un partid care ar dori transformarea republicii în monarhie. Nu știe cât de puternic este acest partid, dar, „în ce-l privește, vrea doar ca în Mexic să se instituie o formă de guvernământ cu care guvernele altor țări să poată trata”. El vrea, așadar, să se instituie o „nouă” formă de guvernământ. El declară că actualul *guvern al Mexicului nu mai există*. El revendică pentru coaliția dintre Anglia, Franța și Spania prerogativa pe care o avusese cândva Sfânta alianță de a hotărî asupra existenței sau neexistenței unor guverne străine. „Asta-i”, adaugă el cu modestie, „tot ce vrea guvernul Marii Britanii”. Nimic mai mult!

Ultima „problemă deschisă” a politicii externe se referă la *Maroc*. Guvernul englez a încheiat o convenție cu Marocul pentru a-i da posibilitatea să-și achite datoria față de Spania, datorie cu care, fără aprobarea Angliei, Spania nu ar fi putut niciodată să împovăreze Marocul. Se pare că anumite persoane au avansat Marocului bani ca să-și poată respecta termenele la care se angajase să-i plătească Spaniei, răpindu-i astfel aceștia din urmă pretextul de a ține în continuare sub ocupație Tetuânul și de a reincepe războiul²⁸⁷. Guvernul englez a garantat într-un fel sau altul acestor persoane plata dobânzilor la sumele date cu împrumut primind, la rîndul său, ca garanție administrarea vămirilor din Maroc. Derby a considerat că o asemenea asigurare a independenței Marocului este „rather strange” (destul de stranie), dar nu a obținut nici un răspuns din partea miniștrilor. D-l *Disraeli* a insistat mai mult în Camera comunelor asupra acestei tranzacții care avea un caracter „destul de neconstituțional”, întrucît miniștrii impuneau Angliei fără

știrea parlamentului noi obligații bănești. *Palmerston* i-a răspuns că n-are decît să citească „documentele” prezentate.

Problemele privind treburile interne abia dacă au fost atinse. Derby a cerut numai să se evite problemele litigioase „spinoase”, cum ar fi reforma parlamentară, din considerație „pentru starea sufletească a reginei”. El este gata să aducă cu orice prilej clasei muncitoare engleze prinosul său de admirație cu condiția ca ea să suporte cu aceeași resemnare stoică, cu care suportă blocada americană, faptul că nu are drept de vot.

Ar fi greșit dacă, pe baza deschiderii idilice a parlamentului, am trage concluzia că ne așteaptă un viitor idilic. Dimpotrivă! Dizolvarea parlamentului sau căderea guvernului — aceasta este deviza sesiunii din anul acesta. Vom avea prilejul să argumentăm această alternativă într-un viitor articol.

Scris de K. Marx
la 7 februarie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 42
din 12 februarie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Harababura din Mexic

Londra, 15 februarie 1862

Recent apărută, Cartea albastră cu privire la intervenția din Mexic²⁸⁸ conține cea mai necruțătoare demascare a diplomației engleze contemporane cu toată ipocrizia ei perfidă, cruzimea ei feroce față de cel slab, servilismul ei față de cel puternic și nesocotirea totală a dreptului internațional. Îmi rezerv ca într-un viitor articol, pe baza unei analize amănunțite a depeșelor schimbate între Downing Street și reprezentanții britanici din Mexic, să dovedesc în mod indubitabil că actualele complicații au fost provocate de Anglia, că Anglia a fost inițiatoarea intervenției și că ea a recurs în acest scop la pretexte cu mult prea șubrede și contradictorii pentru a putea ascunde adevăratele — deși nemărturisite — motive ale acțiunii ei. Modul infam în care s-a făcut uz de tot felul de mijloace abominabile pentru a porni intervenția în Mexic este întrecut doar de imbecilitatea senilă a guvernului britanic, care face pe miratul și caută să se eschiveze de la traducerea în fapt a planurilor nefaste întocmite de el însuși. Tocmai de această ultimă parte a problemei vreau să mă ocup acum.

La 13 decembrie 1861, d-l Isturiz, ambasadorul Spaniei la Londra, i-a prezentat lui John Russell o notă care cuprindea instrucțiunile trimise de căpitanul-general al Cubei comandanților spanioli aflați în fruntea expediției din Mexic. John Russell n-a dat atenție notei și a rămas mut. La 23 decembrie, d-l Isturiz i-a trimis o altă notă, în care-i explică motivele care au determinat trupele expediționare spaniole să părăsească Cuba înainte de sosirea trupelor engleze și franceze. John Russell n-a dat nici de astă dată atenție notei și a continuat să tacă. D-l Isturiz, vrînd să stabilească dacă nu-i de rău augur această tăcere perseverentă a vlăstarului, de obicei atît de vorbăreț, al casei de Bedford, a cerut cu

insistență o întrevedere personală, care i-a fost acordată și a avut loc la 7 ianuarie. De mai bine de o lună, John Russell avea cunoștință de începerea operațiilor militare unilaterale ale Spaniei împotriva Mexicului. Trecuse aproape o lună de când d-l Isturiz îi comunicase oficial cele întâmplate. Cu toate acestea, în cursul întrevederii personale cu ambasadorul Spaniei, John Russell n-a lăsat să-i scape nici o vorbă din care să reiasă fie și cea mai mică nemulțumire sau surprindere în legătură cu „acțiunile pripite ale generalului Serrano”, și nici cele spuse d-lui Isturiz nu i-au făcut acestuia impresia că ceva nu este în ordine sau că guvernul britanic dezaprobă procedeul Spaniei. Mândria castiliană a d-lui Isturiz nu poate, firește, să admită nici măcar ideea că Spania nu este decît o jucărie și o simplă unealtă în mâinile puternicilor ei aliați. Se apropia însă data cînd urma să se întrunească parlamentul, și John Russell trebuia să întocmească un șir de depeșe destinate să servească nu pe plan internațional, ci în special pentru uzul parlamentului. Astfel, la 16 ianuarie, el întocmește o depeșă în care pe un ton destul de enervat cere explicații în legătură cu inițiativa unilaterală luată de Spania. Îndoielile și ezităările care au dormitat mai bine de o lună în sufletul său și nu s-au manifestat nici măcar la 7 ianuarie, în cursul întrevederii sale personale cu d-l Isturiz, au tulburat deodată reveria senină a încrezătorului, sincerului și naivului om de stat. D-l Isturiz s-a simțit ca lovit de trăsnet și, în răspunsul său din 18 ianuarie, amintește excelenței sale pe un ton oarecum ironic de toate ocaziile de a-și exprima indignarea sa tardivă pe care acesta le-a ratat. De fapt, el plătește excelenței sale cu aceeași monedă atunci cînd, încercînd să justifice inițiativa luată de Spania, arborează același aer de naivitate ca și John Russell cînd i-a cerut explicații. „Căpitanul-general al Cubei — spune d-l Isturiz — a sosit prea devreme, pentru că i-a fost teamă să nu ajungă prea tîrziu la Veracruz”. „În afară de aceasta — și aici îl vizează direct pe lordul John —, expediția a fost din toate punctele de vedere pregătită de mult”, deși, pînă la mijlocul lunii decembrie, căpitanul-general „nu cunoștea amănuntele convenției și nici punctul stabilit unde trebuiau să se întîlnească escadrele”. Or, tratatul a fost încheiat abia pe la 20 noiembrie. Dacă căpitanul-general „a pregătit din toate punctele de vedere”, cu mult „înainte de mijlocul lunii decembrie”, expediția înseamnă că ordinul trimis din Europa de a începe

expediția i-a fost dat înainte de încheierea convenției. Cu alte cuvinte, înțelegerea inițială dintre cele trei puteri, ca și măsurile luate pentru traducerea ei în fapt, a intervenit înainte de încheierea convenției și n-au coincis, în ceea ce privește „amănunțele”, cu clauzele convenției care, de la bun început, a fost concepută nu ca un program de acțiune, ci doar ca o formulă decentă, necesară pentru a împăca opinia publică cu planul abject conceput. La 23 ianuarie, John Russell i-a răspuns d-lui Isturiz printr-o notă destul de tăioasă, în care îi dă să înțeleagă că „guvernul britanic nu este *întru totul* satisfăcut cu explicația care i-a fost dată”, dar că, totodată, nu crede că Spania ar putea avea nesăbuința de a acționa împotriva Angliei și Franței. Lordul John Russell, atît de indolent și de inactiv timp de o lună încheiată, își recapătă întreaga vioiciune și luciditate pe măsură ce se apropie sesiunea parlamentară. Nu e timp de pierdut. La 17 ianuarie are o întrevedere personală cu contele Flahault, ambasadorul Franței la Londra. Flahault îi comunică știrea neplăcută că stăpînul său consideră necesar „să trimită forțe suplimentare în Mexic”, că Spania, din cauza inițiativei sale pripite, a stricat totul; că

„aliații trebuie să înainteze acum în interiorul Mexicului, și nu numai că forțele destinate să execute această operație se dovedesc acum insuficiente, dar că operația însăși capătă un asemenea caracter, încît Ludovic Bonaparte nu poate îngădui trupelor franceze să ajungă într-o situație mai proastă decît cea a spaniolilor sau să se expună riscului de a se compromite”.

Argumentele lui Flahault n-au fost nicidecum convingătoare. Dacă Spania a încălcat convenția, o singură notă trimisă de la St. James sau de la Tuileries ar fi fost suficientă pentru a o avertiza să renunțe la pretențiile ei ridicole și a o face să-și reia rolul modest, atribuit ei de convenție. Dar nu. Pentru că Spania a încălcat convenția — o încălcare absolut formală și fără nici o consecință, dat fiind că sosirea prematură la Veracruz a trupelor spaniole nu a modificat cu nimic scopul și misiunea oficială a expediției —, pentru că Spania a îndrăznit să ancoreze la Veracruz în absența forțelor engleze și franceze, Franței nu i-a rămas altă alternativă decît să meargă pe urmele Spaniei, să încalce și ea convenția și nu numai să sporească trupele ei expediționare, ci să și schimbe întregul caracter al operației. Desigur că puterile aliate n-au avut nevoie de vreun pretext pentru a dezvălui adevărul și de a spulbera chiar la

Începutul expediției toate pretextele și scopurile de dragul cărora a fost, chipurile, întreprinsă expediția. De aceea, John Russell, deși și-a exprimat „regretul în legătură cu pasul” făcut de Franța, l-a aprobat totuși și, în numele guvernului maiestății sale, i-a comunicat contelui Flahault că „nu are de făcut nici o obiecție împotriva *valabilității argumentelor* aduse de Franța”. Într-o depeșă cu data de 20 ianuarie, el i-a relatat contelui Cowley, ambasadorul Angliei la Paris, convorbirea avută cu contele Flahault. Cu o zi înainte, la 19 ianuarie, i-a trimis o depeșă lui sir F. Crampton, ambasadorul Angliei la Madrid; această depeșă este un amestec ciudat de ipocrizie perfidă la adresa parlamentului britanic și de aluzii viclene la adresa curții din Madrid cu privire la adevărata valoare a limbajului liberal pe care ea îl folosește fără nici o sfială. „Acțiunile mareșalului Serrano — spune el — vor produce, probabil, o oarecare neliniște” nu numai din cauza plecării precipitate a expediției spaniole din Havana, ci și „din cauza tonului proclamațiilor guvernului spaniol”. Totodată însă, ca un bon homme * ce este, el sugerează curții din Madrid o argumentare plauzibilă pentru justificarea încălcării vădite a convenției. El nu are nici o îndoială că, de fapt, curtea de la Madrid nu este rău intenționată; totuși, departe de Europa, comandanții sînt uneori „nechibzuiți” și trebuie „supravegheați îndeaproape”. Astfel, bunul Russell își oferă de bunăvoie serviciile pentru a arunca răspunderea curții de la Madrid pe umerii imprudenților comandanți spanioli aflați „departe” și inaccesibili chiar și pentru predicile bunului Russell. Nu mai puțin ciudată este și partea a doua a depeșei. Forțele aliate nu trebuie să-i priveze pe mexicanii de dreptul „de a-și alege propriul lor guvern”, lăsînd astfel să se înțeleagă că în Mexic „nu există nici un guvern” și că, dimpotrivă, sub auspiciile aliaților invadatori, mexicanii trebuie să aleagă nu numai noi membri în guvern, ci chiar și „o nouă formă de guvernămînt”. Guvernul britanic s-ar „bucura dacă s-ar constitui un nou guvern”; dar, desigur, forțele militare ale invadatorilor nu trebuie să se abțină de la orice încălcare a votului universal, pe care ei intenționează să-l recomande mexicanilor în vederea instituirii unui nou guvern. Rămîne, bineînțeles, la latitudinea comandanților forțelor armatei invadatoare să aprecieze care formă nouă de guvernămînt „este sau nu acceptabilă pentru mexicanii”. În orice caz,

* — om de treabă. — *Nota trad.*

bunul Russell se spală pe mâini. El trimite soldați străini în Mexic pentru a sili poporul mexican „să aleagă” un nou guvern; dar nădăjduiește că soldații se vor achita cu delicatețe de această treabă și că vor studia cu toată atenția starea de spirit politică a țării pe care au invadat-o. Este oare necesar să ne ocupăm fie chiar și numai o clipă de această farsă evidentă? Citiți, independent de depeșele bunului Russell, „Times” și „Morning Post” din octombrie, adică numerele lor apărute cu șase luni înainte de încheierea simulacrului de convenție din 30 noiembrie, și veți vedea că ziarele guvernamentale britanice au prevăzut toate acele evenimente neplăcute, descoperite de Russell, după cum pretinde el, abia pe la sfârșitul lunii ianuarie, atribuindu-le „necotinței” unor comandanți spanioli aflați departe de Europa.

Cea de-a doua parte a farsei, pe care trebuia s-o joace Russell, consta în aducerea pe scenă, în calitate de pretendent la tronul Mexicului, a arhiducelui Maximilian al Austriei, favoritul Angliei și Franței.

La 24 ianuarie, cu vreo zece zile înainte de deschiderea parlamentului, lordul Cowley i-a scris lordului Russell că arhiducele a devenit un subiect copios de cancanuri nu numai la Paris, dar că și ofițerii trimiși cu întăriri în Mexic pretind că scopul expediției este instalarea arhiducelui Maximilian pe tronul Mexicului. Cowley a considerat necesar să-l interpeleze pe Thouvenel în această problemă delicată. Thouvenel i-a răspuns că nu guvernul francez, ci emisarii mexicani „veniți în acest scop la Viena” au inițiat aceste negocieri cu guvernul austriac.

Vă așteptați, în sfârșit, ca naivul John Russell, care abia acum cinci zile a tot trăncănit în depeșa trimisă la Madrid despre condițiile impuse de convenție și chiar mai târziu, în mesajul tronului la 6 februarie, a proclamat că singurul motiv și scop al intervenției este „repararea” nedreptăților pricinuite supușilor europeni, vă așteptați, în sfârșit, ca el să-și iasă din fire, să tune și să fulgere numai la gândul că buna sa credință a fost victima unei feste atât de condamnable. Da de unde! Bunul Russell ia cunoștință de palavrele lui Cowley la 26 ianuarie, și în ziua următoare se grăbește să întocmească o depeșă în care se oferă de bunăvoie să sprijine candidatura arhiducelui Maximilian la tronul Mexicului.

El îl înștiințează pe sir C. Wyke, reprezentantul său în Mexic, că trupele franceze și spaniole vor porni „de îndată” spre capitala Mexicului, că arhiducele Maximilian este, „cică”, idolul poporului mexican și că, dacă așa stau lucrurile, „convenția nu cuprinde nimic care să împiedice urcarea acestuia pe tronul Mexicului”.

În aceste dezvăluri diplomatice trebuie remarcate două lucruri: în primul rînd, că Spania a fost imbrobodită și, în al doilea rînd, că lui Russell nici nu-i trece măcar prin minte că nu poate duce un război împotriva Mexicului fără o prealabilă declarație de război și că o coaliție cu state străine în vederea acestui război nu poate fi încheiată decît pe baza unei convenții obligatorii pentru toate părțile interesate. Aceștia sînt oamenii care ne-au împuiat urechile timp de două luni cu flecăreala lor ipocrită despre sfințenia normelor stricte ale dreptului internațional și despre felul cum ei îl respectă!

Scris de K. Marx
la 15 februarie 1862

Publicat în „New York Daily Tribune”
nr. 6 530 din 10 martie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Situația din America

Președintele Lincoln nu se încumetă să facă un pas înainte atita timp cit conjunctura și cererea generală a opiniei publice îi îngăduie să stea în cumpănă. Dar, de îndată ce „Old Abe” s-a convins că a intervenit un asemenea moment de cotitură, el îi uimește deopotrivă pe prieteni și pe dușmani printr-o acțiune înfăptuită pe neașteptate și cu cit mai puțină zarvă. Astfel, recent, a dat în modul cel mai discret o dispoziție care în urmă cu o jumătate de an l-ar fi costat, poate, fotoliul prezidențial, iar acum câteva luni ar fi provocat dezbateri furtunoase. Ne referim la *înlăturarea lui McClellan* din postul de Commander in chief * al întregii armate federale. Lincoln l-a înlocuit mai întâi pe ministrul de război Cameron cu un jurist energic și fără fașoane, d-l *Edwin Stanton*. Stanton a trimis imediat un ordin de zi generalilor Buell, Halleck, Butler, Sherman și altor comandanți de unități militare sau de corpuri expediționare, în care li se făcea cunoscut că pe viitor vor primi toate ordinele, publice și secrete, direct de la ministerul de război și, pe de altă parte, vor raporta direct ministerului de război. În sfârșit, Lincoln a emis câteva ordine pe care le-a semnat cu titlatura conferită lui prin constituție de „Commander in chief of the Army and Navy” **. Pe „tăcute” i-a fost astfel smulsă „ținărului Napoleon” ²⁸⁰ comanda supremă asupra tuturor armatelor, deținută pînă în prezent, comanda lui urmînd să se limiteze asupra armatei de pe Potomac, deși i-a rămas titlul de „Commander in chief”. Succesele obținute în Kentucky, Tennessee și pe țarmul Oceanului Atlantic au

* — comandant suprem. — *Nota trad.*

** — comandantul suprem al armatei și flotei. — *Nota trad.*

inaugurat sub auspicii bune preluarea comandai supreme de către președintele Lincoln.

Postul de Commander in chief, ocupat pînă acum de *McClellan*, l-au moștenit Statele Unite de la Anglia și el corespunde întrucîtva titlului de grand conetable* din vechea armată franceză. În timpul războiului Crimeii, Anglia însăși s-a convins cît de improprie era această instituție de modă veche. De aceea, printr-un compromis, o parte din atribuțiile de pînă acum ale acestui „Commander in chief” au fost trecute asupra ministerului de război.

Nu dispunem încă de materialul necesar pentru a putea face o apreciere asupra tacticii fabiene²⁹⁰ a lui *McClellan* pe Potomac. Nu încapă însă nici o îndoială că influența sa a acționat ca o frînă asupra ansamblului operațiilor de război. Lui *McClellan* i se potrivesc cele spuse de Macaulay despre Essex :

„Greșelile militare ale lui Essex își au în mare parte izvorul în nehotărîrea sa politică. El era cinstit, dar nicidecum devotat cu trup și suflet parlamentului, și, în afară de o înfrîngere zdrobitoare, nu se temea de nimic mai mult ca de o victorie mare”²⁹¹.

McClellan, ca și majoritatea ofițerilor din armata regulată care și-au făcut studiile la West Point²⁹², este mai mult sau mai puțin legat prin esprit de corps** de vechii săi camarazi din tabăra dușmană. Ei toți sînt invidioși pe parveniții militari din rîndul „civililor”. După concepția lor, războiul trebuie dus în mod pur profesional, urmărindu-se în permanență restabilirea Uniunii pe vechea ei bază, și de aceea trebuie eliminate înainte de toate tendințele principale și revoluționare. Frumoasă concepție despre un război, care, în esență, este un război de principii! Primii generali ai parlamentului englez au săvîrșit aceeași greșeală.

„Dar — spune *Cromwell* în discursul său din 4 iulie 1653 adresat parlamentului trunchiat — cum s-a schimbat totul de îndată ce la conducere au venit oameni care aveau drept crez a principle of godliness and religion *** !”²⁹³

„Star”²⁹⁴ din Washington, ziarul special al lui *McClellan*, declară încă în unul din ultimele sale numere :

„Scopul tuturor combinațiilor militare ale generalului *McClellan* este restabilirea Uniunii exact așa cum a fost înainte de izbucnirea rebeliunii”.

* — mare conetabil. — *Nota trad.*

** — spirit de castă. — *Nota trad.*

*** — principiul pietății și religiei. — *Nota trad.*

Nu este deci de mirare dacă pe Potomac, sub ochii comandantului suprem, armata a fost folosită pentru vânatoarea de sclavi! Nu de mult, McClellan a gonit din tabără, printr-un ordin special, familia de muzicanți Kutchinson pentru că cîntaseră cîntece antisclavagiste.

Abstracție făcînd de asemenea demonstrații „antitendențioase”, McClellan a întins scutul său protector asupra trădătorilor din armata Uniunii. Așa, de pildă, el l-a avansat pe Maynard, deși, după cum rezultă din documentele publicate de Comisia de anchetă a Camerei reprezentanților, Maynard era agent al secesioniștilor. McClellan a reușit să-i scape din miinile curții marțiale și în bună parte de destituire pe toți militarii trădători, începînd cu generalul Patterson, a cărui trădare a dus la înfrîngerea de la Manassas, și terminînd cu generalul Stone, care, în înțelegere directă cu dușmanul, a provocat înfrîngerea de la Balls Bluff. Comisia de anchetă a congresului dezvăluind în această privință cele mai uluitoare fapte, Lincoln a hotărît să dovedească printr-o acțiune energică că, din momentul în care a preluat comanda supremă, a sunat ceasul pentru trădătorii cu epoleți și că s-a făcut o *cotitură* în politica de război. Din ordinul său, generalul Stone a fost arestat la 10 februarie, noaptea la orele 2, pe cînd se afla în pat, și transportat în fortul Lafayette. După cîteva ore a fost emis mandatul de arestare, semnat de Stanton, pentru înaltă trădare, crimă care urma să fie judecată de un tribunal militar. Stone a fost arestat și deferit justiției fără ca generalul McClellan să fi fost înștiințat în prealabil.

McClellan era, evident, decis ca, atîta timp cît va rămîne inactiv și va culege lauri numai pe credit, să nu cedeze prioritatea nici unui alt general. Generalii Halleck și Pope hotărîseră o operație combinată pentru a-l sili pe generalul Price, care mai fusese o dată salvat de Frémont datorită intervenției Washingtonului, să dea o luptă decisivă. McClellan le-a trimis o telegramă, interzicîndu-le această lovitură. Printr-o telegramă similară trimisă generalului Halleck a fost „contramandată” cucerirea fortului Columbus într-un moment cînd acest fort era pe jumătate inundat. McClellan a interzis categoric generalilor din vest să corespunde între ei. Cînd se urmărea o operație combinată, fiecare dintre ei trebuia să se adreseze mai întîi Washingtonului. Acum, ~~președintele~~ Lincoln le-a redat libertatea de acțiune necesară.

Cît de folositoare a fost întreaga politică de război a lui McClellan pentru secesioniștii reiese în modul cel mai elocvent din panegiricele cu care „New York Herald” îi copleșește neconținut. El este eroul pe placul lui „Herald”. Faimosul *Bennett*, proprietarul și redactorul principal al lui „Herald”, dusese înainte de nas la Washington administrațiile Pierce și Buchanan prin „reprezentanții”, alias * corespondenții săi speciali. În timpul administrației lui Lincoln, el a căutat să redobîndească pe o cale ocolită aceeași putere; în acest scop, unul dintre „reprezentanții săi speciali”, dr. *Ives*, un bărbat din sud, fratele unui ofițer care a trecut la confederați, a intrat în grațiile lui McClellan. Cred că multe i s-au trecut cu vederea acestui Ives patronat de McClellan în timpul cînd în fruntea ministerului de război se afla Cameron. După cum se vede, el s-a așteptat ca Stanton să-i acorde aceleași privilegii, și de aceea s-a dus la 8 februarie la departamentul de război, unde ministrul de război împreună cu primul secretar și cîțiva membri ai Congresului discutau tocmai unele măsuri dictate de război. I s-a arătat ușa. El a încercat să riposteze, dar în cele din urmă s-a retras, amenințînd că „Herald” va deschide focul împotriva actualului ministru de război în cazul că acesta îi va retrage „privilegiul special” de a fi pus la curent, la departamentul de război, îndeosebi cu hotărîrile luate de consiliile de miniștri, cu telegramele, comunicatele oficiale și comunicatele de război. A doua zi, la 9 februarie, dr. Ives a invitat la el întregul stat major al lui McClellan la un mic dejun cu șampanie. Dar „nenorocul calcă grabnic” **. Un subofițer însoțit de șase soldați și-au făcut apariția, l-au arestat pe marele Ives și l-au dus la fortul Mac Henry, unde, potrivit ordinului categoric al ministrului de război, „va fi ținut sub supraveghere severă ca spion”.

Scris de K. Marx
în jurul datei de 26 februarie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 61
din 3 martie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană.

* — adică. — *Nota trad.*

** Schiller. „Cîntecul despre clopot”. — *Nota red.*

Karl Marx

Amicii secesioniștilor în Camera comunelor —
recunoașterea blocadei americane

Londra, 8 martie 1862

Parturiunt montes! * Din momentul deschiderii parlamentului, amicii englezi ai secesioniștilor au amenințat cu o „interpelare” în legătură cu blocada americană. Interpelarea a fost făcută, în cele din urmă, în Camera comunelor sub forma unei foarte modeste moțiuni, în care guvernul era invitat „să prezinte documente suplimentare asupra situației blocadei”, — dar chiar și această modestă moțiune a fost respinsă fără a se respecta formalitatea votului nominal.

Interpelatorul, d-l Gregory, deputat de Galway, mai prezentase o moțiune în sesiunea din anul trecut a parlamentului, imediat după izbucnirea războiului civil, în care cerea recunoașterea Confederației statelor din sud. Cuvântarea pe care a rostit-o în anul acesta nu este, incontestabil, lipsită de o oarecare abilitate sofistică. Ea are însă o deficiență, și anume: se împarte în două părți, din care una o anihilează pe cealaltă. În prima parte sint zugrăvite efectele nefaste ale blocadei asupra industriei engleze a bumbacului și, *prin urmare*, se cere înlăturarea blocadei. În cealaltă parte se arată, pe baza documentelor prezentate de guvern, printre care se află și două întîmpinări ale d-lor Yancey și Mann și a d-lui Mason, că de fapt blocada *există* doar pe hîrtie, și *de aceea* nu e cazul să mai fie recunoscută. D-l Gregory și-a condimentat argumentația cu neîntrerupte citate din „Times”. Ziarul „Times”, căruia în acest moment nu-i venea de loc la socoteală să i se amintească profețiile sale, i-a mulțumit d-lui Gregory printr-un leader **, în care-l face pe d-l Gregory de risul lumii.

* — Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus! (Munții s-au scrumut și au născut un șoricel!) (Horațiu, „Ars poetica”). — *Nota red.*

** — articol de fond. — *Nota trad.*

Interpelarea d-lui Gregory a fost sprijinită de d-l *Ben-tinck*, un ultratory, care de doi ani încoace se străduiește zadarnic să provoace în tabăra conservatorilor o separare de d-l Disraeli.

Rolul de apărători ai așa-ziselor interese ale industriei engleze pe care și l-au asumat Gregory, reprezentantul Galway-ului, un port neînsemnat din vestul Irlandei, și Ben-tinck, reprezentantul Norfolkului, un district pur agricol, a fost ridicol.

Împotriva amândorura s-a ridicat d-l *Forster*, reprezentantul Bradfordului, unul din centrele industriei engleze. Asupra cuvîntării lui Forster merită să ne oprim, deoarece ea demonstrează în mod peremptoriu absurditatea vorbăriei despre caracterul blocadei americane, pusă în circulație în Europa de amicii secesioniștilor. În primul rînd, a spus el, Statele Unite au îndeplinit toate formalitățile cerute de dreptul internațional. Ele nu au instituit blocada asupra nici unuia din porturi, fără a o declara în prealabil, fără a anunța în mod special data cînd ea va intra în vigoare și fără a stabili un termen de 15 zile, după expirarea căruia urmau să fie interzise intrarea și ieșirea vaselor neutre.

Discuțiile despre „ineficiența” juridică a blocadei se bazează, așadar, numai pe cazurile, cică, frecvente de străpungere a ei. Înainte de deschiderea parlamentului se spunea că blocada a fost străpunsă de 600 de vase. D-l Gregory reduce acum acest număr la 400. Materialul său probatoriu se bazează pe două liste, dintre care una a fost înmînată guvernului la 30 noiembrie de emisarii din Sud *Yancey* și *Mann*, iar cealaltă listă — suplimentară — de *Mason*. Potrivit datelor prezentate de *Yancey* și *Mann*, din momentul instituirii blocadei și pînă la 20 august, peste 400 vase au străpuns blocada, fie că au intrat, fie că au ieșit din porturi. Or, potrivit rapoartelor oficiale ale vămii, numărul vaselor care au intrat și ieșit din porturi se ridică la numai 322. Dintre acestea, 119 vase au pornit în larg *înaintea* declarării blocadei, 56 de vase *înaintea* expirării termenului acordat de 15 zile. Mai rămîn 147 de vase. Dintre acestea, 25 erau vase fluviale, care navigau din Irlanda spre New Orleans, unde stau inactive ; 106 erau cabotiere, toate, cu excepția a 3 vase, fiind, după însăși expresia d-lui *Mason*, vase „quasi-inland” *.

Din aceste 106 vase, 66 făceau naveta între Mobile și New

* — vase destinate aproape exclusiv navigației interne. —

Orleans. Oricine cunoaște această coastă știe cât este de absurd să denumești o străpungere a blocadei navigarea unui vas prin lagune, când acesta aproape că nici nu iese în larg, ci se tîrăște numai pe lîngă țărm. Același lucru se poate spune despre vasele care fac naveta între Savannah și Charleston, în cursul căreia ele se strecoară printre insule de-a lunzul limbilor înguste de uscat. Potrivit declarației consulului englez Bunch, aceste vase cu fundul plat au apărut numai timp de cîteva zile în largul mării. Scăzînd cele 106 cabotiere, rămîn 16 vase plecate spre porturi străine, dintre care 15 — spre porturi americane, mai ales spre Cuba, și unul spre Liverpool. „Vasul” care a ancorat la Liverpool era o goeletă, ca de altminteri toate celelalte „vase”, cu excepția unei șalupe. S-a vorbit mult, exclamă d-l Forster, despre blocade fictive. Oare lista prezentată de d-nii Yancey și Mann nu este și ea o listă fictivă? El a supus unei analize similare și lista suplimentară a d-lui Mason și a arătat că numărul crucișătoarelor care au reușit să se strecoare este de 3 sau 4, în timp ce în ultimul război anglo-american²⁹⁵ nu mai puțin de 516 crucișătoare americane au străpuns blocada engleză, alarmînd coasta engleză. „Dimpotrivă, această blocadă a fost extrem de eficientă chiar din momentul instaurării ei”.

Alte dovezi în această privință ne furnizează rapoartele consulilor englezi, și în primul rînd listele de prețuri curențe din Sud. La 11 ianuarie, prima de export de bumbac în Anglia era la New Orleans de 100%^o; profitul realizat din importul de sare era de 1500%^o, iar profitul provenit din contrabanda de război era incomparabil mai mare. În pofida acestei perspective ademenitoare a unor cîștiguri, era tot atît de imposibil să transporti cu vapoarele bumbac în Anglia pe cît era de imposibil să transporti sare spre New Orleans sau Charleston. Dar, de fapt, d-l Gregory nu se plînge că blocada a fost inefficientă, ci că a fost prea eficientă. El ne cere să punem capăt blocadei și implicit stagnării din industrie și comerț. Am putea întreba :

„Cine pretinde acestei Camere să străpungă blocada? Reprezentanții districtelor care suferă de pe urma blocadei? Acest lucru îl revendică oare Manchesterul, unde fabricile trebuie închise, sau Liverpoolul, unde vasele, neavînd ce transporta, stau inactive în docuri? Dimpotrivă. Îl revendică portul Galway, sprijinit de districtul Norfolk”.

Printre amicii secesioniștilor s-a remarcat și d-l *Lindsay*, mare armator din North Shields. *Lindsay* a propus Uniunii

să folosească șantierele sale navale și în acest scop a plecat la Washington, unde l-a așteptat decepția de a-și vedea oferta respinsă. De atunci și-a îndreptat simpatia spre țara secesiunii.

Dezbaterile s-au încheiat cu o amplă cuvîntare rostită de sir *R. Palmers*, sollicitor-ul general, care a vorbit în numele guvernului. El a demonstrat cu argumente juridice valabilitatea și eficiența blocadei din punctul de vedere al dreptului internațional. Cu acest prilej, el a făcut de fapt feniță, cum îi reproșează lordul Cecil, „noile principii” proclamate în Convenția de la Paris din 1856. Printre altele și-a exprimat uimirea că d-l Gregory & Co. au îndrăznit să se refere într-un parlament englez la autoritatea d-lui *Hautefeuille*. Acesta este, ce-i drept, o „autoritate” nou-nouță descoperită în tabăra bonapartistă. Articolele lui *Hautefeuille* din „*Revue contemporaine*”²⁹⁶ cu privire la drepturile maritime ale țărilor neutre dovedesc o ignoranță absolută sau o *mauvaise foi* * ordonată de sus.

O dată cu eșecul total suferit în problema blocadei de amicii parlamentari ai secesioniștilor au fost înlăturate orice perspective de ruptură între Anglia și Statele Unite.

Scris de K. Marx
la 8 martie 1862

Publicat în „*Die Presse*” nr. 70
din 12 martie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — rea credință. — *Nota trad.*

Karl Marx și Friedrich Engels

Războiul civil din America

Din orice punct de vedere am privi războiul civil din America, acesta ne oferă un spectacol fără precedent în analele istoriei militare. Suprafața vastă a teritoriului disputat, marea întindere a frontului liniilor de operații, imensitatea efectivelor armatelor inamice, la crearea cărora e puțin probabil ca părțile să se fi sprijinit pe o bază organizatorică deja existentă, sumele fabuloase cheltuite pentru întreținerea acestor armate, modul în care erau conduse și principiile tactice și strategice generale de ducere a războiului, — toate acestea sînt lucruri absolut noi pentru spectatorul european.

Complotul secesionist, organizat cu mult înainte de izbucnirea războiului și care s-a bucurat de ocrotirea și de sprijinul guvernului Buchanan, a dat Sudului posibilitatea să acționeze primul, și numai datorită acestui avantaj el putea nădăjdui să-și realizeze scopul. Amenințat de populația de sclavi de pe teritoriul său și de numeroasele elemente chiar din rîndurile albilor care militau pentru menținerea Uniunii, avînd cu $\frac{2}{3}$ mai puțini locuitori liberi decît Nordul, dar fiind în schimb mai gata de agresiune datorită puzderiei de haimanale aventuriere refugiate pe teritoriul său, Sudul putea conta pe succes numai în cazul unei ofensive rapide, îndrăznețe, aproape insolente. Dacă sudiștii ar fi reușit să ocupe Saint-Louis, Cincinnati, Washington, Baltimore și, poate, Philadelphia, ei ar fi putut conta pe o panică, în timpul căreia diplomația și corupția ar fi putut asigura recunoașterea independenței tuturor statelor sclavagiste. În cazul însă că acest prim atac ar fi eșuat, cel puțin în punctele decisive, situația lor ar fi trebuit să se înrăutățească în mod inevitabil pe zi ce trece, concomitent cu întărirea Nordului. Această împrejurare a fost just apreciată de persoanele care au or-

ganizat, într-un spirit cu adevărat bonapartist, complotul secesionist. Ele au pornit campania într-un mod corespunzător. Bandele lor de aventurieri au cotoplit statele Missouri și Tennessee, în timp ce trupele lor considerate mai regulate au atacat Virginia de Est, pregătind un coup de main * împotriva Washingtonului. Eșecul acestei acțiuni a însemnat, *din punct de vedere militar*, pierderea întregii campanii a sudiştilor.

Nordul a intrat în arena acțiunilor militare în silă, fără elan, așa cum era și de așteptat, dat fiind nivelul lui mai înalt de dezvoltare industrială și comercială. Mecanismul social era aici incomparabil mai complex decât în Sud și a fost nevoie de mult mai mult timp pentru a orienta mișcarea lui pe această cale neobișnuită. Înrolarea de voluntari pe termen de 3 luni a fost o greșeală mare, dar, poate, inevitabilă. Politica Nordului consta în a se mărgini, inițial, la o tactică de apărare în toate punctele hotărâtoare, în a-și organiza forțele și a le antrena prin operații de mici proporții, fără a risca lupte decisive, pentru ca, în cele din urmă, când organizarea va fi suficient de consolidată și, totodată, armata va fi, într-o măsură mai mare sau mai mică, curățată de elemente trădătoare, să treacă la o ofensivă energică și susținută și, în primul rând, să recucerească Kentucky, Tennessee, Virginia și Carolina de Nord. Transformarea cetățenilor în soldați trebuia să necesite în Nord mai mult timp decât în Sud. Dar, o dată această transformare înfăptuită, se putea conta pe superioritatea individuală a ostașului din Nord.

În general și în ansamblu, abstracție făcând de greșelile datorate mai curând unor cauze politice decât militare, Nordul a acționat în conformitate cu principiile sus-menționate. Războiul de mici proporții din Missouri și Virginia de Vest, pe lângă faptul că apăra populația care rămăsese credincioasă Uniunii, deprindea în același timp trupele cu serviciul de campanie și cu tragerile, fără a le expune pericolului unor înfrângeri serioase. Înfrângerea rușinoasă pe care au suferit-o la Bull Run ²⁹⁷ a fost într-o oarecare măsură rezultatul unei greșeli anterioare, și anume înrolarea de voluntari pe termen de 3 luni. A fost o nesocotință să trimiți recruți neinstruiți într-un atac frontal asupra unei poziții puternice, pe teren accidentat și contra unui inamic care numericeste nu era cu mult inferior atacanților. Panica de care au fost cuprinse

* — atac prin surprindere. — *Nota trad.*

în momentul hotărîtor trupele Uniunii — și ale cărei cauze pînă în prezent au rămas încă nelămurite — n-a putut constitui o surpriză pentru cei care cunosc cît de cît istoria războaielor populare. Asemenea lucruri s-au întîmplat foarte des cu trupele franceze în anii 1792—1795, ceea ce însă nu a împiedicat aceste trupe să repurteze victoriile de la Jemappes și Fleurus, Montenotte, Castiglione și Rivoli ²⁹⁸. Glumele de prost gust făcute de presa europeană pe seama panicii de la Bull Run pot fi scuzate de un *singur* fapt, și anume fanfaronada în care abundase în prealabil o parte a presei nord-americane.

Răgazul de 6 luni care a urmat după înfrîngerea de la Manassas a fost folosit mai bine de Nord decît de Sud. Aceasta s-a văzut nu numai în faptul că trupele nordiștilor au primit mai multe întăriri decît cele ale sudiștilor, dar și în faptul că ofițerilor lor le-au fost date instrucțiuni mai bune, iar disciplina și instrucția trupelor nu au întîmpinat aici piedicile de care s-au lovit în Sud. Trădătorii și elementele inapte care se strecuraseră în armată au fost treptat înlăturați, iar perioada panicii de la Bull Run a devenit de domeniul trecutului. Firește că armatelor celor două părți beligerante nu li se pot aplica criteriile valabile pentru marile armate europene sau chiar și pentru vechea armată regulată a Statelor Unite. Este adevărat că Napoleon putea pregăti încă în cursul primei luni în unitățile de rezervă-instrucție batalioane de recruți neinstruiți, pentru ca în cursul lunii a doua să le trimită în marș, iar în a treia lună să le arunce în luptă, dar nu e mai puțin adevărat că fiecare din aceste batalioane primea un număr suficient de ofițeri și subofițeri cu experiență, fiecare companie — cîtiva soldați vechi, iar în ziua bătăliei trupele tinere erau incluse în brigăzi comune cu veteranii și, ca să spunem așa, erau încadrate de aceștia. Toate aceste condiții lipsesc în America. Fără numărul apreciabil de oameni pricepuți în treburile militare, care au emigrat în America în urma mișcărilor revoluționare din Europa din anii 1848—1849, organizarea armatei unioniste ar fi necesitat mult mai mult timp. Numărul foarte mic de morți și răniți în raport cu totalul celor angajați în luptă (de obicei 1 la 20) dovedește că în majoritatea luptelor, chiar și în ultimele bătălii, din Kentucky și Tennessee, au fost folosite mai cu seamă armele de foc, și încă la o distanță destul de mare, și că atacurile întîmplătoare la baionetă fie că erau curmate rapid de focul ina-

micului, fie că puneau inamicul pe fugă înainte de a se ajunge la o luptă corp la corp. Între timp, datorită înaintării victorioase a lui Buell și Halleck prin Kentucky în Tennessee, a început o nouă campanie sub auspiciii mai favorabile.

După recucerirea statului Missouri și a Virginiei de Vest, Uniunea a reînceput campania, pornind o ofensivă asupra Kentucky-ului. Aici secesioniștii dețineau 3 poziții puternice, 3 tabere întărite: Columbus pe Mississippi — pe flancul stîng, Bowling Green — în centru și Mill Springs pe Cumberland River — la dreapta. Frontul lor se întindea pe o distanță de 300 de mile de la vest la est. O asemenea întindere a frontului lipsea cele 3 grupări de trupe de posibilitatea de a se sprijini reciproc și permitea unioniștilor să le atace pe fiecare în parte cu forțe superioare numericește. Principala greșeală în dispunerea trupelor secesioniștilor decurgea din încercarea de a ține în mîinile lor toate pozițiile. O singură tabără puternic întărită în centru, destinată să devină locul pe care să se dea lupta decisivă și ocupată de masa principală a trupelor, ar fi fost incomparabil mai avantajoasă pentru apărarea Kentucky-ului. O astfel de tabără ori ar fi atras în direcția ei principalele forțe ale unioniștilor, ori le-ar fi creat o situație primejdioasă dacă acestea ar fi încercat să înainteze fără să țină seama de o concentrare atît de puternică a trupelor inamice.

În împrejurările date, unioniștii au hotărît să atace pe rînd cele 3 tabere amintite, să-l scoată printr-o manevră pe inamic din ele, silindu-l apoi să primească lupta în cîmp deschis. Acest plan, care corespundea tuturor regulilor artei militare, a fost executat rapid și energic. Pe la mijlocul lunii ianuarie, un corp de armată al unioniștilor numărînd aproximativ 15 000 de oameni s-a îndreptat spre Mill Springs, unde staționau 20 000 de secesioniști. Unioniștii au manevrat în așa fel, încît să-l facă pe inamic să creadă că în fața lui nu se află decît un slab detașament de recunoaștere. Generalul Zollicoffer a căzut imediat în capcană și, ieșind din tabăra întărită, i-a atacat pe unioniști. Curînd și-a dat însă seama că are de-a face cu un inamic superior numericește. El a căzut în luptă, iar trupele sale au suferit o înfrîngere tot atît de zdrobitoare ca aceea suferită de unioniști la Bull Run. De astă dată însă, victoria a fost folosită cu totul altfel. Învingătorii au urmărit armata înfrîntă și nu au lăsat-o pînă cînd aceasta nu a ajuns în tabăra ei din Mill Springs, zdrobită, demoralizată, fără artilerie de cîmp și fără convoaie.

Această tabără era instalată pe malul de nord al lui Cumberland River, așa că, în cazul unei noi înfringeri, trupele nu aveau altă posibilitate de a se retrage decît trecînd riul cu ajutorul puținelor vapoare și altor ambarcațiuni de care dispuneau. În general constatăm că secesioniștii și-au instalat aproape toate taberele pe malul *inamic* al apei. O asemenea dispunere atunci cînd în spatele frontului există un pod nu numai că corespunde regulilor militare, dar este și foarte practică. În acest caz, tabăra servește drept cap de pod și dă comandantului ei posibilitatea să folosească după cum crede de cuviință, adică pe oricare din malurile riului, trupele care staționează în ea, ceea ce-i asigură o dominație deplină asupra cursului de apă respectiv. Dimpotrivă, o tabără instalată pe malul inamic al apei atunci cînd în spatele frontului nu există un pod taie orice cale de retragere în caz de eșec și obligă trupele să capituleze sau le condamnă să fie măcelărite și să piară în apele riului, așa cum s-a întîmplat cu unioniștii la Balls Bluff, pe malul inamic al Potomacului, unde i-a adus trădarea săvîrșită de generalul Stone²⁹⁹.

Ajunși la tabăra lor de la Mill Springs, secesioniștii înfrinți și-au dat imediat seama că, dacă nu vor respinge atacul inamicului împotriva întăriturilor lor, în scurt timp vor fi nevoiți să capituleze. După lecția primită în dimineața acelei zile, ei și-au pierdut încrederea în puterea lor de împotrivire, și, cînd a doua zi unioniștii au pornit ofensiva, au constatat că inamicul folosise noaptea pentru a trece riul, părăsind tabăra, convoaiele, artileria și toate proviziile. În felul acesta, flancul de la extremitatea dreaptă a liniei de apărare a secesioniștilor a fost împins spre Tennessee, iar Kentucky-ul de est, unde masa populației este ostilă partidului proprietarilor de sclavi, a trecut din nou în mîinile unioniștilor.

Cam în același timp — pe la mijlocul lunii ianuarie — au început pregătirile în vederea izgonirii secesioniștilor din Columbus și Bowling Green. A fost constituită o puternică flotilă din vase înarmate cu mortiere și din canoniere cuirasate, răspîndindu-se pretutindeni zvonul că aceasta urmează să însoțească numeroasa armată care, pornind de la Cairo, înaintează de-a lungul fluviului Mississippi în direcția Memphis și New Orleans. Toate demonstrațiile de pe Mississippi nu au fost însă decît o manevră menită să distragă atenția. În momentul hotărîtor, canonierele au fost aduse pe riul

Ohio, iar de acolo pe râul Tennessee, pe cursul căruia au urcat pînă la fortul Henry. Acest punct, împreună cu fortul Donelson de pe Cumberland River, constituia a doua linie de apărare a secesioniștilor în Tennessee. Poziția fusese bine aleasă, deoarece, în caz de retragere pe Cumberland River, acest râu le-ar fi acoperit frontul, iar râul Tennessee le-ar fi acoperit flancul stîng; în ceea ce privește fișia îngustă de pămînt dintre cele două riuri, ea este suficient apărută de cele două forturi mai sus-amintite. Prin acțiuni rapide însă, unioniștii au străpuns linia a doua înainte ca flancul stîng și centrul liniei întii să fi fost atacate.

În prima săptămîină a lunii februarie, canonierele unioniștilor au apărut în fața fortului Henry, care s-a predat după un scurt bombardament. Garnizoana s-a furișat în fortul Donelson, deoarece forțele terestre ale detașamentului expediționar nu erau suficiente pentru a încercui fortul Henry. După aceea canonierele s-au întors în josul râului Tennessee, apoi au luat-o în susul râului Ohio și de acolo au urcat pe Cumberland River spre fortul Donelson. Numai o singură canonică a pornit cu îndrăzneală în susul râului Tennessee, trecînd chiar prin mijlocul statului Tennessee, a ocolit statul Mississippi și a ajuns pînă la Florence, în nordul statului Alabama, unde un șir de mlaștini și bancuri de nisip (cunoscute sub denumirea de Mussel-Shoals*) fac râul nenavigabil. Faptul că o canonică izolată a putut parcurge acest drum lung de cel puțin 150 de mile și apoi s-a întors fără să fie atacată cel puțin o dată dovedește că de-a lungul râului domnește o stare de spirit favorabilă Uniunii și că trupele unioniste vor cîștiga foarte mult dacă vor reuși să pătrundă pînă aici.

Flotila de pe Cumberland River și-a îmbinat operațiile cu acțiunile trupelor de uscat, comandate de generalii Halleck și Grant. Secesioniștii din Bowling Green au fost induși în eroare în ceea ce privește mișcările executate de unioniști. Ei au continuat de aceea să stea liniștiți în tabăra lor, iar la o săptămîină după căderea fortului Henry fortul Donelson a fost împresurat dinspre uscat de o armată unionistă de 40 000 de oameni, în timp ce dinspre râu era ținut sub amenințare de o puternică flotilă de canoniere. Asemenea taberei de la Mill Springs și fortului Henry, și fortul Donelson era situat cu spatele spre râu, fără a avea însă un pod pentru o eventuală retragere. El era cea mai puternică

* — bancuri formate din cochilii. — *Nota trad.*

dintre toate fortărețele atacate de unioniști pînă atunci. Lucrările de întărire a acestui fort fuseseră executate cu deosebită grijă și fortăreața ca atare era destul de mare pentru a-și adăposti garnizoana, care număra 20 000 de oameni. În prima zi a atacului, canonierele au redus la tăcere focul bateriilor îndreptate spre rîu și au bombardat întăriturile interioare, în timp ce trupele de uscat au respins avanposturile inamice și au obligat masa principală a trupelor secesioniste să se retragă, retragerea fiindu-le acoperită de propria lor artilerie din fort. A doua zi, canonierele, care avuseseră mult de suferit în ajun, au acționat, pare-se, slab. În schimb, trupele de uscat au avut de susținut o luptă îndelungată și pe alocuri foarte aprigă cu detașamentele din garnizoană, care încercau să străpungă flancul drept al inamicului pentru a-și asigura o cale de retragere spre Nashville. Totuși, atacul energic împotriva flancului stîng al secesionistilor, executat de flancul drept al unioniștilor, precum și întăririle considerabile primite de flancul stîng al unioniștilor au hotărît deznodămîntul luptei în favoarea atacanților. Mai multe întărituri exterioare au fost luate cu asalt. Garnizoana, silită să rămînă în limitele liniei ei interioare de apărare, fără șanse de retragere și vădit incapabilă să țină piept în dimineața următoare unui nou atac, s-a predat a doua zi fără nici un fel de condiții.

O dată cu fortul *Donelson* au căzut în mîinile unioniștilor artileria, convoaiele, muniția și proviziile inamicului; 13 000 de secesionisti s-au predat în ziua căderii fortului, alți 1 000 — în ziua următoare, și, de îndată ce unitățile de avangardă ale învingătorului și-au făcut apariția la Clarksville, oraș situat mai sus pe malul rîului Cumberland, acesta și-a deschis porțile. Și aici s-a găsit o mare cantitate de provizii, stocate pentru secesionisti.

În ceea ce privește căderea fortului *Donelson* rămîne o enigmă un singur fapt, și anume fuga generalului Floyd împreună cu 5 000 de oameni a doua zi după începerea bombardamentului. Numărul acestor fugari este prea mare ca să putem admite că s-au strecurat noaptea, îmbarcîndu-se pe vapoare. Dacă atacanții ar fi luat anumite măsuri de prevedere, această fugă nu ar fi fost posibilă.

La o săptămînă după capitularea fortului *Donelson*, federaliștii au ocupat Nashville-ul. Distanța dintre aceste două puncte este de aproximativ 100 de mile engleze, și un marș

de cîte 15 mîle pe zi, pe drumuri mizerabile, în anotimpul cel mai nefavorabil, face cîste trupelor unioniste. Cînd au primit știrea despre căderea fortului Donelson, secesioniștii au evacuat Bowling Green-ul, iar după o săptămînă au părăsit Columbus-ul, retragîndu-se pe una din insulele de pe Mississippi, la o distanță de 45 de mîle mai spre sud. În felul acesta, statul Kentucky a fost recucerit în întregime de Uniune. Iar în ceea ce privește Tennessee-ul, secesioniștii îl vor putea menține numai în cazul cînd vor angaja și vor cîștiga o mare bătălie. Se spune că, într-adevăr, în acest scop ei au și concentrat 65 000 de oameni. Nimic nu-i împiedică, totuși, pe unioniști să le opună forțe cu mult superioare.

Felul în care a fost condusă campania din Kentucky în timpul înaintării de la Somerset pînă la Nashville merită toată lauda. Recucerirea unui ținut atît de vast, precum și înaintarea de la Ohio pînă la Cumberland în decursul unei singure luni vădesc o energie, o hotărîre și o rapiditate rar întîlnite la armatele regulate din Europa. Comparați, de pildă, înaintarea lentă a aliaților de la Magenta la Solferino în 1859³⁰⁰ — fără să fi urmărit inamicul care se retrăgea, fără nici o încercare de a-i izola pe cei rămași în urmă sau de a învâlui și încercui unități întregi din armata inamică.

Halleck și mai ales Grant reprezintă pilde admirabile de conducere militară hotărîtă. Fără să acorde nici cea mai mică atenție forturilor Columbus sau Bowling Green, ei își concentrează forțele împotriva principalelor puncte — fortul Henry și fortul Donelson —, le atacă rapid și energic, făcînd, astfel, imposibilă menținerea forturilor Columbus și Bowling Green. Apoi se îndreaptă imediat spre Clarksville și Nashville, fără să lase secesioniștilor în retragere răgazul de a ocupa noi poziții în Tennessee-ul de nord. În timpul acestei urmăririi impetuoase, trupele secesioniste din Columbus au rămas complet izolate de centrul și de flancul drept al armatei lor. Zadarnic au criticat ziarele engleze această operație. Chiar dacă atacul împotriva fortului Donelson s-ar fi soldat cu un eșec, secesioniștii din Bowling Green, imobilizați de trupele generalului Buell, tot nu ar fi putut trimite un număr suficient de oameni care să dea posibilitate garnizoanei să pornească în cîmp deschis urmărirea unioniștilor înfrînți sau să amenințe retragerea lor. Cît privește fortul Columbus, el e situat atît de departe, încît nu ar fi putut nicidecum împiedica mișcările lui Grant. În-

tr-adevăr, după ce unioniștii au curățit Missouri de secesioniști, Columbus a pierdut orice importanță pentru aceștia din urmă. Trupele care formau garnizoana acestui fort au fost nevoite să se retragă în cea mai mare grabă spre Memphis sau Arkansas pentru a evita pericolul unei capitulări rușinoase.

În urma curățirii statului Missouri și a recuceririi statului Kentucky, teatrul de acțiuni militare s-a îngustat într-atât, încît diferitele armate au căpătat posibilitatea să acționeze, pînă la un anumit grad, în comun de-a lungul întregii linii de operații și să caute să obțină unele rezultate precise. Cu alte cuvinte, războiul începe să capete abia acum un caracter *strategic*, iar configurația geografică a țării capătă un nou interes. Sarcina generalilor armatei din Nord constă acum în a găsi călcîiul lui Ahile al statelor producătoare de bumbac.

Pînă la cucerirea orașului Nashville nu a fost posibilă nici un fel de unitate strategică între armata din Kentucky și cea de pe Potomac. Ele se aflau prea departe una de alta și, cu toate că ocupau aceeași linie a frontului, liniile lor de operații erau cu totul diferite. Abia după înaintarea victorioasă din Tennessee, operațiile armatei din Kentucky au căpătat importanță pentru întregul teatru de acțiuni militare.

Ziarele americane influențate de McClellan fac multă zarvă în jurul planului „Anakonda” *. Potrivit acestui plan, un briu uriaș de armate trebuie să-i încercuiască pe rebeli, să-și strîngă tot mai mult verigile și, în cele din urmă, să-l sugrume pe inamic. Aceasta este o pură copilărie. Este o reînviere a așa-zisului „sistem cordon” ³⁰¹, inventat în Austria pe la 1770, sistem care a fost folosit cu atîta încăpăținare și întotdeauna fără succes împotriva francezilor în perioada 1792—1797. La Jemappes, Fleurus și mai ales la Montenotte, Millesimo, Dego ³⁰², Castiglione și Rivoli s-a pus capăt acestui sistem. Francezii tăiau „șarpele boa” în două, lovind în acel punct în care concentrău cele mai multe forțe. Apoi, cele două părți ale „șarpelui boa” erau tăiate pe rînd în bucăți.

În statele cu o populație densă și mai mult sau mai puțin centralizate există întotdeauna un centru a cărui ocupare de către inamic pune capăt rezistenței naționale. Un exemplu strălucit în această privință îl oferă Parisul. În statele sclavagiste însă nu există un asemenea centru. Ele au o populație rară, orașele mari sînt puține, și acelea — situate pe coastă. Se pune întrebarea dacă ele au, totuși, un centru

* — „șarpele boa”. — *Nota trad.*

de gravitate militar prin a cărei pierdere coloana vertebrală a rezistenței lor ar fi frântă sau, asemenea Rusiei în 1812, ele nu pot fi cucerite fără ocuparea fiecărui sat și a fiecărui târgușor în parte, într-un cuvânt fără ocuparea întregii periferii ?

Să aruncăm o privire asupra configurației geografice a teritoriului care s-a separat, cu întinsa lui fișie de litoral de-a lungul Oceanului Atlantic și cu o fișie tot atât de întinsă de-a lungul Golfului Mexic. Atîta timp cît confederații au ținut în mîinile lor Kentucky și Tennessee, teritoriul ocupat de ei constituia o masă mare și compactă. Prin pierderea acestor două state, în teritoriul lor se înfinge o pană imensă, care desparte statele de pe coasta de nord a Oceanului Atlantic de statele de pe coasta Golfului Mexic. Drumul direct din Virginia și din cele două Caroline în Texas, Louisiana, Mississippi și în parte chiar în Alabama trece prin Tennessee, care acum este ocupat de unioniști. *Singurul* drum care, după cucerirea totală a statului Tennessee de către Uniune, va lega cele două grupe de state sclavagiste trece prin Georgia. Aceasta arată că *Georgia este cheia teritoriului secesionist*. Prin pierderea Georgiei, Confederația ar fi împărțită în două părți lipsite de orice legătură între ele. Pe de altă parte, o recucerire a Georgiei de către secesioniști ar fi aproape de neconceput, deoarece forțele de luptă ale unioniștilor s-ar concentra într-un singur punct central, în timp ce adversarii lor, împărțiți în două tabere, nu ar putea aduna forțe suficiente în vederea unei ofensive generale.

Pentru o asemenea operație trebuie oare cucerită întreaga Georgie, inclusiv coasta Floridei ? Nicidecum. Într-o țară în care comunicația, mai cu seamă între punctele îndepărtate, depinde într-o măsură mult mai mare de căile ferate decît de șosele, este suficientă ocuparea căilor ferate. Linia ferată cea mai de sud, care leagă statele situate pe țărmul Golfului Mexic de coasta Atlanticului, trece prin Macon și Gordon, pe la Milledgeville.

Ocuparea acestor două puncte ar tăia deci în două teritoriul secesionist și ar da unioniștilor posibilitatea să le înfrîngă pe rînd. Din cele de mai sus mai rezultă că nici una din republicile din Sud nu este viabilă dacă nu stăpînește statul Tennessee. Fără Tennessee, capitala Georgiei s-ar afla la o depărtare de numai 8 sau 10 zile de marș de la frontieră ; Nordul ar ține atunci în permanență pumnul ridicat

deasupra capului Sudului și la cea mai mică presiune Sudul ar trebui să cedeze sau să-și reînceapă lupta pentru existență în niște condiții în care o singură înfrângere i-ar răpi orice șanse de succes.

Din cele expuse mai sus rezultă :

Potomac-ul *nu* este poziția cea mai importantă de pe teatrul de acțiuni militare. Cucerirea Richmond-ului și înaintarea spre sud a armatei de pe Potomac, înaintare dificilă din pricina numeroaselor râuri care îi taie drumul, ar putea produce din punct de vedere moral un puternic efect, din punct de vedere pur militar însă nu ar rezolva *nimic*.

Deznodământul campaniei depinde de armata din Kentucky, care se află acum în Tennessee. Pe de o parte, această armată este cea mai aproape de punctele decisive, pe de altă parte, ea ocupă un teritoriu fără de care statul secesionist nu este viabil. De aceea, această armată ar trebui întărită pe seama tuturor celorlalte, sacrificându-se în acest scop toate operațiile mărunte. Obiectivele cele mai apropiate pentru acțiunile ei ar fi Chattanooga și Dalton, situate în partea de sus a statului Tennessee, care sînt cele mai importante centre de cale ferată din întregul Sud. După ocuparea acestora, legătura dintre statele secesioniste de est și de vest s-ar limita la liniile de comunicație din Georgia. Sarcina următoare ar consta în cucerirea Atlantei și Georgiei și în tăierea celei de-a doua căi ferate, pentru ca apoi, cucerind Macon și Gordon, să se distrugă ultima legătură dintre cele două grupuri³⁰³.

Dacă, în loc de aceasta, va fi adoptat planul „șarpelui boa”, în pofida tuturor succeselor obținute în diferite puncte și chiar pe Potomac, războiul se poate prelungi la infinit, deschizînd, în același timp, un cîmp larg de acțiune dificulțăților financiare și intrigilor diplomatice.

Scris de K. Marx și F. Engels
în martie 1862

Publicat pentru prima oară
în formă prescurtată
în „The Volunteer Journal, for
Lancashire and Cheshire” nr. 80
din 14 martie 1862 și în întregime
în ziarul „Die Presse” nr. 84 și 85
din 26 și 27 martie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

O nouă escrocherie internațională Mirès

Londra, 28 aprilie 1862

Acțiunea Franței în Mexic constituie unul din principalele subiecte de discuție din cercurile diplomatice de aici. Pare de neînțeles faptul că Ludovic Bonaparte a sporit numărul trupelor sale expediționare tocmai în momentul când a făgăduit că le va reduce, și că vrea să înainteze, în timp ce Anglia se retrage. La Londra se știe în mod precis că impulsul pentru expediția din Mexic³⁰⁴ a pornit de la guvernul din St. James, și nu de la acela din Tuileries. Și tot așa se știe că Ludovic Bonaparte preferă să-și ducă la îndeplinire toate proiectele sale, și mai ales aventurile sale de peste ocean sub egida Angliei. Nu este însă un secret că imperiul restaurat nu a reușit încă să imite originalul în ceea ce privește arta de a încartirui trupele franceze în capitalele Europei moderne. Ca un pis aller *, el le-a dus, în schimb, în capitalele vechii Europe, la Constantinopol, Atena și Roma și pe deasupra la Pekin³⁰⁵. Cum ar fi putut renunța la efectul teatral al unei escapade în capitala aztecilor și la un prilej de a pune mâna pe o colecție militară-arheologică à la Montauban³⁰⁶? Dacă avem însă în vedere actuala situație a finanțelor Franței și viitoarele conflicte serioase cu Statele Unite și Anglia, la care n-ar fi exclus să ducă înaintarea lui Ludovic Bonaparte în Mexic, atunci devine limpede că pasul pe care l-a făcut nu poate fi interpretat, așa cum le place unor ziare engleze, în felul arătat mai sus. Cred că vă pot comunica cheia enigmei.

În timpul Convenției din 17 iulie 1861³⁰⁷, când urmau să fie reglementate pretențiile creditorilor englezi, iar împu-ternicitul englez a cerut, totodată, să cerceteze registrele tuturor datoriilor sau păcatelor mexicanilor, ministrul aface-

* — o soluție pentru cazul cel mai rău. — *Nota trad.*

rilor externe al Mexicului a evaluat datoria față de Franța la 200 000 de dolari, adică o bagatelă de aproximativ 40 000 l.st. Dar socoteala prezentată *acum* de Franța nu se limitează nicidecum la această cifră modestă.

Sub guvernarea catolică a lui Zuloaga și Miramón s-a încheiat o înțelegere în vederea emiterii de obligații de stat mexicane în sumă de 14 000 000 de dolari prin intermediul Bancii elvețiene „J. B. Jecker & Co.” Întreaga sumă realizată la prima emisiune a acestor obligații s-a ridicat la numai 5% din valoarea nominală, adică la 700 000 de dolari. Toate obligațiile emise au căzut foarte curînd în mîinile unor francezi sus-puși, printre care rude ale împăratului și persoane care au și ele un cuvînt de spus în materie de „haute politique” *. Banca „Jecker & Co.” a cedat acestor domni obligațiile sus-amintite la un preț mult mai mic decît prețul lor nominal inițial.

Miramón a contractat această datorie în timpul cînd capitala se afla în mîinile sale. Mai tirziu, cînd a decăzut, avînd doar rolul unui conducător al detașamentelor de francțirori, el l-a pus pe așa-zisul său ministru de finanțe, senor Peza-y-Peza, să emită noi obligații de stat în valoare nominală de 38 000 000 de dolari. Tot Banca „Jecker & Co.” a fost aceea care a mijlocit emisiunea, dar de astă dată a limitat avansul ei la modesta sumă de aproximativ 500 000 de dolari, ceea ce reprezintă 1—2% de fiecare dolar. Și din nou bancherii elvețieni au fost destul de abili să se descotorosească cît mai repede de proprietatea lor mexicană, și obligațiile au încăput iarăși pe mîinile aceluiași francezi „sus-puși”, printre care se găseau și cîțiva obișnuiți ai curții imperiale, ale căror nume vor dăinui tot atîta vreme în analele burselor europene cît va dăinui și afacerea Mirès³⁰⁸.

Această datorie de 52 000 000 de dolari, din care pînă în momentul de față abia dacă s-au primit 4 200 000 de dolari, guvernul președintelui Juárez refuză să o recunoască, învo-cînd, pe de o parte, că este în absolută necunoștință de cauză și, pe de altă parte, că d-nii Miramón, Zuloaga și Peza-y-Peza n-au avut nici un fel de împuterniciri constituționale pentru a contracta o asemenea datorie de stat. Francezii „sus-puși” de care am pomenit mai sus au știut totuși să impună forurilor competente un punct de vedere opus. La rîndul său, lordul Palmerston a fost încunoștințat

* — politică înaltă. — Nota trad.

la timp de câțiva membri ai parlamentului că întreaga afacere va provoca în Camera comunelor interpelări extrem de penibile. Printre altele, există teama că se va pune întrebarea dacă forțele terestre și navale engleze pot fi folosite pentru sprijinirea speculațiilor anumitor politicieni rouge-et-noir * de pe cealaltă parte a Canalului Mîneei. Palmerston a fost, de aceea, foarte încîntat să se eschiveze, sub pretextul Conferinței de la Orizaba ³⁰⁹, de la un caz care amenință să se transforme într-o murdară escrocherie internațională Mirès.

Scris de K. Marx
la 28 aprilie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 120
din 2 mai 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — roșu și negru (culorile jocului de ruletă, adică culorile jocului de noroc). — *Nota trad.*

Karl Marx

Presa engleză și căderea orașului New Orleans

Londra, 16 mai 1862

Cînd au sosit primele zvonuri despre căderea orașului New Orleans ³¹⁰, „Times“, „Herald“, „Standard“, „Morning Post“, „Daily Telegraph“ și alți „sympathisers“ * englezi ai niggerdrivers ** din Sud au început să demonstreze, pe baza unor considerente strategice, tactice, filologice, exegetice, politice, morale și de domeniul fortificațiilor, că este vorba de unul dintre acele „canards“ *** pe care le lansează atît de frecvent Reuter, Havas, Wolff ³¹¹ și understrappers-ii **** lor. Mijloacele naturale de apărare ale New Orleansului s-ar fi multiplicat, scriu ziarele, nu numai datorită noilor forturi care au fost construite, ci și datorită mașinilor infernale submarine de tot felul, precum și a canonierelor cuirasate. Ziarele subliniau apoi spiritul spartan al locuitorilor din New Orleans și ura lor de moarte față de mercenarii lui Lincoln. Și, în sfîrșit, nu suferise Anglia oare în fața New Orleansului o înfrîngere, care a pus capăt în mod rușinos celui de-al doilea război al ei împotriva Statelor Unite (1812—1814)? Nu încăpea, prin urmare, nici o îndoială că New Orleansul va intra în istorie ca o a doua Saragosa sau ca o Moscova a „Sudului“ ³¹². În afară de aceasta, la New Orleans se aflau 15 000 de baloturi de bumbac, cu ajutorul cărora era atît de ușor să se aprindă un foc inextingibil care să-l mistuie, fără a mai vorbi de faptul că în 1814 baloturile de bumbac suficient umezite s-au dovedit a fi mai rezistente împotriva proiectilelor incendiare decît valurile de la Sevastopol. Așa-

* — simpatizanți. — *Nota trad*** — proprietarilor de sclavi. — *Nota trad.**** — textual — rațe, la figurat — știri false. — *Nota trad.***** — agenți subalterni; aici — ciracii. — *Nota trad.*

dar, căderea New Orleansului era, fără doar și poate, una dintre cunoscutele baliverne ale yankeilor.

Cînd, după două zile, vapoarele sosite de la New York au confirmat primele zvonuri, grosul presei engleze prosclavagiste a continuat să fie sceptică. „Evening Standard”, de pildă, se încapățina într-atît să nu creadă, încît în unul și același număr a publicat mai întîi un prim editorial în care se demonstra negru pe alb că orașul semilună³¹³ este inexpugnabil, pentru ca apoi, la rubrica „ultimele știri”, să comunice cu litere de o șchioapă căderea acestui oraș inexpugnabil. „Times” însă, care a considerat întotdeauna că cea mai bună latură a vitejiei este prudența *, și-a schimbat tonul. El tot mai continua să se îndoiască, dar totodată se pregătea sufletește pentru orice, deoarece New Orleans era un oraș de „rowdies” **, și nu de eroi. De astă dată „Times” a avut dreptate. New Orleans este o așezare a drojdiei boemei franceze — o *colonie* franceză de *delincvenți* în adevăratul sens al cuvîntului — și niciodată, în decursul vremii, nu și-a dezmințit originea. Păcat însă că „Times” a ajuns post festum *** la această părere, de altfel destul de răspîdită.

Dar în cele din urmă, le fait accompli **** trebuia să-l convingă pînă și pe Toma Necredinciosul. Ce era de făcut? Presa engleză prosclavagistă demonstrează acum că, fără îndoială, căderea orașului New Orleans înseamnă un avantaj pentru confederați și o înfrîngere pentru federaliști.

Căderea orașului New Orleans, afirmă ea, a dat posibilitate generalului Lovell să vină cu trupele sale în ajutorul armatei lui Beauregard, care avea nevoie de asemenea întăriri, cu atît mai mult cu cît Halleck, pare-se, că a concentrat pe frontul său 160 000 de oameni (desigur, exagerat!), iar pe de altă parte comunicația generalului Beauregard cu estul a fost întreruptă de generalul Mitchel, care a tăiat linia de cale ferată între Memphis și Chattanooga, adică legătura cu Richmond, Charleston și Savannah. După ce această linie de comunicație a fost tăiată (încă cu mult *înainte* de bătălia de la Corinth ***** am considerat că tăierea ei este o necesitate

* — Shakespeare. „Henric al IV-lea”, partea I, actul V, scena a 4-a. — *Nota red.*

** — bătăuși, scandalagii. — *Nota trad.*

*** — prea tîrziu. — *Nota trad.*

**** — faptul împlinit. — *Nota trad.*

***** Vezi volumul de față, pag. 515—516. — *Nota red.*

strategică), Beauregard n-a mai avut nici o legătură de cale ferată de la Corinth în afară de cea cu Mobile și New Orleans. Iar după ce New Orleansul a căzut și i-a rămas o singură linie de cale ferată, cea spre Mobile, el nu a mai putut, firește, să procure trupelor sale proviziile necesare, din care cauză s-a retras spre Tupelo, posibilitățile de aprovizionare ale lui Beauregard sporind, desigur, după părerea presei engleze proslavagiste, o dată cu sosirea armatei lui Lovell.

Pe de altă parte, declară aceleași oracole, federaliștii din New Orleans vor fi secerăți de frigurile galbene, și, în sfârșit, chiar dacă orașul nu este o Moscovă, primarul lui nu este oare un Brutus? Citiți numai (comp. înștiințarea din „New York” *) misiva sa melodramatică neînfricăată către comandorul Farragut. „Brave words, Sir, brave words!” **. Dar vorbele tari nu rup ciolanele.

Organele de presă ale proprietarilor de sclavi din Sud nu privesc totuși căderea New Orleansului cu tot atîta optimism ca și consolatorii lor englezi. Acest lucru reiese din fragmentele de mai jos.

Ziarul „Dispatch” ³¹⁴ din Richmond scrie :

„Ce au devenit canonierele cuirasate «Mississippi» și «Louisiana», de la care ne-am așteptat să salveze orașul semilună ? Judecînd după efectul pe care l-au avut asupra inamicului, aceste vase puteau tot atît de bine să fie construite din sticlă. Este inutil să negăm, căderea New Orleansului este o lovitură grea. Guvernul Confederației este astfel izolat de Louisiana de vest, Texas, Missouri și Arkansas’.

Ziarul „Day Book” ³¹⁵ din Norfolk observă :

„Aceasta este cea mai serioasă înfringere de la începutul războiului. Ea prevestește privațiuni și lipsuri pentru toate clasele sociale și, ceea ce este mai rău, amenință aprovizionarea armatei noastre”.

Ziarul „Intelligencer” ³¹⁶ din Atlanta se plînge :

„Ne-am așteptat la un alt rezultat. Apropierea dușmanului n-a fost o surpriză ; ea a fost prevăzută cu mult timp înainte și ni s-a făgăduit că, chiar dacă dușmanul va trece dincolo de fortul Jackson, focul

* — este vorba de „New York Herald”. — *Nota red.*

** „Ce vorbe tari, sir, ce vorbe tari !” (Shakespeare. „Henric al IV-lea, partea I, actul III, scena a 3-a, parafrazare). — *Nota red.*

puternic al artileriei îl va sili să se retragă sau îl va nimici. Ne-am înșelat însă în această privință, ca de fiecare dată când lucrările de fortificații trebuie să garanteze securitatea unui punct oarecare sau a unui oraș. Se pare că invențiile moderne au distrus capacitatea de apărare a fortificațiilor. Canonierele cuirasate le distrug sau navighează nestinherite prin fața lor. Ne temem că Memphisul va avea aceeași soartă ca New Orleansul. N-ar fi o prostie să ne legănăm în iluzii?"

În sfârșit, ziarul „Express”³¹⁷ din Petersburg remarcă:

„Cucerirea orașului New Orleans de către federali reprezintă evenimentul cel mai extraordinar și cel mai nefast din tot cursul războiului”.

Scris de K. Marx
la 16 mai 1862

Publicat în „Die Presse” nr 138
din 20 mai 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

O convenție împotriva comerțului cu sclavi

Londra, 18 mai 1862

Ziarele americane publică acum in extenso * textul Convenției încheiate la 7 aprilie anul curent la Washington între Statele Unite și Anglia în scopul interzicerii comerțului cu sclavi. Punctele principale ale acestui important document sînt următoarele: dreptul de percheziție este reciproc, dar poate fi exercitat de ambele părți numai de către vase de război împuternicite special în acest scop de una dintre puterile contractante. Din cînd în cînd, puterile contractante își trimit una alteia o statistică completă a acelei părți din flota lor care e destinată să supravegheze comerțul cu negri. Dreptul de percheziție poate să fie exercitat numai asupra vaselor comerciale pînă la o distanță de 200 de mile de coasta africană, la sud de 32° latitudine nordică și pînă la o distanță de 30 de mile marine de țărmul Cubei. Percheziționarea fie a vaselor engleze de către crucișătoare americane, fie a vaselor americane de către crucișătoare engleze nu este îngăduită pe acea porțiune a mării (adică trei mile marine de la țărm) care aparține teritoriului englez sau american și nici în fața porturilor sau coloniilor altor puteri.

Vasele capturate sînt supuse jurisdicției unor tribunale mixte, formate pe jumătate din englezi și pe jumătate din americani, cu sediul la Sierra Leone, Capetown și New York. În cazul cînd un vas este găsit vinovat, echipajul acestuia va fi predat, în măsura în care acest lucru se poate face fără

---

* — în întregime. — *Nota trad.*

cheltuieli prea mari, instanțelor judecătorești ale națiunii sub al cărui pavilion a navigat vasul, urmînd ca atît echipajul vasului (inclusiv căpitanul, timonierul etc.) cît și proprietarii vasului să fie pedepsiți potrivit legilor în vigoare în țările respective. Vasele comerciale care au fost achitate de tribunalul mixt urmează să fie despăgubite în decurs de un an de puterea sub al cărui pavilion a navigat vasul de război corsar. Un motiv legal pentru capturarea vaselor îl constituie nu numai prezența pe aceste vase a unor negri captivi, ci și amenajarea specială a vasului pentru comerțul cu negri, cătușele, lanțurile și alte instrumente pentru imobilizarea negrilor, în sfîrșit, rezerve de alimente în cantități care depășesc în mod evident necesitățile echipajului. Vasul pe care se găsesc asemenea obiecte suspecte trebuie să facă dovada nevinovăției sale, și, chiar dacă este achitat, nu poate pretinde nici un fel de despăgubiri.

Comandantul unui crucișător care a depășit împluternicia care i-a fost acordată potrivit convenției va fi tras la răspundere de guvernul țării sale. Dacă comandantul vreunui crucișător al uneia dintre puterile contractante bănuiește că un vas comercial transportă, sub escorta unuia sau mai multor vase de război ale celeilalte puteri contractante, negri sau că a participat la comerțul cu sclavi africani, sau că este echipat în acest scop, el trebuie să comunice bănuiala sa comandantului escortei și, împreună cu acesta, să percheziționeze vasul bănuît, care urmează să fie dus în localitatea unde își are sediul unul dintre tribunalele mixte, dacă, potrivit convenției, acest vas intra în categoria vaselor suspecte. Negrii aflați pe bordul vaselor condamnate vor fi puși la dispoziția guvernului sub al cărui pavilion s-a efectuat captura. Ei urmează să fie imediat puși în libertate, care le va fi garantată de guvernul pe al cărui teritoriu se află. Convenția poate fi anulată abia după zece ani. Ea mai rămîne în vigoare timp de un an din momentul în care este denunțată de una din părțile contractante.

Actuala convenție anglo-americană — rezultat al războiului civil din America — a dat o lovitură de moarte comerțului cu negri. Efectele acestei convenții vor fi întărite prin bill-ul prezentat nu de mult de senatorul Sumner, care anulează legea din 1808 cu privire la comerțul cu negri pe

coasta Statelor Unite și consideră drept infracțiune penală³¹⁸ transportarea sclavilor de la un port la altul al Statelor Unite. Acest bill paralizează în mare măsură comerțul pe care-l fac statele-pepiniere de negri (border slave states*) cu statele care folosesc negri (slave states** propriu-zise).

Scris de K. Marx
la 18 mai 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 140
din 22 mai 1862

Se tipărește după textul
publicat în ziar

Tradus din limba germană

---

* — statele sclavagiste de graniță — *Nota trad.*
** — statele sclavagiste. — *Nota trad.*

Karl Marx și Friedrich Engels

Situația de pe teatrul de război din America

Cucerirea orașului New Orleans, după cum reiese din relatările amănunțite primite acum, este o strălucită faptă de arme, aproape fără precedent, a flotei. Flota unioniștilor era alcătuită numai din nave de lemn: vreo șase nave de război, fiecare cu cîte 14—25 de tunuri, și o numeroasă escadră compusă din canoniere și vase prevăzute cu mortiere. Această flotă avea în fața ei două forturi care barau intrarea în Mississippi. Pe porțiunea dominată de cele 100 de guri de foc ale acestor forturi, fluviul era barat de un lanț gros, în spatele căruia fuseseră îngrămădite torpile, plute incendiare și alte mijloace de distrugere. Prin urmare, pentru a trece printre cele două forturi, trebuiau învinse aceste prime obstacole. În spatele forturilor exista însă o a doua linie de apărare redutabilă, formată din canoniere cuirasate, printre care „Manassas”, o navă cu pinten, și „Louisiana”, o puternică baterie plutitoare. După ce timp de 6 zile au bombardat fără nici un rezultat cele două forturi care domină complet fluviul, unioniștii au hotărît ca, în pofida focului acestora, să forțeze cu trei divizioane bariera de fier, să urce în susul apei și să angajeze lupta cu „ironsides” *. Acțiunea temerară a fost încununată de succes. Și îndată ce flotila a acostat în fața orașului New Orleans, victoria a fost, firește, hotărîtă.

Beauregard nu mai avea acum ce apăra în Corinth. Poziția lui acolo avea un sens numai atîta timp cît acoperea Mississippi și Louisiana, și mai ales New Orleansul. Din

* Ironside (textual: coastă de fier). Poreclă dată unui om viteaz și puternic. Primul căruia i s-a dat această poreclă a fost Edmund al II-lea, regele Angliei. În timpul revoluției din 1642, prințul Rupert l-a numit așa pe Cromwell (1644). De la Cromwell, porecla a fost extinsă asupra întregii lui cavalerii, formată din oameni educați în spiritul unei discipline de fier. — *Nota trad.*

punct de vedere strategic, el se află acum într-o asemenea situație, încît o bătălie pierdută nu i-ar lăsa o altă alternativă decît să-și fărîmițeze armata în mici detașamente de francitiori, căci fără ca în spatele armatei sale să existe un oraș mare, în care să fie concentrate o rețea de cale ferată și mijloace de aprovizionare, el nu mai poate ține laolaltă o masă de soldați.

McClellan a dovedit în mod incontestabil că este o nulitate militară, care, săltat printr-un concurs favorabil de împrejurări într-un post de comandă și de răspundere, duce război nu pentru a-l zdrobi pe inamic, ci mai curînd pentru a nu fi înfrînt și a-și putea astfel păstra puterea uzurpată. El se comportă ca și vechii generali, așa-numiții „generali manevriști”, care justificau faptul că evitau cu lașitate să ia vreo hotărîre de ordin tactic prin aceea că, recurgînd la o manevră de învăluire strategică, îl obligau pe inamic să-și părăsească pozițiile. Confederații îi scapă întotdeauna din mîină, pentru că nu-i atacă niciodată în momentul decisiv. Astfel, el i-a lăsat să se retragă liniștiți de la Manassas la Richmond, cu toate că planul lor de retragere fusese anunțat cu zece zile înainte pînă și de ziarele newyorkeze (de pildă de „Tribune”). Apoi și-a împărțit armata și a executat o manevră de învăluire strategică a inamicului pe la flancuri, instalîndu-se cu un corp de armată în fața orașului Yorktown. Războiul de cetate constituie întotdeauna un prilej de tărăgănare și de eschivare de la luptă. De îndată ce a concentrat forțe numericește superioare confederaților, el i-a permis inamicului să se retragă de la Yorktown la Williamsburg și de aici mai departe, fără a-l sili să primească lupta. Nici un război nu a fost dus într-un mod atît de jalnic. Și nu este meritul lui McClellan dacă lupta care s-a dat la retragerea din Williamsburg nu s-a încheiat pentru trupele unioniste cu un al doilea Bull Run, ci cu înfrîngerea ariergărzii confederaților.

După un marș de vreo 12 mile (engleze), pe o ploaie torențială, care a durat 24 de ore, și pe cele mai desfundate drumuri, 8 000 de ostași din trupele unioniste, sub comanda generalului *Heintzelmann* (german de origine, dar născut în Pennsylvania), au ajuns în apropiere de Williamsburg, unde au dat numai peste niște pichete slabe ale inamicului. Dar, de îndată ce acesta s-a convins ce efectiv redus avea detașamentul sosit, a trimis din Williamsburg întăriri formate din trupele de elită și, treptat, și-a sporit forțele pînă la 25 000 de oameni. Pe la orele 9 dimineața lupta devenise

serioasă, iar pe la orele 12,30 generalul Heintzelmann și-a dat seama că șansele bătăliei sînt în favoarea inamicului. El a trimis un curier după altul generalului Kearny, care se afla la o distanță de 8 mile în spatele său, dar care nu putea înainta decît cu greu pe drumul complet desfundat din cauza ploii. O oră încheiată, Heintzelmann a rămas fără întăriri, iar Regimentele 7 și 8 din Jersey, care-și terminaseră toată rezerva de praf de pușcă, au început s-o ia la fugă spre pădurea de pe ambele părți ale șoselei. Atunci Heintzelmann a ordonat colonelului Menill să patruleze cu un escadron de cavalerie din Pennsylvania pe ambele margini ale pădurii și să-i amenințe pe dezertori că va trage asupra lor. Această măsură i-a făcut pe fugari să se oprească.

La restabilirea ordinii a mai contribuit și exemplul dat de unul din regimentele din Massachusetts, de asemenea rămas fără praf de pușcă, dar care și-a pus baioneta la armă, și aștepta liniștit apropierea inamicului. În sfîrșit, a apărut în depărtare avangarda generalului Kearny, comandată de brigadierul Berry (din statul Maine). Armata lui Heintzelmann i-a întîmpinat pe salvatori cu urale frenetice; Heintzelmann a ordonat ca muzica regimentului să cînte „Yankee Doodle”³¹⁹ și a înșirat detașamentul proaspăt sosit al lui Berry în frontul trupelor sale istovite, pe o lungime de aproape o jumătate de milă. După un schimb de focuri preliminar, brigada lui Berry a trecut la un impetuos atac la baionetă și l-a împins pe inamic de pe cîmpul de luptă în tranșeele sale, dintre care cea mai mare, după repetate atacuri și contraatacuri, a rămas în mîna unioniștilor. În felul acesta, echilibrul forțelor în luptă a fost restabilit. Sosirea lui Berry i-a salvat pe unioniști. Pe la orele 4, datorită sosirii brigăzilor lui Jameson și Birney, victoria unioniștilor era hotărîtă. Pe la orele 9 seara a început retragerea confederaților de la Williamsburg spre Richmond, retragere care a continuat și în ziua următoare sub urmărirea energică a cavaleriei lui Heintzelmann. A doua zi după luptă, încă pe la orele 6—7 dimineața, Heintzelmann a ordonat ca generalul Jameson să ocupe orașul Williamsburg. Ariergarda inamicului pus pe fugă părăsise orașul la extremitatea opusă doar cu o jumătate de oră înainte. Bătălia cîștigată de Heintzelmann a fost o bătălie de infanterie în adevăratul înțeles al cuvîntului. Artileria aproape că nici n-a participat. Focul puștilor și atacul la baionetă au decis deznodămîntul luptei. Dacă Congresul

de la Washington ar vrea să-și exprime mulțumirile pentru această victorie, ele ar trebui adresate generalului Heintzelmann, care i-a salvat pe yankei de la un al doilea Bull Run, și nu lui McClellan, care, după obiceiul lui, s-a eschivat să ia vreo „hotărîre de ordin tactic” și a lăsat să-și scape pentru a treia oară un adversar mai slab din punct de vedere numeric.

Armata confederaților din Virginia se află într-o situație mai bună decît armata lui Beauregard, în primul rînd, pentru că are în față un McClellan, și nu un Halleck, iar în al doilea rînd, pentru că linia ei de retragere este întretăiată de numeroase ape, care izvorăsc din munți și se îndreaptă spre mare. Pentru a nu lăsa totuși ca *din lipsă de activitate* această armată să se destrame în bande răzlețe, generalii ei vor fi siliți, mai devreme sau mai tîrziu, să accepte o luptă decisivă, la fel cum, *împotriva* voinței unor generali care apreciaseră just situația, au fost siliți să lupte rușii la Smolensk și Borodino. Oricît de lamentabil a condus McClellan operațiile militare, moralul confederaților, nevoiți să se retragă mereu, să părăsească parte din tunuri, din muniție și alte rezerve de război, precum și micile ciocniri lipsite de succes susținute de ei în timpul retragerii, a scăzut foarte mult, cum se va vădi în ziua bătăliei decisive. În concluzie:

Dacă Beauregard sau Jefferson Davis pierde o bătălie decisivă, armatele lor se destramă în bande răzlețe. Dacă însă unul dintre ei repurtează o victorie într-o bătălie decisivă — ceea ce nu prea este de așteptat —, destrămarea armatelor lor va fi, în cel mai bun caz, doar amînată. Ei nu sînt în stare să tragă un folos durabil oricît de mic nici chiar dintr-o victorie. Ei nu pot înainta nici măcar 20 de mile engleze fără să se oprească și să aștepte o nouă ofensivă a inamicului.

Mai rămîne să cumpănim șansele unui război de guerillă. Și aici se cuvine să menționăm faptul extrem de surprinzător că tocmai la acest război dus împotriva stăpînilor de sclavi populația a participat în foarte mică măsură sau, mai bine zis, de loc. În 1813, liniile de comunicație ale francezilor au fost mereu întrerupte și hărțuite de Colomb, Lützow, Cernîșev și de alți 20 de comandanți de francțirori și de cazaci. În 1812, în Rusia, populația dispărea cu desăvîrșire din calea trupelor franceze; în 1814, țăraniii francezi se înarmau și ucideau patrurile și ariergărzile aliaților; aici însă nu vedem

nici o manifestare de acest gen. Oamenii se împacă cu *dez-nodământul marilor bătălii* și se consolează cu ideea că „victrix causa diis placuit, sed victa Catoni” *. Fanfaronada cu războiul pe mare se volatilizează. Ce-i drept, nu ne putem îndoi că „white trash” („lepădătura albă”, cum îi numesc înșiși plantatorii pe „sărăntocii albi”) își va încerca forțele într-un război de guerillă și în acțiuni de brigandaj. O asemenea încercare îi va transforma însă foarte rapid pe plantatorii bogați în *partizani ai Uniunii*. Ei vor chema chiar în ajutor trupele yankeilor. Vorbăria despre incendierea unor mari cantități de bumbac etc. pe Mississippi se bazează exclusiv pe mărturia a doi locuitori din Kentucky sosiți la Louisville, desigur nu pe Mississippi. Incendiul din New Orleans nu a fost greu de organizat. Fanatismul negustorilor din New Orleans se explică prin faptul că ei au fost nevoiți să accepte, în loc de bani peșin, un mare număr de obligații de stat emise de guvernul Confederației. Incendiul din New Orleans se va repeta și în alte orașe, și vor fi mistuite de foc, fără îndoială, și multe altele, dar toate aceste efecte teatrale nu vor putea decît să ascută la maximum dezbinarea dintre plantatori și „lepădătura albă”, și atunci — finis secessiae ! **

Scris de K. Marx și F. Engels
între 23 și 25 mai 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 148
din 30 mai 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — „zeii erau de partea învingătorului, iar Cato de partea celui învins” (Lucian. „Pharsalia”). — *Nota red.*

** — s-a terminat cu secesiunea. — *Nota trad.*

Karl Marx

Umanitatea engleză și America

Londra, 14 iunie 1862

Umanitatea a devenit acum în Anglia, ca și libertatea în Franța, un articol de export pentru traders in politics *. Ne amintim de vremea cind țarul Nicolaie a ordonat soldaților săi să biciuiască pe doamnele poloneze, iar lordul Palmerston a considerat „nepolitică” indignarea morală manifestată de cîțiva parlamentari în legătură cu această întimplare. Ne amintim că în urmă cu un deceniu a izbucnit o răsccoală ²⁰ pe Insulele Ionice, cu care prilej guvernatorul englez de acolo a ordonat ca un număr destul de mare de femei grece să fie biciuite. Probatum est **, spuneau Palmerston și colegii săi whigi din guvernul de atunci. Încă acum cîțiva ani, în parlament s-a făcut dovada, pe bază de documente oficiale, că în India perceptorii folosesc mijloace de constringere atît de infame față de femeile ryots-ilor ***, încît decența nu permite să fie descrise în mod amănunțit. Ce-i drept, Palmerston și colegii săi n-au îndrăznit să justifice aceste bestialități, dar ce ar mai fi vociferat ei dacă un guvern străin ar fi cutezat să-și exprime pe față indignarea provocată de aceste infamii săvîrșite de englezi și nu să se mulțumească să dea numai de înțeles că va interveni în cazul cind Palmerston și colegii săi nu-i vor dezavua imediat pe perceptorii din India. Dar însuși Cato cenzorul n-ar fi putut veghea cu mai multă strășnicie asupra moravurilor cetățenilor romani decît veghează aristocrația englezi și miniștrii lor asupra „umanității” yankeilor beligeranți!

Ladies **** din New Orleans, niște frumuseți galbene împoțonate fără gust cu giuvaieruri și care îți amintesc oare-

* — cei care fac negoț cu politica. — *Nota trad.*

** — mijloc verificat. — *Nota trad.*

*** — raiatilor (țărani indieni). — *Nota trad.*

**** — doamnele. — *Nota trad.*

cum de femeile vechilor mexicani, numai că ele nu-i mănincă pe sclavii lor în natura *, sînt de astă dată obiectul efuziunilor umanitariste aristocratice britanice (mai înainte obiectul lor erau instalațiile portuare din Charleston). Femeile engleze care fac foame la Lancashire (ce-i drept, ele nu sînt ladies și nici nu au sclavi) nu s-au bucurat pînă acum de cinstea de a fi pomenite în vreun discurs parlamentar, iar strigătul de deznădejde al femeilor irlandeze — pe care intensificarea procesului de concentrare a micilor ferme din Erinul verde ** le aruncă în stradă pe jumătate goale, izgonindu-le de la vetrele lor de parcă ar fi năvălit tătarii — a găsit pînă acum un singur ecou în Camera lorzilor, Camera comunelor și în guvernul maiestății sale — niște predici despre dreptul absolut al proprietății funciare ³²¹. Dar ladies din New Orleans! Ele nu suferă, desigur, comparație. Ele sînt mult prea luminate pentru a participa, asemenea zeitelor Olimpului, la viltoarea războiului sau pentru a se arunca în flăcări, asemenea femeilor din Sagunt ³²². Ele au născocit o nouă formă, neprimejdioasă, de eroism, o formă care putea fi născocită numai de niște proprietare de sclavi dintr-o țară în care partea liberă a populației este formată din băcani de profesie, negustori de bumbac, de zahăr, sau de tutun și care, spre deosebire de cives *** din lumea antică, nu au sclavi. Cînd bărbații lor au fugit din New Orleans sau s-au ascuns în vreun ungher din casele lor, aceste ladies s-au năpustit pe străzi pentru a scuipa în obraz trupcele victorioase ale unioniștilor sau pentru a le arăta limba sau, în general, la fel ca Mefisto, pentru a face „un gest impudic” însoțit de cuvinte jignitoare. Aceste megere credeau că-și pot permite să-și facă de cap „fără teamă de pedeapsă”.

Așa arăta eroismul lor. Generalul Butler a dat o proclamație în care le soma că vor fi tratate ca niște femei de stradă dacă vor continua să se comporte ca atare. Deși Butler este de profesiune avocat, se pare, totuși, că nu a studiat îndeajuns statute law ³²³ din Anglia. Altminteri, prin analogie cu legile impuse Irlandei în timpul lui Castlereagh ³²⁴, le-ar fi interzis cu totul să iasă în stradă. Avertismentul dat de Butler „doamnelor” din New Orleans l-a indignat în așa măsură pe contele Carnarvon, pe sir. J. Walsh (care a jucat un rol atît de ridicol și de detestabil în Irlanda) și pe d-l Gre-

* — de vii. — *Nota trad.*

** — veche denumire celtică a Irlandei. — *Nota trad.*

*** — cetățeni. — *Nota trad.*

gory, care a cerut încă acum un an să fie recunoscută Confederația, încit toți trei, contele în Camera lorzilor, iar cavalerul și bărbatul „without a handle to his name” * în Camera comunelor, au interpelat guvernul pentru a afla ce măsuri are de gînd să ia în numele „umanității” jignite. Russell și Palmerston l-au atacat amîndoi cu vehemență pe Butler și amîndoi și-au exprimat convingerea că el va fi dezavuat de guvernul de la Washington, iar hipersensibilul Palmerston, care fără știrea reginei și a colegilor săi, numai din admirație „umanitară”, a recunoscut lovitura de stat din decembrie 1851 ³²⁵ (cu care prilej unele „ladies” au fost chiar împușcate, iar altele siluite de zuavi), același sensibil viconte a calificat avertismentul lui Butler o „infamie”. Într-adevăr, ladies, ba chiar ladies care au sclavi, asemenea ladies să nu-și poată vărsa, fără teamă de pedeapsă, năduful și veninul asupra unor soldați unioniști de rînd, asupra unor țărani, meșteșugari și altor oameni din popor! Este o „infamie”.

Opinia publică de aici nu se lasă înșelată în ceea ce privește această farsă a umanității. Ea nu are alt scop decît, pe de o parte, să provoace, iar pe de altă parte să întrețină o stare de spirit în favoarea intervenției, în primul rînd a intervenției franceze. De altfel, după primele efuziuni melodramatice, cavalerii umanității din Camera lorzilor și din Camera comunelor au aruncat, ca la comandă, masca lor înduoșătoare. Declamațiile lor au servit doar ca prolog la interpelarea dacă împăratul francezilor s-a pus în legătură cu guvernul englez în vederea unei mediații și dacă acesta din urmă, după cum speră ei, va accepta propunerea. Atît Russell cît și Palmerston au declarat că nu știu nimic despre o asemenea propunere. Russel a declarat că el consideră momentul de față absolut nefavorabil pentru o mediație. Palmerston, mai precaut și mai rezervat, s-a mulțumit să spună că guvernul englez nu urmărește în momentul de față nici o mediație.

Iată care este planul: în timpul prorogării parlamentului englez, Franța să facă pe mediatorul, iar în toamnă, cînd situația în Mexic va fi consolidată, să pornească intervenția. Acalmia de pe teatrul de război din America a trezit din nou din amorteala lor pe intervenționiștii de la St. James și Tuileries. Cît privește acalmia, ea se datorește unei greșeli strategice săvîrșite pe teatrul de război din nord. Dacă după victoriile repurtate în Tennessee, în loc să se lase abătută din

* — al cărui nume nu este precedat de nici un titlu. — Nota trad.

drum și atrasă spre sud, pe Mississippi în jos, armata din Kentucky ar fi înaintat rapid spre centrele de cale ferată din Georgia, Reuter & Comp. n-ar fi avut prilejul să speculeze zvonurile despre „intervenție” și „mediație”. Oricum ar fi, Europa nu poate avea dorință mai fierbinte decât ca lovitura de stat să încerce „să restabilească ordinea în Statele Unite” și „să salveze civilizația” și acolo.

Scris de K. Marx
la 14 iunie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 168
din 20 iunie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Războiul civil din America și cuirasatele și navele cu pinten

Cam cu trei luni și jumătate în urmă, la 8 martie 1862, lupta navală de la Hampton-Roads între „Merrimac” și fregatele „Cumberland” și „Congress” a încheiat lunga eră a vaselor de război din lemn. La 9 martie 1862 lupta navală dintre „Merrimac” și „Monitor”, care a avut loc în aceleași ape, a deschis era războaielor pe mare între cuirasate³²⁶.

De atunci Congresul de la Washington a alocat sume importante pentru construirea diferitor tipuri de vase cuirasate și pentru terminarea mării baterii plutitoare cu pereții de tablă a d-lui Stevens (la Hoboken, în apropiere de New York). D-l Ericsson supraveghează acum finisarea celor șase vase de tipul lui „Monitor”, însă de un tonaj mai mare și prevăzute cu două turele rotative, fiecare din ele avînd două tunuri mari dispuse lateral. „Galena”, al doilea cuirasat de oțel, construit nu de d-l Ericsson, și care diferă ca tip de „Monitor”, a fost terminat și atașat apoi lui „Monitor”, mai întii pentru a-l ține sub observație pe „Merrimac”, pe urmă pentru a face inofensive forturile rebelilor de pe James River. Această misiune a și fost îndeplinită pînă la o distanță de 7—8 mile de Richmond. Cel de-al treilea cuirasat care acționează pe James River este „Bengaluche”, denumit la început „Stevens”, după inventatorul și fostul său proprietar.

Un al patrulea cuirasat, „New Ironsides”, se construiește la Philadelphia și peste cîteva săptămîni va putea fi lansat la apă. „Vanderbilt” și un alt vapor mare au fost transformate în „nave cu pinten”. O serie de alte vase de război din lemn, ca, de pildă, „Roanoke”, se află în curs de transformare în cuirasate. În afară de aceasta, guvernul Uniunii a dispus construirea a 4—5 canoniere blindate pe fluviul Ohio, care au adus bune servicii la fortul Henry, fortul Donelson și Pittsburg Landing. Pe de altă parte, colonelul *Ellet* și prietenii săi au echipat diferite tipuri de „nave cu pinten”. Pentru aceasta au

folosit vechi vapoare de la Cincinnati și alte localități de pe Ohio, a căror proră a fost ascuțită și acoperită cu un blindaj de oțel. Ellet nu le-a înarmat cu tunuri, ci cu trăgători de elită, atît de numeroși în vest. Cînd a fost gata, Ellet a pus la dispoziția guvernului Uniunii „navele cu pinten”, echipajele și propriile sale servicii. Vom mai reveni asupra primei fapte de arme a acestor „nave cu pinten” improvizate.

Pe de altă parte, nici confederații nu au stat cu mîinile în sin. Ei au început să construiască noi cuirasate și să le renoveze pe cele vechi de la Norfolk. Dar n-au apucat să le termine, pentru că Norfolkul a căzut în mina trupelor Uniunii, și toate aceste vase au fost distruse. Confederații au mai construit trei „nave cu pinten” puternice la New Orleans; un al patrulea cuirasat de proporții gigantice și excelent înarmat era aproape gata cînd a căzut New Orleansul. După aprecierea unor ofițeri de marină ai Uniunii, acest vas, dacă ar fi fost gata de luptă, ar fi reprezentat un mare pericol pentru întreaga flotă a Uniunii, căci guvernul de la Washington nu-i putea opune acestui colos un adversar de talia lui. Suma cheltuită pentru construirea acestui vas se ridică la 2 000 000 de dolari. După cum se știe, înșiși rebelii l-au distrus.

La Memphis, confederații au construit nu mai puțin de opt „nave cu pinten”, prevăzute fiecare cu 4—6 tunuri de calibru mare. Lingă Memphis a și avut loc, la 6 iunie, prima „bătălie a navelor cu pinten” de pe Mississippi. Deși flotila Uniunii care a coborît pe Mississippi era compusă din cinci canoniere blindate, totuși nu ele, ci două dintre „navele cu pinten” ale colonelului Ellet — „Queen” și „Monarch” — au hotărît deznodămîntul luptei. Din cele opt „nave cu pinten” inamice, patru au fost distruse, trei capturate și una a scăpat. După ce canonierele din flotila Uniunii au deschis o canonada vie împotriva vaselor rebelilor, pe care au continuat-o cîtva timp, „Queen” și „Monarch” au pătruns în mijlocul escadrei inamice. Focul canonierelor a încetat aproape cu totul, deoarece „navele cu pinten” ale lui Ellet se învălmășiseră cu cele dușmane, astfel încît servanților de la tunuri le era greu să deosebească vasele lor de cele ale inamicului.

„Navele cu pinten” ale lui Ellet, așa cum am arătat mai sus, nu aveau tunuri, în schimb aveau numeroși trăgători de elită. Mașinile cu aburi și cazanele lor erau apărute numai printr-o armătură de lemn. Aceste nave nu erau înzestrate decît cu puternice mașini cu aburi și cu prore din lemn de

stejar bine ascuțite și acoperite cu fier. Mii de bărbați, femei și copii au plecat puhoi din Memphis spre malurile abrupte ale fluviului Mississippi, de unde au urmărit — pe alocuri abia dacă îi despărțea o jumătate de milă marină de teatrul de război — cu sufletul la gură „bătălia navelor cu pinten”. Ea n-a durat mai mult de o oră. În timp ce rebelii au pierdut 7 vase și 100 de oameni, dintre care vreo 40 înecați, unioniștii au avut numai un singur vas serios avariat, un singur rănit și nici un mort.

Cu excepția unei „nave cu pinten” care a reușit să scape din lupta navală de la Memphis, confederații mai posedă acum, poate, încă câteva „nave cu pinten” și cuirasate la Mobile. În afară de acestea și de câteva canoniere la Vicksburg, amenințate de flotila lui Farragut, care navighează în susul apei, și totodată de flotila lui Davis, care navighează în josul apei, din flota Confederației s-a ales praf și pulbere.

Scris de F. Engels
pe la sfârșitul lunii iunie 1862
Publicat în „Die Presse” nr. 181
din 3 iulie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Aspecte din China

Cu puțin înainte de a începe mesele să danseze, în *China*, această fosilă vie, a izbucnit o fierbere revoluționară ³²⁷. Acest fenomen nu cuprindea în sine nimic extraordinar, deoarece în statele orientale observăm o imobilitate constantă a bazei sociale concomitent cu o schimbare neconținută a persoanelor și neamurilor care acaparează suprastructura politică. În China domnește o dinastie străină ³²⁸. De ce n-ar porni după 300 de ani o mișcare pentru răsturnarea acestei dinastii ? Mișcarea a avut din capul locului un caracter religios ; dar aceasta este o trăsătură comună tuturor mișcărilor orientale. Cauzele nemijlocite care au declanșat mișcarea erau evidente : imixtiunea europeană, războaiele opiului ³²⁹, ceea ce a dus la zdruncinarea regimului existent, scurgerea argintului în străinătate, tulburarea echilibrului economic datorită importului de mărfuri din străinătate etc. Paradoxal mi se pare faptul că opiu, în loc să adoarmă, a trezit la acțiune. Originali în această revoluție chineză sînt de fapt numai promotorii ei. În afară de schimbarea dinastiei, ei nu-și propun să înfăptuiască nici o altă sarcină. Ei nu au nici o lozincă. Maselor populare le inspiră încă mai multă groază decît vechilor domnitori. Se pare că ei nu au altă menire decît aceea de a opune marasmului conservator distrugerea în forme grotesc de hidoase, distrugerea fără vreun germene al muncii creatoare. Pentru caracterizarea acestor „bice ale lui Dumnezeu“ pot servi următoarele extrase dintr-o scrisoare a d-lui *Harvey* (consulul englez la Ninbo) adresată d-lui *Bruce*, ambasadorul Angliei la Pekin.

De trei luni, scrie d-l *Harvey*, Ninbo se află în mîinile *taipinilor* revoluționari. Aici, ca și pretutindeni unde stăpînesc acești țîlhari, singurul rezultat al dominației lor este pustiirea. Mai urmăresc ei și alte scopuri ? Pentru ei este de fapt tot

atît de important să aibă puterea de a se deda după pofta inimii la excese fără frîu ca și de a distruge viețile altora. Această părere despre taipini nu corespunde în realitate iluziilor misionarilor englezi, care plămăuiesc fel de fel de basme despre taipini care „vor elibera China”, vor face „să renască imperiul”, „vor salva poporul” și „vor introduce creștinismul”. După zece ani de pseudoactivitate gălăgioasă, ei au distrus totul și n-au creat nimic.

Ce-i drept, spune d-l Harvey, în relațiile oficiale cu străinii, taipinii se deosebesc de mandarini printr-o anumită franchețe în comportarea lor și printr-o duritate energetică; dar cu acestea se epuizează toată lista virtuților lor.

Cum își plătesc taipinii trupele? Soldații lor nu primesc soldă, ci trăiesc din prădăciuni. Dacă orașele cucerite sînt bogate, ei se scaldă în belșug, dacă sînt sărace, atunci soldații rabdă cu un stoicism rar. D-l Harvey a întreat pe un soldat taipin bine îmbrăcat dacă își iubește meseria. „De ce n-aș iubi-o?”, a răspuns el. „Îmi însușesc ce-mi place, iar dacă întîmpin rezistență, atunci...”, și cu mîna a schițat gestul decapitării. Acesta-i limbajul lui. Pentru un taipin căpățîna unui om nu valorează mai mult decît o căpățîna de varză.

Armata revoluționară este alcătuită dintr-un nucleu de trupe regulate, format din soldați vechi, cu un stagiul de ani de zile și multă experiență în lupte. Restul sînt recruți mai tineri sau țărani înrolați cu de-a sila în armată în timpul incursiunilor. Comandanții trimit în mod sistematic trupele adunate cu forța dintr-o provincie cucerită în altă provincie îndepărtată. Astfel, printre răsculații din Ninbo se pot auzi în prezent 40 de dialecte diferite, în timp ce dialectul din Ninbo răsună acum pentru prima oară în districte îndepărtate. Toate haimanalele, vagabonzii și ticăloșii dintr-un district se alătură de bunăvoie taipinilor. Disciplina se reduce la executarea ordinelor în timpul serviciului. Căsătoria ca și fumatul opiului le sînt interzise taipinilor, fiind pedepsite cu moartea. Pentru căsătorie e timp „după ce imperiul va fi restaurat”. Drept compensație, taipinii primesc — în primele trei zile după cucerirea unui oraș a cărui populație n-a fugit la timp — carte blanche* de a comite orice infamie poftesc față de femei și fete. După aceste trei zile, toate persoanele de sex feminin sînt alungate cu forța din oraș.

A inspira groaza — iată tactica taipinilor. Succesul lor se datorește exclusiv efectului pe care-l are această tactica.

* — libertate deplină. — *Nota trad.*

Metodele folosite de ei pentru a produce groază sînt: în primul rînd apariția bruscă, în număr covîrșitor, într-un loc oarecare. Ei trimit mai întii emisari să iscodească drumul, să răspîndească zvonuri alarmante și să provoace pe ici, pe colo cîte un incendiu. Dacă acești emisari sînt prinși de mandarini și executați, imediat sînt trimiși alții, pînă cînd fug mandarinii împreună cu populația orașului, sau, cum a fost cazul cu Ninbo, demoralizarea care a cuprins orașul a ușurat insurgenților victoria.

Un alt mijloc prin care bagă spaima în oameni este costumul pestriț de măscărici al taipinilor. Europeanilor nu le-ar stîrni decît rîsul, însă asupra chinezilor el are efectul unui talisman. De aceea, costumul de măscărici le aduce revoluționarilor foloase mai mari în luptă decît le-ar fi putut aduce tunurile ghintuite. La aceasta se mai adaugă părul lor lung, lăptos, negru sau vopsit în negru, privirea lor sălbatică, urletul lor melancolic, precum și furia și turbarea pe care o simulează — pe scurt, suficiente elemente pentru a-l speria de moarte pe formalistul, ponderatul și pedantul chinez de rînd.

După ce emisarii au semănat panică, sosesc în urma lor fugarii de prin sate, gonii intenționat, care exagerează numărul, forța și ferocitatea armatei care se apropie. Și în timp ce în mijlocul orașului se înalță văpaia incendiilor, iar garnizoana lui pornește la luptă sub imperiul acestor scene înfrîtoare, în depărtare se ivesc înfricoșători primii diavoli împetrițați, a căror apariție are un efect magnetic. La momentul oportun, sute de mii de taipini, înarmați cu cuțite, sulite și puști de vînătoare, se năpustesc cu sălbăticie asupra adversarului pe jumătate mort de frică și mătură tot ce găscă în cale, în cazul că nu întîmpină vreo rezistență, așa cum s-a întîmplat nu de mult timp la Șanhai.

„Esența mișcării taipinilor — spune d-l Harvey — se reduce la nothingness” (o simplă himeră).

Taipinul este, pe cît se vede, diavolul în persoană, așa cum și-l imaginează, probabil, chinezul. Dar numai în China era cu putință acest gen de diavoli. El este produsul unei vieți sociale încremenite.

Scris de K. Marx
în a doua jumătate a lunii iunie —
începutul lunii iulie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 185
din 7 iulie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

O afacere scandaloasă

Londra se ocupă în momentul de față de una din acele afaceri scandaloase caracteristice posibile numai într-o țară în care vechile tradiții aristocratice se perpetuează în societatea burgheză contemporană. Corpus delicti * îl constituie o Carte albastră a comitetului parlamentar, constituit pentru a întocmi un raport cu privire la îndiguirea Tamisei și la deschiderea unei artere noi de-a lungul cheiului, în raza orașului, care să lege podul Westminster cu podul Black-Friars³⁹⁰. Prin acest proiect, foarte costisitor, s-ar împușca mai mulți iepuri dintr-o lovitură: înfrumusețarea Londrei, curățirea Tamisei, crearea unor condiții sanitare mai bune, o promenadă minunată și, în sfârșit, deschiderea unei noi magistrale. Aceasta ar degaja The Strand, Fleet Street și celelalte străzi paralele cu Tamisa, în care circulația tot mai intensă a vehiculelor etc. devine pe zi ce trece tot mai periculoasă și mai că ne reamintește satira lui Juvenal în care cetățeanul roman își face testamentul înainte de a pleca de acasă, pentru că are toate șansele să fie călcat de vreun vehicul sau să fie doborât de vreun obiect contondent **. Dar pe această parte a malului Tamisei care urmează să sufere o atare metamorfoză, pe malul nordic, la est de podul Westminster și la capătul străzii Whitehall, se află reședințele din oraș ale câtorva reprezentanți ai mării aristocrații, cu palatele și grădinile lor care ajung pînă la Tamisa. În genere, toți acești domni salută, firește, proiectul, pentru că astfel nu numai că se înfrumusețează pe socoteala statului imediata vecinătate a acestor „mansions” ***, dar ele vor avea și o valoare sporită. Un singur lucru îi frămintă.

* corpul delict. — *Nota trad.*** Juvenal. „Satire”, satira a III-a. — *Nota red.**** — castele. — *Nota trad.*

Construcția proiectată urmează să fie *intreruptă* în acele locuri unde strada ar veni în directă atingere, de-a lungul proprietăților lor, și prin urmare și acestea, cu „misera contribuens plebs” *. Izolarea olimpică a acestor „fruges consumere nati” ** nu trebuie să fie tulburată nici de priveriștea, nici de zgomotul, nici de suflul lumii vulgare laborioase. În fruntea acestor nobili sibariți se află *ducele de Buccleuch*, care, fiind cel mai bogat și mai puternic, a și mers cel mai departe cu pretențiile sale „modeste”. Și ce să vezi? Comitetul parlamentar și-a întocmit raportul în spiritul pretențiilor formulate de ducele de Buccleuch! Noile construcții urmează să fie *intrerupte* acolo unde l-ar deranja pe ducele de Buccleuch. Din acel comitet al *Camerei comunelor* fac parte *lordul Robert Montagu*, o *rudă* a ducelui, și *sir John Shelley*, deputat al unei părți a Londrei, Westminster. Ultimul se poate de pe acum îngriji de o armură care să-l apere la viitoarele alegeri de bombele Armstrong, adică de merele putrede și ouăle clocite cu care a și fost amenințat.

În ceea ce privește însuși raportul comitetului, „Times” scrie :

„Această Carte albastră este un labirint. Raportul propriu-zis are opt rinduri. Restul reprezintă o umplură haotică, compusă în cea mai mare parte din declarațiile lipsite de importanță ale unor martori și experți părtinitori. Ea nu cuprinde nici un indice, nici o analiză, nici o argumentare. Parcurgi un torent de palavre, fără a da de fapte care să poată fi verificate, sau de aprecieri care să inspire încredere. Când crezi, în sfârșit, că ai ajuns într-adevăr la o declarație a experților, intervine subit comitetul și refuză să asculte orice declarație care nu ar corespunde dorințelor ducelui de Buccleuch! Cartea este o întortocheată și neabilă *suppressio veri* ***. Ea a fost întocmită, evident, cu scopul de a face imposibilă orice examinare concretă a acestei chestiuni în parlament. De aceea au și fost reținute schițele de plan, ele urmînd să fie publicate post festum ****, probabil după dezbateri”.

Această afacere scandaloasă i-a făcut pe londonezi să pună două întrebări. Prima: cine este acest *duce de Buccleuch*, acest atotputernic ale cărui marote personale sînt contrare intereselor a trei milioane de oameni? Cine este acest gigant, care provoacă de unul singur întreaga Londră la duel?

* — contribuabilii săraci. — *Nota trad.*

** — născuți pentru a se bucura de roadele pămîntului (Horațiu. „Epistole”). — *Nota red.*

*** — disimulare a adevărului. — *Nota trad.*

**** — prea tîrziu. — *Nota trad.*

Numele acestui om nu ne amintește *nici* o luptă parlamentară. El tronează în Camera lorzilor, dar participă la lucrările acesteia tot atît de puțin ca un eunuc la bucuriile seraiului. Răspunsurile pe care le-a dat comitetului dovedesc o lipsă cu totul anormală de materie cenușie. Așadar, cine este „that man Buccleuch” * ? cum întrebă în marmura sa lipsită de ceremonie cockney-ul ** londonez. Răspuns: un vlăstar al bastarzilor pe care „merry monarch” (monarhul cel vesel) Carol al II-lea și Lucy Parsons (cea mai vicioasă și mai rău famată dintre mătresele sale) l-au adus pe lume. Iată cine este „that man Buccleuch!” A doua întrebare pe care au pus-o londonezii a fost următoarea: cum de a ajuns acest duce de Buccleuch în posesiunea acestui „mansion” de pe Tamisa? Londonezii își amintesc că terenul pe care se află acest „mansion” este un domeniu al statului și că încă acum opt ani era administrat de ministerul regal al agriculturii și silviculturii.

Răspunsul la a doua întrebare nu s-a lăsat așteptat. În asemenea cazuri, presa de aici nu se jenează să spună lucrurile pe șleau. Ca o ilustrare nu numai a faptului în sine, dar mai ales a felului în care presa engleză tratează chestiuni atît de delicate, voi reproduce mai jos *textual* un pasaj din „Reynolds’s Newspaper” de simbăta trecută:

„Privilegiul ducelui de Buccleuch de a împiedica lucrările de sistematizare a Londrei datează de șapte sau opt ani. În 1854, ducele a luat în arendă Montague House de lângă Whitehall printr-o manevră care pe un om sărac l-ar fi adus, fără îndoială, pe banca acuzaților din Old Bailey. Domnul duce are însă un venit anual de 300 000 l. st. și, în afară de aceasta, meritul de a fi vlăstarul Luciei Parsons, nerușinata favorită a «monarhului cel vesel». Casa Montague era proprietatea statului și în 1854 se știa precis că terenul pe care se afla va fi folosit pentru construirea unor edificii publice. De aceea, *d-l Disraeli*, pe atunci cancelar al trezoreriei, a refuzat să semneze contractul de arendare întocmit pentru duce. Cu toate acestea, contractul de arendare a fost semnat, d’une maniere ou d’une autre ***. Indignat, *d-l Disraeli* a declarat în Camera comunelor că succesorul său, *Gladstone*, sacrifică interesele obștești interreselor personale ale unui duce. *D-l Gladstone* a răspuns cu obișnuitul său ton onctuos-ironic că nu s-a procedat just cînd s-a semnat acel contract, dar că, fără îndoială, au existat temeieri pentru un asemenea pas. A urmat o anchetă parlamentară și — vai, ce grozăvie! — s-a descoperit că nimeni altul decît *însuși d-l Disraeli* a semnat contractul.

Dar aici intervine manevra la care am făcut aluzie mai sus, manevra, pe măsura bandei de delincvenți de la Old Bailey, a nobilului

* — acest Buccleuch. — *Nota trad.*

** — omul de rînd. — *Nota trad.*

*** — într-un fel sau altul. — *Nota trad.*

urmaş al Lucyei Parsons! D-l Disraeli a declarat că habar nu are că contractul poartă semnătura sa. Totuşi a recunoscut autenticitatea semnăturii sale. Nimeni nu se îndoieşte de probitatea d-lui Disraeli. Cum se explică atunci această enigmă? Nobilul urmaş al Lucyei Parsons s-a folosit de un interpus sau de un prieten care a strecurat contractul de arendă al casei Montague într-un teanc de acte care trebuiau prevăzute cu semnătura de rigoare fără a mai fi citite. Aşa se face că d-l Disraeli a semnat acest document fără să aibă cea mai vagă idee despre conţinutul lui! Şi astfel a obţinut urmaşul Lucyei Parsons privilegiul de a opune marotele sale personale intereselor a trei milioane de londonezi. Comitetul parlamentar s-a pretat să servească drept instrument servil al aroganţei sale. Dacă, în locul acestui mansion dobândit prin viclenie de un Buccleuch, în calea lucrărilor publice ar fi stat vreo 1 000 de locuinţe muncitoreşti, ele ar fi fost dărimate fără milă, iar posesorii lor s-ar fi pomenit aruncaţi pe drumuri fără să li se dea nici un ban despăgubire”.

Scris de K. Marx
pe la începutul lunii iulie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 189
din 11 iulie 1862

Se tipăreşte după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Manevra de înăbușire a dezbaterilor în legătură cu Mexicul și alianța cu Franța

Londra, 16 iulie 1862

Una dintre cele mai stranii invenții ale parlamentarismului englez este count out (numărătoarea). Ce este count out? Dacă în Camera comunelor sînt prezenți mai puțin de 40 de membri, atunci ei nu formează un quorum, adică o adunare legal constituită. Cînd un deputat independent face o propunere care nu convine nici uneia dintre cele două fracțiuni oligarhice, Ins și Outs (cei care se află la putere și cei care sînt în opoziție), atunci ele cad de acord ca, în ziua cînd propunerea urmează să fie dezbătută, deputații ambelor fracțiuni să dispară treptat, alias * s-o ia din loc. Cînd băncile s-au golit și numărul deputaților a ajuns sub minimul necesar, government whip (biciușca guvernamentală), adică acel membru al parlamentului căruia fiecare guvern îi încredințează, în timpul cît e la cîrmă, sarcina de a asigura respectarea disciplinei, face un semn unui confrate ales dinainte în acest scop. Confratele parlamentar se ridică și cu un aer nevinovat cere chairmanului (președintelui) să procedeze la numărătoarea deputaților prezenți. Numărătoarea are loc, și ce să vezi, se constată că în sală se află mai puțin de 40 de deputați. Și cu asta se termină toată povestea. Propunerea stînjinitoare este *înlăturată* fără ca partidul guvernamental și partidul din opoziție să se găsească în situația penibilă și compromițătoare de a fi nevoite să voteze împotriva acestei propuneri.

În ședința de ieri „count out” a fost regizat într-un mod cu totul interesant. Lordul R. Montagu anunțase că în această zi va prezenta o moțiune pentru a cere comunicarea unor noi documente diplomatice cu privire la *intervenția* în Mexic. El și-a început discursul cu următoarele cuvinte:

---

* — adică, cu alte cuvinte. — *Nota trad.*

„Simbăta trecută a fost prezentată Camerei ultima Carte albastră cu privire la Mexic, așa că deputații sînt acum în măsură să dezbată problema mexicană. Știu că partidul guvernamental și partidul din opoziție au căzut de acord să înlăture moțiunea mea printr-un count out. Nădăjduiesc însă că, pe deplin conștientă de datoria ce-i incumbă, Camera nu va mai permite o asemenea manevră într-o chestiune atît de importantă”.

Dar lordul R. Montagu s-a înșelat. După ce a vorbit el însuși, și *Layard* i-a răspuns în numele guvernului, iar *Fitzgerald* a rostit cîteva fraze oficiale în numele torylor, s-a ridicat *Kinglake* (deputat liberal). *Partea introductivă* a discursului său s-a încheiat cu următoarele cuvinte :

„Toate aceste tratative, dezvăluite acum de documentele prezentate, ilustrează în modul cel mai izbitor felul în care guvernul francez folosește relațiile lui cu țara noastră ca mijloc de a menține tronul imperial.

Pentru guvernul francez este de o importanță covârșitoare să abată atenția poporului francez de la treburile interne înfățișîndu-i marile acțiuni întreprinse peste graniță, dar și mai important pentru guvernul francez este să-i arate că el întreprinde aceste acțiuni în înțelegere cu una dintre marile puteri cu prestigiu”.

Nici n-a apucat bine *Kinglake* să rostească aceste cuvinte, cînd un „*onorabil*” membru al Camerei a făcut propunerea să se procedeze la „*numărătoarea*” deputaților prezenți. Și ce să vezi? Camera se topise, nu mai erau de față decît 33 de deputați. Propunerii lordului *Montagu* i s-a dat lovitura de grație cu ajutorul aceluiași count out împotriva căruia el a protestat la deschiderea dezbaterilor.

În afară de discursul întrerupt al lui *Kinglake*, a prezentat un interes real numai discursul lordului *Montagu*. Discursul lordului R. *Montagu* cuprinde următoarea lămurire importantă a situației de fapt :

„Sir Charles Wyke a încheiat un tratat cu Mexicul. Din servilism față de Ludovic Bonaparte, lordul John Russell nu a ratificat tratatul. Sir Ch. Wyke a încheiat tratatul menționat după ce Franța, stabilind o legătură cu Almonte, liderul partidului reactionar, a pășit pe un drum care a anulat convenția tripartită dintre Anglia, Franța și Spania. Însuși lordul John Russell a declarat într-o depeșă oficială că acel tratat satisfăcea toate revendicările legitime ale Angliei. În corespondența sa cu Thouvenel, el a promis totuși că, potrivit dorinței lui Bonaparte, nu va ratifica, deocamdată, tratatul. El i-a permis lui Thouvenel să comunice această hotărîre Corpului legislativ. Mai mult încă, lordul Russell s-a înjosit în așa măsură, încît i-a promis lui Thouvenel să rupă toate legăturile cu sir Ch. Wyke pînă la 1 iulie 1862, pentru a-i da timp lui Thouvenel să răspundă. Thouvenel a răspuns că Bonaparte nu contestă

dreptul Angliei de a acționa izolat, dar că nu este de acord cu tratatul anglo-american încheiat de sir Ch. Wyke. Atunci Russell a dispus să nu se procedeze la ratificarea tratatului încheiat de Wyke”.

Anglia, a spus în continuare lordul Montagu, folosește influența ei pentru a încasa de la vistieria mexicană creanțele pe care *Morny* „și poate și persoane mai sus puse din Franța” și le-au procurat pe căi nelegale prin intermediul speculantului de bursă elvețian *Jecker*.

„Toată această chestiune mexicană — a continuat el — a fost inițiată fără știrea parlamentului. Primul război fără consimțământul parlamentului a fost dus în 1857. Palmerston a justificat acest lucru prin faptul că războiul se ducea în Asia. Același principiu va fi aplicat acum în ceea ce privește America. Până la urmă va fi aplicat și în ceea ce privește Europa. Regimul parlamentar devine astfel o simplă farsă, deoarece, o dată cu controlul asupra războaielor, reprezentanța poporului pierde și controlul asupra pungii cu bani”.

Lordul *Montagu* și-a încheiat discursul cu următoarele cuvinte :

„Acuz guvernul că ne-a aliat cu călăul libertății din Franța, că acum dă posibilitate acestui aventurier lipsit de scrupule să instaureze despotismul într-o țară străină. El leagă soarta noastră de aceea a unui om care stârnește oprobiul oamenilor și răzbunarea cerului”.

Scris de K. Marx la 16 iulie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 198
din 20 iulie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Observații la critica situației din America

Criza care domnește actualmente în Statele Unite a fost provocată de două feluri de cauze : militare și politice.

Dacă ultima campanie s-a desfășurat după un plan strategic, atunci, așa cum am arătat cu un alt prilej în paginile acestui ziar *, armata principală din vest trebuia să folosească succesele ei în Kentucky și Tennessee ca să pătrundă prin partea de nord a Alabamei în Georgia, unde să pună stăpînire pe nodurile de cale ferată din Decatur, Milledgeville etc. În felul acesta se întrerupea legătura dintre armata de est și cea de vest a secesioniștilor și devenea imposibilă sprijinirea lor reciprocă. În loc să facă acest lucru, armata din Kentucky s-a deplasat în josul fluviului Mississippi spre sud, în direcția New Orleans, iar victoria repurtată de ea în apropiere de Memphis nu a avut alt rezultat decît deplasarea spre Richmond a celei mai mari părți a trupelor lui Beauregard, astfel încît confederații s-au pomenit deodată cu o armată superioară din punct de vedere numeric și într-o poziție mult mai avantajoasă în fața lui McClellan, care, pe de o parte, nu a folosit înfrîngerea trupelor inamice la Yorktown și Williamsburg, iar pe de altă parte și-a fărîmițat de la bun început propriile sale forțe de luptă. De altfel, după cum am mai arătat **, ajungeau chiar și numai calitățile de general ale lui McClellan pentru a asigura pieirea celei mai mari și mai disciplinate armate. În plus, ministrul de război Stanton a comis o greșeală de neiertat. Ca să facă impresie peste graniță, el a sistat, după cucerirea Tennesseeului, recrutările de soldați, condamnînd astfel armata să tot slăbească tocmai într-un moment cînd pentru o ofensivă

* Vezi volumul de față, pag. 498—501. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, pag. 527—531. — *Nota red.*

rapidă și decisivă avea mai mult ca oricînd nevoie de întăriri. În pofida greșelilor strategice și a faptului că McClellan deținea comanda, datorită afluenței continue de recruți, războiul, chiar dacă nu era încă cîștigat, se apropia totuși cu pași repezi de un deznodămînt victorios. Măsura lui Stanton a fost cu atît mai funestă cu cît Sudul înrola pe atunci toți oamenii între 18 și 35 de ani, mizînd, prin urmare, totul pe o *singură* carte. Or, tocmai acești oameni instruiți între timp le asigură confederațiilor aproape pretutindeni superioritatea și inițiativa. Ei l-au imobilizat pe Halleck, l-au silit pe Curtis să se retragă din Arkansas, l-au înfrînt pe McClellan și, sub comanda lui Stonewall Jackson, au dat semnalul pentru acțiunile de guerillă, care se extind acum pînă la Ohio.

Cauzele militare ale crizei sînt legate în parte de cele politice. Datorită influenței partidului democrat, o nulitate ca McClellan a fost înălțat la rangul de Commander in chief * al tuturor forțelor armate ale Nordului prin faptul că, la timpul său, a fost acolitul lui Breckinridge. Din teama de a nu contraveni dorințelor, avantajelor și intereselor purtătorilor de cuvînt ai *statelor sclavagiste de graniță* (border slave states), a fost tocit pînă acum ascuțișul principal al războiului civil, lipsindu-l, ca să zicem așa, de avîntul său. Proprietarii „loiali” de sclavi din aceste state de graniță au obținut ca fugitive slave laws (legile cu privire la sclavii fugari) ³³¹ să rămînă în vigoare, de asemenea ca simpatiile negrilor față de Nord să fie înăbușite cu forța, ca nici un general să nu îndrăznească să organizeze vreo companie de negri pentru a o trimite în luptă, și, în sfîrșit, ca sclavia, acest călcîi ahilean al Sudului, să devină pentru el o piele invulnerabilă ca în legenda eroului grec. Datorită sclavilor care efectuează toate muncile productive, Sudul poate trimite la război toți bărbații valizi!

În acest moment, cînd acțiunile secesionistilor se urcă, pretențiile purtătorilor de cuvînt ai statelor de graniță au crescut. Totuși, apelul adresat lor de Lincoln ³³², în care acesta îi amenință cu creșterea impetuoasă a partidului aboliționist, dovedește că a intervenit o cotitură revoluționară. Europa nu știe, dar Lincoln știe că nu din pricina apatiei sau a demoralizării, ca urmare a înfrîngerii, apelul său de

* — comandant suprem. — Nota trad.

a i se pune la dispoziție 300 000 de recruți a fost primit cu răceală. Noua Anglie și nord-vestul, care au furnizat grosul armatei, sînt hotărîte să oblige guvernul să ducă războiul în mod revoluționar și să înscrie pe steagul instelat ca lozincă de luptă: „desființarea sclaviei”. Lincoln cedează numai ezitînd și cu precauție acestei pressure from without *, dar el știe că nu este în stare să i se mai opună mult timp. Așa se explică apelul fierbinte pe care l-a adresat statelor de graniță de a renunța de bunăvoie și în condiții contractuale avantajoase la instituția sclaviei. El știe că numai menținerea sclaviei în statele de graniță a păstrat pînă acum intactă sclavia în Sud și nu a permis Nordului să folosească panaceul său radical. El se înșală numai atunci cînd își închipuie că proprietarii „loiali” de sclavi pot fi convinși prin discursuri binevoitoare și argumente logice. Ei nu vor ceda decît dacă vor fi constrînși prin forță.

Pînă acum am asistat numai la primul act al războiului civil — acela al ducerii *constituționale* a războiului. Al doilea act — al ducerii *revoluționare* a războiului — este iminent.

Între timp, Congresul, care a luat acum vacanță, a decretat în cursul primei sale sesiuni o serie de măsuri importante, pe care vrem să le rezumăm aici.

Abstracție făcînd de legislația financiară, Congresul a adoptat homestead-bill-ul, de atîta vreme zadarnic dorit de masele populare din nord, potrivit căruia o parte din pămînturile statului sînt puse gratuit la dispoziția coloniștilor, băștinași sau imigrați, pentru a fi cultivate ³³³. El a desființat sclavia în Columbia și în capitala Uniunii, foștii proprietari de sclavi urmînd să primească despăgubiri în bani ³³⁴. În toate *teritoriile* Statelor Unite, sclavia a fost declarată desființată „pentru totdeauna”. Legea prin care noul stat, Virginia de Vest, a fost primit în Uniune, prevede desființarea treptată a sclaviei și declară liberi pe toți copiii negri născuți după 4 iulie 1863. Condițiile eliberării treptate a negrilor sînt în general împrumutate din legea emisă în același scop în urmă cu 70 de ani în Pennsylvania. O a patra lege prevede ca toți sclavii unor rebeli să fie eliberați de îndată ce cad în mîinile armatei republicane. O altă lege, care este acum tradusă în viață *pentru prima oară*, stabilește că acești negri

* — presiuni din afară. — *Nota trad.*

eliberați pot fi organizați în detașamente militare și trimiși să lupte împotriva Sudului. A fost recunoscută independența Liberiei și a Haiti-ului³³⁵, republici ale negrilor, și, în sfârșit, s-a încheiat o convenție cu Anglia privitoare la desființarea comerțului cu sclavi.

Astfel, indiferent cum ar hotărî zarurile soarta războiului, se poate spune de pe acum cu certitudine că sclavia negrilor nu va supraviețui mult războiului civil.

Scris de K. Marx
la 4 august 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 218
din 9 august 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Protestul lui Russell împotriva grosolăniei americane.
— Scumpirea cerealelor. — Situația din Italia

Londra, 20 august 1862

Lordul John Russell este cunoscut printre englezi ca un „letter writer” (unul cărui îi place să corespundeze). În ultima sa scrisoare adresată d-lui Stuart, el se plînge de insulta adusă de ziarele nord-americane „Bătrinei Anglii”. Et tu, Brute! * Este imposibil să vorbești între patru ochi cu un englez respectabil care să nu fie consternat de acest tour de force **. Se știe că între 1789 și 1815 nimeni n-ar fi putut întrece gazetăria engleză în atacuri furibunde și dușmănoase la adresa națiunii franceze. Și totuși, în cursul ultimului an, ea s-a întrecut pe sine printr-o „malignant brutality” (grosolănie răutăcioasă) față de Statele Unite! Vor fi suficiente câteva exemple din ultimul timp.

„Trebuie — a scris „Times” — să acordăm tot sprijinul nostru moral neamului înrudit cu noi” (proprietarii de sclavi din sud), „care luptă cu atîta vitejie și dirzenie pentru libertatea lor, împotriva unei rase corcite, rezultate dintr-un amestec de tilhari și opresori”.

Ziarul „Evening Post” ³³⁶ din New York (organul de presă al aboliționiștilor) a remarcat în legătură cu aceasta :

„Oare acești pamfletari englezi, acești urmași ai britanicilor, danezilor, saxonilor, celților, normanzilor și olandezilor, au un singe atît de pur încît toate celelalte popoare par în comparație cu ele niște rase corcite?”

Scurt timp după apariția pasajului de mai sus, ziarul „Times” a numit pe președintele Lincoln „marionetă respectabilă”, pe miniștrii lui — „bandă de ticăloși și de lichele”, iar armata Statelor Unite — „armată ai cărei ofițeri sînt niște escroci yankei și ai cărei soldați sînt niște tilhari germani”.

* — Și tu, Brutus! — *Nota trad.*

** — tur de forță. — *Nota trad.*

Toate acestea erau tipărite în ziar cu litere grase-garmond. Și lordul John Russell, nemulțumit de laurii culeși de pe urma scrisorilor sale adresate episcopului de Durham și lui sir James Hudson la Torino³³⁷, se încumetă să vorbească în scrisoarea sa adresată lui Stuart despre „insultele pe care presa nord-americană” le-a adus Angliei!

Toate au însă o limită. În pofida impertinenței răutăcioase și a clevetirilor dușmănoase ale presei, cercurile oficiale engleze nu vor rupe pacea cu „escrocii yankei” și-și vor limita marea lor simpatie pentru mărinimoșii negustori de sînge omenesc din Sud la o vorbărie răsuflată și la încercări izolate de a face contrabandă, căci cu o scumpire a cerealelor nu-i de glumit, iar orice conflict cu yankeii ar face ca la lipsa de bumbac să se adauge acum și lipsa de cereale.

Anglia a încetat de mult să-și mai satisfacă nevoile ei de cereale cu propria sa producție. În 1857, 1858 și 1859 ea a importat cereale și făină în valoare de 66 000 000 l.st., iar în 1860, 1861 și 1862 — de 118 000 000 l.st. În ceea ce privește cantitatea de cereale și făină importate, aceasta s-a ridicat în 1859 la 10 278 774 quarteri*, în 1860 — la 14 484 976 quarteri, iar în 1861 — la 16 094 914 quarteri. Prin urmare, numai în ultimii cinci ani importul de cereale a crescut cu 50%.

În prezent, Anglia importă de fapt din străinătate aproape jumătate din cantitatea de cereale de care are nevoie. Și, după toate probabilitățile, la anul acest import va spori cu cel puțin încă 30% — avem aici în vedere expresia valorică —, deoarece o recoltă foarte bogată în Statele Unite va împiedica o creștere excesivă a prețurilor la cereale. Este aproape neîndoielnic că recolta de cereale din Anglia va fi în anul acesta cu $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ sub recolta medie, judecînd după rapoartele amănunțite din toate districtele agricole, publicate recent de „Mark Lane Express”³³⁸ și „The Gardeners' Chronicle and Agricultural Gazette”. Dacă, după încheierea păcii din 1815, lordul Brougham a afirmat că datorita de stat de 1 miliard l.st. a Angliei servește Europei ca zălog pentru a sa „good behaviour” (bună purtare), proasta recoltă de cereale din anul acesta constituie pentru Statele Unite cea mai bună garanție că Anglia „will not break the Queen's peace” („nu va tulbura liniștea publică”).

* — quarterul = 12,7 kg. — Nota trad.

Mi-a parvenit o scrisoare din Genova de la unul din cei mai buni prieteni ai lui Garibaldi, din care voi da mai jos câteva extrase.

În scrisoare se spune, printre altele :

„Ieri (16 august) au sosit aici ultimele scrisori ale lui Garibaldi și ale câtorva ofițeri din armata sa. Scrisorile sînt datate 12 august. Toate sînt pătrunse de hotărîrea de neclintit a generalului de a rămîne credincios programului său : «Roma sau moartea!» și conțin dispoziții categorice în acest sens date prietenilor săi. Pe de altă parte, generalul Cugia a primit ieri de la Torino ordinul *drastic* de a recurge la măsuri extreme, adică de a se năpusti cu toate forțele armate asupra voluntarilor și de a-i face prizonieri pe Garibaldi și prietenii lui în cazul cînd acesta ar refuza să depună armele în 24 de ore. Dacă trupele vor executa acest ordin, ne putem aștepta la o catastrofă îngrozitoare. Hotărîrea de a se recurge la măsuri extreme a fost luată în urma unei telegrame din Paris în care se spunea : «Împăratul nu va binevoi să ducă tratative cu guvernul italian pînă nu va fi dezarmat Garibaldi». Dacă Rattazzi și-ar fi iubit patria mai presus decît funcția sa, el ar fi demisionat și ar fi permis lui Ricasoli sau unui alt ministru mai puțin nepopular să-i ia locul. El ar fi cumpănit că a merge alături de Ludovic Bonaparte împotriva Italiei, și nu alături de Italia împotriva lui Bonaparte înseamnă a periclita monarhia, pe care pretinde că o slujește. Dacă în Sicilia italienii fac să curgă sînge italian, de vină nu-i Garibaldi, căci deviza lui este : «Trăiască armata italiană !», iar entuziasmul cu care această armată este primită pretutindeni dovedește prestigiul de care se bucură Garibaldi. Dar, dacă armata va vărsa sîngele voluntarilor, îndrăznește cineva să-și inchipuie că poporul va răbda liniștit acest lucru ?”

Scris de K. Marx
- la 20 august 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 233
din 24 august 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Manifestări aboliționiste în America

Am mai avut prilejul să arătăm în paginile ziarului nostru * că președintele *Lincoln*, tocmai pentru că este atât de precaut cînd e vorba de chestiuni juridice și alege calea compromisului cînd e vorba de constituție, tocmai pentru că este cetățean din naștere al statului sclavagist de graniță *Kentucky*, scapă numai cu greu de sub controlul proprietarilor „loiali” de sclavi și caută să evite o ruptură fățișă cu ei, intră tocmai de aceea în conflict cu partidele din Nord consecvente din punct de vedere principial, pe care evenimentele le împing tot mai mult pe primul plan. Ca prolog al acestui conflict poate fi considerat discursul rostit de *Wendell Phillips* la Abington în *Massachusetts* cu prilejul aniversării eliberării sclavilor din Indiile occidentale engleze.

Wendell Phillips este, alături de *Garrison* și *G. Smith*, conducătorul aboliționiștilor din Noua Anglie. Timp de treizeci de ani, el a proclamat într-una, cu pericolul vieții, ca o lozincă de luptă, eliberarea sclavilor, fără să-i pese de persiflările presei, nici de vociferările unor rowdies** năimiți și nici de avertismentele prietenilor săi îngrijorați. Chiar și adversarii lui recunosc că este unul dintre cei mai mari oratori ai Nordului, un om înzestrat nu numai cu o voință de fier și o energie clocotitoare, dar și animat de cele mai curate sentimente. Ziarul londonez „*Times*” — și ce ar putea oare caracteriza mai pregnant acest cotidian generos? — denunță în numărul său de azi guvernului de la Washington discursul rostit de *Wendell Phillips* la Abington. „Ti-

* Vezi volumul de față, pag. 550—551. — *Nota red.*

** — huligani. — *Nota trad.*

mes" socotește că acest discurs „abuzează” de libertatea cuvântului.

„Este cu neputință — spune „Times” — să născocesci ceva mai necugetat. Niciodată și în nici o țară nu s-a găsit un om teafăr la minte și iubind cât de cât viața și libertatea care să fi rostit cuvinte atât de nesăbuite în timp de război civil. Citind acest discurs, ajungi inevitabil la concluzia că oratorul n-a avut alt scop decît să silească guvernul să-l pună sub urmărire”.

Iar „Times”, în pofida, sau, poate, din pricina urii sale față de guvernul Uniunii, pare-se, nu are nimic împotriva să-și asume rolul de acuzator public!

Avînd în vedere actuala stare de lucruri, discursul lui Wendell Phillips la Abington are mai multă importanță decît un comunicat de război. De aceea dăm mai jos pasajele cele mai grăitoare ale acestui discurs.

„Guvernul — spune, printre altele, Wendell Phillips — luptă pentru menținerea sclaviei și de aceea lupta lui este zadarnică. Lincoln duce un război politic. Și astăzi încă el se teme mai mult de Kentucky decît de tot Nordul. El se încrede în Sud. Cînd negrii de pe cîmpurile de luptă din Sud erau întrebați dacă nu-i înspăimîntă ploaia de ghiulele și bombe care scormonesc pămîntul de jur împrejur și spintecă copacii, ei răspundeau: «Nu, massa* ; știm că nu ne sînt destinate nouă!» Același lucru îl pot spune rebelii și despre bombele lui McClellan. Ei știu că aceste bombe nu sînt destinate să le pricinuiască vreun rău. Nu spun că McClellan este un trădător, dar spun că, dacă ar fi un trădător, n-ar acționa altfel ca acum. Nu vă temeți pentru Richmond, McClellan nu-l va cucerii. Dacă războiul va fi dus în continuare în același fel, fără nici o țintă rațională, înseamnă că se va face o risipă inutilă de sînge și de bani. Ar fi preferabil ca Sudul să fie astăzi independent decît să mai fie periclitată viața chiar și numai a unui singur om pentru un război la baza căruia stă actuala politică abominabilă. Pentru a continua războiul în felul în care a fost dus pînă acum este nevoie de 125 000 de oameni anual și de 1 000 000 de dolari pe zi. Dar de Sud nu vă puteți descotorosi. Jefferson a spus despre sclavie:

«Lupul e chiar sub nasul statelor din Sud, dar ele nici nu-l pot opri, nici nu-l pot goni»; tot așa și Sudul e sub nasul nostru, dar noi nu-l putem nici opri, nici goni. Chiar dacă l-ați recunoaște miine, pace tot nu veți avea. 80 de ani a trăit laolaltă cu noi, și în tot acest timp s-a temut de noi, iar jumătate din acest timp în permanență ne-a urît, nu ne-a dat pace și ne-a calomniat. Satisfăcîndu-l actualele pretenții, el nu s-ar mulțumi nici măcar un an să rămînă în limitele graniței lui imaginare, ci, îmbătat de succesele repurtate, în clipa cînd am vorbi de condițiile de pace, el și-ar trimbița victoria!... Nu vom avea pace pînă cînd sclavia nu va fi extirpată. Atîta timp cît lăsați broasca țestoasă în fruntea guvernului nostru faceți o gaură cu o mînă ca s-o astupați

* — domnule. — Nota trad.

cu cealaltă. Dacă întreaga națiune va sancționa hotărârile Camerei de comerț din New York, armata va avea pentru ce să lupte. Jefferson Davis, chiar dacă ar putea să ia Washingtonul, n-ar face-o. El știe că bombele care ar cădea în această Sodomă ar trezi întreaga națiune.

Tot Nordul ar striga atunci într-un singur glas: «Jos sclavia, jos cu tot ceea ce stă în calea salvării Republicii!» Jefferson Davis este pe deplin mulțumit cu succesele repute. Aceste succese au întrecut cu mult așteptările sale! Dacă reușește să se mențină cu ajutorul lor pînă la 4 martie 1863, atunci Anglia — ca o consecință logică — va recunoaște Confederația statelor din sud... Președintele nu a tradus în fapt actul cu privire la confiscare. Se prea poate să fie un om cinstit, dar ce legătură are cinstea lui cu întreaga problemă! El nu dă dovadă nici de înțelegere și nici de prevedere. Cînd am fost la Washington m-am convins că Lincoln redactase cu trei luni în urmă proclamația cu privire la eliberarea tuturor sclavilor, dar că McClellan l-a silit să renunțe la această hotărîre, iar reprezentanții din Kentucky l-au silit să-l mențină în post pe McClellan, deși nu avea nici o încredere în el. Lui Lincoln îi trebuie ani pînă să învețe să îmbine scrupulele sale juridice avocațești cu cerințele războiului civil. În această constă teribila limitare a unui guvern democratic și cel mai mare neajuns al său.

În Franța, 100 de oameni convinși că au dreptate ar antrena după ei întregul popor; dar ca guvernul nostru să facă un singur pas trebuie să se pună mai întîi în mișcare 19 000 000 de oameni. Cîtor milioane din acești oameni nu li s-a tot împuiat capul ani de-a rîndul că sclavia este o instituție lăsată de Dumnezeu! Și, împovărați de asemenea prejudecăți, cu minile și inimile paralizate, voi cereți președintelui ca să vă scape de negri! Dacă această teorie este justă, atunci numai despotismul proprietarilor de sclavi ne poate da o pace vremelnică... Îl cunosc pe Lincoln. La Washington mi-am dat seama cîte parole face. El este de o mediocritate clasa întîi («a first-rate second-rate man») și așteaptă în mod sincer momentul cînd națiunea îl va lua în mîină ca pe o mătură cu care să măture sclavia... cu ani în urmă, nu departe de tribuna de la care vorbesc acum, mortierele whigilor trăgeau în aer pentru a-mi înăbuși vocea, și care este rezultatul?

Fiii acestor whigi și-au găsit acum mormîntul în mlaștinile din Chickahominy³⁹⁹! Dizolvați, pentru numele lui Dumnezeu, această Uniune și creați alta în locul ei, pe fundamentul căreia să fie scris: «Egalitate politică pentru toți cetățenii lumii»... În timpul șederii mele la Chicago i-am întregat pe juriștii din Illinois, în rîndul cărora Lincoln a profesat ca avocat, ce fel de om este el? Dacă poate să spună «nu»? Răspunsul a fost: «Îi lipsește coloana vertebrală. Dacă americanii au vrut să aleagă un om absolut incapabil să conducă și să aibă inițiativă, ei trebuiau să-l aleagă pe Abraham Lincoln. Niciodată nu l-a auzit cineva spunînd „nu”!» Am întregat: «Dar McClellan, oare el poate să spună „nu”??» Directorul căii ferate centrale din Chicago, la care fusese angajat McClellan, a răspuns: «El este incapabil să ia vreo hotărîre. Pune-i o întregare și va dura un ceas pînă va ști ce să răspundă. În timpul cît s-a ocupat de administrația căii ferate centrale n-a rezolvat niciodată vreo problemă liti-gioasă importantă».

Și aceștia sînt cei doi bărbați care mai mult ca nimeni altul țin acum în minile lor soarta Republicii din nord! Persoane bine informate cu

privire la starea armatei afirmă că Richmondul putea fi cucerit de cinci ori dacă trântorul aflat în fruntea armatei de pe Potomac n-ar fi împiedicat acest lucru ; dar el a preferat să frăminte noroiul din mlaștinile de la Chickahominy, pentru ca apoi să părăsească în mod rușinos localitatea și întăriturile sale din noroi. De frica statelor sclavagiste de graniță, Lincoln îl menține pe acest om în postul său ; dar va veni ziua cînd Lincoln va recunoaște că nu a avut niciodată încredere în McClellan... Să sperăm că războiul va dura destul pentru ca să ne transforme în bărbați adevărați, și atunci vom cuceri repede victoria. Dumnezeu a pus în miinile noastre fulgcrul eliberării pentru a-i nimici pe acești rebeli..."

Scris de K. Marx
la 22 august 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 239
din 30 august 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Trecerea în revistă a voluntarilor din Anglia

De cînd, cu îngăduința dv., am publicat în ziarul dv. o dare de seamă asupra trecerii în revistă a voluntarilor din Newton, în august 1860, au trecut doi ani *. Poate că pe cititorii dv. i-ar interesa din nou să afle, după un interval de timp atît de lung, cîte ceva despre starea și pregătirea tactică a *miliției populare engleze*.

Despre efectivul și organizarea actuală a voluntarilor voi vorbi, poate, cu un viitor prilej; azi mă limitez să arăt doar că, potrivit datelor oficiale, efectivul actual al trupeilor de voluntari este de 162 800 de oameni, adică mai mare ca oricînd înainte, pentru a trece imediat, servindu-mă de un exemplu, la descrierea pregătirii tactice a acestor trupe.

La 2 august, la Heaton Park, la o distanță de o oră de Manchester, inspectorul general al tuturor voluntarilor, colonelul McMurdo, a trecut în revistă contingentul de voluntari recrutați din acest oraș. Trupele erau formate din „regimentele” 1, 2 și 3 din Manchester (batalioanele 6, 28 și 40 din Lancashire) și din „regimentele” recrutate din suburbiile Ardwick și Salford (batalioanele 33 și 56 din Lancashire). Din aceste așa-zise „regimente”, numai trei (1 și 3 din Manchester și cel din Ardwick) s-au prezentat fiecare cu efectivul unui batalion, celelalte două formînd împreună un batalion; în aceste batalioane, numărul șirurilor variaua între 18 și 21 de fiecare companie; opt companii formau un batalion, și numărau în medie, inclusiv ofițerii, aproximativ 400 de oameni. În afară de aceasta, erau prezente și cavaleria de voluntari (32 de oameni), și artileria (două amuzete de o livră împrumutate de la d-l Whitworth și vreo 150 de oameni, infanteriști care serveau ca acoperire pentru

* Vezi volumul de față, pag. 143—150. — *Nota red.*

artilerie), de asemenea din Manchester. În majoritatea batalioanelor, infanteria ar fi putut veni cu 100—150 de oameni în plus, dar se pare că comandanții au avut grijă să-i lase acasă pe voluntarii neinstruiți.

Terenul pe care a avut loc trecerea în revistă (partea de sud a parcului, care aparține contelui Wilton și care servea înainte ca hipodrom) prezintă un șir de coline care coboară în pantă de la vest spre est; la dreapta și la stînga el se mărginește cu niște vilcele care se unesc la poalele colinei de est într-o cîmpie netedă, pătrată cu latura de aproximativ 800 de pași. Rîul, care șerpuieste la poalele de nord ale colinei, dincolo de care se ridică din nou dealuri, mărginește terenul în această parte; în toate celelalte direcții, el este înconjurat de păduri care se întind în jurul zidului parcului. Terenul, de altminteri absolut deschis, este întrerupt de mici tufărișuri îngrădite sau libere, precum și de cîțiva copaci izolați și ici, colo de cîte un smîrc.

Trecerile în revistă ale colonelului McMurdo, spre deosebire de majoritatea obișnuitelor treceri în revistă ale voluntarilor, au loc întotdeauna fără un program în prealabil stabilit și comunicat trupelor; voluntarii nu știu niciodată dinainte ce vor avea de făcut. În schimb însă, și mișcările executate sub comanda lui sînt numai dintre acelea folosite efectiv în fața inamicului și exclud orice artificiu de ordin tactic. McMurdo, ginerele cuceritorului Sindului, sir Charles Napier, și șeful statului-major al acestuia în India, nu este un pedant, ci un soldat eminent practic, și întreaga sa activitate privind trupele de voluntari a dovedit că el este, într-adevăr, omul indicat pentru postul pe care-l deține.

Brigada 1-a întîmpinat pe inspector, ca de obicei, în formație în linie. După formalitățile preliminare, el a ordonat să se formeze coloane la un sfert de distanță (coloana obișnuită a englezilor pentru mișcările trupelor în afara razei de acțiune a focului inamic) care să fie dispuse în mijloc, și să se schimbe frontul coloanelor prin ocolire spre dreapta, astfel încît cîmpia netedă și păduricea de la est de zidul parcului, pomenită mai sus, să fie în fața frontului. În timpul acestor mișcări, executate rapid și fără nici o dificultate, cavaleria s-a desfășurat în lanț de trăgători, a trecut prin pădurice și a deschis focul împotriva inamicului prezumptiv, dar s-a retras repede. După aceea, batalionul din flancul drept (batalionul 6 din Lancashire) a fost împins înainte, patru dintre companiile lui s-au desfășurat în lanț de

trăgători, iar patru au rămas pe loc ca sprijin; următoarele două batalioane (batalioanele combinate 28 și 56 din Lancashire și 33 din Lancashire) s-au desfășurat în linie, în timp ce batalionul din flancul stîng (batalionul 40 din Lancashire) a rămas în formație în coloană și împreună cu cavaleria s-a dispus cu 200 de pași mai în urmă ca rezervă. Cele două tunuri au fost amplasate pe marginea colinei, în flancul drept al lanțului de trăgători. Pînă cînd s-a dat ordinul de atac, trăgătorii, companiile de sprijin și batalioanele desfășurate în linie au stat culcate la pămînt. În acest dispozitiv, brigada avea un aspect foarte războinic, cum nu prea poate fi întîlnit la manevrele obișnuite ale voluntarilor; se vedea că comanda o are un adevărat soldat.

Atunci s-a dat semnalul ca lanțul de trăgători să înainteze și să deschidă focul. Lupta în formație desfășurată a cam lăsat de dorit. Voluntarii, obișnuiți cu desfășurarea schematică în lanțuri de trăgători pe terenul neted al cîmpului lor de instrucție, erau mult prea ocupați să păstreze alinierea pentru a se mai gîndi la acoperire. Aliniamentele naturale și păduricile erau pentru ei ceva neobișnuit. La aceasta s-au mai adăugat și tufișurile îngrădite prin care nu se putea trece, așa că oamenii erau complet derutați. O companie s-a oprit în fața unui asemenea tufiș, într-o vilcea îngustă, și a tras foarte liniștită asupra lui, în timp ce partea cealaltă a lanțului îl înconjurase de mult și se afla în fața lui. În plus, lanțul de trăgători s-a deplasat treptat în întregime spre flancul stîng, astfel încît păduricea în direcția căreia a fost aruncată cavaleria abia dacă a fost atacată, iar frontul batalioanelor desfășurate a rămas tot mai descoperit. Deoarece planul și desfășurarea manevrei nu păreau de loc să motiveze o asemenea mișcare, presupun că ea se datorește unei greșeli. Artileria a înaintat împreună cu flancul drept al infanteriei, trăgînd tot timpul, dar a rămas mereu fără acoperire și, dacă nu m-a înșelat binoclul, roțile tunurilor au stat adesea înclinate pe panta dealului.

Trăgătorii au primit la un moment dat întăriri prin desfășurarea în lanț de trăgători a companiilor de sprijin, după care au fost rechemați; între timp, batalioanele desfășurate înaintaseră și deschiseseră un foc viu. Focul flancului drept, mai ales al batalionului 28 din Lancashire, a fost foarte susținut și, poate, întrucîtva pripit; în centru, la flancul drept al batalionului 33 din Lancashire, s-a tras fără vlagă și cu pauze lungi; la flancul stîng, tragerile s-au făcut destul

de dezordonat. O parte din front era dispusă nemijlocit îndărătul unei creste înalte de două ori cît un stat de om, ceea ce nu i-a împiedicat însă pe voluntari să tragă fără să se sinchisească în ea. Totodată, batalionul 40 din Lancashire a fost adus din rezervă pînă la o distanță de 200 de pași în spatele liniei frontului, unde s-a desfășurat; la dreapta lui s-a desfășurat batalionul 6 din Lancashire, care se repliase. La ambele batalioane, plutoanele din flancul stîng al companiilor au executat o întoarcere înapoi pentru a face loc primului eșalon, care începuse tocmai să se retragă pe companii cu șirurile dublate. Mărturisesc că nu mă pot de loc acomoda cu această regrupare reglementară în cazul de față; de astă dată mi-a displicut mai mult ca oricînd. Regulamentul prevede ca primul eșalon care se retrage să facă stînga-mprejur și să se apropie, desfășurat în linie, de cel de-al doilea eșalon, desfășurat și el pe linia de front a companiei, iar apoi să se fracționeze pe companii și să treacă prin intervalele formate în felul arătat mai sus. Dacă primul eșalon se retrage numai pentru că-i lipsesc munițiile, cînd mai este aproape intact și nu există primejdia unui atac imediat, atunci o asemenea manevră poate fi eventual executată în pas alergător; dar pentru un inamic activ acesta ar fi, desigur, momentul cel mai potrivit ca să-și trimită înainte forțele sale principale. Aici însă nici nu s-a procedat reglementar. Primul eșalon s-a fracționat imediat pe companii și în acest dispozitiv, care, de altfel, s-a executat destul de neglijent, trebuia să se retragă pe o distanță de 200 de pași fără să fie acoperit de trăgători.

Batalioanele 6 și 40 din Lancashire au deschis apoi, la rîndul lor, un foc susținut, care a fost mult mai uniform și mai bine alimentat decît focul celorlalte două batalioane. După ce fiecare om a tras cam 4—5 gloanțe — artileria a tras tot timpul din flancul drept al fiecărui prim eșalon — s-a sunat încetarea, și cu aceasta prima parte a manevrelor a luat sfîrșit. În cursul acestei prime părți a manevrelor, colonelul McMurdo și-a tratat brigada ca pe o mare unitate izolată care a angajat o luptă independentă cu un inamic prezumptiv; dispunerea și manevra trupelor au fost orientate spre terenul din față, ocupat de inamic. În partea a doua, el a așezat cele patru batalioane pe o singură linie, care trebuia să acționeze ca un presupus prim eșalon al unui detașament mai mare. Spațiul restrîns nu mai permitea să se

țină seama de terenul din față, și pentru ca voluntarii să rămână laolaltă în vederea manevrelor întregii mase a trupelor s-a renunțat la continuarea focului trăgătorilor.

Primul eșalon a executat mai întâi o schimbare de front prin ocolire spre stînga, ajungînd astfel în prelungirea văii nordice menționate mai sus. Celelalte batalioane s-au desfășurat spre stînga, și întreaga linie a deschis un foc susținut. Apoi întreaga linie a fost tot mai mult prelungită spre stînga, batalioanele din flancul drept îndreptîndu-se unul după altul, pe companii, în spatele frontului, spre flancul stîng, unde s-au regrupat din nou. După ce flancul stîng a fost astfel împins aproape pînă la păduricea de la vestul zidului care înconjură parcul, linia frontului, începînd cu flancul drept, a fost retrasă, descriindu-se un sfert de cerc care avea drept pivot flancul stîng. Cu excepția batalionului din flancul stîng, această mișcare a fost executată, ca de obicei, prin constituirea batalioanelor în coloane la un sfert de distanță, cu trecerea ulterioară pe noua direcție și prin desfășurarea pe ea într-un ritm foarte rapid și în perfectă ordine, cu toate că panta era abruptă. Cînd batalioanele s-au desfășurat din nou, treceam tocmai prin fața frontului batalionului 40 din Lancashire și am văzut cum venea fiecare companie pe linia frontului, și trebuie să spun că cele mai bune trupe de linie ale noastre de pe continent poate că ar fi executat aceste mișcări cu mai multă eleganță și „bărbăție”, dar în nici un caz cu atîta calm și rapiditate. În timpul regrupării, colonelul McMurdo a exprimat de cîteva ori batalionului deplină sa satisfacție. Și batalionul 6 din Lancashire s-a desfășurat rapid și în ordine; am avut prilejul să văd cît de dezordonat au executat această manevră trupele franceze de linie. După cîteva salve, brigada din flancul stîng s-a deplasat înainte pe eșaloane, păstrînd o distanță de 100 de pași între batalioane, apoi s-a oprit și a format în pas alergător un careu. Pe alocuri, această mișcare nu a fost executată prea bine, deoarece marșul prin tufișuri a dezorganizat întrucîtva șirurile. Batalioanele s-au desfășurat din nou, au înaintat pe linia batalionului de la flancul stîng, au tras fiecare cîte o salvă, în genere destul de precisă, iar apoi întreaga brigadă dispusă pe o singură linie a înaintat. Mi-ar fi plăcut ca, din numeroșii ofițeri din Germania care sînt de părere că trupele tinere nu pot, cîcă, executa mișcările în linie, cîtiva să fi văzut marșul frontal

executat de această linie formată din 640 de șiruri duble. Terenul era cât se poate de accidentat. Frontul trecea de-a curmezișul versantului colinei, care cobora în trei părți pe o linie destul de abruptă; terenul era plin de gropi și mușuroaie și, în plus, de copaci răzleți. Totuși, voluntarii au înaintat câteva sute de pași într-o ordine perfectă, cu o aliniere destul de bună, în rînduri strînse și fără să se abată, mai ales cele două batalioane din centru (batalioanele 6 și 40), iar colonelul McMurdo și-a exprimat pe loc, ca și mai tirziu, față de ofițerii de stat-major deplină sa mulțumire pentru felul în care a fost executată această mișcare. În cele din urmă a ordonat să se sune atacul, și atunci întreaga masă a trupelor a coborît, după maniera voluntarilor, în fugă vreo 100 de pași pe versant pînă au ajuns în cîmp deschis; aceasta a fost mai curînd o cursă de întrecere la fugă decît un atac. Cînd s-a sunat încetarea, batalionul 40 din Lancashire s-a oprit, chiar dacă nu într-o aliniere perfectă, măcar în formație compactă și în rînduri strînse; mai puțin bine s-a prezentat batalionul 6. În schimb, la flancuri, mai ales la flancul stîng, a domnit cea mai mare dezordine; oamenii s-au învălmășit, unii au căzut, iar un voluntar din rîndul întii a fost rănit în pulpă, pentru că o parte din rîndul al doilea mai stătea aici cu arma-n cumpănire. Cu aceasta manevrele au luat sfîrșit, trupele s-au aranjat pentru defilare, au defilat și au plecat acasă.

Cred că un asemenea exemplu va înfățișa cititorilor lui „Allgemeine Militär-Zeitung”³⁴⁰ un tablou cu mult mai sugestiv al modului și gradului de pregătire al acestor voluntari decît toate explicațiile doctrinare. Tocmai pentru că numărul trupelor concentrate cu prilejul acestei treceri în revistă a fost mic, au putut fi executate mișcări cu un caracter mai practic decît cele obișnuite aici în cazul concentrării unui număr mai mare de voluntari; în Anglia nu se găsește niciodată destul loc pentru așa ceva. În plus, batalioanele care au participat la trecerea în revistă au constituit, ca să zicem așa, o medie a trupelor de voluntari englezi: două dintre batalioane care, după cum s-a văzut, au fost net superioare celorlalte două au reprezentat batalioanele bine închegate din orașele mai mari; celelalte două, mult mai slabe în ceea ce privește pregătirea, chiar și numai din cauza elementelor eterogene din care erau alcătuite, reprezentau mai curînd unitățile de la țară și din orașele mai mici. În genere se poate spune că voluntarii și-au însușit destul de

bine formațiile principale ale batalionului; ei formează coloane și se desfășoară, se mișcă în coloane și în linie cu suficientă, ba, uneori, chiar cu multă siguranță. N-ar fi totuși rău să fie scutiți de pseudomarsuri și contramarsuri, care încă mai sint prevăzute de regulamentul englez, ca, de altfel, de regulamentele multor țări. Lupta în formație desfășurată, dintotdeauna partea slabă a englezilor, voluntarii o cunosc numai în măsura în care au învățat-o pe câmpul de instrucție; dar și în această privință există o mare deosebire între diferitele batalioane. Greșelile comise în timpul acestei treceri în revistă nu se deosebesc, după cum am văzut, nicidecum de greșelile care se pot observa zilnic la ședințele de instrucție ale armatelor noastre active de pe continent, deși aceste armate au avantajul de a fi comandate de ofițeri care au încărunit pe câmpul de instrucție. De altfel, nu poate fi tăgăduit faptul că ofițerii voluntarilor englezi mai constituie încă partea slabă a trupelor de voluntari, cu toate că și în această privință îmbunătățirea este simțitoare. Amatorii de *defilări* vor găsi că și în această artă voluntarii au făcut progrese neașteptat de mari. În sfârșit, în ceea ce privește realizările lor în poligonul de trageri, fără doar și poate că ei se pot măsura cu oricare armată regulată din Europa și că în medie fiecare batalion are, desigur, mai mulți trăgători buni decât majoritatea trupelor de linie. Summa summarum*, acum, după trei ani, se poate considera că experiența a reușit pe deplin. Anglia și-a creat, aproape fără nici o cheltuială din partea statului, o armată organizată, numărând 163 000 de oameni, pentru apărarea patriei — o armată îndeajuns de instruită pentru ca după trei pînă la șase săptămîni de cantonament și instrucție în tabără, în funcție de gradul diferit de instruire al diferitelor batalioane, să devină o armată de cîmp destul de destoinică. Și atîta timp le va mai lăsa englezilor, chiar și în cel mai rău caz, orice încercare de invazie!

Scris de F. Engels
în august 1862

Publicat în
„Allgemeine Militär-Zeitung” nr. 44
și 45 din 1 și 8 noiembrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — în total, în concluzie. — Nota trad.

Karl Marx

Miting în apărarea lui Garibaldi

În acest moment se pregătește la Londra un miting în apărarea lui Garibaldi³⁴¹; un asemenea miting s-a ținut ieri și la Gateshead, iar un al treilea a fost anunțat la Birmingham. Seria acestor demonstrații populare a deschis-o marți orașul *Newcastle*. Pentru a caracteriza starea de spirit specifică care domnește în Anglia, dăm mai jos o scurtă dare de seamă asupra mitingului de la *Newcastle*. Un asemenea miting este întotdeauna ceva ieșit din comun. Mitingul a avut loc în sala primăriei din *Newcastle*. D-l *Newton* (membru al consiliului municipal) a deschis adunarea cu un discurs în care a spus, printre altele :

„Atîta timp cît Italia nu este liberă, nu poate exista libertate în Europa. Atîta timp cît Franța ține în centrul Europei o armată mare, nu există o garanție nici chiar pentru libertățile cu care ne mîndrim acum. Să nu uităm nici un moment că nu în Italia, ci la Paris trebuie căutată adevărata cauză a nereușitei lui Garibaldi. Suveranul francez — iată adevăratul autor al acestui eșec. (Aplauze furtunoase.) Este aceeași putere nefastă care a redus la tăcere presa și tribuna, care a sugrumat, a pus călușul în gură, a făcut neputincioasă întreaga Franță. Nu mă îndoiesc că ziua răfuielii, ziua răzbunării pentru lovitura de stat se apropie, că providența va cere ca păcatele și crimele acesteia să fie ispășite ! Este nevoie de multă stăpînire de sine pentru a vorbi calm despre atitudinea Franței față de Italia. Încă din timpul lui Carol al VIII-lea, Franța a urmărit cotopirea Italiei și folosirea ei drept un pretext pentru a tulbura pacea în Europa... Am citit undeva că vechii romani nu au îndrăznit să-l judece pe Manlius în fața Capitoliului. Există oare în Italia o palmă de pămînt care să rabde ca Garibaldi să fie judecat ?...”

Jos. Cowen a făcut propunerea de a se trimite un memorandum lordului *Russell* în care să i se ceară ca guvernul englez să-l determine pe împăratul francez să evacueze Roma.

„Roma — a spus el — este vechea și venerabila capitală a Italiei... Cum se poate ca acest vechi centru al civilizației să fie cotoplit de trupele unui suveran străin ? Oare trupele franceze au mai mult drept asupra Romei decât asupra orașelor Neapole, Torino sau Londra ? (Aplauze puternice.) Papa fugise, refuzase să se întorcă și să lăseze Roma timp de trei luni fără cîrmuire. Atunci locuitorii Romei și-au ales ei înșiși o cîrmuire, și, în timp ce erau încă ocupați cu reorganizarea acestei cîrmuiri, au fost atacați prin surprindere de aceiași francezi care în urmă cu un an le dăduseră exemplul.

A denumi o atare atitudine inconsecventă înseamnă a folosi o expresie prea slabă. A fost o infamie (aplauze frenetice), și istoria va înfiera pe fiecare francez care a participat la această faptă mișelească... Cu excepția împărțirii Poloniei, nimeni nu și-a permis, poate, să violeze cu atîta nerușinare principiile independenței naționale și ale dreptului internațional ca bandele de pretorien francezi cu prilejul sugrumării Republicii romane ! Roma a căzut în iunie 1849, și Ludovic Bonaparte o stăpînește pînă-n ziua de azi, 13 ani încheiați !... Cînd miniștrii lui au declarat Adunării naționale franceze că expediția a fost întreprinsă din pricina anarhiei de la Roma, ei au mințit ! (Hear, Hear ! *). Cînd ofițerii lui au declarat la Toulon trupelor, care refuzau să atace o republică frățească, că lupta nu se dă împotriva Romei, ci împotriva Austriei, ei au mințit. După ce armata a debarcat la Civitavecchia, ei au mințit din nou, declarînd poporului că vin ca prieteni, și nu ca dușmani, și au arborat cu ipocrizie de-a valma steagurile franceze și cele italiene ! Imputernicitul francez și subalternii lui au mințit cînd și-au croit drum spre triumvirii sub pretextul că vor să ducă tratative, în realitate însă pentru a se informa în ce stadiu se află lucrările de fortificare a orașului. Generalul Oudinot a mințit cînd și-a luat obligația să nu atace orașul înainte de 4 iunie, dar l-a atacat de fapt la 2 iunie, luîndu-i astfel pe romani prin surprindere. Întreaga comportare a francezilor în această manevră mîrșavă a purtat pecetea unei ipocrizii premeditate. (Aplauze furtunoase.)

Incepînd cu Ludovic Bonaparte și terminînd cu agenții săi cei mai neînsemnați, toți au înșelat Roma, poporul francez și Europa. Ludovic Bonaparte nu a dorit niciodată ca Italia să fie liberă. Ceea ce dorește el este un regat al Sardiniei la nord, un alt regat la sud sub conducerea lui Murat și un al treilea în centrul Italiei pentru vărul său Plon-Plon. (Aplauze și risete.) Aceste trei monarhii mici, înrudite toate cu dinastia Bonaparte și inspirate de Tuileries, urmau să-i asigure lui Ludovic Bonaparte o creștere considerabilă a puterii sale în Europa. Planul era destul de ingenios, și înfăptuirea lui ar fi făcut cînte abilității lui Bonaparte, dar Garibaldi l-a zădărnicit. (Aplauze furtunoase.) În ce-l privește pe Garibaldi, el este dezarmat în momentul de față. De aceea, poporul englez are cu atît mai mult datoria să pună capăt abuzurilor săvîrșite de despotismul francez și să închidă porțile Romei în fața hoardelor de pretorien ai uzurpatorului... Bonapartismul este izvorul tuturor nenorocirilor din Europa. Dar zilele puterii sale sînt numărate... De o parte — o voință neînduplecată, sute de mii de soldați, o sumentenie de arme ucigătoare de tot felul, un senat plin de carieriști servili, o Cameră a reprezentanților convocată prin sunetele de trompetă ale jandarmilor și prefectilor, — iar de altă parte — natura omenească, care stă de strajă drepturilor ei veșnice !” (Aplauze furtunoase.)

* — just, just ! — *Nota trad.*

D-l Cowen a motivat după aceea și a dat citire memorandumului adresat lordului Russell, care a fost adoptat în unanimitate. Încercarea unui oarecare domn Rule de a lua apărarea „ilustrilor noștri aliați de dincolo de Canalul Mîncii” a fost acoperită de un potop de huiduieli, fluierături, strigăte de dezaprobare și risete.

D-l *Rutherford* (un pastor protestant) a prezentat apoi o a doua propunere, în sensul că

„mitingul de față îl invită pe generalul Garibaldi să-și stabilească domiciliul în Anglia și îl asigură de permanenta și mereu crescînda admirație a poporului englez”.

În motivarea propunerii sale, d-l *Rutherford* remarcă, printre altele :

„Dacă papei i se va părea că temperatura de la Roma este prea fierbinte, va găsi și el azil în Anglia. Noi îl vom primi bucuros nu ca pe un prinț laic, ci în calitatea lui de cap al uneia dintre cele mai mari biserici”.

Propunerea a fost adoptată în unanimitate. Președintele a încheiat adunarea cu o apostrofă vehementă la adresa „despotului de la Paris”.

Să nu dea uitării vechea Italie cu Brutus-ul și Cassius-ul ei ; să nu uite că Nemesis este pe urmele lui ; să-și spună, ca și Macbeth, că pe negîndite poate să răsără din pămînt un braț înarmat și un cap cu coif, și să nu uite că nu tuturor Orsinilor li s-au retezat capetele”.

Acestea au fost cuvintele d-lui consilier municipal *Newton*.

Limbajul folosit în momentul de față de ziarele engleze și la mitinguri amintește de primele zile după coup d'état *, în contrast atît de izbitor cu imnurile închinare mai tîrziu „salvatorului societății”.

Scrie de K. Marx
la 11 septembrie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 256
din 17 septembrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — lovitura de stat. — *Nota trad.*

Karl Marx

Starea de mizerie a muncitorilor din Anglia

În presa de aici se duce de două luni o polemică ale cărei elemente vor prezenta pentru viitorii istoriografi ai societății engleze un interes incomparabil mai mare decît toate cataloagele ilustrate și neilustrate ale marii expoziții³⁴².

Ne amintim că în preajma închiderii sesiunii parlamentare, sub presiunea marilor industriași, a fost trecut în grabă prin cele două Camere un bill care prevedea majorarea impozitului pentru săraci în municipiile Lancashire și Yorkshire. Această măsură, care în sine are un efect foarte limitat, împovărează mai cu seamă mica burghezie din districtele industriale, în timp ce pe landlords (marii proprietari funciari) și cottonlords (magnații bumbacului) abia dacă-i atinge. În cursul dezbaterii acestui bill, Palmerston i-a atacat vehement pe magnații bumbacului, ai căror muncitori mor de foame pe străzi, în timp ce ei acumulează averi colosale prin cumpărări și vânzări de bumbac pentru speculă. Atitudinea lor de „masterly inaction” (inactivitate patronală) din timpul crizei, el a atribuit-o tot unor scopuri „speculative”. Încă de la deschiderea sesiunii, lordul Derby a declarat că lipsa de bumbac a fost pentru fabricanți un deus ex machina*, întrucît colosala supraaglomerare a piețelor ar fi dus la cea mai îngrozitoare criză dacă războiul civil din America nu ar fi întrerupt subit transportul de materii prime. Cobden, în calitate de reprezentant al industriașilor, a răspuns printr-o diatribă împotriva politicii externe a lui Palmerston care a durat trei zile.

---

* — textual: zeul din mașină (în teatrul antic, actorii care interpretau roluri de zei erau aduși pe scenă cu ajutorul unor mecanisme speciale); în sens figurat: persoană sau împrejurare ivită pe neașteptate care salvează situația. — *Nota trad.*

După ce parlamentul a luat vacanță, lupta a continuat în presă. Apelurile adresate publicului englez de a veni în ajutorul populației muncitoare greu lovite, precum și mizeria tot mai mare din districtele industriale constituiau zi de zi tot atâtea motive pentru continuarea luptei. „Morning Star” și alte organe de presă ale industriașilor aminteau că contele Derby și o clică întreagă de aristocrați încasau o rentă funciară anuală de 300 000 l.st. și chiar mai mult de pe urma unor proprietăți funciare situate în districtele industriale, unde pământul, mai înainte lipsit de valoare, a ajuns ca prin farmec la prețurile de azi numai datorită industriei, la care ei înșiși nu au participat niciodată. „Morning Star” a mers pînă acolo încît a fixat sumele cu care Derby și alți mari landlorzi ar fi obligați să contribuie la această acțiune filantropică. Astfel, de pildă, ziarul a fixat pentru Derby o contribuție de 30 000 l.st. Imediat după prorogarea parlamentului, lordul Derby a convocat, într-adevăr, la Manchester un miting la care să se întocmească o listă de subscripție în folosul acțiunii filantropice de mai sus. El însuși a subscris 1 000 l.st., iar ceilalți latifundiari s-au înscris și ei cu sume corespunzătoare. Rezultatul nu a fost strălucit, dar aristocrația funciară a făcut cel puțin ceva. Ea a exclamat împăunîndu-se: „Salvavi animam meam!” *

Magnații industriei bumbacului nu au renunțat în acest timp la atitudinea lor „stoică”. Ei nu sînt de găsit nicăieri, nici la comitetele locale înjghebate pentru ajutorarea celor loviți, nici la comitetul din Londra. „They are neither here nor there, but they are on the Liverpool market” („Ei nu sînt nici aici, nici acolo, ci la piața din Liverpool”), scrie un ziar londonez. Ziarele torylor și „Times” tună și fulgeră împotriva despoților bumbacului, care au supt milioane „din carnea și singele muncitorilor” și refuză acum să contribuie cu cîtiva gologani la întreținerea „izvorului bogăției lor”. „Times” a trimis cîtiva reporteri în districtele industriale; descrierile lor foarte amănunțite nu sînt nicidecum de natură să-i facă populari pe „cottonlords”. În schimb, ziarele industriașilor — „Morning Star”, „Economist”, „Manchester Guardian” etc. — îl acuză pe „Times” că ațîță lupta de clasă pentru a mușamaliza vina guvernului, felul cum administrează acesta India etc. Ba mai mult, „Times” este acuzat de „tendințe comuniste”. „Times”, evident foarte bucuros că s-a ivit acest prilej pentru a-și redobîndi popularitatea, răspunde sarcas-

* — „Mi-am salvat sufletul!” — *Nota trad*

tic : dacă, pe de o parte, magnații bumbacului procedează foarte just din punctul de vedere al economiei, în măsura în care folosesc actuala lipsă de bumbac pentru a face speculă, pe de altă parte, ei sînt comuniști inveterați, și încă „comuniști de cea mai abjectă speță”. Acești bogătași vor ca Anglia să-și deschidă băierele pentru a le conserva partea cea mai valoroasă a capitalului lor fără ca ei să aibă vreo cheltuială. Capitalul lor doar nu constă numai din fabrici, mașini și depozite în bănci, ci mai curînd din armata de muncitori bine disciplinată din Lancashire și Yorkshire. Și, pe cînd acești domni își închid fabricile pentru a vinde materia primă cu un profit de 500%, ei pretind ca poporul englez să întrețină armatele lor concediate!

În timpul acestui neobișnuit conflict dintre aristocrația funciară și aristocrația industrială — care din ele suge în mai mare măsură vraga clasei muncitoare și care din ele este mai puțin obligată să contribuie la alinarea situației mizere a muncitorilor —, cu aceștia din urmă se întîmplă lucruri despre care cei de pe continent, cuprinși de admirație pentru „great exhibition” *, nu au nici cea mai vagă idee. Întîmplarea pe care o voi relata mai jos a fost oficial constatată.

Într-un mic cottage din Gauxholme, în apropiere de Padmonden (West Riding din Yorkshire), trăia un tată cu cele două fiice ale sale; tatăl era bătrîn și suferind, iar fetele își câștigau existența ca muncitoare în fabrica de bumbac a d-lui Halliwell. Ei locuiau într-o cameră mizeră la subsol, la cîțiva pași de un pîrîiaș murdar, iar deasupra ferestrei lor era scara pe care se ajungea la etajul de deasupra lor. Această scară lipsea de lumină mizera lor locuință. În vremurile cele mai bune, ele câștigau doar atît cît „să-și țină sufletul”; dar în ultimele 15 săptămîni le secase și unica sursă de existență. Fabrica a fost închisă; familia a rămas fără nici o posibilitate de a-și cumpăra de-ale gurii. Pas cu pas, mizeria îi atrăgea în prăpastia ei. Fiecare ceas îi apropia de mormînt. Bruma lor de economii s-a topit repede. A venit rîndul mobilei sărăcicioase, hainelor, rufăriei și a tot ceea ce putea fi vîndut sau amanetat pentru a fi transformat în pîine. Cert este că, în cursul celor 14 săptămîni cît nu au câștigat nici un farthing, nu au recurs niciodată la ajutorul parohiei.

---

* — marea expoziție. — Nota trad.

Și, culmea nenorocirii, bătrînul boala de o lună și nu mai era în stare să se dea jos din pat. Tragedia dintre Ugolino și fiii lui s-a repetat, dar fără canibalismul ei, în cocioaba din Padmonden. Acum vreo opt zile (pe data de 12), cea mai răsărită dintre fete, în culmea desperării, luîndu-și, în sfîrșit, inima-n dinți, s-a dus la epitropul azilului pentru săraci și i-a istorisit dureroasa lor poveste. Oricît de necrezut ar părea, acest domn i-a răspuns că nu poate face nimic pentru familia ei pînă miercurea viitoare. Cei trei martiri trebuiau să mai rabde încă cinci zile pînă cînd puternicul zbir va catadicsi, în sfîrșit, să le dea un ajutor. Familia a așteptat, căci n-avea încotro. Cînd a sosit, în sfîrșit, mult așteptata miercuri, zi în care caritatea oficială trebuia să arunce familiei înfometate o fărîmă de piine, la urechile locuitorilor satului a ajuns zvonul înspăimîntător că una dintre surori a murit de foame. Groaznicul zvon s-a adevărit însă. Pe o laviță sărăcăcioasă, într-un cadru care vădea cea mai cumplită mizerie, zăcea cadavrul fetei moarte de foame, în timp ce tatăl ei, slăbit și neputincios, plîngea cu suspine pe patul său, iar sora rămasă în viață abia dacă mai avea putere să povestească istoria suferințelor pe care le îndurau. Știm din experiență ce urmare va avea această întîmplare îngrozitoare, care nu trebuie nicidecum considerată un caz excepțional în zilele noastre. Se va face constatarea decesului. Coronerul (anchetatorul deceselor suspecte) va vorbi pe larg despre spiritul generos al legii engleze cu privire la asistența săracilor, despre superioritatea aparatului însărcinat cu aplicarea acestei legi, pentru a demonstra încă o dată prima fație * că nu legea poate să fie răspunzătoare pentru această tristă întîmplare. Epitropul azilului pentru săraci va ști să iasă basma curată și, dacă nu va primi complimentele de rigoare din partea tribunalului, va afla în orice caz că lui nu i se poate aduce nici cea mai mică vină. În cele din urmă, curtea cu juri va încununa această comedie solemnă cu verdictul: „Died by the visitation of God” („Moartă din voia domnului”).

Scris de K. Marx
la 20 septembrie 1862
Publicat în „Die Presse” nr. 266
din 27 septembrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — la prima privire. — *Nota trad.*

Karl Marx

Mitinguri în apărarea lui Garibaldi. — Starea de mizerie a muncitorilor din industria bumbacului

Londra, 30 septembrie 1862

După mitingul în apărarea lui Garibaldi ținut la Newcastle *, pe care l-am descris într-un articol anterior, mitinguri asemănătoare au avut loc la Sunderland, Dundee, Birmingham, Londra și în alte orașe. Caracterul acestor mitinguri a fost pretutindeni același și toate s-au încheiat cu cuvintele: „Francezii să plece din Roma”. În toate districtele Londrei se intenționează acum să se desemneze deputați care să fie trimiși en masse ** la lordul John Russell pentru a-l obliga să ia atitudine împotriva ocupării în continuare a Romei de către trupele franceze. „Pressure from without” („presiunea din afară”) este ultima ratio *** al englezului în lupta împotriva guvernului său.

Între timp, aceste demonstrații populare din Anglia nu lasă rece și nici nu-i sînt indiferente guvernului de la Tuileries, după cum reiese din extrasul de mai jos din „Newcastle Journal” ³⁴³ :

„Împăratul francezilor a atras atenția guvernului englez asupra noului care a predominat în discursurile rostite la ultimul miting în apărarea lui Garibaldi, ținut la Newcastle. S-a subliniat că doi dintre oratori, printre care și președintele adunării, consilierul municipal Newton, au făcut aluzie la comploturile urzite împotriva vieții împăratului și l-au amenințat în modul cel mai neechivoc cu moartea pentru politica sa în Italia. Guvernul s-a văzut, așadar, nevoit să ia anumite măsuri în această privință și să declare că vor fi aplicate cu cea mai mare strictețe legile în vigoare în Anglia atît pentru prevenirea cît și pentru pedepsirea tuturor comploturilor de felul acelor organizate de Orsini, dr. Bernard și alții, cu atît mai mult cu cît la mitingul mai sus amintit s-a anunțat fără nici un ocol reeditarea atentatului lui Orsini. Acest avertisment al guvernului era determinat de faptul că, în ultimul timp, în cercul adepților lui Mazzini s-au rostit discursuri, s-au proferat amenințări și s-au

* Vezi volumul de față, pag. 567—569. — *Nota red.*

** — în număr mare. — *Nota trad.*

*** — ultimul argument. — *Nota trad.*

făcut aluzii vagi la uneltiri de genul acelor care au precedat complotul lui Orsini. În încheiere putem comunica cititorilor noștri că autoritățile judiciare au și întreprins primii pași în legătură cu mitingul de la Newcastle”.

Pînă aici am citat din „Newcastle Journal”. Cine cunoaște cit de cit situația din Anglia și starea de spirit care domnește aici știe, de asemenea, că orice amestec al guvernului actual în demonstrațiile populare nu se poate solda decît cu căderea lui, cum s-a întîmplat în timpul atentatului lui Orsini³⁴⁴.

Avînd în vedere că iarna bate la ușă, situația în districtele industriale se agravează pe zi ce trece. „Morning Star” ne previne astăzi că, dacă nu se va proceda la o modificare a actualei metode a „carității oficiale”, în timpul iernii vom fi martorii unor tulburări care vor depăși cu mult scenele furtunoase din anii 1842—1843³⁴⁵. Impulsul nemijlocit pentru această profeție a la Cassandra l-a dat o declarație apărută în toate ziarele engleze a unui muncitor din Manchester care mai înainte lucrase la mașinile de țesut (bumbac) și care ajunsese acum pe drumuri. Pentru a înțelege această declarație, al cărui conținut îl voi expune mai jos pe scurt, trebuie să știm ce înseamnă „labour test” („proba muncii”). Legislația engleză din 1834 pentru asistența săracilor, care căuta să stîrpească pauperismul pedepsindu-l ca pe o crimă rușinoasă, îl obligă pe cel care solicită un ajutor ca înainte de a-i satisface cererea să dovedească „dorința sa de muncă”. El trebuie, de pildă, să spargă pietre sau „oakum picks” (să desfacă firele unor odgoane vechi etc.), operații inutile, pe care delincvenții condamnați la muncă silnică sînt puși să le facă în închisorile din Anglia. După această „probă de muncă”, solicitantul primește cîte un șiling pe săptămîină pentru fiecare membru al familiei sale, adică o jumătate de șiling în bani și de o jumătate de șiling pîine.

Să revenim acum la „declarația” țesătorului englez. Familia sa se compune din șase persoane. Înainte el ciștiga destul de bine. Dar de 18 săptămîni timpul său de muncă s-a redus mai întii la o jumătate, apoi la un sfert. În această perioadă, venitul săptămînal al familiei abia dacă s-a ridicat la 8 șilingi. În ultima săptămîină, fabrica unde lucra și-a încetat cu desăvîrșire activitatea. Chiria pentru locuința pe care o ocupă este de 2 șilingi și 3 pence pe săptămîină. El a amanetat și a vîndut tot ce putea fi scos din casă; nu mai avea nimic de vîndut, nici un ban în buzunar, și el și fa-

milia lui erau amenințați să moară de foame. N-a văzut altă scăpare decît să ceară epitropiei săracilor să-i vină în ajutor. Lunea trecută dis de dimineață s-a dus la „guardians” *.

După un „interogatoriu sever” i-au spus să se adreseze funcționarului care se ocupă cu acordarea ajutoarelor bănești din districtul său. A durat o oră pînă ce funcționarul a catadicsit să-l lase să se prezinte în fața ilustrei sale persoane. Apoi l-a supus unui nou interogatoriu și a refuzat să-i acorde ajutorul pe motiv că în săptămîna trecută cîștigase 3 șilingi, deși „solicitantul” i-a prezentat o socoteală amănunțită despre modul cum a folosit această „avere”. Astfel, muncitorul și familia sa trebuiau să mai flămînzească pînă miercurea următoare. S-a dus atunci din nou la „guardians”. Aici a aflat că trebuie să se supună mai întîi la „labour test” înainte de a i se putea acorda vreun ajutor. A mers deci la workhouse (Bastilia pentru săraci), unde, lihnit de foame, a despletit odgoane pînă la cinci și jumătate seara, alături de alți 300 de muncitori, într-o încăpere strîmtă de aproximativ 30 de iarzi. Aici, înghesuți unul într-altul pe niște bănci, în căldura sufocantă a verii, în aerul acela viciat de praful înăbușitor, „victimele labour test-ului” — cu toții muncitori iscușiți, pilonii avuției naționale a Angliei — erau nevoiți să îndeplinească cele mai umiltoare operații la care poate fi supusă o ființă omenească. Era ca și cum ai cere unui ceasornicar să bată potcoave sau unui organist să umfle el burdufurile orgii sale. La sfîrșitul acestei operații, el a primit exact 5 șilingi, jumătate în natură, sub formă de pline, jumătate în bani. Așadar, după plata chiriei, abia dacă i-au mai rămas două pence (aproximativ 2 groși de argint prusieni) pentru hrana zilnică a celor 6 persoane. Iar miercurea următoare trebuia să se supună din nou acestei „ordalii”, care se repetă, de obicei, în fiecare săptămîină. „Țesătorul” declară însă acum în mod public că preferă să moară de foame împreună cu familia sa decît să se reîntoarcă la o asemenea infamie.

Scris de K. Marx
la 30 septembrie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 273
din 4 octombrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — epitropi. — *Nota trad.*

Karl Marx

Cu privire la evenimentele din America de Nord

Scurta campanie din Maryland³⁴⁶ a hotărît soarta războiului civil din America, indiferent cum ar mai oscila mai mult sau mai puțin timp șansele războiului între părțile beligerante. Am mai arătat în coloanele acestui ziar că lupta pentru stăpînirea statelor sclavagiste de graniță este lupta pentru dominația asupra Uniunii * și că în această luptă, pe care Confederația a pornit-o în condiții atît de favorabile cum nu-i va mai fi dat să le aibă vreodată, ea a suferit o înfrîngere.

Pe drept cuvînt *Maryland* era socotit capul, iar Kentucky brațul partidului proprietarilor de sclavi din statele de graniță. Capitala Marylandului, Baltimore, a rămas pînă acum „loială” numai datorită stării de asediu. Nu numai în Sud, ci și în Nord domnea convingerea nestrămutată că apariția confederațiilor în Maryland va constitui semnalul pentru o răscoală en masse ** a poporului împotriva „sateliților lui Lincoln”. Era nevoie aici nu numai de un succes militar, ci și de o demonstrație morală care să-i electrizeze pe adepții Sudului din toate statele de graniță și cu o forță irezistibilă să-i antreneze în vîltoarea evenimentelor.

O dată cu Marylandul cădea Washingtonul, era amenințată Philadelphia și periclitat New Yorkul. Invazia concomitentă în Kentucky³⁴⁷, care, datorită populației sale, poziției sale geografice și resurselor sale economice, este cel mai important stat de graniță, nu era, în sine, decît o simplă diversiune. Îmbinată cu succese decisive în Maryland, această invazie ar fi dus la înfrîngerea partizanilor Uniunii în Tennessee, la învăluirea din flancuri a Missouriului, la pu-

* Vezi volumul de față, pag. 352—361. — *Nota red.*

** — în masă. — *Nota trad.*

nera la adăpost a Arkansasului și Texasului, la amenințarea New-Orleansului și, înainte de toate, la strămutarea războiului în Ohio, statul central al Nordului, a cărui stăpânire chezășuiește subjugarea Nordului, la fel cum stăpânirea asupra Georgiei chezășuiește subjugarea Sudului. O armată a confederaților în Ohio ar fi despărțit statele din vest ale Nordului de cele din est și ar fi dus lupta împotriva inamicului din propriul centru al acestuia. După eșecul forțelor principale ale rebelilor în Maryland, invazia în Kentucky, care n-a fost întreprinsă cu destulă energie și nu s-a bucurat nicăieri de sprijinul poporului, se reduce la o acțiune minoră de guerillă. Chiar și cucerirea orașului Louisville n-ar duce acum decît la unirea „uriașilor Vestului”³⁴⁸, a voluntarilor din Iowa, Illinois, Indiana și Ohio, transformîndu-i într-o „lavină” aidoma aceleia care în perioada primei campanii glorioase din Kentucky s-a prăvălit peste capul Sudului.

Astfel, campania din Maryland a dovedit că valurile secesiunii nu au forța de șoc necesară pentru a trece Potomacul și a ajunge pînă la Ohio. Sudul era nevoit să se limiteze la defensivă, dar *numai ofensiva* i-ar fi putut aduce succesul. Lipsit de statele de graniță, strîns între Mississippi la vest și Oceanul Atlantic la est, Sudul nu și-a cucerit decît mormîntul.

Nu trebuie să uităm nici un moment că, atunci cînd au arborat steagul rebeliunii, cei din Sud stăpîneau statele de graniță și își exercitau aici dominația politică. Ei au revendicat însă teritoriile. Dar, o dată cu teritoriile, ei au pierdut statele de graniță.

Și, totuși, cînd a început invazia în Maryland, conjunctura era cît se poate de favorabilă: cei din Nord suferiseră un șir de înfrîngeri rușinoase și fără precedent; armata federală era demoralizată; „Stonewall” Jackson era eroul zilei; Lincoln și guvernul său ajunseseră de rîsul lumii; partidul democrat din Nord se întărise din nou și deja se sconta alegerea lui „Jefferson Davis” în postul de președinte; Franța și Anglia erau gata să proclame sus și tare legitimitatea, recunoscută în forul lor interior, a guvernului proprietarilor de sclavi. „E pur si muove” *. Rațiunea învinge, totuși, în istoria universală.

* — „Și totuși se învîrtește”. — *Nota trad.*

Mai importantă decît campania din Maryland este proclamația lui Lincoln. Figura lui Lincoln este „sui generis” * în analele istoriei. Nici o inițiativă, nici un entuziasm, nici o poză, nici o drapare istorică. Lucrul cel mai important, el îl înfăptuiește întotdeauna fără a face mult caz. Spre deosebire de alții care, acționînd de dragul cîtorva metri pătrați de pămînt, proclamă „lupta pentru o idee”, Lincoln, chiar dacă acționează în numele unei idei, vorbește numai despre „metri pătrați de pămînt”. Șovăind, împotrivindu-se, el cîntă fără prea mare plăcere aria de bravură a rolului său, ca și cum ar vrea să-și ceară iertare pentru faptul că împrejurările îl silesc să „fie erou”. Decretele cele mai epocale cu care îl bombardează pe inamic, decrete care vor intra pe veci în istorie, îți fac impresia — și se străduiesc să facă această impresie — unor obișnuite chemări în judecată, așa cum le trimite un avocat avocatului părții adverse, unor chițibușuri juridice, unor *actiones juris* ** întocmite în mod tipicar cu nenumărate chichițe. Același caracter îl are ultima proclamație a lui Lincoln, cel mai important document din istoria Americii de la întemeierea Uniunii, document prin care este ruptă în bucăți vechea constituție americană — manifestul său cu privire la desființarea sclaviei ³⁴⁹.

Se pot lesne găsi în acțiunile lui Lincoln multe care să contravină esteticii, care să nu fie suficient de logice, să aibă o formă burlescă și să fie pline de contradicții politice, așa cum fac Pindarii englezi ai sclaviei — „Times”, „Saturday Review” și tutti quanti ***. Și, totuși, în istoria Statelor Unite și în istoria omenirii, Lincoln va ocupa al doilea loc imediat următor după Washington! În zilele noastre, cînd tot ce este nesemnificativ își dă pe această parte a Oceanului Atlantic aere melodramatice, este oare cu totul lipsit de importanță dacă în Lumea nouă tot ce este important apare în haine de toate zilele?

Lincoln nu este produsul unei revoluții populare. Jocul obișnuit al votului universal, inconștient de măreția misiunii pe care este chemat s-o îndeplinească, l-a săltat pe vîrfurile piramidei sociale pe el, plebeul care din cioplitor de piatră a ajuns senator în Illinois, un om fără strălucire intelectuală, fără o deosebită tărie de caracter, fără o valoare excepțională — un om de rînd animat doar de bunăvoință. Încă

* — „unică în felul ei”. — *Nota trad.*

** — acțiuni de dare în judecată. — *Nota trad.*

*** — toți ceilalți. — *Nota trad.*

niciodată Lumea nouă nu a cucerit o victorie mai mare decît acum, cînd a dovedit că, datorită organizării ei politice și sociale, oamenii de rînd animați de bunăvoință pot îndeplini sarcini pentru rezolvarea cărora în Lumea veche ar fi fost nevoie de eroi!

Hegel a observat la vremea sa că de fapt comedia se situează mai sus decît tragedia, umorul rațiunii — mai sus decît patosul ei ³⁵⁰. Dacă Lincoln nu posedă patosul acțiunii istorice, ca om de rînd provenit din popor, el posedă umorul acestei acțiuni. Cînd a emis Lincoln proclamația sa că de la 1 ianuarie 1863 sclavia este desființată pe teritoriul Confederației? Tocmai în momentul cînd, la Congresul de la Richmond, Confederația, în calitate de stat independent, a luat hotărîrea cu privire la „tratativele de pace”. Tocmai în momentul cînd proprietarii de sclavi din statele de graniță considerau că, prin invazia celor din Sud în Kentucky, „the peculiar institution” * („instituția specială”) era tot atît de sigură pe cît era de sigură dominația lor asupra compatriotului lor președintele Abraham Lincoln de la Washington.

Scris de K. Marx
la 7 octombrie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 281
din 12 octombrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — sclavia. — *Nota red.*

Karl Marx

Despre panificație

Garibaldi, războiul civil din America, revoluția din Grecia, criza de bumbac, falimentul lui Veillard³⁵¹, — toate acestea trec acum la Londra pe ultimul plan în fața... *problemei pîinii*, a problemei pîinii în înțelesul propriu al cuvîntului. Englezii, care se mîndresc atît de mult cu „ideile lor în domeniul fierului și al aburului”, au descoperit deodată că fabrică „staff of life” („suportul vieții”) la fel ca vechii franci, la fel ca pe vremea năvălirii normanzilor. Singurul progres esențial constă în falsificarea produselor, înlesnită de chimia modernă. Un vechi proverb englez spune că orice om, chiar și cel mai bun, trebuie să înghită în viața lui „a peck of dirt” („o baniță de tină”). Aici, desigur, este vorba de sensul moral al cuvîntului. John Bull însă nici nu bănuiește că el înghite zi de zi, în sensul fizic cel mai concret, un inimaginabil mixtum compositum* format din făină, argilă, plinză de păianjen, black beetles** și sudoare omenească. Ca bun cunoscător al Bibliei, el știa, firește, că omul își cîștigă pîinea în sudoarea frunții, dar pentru el era absolut inedit faptul că sudoarea omenească trebuie să intre ca un ingredient, ca un condiment în aluat.

Ordinea în care marea industrie pune stăpînire pe diferitele domenii ale producției, în care găsește împămîntenite munca manuală, meșteșugul și manufactura, pare la prima vedere extrem de capricioasă. Așa, de pildă, producerea grîfului este o îndeletnicire rurală, iar coacerea pîinii — una urbană. Nu era oare de presupus că producția industrială va acapara meșteșugurile practicate la orașe înaintea celor practicate la sate? Totuși, lucrurile s-au petrecut invers. Ori

* — amestec. — *Nota trad.*

** — gîndaci de bucătărie. — *Nota trad.*

încotro ne vom îndrepta privirile vom vedea că producția obiectelor destinate nemijlocit consumului s-a sustras pînă acum cu mai multă sau mai puțină încăpăținare influenței marii industrii, că cerințele vitale ale oamenilor sînt satisfăcute prin metode meșteșugărești străvechi extrem de rudimentare și anevoioase și că nu Anglia, ci America de Nord — și abia în zilele noastre — a făcut prima o breșă în această tradiție. Yankeul a folosit pentru primă oară mașini în ramura croitoriei, cizmăriei etc., ba a introdus chiar mașini ca cele din fabrică acasă la el. De altfel, acest fenomen se explică foarte simplu. Industria reclamă o producție în masă, o producție pe scară largă pentru comerț, și nu pentru consumul personal, și, prin însăși forța lucrurilor, materiile prime și semifabricatele constituie *primul* domeniu al cuceririi ei, iar mărfurile finite destinate consumului nemijlocit, *ultimul* domeniu al cuceririi ei.

În Anglia pare-se că *meșterului* brutar i-a bătut ceasul și că a început era *fabricanților* de piine. Dar numai repulsia și scîrba provocate de dezvoltările d-lui *Tremenheere* privitoare la „misterele pîinii”³⁵² nu ar fi fost suficiente pentru o asemenea revoluție dacă la aceasta nu s-ar fi adăugat faptul că capitalul pe care criza americană l-a înlăturat în mare măsură din domenii de mult monopolizate de el n-ar căuta cu atîta aviditate noi sfere de acțiune.

Zilerii din brutăriile londoneze au asaltat parlamentul cu memorii în care se plîngeau de situația lor mizeră. Ministerul de interne l-a delegat atunci pe d-l *Tremenheere* ca raportor și oarecum ca anchetator al situației care făcea obiectul acestor memorii. Raportul d-lui *Tremenheere* a dat semnalul de alarmă.

Raportul d-lui *Tremenheere* se compune din două părți principale. În prima parte, el descrie mizeria muncitorilor din brutării, în cea de-a doua dezvoltă misterele dezgustătoare ale însuși procesului de panificație.

Prima parte a raportului îi prezintă pe zilerii din brutării ca pe niște „sclavi albi ai civilizației”. Ziua lor de muncă obișnuită începe pe la orele 11 seara și ține pînă la orele 3 sau 4 după amiază. Spre sfîrșitul săptămîinii, ziua de muncă se mărește. În majoritatea brutăriilor londoneze, ea durează fără întrerupere de joi ora 10 seara pînă sîmbătă noaptea. Durata medie de viață a acestor muncitori, care în cea mai mare parte se sting de oftică, este de 42 de ani.

În ceea ce privește panificația propriu-zisă, aceasta are loc mai ales în subsoluri neîncăpătoare, prost ventilate sau lipsite cu desăvârșire de ventilație. La aceasta se adaugă emanațiile pestilențiale ale canalelor de scurgere defectuoase, așa că și „piinea care fermentează absoarbe gazele nocive, care o înconjură din toate părțile”. Pînza de păianjen, gîndacii, șobolanii și șoarecii „se contopesc cu aluatul”.

„Cu cel mai mare dezgust — a spus d-l Tremenheere — am fost nevoit să trag concluzia că aluatul absoarbe aproape întotdeauna sudoarea și adesea secreții și mai pernicioase ale celor care-l frămîntă”.

Nici brutăriile de lux nu sînt lipsite de aceste aspecte respingătoare, care întrec însă orice închipuire în văgăunile unde se prepară piinea pentru săraci, unde se practică și mai în voie falsificarea piinii, adăugîndu-se în aluat argilă și făină de oase.

D-l Tremenheere propune să se emită legi mai severe împotriva falsificării piinii. El mai propune ca brutăriile să fie controlate de guvern, să se reducă ziua de muncă pentru „tineri” (adică pentru cei care nu au împlinit vîrsta de 18 ani) de la orele 5 dimineața pînă la orele 9 seara etc. El consideră însă foarte just că nu parlamentul, ci numai marea industrie pot înlătura inconvenientele care rezultă din însăși vechea metodă de panificație.

Și, într-adevăr, în unele locuri s-a și introdus mașina lui Stevens pentru frămîntat. O altă mașină de acest fel se află printre exponatele de la expoziția industrială. Dar ambele mașini mai lasă încă pe seama muncii manuale o bună parte din procesul de panificație. *D-rul Dauglish*, în schimb, a revoluționat întregul sistem de panificație. Din clipa în care făina părăsește hambarul și pînă cînd piinea intră în cuptor, ea nu trece prin nici o mîină omenească. *D-rul Dauglish* înlătură complet drojdia, realizînd procesul de fermentare prin folosirea acidului carbonic, și reduce întregul proces de panificație, inclusiv coptul, de la 8 ore la 30 de minute. Munca de noapte este eliminată cu totul. Folosirea bioxidului de carbon exclude orice posibilitate ca în aluat să se adauge produse falsificante. O mare economie se realizează datorită modului diferit de fermentație, și mai ales dacă mașina *d-rului Dauglish* este completată cu o invenție din America prin care bobul de grîu este decorticat fără ca să se distrugă, ca pînă acum, trei sferturi din membrana care conține gluten și care constituie, după părerea chimistului fran-

cez Mége Mouriès, partea cea mai nutritivă a bobului de grâu. D-rul Dauglish a făcut socoteala că, prin noul său procedeu de panificație, Anglia ar economisi anual făină în valoare de 8 000 000 l.st. O altă economie se realizează și la consumul de cărbune. Cheltuielile pentru cărbuni, inclusiv mașina cu aburi, se reduc de la 1 șiling la 3 pence de fiecare cuptor. Bioxidul de carbon preparat din cel mai bun acid sulfuric costă aproximativ 9 pence de fiecare sac de făină, în timp ce drojdia îi costă acum pe brutari mai bine de 1 șiling.

Nu de mult, la Dockhead Bermondsey, un cartier din Londra, s-a deschis o brutărie care a lucrat după metoda perfecționată a d-rului Dauglish, dar, din cauza poziției neavantajoase a localului, a fost repede închisă. În prezent, asemenea brutării sînt în funcțiune la Portsmouth, Dublin, Leeds, Bath, Coventry și, după cum se spune, ele merg bine. Manufactura deschisă de curînd la Islington (o suburbie a Londrei) sub supravegherea directă a d-rului Dauglish este destinată mai curînd să-i învețe pe muncitori procesul de panificație decît să servească pentru vînzarea pîinii. Pregătiri pentru introducerea pe scară largă a mașinilor în procesul de panificație se fac la brutăria municipală din Paris.

Extinderea generală a metodei d-rului Dauglish va transforma majoritatea actualilor meșteri-brutari englezi în simpli agenți ai cîtorva mari fabricanți de pîine. Pe viitor ei se vor ocupa cu vînzarea cu amănuntul, și nu cu fabricarea propriu-zisă a pîinii, ceea ce, de altfel, pentru majoritatea meșterilor-brutari nu va însemna o metamorfoză prea dureasă, dat fiind că, de fapt, de pe acum ei sînt niște simpli agenți ai marilor morari. Victoria producției mecanizate a pîinii va marca un moment de cotitură în istoria mării industrii, momentul cînd aceasta va lua cu asalt ungherele în care producția meșteșugărească medievală s-a baricadat cu atîta încăpăținare.

Scris de K. Marx
pe la sfîrșitul lunii octombrie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 299
din 30 octombrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Despre situația din America de Nord

Londra, 4 noiembrie 1862

Generalul Bragg, care comandă în Kentucky trupele celor din Sud — celelalte forțe armate ale Sudului aflate acolo sînt mai degrabă detașamente de francțirori —, a lansat, cu prilejul invaziei lui în acest stat de graniță, o proclamație care pune într-o lumină vie ultimele combinații de șah ale Confederației. Proclamația adresată de Bragg statelor din nord-vest prezintă succesul său în Kentucky ca un fapt împlinit și întrevede, evident, eventualitatea unei înaintări victorioase în Ohio, statul central al Nordului. În primul rînd, Bragg declară că Confederația este gata să garanteze libera navigație pe Mississippi și Ohio. Această garanție are un sens numai în măsura în care proprietarii de sclavi stăpînesc statele de graniță. La Richmond s-a pornit, prin urmare, de la premisa că invaziile simultane ale lui Lee în Maryland și ale lui Bragg în Kentucky vor asigura dintr-o lovitură stăpînirea asupra statelor de graniță. Bragg caută apoi să dovedească justetea cauzei Sudului, pentru că în lupta sa nu urmărește decît independența, dar că în rest este dornic de pace; tilcul propriu-zis, caracteristic al proclamației se desprinde din propunerea făcută statelor din nord-vest de a încheia o pace separată, din chemarea adresată lor de a se separa de Uniune și de a adera la Confederație, dat fiind că interesele economice ale Nord-vestului și Sudului ar coincide în aceeași măsură în care interesele Nord-vestului și cele ale Nord-estului se ciocnesc. După cum se vede, Sudul nici n-a apucat să intre în stăpînirea statelor de graniță, și a și început să divulge în mod oficial scopul pe care-l urmărea — restabilirea Uniunii fără statele Noii Anglii.

Dar așa cum a eșuat invazia în Maryland, așa a eșuat și cea în Kentucky: prima — în bătălia de la Antietam-Creek, a doua — în bătălia de la Perryville, lîngă Louisville.

Ca și acolo, confederații se aflau aici în ofensivă și au atacat avangarda armatei lui Buell. Victoria federaliștilor se datorește comandantului avangărzii, generalul McCook, care a ținut piept forțelor inamice, mult superioare din punct de vedere numeric, pînă cînd Buell a putut să-și arunce în luptă principalele sale forțe. Nu încapе nici o îndoială că înfrîngerea de la Perryville va avea ca urmare evacuarea Kentucky-ului de către confederați. Cel mai mare detașament de francitirori, format din cei mai fanatici adepți ai sistemului sclavagist aflați în Kentucky și condus de generalul Morgan, a fost zdrobit cam în același timp la Frankfort (între Louisville și Lexington). În sfîrșit, trebuie să adăugăm victoria hotărîtoare repurtată de Rosecrans la Corinth, care silește armata invadatoare învinsă de sub comanda generalului Bragg să se retragă în mare grabă.

Astfel, campania de mare anvergură și bine concepută din punct de vedere militar, întreprinsă de confederați într-un moment de conjunctură favorabilă, pentru a recuceri statele sclavagiste de graniță pe care le pierduseră, pare-se, a eșuat complet. Abstracție făcînd de rezultatele militare nemijlocite, aceste lupte contribuie și într-alt fel la înlăturarea dificultății principale. Importanța pe care statele sclavagiste propriu-zise o acordă statelor de graniță se explică, firește, prin existența elementului sclavagist în acestea din urmă, același element care impune guvernului Uniunii compromisuri diplomatice și constituționale în lupta ei împotriva sclaviei. Or, acest element este distrus în practică de însuși mersul războiului civil pe arena lui principală — statele de graniță. O mare parte din proprietarii de sclavi emigrează în permanență cu „black chattel” („vitele lor negre”) spre Sud, pentru a-și pune la adăpost avutul. După fiecare înfrîngere a confederațiilor, aceste emigrări sînt mai frecvente.

Unul dintre prietenii mei, un ofițer german * care a luptat sub steagul înstelat cînd în Missouri, cînd în Arkansas, cînd în Kentucky și Tennessee, îmi scrie că această emigrare amintește perfect de exodul din Irlanda în anii 1847—1848. În afară de aceasta, elementele cele mai active din rîndul proprietarilor de sclavi, pe de o parte, tineretul, pe de altă parte, conducătorii politici și militari părăsesc ei înșiși masa clasei lor și fie că organizează în propriul lor stat detașamente de francitirori care sînt nimicite ca atare, sau părăsesc

* — Joseph Weydemeyer. — *Nota red.*

locurile natale și intră fie în armata Confederației, fie în aparatul administrativ al acesteia. De aici rezultă : pe de o parte, scăderea masivă a contingentului de sclavi în statele de graniță, unde au fost în permanență expuși unor „encroachments” („asalturi”) ale muncii libere care-i concura, și pe de altă parte exodul părții mai active a proprietarilor de sclavi și al suitei lor de albi. În felul acesta rămâne numai o pătură de proprietari de sclavi „moderați”, care în curînd vor căuta cu aviditate să pună mîna pe arginții care le sînt oferiți de Washington pentru răscumpărarea „black chattel”-urilor lor, a căror valoare scade oricum de îndată ce piața din Sud este închisă pentru vînzarea acestora. Astfel, războiul însuși aduce rezolvarea problemei în măsura în care el transformă efectiv relațiile sociale în statele de graniță.

Pentru Sud, anotimpul cel mai favorabil pentru ducerea războiului a trecut acum ; pentru Nord, el începe tocmai, deoarece fluviile din țară devin iarăși navigabile, așa că poate fi din nou aplicată tactica combinării războiului terestru cu cel naval, care s-a dovedit a fi atît de eficace. Nordul a folosit în modul cel mai eficient răgazul pe care l-a avut. Cele zece cuirasate pentru fluviile din vest vor fi gata în curînd ; la acestea se mai adaugă un număr de două ori pe atîta de mare de semicuirasate pentru apele puțin adînci. În est, multe cuirasate noi au și părăsit șantierul naval, în timp ce altele mai sînt în curs de construire. Toate vor fi gata pînă la 1 ianuarie 1863. Ericson, inventatorul și constructorul vasului „Monitor”, conduce lucrările de construire a altor nouă vase de același tip. Patru dintre ele „plutesc” deja.

Armatele de pe Potomac, din Tennessee și Virginia, precum și din diferite puncte din sud, Norfolk, New Bern, Port Royal, Pensacola și New Orleans, primesc zilnic noi întăriri. Prima recrutare de 300 000 de oameni, anunțată de Lincoln în iulie, s-a efectuat în întregime și o parte dintre ei se și găsesc pe teatrul de acțiuni militare. Cea de-a doua recrutare de 300 000 de oameni pe un termen de nouă luni se efectuează treptat. În unele state, conscripția a fost înlocuită cu înrolarea de bunăvoie și n-a întîmpinat nicăieri greutăți serioase. Ignoranța și ura au încercat să prezinte conscripția ca pe un eveniment nemaipomenit în istoria Statelor Unite. Nimic mai greșit. În timpul războiului de independență și al celui de-al doilea război cu Anglia (1812—1815) a fost recrutat un mare număr de trupe ; același lucru s-a întîmplat

și în timpul diferitelor războaie mărunte cu indienii, fără ca aceasta să fi întâmpinat o opoziție serioasă.

Trebuie semnalat faptul ciudat că în cursul acestui an numărul persoanelor emigrate din Europa în Statele Unite este de aproximativ 100 000 și că jumătate din ei sînt irlandezi și englezi. La congresul lui „Association for the advancement of science” * care a avut loc recent în Anglia, la Cambridge, economistul Merivale s-a văzut nevoit să amintească compatrioților săi un fapt pe care „Times”, „Saturday Review”, „Morning Post”, „Morning Herald”, ca să nu mai vorbim de *dii minorum gentium* **, l-au dat cu desăvîrșire uitării, sau pe care ar vrea să-l șteargă din amintirea englezilor, și anume faptul că majoritatea populației excedentare din Anglia își găsește în Statele Unite o nouă patrie.

Scris de K. Marx
la 4 noiembrie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 309
din 10 noiembrie 1862

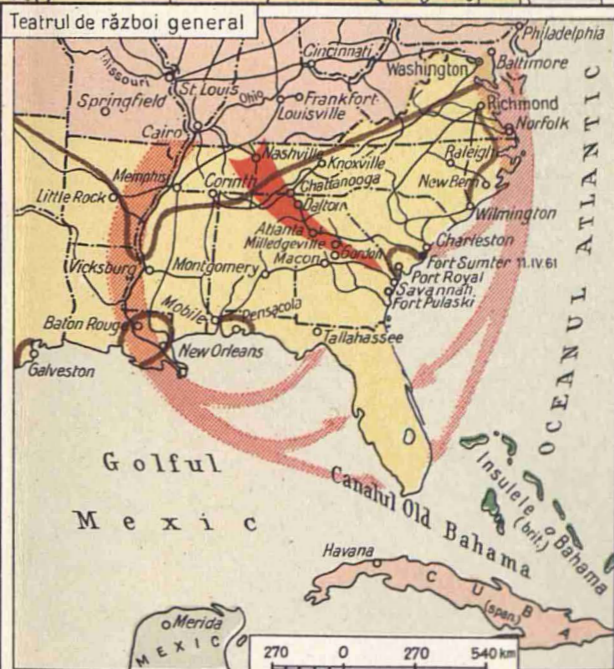
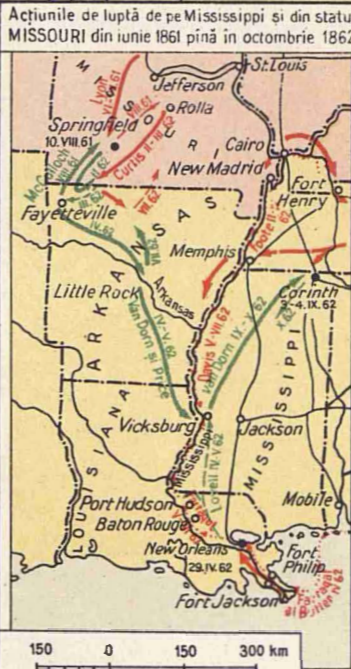
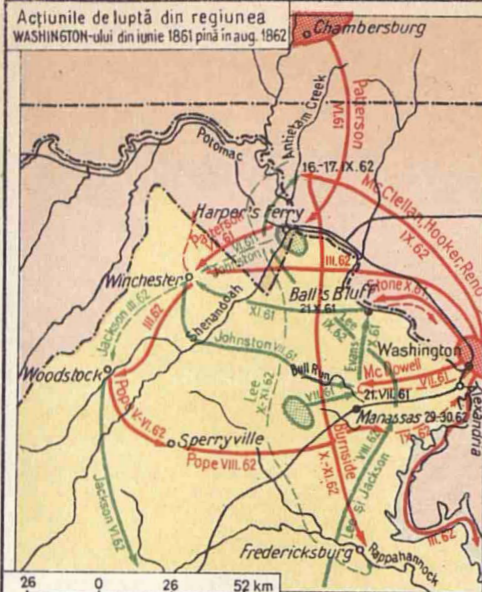
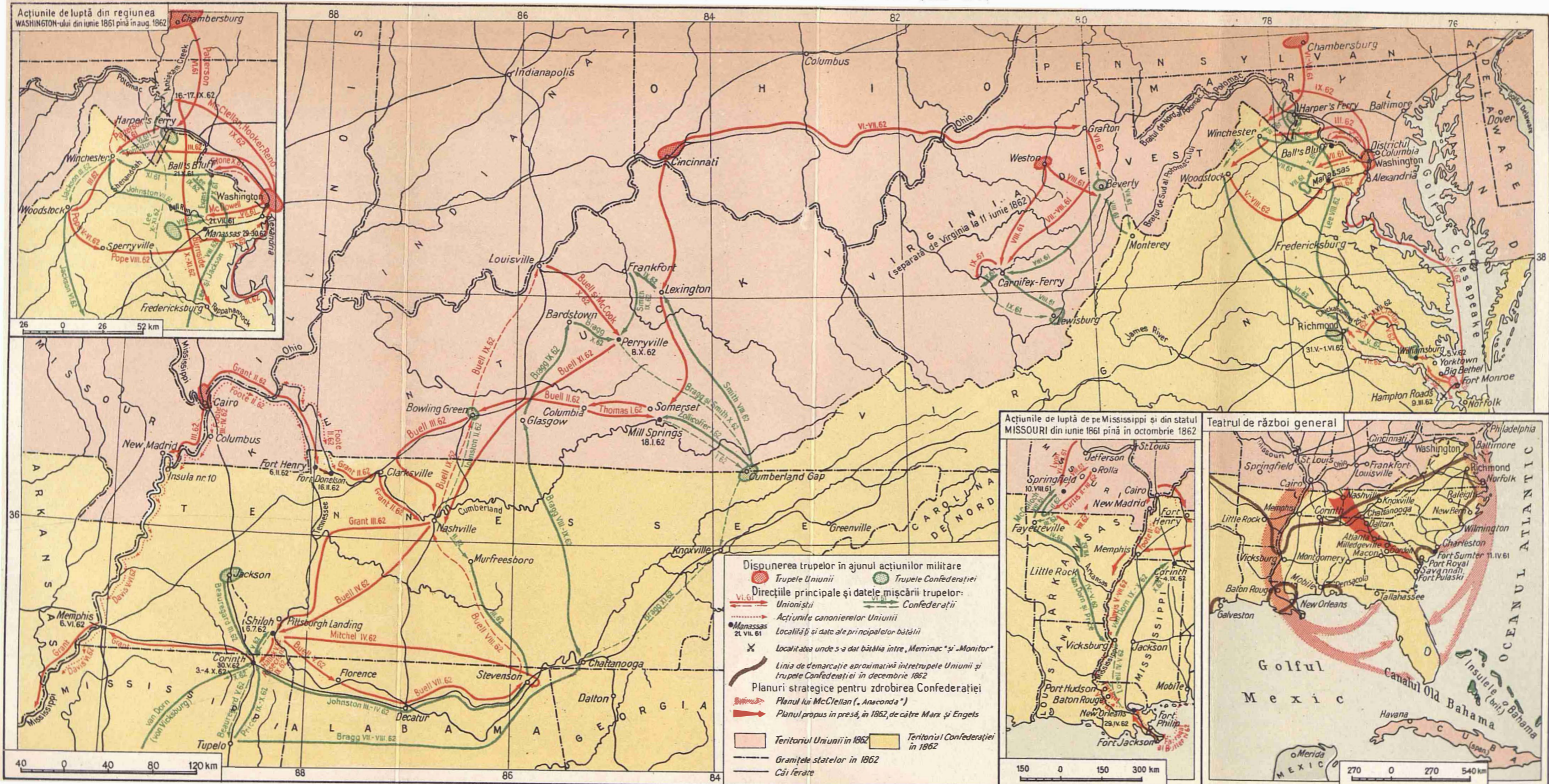
Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

---

* — „Asociația pentru progresul științei”. — *Nota trad.*

** textual — zei mai mici; în sens figurat în cazul de față — persoane mai puțin importante. — *Nota trad.*

Disponerea trupelor în ajunul acțiunilor militare
 ● Trupele Uniunii   ● Trupele Confederației

Direcțiile principale și datele mișcării trupelor:
 → Uniuniștii   ← Confederații

● Manassas 21.VII.61   ● Localități și date ale principalelor bătălii

✕ Localitatea unde s-a dat bătălia între „Merimac” și „Monitor”

— Linia de demarcație aproximativă între trupele Uniunii și trupele Confederației în decembrie 1862

Planuri strategice pentru zdrobirea Confederației
 → Planul lui McClellan („Anaconda”)   → Planul propus în presă, în 1862, de către Marx și Engels

■ Teritoriul Uniunii în 1862   ■ Teritoriul Confederației în 1862

— Granițele statelor în 1862
 — Căi ferate

40 0 40 80 120 km

150 0 150 300 km

270 0 270 540 km

Karl Marx

Simptome de dezagregare - a Confederației din sud

Presa engleză este mai „sudică” decât Sudul. În timp ce ea vede în Nord totul în negru, iar în țara „nigger”-ilor — totul în alb, în înseși statele sclavagiste nimeni nu se leagănă în iluzia „victoriilor triumfale” proslăvite de „Times”.

Toată presa din Sud deplînge înfrîngerea de la Corinth și îi acuză de „incapacitate și prezumțiozitate” pe generalii Price și Van Dorn³⁵³. „Mobile Advertiser” pomenește de un regiment — Regimentul 42 din Alabama — care, intrînd în luptă vineri cu un efectiv de 530 de oameni, sîmbătă număra 300 de oameni și duminică seara — numai 10 oameni. Ceilalți au fost uciși, luați prizonieri, au fost răniți sau au dispărut pe drum. Limbajul ziarelor din Virginia este identic.

„Este limpede — scrie „Richmond Whig” — că scopul nemijlocit al campaniei noastre pe Mississippi nu a fost atins”. „Ne temem — declară „Richmond Enquirer” — că această bătălie va avea o influență cît se poate de nefastă asupra campaniei noastre din vest”.

Faptul că Bragg a evacuat Kentucky-ul și înfrîngerea confederațiilor la Nashville (Tennessee)³⁵⁴ ne dovedesc că acest presentiment s-a adevărit.

Din aceeași sursă, ziarele din Virginia, Georgia și Alabama, deținem informații interesante în legătură cu conflictul care s-a iscat între guvernul central de la Richmond și diferite guverne ale statelor sclavagiste. Conflictul a fost provocat de ultima lege cu privire la înrolarea în armată, în care Congresul a extins obligativitatea serviciului militar mult peste limita vîrstei obișnuite. În Georgia a fost înrolat pe baza acestei legi un oarecare Levingood, iar la refuzul lui de a se prezenta, agentul Confederației J. P. Bruce l-a arestat. Levingood a făcut apel la tribunalul suprem al co-

mitatului Elbert (Georgia), care a dispus punerea imediată în libertate a arestatului. În foarte ampla motivare a deciziei sale, tribunalul spune printre altele :

„În preambulul constituției Confederației se specifică clar și răspicat că fiecare stat este suveran și independent. Ce sens ar mai avea să vorbim de suveranitatea și independența Georgiei dacă fiecare milițian poate fi scos cu forța de sub controlul comandantului său suprem ? Dacă Congresul de la Richmond poate să emită o lege cu privire la înrolarea în armată care prevede unele excepții, ce-l oprește atunci să emită o lege cu privire la înrolarea în armată fără nici o excepție, potrivit căreia ar urma să fie înrolați în armată guvernatorul, corpul legislativ, magistratura, punindu-se capăt întregii administrații de stat ?... Din aceste motive și dintr-o serie de alte motive, tribunalul dispune și hotărăște că legea Congresului cu privire la înrolarea în armată este nulă și neavenită și că nu are nici o valabilitate legală...”

Statul Georgia a interzis astfel înrolarea în armată pe teritoriul său, iar guvernul Confederației nu a cutezat să anuleze această interdicție.

Fricțiuni asemănătoare au loc în Virginia între „statul separatist” și „uniunea statelor separatiste”. Motivul disensiunilor îl constituie refuzul guvernului de a acorda agenților d-lui Jefferson Davis dreptul de a-i mobiliza pe milițienii din Virginia și de a-i înrola în armata Confederației. Cu acest prilej a avut loc un violent schimb de scrisori între ministrul de război și generalul J. B. Floyd, individul faimos care, în calitatea sa de ministru de război al Uniunii în timpul președinției lui Buchanan, a pregătit desprinderea statelor din sud și, în același timp, „a desprins” din vistieria statului o parte considerabilă care a ajuns în propriul său geamantan. Acest șef al secesioniștilor, cunoscut în Nord sub porecla de „Floyd, the thief” („Floyd hoțul”), își arogă acum rolul de apărător al drepturilor Virginiei împotriva Confederației. În legătură cu corespondența dintre Floyd și ministrul de război, „Richmond Examiner” remarcă printre altele :

„Această corespondență ilustrează în mod pregnant rezistența și ostilitatea pe care statul nostru” (Virginia) „și armata lui le întâmpină din partea acelor care abuzează de puterea Confederației la Richmond. Virginia este împovărată cu nesfârșite impozite. Dar totul are o limită și statul nu va mai tolera mult timp nedreptățile... Virginia a furnizat aproape toate armele, toată muniția și echipamentul militar, datorită cărora au fost câștigate bătăliile de la Bethel și Manassas. Virginia a pus la dispoziția Confederației din propriile sale depozite de arme și arsenale 73 000 de puști și muschete, 233 de piese de artilerie și o minunată fabrică de arme. Toți bărbații din Virginia apți pentru serviciul militar se

află, fără nici o excepție, în serviciul Confederației. Virginia a fost nevoită să gonească cu propriile ei forțe pe inamic de la granița ei de vest, de aceea cum să nu te revolte faptul că creaturile din guvernul Confederației îndrăznesc acum să-și bată joc de acest stat?”

În Texas, trimiterea, în repetate rânduri, spre est a populației adulte de sex bărbătesc a trezit, de asemenea, opoziție față de Confederație. La 30 septembrie, d-l Oldham, reprezentantul Texasului, a prezentat în Congresul de la Richmond următorul protest :

„Pentru expediția aventurieră din Subley au fost trimiși la moarte pe șesurile aride ale New Mexicoului 3500 de soldați din trupele de elită ale Texasului. Și care a fost rezultatul ? Dușmanul și-a concentrat forțele la granițele noastre, pe care le va trece la iarnă. Ați scos din Texas cele mai bune trupe și le-ați dus la est de Mississippi, le-ați tirit în Virginia, le-ați folosit în punctele cele mai periculoase, unde au fost decimate. Trei sferturi din efectivul fiecărui regiment din Texas zace în mormînt sau a fost concediat din armată din cauză de boală. Dacă acest guvern va continua să tot apeleze în același fel la bărbații ați de luptă din Texas pentru a completa efectivul acelor regimente, atunci Texasul va fi ruinat, iremediabil ruinat. Este nejust și nechibzuit. Mandatarii mei trebuie să-și apere familiile, proprietatea și patria. În numele lor protestez împotriva faptului că bărbații de la vest de Mississippi sînt duși spre est, lăsîndu-se astfel patria descoperită în fața invaziilor dușmanului din nord, est, vest și sud’.

Din cele relatate mai sus, luate chiar din ziarele din Sud, se desprind două concluzii. Eforturile desperate ale guvernului Confederației de a completa rîndurile armatei au întrecut măsura. Resursele militare seacă. În al doilea rînd, și aceasta este hotărîtor, doctrina despre „state rights” („suveranitatea statelor separatiste”), cu ajutorul căreia uzurpatorii din Richmond vor să dea secesiunii un colorit constituțional, a și început să se întoarcă împotriva lor înșiși. D-l Jefferson Davis n-a prea reușit „să facă din Sud o națiune”, cum trîmbița admiratorul său englez Gladstone ³⁵⁵.

Scris de K. Marx
la 7 noiembrie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 313
din 14 noiembrie 1862

Se tipărește după textul
publicat în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Rezultatul alegerilor din statele din Nord

Alegerile constituie de fapt o înfrângere pentru guvernul de la Washington³⁵⁶. Vechii lideri ai partidului democrat au folosit cu abilitate nemulțumirea provocată de greșelile făcute în domeniul financiar și de gafele comise în domeniul militar, și nu încapă nici o îndoială că statul New York, care se află oficial în mâinile Seymourilor, Woodilor și Bennettilor, poate deveni centrul unor intrigi periculoase. Pe de altă parte însă nu trebuie exagerată importanța practică a acestei reacții. Actuala Cameră republicană a reprezentanților continuă să-și țină ședințele, și succesorii ei, aleși acum, îi vor lua locul abia în decembrie 1863. Prin urmare, alegerile, în măsura în care privesc Congresul de la Washington, sînt deocamdată o simplă demonstrație. Alegeri de guvernatori au avut loc doar în statul New York. Partidul republican se află, așadar, în continuare în fruntea diferitor state. Victoriile în alegeri raportate de republicani în Massachusetts, Iowa, Illinois și Michigan au compensat într-o oarecare măsură pierderile suferite în New York, Pennsylvania, Ohio și Indiana.

Făcînd o analiză mai minuțioasă a succeselor raportate de partidul „democrat”, ajungem la un rezultat cu totul diferit de cel trîmbițat în ziarele engleze. Orașul New York, cu numeroasele lui elemente provenind din drojdia societății irlandeze, oraș care pînă în ultimul timp a participat activ la comerțul cu sclavi și care este sediul pieței financiare americane și reședința deținătorilor de ipoteci asupra plantațiilor din Sud, a fost dintotdeauna net „democrat”, la fel cum Liverpoolul este și astăzi toryst. Și de astă dată, *districtele rurale* ale statului New York au votat, ca de la 1856 încoace, cu republicanii, dar fără entuziasmul din 1860. De altfel, mare parte dintre bărbații cu drept de vot se află pe

front. Totalizînd districtele urbane și cele rurale, vedem că majoritatea obținută de democrați în statul New York este de numai 8 000—10 000 de voturi.

În Pennsylvania, care a oscilat mult timp între whigi ³⁵⁷ și democrați, iar apoi între democrați și republicani, majoritatea democrată constă numai din 3 500 de voturi, în Indiana ea este și mai redusă, iar în Ohio, unde întru-nește 8 000 de voturi, liderii democraților, simpatizanți notorii ai Sudului, ca de pildă faimosul Vallandigham, și-au pierdut totuși locurile în Congres. Pentru irlandezi, negrii sînt niște concurenți periculoși. Destoinicii fermieri din Indiana și Ohio îi urăsc în primul rînd pe proprietarii de sclavi și în al doilea rînd pe negri. În ochii lor, negrii reprezintă simbolul sclaviei și al înjosirii clasei muncitoare, iar presa democraților îi amenință zi de zi că teritoriile statelor lor vor fi inundate de „niggers” *. La aceasta se adăuga și nemulțumirea provocată de felul lamentabil de ducere a acțiunilor militare în Virginia, manifestată îndeosebi în statele care au furnizat cele mai multe contingente de voluntari.

Dar nu acesta este esențialul. În timpul alegerii lui Lincoln (1860) nu exista nici războiul civil și nici problema eliberării negrilor nu era încă la ordinea zilei. Partidul republican, pe atunci complet separat de partidul aboliționistilor, nu urmărea în 1860 prin votul lui în alegeri alt scop decît să-și exprime protestul împotriva extinderii sclaviei în teritorii, dar proclama, totodată, neamestecul în ceea ce privește această instituție în statele unde sclavia exista deja în mod legal. Dacă Lincoln și-ar fi ales ca lozincă de luptă *eliberarea sclavilor*, el ar fi căzut atunci, fără doar și poate, în alegeri. O asemenea idee era respinsă cu hotărîre.

Cu totul altfel s-au prezentat lucrurile la alegerile care au avut loc recent. Republicanii au făcut cauză comună cu aboliționistii. Ei s-au pronunțat cu îndrăzneală pentru eliberarea imediată a sclavilor, fie de dragul acestora, fie ca mijloc pentru a pune capăt rebeliunii. Ținînd seama de această împrejurare, este deopotrivă de uimitor faptul că în Michigan, Illinois, Massachusetts, Iowa și Delaware guvernul a întrunit majoritatea voturilor, iar în statele New York, Ohio și Pennsylvania, deși a rămas în minoritate, a întrunit un număr considerabil de voturi. Înainte de război, un asemenea rezultat ar fi fost imposibil chiar și în Massa-

* — negri. — *Nota trad.*

chusetts. Nu este nevoie decît de o atitudine fermă din partea guvernului și a Congresului, care urmează să se întrunească luna viitoare, pentru ca aboliționistii, care acum se identifică cu republicanii, să obțină pretutindeni o preponderență, atît morală cît și numerică. Tendințele intervenționiste ale lui Ludovic Bonaparte³⁵⁸ întăresc poziția lor „externă”. Singurul pericol îl constituie menținerea în posturile lor a unor generali de teapa lui McClellan, care, abstracție făcînd de incapacitatea lor, sînt proslavery men * notorii.

Scris de K. Marx
la 18 noiembrie 1862
Publicat în „Die Presse” nr. 321
din 23 noiembrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

---

* — apărători ai sclaviei. — *Nota trad.*

Karl Marx

Destituirea lui McClellan

Destituirea lui McClellan! — iată răspunsul lui Lincoln la victoria în alegeri a democraților.

Ziarele democraților declaraseră cu toată certitudinea că alegerea lui *Seymour* ca guvernator al statului New York va atrage imediat după sine anularea *proclamației* în care Lincoln declară că de la 1 ianuarie 1863 sclavia a fost desființată pe teritoriul secesionist. Dar nici n-a apucat bine să se usuce cerneala tipografică de pe profețiile lor, că iubitul lor general — iubit pentru că „o înfrângere zdrobitoare îi inspira tot atita teamă ca și o victorie decisivă” — a fost destituit din postul de comandant și nevoit să se retragă în viața particulară.

Cititorii își amintesc că, la această *proclamație* a lui Lincoln, McClellan a răspuns cu o *contraproclamație*, cu un ordin de zi către armata sa, în care, deși îi interzicea orice luare de atitudine împotriva măsurii președintelui, strecura, totodată, cuvintele fatale: „Este de datoria cetățenilor să folosească urna electorală pentru a îndrepta greșelile guvernului, sau pentru a judeca acțiunile acestuia”. McClellan, comandantul principalei armate a Statelor Unite, a făcut deci apel la alegerile iminente împotriva președintelui. El a aruncat în balanță autoritatea care i-o conferă poziția sa înaltă. Abstracție făcînd de un pronunțament în stil spaniol, el nu-și putea manifesta mai flagrant ostilitatea sa față de politica președintelui. De aceea, după victoria în alegeri a democraților, lui Lincoln nu i-a rămas decît alternativa: să se coboare el însuși la rolul de unealtă a proslavagistului partid al compromisului, sau să-i răpească acestuia punctul de sprijin din armată, îndepărtîndu-l pe McClellan.

Destituirea în acest moment a lui McClellan constituie, prin urmare, o demonstrație politică. Ea devenise, de altfel, inevitabilă. *Halleck*, Commander in chief*, într-un raport adresat ministrului de război l-a acuzat pe McClellan de ne-supunere directă. Scurt timp după înfringerea confederaților în Maryland, la 6 octombrie, Halleck a ordonat să se treacă Potomacul tocmai pentru că nivelul scăzut al apei — atît al Potomacului cît și al afluenților lui — crea în acel moment condiții favorabile pentru întreprinderea unor acțiuni militare. În pofida acestui ordin, McClellan a rămas pe loc, pretextînd că armata sa nu poate porni la drum din lipsă de provizii. În raportul sus-menționat, Halleck dovedește că era vorba de un simplu subterfugiu, deoarece armata de la est se bucura, în ceea ce privește proviziile, de privilegiu mari în comparație cu armata de la vest și că putea fi aprovizionată cu cele necesare tot atît de bine la sud ca și la nord de Potomac. Acest raport al lui Halleck era însoțit de un al doilea raport, în care comisia instituită pentru a cerceta împrejurările în care arsenalul Harpers Ferry³⁵⁹ a fost predat confederaților îl acuză pe McClellan că pentru despresurarea arsenalului ar fi concentrat cu o încetineală inexplicabilă trupele unioniste aflate în apropierea acestui arsenal, dispunînd ca ele să parcurgă numai 6 mile engleze pe zi (aproximativ 1½ mile germane). Ambele rapoarte — raportul lui Halleck și raportul comisiei — se aflau în mîna președintelui înainte de victoria în alegeri a democraților.

Despre McClellan în calitatea lui de comandant de oști s-a vorbit de atîtea ori în paginile ziarului nostru**, încît este suficient să amintim aici că el încerca să substituie rezolvarea tactică printr-o învăluire strategică și era neobosit în căutarea unor înalte considerente de artă militară care să-l împiedice fie să folosească victoriile, fie să preîntîmpine înfrîngerile. Scurta campanie din Maryland l-a înconjurat cu un nimb fals. În legătură cu aceasta trebuie menționat că el a primit directivele generale cu privire la ofensivă, de la generalul *Halleck*, care a întocmit și planul primei campanii din Kentucky, și că victoria de pe cîmpul de luptă a unioniștilor s-a datorat exclusiv vitejiei comandant-

* — comandantul suprem. — *Nota trad.*

** Vezi volumul de față, pag. 498—501, 527—531, 549—552 și 556—559. — *Nota red.*

șilor subalterni, îndeosebi generalului *Reno*, căzut în luptă, și generalului *Hooker*, care nu s-a restabilit încă complet de pe urma rănilor primite. Napoleon a scris cîndva fratelui său *Joseph* că pericolul pe cîmpul de luptă este pretutindeni același și că el se abate fără greș asupra capului tău tocmai cînd încerci să-l eviți. Se pare că McClellan s-a pătruns de această axiomă, dar fără a trage concluzia practică pe care Napoleon voia s-o sugereze fratelui său. În tot cursul carierei sale militare, McClellan nu s-a aflat *niciodată* pe cîmpul de luptă, nu s-a avîntat *niciodată* în foc — o particularitate pe care generalul *Kearny* o subliniază într-o scrisoare publicată de fratele său după ce *Kearny* a căzut într-una din bătăliile din fața Washingtonului, comandate de *Pope*.

McClellan s-a priceput să-și ascundă mediocritatea sub masca seriozității reținute, a limbajului laconic și a rezervei pline de demnitate. Înseși lipsurile sale i-au asigurat încrederea de nezdruncinat a partidului democrat din Nord, ca și „aprecierea loială” a secesioniștilor. El și-a cîștigat numeroși adepți printre ofițerii superiori din armata sa datorită faptului că a creat un stat-major de proporții încă nemaipomenite în analele istoriei militare. Rivalitatea unei părți a ofițerilor mai vechi din fosta armată unională, care își făcuseră studiile la Academia din West Point, față de proaspeții „generali civili” și simpatia lor ascunsă față de „camarazii” din tabăra dușmană și-au găsit un sprijin în McClellan. În ceea ce-i privește pe soldați, aceștia cunoșteau calitățile sale militare numai din auzite, dar îi atribuiau lui toate meritele intendenței și elogiau amabilitatea lui reținută. Dintre toate calitățile indispensabile pentru un comandant de oști, McClellan poseda una singură — priceperea de a-și asigura popularitatea în rîndurile armatei.

Urmașul lui McClellan, *Burnside*, este prea puțin cunoscut pentru ca să putem face o apreciere asupra lui. El face parte din partidul republican. În schimb, *Hooker*, căruia i s-a predat comanda supremă a corpului de armată aflat sub comanda directă a lui McClellan, este incontestabil unul dintre cei mai destoinici luptători ai Uniunii. Lui „*Fighting Joe*” („*Joe luptătorul*”), cum este poreclit în armată, i se datoresc în cea mai mare parte victoriile repurtate în *Maryland*. El este *abolitionist*.

Aceleași ziare americane care ne-au adus știrea despre destituirea lui McClellan comunică și declarațiile lui Lincoln, din care rezultă că el este ferm hotărît să nu se abată nici cu o iotă de la proclamația sa.

„Lincoln — remarcă, pe bună dreptate, „Morning Star” — a dovedit lumii întregi că este un om domol, dar de caracter, care acționează cu o extraordinară prudență, în schimb însă nu dă niciodată îndărăt. Fiecare pas pe care l-a făcut în activitatea sa prezidențială a fost just și, odată adoptat, l-a înfăptuit în mod neabătut. Pornind de la hotărîrea de a lichida sclavia în teritorii, el a ajuns, în cele din urmă, la scopul final al tuturor «mişcărilor antisclavagiste», la extirparea acestei monstruoziități de pe întreg pămîntul Uniunii, și chiar acum îi revine marele merit de a fi absolvit Uniunea de orice răspundere pentru faptul că sclavia continuă să existe”.

Scris de K. Marx
la 24 noiembrie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 327
din 29 noiembrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Neutralitatea engleză. — Despre situația din statele din Sud

Londra, 29 noiembrie 1862

Nici nu s-au terminat încă tratativele dintre guvernul englez și guvernul de la Washington în legătură cu vasul corsar „Alabama”³⁶⁰, și au și început alte tratative în legătură cu echiparea unor noi vase de război ale confederațiilor în porturile engleze. Profesorul *Francis W. Newman*, unul dintre teoreticienii radicalismului englez, publică astăzi în „Morning Star” o scrisoare în care se spune printre altele:

„După ce consulul american de la Liverpool s-a încredințat la un jurist englez că echiparea vasului «Alabama» constituie un act ilegal, el a trimis o notă oficială lordului John Russell. Atunci au fost consultați juriștii coroanei, care, de asemenea, au declarat că echiparea vasului «Alabama» este un act ilegal; cercetările s-au târăgănat însă atât de mult, încât corsarul a folosit prilejul ca să dea bir cu fugiții. În momentul de față, o flotă formată din vase mai mult sau mai puțin cuirasate stă gata pregătită la Liverpool pentru a străpunge cu forța blocada americană. În afară de aceasta, un convoi de vase-corsar este pe punctul de a urma vasul «Alabama» pe căile necinstite pe care s-a angajat. Oare guvernul nostru va închide și de astă dată ochii și-i va lăsa să plece nestingheriți pe acești succesori ai «Alabamei»? Mă tem că da. În discursul pe care l-a rostit la Newcastle, d-l *Gladstone* a spus că este informat că președintele rebelilor, căruia i-a ridicat osanale, va dispune în curînd de o flotă proprie. Făcea oare aluzie la flota construită de prietenii acestuia din Liverpool?... Lordul Palmerston și Russell, ca și toryi de altfel, nutresc împotriva republicanismului o ură care trece peste orice considerente și ezitări, în timp ce d-l Gladstone, poate viitorul prim-ministru, declară deschis că este admiratorul uzurpatorilor sperjuri, care s-au legat să eternizeze și să răspîndească sclavia”.

Dintre ziarele americane care ne-au parvenit azi, „Richmond Examiner”, organul confederațiilor, este, fără îndoială, cel mai interesant. El cuprinde un amplu articol cu privire la situația creată, din care redau mai jos, în rezumat, esențialul:

„Creșterea bruscă și extraordinară a forțelor maritime inamice oferă o perspectivă sumbră. Acest gen de armă a luat asemenea proporții, încît în multe privințe ni se pare mai periculoasă decît forțele terestre ale inamicului, Yankeeii dispun acum de o flotă de război care numără cu 200 de vase mai mult ca înainte de izbucnirea războiului. S-au făcut mari pregătiri pentru acțiunile navale care urmează să fie întreprinse în timpul iernii viitoare și, în afară de vasele gata pregătite pentru luptă, se mai află în curs de construcție încă aproximativ 50 de cuirasate. Avem toate motivele să credem că flota yankeilor care va ataca la iarnă țărmurile noastre este absolut superioară predecesoarelor ei în ceea ce privește armamentul și construcția vaselor. Scopurile iminentelor expediții sînt de cea mai mare importanță. Este vorba de cucerirea ultimelor noastre porturi maritime, de desăvîrșirea blocadei, în sfîrșit, de crearea unor baze de unde să poată invada districtele din Sud, pentru ca de acolo să traducă în viață, la începutul anului viitor, legea cu privire la eliberarea negrilor. Ar fi o nerozie să negăm avantajele care ar decurge pentru inamicul nostru din cucerirea ultimelor noastre porturi maritime, sau să trecem cu ușurință peste o asemenea nenorocire, mîngîindu-ne cu gîndul că și în acest caz îl mai putem zdrobi pe inamic pe cîmpul de luptă din interior. De îndată ce el va fi stăpîn pe orașele Charleston, Savannah și Mobile, blocada va fi atît de riguroasă cum nu ne-o putem închipui, în pofida tuturor suferințelor noastre de pînă acum. Ar trebui să renunțăm la gîndul de a construi o flotă pe această parte a Oceanului Atlantic și să ne supunem din nou umilinței de a preda inamicului vasele noastre, sau de a le distruge cu propriile noastre mîini. Întinsa noastră rețea de căi ferate din statele producătoare de bumbac ar fi în mai mare sau mai mică măsură străpunsă și am face prea tîrziu constatarea că războiul terestru, în care s-au pus speranțe atît de mari, ar trebui continuat în împrejurări care ar face imposibilă întreținerea, aprovizionarea și concentrarea unor armate mari. Aceste urmări nefaste ale cuceririi porturilor noastre maritime pălesc, totuși, în fața unei primejdii cu mult mai mari, și anume în fața primejdiei celei mai mari a acestui război — ocuparea unor puncte de pe teritoriul statelor producătoare de bumbac, de unde inamicul și-ar putea pune în aplicare planul său de eliberare a sclavilor. Se depun, desigur, mari eforturi pentru a se asigura reușita acestei măsuri, care le stă atît la inimă aboliționistilor, și pentru a exclude posibilitatea ca spiritul de revanșă înmagazinat de d-l Lincoln pînă la 1 ianuarie să nu se reducă la explozia inofensivă a unei petarde. Eforturile inamicului sînt îndreptate acum împotriva punctelor celor mai vulnerabile ale pozițiilor noastre; ei vor să otrăvească însăși inima Sudului... Prezicerea unor viitoare nenorociri sună neplăcut în urechile masei, care crede orbește în guvern și ia fanfaronada drept patriotism... Nu susținem că *Charleston*, *Savannah* și *Mobile* nu sînt pregătite pentru apărare. În sud există, fi-rește, o droaie de autorități în materie de probleme militare care consideră că aceste porturi sînt mai inexpugnabile decît Gibraltarul; dar militarii și megafoanele lor au imbrobodit prea adesea poporul nostru cu asigurări mincinoase... Am mai auzit asemenea tirade și în legătură cu New Orleansul. Potrivit celor relatate, lucrările de fortificație ale acestui oraș întreceau pe cele construite la Tir împotriva lui Alexandru. Cu toate acestea, populația New Orleansului s-a trezit într-o bună dimineată cu steagul inamic fluturînd în port... Capacitatea de apărare a porturilor noastre este un secret al cercurilor oficiale. Dar semnele care s-au vădit în ultimul timp nu sînt consolatoare. Acum cîteva săptămîni, *Galveston* a căzut aproape fără luptă în mîna inamicului. Ziarelor locale li s-a in-

terzis să scrie despre mijloacele de apărare ale acestui oraș. De altfel, nici un strigăt de ajutor nu a ajuns pînă la urechea insensibilă a guvernului. Poporul nu s-a agitat. I s-a cerut în numele patriotismului său să rămînă impasibil, să aibă încredere în conducători și să se supună legilor providenței. Rezultatul a fost că inamicul a mai pus mina pe un trofeu. ...Metoda de a acoperi toate problemele militare cu un văl misterios a dăunat mult Sudului. Poate că a redus la tăcere critica și a camuflat greșelile guvernului. Dar nu l-a indus în eroare pe inamic. Se pare că el este întotdeauna perfect informat asupra felului în care se prezintă lucrările noastre de fortificație, în timp ce poporul nostru află despre slăbiciunile lor abia atunci cînd ele cad în mina yankeilor”.

Scris de K. Marx
la 29 noiembrie 1862

Publicat în „Die Presse” nr. 332
din 4 decembrie 1862

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

Scrisoare adresată redacției ziarului
„Berliner Reform“

Către redacția ziarului „Berliner Reform“

Cele relatate în nr. 83 al ziarului dv.³⁶¹ cu privire la perioada șederii mele la Berlin în 1861 au „un singur cusur“, și anume de a fi o pură născocire. Aceasta pentru a pune lucrurile la punct.

Karl Marx

Londra, 13 aprilie 1863

Publicată în „Berliner Reform“ nr. 89
din 17 aprilie 1863

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

An der Redaction des „Berliner Reform“

in Nr. 83 Ihre kleine „gütliche Absicht“ mit meinem ~~ersten~~ Briefwechsel so
datirt: 27. 11. 1862. Ich danke Sie für „meine Danklosheit“, dass Sie ~~mir~~ ^{mir: dies ist}
in der „Mittelzeit“ ~~eingesandt~~ ^{eingesandt} dass Sie ~~mir~~ ^{mir: dies ist} ~~die~~ ^{die} ~~gütliche~~ ^{gütliche} ~~Absicht~~ ^{Absicht}
London, 13 April, 1863. Karl Marx

Scrisoarea adresată de K. Marx redacției ziarului
„Berliner Reform“

Karl Marx

Apelul Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra cu privire la Polonia ³⁶²

Octombrie 1863

Asociația culturală a muncitorilor germani de la Londra, de comun acord cu un reprezentant al guvernului național polonez ³⁶³, a însărcinat subsemnatul comitet să organizeze o colectă pentru Polonia printre muncitorii germani din Anglia, Germania, Elveția și Statele Unite. Dacă din punct de vedere material sprijinul dat pe această cale polonezilor nu este prea însemnat, în schimb, din punct de vedere moral el are o mare importanță.

Problema poloneză este problema germană. Fără o Polonie independentă nu poate exista nici o Germanie independentă și unită, nu poate fi eliberată Germania de sub suzeranitatea Rusiei, care datează din timpul primei împărțiri a Poloniei ³⁶⁴. Aristocrația germană l-a recunoscut tacit încă de mult pe țar, în secret, drept suveranul suprem al țării. Burghesia germană privește mută, cu apatie și indiferență, cum este masacrat poporul erou, singurul care mai apără Germania de o invazie moscovită. O parte a burgheziei își dă seama de primejdie, dar este gata să sacrifice interesele întregii Germanii de dragul intereselor diferitelor state germane, a căror existență este condiționată de fărâmițarea Germaniei și de menținerea hegemoniei rusești. O altă parte a burgheziei privește autocrația din est, ca și regimul bonapartist din vest, ca piloane necesare ale *ordinii*. În sfârșit, o a treia parte este în așa măsură preocupată de goana după bani, încît a pierdut orice urmă de înțelegere a marilor evenimente istorice și de sesizare a conexiunii dintre ele. Prin demonstrația ei zgomotoasă în favoarea Poloniei ³⁶⁵, burghezia germană din 1831 și 1832 a silit cel puțin Bundestagul să treacă la măsuri energice. În zilele noastre, cei mai fervenți adversari ai Poloniei și, prin urmare, cele mai utile unelte ale Rusiei sînt corifeii liberali ai așa-numitei *Uniuni naționale* ³⁶⁶. Oricine poate să

aprecieze în ce măsură aceste sentimente rusofile liberale au vreo legătură cu *virturile prusiene*.

În acest moment funest, datoria clasei muncitoare din Germania față de Polonia, față de străinătate și față de propria ei onoare este de a protesta cu vehemență împotriva trădării săvârșite de Germania față de Polonia, care este, în același timp, și o trădare față de ea însăși și față de Europa. *Restaurarea Poloniei* — iată ce trebuie înscris cu litere de foc pe steagul clasei muncitoare germane după ce liberalismul burghez a șters această lozincă glorioasă de pe steagul lui. Clasa muncitoare din Anglia și-a câștigat o glorie nepieritoare în istorie prin faptul că a zădărnicit, cu ajutorul unor mitinguri de masă entuziaste, repetatele încercări ale claselor dominante de a organiza o intervenție în favoarea proprietarilor de sclavi americani, cu toate că continuarea războiului civil din America a impus unui milion de muncitori englezi cele mai grele suferințe și privațiuni.

Dacă măsurile polițienești nu permit clasei muncitoare din Germania să organizeze demonstrații de asemenea proporții în apărarea Poloniei, ele nu o silesc nicidecum să fie înfierată, din cauza impasibilității și mutismului ei, în ochii întregii lumi ca complice a trădării.

Subsemnatul comitet roagă să se trimită sumele subscrise d-lui *Bolleter*, proprietarul sediului Asociației din Nassau Street nr. 2, Soho, Londra. Acești bani vor fi folosiți sub controlul Asociației, care va da socoteala în mod public cum i-a minuit de îndată ce scopul urmărit de această colectivă va permite acest lucru.

*Bolleter, Berger, Eccarius, Krüger,
Lessner, Limburg, Linden, Matzrath,
Tatschky, Troups, Wolff*

Scris de K. Marx
pe la sfârșitul lunii octombrie 1863

Publicat sub formă de manifest
la Londra în noiembrie 1863

Se tipărește după textul
manifestului

Tradus din limba germană

Aceste date nu cuprind cîteva batalioane de linie și de rezervă care au fost trimise în Schleswig în primele zile ale lunii februarie, în privința cărora n-au putut fi culese date.

Austriecii au trimis pe teatrul de război Corpul 6, format din următoarele trupe :

Brigada generalului Gondrecourt:	Batalioane
Regimentul de infanterie Regele Prusiei	3
” ” ” Baronul Martini	3
Batalionul de vînători nr. 18	1
Brigada generalului Nostitz:	
Regimentul de infanterie Regele Belgiei	3
” ” ” Marele Duce de Hessen	3
Batalionul de vînători nr. 9	1
Brigada generalului Thomas:	
Regimentul de infanterie Conte de Coronini	3
” ” ” Prințul Holstein	3
Un batalion de vînători, numărul nu e indicat	1
Brigada generalului Dormus:	
Două regimente de infanterie și un batalion de vînători, numărul și numele nu sînt indicate	7
Total batalioane	28
sau, socotind 800 de oameni de batalion (o cifră cam exagerată pentru actuala organizare a armatei austri- ece)	22 400 de oameni
Cavaleria, aproximativ	2 000 ” ”
Artileria, aproximativ	2 600 ” ”
Total, aproximativ	27 000 de oameni

Prusienii au trimis următoarele unități:

1. Corpul de armată combinat al prințului Frederic Carol:

Divizia a șasea:	Batalioane
brigada a 11-a, regimentele 20 și 60	6
brigada a 12-a, regimentele 24 și 64	6
în afară de acestea, Regimentul 35 infanterie ușoară	3
Divizia a treisprezecea:	Batalioane
brigada a 25-a, regimentele 13 și 53	6
brigada a 26-a, regimentele 15 și 55	6
batalionul 7 vînători	1

2. Divizia de gardă a generalului Mülbe:	Batalioane
brigada 1, regimentele de infanterie de gardă 3 și 4	6
brigada a 2-a, regimentele de grenadieri de gardă 3 și 4.....	6
Vinătorii de gardă	1
Total	41
sau, socotind 800 de oameni de batalion	32 800 de oameni
Cavaleria	3 000 „ „
Artileria	3 000 „ „
	38 800 „ „
Austriecii	27 000 „ „
Întreaga armată aliată	65 800 de oameni

Așadar, la un danez revin mai puțin de doi soldați ai armatelor aliate. Dacă ținem seama de efectivul trupelor de apărare daneze la Daneiverk, Düppel și Fredericia, această superioritate numerică este tocmai suficientă pentru a asigura succesul. După cum vedem, este vorba de aproape exact același raport de forțe care în 1815 a asigurat superioritatea lui Wellington și Blücher asupra lui Napoleon.

F. E.

Scris de F. Engels
în prima jumătate a lunii februarie 1864

Publicat în „Manchester Guardian”
din 16 februarie 1864

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Forțele armate ale Angliei împotriva Germaniei

Manchester, 27 iunie 1854

Se întâmplă un lucru de necrezut: Anglia amenință Germania cu război³⁶⁸. După cum comunică „United Service Gazette”, s-a și dat ordin depozitului de echipament militar din Pimlico (Londra) și arsenalului din Woolwich să aibă gata pregătite pentru imediată folosință echipamentul și armamentul necesar pentru 30 000 de oameni, și ne putem aștepta ca peste câteva zile să auzim că flota din Canalul Mîneicii a plecat spre Sund sau spre Belt*.

Despre forțele armate de care dispune Anglia în momentul de față ne informează „Army and Navy Gazette”. În numărul ei din 25 iunie se spune:

„Forțele maritime disponibile care pot ridica imediat ancora sînt următoarele:

	Capacitatea în cai putere	Numărul tunurilor	Tonajul	Echipajul
«Edgar», vas de lemn	600	71	3 094	810
«Warrior», cuirasat	1 250	40	6 109	705
«Black Prince», cuirasat	1 250	41	6 109	705
«Prince Consort», cuirasat ..	1 000	35	4 045	605
«Hector», cuirasat	800	28	4 089	530
«Defence», cuirasat	600	16	3 720	457
«Aurora», fregată de lemn ..	400	35	2 558	515
«Galatea», fregată de lemn ..	800	26	3 227	515
«Wolverene», corvetă de lemn	400	21	1 703	275
«Research», cuirasat	200	4	1 253	135
«Enterprise», cuirasat	160	4	993	121
«Geyser», vapor cu zbatuiri de lemn	280	6	1 054	175
«Assurance», vas de lemn	200	4	681	90
«Salamis», vapor cu zbatuiri de lemn	250	2		65
«Trinculo», canonieră de lemn	60	2	268	24

* — strimtorile Beltul Mare și Beltul Mic. — Nota trad.

De asemenea, spre a avea nave speciale cu pescaj mai mic pentru apele puțin adânci și pentru căile navigabile înguste ale Mării Baltice și ale țărmurilor daneze, amiralitatea a dispus să fie gata pentru a porni în larg următoarele nave:

	Capacitatea în cai putere	Numărul tunurilor	Tonajul	Echipajul
«Cordelia», corvetă de lemn	150	11	579	130
«Fawn», corvetă de lemn	100	17	751	175
«Racer», corvetă de lemn	150	11	579	130

Iar în curînd vor fi gata următoarele nave în curs de construcție:

	Capacitatea în cai putere	Numărul tunurilor	Tonajul	Echipajul
«Achilles», cuirasat	1 250	30	6 121	705
«Royal Sovereign», cuirasat cu turele	800	5	3 963	500
«Caledonia», cuirasat	1 000	35	4 125	605
«Ocean», cuirasat	1 000	35	4 047	605

La acestea se adaugă numeroasele nave de rezervă și, în sfîrșit, vasele pentru apărarea coastelor, printre care 15 canoniere cu o capacitate de 60 CP și prevăzute fiecare cu cîte două tunuri grele.

Acestea din urmă, este de părere „Army and Navy Gazette”, s-ar ține scai de inamic ca muscoiul de cal; de ele nu va fi chip să scape. (Ca și cum prusienii nu ar avea în Marea Baltică vreo 22 de muscoi de acest fel!)

Acestea sînt datele pe care le-am cules despre flotă în „Army and Navy Gazette”. Anul trecut ne-am urcat pe bordul mai multor vase din flota de cuirasate și, în afară de aceasta, am urmărit cu atenție tot istoricul lor, precum și cursele lor experimentale. A reieșit că nici unul dintre aceste cuirasate nu poate rezista pe vreme de furtună în largul mării; iarna trecută, în Marea Irlandei cuirasatul „Prince Consort” era cît pe-aci să se scufunde în timpul unei furtuni căreia îi rezistă cu ușurință orice vas de lemn. Prin urmare, aceste nave pot fi folosite numai pentru anumite acțiuni bine precizate (lupte navale sau atacuri împotriva fortificațiilor de pe coastă), după care trebuie să se reîntoarcă de fiecare dată în port. Pentru blocate etc. nu sînt potrivite. De obicei, cuirasa lor este formată din plăci de fier de 4 $\frac{1}{2}$ țoli grosime, de diferite calități, aplicate după diferite metode; dar toate, chiar și navele construite numai din fier, au o căptușeală de lemn groasă de două picioare. Nici una dintre aceste

cuirasate nu rezistă obuzelor de oțel Whitworth de 70 de livre teșite, iar majoritatea lor — nici bombelor de oțel Whitworth de 70 de livre de formatul ghiulelelor sferice. În Prusia se toarnă în prezent tunuri cu țeavă ghintuită cu un calibru identic cu cel al vechilor tunuri de 48 de livre și întrucâtva asemănătoare tunului Whitworth, amintit mai sus. Obuzele de oțel cilindrice teșite (*fără vîrf conic*) trase de asemenea tunuri vor străpunge aceste cuirase chiar dacă partea lor posterioară este găunoasă și umplută cu o încărcătură de explozive. Aceste obuze explozive nu *au nevoie de nici un focos* (după cum au dovedit experiențele lui Whitworth) cînd sînt trase asupra unor cuirasate; străpungerea cuirasei produce o temperatură atît de ridicată, încît obuzele devin incandescente și aprind praful de pușcă din interior.

Cuirasatele sînt înzestrate în general cu tunuri de bord de 68 de livre cu țeava lisă (cu un calibru de 8 țoli) și cu tunuri Armstrong de 110 livre (cu un calibru de 7 țoli) ca tunuri cu pivot amplasate la proră și la pupă. Unele dintre aceste nave aveau pe bord și tunuri Armstrong de 40 și de 70 de livre, dar este foarte posibil ca ele să fie înlocuite cu tunuri de 68 de livre. Merită toată considerația vechiul tun de 68 de livre, solid și, în pofida calibrului său, ușor de mînuit; cel puțin pînă la o distanță de 2 000 de pași, efectul lui este considerabil și fără îndoială că este cel mai bun tun din flota engleză. Dimpotrivă, pe tunurile Armstrong cu încărcarea pe la culată te poți baza mai puțin decît pe oricare altul pentru că ghinturile din țevi, din cauza fixării defectuoase a învelișului de plumb al obuzului, se umplu repede cu plumb și mai ales pentru că închizătorul camerei nu face nici două parale. El constă dintr-o bucată pătrată de fier introdusă de sus, care ajunge ceva mai jos de peretele țevii și care este prinsă pe la spate cu șuruburi. Dar, avînd în vedere că la un calibru de 7 țoli obuzul cîntărește 110 livre, iar închizătorul numai 135 de livre, se înțelege că, după cîteva lovituri, scrumul prafului de pușcă îl împiedică pe acesta din urmă să se mai închidă perfect, astfel încît de îndată ce gazele produse de explozie îl învăluie de jos, el este împrôșcat în afară. Acest lucru se întîmplă cu regularitate și de aceea, în pofida preciziei tirului lor, aceste tunuri Armstrong nu sînt apreciate în flota militară.

Pe „Royal Sovereign” vor fi amplasate în cele patru cupole sau turele ale sale cinci tunuri foarte grele a căror construcție nu se cunoaște încă. Cuirasa lui nu este căptușită

cu lemn. Dacă această navă va fi bună la ceva în largul mării, rămîne de văzut.

Navele mai mici, și mai cu seamă cele din lemn, sînt prevăzute în cea mai mare parte cu tunuri de bord de 32 de livre cu țeavă lisă și cu o lungime de 9 picioare și 6 țoli și de 10 picioare — tunuri foarte bune care suportă bine încărcături pînă la $\frac{1}{3}$ din greutatea ghiulelei, ceea ce nu este cazul cu tunurile de 68 de livre, și, de aceea, pentru calibrul lor, au o tragere foarte precisă. Dar și pe bordul navelor mari se găsesc cîteva tunuri ușoare pentru bombe de 8 țoli. Tunurile cu pivot central sînt fie tunuri de 8 țoli cu țeava lisă, de construcție mai ușoară sau mai grea, fie tunuri Armstrong, care se încarcă cu obuze alungite de 40, 70 sau 110 livre.

Pescajul cuirasatelor mari este de cel puțin 25 de picioare, așa că din acest punct de vedere nu există nici o deosebire între ele și vasele de linie și fregatele foarte grele. De aceea ele sînt improprii pentru apele mici și puțin adînci, cu excepția golfurilor înguste sau a gurilor fluviilor cu ape adînci, unde pot fi folosite împotriva bateriilor și forturilor de pe coastă. Aici, ele sînt de temut dacă apărarea are tunuri prea ușoare și obuze care nu sînt din oțel. Este problematic dacă tunurile prusiene de 24 de livre cu țeava ghintuită ar fi în stare să le străpungă cuirasa cu obuze de oțel. În orice caz, tunul de 48 de livre cu țeava ghintuită o poate face dacă trage cu obuze teșite din oțel, dacă tunul suportă o încărcătură care reprezintă $\frac{1}{6}$ pînă la $\frac{1}{4}$ din greutatea obuzului și dacă proiectilul este tras de la o distanță de 600—800 de pași. Tunurile de 7 sau 8 țoli cu țeava ghintuită, pe care noi le putem executa cu atîta ușurință din oțelul de la uzinele „Krupp“, dacă ar fi amplasate în puncte adecvate, chiar în număr mic, în scurt timp ar putea face inofensive pentru țărîmul nostru cuirasatele grele engleze, cu condiția ca obuzele să fie din oțel și de formă cilindrică, fără vîrf conic sau rotunjit, pentru ca și în cazul că ar cădea oblic să atingă cuirasa de fier cu marginea ascuțită. Whitworth a străpuns cuirasa cu asemenea obuze chiar la un unghi de înclinare de peste 50°. De asemenea, atunci cînd este vorba de tunuri de calibru mare, este preferabil să se renunțe la orice experiențe cu încărcarea pe la culată; peste un anumit calibru ele sînt, desigur, dăunătoare; iar pentru experiențe de lungă durată nu mai avem timp.

Atit despre flotă ; să ascultăm ce ne comunică „Army and Navy Gazette” despre forțele terestre disponibile :

„*Cavaleria*. Regimentele 4, 5, 6, dragoni de gardă ; regimentele 1 și 2 (dragoni) ; regimentele 3, 4, 8 (husari) ; regimentul 9 (ulani) ; regimentele 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 (husari). Fiecare din ele numărînd 650 de oameni inclusiv ofițerii, în total 10 700 de oameni.

Artileria. 10 baterii călărețe (cu cite 6 tunuri), 26 de baterii de cîmp (mobile), de asemenea cu cite 6 tunuri, și 25 de baterii de cetate. În total 216 tunuri de cîmp și 13 700 de oameni.

Trupele de geniu. 20 de companii și 2 companii de transport, în total 2 700 de oameni.

Infanteria. Batalioanele 1 din regimentele 2, 3, 5, 6, 8, 10, 11, 13, 14, 24, 26, 29, 31, 32, 37, 41, 45, 49, 53, 58, 59, 60, 61, 64, 69, 73, 74, 75, 83, 84, 85, 86, 87 ; batalioanele 2 din regimentele 1, 12 și 60. La acestea se mai adaugă batalioanele 1 ale regimentelor 21, 39 și 62, în total 39 de batalioane, care se află în drum, venind din America. Scăzînd companiile-depозit, mai rămîn de fiecare batalion aproximativ 780 de oameni gata de marș sau, în total, 30 000 de oameni instruiți. La aceștia se mai adaugă și rezervele întregii armate, în total vreo 18 000 de oameni pentru o primă completare, și, în sfîrșit, trupele de gardă (1 300 de cavaleriști și 6 000 de infanteriști).

În total : cavalerie — 12 000 ; artilerie — 13 700 ; trupe de geniu — 2 700 ; infanterie — 54 000 de oameni, laolaltă 82 000 de oameni. Dar, pentru a stabili efectivul forțelor de luptă care se pot pune imediat în mișcare, trebuie, în primul rînd, să scădem rezervele de 18 000 de oameni, apoi încă 25% care reprezintă trupele necombatante și trupele indispensabile în interiorul țării. Rămîn deci vreo 48 000 de oameni bine instruiți și cu experiență de luptă, gata să pornească oriunde și să facă orice în cazul că vor fi sprijiniți cum se cuvine de organele auxiliare și administrative. Aproape jumătate din acest număr ar forma o primă rezervă pentru recruți. Nu cunoaștem efectivul exact al *miliției* care a participat la manevrele din acest an, care tocmai s-au încheiat, dar se zice că el este mai mare decît cel din 1863, cînd la trecerea în revistă s-au prezentat 102 000 de oameni. În sfîrșit, voluntarii numără aproximativ 160 000 de oameni”.

Acestea sînt datele pe care le-am extras din „Army and Navy Gazette”. Pentru moment considerăm că această statistică va fi suficientă, deoarece avem oricum de gînd să prezentăm cititorilor dv. o situație exactă cu privire la forțele terestre engleze. De un lucru pot fi sigure trupele dv. germane : dacă vor trebui să dea piept cu englezii, vor avea de-a face cu adversari complet diferiți de danezi, care, ce-i drept, sînt viteji, dar prost instruiți și greoi.

Scris de F. Engels
la 27 iunie 1864
Publicat în
„Allgemeine Militär-Zeitung” nr. 27
din 6 iulie 1864

Se tipărește după textul
apărut în ziar
Tradus din limba germană

FRIEDRICH ENGELS
Din lucrările postume

Friedrich Engels

Kinglake despre bătălia de la Alma³⁶⁹

Cartea lui Kinglake despre războiul Crimeii³⁷⁰ a făcut, pe bună dreptate, senzație atât în Anglia cât și dincolo de granițele ei. Ea conține o seamă de materiale noi și valoroase, lucru explicabil dacă ne gândim că autorul a avut la dispoziție documentele statului major englez, o serie de însemnări ale unor ofițeri superiori englezi și numeroase memorii ale unor generali ruși, scrise special pentru el³⁷¹. Cu toate acestea, felul în care sînt descrise evenimentele militare nu face din această carte o operă istorică, ci mai curînd un roman, un roman al cărui erou este comandantul suprem al armatei engleze, lordul Raglan, și al cărui scop final este proslăvirea pînă la absurd a armatei engleze.

Cartea lui Kinglake va avea, probabil, un puternic răsunet în Germania. În timp ce reduce la minimum contribuția francezilor la victoria de la Alma³⁷², ea îi tratează pe ruși cu o aparentă imparțialitate respectuoasă, citează izvoare cunoscute aparținînd celor trei națiuni beligerante și este lipsită de acea fanfaronadă specific franceză, tot atât de dezgustătoare pe cît este de ridicolă și pe care o întîlnim la Thiers și compania. Nu este mai puțin adevărat că și prietenilor noștri englezi le place să se laude, și chiar dacă își plasează lăudăroșenia cu mai multă abilitate decît francezii, exagerările lor nu sînt cu nimic mai prejos decît ale acestora din urmă. Iată de ce este interesant să smulgem învelișul beletristic de pe descrierea bătăliei de pe Alma, singurul eveniment militar relatat în cele două volume apărute pînă acum, și să separăm materialul istoric cu adevărat nou de înfloriturile, frazeologia și născocirile în care abundă cartea d-lui Kinglake.

Bătălia de la Alma prezintă însă și un deosebit interes tactic, lucru care pînă acum nu a fost suficient apreciat. În această bătălie se ciocnesc din nou, pentru prima oară de la Waterloo, două principii tactice diferite: unul adoptat cu precădere de către toate armatele din Europa, celălalt respins de toate în afară de una singură — armata engleză. La Alma, linia engleză a înaintat împotriva coloanelor rusești și le-a dat peste cap fără eforturi deosebite. Oricum ar fi, este o dovadă că vechea linie nu și-a pierdut întru totul eficacitatea, așa cum afirmă manualele de tactică de pe continent, și că în orice caz chestiunea merită să fie cercetată mai îndeaproape.

I

Datele lui Kinglake cu privire la forțele armate ale părților beligerante sînt cu totul aproximative. Pentru englezi, el dispune de date oficiale, care-i permit să stabilească numărul combatanților la 25 404 infanteriști și artileriști, peste 1 000 de cavaleriști și 60 de tunuri. Aceste cifre pot fi considerate autentice. Numărul francezilor îl rotunjește la 30 000 de oameni cu 68 de tunuri, la care mai trebuie adăugați încă 7 000 de turci. În total, forțele aliaților se ridică la 63 500 de oameni cu 128 de tunuri, ceea ce, în linii mari, se prea poate să fie destul de exact. Dificultățile d-lui Kinglake încep cînd este vorba de ruși. Este adevărat că în „Expediția din Crimeea” a lui Anicikov (traducerea germană, Berlin, Mittler 1857, partea întii)³⁷³ se dă o listă cu denumirile și numerele regimentelor, batalioanelor, escadroanelor și bateriilor bazată, de bună seamă, pe izvoare oficiale și necontestată pînă acum în nici unul din punctele esențiale. Potrivit acestor date, rușii aveau la Alma 42 de batalioane, 16 escadroane, 11 sotnii de cazaci și 96 de tunuri în 10½ baterii, în total 35 000 de oameni. Aceasta nu-l satisface însă pe d-l Kinglake. El face alte calcule, continuînd să se refere, totuși, la Anicikov ca la izvorul său, și ajunge la cu totul alte rezultate, fără să considere însă necesar să aducă dovezi în sprijinul datelor sale, care nu mai coincid cu cele ale lui Anicikov. În general este caracteristic pentru întreaga carte că citează mereu nume acolo unde se descriu fapte notorii și niciodată atunci cînd se fac afirmații noi și hazardate.

Cele două situații diferă foarte puțin în ceea ce privește infanteria. Anicikov indică 40 de batalioane de linie, 1 batalion de pușcași și $\frac{1}{2}$ batalion de infanterie marină. Kingleake transformă această jumătate de batalion în 2 batalioane, citindu-l pe Hodasevici (maior din Regimentul de infanterie Tarutino), care pretinde că le-ar fi văzut³⁷⁴. Acest punct nu este însă esențial, deoarece însuși Kingleake recunoaște că rușii nu prea dădeau importanță acestor trupe. În afară de aceasta, Kingleake transformă cele două companii de genști, amintite de Anicikov, într-un batalion întreg și le enumeră pretutindeni ca făcând parte din rândurile infanteriei.

În ceea ce privește cavaleria, exagerările lui Kingleake apar mult mai pregnant. De-a lungul întregii descrieri a bătăliei se subliniază cu fiecare prilej că rușii aveau pe câmpul de luptă „3 400 de lănci”, iar pe fiecare plan al bătăliei figurează o coloană enormă în spatele flancului drept al rușilor, cu mențiunea că în locul acela se afla cavaleria rusă cu un efectiv de 3 000 de oameni. Ni se atrage mereu atenția asupra ciudatei inactivități a acestor 3 000 de oameni, ca și asupra pericolului pe care-l prezenta imediata lor apropiere pentru englezi, care nu aveau decât puțin peste 1 000 de cavaleriști. Kingleake evită cu tot dinadinsul să ne informeze că peste o treime din această cavalerie era alcătuită din cazaci, despre care oricine știe că sînt incapabili să lupte în formație compactă împotriva cavaleriei regulate. Dată fiind totala necunoaștere a problemelor militare, care răzbate din întreaga carte, la baza acestei erori grosolane stă mai curînd ignoranța decât o rea-voință.

În ceea ce privește artileria, lui Kingleake îi lipsește orice discernămint. După cum am mai arătat, Anicikov indică în total 96 de tunuri, repartizate în 10 baterii de câmp, ușoare și grele, amănunțit descrise, la care se adaugă 4 tunuri de bord cu atelaj. El arată cu precizie locul unde se afla fiecare dintre aceste baterii în timpul bătăliei. La Kingleake figurează toate aceste baterii (cu unele mici abateri în ceea ce privește numerele lor) și în plus încă alte trei. Bateria a 5-a a brigăzii a 17-a, menționată și de Anicikov, la Kingleake figurează de două ori în cadrul dispozitivului inițial: o dată la flancul stîng (pag. 231) și a doua oară la rezervele principale (pag. 235)! La fel și bateria a 3-a din aceeași brigadă a 17-a, care, după Anicikov, *nici nu se afla acolo*, apare la Kingleake de două ori: o dată la flancul stîng și a doua oară la centru ca „baterie de poziție”. Pe istoricul nostru nu-l

interesează cîtuși de puțin că, după binecunoscuta organizare a artileriei ruse din perioada războiului Crimeii (vezi Haxthausen. „Studii despre Rusia”³⁷⁵), în fiecare brigadă de artilerie exista numai o *singură* baterie grea de 12 tunuri și că ulterior, cînd s-a adoptat sistemul bateriilor formate din 8 tunuri, se putea vorbi de o primă și o a doua baterie grea, *dar niciodată de o a treia*. Unica lui preocupare este de a exagera pe cît posibil faptele eroice ale englezilor la Alma, și în acest scop are nevoie de cît mai multe tunuri rusești. De aceea, ori de cîte ori găsește menționată în relatările rusești (care, cu excepția celei a lui Anicikov, sînt mai mult sau mai puțin inutilizabile cînd e vorba de asemenea amănunte) o baterie pe care Anicikov nu o amintește, consideră că Anicikov a omis-o și o adaugă cu seninătate la bateriile enumerate de acesta. Dacă găsește în izvoare diferite una și aceeași baterie figurînd în două locuri diferite de pe cîmpul de bătălie, Kinglake, la fel de senin, o trece de două ori, specificînd, cel mult, că o dată este vorba de o baterie ușoară, iar a doua oară de una grea.

În pofida acestor trucuri, lui Kinglake nu-i ies decît 13½ baterii a 8 tunuri, în total 108 piese de artilerie, și, deoarece trece cu vederea faptul că, după Anicikov, cele 3 baterii ale brigăzii a 16-a mai păstrau vechea organizare cu cîte 12 tunuri (de aici rezultă cît de superficial lucrează Kinglake), ajunge, în comparație cu Anicikov, la un plus de numai 12 tunuri. După cum vedem, Kinglake trebuie să facă eforturi extraordinare pentru a împinzi înălțimile de lîngă Alma cu tunuri rusești. Îl salvează însă fortificația de cîmp, numită bombastic de englezi „marea redută”. La Anicikov găsim o simplă mențiune :

„În dreapta drumului era instalată, într-o poziție favorabilă, bateria 1 a aceleiași brigăzi (a 16-a), protejată de un parapet”.

Kinglake descrie foarte exact această construcție lipsită de importanță, dar nu poate de fel să-și inchipuie că îndărătul ei se aflau tunuri obișnuite de 12 livre, ci susține că ar fi fost tunuri grele aduse de la Sevastopol. Este adevărat că Hodasevici afirmă că acolo ar fi fost instalate tunurile bateriei a 2-a din brigada a 16-a (el confundă bateria 1 cu a 2-a), totuși calibrul tunului și al *obuzierului*, care se mai află și acum la Woolwich, dovedesc că aceste piese de artilerie nu aparțineau artileriei de cîmp regulate (pag. 233).

Kinglake merge și mai departe. La pag. 229, el spune clar și răspicat :

„Erau tunuri de 32 de livre și obuziere de 24 de livre”.

În 1849, în timpul răscoalei din Palatinat, unii comandanți ai corpurilor de voluntari explicau retragerea continuă a unităților lor prin aceea că s-a tras asupra lor cu „ghiulele incendiare de 24 de livre”. Autorul acestui articol nu și-a închipuit, desigur, niciodată că obuzierele din care s-au tras aceste ghiulele îngrozitoare vor fi cucerite de d-l Kinglake la Alma. Cît despre aceste ghiulele de 24 de livre... *

II

...tunuri, aflate la o depărtare de 1 500 de pași de Canrobert, a cărui divizie era neutralizată de tunurile rusești, în timp ce propria sa artilerie încerca să ajungă la el pe un drum ocolit, mai lung cu cel puțin o jumătate de milă germană** ; în sfârșit, prințul Napoleon, care se împotmolise în vale la o distanță de 1 200 de pași de Canrobert și șovăia să traverseze riul. O asemenea dispersare a trupelor sale pe un front de 6 000 de pași și mai ales situația primejdioasă a lui Bosquet l-au speriat în asemenea măsură pe mareșalul Saint-Arnaud, încît a recurs la o soluție desperată, și anume de a împinge înainte întreaga sa rezervă. Brigada lui Lourmel a fost trimisă pe urmele lui Bouat, în timp ce brigada lui d'Aurelle a fost trimisă ca întărire prințului Napoleon. Îndreptînd astfel cele două rezerve ale sale tocmai spre cele două defileuri, care și așa erau înțesate cu trupe, Saint-Arnaud a desăvîrșit împrăștierea forțelor sale armate. Dacă toate acestea nu ar fi relatate în raportul oficial francez („Atlas istoric cu privire la războiul din Orient”³⁷⁶), cu greu li s-ar putea da crezare.

Care era situația de partea rușilor și ce anume i-a salvat pe francezi din această situație primejdioasă ?

Flancul stîng al rușilor era comandat de Kiriakov. El putea opune în prima linie lui Canrobert și prințului Napoleon 4 batalioane de rezervă (regimentele Brest și Bialystok), trupe mediocre ; în linia a doua — 4 batalioane ale Regimen-

* Următoarele două pagini din manuscris lipsesc. — *Nota red.*

** O milă germană (geografică) = 7,420 km. — *Nota trad.*

tului Tarutino, iar ca rezervă — 4 batalioane ale Regimentului Moscova și batalionul al 2-lea din Regimentul Minsk, care cu 4 tunuri (bateria a 4-a a brigăzii a 17-a de artilerie) fusese detașat mai departe spre stînga pentru supravegherea țărmlui mării. Cele 4 batalioane ale Regimentului Borodino, care se aflau de asemenea sub comanda lui, erau dispuse mai departe spre est, în imediata apropiere a șoselei care duce spre Sevastopol și luptau aproape numai împotriva englezilor, dacă, în genere, rolul lor nu se limita la exercitarea unui simplu schimb de focuri. În total, francezilor li se opuneau, așadar, 13 batalioane cu 8 tunuri.

Cînd pe platoul de la sud de Alma și-a făcut apariția coloana învăluitoare a lui Bosquet, prințul Menșikov în persoană a trecut la flancul stîng, urmat de restul de trei batalioane ale Regimentului Minsk, o baterie pedestră și două baterii călărețe, precum și 6 escadroane de husari, toate din rezerva principală. Pînă atunci bătălia se limitase la schimburi de focuri de infanterie și la canonadă; trupele rusești, în cea mai mare parte, se retrăseseră puțin, în timp ce cele franceze — Napoleon și Canrobert — încă nu apăruseră pe platou, sau erau atît de departe (Bosquet, Bouat, Lourmel), încît pentru moment nu puteau intra în luptă. Deoarece trupele prințului Napoleon se împotmoliseră în așa măsură în defileu încît nu reușiseră încă să iasă din el, rușilor nu le rămînea alt obiectiv de atac decît divizia lui Canrobert, adăpostită în spatele platoului. Împotriva acesteia, Menșikov a format o coloană-monstru din cele 8 batalioane ale regimentelor Minsk și Moscova — cîte două batalioane de front și patru batalioane în adîncime, toate în coloane de atac cu aliniere spre centru. Rechemat la centrul său, el i-a predat lui Kiriakov această masă greoaie cu ordinul să atace imediat. De îndată ce coloana s-a apropiat de francezi la distanța unui foc de armă, aceștia

„nu au mai putut suporta spaima care apasă inima unui soldat de pe continent la apropierea unei mari coloane de infanterie” (pag. 400).

Ei s-au retras puțin în spatele versantului. Dar în aceeași clipă au apărut, dintr-o rîpă de pe dreapta, cele două baterii ale lui Canrobert împreună cu bateriile lui Bosquet; puse de îndată în poziție de tragere, ele au deschis împotriva flancului stîng al infanteriei rusești un foc atît de eficace,

Încît aceasta s-a grăbit să se adăpostească. Infanteria franceză nu a urmărit-o.

Cele patru batalioane de rezervă ale lui Kiriakov „s-au topit”, după expresia lui Hodasevici, sub acțiunea focului pușcașilor și a tirului de artilerie; cele patru batalioane ale Regimentului Tarutino au suferit, de asemenea, pierderi grele. Cele opt batalioane ale coloanei-monstru nu mai erau, desigur, în stare să reia curînd atacul. Infanteria franceză a lui d'Aurette și Canrobert s-a desfășurat acum pe platou sub acoperirea artileriei proprii, iar Bosquet a sosit și el în apropierea ei; trupele prințului Napoleon (al cărui Regiment 2 zua vi se alăturase între timp lui Canrobert) au început, în sfîrșit, să urce panta. Superioritatea forțelor franceze devenise covîrșitoare; batalioanele rusești concentrate pe înălțimea telegrafului se topeau vîzînd cu ochii sub focul încrucișat al artileriei franceze. În cele din urmă, flancul drept al rușilor „a început să execute o accentuată mișcare de retragere”, după cum spune însuși Kiriakov. În aceste condiții, el a început retragerea, „nefiind urmărit de inamic” (manuscrisul memoriilor lui Kiriakov).

La autorii francezi, atacul general al trupelor franceze care a urmat culminează cu un pretins asalt al turnului telegrafului, cu care prilej s-a ajuns la o luptă corp la corp, și astfel întreaga operație capătă un sfîrșit melodramatic spectaculos. Rușii nu știu nimic despre această luptă și, de aceea, Kiriakov neagă cu totul că ea ar fi avut loc. Nu este totuși exclus ca acest turn să fi fost ocupat de pușcași, astfel încît a trebuit să fie luat cu asalt, după cum nu este exclus ca pe acolo să se fi aflat și alți pușcași ruși care trebuiau izgoniți. Numai că pentru asta nu era, desigur, necesar asaltul, mai bine zis crosul unei divizii întregi; în orice caz, întreaga poveste este mult exagerată în „Atlasul istoric”.

Cu aceasta bătălia a luat sfîrșit și Saint-Arnaud a respins cererea lui Raglan de a-l urmări pe inamic, „deoarece trupele își lăsaseră ranițele pe celălalt mal al râului” (pag. 492).

Actele de eroism pe care ni le-au povestit după bătălie Saint-Arnaud și mai tîrziu Bazancourt³⁷⁷ pălesc, desigur, vizibil după această descriere. Întreaga armată franceză, care, împreună cu turcii, număra 37 000 de oameni și 68 de tunuri, avea...*

* Pagina următoare din manuscris lipsește. — Nota red.

III

Englezii au atacat flancul stîng al aliaților. Prima lor linie de luptă cuprindea Divizia Evans și Divizia ușoară Brown; a doua linie de luptă era formată din Diviziile England și Ducele de Cambridge. Divizia Cathcart, din care fusese detașat un batalion, și brigada de cavalerie urmau ca rezervă la stînga, în spatele flancului stîng, care era descoperit. Fiecare divizie era formată din 6 batalioane întocmite în două brigăzi. Frontul de atac al englezilor, care făcea joncțiunea lîngă satul Burliuk cu flancul stîng al prințului Napoleon, era de aproape 3 600 de pași, astfel încît fiecăruia din cele 12 batalioane ale liniei de luptă îi revenea o porțiune de 300 de pași.

Ajungînd pe versantul ușor înclinat care coboară spre Alma, coloanele au nimerit sub focul bateriilor rusești amplasate în față și, potrivit regulamentului englez, prima linie de luptă s-a desfășurat imediat. Din cauza întinderii foarte reduse a frontului, flancul drept al diviziei ușoare a fost acoperit de flancul stîng al Diviziei Evans; în felul acesta, un batalion întreg (din Regimentul 7) a fost scos din linia de luptă. Artileria a ocupat o poziție în fața frontului. În linia a doua, Divizia Cambridge s-a desfășurat la rîndul ei și, deoarece batalioanele ei (garda și scoțienii) aveau un efectiv mai mare, ea a format singură, aproape în întregime, o a doua linie; Divizia England a rămas în coloane în afara sferei de acțiune a artileriei, la fel ca rezervele. Rușii au deschis focul la ora 1 și jumătate. Atîta timp cît s-a desfășurat atacul francez, englezii s-au culcat la pămînt, pentru ca pierderile de pe urma focului inamic să fie mai mici. Pușcașii, care luptau în tufișurile și în viile din vale, îi sileau treptat pe ruși să se retragă; în cursul retragerii, aceștia au dat foc satului Burliuk, scurtînd prin aceasta și mai mult frontul de atac al englezilor.

Englezii aveau în fața lor tot restul armatei ruse, adică 25¹/₂ batalioane (după Anicikov), sau 27 de batalioane (după Kinglake), și 64 de tunuri. Forțele lor de atac se cifrau la 29 de batalioane și 60 de tunuri, efectivul batalioanelor lor fiind mai mare decît acela al batalioanelor rusești. Rușii aveau în prima linie de luptă cele două regimente Susdal (la extremitatea flancului drept) și Regimentul Kazan (sau marele duce Mihail Nikolaevici, în centru dreapta), urmate de Regimentul Borodino. În linia a doua se afla Regimentul Vladi-

mir, în rezerva specială Regimentul Uglici, iar ca rezervă principală rămânea disponibil Regimentul Volinia, fiecare regiment fiind format din cîte 4 batalioane; la acestea se adăuga un batalion de trăgători și pușcașii din infanteria marină.

Pe la ora 3, atacul francezilor atinsese un asemenea stadiu, încît coloanele lui Bosquet și Canrobert ajunseseră pe platou, iar coloanele prințului Napoleon în vale; rezervele, după cum am văzut, intraseră și ele în acțiune. Atunci Raglan a dat ordin englezilor să înainteze. Prima linie s-a ridicat și a pornit, în formația în care se afla, la vale. Drumul prin vii și tufișuri a dezorganizat curînd dispozitivul unităților chiar și acolo unde acestea se fracționau, cum prevede regula din Anglia în asemenea împrejurări, pe plutoane în coloană dublă. Divizia Evans a împins două batalioane și o baterie spre dreapta pentru a învălui satul incendiat, iar cu restul forțelor a înaintat prin stînga satului, de-a lungul șoselei care duce spre Sevastopol. Aici englezii au nimerit curînd sub focul apropiat al celor două baterii rusești amplasate pentru apărarea șoselei. În pofida focului celor 18 tunuri engleze îndreptate împotriva lor, bateriile au reușit să oprească Divizia Evans. Infanteria rusească aflată în fața diviziei era alcătuită din cele 4 batalioane ale Regimentului Borodino și din batalionul 6 pușcași; despre felul cum s-au comportat nu aflăm nimic.

Divizia ușoară a înaintat mai departe spre stînga. În fața ei se aflau cele 4 batalioane ale Regimentului Kazan, situate la dreapta și la stînga bateriei 1 a brigăzii 16 de artilerie, dispuse înapoia unui parapet. În linia a doua se aflau cele 4 batalioane ale Regimentului Vladimir, toate dispuse în coloane și, potrivit datelor lui Kinglake, chiar în coloane de cîte două batalioane. Englezii au traversat riul cum au putut prin nenumărate vaduri; pe malul sudic au descoperit, apărată de un povîrniș abrupt înalt de 8—10 picioare, o bermă naturală lată de 15 pași, îndărătul căreia și-au putut reface rîndurile. De cealaltă parte a povîrnișului, terenul era deschis și se înălța ușor în direcția pe care se afla bateria, la o depărtare de aproximativ 300 de pași. Englezii au întîmpinat aici rezistență numai în unele locuri, din partea unor pușcași; propriii lor cercetași, puțini la număr, se îndepărtaseră mult spre stînga, lăsînd descoperit întregul front. Ei nu și-au trimis pușcașii înainte și nici nu s-au regrupat; Brown însuși a renunțat la cercetare și a dat

ordin să se înainteze „buzuindu-se pe curajul trupelor“ (pag. 315). În timp ce comandantul brigăzii din flancul stîng a reținut două batalioane pentru a putea întîmpina eventuale atacuri în flanc ale cavaleriei rusești, celelalte patru batalioane împreună cu un batalion al Diviziei Evans care li s-a alăturat (din Regimentul 95) au pornit, pe jumătate în formație de linie, pe jumătate în grupuri dezordonate, împotriva bateriei.

De îndată ce englezii au ajuns în vîrfurile povîrnișului, cele două coloane ale Regimentului Kazan au pornit împotriva lor. Și aici autorul nostru începe unul din ditirambele sale despre calitățile inegalabile ale trupelor engleze.

„Cu acest prilej s-a putut vedea că și acum, după aproape patruzeci de ani de pace, soldații noștri posedă acea însușire neprețuită de a nu resimți, asemenea soldaților din alte țări, spaima produsă de înaintarea unei coloane de infanterie... și în maniera lor specific englezească ei au început să tragă pe jumătate amuzați, pe jumătate enervați, în mulțimea compactă care înainta solemn împotriva lor. Coloana nu dădea nici un fel de semne de neliniște, dar făcea impresia unei unități muștruluite, poate, peste măsură, comandată fără pricepere sau fără fermitate. În orice caz, comandanții ei nu au reușit să producă o impresie de forță asupra grupurilor de tineri (lads) englezi, care înaintau veseli împotriva coloanei, improșcînd-o cu o ploaie de gloanțe. N-a durat mult și coloana s-a oprit, s-a întors înapoi și a dispărut îndărătul unui colnic“ (pag. 325).

Nu vrem să ne oprim asupra acestei fanfaronade, ci să remarcăm doar că, în condițiile serviciului militar de 12 ani din Anglia și ale frecventelor reangajări pe alți 9 ani, acești „tineri“ și aceste „trupe tinere“, cum li place lui Kinglake să le numească și pe care le-am văzut destul de des (Regimentul 33 — care a participat la această luptă — cu puțin înainte de a fi trimis în Crimeea), aveau pe atunci în medie cel puțin 27 de ani. Se cuvine, de asemenea, să arătăm că de la războiul Crimeii și răscoala din Indiile orientale, unde aceste regimente admirabile au fost nimicite, fiecare ofițer englez caută zadarnic să aibă iarăși sub comanda sa asemenea „tineri“ maturi. Fapt este că, după o slabă încercare de atac la baionetă, această coloană (cea răsăriteană, aflată la flancul drept al rușilor) a fost, pare-se, nevoită să se retragă în fața focului liniei, așa dezordonată cum era. Cealaltă coloană a înaintat împotriva Regimentului 7 și, rămînînd în picioare, a trecut repede la un schimb de focuri, pe care

I-a susținut vreme îndelungată, fără să se desfășoare, ceea ce i-a pricinuit, desigur, pierderi enorme.

Cele trei batalioane engleze aflate la centru au înaintat spre baterie, al cărei foc, pare-se destul de slab, n-a fost în stare să oprească atacul. Cînd ele au ajuns destul de aproape pentru a se putea arunca la atac asupra tunurilor, bateria a tras o salvă, a așezat tunurile pe afeturi și s-a retras în mare grabă. Un obuzier de 7 livre a fost găsit în adăpost, iar un al doilea, de 32 de livre, la care erau înhămați numai trei cai, a fost capturat și adus de căpitanul Bell din Regimentul 23. Englezii au ocupat meterezul exterior al parapetului și s-au grupat atît la flancul drept cît și la cel stîng. Atunci, Regimentul Vladimir s-a apropiat și mai mult, dar, în loc să atace cu baioneta masa aflată în dezordine, s-a lăsat, la rîndul lui, tentat să deschidă focul și s-a oprit pe loc. Sub focul frontului mult mai larg al englezilor, coloana compactă ar fi avut, fără îndoială, aceeași soartă ca și Regimentul Kazan dacă în clipa aceea în rîndurile englezilor nu ar fi răsunit de două ori semnalul de retragere, repetat de alte două ori pe întreaga linie. Trupele au început să se retragă, mai întii din cîteva puncte, iar apoi de pretutindeni, pe alocuri în ordine, pe alocuri într-o dezordine totală. Cele 4 batalioane angajate în această luptă au pierdut în total 46 de ofițeri și 819 soldați.

A doua linie de luptă (Cambridge) a urmat foarte încet pe cea dintii, astfel încît în timpul întregii bătălii a reușit doar să treacă rîul și să se adăpostească apoi îndărătul bermei amintite mai sus. Abia în acest moment a pornit înainte. Batalionul din mijlocul brigăzii din dreapta, format din pușcașii de gardă scoțieni, a înaintat primul, dar flancul său stîng a fost dat peste cap de fugarii din divizia ușoară care se retrăgeau, iar flancul drept n-a putut rezista focului Regimentului Vladimir, încît și acest batalion, neprimind întăriri la timp, s-a retras în dezordine. Toate acestea s-au întîmplat exact în momentul cînd atacul francezilor a început să slăbească și împotriva lui Canrobert s-a format o coloană din opt batalioane.

Acest moment, foarte dificil pentru aliați, este considerat de d-l Kinglake ca fiind cel mai potrivit pentru a ne uimi cu o minune care nu-i cu nimic mai prejos de minunile din „O mie și una de nopți” și care-i conferă lordului Raglan

o aureolă neașteptată. Am fi trecut peste această împrejurare dacă ea nu ar fi exercitat într-adevăr o anumită influență asupra desfășurării bătăliei și nu ar fi dobândit o oarecare importanță prin faptul că Kinglake vorbește de astă dată ca *un martor ocular*, ce-i drept, prea puțin competent.

Cînd armata engleză a început să se pregătească ca să treacă râul, Raglan și statul său major au traversat în galop Alma în punctul de contact al frontului englez cu cel francez și au urcat o ripă de pe malul opus fără a întîmpina vreo altă împotrivire decît cîteva împușcături răzlețe. Curînd au ajuns pe o creastă rotunjită, de pe care Raglan a putut să cuprindă cu privirea, din flanc, întregul dispozitiv al armatei rusești din fața englezilor și chiar să descopere rezervele ei. Oricît de ciudat ar putea să pară faptul că generalul unei armate atacatoare se postează fără nici o acoperire pe o colină situată în flancul inamicului, totuși, dat fiind că numeroși martori atestă întîmplarea, ea nu poate fi pusă la îndoială. Kinglake însă, care nu se mulțumește să-și plaseze eroul chiar în fața sau în prelungirea flancului inamic, mută colina cu pricina în *spatele* frontului inamic, între acesta și rezervele rusești, și pretinde că simpla apariție a lordului Raglan a paralizat întreaga armată rusească. Descrierea acestor evenimente în carte este tot atît de melodramatică ca și prezentarea lor în planul bătăliei, în care o stea roșie marchează locul de unde lordul Raglan, la o distanță de 1 200 de pași de flancul drept al englezilor, în mijlocul coloanelor verzi rusești, copleșite de respectul pentru cel ce, „*asemenea lui Jupiter tonans*”, conduce bătălia.

Această colină, despre care nu ni se poate cere să indicăm aici precis unde era situată, dar care nu se află în nici un caz acolo unde a plasat-o Kinglake, oferea, fără îndoială, o poziție favorabilă pentru artilerie, și Raglan a cerut de îndată să fie aduse tunurile și infanteria. După cîtva timp, aproape concomitent cu capturarea bateriei de către englezi, au sosit două tunuri. După cite se afirmă, unul din aceste tunuri ar fi împrăștiat rezerva principală a rușilor (care, după Kinglake, se afla la o distanță de numai 1 100 de pași!), celălalt și-ar fi îndreptat focul asupra flancului bateriei care apăra podul de pe șoseaua spre Sevastopol. După cîteva lovituri, bateria, bombardată de multă vreme frontal de artileria inamicului, superioară din punct de vedere numeric

(18 tunuri), a părăsit poziția, și astfel a rămas deschis drumul pentru înaintarea Diviziei Evans. Aceasta presa încet infanteria rusă, care lupta aici mai mult răzlețită; împreună cu Divizia England, a cărei artilerie se alăturase artileriei ei, Divizia Evans și-a instalat tunurile pe creasta primei coline.

Între timp, mai departe spre stînga, Divizia Cambridge dădea o luptă decisivă. Din cele trei batalioane de gardă ale flancului ei drept, cel din mijloc, al pușcașilor scoțieni, a pornit prea devreme la atac, fiind nevoit să se retragă în dezordine. În acest moment, din dreapta, grenadierii de gardă în formație în linie, iar din stînga batalionul de gardă Coldstream au pornit la atac împotriva parapetului ocupat din nou de Regimentul Vladimir. Între ei se crease un interval cît frontul unui batalion pe care ar fi trebuit să-l ocupe pușcașii scoțieni, dar care a fost numai într-o oarecare măsură umplut de resturile acestui batalion și ale diviziei ușoare, între timp regrupate mai în spate. În schimb, în stînga batalionului Coldstream veneau, într-o ordine desăvîrșită, cele trei batalioane de scoțieni ale lui Colin Campbell, tot în formație în linie, eșalonate față de flancul drept.

În fața grenadierilor de gardă se aflau cele două batalioane din flancul stîng al Regimentului Kazan care fuseseră respinse de focul Regimentului 7 și cele două batalioane din flancul stîng al Regimentului Vladimir care atacau acum la joncțiunea dintre grenadieri și batalionul Coldstream. Grenadierii au rezistat, au retras puțin flancul stîng și prin focul lor au silit această coloană să se oprească numaidecît. În scurt timp, coloana a fost, firește, în așa măsură măcinată de focul liniei, încît nici măcar prințul Gorceakov, care comanda flancul drept al rușilor, n-a mai putut să-i ordone un atac la baionetă. În urma unei ușoare schimbări de front a grenadierilor englezi, coloana a ajuns sub focul întregii lor linii, a șovăit și s-a retras de îndată ce englezii au înaintat. Între timp, celelalte două batalioane ale Regimentului Vladimir au avut un schimb de focuri cu batalionul Coldstream, pînă cînd a sosit și brigada scoțiană pe aceeași înălțime. Cele patru batalioane ale Regimentului Susdal dispuse la extremitatea flancului drept al rușilor au început să se apropie de punctul decisiv al luptei, parapetul bateriei, dar în cursul acestui marș de flanc s-au trezit pe neașteptate sub focul liniilor scoțiene și s-au retras fără a opune vreo împotrivire serioasă.

După ce prințul Gorceakov, care căzuse de pe calul său lovit de un glonte, a părăsit câmpul de luptă, flancul drept al rușilor era acum comandat de generalul Kvizinski, comandantul Diviziei a 16-a. Formația în linie a englezilor era pentru el ceva atît de nou, încît îi lipsea orice posibilitate de apreciere a forțelor inamicului. În memoriile sale, din care s-a inspirat Kinglake, el mărturisește că i-a văzut pe englezi înaintînd în trei linii, una mai lungă decît cealaltă (probabil cele trei eșaloane scoțiene), și că această superioritate numerică l-a silit, după ce atacurile celor 4 batalioane ale Regimentului Vladimir au fost respinse, să se retragă. Cele 4 batalioane ale Regimentului Uglici au înaintat numai atît cît era necesar pentru a-i opri pe fugari. Artileria și cavaleria nici n-au mai fost folosite, și rușii au început să se retragă fără ca englezii, care voiau să-și cruțe cavaleria, să-i urmărească. Divizia Cambridge a pierdut mai puțin de 500 de oameni.

Așadar, în momentul hotărîtor aici au luptat cele șase batalioane ale Diviziei Cambridge, sprijinite de resturile diviziei ușoare, în total 11 batalioane (cele două batalioane din flancul stîng al diviziei ușoare n-au înaintat nici mai tîrziu) împotriva celor 12 batalioane rusești ale Regimentelor Kazan, Vladimir și Susdal, sau 16 batalioane, dacă adăugăm și cele 4 batalioane ale Regimentului Uglici, deși participarea lor activă la luptă este cu totul problematică. După o luptă foarte scurtă, trupele rusești au fost respinse pe toată linia.

Autorul susține chiar că întreaga bătălie a infanteriei în formație de luptă nu a durat mai mult de 35 de minute; în orice caz, pe la orele 4 rezultatul bătăliei a fost definitiv hotărît. Cum se explică aceste succese rapide împotriva unei infanterii cel puțin egale, dacă nu mai numeroase, care ocupa și o puternică poziție de apărare?

Comandamentul englez nu a fost, desigur, fără greș. Abstracție făcînd de faptul că Evans nu a făcut nici cea mai mică încercare de a ataca flancul stîng al inamicului, ci s-a limitat la o slabă luptă frontală, este limpede pentru oricine că ducele de Cambridge, în calitatea sa de comandant al liniei a doua, nu a făcut tot ce trebuia. Cînd prima linie a asaltat parapetul bateriei, linia a doua nu era acolo pentru a o sprijini; ea a venit abia după ce prima linie a fost res-

pinsă și a trebuit să reia acțiunile de la început. Dar ori de câte ori un comandant englez s-a apropiat de inamic, dacă nu avea contraordine precise, el l-a atacat pe cât posibil împreună cu unitățile vecine; acest lucru a imprimat celor două atacuri principale forța care a asigurat succesul.

Cît privește comandamentul rus, el a dat dovadă de o mare nesiguranță. Este adevărat că Menșikov a avut ghinionul ca, în timpul scurtei perioade decisive, să fie departe de punctul principal al bătăliei. Dar nici Gorceakov, nici Kvizinski nu au luat, după cum au recunoscut ei înșiși, nici un fel de măsuri pentru a respinge cu energie atacul. Primul atac, întreprins de cele 4 batalioane ale Regimentului Kazan împotriva a cinci batalioane engleze, a eșuat; al doilea atac, întreprins, de asemenea, de 4 batalioane (ale Regimentului Vladimir), a eșuat și el; despre vreun atac serios al celor 4 batalioane ale Regimentului Uglici nu avem nici un fel de informații, iar despre cele 4 batalioane ale Regimentului Susdal știm doar că au permis inamicului să le ia prin surprindere sub focul său în timp ce executau un marș de flanc. Cît despre Regimentul Volinia, care făcea parte din rezerva principală, se pare că nici nu a intrat în acțiune. Artileria a amuțit repede, iar cavaleria a fost cu totul inactivă. Să fi fost teama de răspundere sau ordinul de a nu expune prea mult armata, fapt este că și împotriva flancului englezilor, rușii au acționat fără energie și hotărîre, singurele care pot asigura și părții mai slabe victoria.

A existat, desigur, și o altă cauză care a înlesnit englezilor să obțină victoria. Rușii au luptat în coloane adînci și compacte, iar englezii în linie. Rușii au suferit pierderi enorme din pricina focului artileriei inamicului, în timp ce englezii au avut foarte puține pierderi chiar și în urma traagerilor cu șrapnele. Cînd masele de infanterie s-au apropiat, numai un atac la baionetă vijelios și irezistibil ar fi putut salva coloana de focul ucigător al liniilor inamicului; or, am văzut că pretutindeni atacul s-a poticnit, degenerînd într-un schimb de focuri. Și atunci? Să te desfășori sub focul inamicului? Nimeni nu poate spune la ce poate duce aceasta. Să rămii în coloane, o pușcă contra patru puști ale inamicului — înseamnă pieirea sigură a coloanei. Tocmai acest lucru s-a întîmplat de fiecare dată în bătălia de la Alma. Ba mai mult. Coloanele, de îndată ce au nimerit sub focul inamicului, n-au mai fost *niciodată* în stare să treacă din

nou la un atac hotărît; linia care susținea focul a fost de *fiecare dată* în stare s-o facă. Ambii adversari, atît rușii cît și englezii, n-au excelat, după cum se știe, în formație desfășurată. De aceea rezultatul bătăliei l-au hotărît exclusiv masele; dacă nu vrem să pretindem, ca și Kinglake, că englezii sînt un fel de semizeii, trebuie să recunoaștem că atît în ofensivă cît și în apărare, pe un teren mai mult sau mai puțin deschis, linia prezintă serioase avantaje în comparație cu coloana.

Întreaga istorie militară modernă a englezilor... *

Scris de F. Engels în iunie 1863

Se tipărește după **textul**
manuscrisului

Tradus din limba germană

---

* Aici manuscrisul se întrerupe. — *Nota red.*

Friedrich Engels

Armata engleză³⁷⁸

Nu de mult, într-o amplă recenzie la lucrarea de mici proporții a lui Petrie și James³⁷⁹, „Allgemeine Militär-Zeitung“ a descris organizarea armatei engleze și, ulterior, într-un alt articol a arătat ce loc ocupa această armată în statul englez. Acum rămîne să cercetăm evoluția istorică a acestei armate în ultimii 70 de ani, starea ei actuală, materialul ei uman, regulamentul interior, pregătirea tactică și formele specifice de luptă. Acesta și este scopul lucrării de față.

Pentru oricine se ocupă de problemele militare, armata engleză prezintă un interes cu totul deosebit. Ea este singura armată din lume care se cramponează cu atîta îndărătnicie de vechea tactică liniară, încît, pînă acum cel puțin, nu a folosit niciodată coloanele în condițiile luptei prin foc a infanteriei (cu excepția luptelor în defileu). Ea execută în formație de linie nu numai tragerile, ci și atacul la baionetă. Cu toate acestea — sau, poate, tocmai de aceea —, ea este fără doar și poate armata care a suferit cele mai puține înfrîngeri. În orice caz merită să ne oprim mai mult asupra procedeelelor de ducere a luptei folosite de această armată mai cu seamă acum, cînd, spre uimirea întregii lumi, ceea ce părea imposibil a devenit posibil : Anglia ne amenință pe noi, germanii, cu război.

I

Vom începe, firește, cu *infanteria*. Robur peditum * constituie forța principală și mîndria armatei engleze. De pe vremea lui William Napier, în întreaga Anglie a devenit o

* — infanteria de elită. — Nota trad.

dogmă că focul concentrat al unei linii engleze este superior focului oricărei alte trupe și că baioneta engleză este invincibilă. Într-adevăr, englezii, ca, de altfel, și alte popoare, își datorează victoriile în primul rînd infanteriei.

Infanteria engleză are 3 regimente de gardă cu 7 batalioane, 109 regimente de linie, dintre care primele 25 de regimente au câte 2 batalioane, regimentul 60 (vînători) — 4 batalioane, iar celelalte au fiecare numai câte un batalion. La acestea se adaugă brigada de vînători cu 4 batalioane, în total 141 de batalioane. Într-un regiment de linie, numărul batalioanelor — unul sau două — este determinat numai de necesitate; de îndată ce împrejurările vor permite, batalioanele 2 din primele 25 de regimente vor fi, desigur, desființate din nou. Avansarea în grad a ofițerilor are loc și în regimente, ceea ce creează, adesea, mari greutăți dacă se întîmplă ca, de pildă, cum este în prezent cazul cu Regimentul 13, ca un batalion să fie în Jamaica și altul în Noua Zeelandă.

Trupe de rezervă și de elită sînt considerate, în primul rînd, trupele de gardă și cele 8 regimente de scoțieni, care și-au justificat întotdeauna faima. Infanterie ușoară sînt considerate cele 9 regimente așa-numite „ușoare” și cele 5 regimente de „trăgători”, însă ele nu se deosebesc prea mult de trupele de linie și numai cele 8 batalioane de vînători reprezintă adevărata infanterie ușoară. Regimentele cu numerele 101 pînă la 109, odinioară regimentele din Europa ale Companiei Indiilor orientale, servesc numai în India.

În afară de aceste 141 de batalioane ale infanteriei engleze, în interiorul țării mai există diferite unități militare, asupra cărora vom reveni mai tîrziu, iar în colonii următoarele unități:

În America de Nord: — 1 batalion și 2 companii	1 350	de oameni
În Indiile occidentale: — 4 batalioane de negri și mulatri	3 700	„ „
În insula Sf. Elena: — 1 batalion englez	560	„ „
În insula Malta: — artilerie de cetate formată din localnici	640	„ „
La Capul Bunei Speranțe: — vînători călări, din care $\frac{5}{6}$ hotentoți, $\frac{1}{6}$ europeni, în cea mai mare parte germani și elvețieni	900	„ „
În Ceylon: — 3 batalioane de vînători indigeni	1 400	„ „
<i>În total</i>	8 610	oameni

În sfîrșit, în India — o armată formată din indigeni, 151 de batalioane cu un efectiv de 110 000 de oameni. Cu puține excepții, aceste trupe se află sub comanda ofițerilor

englezi și întreaga lor organizare se aseamănă foarte mult cu aceea a trupelor engleze de linie. Numai armata din India a mai păstrat încă din timpul Companiei Indiilor orientale unele elemente caracteristice; aici, de pildă, nu există traficul cu funcții³⁸⁰, cel puțin în mod oficial, deși neoficial acest sistem se practică și acolo.

La 5 februarie a.c., infanteria engleză avea 58 de batalioane în India, 3 în China, 2 în insula Mauriciu (Isle-dé-France), 4 la Capul Bunei Speranțe, 12 în Canada și în celelalte posesiuni din America de Nord, 1 în Bermude, 2 în Indiile occidentale, 10 în Noua Zeelandă (din cauza războiului cu indigenii³⁸¹), 5 la Gibraltar, 4 în Insulele Ionice, 5 la Malta, 42 în Anglia și în drum spre patrie. Dintre acestea din urmă, 6 se aflau la Londra, 9 în tabăra de la Aldershot³⁸², 10 la Portsmouth, Plymouth și Dover, 1 la Jersey, 2 în raioanele din interiorul Angliei, 2 în Scoția, 10 în Irlanda, 2 în drum spre patrie. Aici se vede sprijinul puternic pe care flota îl acordă armatei; fără ajutorul și fără mijloacele de transport rapide pe care le pune la dispoziție, aceste garnizoane slabe nu ar fi nici pe departe suficiente. Dar acolo unde flota nu poate acorda decât un sprijin neînsemnat, cum este, de pildă, în India și Canada, găsim garnizoane tot atât de puternice ca cele aflate în pozițiile strategice din Marea Mediterană, care trebuie să fie pregătite pentru ciocnirile cu trupele europene.

Înainte exista regula ca trupele de gardă să fie trimise peste hotare numai în caz de război; în prezent însă, 2 batalioane de gardă se află în Canada.

Efectivul infanteriei active este acum de 133 500 de oameni, adică în medie 884 de oameni în fiecare batalion, împărțit în 10 companii, fiecare companie avînd un căpitan, un locotenent și un stegar (ensign, la noi corespunzător gradului de sublocotenent). În afară de aceasta, cu excepția unităților de gardă, fiecare batalion mai are 2 companii de rezervă pentru instruirea recruților; 6 pînă la 8 din aceste companii se unesc într-un batalion de rezervă-instrucție; există 23 de asemenea batalioane cu un număr de aproximativ 18 000 de oameni. Toate aceste unități de rezervă-instrucție se află în Anglia și sînt dispuse îndeosebi pe coastă sau în apropierea coastei. Așadar, infanteria engleză numără ceva mai mult de 150 000 de oameni.

II

Ofițerii se recrutează din rîndul tuturor păturilor culte ale națiunii. Candidaților nu li se cer multe cunoștințe teoretice; la examenele pe care aceștia trebuie să le treacă, exigențele sînt atît de reduse, încît i-ar face pe sublocotenenții prusieni să rîdă. Se caută, totuși, să se atragă în armată cît mai mulți tineri de la școala militară din Sandhurst³⁶³; cei care obțin calificative foarte bune la examen sînt făcuți sublocotenenți *fără să fie nevoie* să-și cumpere gradul. Pe cunoașterea limbilor străine nu se pune mare preț și, pe deasupra, candidații au libertatea deplină să aleagă între mai multe limbi europene și indiene; în ceea ce privește cunoștințele din domeniul matematicii, exigențele nu sînt de loc mari; în schimb, la lucrările scrise pe teme practice se acordă mai multă atenție exprimării într-o limbă engleză corectă, clară și simplă decît la noi, unde aproape fiecare armată scrie într-o limbă germană a ei proprie și nu întotdeauna într-o limbă germană pe înțelesul tuturor. Faptul că nu se ține seama de convingerile politice este de la sine înțeles într-o țară în care ambele partide principale au un număr aproape egal de reprezentanți în rîndurile aristocrației; aproape toți membrii celei mai renumite familii de militari din Anglia, familia Napier, au fost și sînt radicali. În general se pune accentul nu atît pe cunoștințe cît pe curaj, și, fiindcă ofițerul englez poate fi sigur că va fi trimis în orice parte a lumii și foarte curînd aruncat în luptă, ne putem imagina că armata engleză este mult mai puțin decît alte armate o instituție pentru căpătuirea unor oameni care nu au aproape nici una din calitățile fizice și morale necesare unui soldat. Dar tocmai aceste calități constituie principala cheazășie a existenței unui bun corp ofițeresc; căci, în pofida tuturor regulilor frumoase menționate mai sus, nicăieri nu există mai mult nepotism și favoritism decît în armata engleză. Fără relații influente nimeni nu poate ajunge în corpul ofițeresc, iar fără bani nimeni nu este avansat dacă nu are norocul ca superiorul său să fie ucis în luptă. Ce-i drept, există și aici excepții laudabile; un oarecare fiu de cizmar din Glasgow a murit anul trecut ca feldmareșal lord Clyde, după ce a recucerit India pierdută; iar bietul Colin Campbell, care era ofițer încă din 1807, de pe vremea expediției de la Buenos Aires, a ajuns colonel abia în 1854, cînd a plecat în Crimeea. Și, fără o rudă inde-

părtată care era comandant de regiment, el n-ar fi ajuns niciodată ofițer.

Ofițerii englezi alcătuiesc, mai cu seamă în Anglia, un cerc extrem de izolat. Ei au chiar, ca și în Prusia, un dialect propriu sau, mai degrabă, un accent propriu și vin foarte puțin în contact cu locuitorii orașului în care se află garnizoanele lor. La această izolare contribuie și faptul că ofițerii necăsătoriți locuiesc în cazarmă (adică într-o clădire separată din curtea cazarmii) și trebuie să mănince la popotă. Într-o țară în care armata se află sub jurisdicția tribunalului civil în toate abaterile fără caracter strict militar, această conviețuire în cazarmă este o necesitate. Tinerii ofițeri sînt aspru sancționați pentru extravaganțele săvîrșite în oraș, din cauza cărora pot intra în conflict cu autoritățile civile, dar, în schimb, în cazărmi domnește o libertate destul de mare. Tinerii domni pot fi vizitați de tot felul de femei, chefuiesc, joacă jocuri de noroc și își fac cele mai grosolane farse. Dacă printre ei se nimerește vreun ipocrit, cu atît mai rău pentru el. Acum cîțiva ani, aceste practical jokes *, de care se face exces în unele regimente, au provocat procese scandaloase la tribunalul militar, și de atunci împotriva lor s-au luat măsuri severe; în realitate însă, aceste farse sînt, în general, gustate, numai că trebuie să se evite scandalul. Pentru popotă, guvernul alocă anual suma de 25 l.st. de companie; aceasta trebuie gospodărită bine, dar cu economie, pentru ca ofițerii cu venituri mai mici să nu trebuiască să facă cheltuieli care să depășească posibilitățile lor. Există, totuși, destule prilejuri pentru a cheltui bani, așa încît aici, ca și în oricare altă parte, tinerii ofițeri care împrumută bani pe bază de polițe și chitanțe sînt victime ale cămătarilor.

Comportarea ofițerului englez poartă amprenta acestei vieți. Față de civili — deși în afara serviciului merge aproape întotdeauna îmbrăcat civil —, ofițerul păstrează de cele mai multe ori o rezervă aristocratică. O atitudine insolentă și arogantă față de civili se întîlnește numai ca o excepție mai ales în orașe cu garnizoane, cum este Portsmouthul, sau în școlile de tragere unde sînt mulți ofițeri laolaltă și unde ei sînt aceia care dau tonul. În genere un ofițer trebuie să dea dovadă că este „ofițer și gentleman”; el poate să fie deferit în orice moment unui tribunal militar, să fie scos din cadrele armatei și chiar degradat „deoarece a avut o com-

---

* — glume proaste. — *Nota trad.*

portare nedemnă de un ofițer și de un gentleman"; la aceste măsuri se recurge irevocabil ori de câte ori un ofițer a provocat un scandal prin comportarea sa în public, afară doar de cazul când își dă demisia înainte de a se lua măsuri împotriva lui. Mușamalizarea scandalurilor, atât de frecventă în Germania, în Anglia este imposibilă, iar de pe urma acestui lucru moralul armatei nu are decît de cîștigat.

Oricît de neobișnuit ni se pare nouă, germanilor, faptul că ofițerii au dreptul de a se îmbrăca civil în afara serviciului are totuși părțile sale foarte bune, și că aceasta nu are nicidecum o influență nefavorabilă asupra spiritului militar al ofițerilor o dovedește cu prisosință Anglia. De altfel, trebuie relevat că în garnizoane mari ca Chatham, Portsmouth ș.a., unde obligațiile serviciului militar sînt foarte mari, ofițerii merg mai rar îmbrăcați civil.

În armata engleză, duelul a dispărut cu desăvîrșire. Ultimul duel între doi ofițeri a avut loc acum 20 de ani, între doi cumnați, un maior și un locotenent; maiorul a fost omorît, iar locotenentul achitat de curtea cu juri din cauză că fusese obiectul unei provocări nemaipomenite. Părerile despre onoare încetățenite în rindurile ofițerilor englezi — cu participarea plină de zel a lui Wellington în persoană — se bazează pe principiul că acela care insultă fără motiv pe cineva se dezonorează pe sine, nu pe cel pe care l-a insultat, și că el se poate reabilita numai reparînd, în măsura în care-î stă în putință, nedreptatea făcută. Prin urmare, acela care insultă primul pe un camarad se face vinovat de o comportare nedemnă de un gentleman dacă nu prezintă scuze, sau dacă insulta a fost în general de așa natură încît nu mai poate fi reparată; tribunalul militar rezolvă fără întîrziere cazul. În anumite cercuri, și mai ales în armata prusiană, aceste concepții pot să pară destul de stranii, ele sînt însă mult mai sănătoase decît concepțiile acelor care exagerează importanța duelului, făcînd din el un point d'honneur*. Că sentimentul onoarei militare nu are nimic de suferit o dovedesc înșiși ofițerii englezi, care în această privință pot rezista oricărei comparații.

Avansările în grad se fac în regiment, în general, după vechime și, totodată, prin cumpărarea gradului respectiv. Astfel, de îndată ce un post rămîne vacant, ofițerul cu cea mai mare vechime în gradul imediat inferior are dreptul să hotărască dacă îl cumpără sau nu; dacă acesta refuză să-l cum-

* — chestiune de onoare. — *Nota trad.*

pere, ceea ce se poate întâmpla numai din lipsă de bani, atunci vine la rînd următorul ca vechime ș.a.m.d. Acest sistem de cumpărare a gradelor este, fără doar și poate, unul dintre cele mai mari neajunsuri ale armatei engleze, este un sistem pe care nu l-ar accepta niciodată ofițerii din alte armate. El continuă să fie absurd și detestabil, chiar dacă se admit toate circumstanțele atenuante invocate de englezi în sprijinul lui, și anume că în felul acesta tinerii ofițeri au posibilitatea să avanseze mai repede, că este o tradiție care cu greu ar putea fi desființată etc. Pentru armata engleză este o rușine că n-a renunțat la acest sistem și pentru corpul ofițeresc este, indiscutabil, în cel mai înalt grad dăunător faptul că ofițeri capabili sînt condamnați să vegețe în grade inferioare fiindcă posedă numai solda, dar nici un capital.

Prețul unui brevet de sublocotenent în infanteria de linie este de 450 l.st. (3 000 de taleri) ; dacă un sublocotenent vrea să avanseze la gradul de locotenent, trebuie să plătească încă 250 l.st. (1 700 de taleri) ; pentru brevetul de căpitan, încă 1 100 l.st. (7 030 de taleri) ; pentru cel de maior, încă 1 400 l.st. (9 030 de taleri) ; pentru brevetul de locotenent-colonel, încă 1 300 l.st. (8 700 de taleri). Așadar, în total, acest brevet costă 4 540 l.st., sau peste 30 000 de taleri, sumă pe care posesorul brevetului o primește înapoi de la cel care-i ia locul de îndată ce el este avansat la gradul de colonel. În regimentele de gardă și în cele de cavalerie, prețurile sînt și mai ridicate ; în regimentele de artilerie și în cele de geniu, funcțiile nu se vînd. Dacă moare un ofițer, întregul capital investit se pierde și ofițerul imediat următor ca vechime îi ia locul fără să trebuiască să cumpere gradul respectiv. Începînd cu gradul de colonel, gradele nu se mai cumpără ; orice locotenent-colonel care a funcționat în acest grad timp de trei ani în serviciul activ devine de drept colonel. Este interzis, sub amenințarea cu scoaterea din cadrele armatei, să se plătească pentru un grad de ofițer mai mult decît este stabilit, în practică însă aceasta se întîmplă mai întotdeauna.

Dat fiind că la examenul de sublocotenent nu se cer în general nici un fel de cunoștințe militare, înainte de avansarea la gradul de locotenent și de căpitan se dă încă un examen special, la care se cer exclusiv cunoștințe privind serviciul practic, regulamentele, legislația militară și exerciții de luptă. Cunoștințe teoretice privind tactica *nu* se cer.

Ofițerii din unitățile de gardă au grade mult mai mari; sublocotenentul corespunde locotenentului din armata de linie, locotenentul — căpitanului, căpitanul — locotenent-colonelului. Acest fapt generează mari nemulțumiri în trupele de linie.

Subofițerii sînt avansați la gradul de ofițeri numai în cazuri excepționale. În fiecare batalion, principala muncă de zi cu zi este efectuată de trei ofițeri: adjutantul, ofițerul cu intențența și casierul. De aceea aceste funcții sînt încredințate adesea unor subofițeri vechi, de nădejde, care apoi nu sînt niciodată avansați la un grad mai mare decît cel de locotenent, pe care-l primesc gratuit. Altminteri, înaintarea la gradul de ofițer se face în cazuri rare și numai pentru merite deosebite pe cîmpul de luptă. Caracterul armatei engleze bazate pe recrutare, care presupune un mare amestec de elemente declasate și grosolane, ceea ce determină un anumit ton în rîndurile ei și reclamă un anumit fel de disciplină, face din capul locului necesar ca ofițerii, spre deosebire de soldați, să aparțină claselor de sus ale societății. De aceea, în Anglia, distanța dintre ofițer și soldat este mai mare decît în alte țări. De aceea și înaintarea pe scara ierarhiei militare a gradelor inferioare este aici foarte dificilă și va fi întotdeauna numai o rară excepție atîta timp cît va dăinui, pe de o parte, sistemul de cumpărare a gradelor și, pe de altă parte, sistemul de recrutare. Cazuri cînd tineri culți intră în armată ca voluntari pentru a avansa la gradul de ofițer, atît de frecvente în Prusia și Franța, nu se pot întîlni în Anglia; caracterul armatei este de așa natură, încît s-ar putea crede că tinărul îmbrățișează meseria de soldat din motive pe care preferă să le treacă sub tăcere. Este clar că în Anglia corpul ofițeresc este alcătuit aproape exclusiv din oameni educați ca gentlemen și că masa de soldați are mai mult respect față de ofițeri, care sînt de la bun început „superiorii lor firești”, cum se spune acolo.

În conformitate cu aceasta, și tonul care predomină între ofițeri și soldați este rece și oficial. Cele două categorii sînt legate între ele numai prin relațiile de comandă și supunere. Nu întîlnești nici familiarisme sau glume, nici izbucniri de mînie. Ofițerii adresează foarte rar cuvinte de laudă sau de dojană direct soldaților, și atunci folosesc întotdeauna același ton calm și oficial. Acest lucru este valabil, firește, numai în ceea ce privește relațiile de serviciu în cadrul instrucției etc.; în cadru neoficial însă, ofițerii englezi pot să în-

jure de mama focului..., și ordonanțele lor ar putea povesti multe în această privință.

Una dintre particularitățile armatei engleze o constituie faptul că un ofițer poate avea două grade: unul inferior în regimentul său și unul superior în armată. Acest al doilea grad, dacă este conferit pentru tot timpul și fără nici o condiție restrictivă, se numește „grad cu brevet” („Brevet-Rang”). Astfel, un căpitan poate fi în armată „maior cu brevet” sau „locotenent-colonel cu brevet”. Au fost chiar cazuri (îndeosebi cu comandanți ai trupelor neregulate din India) când în regimentul respectiv aveau gradul de locotenent, iar în armată gradul de maior. Un astfel de căpitan și „maior cu brevet” stă în regimentul său pe post de căpitan, iar în serviciul de garnizoană sau de tabără este socotit ofițer de stat-major. Acest grad mai înalt poate fi conferit, de asemenea, numai pentru o anumită perioadă, sau într-o anumită colonie, sau numai pentru un anumit teatru de acțiuni militare. Astfel, în ultimii 10 ani, un număr de colonei au fost promovați pe perioada războiului Crimeii sau pentru perioada cât au stat în Orientul Apropiat la gradul de „general de brigadă” sau de „general-maior”; același lucru s-a întâmplat și în India. Acest sistem constituie un mijloc de a promova în posturi mai înalte persoane protejate sau deosebit de utile, făcându-se abstracție de vechime; acest fapt atrage însă în mod evident după sine multe neajunsuri și încurcături. În Crimeea, englezii nu au reușit să-i facă pe francezi să priceapă că un om poate fi în același timp căpitan și maior.

La avansarea în grad se aplică regula potrivit căreia nimeni nu poate ajunge căpitan dacă nu a servit efectiv cel puțin doi ani ca sublocotenent și locotenent și nimeni nu poate deveni maior dacă nu are un stagiu de șase ani ca ofițer.

Pregătirea militară a ofițerilor care nu au urmat cursurile școlii de la Sandhurst se face în școlile de plutoane și de companii, ca și pregătirea soldaților; abia după examenul dat în fața comandantului de batalion, aceștia sînt scutiți de instrucție și promovați în serviciu ca ofițeri. În fiecare an, înainte de începerea instrucției de primăvară a batalionului, toți ofițerii inferiori dintr-un batalion se grupează într-un pluton sub comanda unui ofițer de stat-major și cu arma în mînă trebuie să facă instrucție individuală în pluton și în companie. De obicei însă, acest lucru se face numai foarte superficial.

III

Completarea efectivului de subofițeri și soldați se face, după cum se știe, prin recrutare, și anume exclusiv în Marea Britanie și Irlanda. Numai Regimentul 100 se recrutează în Canada. Serviciul de recrutare este subordonat generalului adjutant al armatei și are o dublă activitate. Întii, fiecare regiment și fiecare batalion-depoziț poate face recrutări acolo unde se află garnizoanele lor. Al doilea, independent de aceasta, există un serviciu de recrutare pe întreaga țară, care cuprinde 9 cercuri de recrutare (în Anglia — 4, în Scoția — 2, în Irlanda — 3). Fiecare cerc este subordonat unui ofițer de stat-major care-l inspectează (de obicei „colonel cu brevet”) și la nevoie este împărțit în sectoare mai mici subordonate unor locotenenți sau căpitani. În total, pentru acest serviciu se prevăd: 8 ofițeri de stat-major, 9 adjutanți, 9 casieri, 9 medici, 11 ofițeri inferiori recrutori (cu jumătate de soldă), 8 plutonieri, 48 de sergenți și un număr corespunzător de soldați. În afară de aceasta, ca o excepție, unitățile de gardă își fac singure recrutările. Fiecare recrut are dreptul să-și aleagă unitatea în care dorește să servească. Un deziderat pios este ca fiecare unitate să-și completeze efectivul, pe cât posibil, în comitatul al cărui nume îl poartă. Străinii sînt acceptați numai cu aprobare specială, din care cauză adesea ei sînt dați drept „scoțieni”.

În timp de război mai ales, miliția este pepiniera pentru trupele de linie; pentru un anumit număr de oameni, stabilit de fiecare dată, care trec din miliție în trupele de linie, ofițerul regimentului de miliție respectiv primește un brevet de grad în trupele de linie. În timpul răscoalei din 1857 din India s-a mers atît de departe, încît orice ofițer de stat-major activ sau în retragere care a recrutat 1 000 de oameni a primit brevetul de locotenent-colonel.

Fiecare recrut sau reangajat primește gratuit echipamentul complet și o sumă de bani mai mare sau mai mică în funcție de nevoia de recruți, dar niciodată mai puțin de o liră și foarte rar mai mult de 10 l.st. (67 de taleri). Această sumă diferă adesea de la o armă la alta; la geniu se plătește cel mai mult, deoarece aici se iau elementele cele mai bune. Din-această sumă, o parte se plătește în momentul atestării, iar restul atunci cînd recruții sînt primiți în regiment de către comandant. Această atestare constă în aceea că la 24 de ore de la înrolare recrutul este dus în fața

judcătorului de poliție, unde declară, sub prestare de jurământ, că a intrat în armată de bunăvoie și că din punct de vedere legal nu există nici o piedică pentru intrarea lui în serviciul militar.

Pentru cavalerie, artilerie, geniu, aprovizionare și pentru unitățile de infanterie aflate în India, China, Australia și pe insula Sf. Elena se recrutează oameni între 18 și 25 de ani; pentru celelalte unități de artilerie și infanterie — între 17 și 25 de ani. Înălțimea este stabilită după cum urmează :

Cavalerie:

Cuirasieri de gardă:	5	picioare	10	țoli	pînă la	6	picioare	
Regimente de dragoni grei: 5	"		8	"	"	5	"	11 Țoli
Dragonii mijlocii și ulani: 5	"		7	"	"	5	"	9 "
Husari:	5	"	6	"	"	5	"	8 "

Artilerie:

Servanți: minimum	5	"	7	țoli	dacă sînt	sub	18	ani
	5	"	6	"				
Conductorii:	5	"	4	"	pînă la	5	picioare	6 Țoli
Ochitorii: minimum	5	"	6	"				

Infanterie : minimum

Unități de gardă:	5	"	8 ¹ / ₂	țoli
Trupe de linie:	5	"	6	"

Această limită este însă foarte variabilă; ori de cîte ori există un pericol serios de război, guvernul este imediat silit să o micșoreze; chiar simplul fapt că, prin reducerea duratei serviciului militar de la 12 la 10 ani, într-un viitor apropiat se vor elibera foarte mulți soldați a fost suficient pentru a determina acum cîteva săptămîni guvernul să reducă limita de înălțime pentru infanterie la 5 picioare 5 țoli. În genere, și aici, ca și în alte țări, limita de înălțime scade tot mai mult, deși în mod logic, prin sistemul de recrutare, armata își poate asigura soldați în medie mai înalți decît prin serviciul militar obligatoriu sau prin conscripție. Că aceasta este situația și în Anglia reiese din cifrele de mai sus, care au ajuns să se apropie de limita de înălțime cerută în Renania, dacă din 5 picioare pînă la 5 picioare 6 țoli se scad 2¹/₄ țoli și din 5 picioare 7 țoli pînă la 6 picioare se scad 2¹/₂ țoli, ceea ce este destul de exact.

În afară de limita de înălțime, s-a fixat și limita perimetrului toracic: la o înălțime de 5 picioare 6 țoli pînă la 5 picioare 8 țoli, perimetrul toracic trebuie să fie de 33 de

țoli; la o înălțime de 5 picioare 8 țoli pînă la 4 picioare 10 țoli — 34 de țoli; la o înălțime de peste 5 picioare 10 țoli — 35 de țoli. Conducătorii, soldații de la trenurile regimentare și trăgătorii trebuie să aibă în mod obligatoriu un perimetru toracic de cel puțin 34 de țoli. Se primesc, totuși, și conducători care nu îndeplinesc întocmai aceste condiții, dar care se pricep să umble cu caii.

Ca toboșari și gorniști sînt recrutați tineri în vîrstă de cel puțin 14 ani, cu consimțămîntul părinților. Ei nu primesc bani.

Durata serviciului militar este de 10 ani la infanterie, 12 ani la cavalerie, artilerie, trupele de geniu și trenurile regimentare; după expirarea acestui termen, cel care și-a făcut stagiul poate fi reangajat, dacă este considerat apt, pentru încă 11 ani la infanterie și 9 ani la alte arme. După expirarea reangajării, el mai poate rămîne în armată cu un preaviz de trei luni. Dacă în momentul expirării termenului unitatea respectivă se află peste graniță, atunci comandantul garnizoanei are dreptul să prelungească acest termen pînă la doi ani.

De regulă, orice soldat care se comportă bine are permisiunea de a se răscumpăra. Suma cerută la răscumpărare este în funcție de timpul cît acesta a servit în armată și de timpul cît urmează să mai servească, de comportare etc. și este la cavalerie de maximum 30 l.st., la infanterie — 20 l.st., pentru soldații de culoare din trupele coloniale — 12 l.st.

După 21 de ani de serviciu militar, fiecare soldat are dreptul la pensie. Mărimea pensiei depinde de numărul de ani serviți, de comportare și de infirmitățile căpătate în timpul serviciului militar; pentru soldați și subofițeri, pensia este de cel puțin 8 pence (6 groși de argint 8 pfenigi) și cel mult 3 șilingi 6 pence (1 taler 5 groși de argint) pe zi. În funcție de împrejurări, se acordă pensie chiar și la mai puțini ani de serviciu militar.

Sergenții însărcinați cu recrutările și soldații care îi însoțesc se opresc, de obicei, în cartierele rău famate ale orașelor mari și țin sub observație mai cu seamă cîrciumile. Adesea ei o pornesc pe străzi cu panglici la chipiuri, însoțiți de toboșari și flautiști, atrăgînd astfel multă lume, în mijlocul căreia își caută prada. Dacă găsesc vînatul căutat, îl atrag cît mai repede la cîrciumă, unde depun toată arta pentru a-l determina să primească șilingul simbolic care

consfințește contractul. Dacă noul candidat la glorie a primit acest șiling, el își mai poate recăpăta libertatea numai plă-tind în prezența judecătorului de poliție 1 l.st. ca „despă-gubire” (smart-money). Legea prevede, ce-i drept, ca la cel puțin 24 de ore de la recrutare viitorul erou să declare în fața acestui judecător că el intră în armată de bunăvoie și că își menține hotărîrea. Legea consideră totodată și pe bună dreptate că recrutul este, de regulă, în stare de ebrietate cînd primește șilingul și caută să-i dea posibilitatea, în primul rînd, să se dezmeticească. Ar fi însă un prost sergent însărcinat cu recrutările acela care ar lăsa să-i scape prada atît de ușor. El și oamenii săi nu-l scapă din ochi pe recrut și, înainte ca acesta să ajungă în fața judecătorului, rachiul și berea își fac din nou efectul cu prisosință. Cel mai interesant este că o bună parte din cheltuielile chefului le plătește, de obicei, chiar recrutul, căruia sergentul îi avansează cu dărnicie banii în contul sumei pe care acesta urmează să o primească. În aceste împrejurări este justă, deși naivă, prevederea categorică de a se folosi pentru serviciul de recrutare soldați și toboșari necăsătoriți și numai în caz extrem sergenți căsătoriți, în orice caz însă numai oameni sănătoși și puternici. Cine nu știe să bea zdravăn nu este bun pentru acest serviciu.

Cînd vezi cum se fac aceste recrutări, ai impresia că te afli în secolul al XVIII-lea. În pofida îngrădirilor formale pe care legea le-a pus acestei practici, s-a stabilit, totuși, că în „armata engleză, alcătuită în întregime din oameni intrați de bunăvoie”, cei mai mulți nimeresc nu de bunăvoie; dacă, în general, aceasta este spre binele lor, prezintă de fapt, o altă problemă.

Din ce pături ale populației fac parte cei care intră în acest fel în armată este destul de clar. Ca și armata noastră de mercenari din trecut, ea rămîne în mare măsură un refugium peccatorum*, în care se adună partea cea mai mare și mai activă a tuturor elementelor aventuriere ale poporului, pentru a fi domolite printr-un muștru sever și o disciplină riguroasă. De aceea, sub raport moral și intelectual, armata engleză este cu mult inferioară tuturor armatelor care își completează efectivul pe bază de recrutări (chiar cu înlocuire) sau numai pe baza serviciului militar obligatoriu general fără înlocuire. Numai legiunea străină franceză³⁸⁴ și unitățile franceze formate mai cu seamă din înlocuitori, ca

* — refugiu pentru păcătoși. — *Nota trad.*

de pildă zuavii, pot fi puse pe aceeași treaptă cu ea, deși nu se poate tăgădui faptul că, datorită creșterii privilegiilor pentru soldații de profesie, întreaga armată franceză se apropie tot mai mult, prin caracterul ei, de armata engleză. Dar chiar și remplaçant-ul * francez este, în ce privește manierele, cu mult superior tinerilor grosolani și neciopliți recrutați din drojdia marilor orașe, care dau tonul în cazărmiile engleze. În armata franceză, chiar și un tânăr instruit poate să intre ca voluntar, pentru a servi pînă la avansarea la gradul de ofițer, fără ca perioada de încercare ca soldat de rînd să i se pară absolut insuportabilă; în Anglia însă numai un nebun poate face un asemenea pas. Pe cît de mîndru este englezul de armata lui luată în ansamblul ei, pe atît de mult disprețuiește el pe soldatul de rînd luat aparte; chiar și în păturile cele mai de jos ale populației este considerat o rușine faptul de a te lăsa recrutat sau de a avea o rudă soldat. De altfel, componența recruților s-a îmbunătățit foarte mult în ultimii zece ani. Se caută să se obțină date cît mai complete asupra antecedentelor recruților, pentru a se pune capăt intrării în rîndurile armatei a unor elemente necorespunzătoare. Recrutările masive impuse de războiul Crimeii și de răscoala din India au epuizat curînd pătura declasată a populației, din mijlocul căreia armata își completa, de regulă, rîndurile în cursul îndelungatei perioade de pace. A fost necesar nu numai să se reducă limita de înălțime (uneori chiar pînă la 5 picioare 3 țoli pentru infanterie), ci să se îmbunătățească și viața soldaților, să se schimbe atmosfera din cazărmi, așa încît să poată fi recrutați și oameni mai așezați din rîndurile clasei muncitoare. La aceasta se mai adaugă și lipsa de elemente capabile pentru numeroasele funcții noi pentru subofițeri (în timpul războiului Crimeii, numărul batalioanelor a fost aproape dublat). În plus, a devenit limpede că acum în Europa războiul nu mai putea fi dus după sistemul aplicat de Wellington în Spania, adică jefuind fortărețele cucerite. Presa a început să se intereseze de soldați, și curînd printre ofițerii superiori a ajuns la modă filantropia în rîndurile armatei. S-au depus eforturi pentru a face viața soldaților mai plăcută, pentru a se găsi mijloace de amuzament și posibilități ca în timpul liber ei să practice diferite îndeletniciri în cazarmă sau în tabără, și astfel să fie ținuți departe de cîrciumă. Astfel au luat ființă, mai cu seamă în ultimii șapte ani, datorită în-

* — înlocuitorul. — Nota trad.

deosebi mijloacelor strînse pe bază de liste de subscripții, biblioteci, săli de lectură, săli pentru tot felul de jocuri, cluburi pentru soldați etc. După modelul francez, în tabere s-au dat soldaților, acolo unde a fost posibil, parcele pe care să le cultive, s-au făcut încercări de a se organiza reprezentatii teatrale și conferințe și din cînd în cînd s-au organizat expoziții cu diverse obiecte de artă confecționate de soldați etc. Toate acestea sînt într-un stadiu incipient, dar capătă o răspîndire tot mai mare. Este, de altfel, absolut necesar. Recruții înrolați în armată în timpul campaniilor din Crimeea și India au fost, fără îndoială, superiori celor dinainte, deoarece ambele războaie au fost foarte populare în rîndul maselor. Ei au îmbunătățit considerabil atmosfera în armată. La aceasta a contribuit și contactul cu soldații francezi în Crimeea. Acum se pune problema de a se menține acest spirit, pentru ca și în timpul unei perioade mai îndelungate de pace în armată să se înroleze recruți la fel de buni și să nu se ajungă din nou în situația de a se conta exclusiv pe elementele declasate din rîndul populației, care în timp de pace își oferă întotdeauna serviciile.

În pofida acestui fapt, asemenea elemente continuă să constituie majoritatea armatei și în funcție de ele se stabilește întregul regulament interior. O cazarmă engleză cu clădirile aferente și curtea respectivă este înconjurată din toate părțile de ziduri înalte și are de obicei o singură poartă. O clădire separată este destinată ofițerilor, iar una sau mai multe clădiri — soldaților. La clădirile destinate soldaților, partea ale cărei ferestre dau spre stradă este despărțită de obicei, la noile construcții, cu un șanț adînc, avînd la partea dinspre stradă un gard solid de fier. În orașele mari, la cazărmi, și mai ales la cazărmile miliției, unde sînt instalate arsenalele (miliția se întrunește numai patru săptămîni pe an), fațada clădirii este prevăzută cu ambrazuri în loc de ferestre, iar colțurile — cu mici turnuri amenajate pentru tragerea din flanc, dovadă că insurecțiile muncitorilor nu sînt considerate ca ceva imposibil. În această mare cazarmă-închisoare își petrece soldatul toată viața, cu excepția orelor libere. Accesul civililor este controlat cu rigurozitate și întreaga clădire este ferită, pe cît posibil, de privirile din afară, așa încît soldatul este ținut pe cît se poate sub control și izolat de civili. Relațiile cordiale dintre populația civilă și soldați, atît de obișnuite în Germania, accesul oricui în cazarmă lipsesc aici cu desăvîrșire și, pentru a nu se lega

relații mai trainice, garnizoanele se schimbă, de regulă, în fiecare an.

Cele mai răspândite acte de indisciplină pot fi identificate ușor după caracterul armatei. Acestea sînt: beția, absențarea fără permisie după ce se sună stingerea, devalorizarea camarazilor, bătăile, nesupunerea și insulta adusă superiorilor. Abaterile mai ușoare sînt pedepsite de comandantul batalionului fără dezbateri judiciare. El are dreptul exclusiv de a da pedepse, dar el poate împuternici cu acest drept, pentru pedepse mergînd pînă la 3 zile, pe comandantul de companie. Comandantul de batalion are dreptul să aplice următoarele pedepse: 1) arest pînă la 7 zile, celular sau în comun, cu sau fără efectuarea unor munci de pedeapsă. Soldații pedepsiți astfel au *dreptul* să facă apel, prin comandantul batalionului, la tribunalul militar; 2) încarcerarea (black-hole) pînă la 48 de ore; 3) arestul în cazarmă pînă la o lună, în care timp soldatul respectiv trebuie să execute toate serviciile și pe deasupra și muncile suplimentare date de comandant. În afară de asta, fiecare arest în cazarmă atrage după sine și exerciții de pedeapsă, cu întregul echipament, pînă la 14 zile. Astfel de exerciții de pedeapsă nu trebuie să dureze mai mult de 1 oră fără întrerupere și pot fi repetate de cel mult patru ori pe zi. În cazurile 2) și 3), comandantul *poate* admite să se facă apel la un tribunal militar. Detențiunea celulară sau încarcerarea trebuie să se aplice, pe cît posibil, în cazurile de beție, bătăie sau insultă adusă superiorilor și în cazuri grave pot fi combinate cu arestul în cazarmă, în așa fel ca întreaga perioadă de arest să nu depășească o lună.

După cum se vede, în Anglia un comandant de batalion dispune de suficiente mijloace pentru a ține în frîu pe vlăjganiii lui nedisciplinați. Dacă aceste mijloace se dovedesc a fi insuficiente, atunci intră în acțiune tribunalul militar, unde, în ultimă instanță, cel care a comis acte de indisciplină află că-l așteaptă „pisica cu nouă cozi”. Acesta este unul dintre cele mai barbare instrumente de tortură din cîte există: un bici cu coadă scurtă și cu nouă curelușe lungi, tari și noduroase. Condamnatul, dezgolit pînă la brîu, este legat de o ramă triunghiulară și primește loviturile, care cad cu o putere extraordinară. Chiar prima lovitură sfișie pielea. După cîteva lovituri, biciul și cel care-l mînuiește sînt schimbați, pentru ca delincventul să nu simtă nici o ușurare. Medicul este, desigur, întotdeauna prezent. După 50 de ase-

menea lovituri este întotdeauna necesar un tratament îndelungat în spital. Și, totuși, se întâlnesc adesea oameni care suportă cele 50 de lovituri fără să cricnească, considerându-se o rușine mai mare să exteriorizezi durerea decât să fii bătut.

Pînă acum 12 ani, acest bici era folosit foarte des și se admitea să se aplice pînă la 150 de lovituri. Dacă nu mă înșel, pe atunci, chiar și un comandant de regiment putea să ordone, după o procedură sumară, administrarea unui anumit număr de lovituri. Ulterior, numărul loviturilor a fost limitat la 50, iar dreptul de a le ordona a fost acordat exclusiv tribunalelor militare. În sfîrșit, după războiul Crimeii s-a introdus, mai ales la insistența prințului Albert, împărțirea soldaților în două categorii după model prusian³⁸⁵ și s-a stabilit că numai soldaților care, din cauza delictelor anterioare, au fost incluși în categoria a doua și care, dat fiind faptul că nu au avut o comportare ireproșabilă timp de un an, nu au fost trecuți din nou în prima categorie li se pot aplica pedepse corporale în cazul cînd comit o nouă abatere. Această diferențiere dispăre însă pe cîmpul de luptă; aici fiecare soldat se află din nou sub puterea biciului. În 1862, în armată au fost supuși unor pedepse corporale 126 de oameni, dintre care 114 au primit numărul maxim îngăduit de lege, adică 50 de lovituri.

În general se vede că atît necesitatea cît și dorința de a folosi biciul s-au redus considerabil și, întrucît în armată continuă să acționeze aceleași cauze, se poate presupune că așa va fi și de acum încolo și că „pisica” va fi socotită tot mai mult ca un mijloc de intimidare excepțional și extrem, la care să se recurgă numai în cazurile deosebite intervenite pe cîmpul de luptă. S-a văzut chiar că, dacă se face apel la sentimentul de onoare al soldaților, se obține mai mult decât prin pedepse dezonorante, și în această privință în armata engleză există părerea unanimă că un soldat biciuit nu mai este după aceea bun de nimic. Cu toate acestea, în Anglia nu se va ajunge curînd la desființarea „pisicii”. Știm cu toții cît de puternice au fost și mai sînt încă prejudecățile legate de pedepsele corporale chiar și în armatele cu o compoziție socială cu mult mai bună decât cea a armatei engleze; dar, într-o armată alcătuită pe baza sistemului de recrutare, existența unui asemenea instrument de intimidare poate fi într-o oarecare măsură justificată. Englezii au, desigur, perfectă dreptate cînd susțin că, dacă

trebuie să existe o pedeapsă corporală, atunci aceasta trebuie aplicată numai în cazuri extreme, dar cu toată asprimea. Veșnica bătaie cu bățul aplicată într-o formă mai blîndă, care se mai întîlnește în unele armate și, din păcate, și în armata germană și care poate servi numai la diminuarea fricii de această pedeapsă... *

Scris la începutul anului 1864

Se tipărește după
manuscris

Tradus din limba germană

---

* Aici manuscrisul se întreprue.— *Nota' red.*

Anexe

1

[Cererea lui K. Marx de a fi reintegrat
în drepturile de cetățean prusian³⁸⁶]

Șefului poliției regale

Domniei sale domnului baron von Zedlitz-Neukirch

Excelență,

Cu respect vă aduc la cunoștință că, în urma amnistiei regale, am părăsit Londra, unde am locuit din anul 1849 ca emigrant politic, și m-am înapoiat în Prusia cu intenția, pentru început, de a locui aici la Berlin.

Cu onoare rog pe Excelența Voastră :

1) pe baza decretului regal de amnistie și a legii din 31 decembrie 1842 (Codul de legi pag. 15—18) să se dispună repunerea mea în drepturile civile prusiene, ceea ce, conform § 5 al legii amintite, intră în competența Excelenței Voastre, și

2) să mi se elibereze, în conformitate cu § 8 al legii din 31 decembrie 1842 cu privire la dreptul de domiciliere al persoanelor nou venite (Codul de legi pag. 5), cuvenita adeverință că am anunțat autorităților poliției regale sosirea mea în această localitate. În legătură cu această din urmă împrejurare menționez că, în caz de nevoie, pot dovedi, prin contractele încheiate cu redacția ziarului „New York Tribune” din New York în calitate de redactor al acestei gazete, ca și pe alte căi, că dispun de surse de existență complet independente.

Pentru început locuiesc la un prieten de al meu, d-l F. Lassalle, în Bellevuestrasse 13, adresă la care cu respect vă rog să dispuneți să mi se trimită cele două acte solicitate.

Cu deosebită stimă,
al Excelenței Voastre prea devotat,

Dr. Karl Marx

Berlin, 19 martie 1861

Se tipărește după textul
manuscrisului

Tradus din limba germană

2

[Petiția lui K. Marx în legătură cu reintegrarea sa
în drepturile de cetățean prusian]

Șefului poliției regale

Domniei sale domnului baron von Zedlitz

Excelență,

Ca răspuns la scrisoarea dv. din 21 martie, am onoarea să-mi exprim mirarea că scrisoarea mea din 19 martie * nu vi s-a părut destul de clară. Cererea mea cuprindea textual următoarele :

„Pe baza decretului regal de amnistie și a legii din 31 decembrie 1842, să se dispună repunerea mea în drepturile civile prusiene”.

Această cerere pare Excelenței Voastre insuficient de clară și totodată contradictorie, întrucât arătam că, în conformitate cu § 5 al legii din 31 decembrie 1842, reintegrarea mea în drepturile de cetățean prusian intră în competența Excelenței Voastre. Prin decretul regal de amnistie se acorda

* Vezi volumul de față, pag. 655—656. — *Nota red.*

tuturor emigranților politici care nu au fost condamnați de un tribunal militar permisiunea de „a se reîntoarce nestingheriți pe teritoriul statului prusian”. Întrucît fac parte din această categorie de emigranți și sînt născut în Prusia, după cum reiese din actul meu de naștere, al cărui extras din registrele de stare civilă ale orașului Trier (din 7 mai 1818) îl anexez ca document oficial, și întrucît am părăsit țara în 1849, dată pînă la care am locuit la Colonia ca redactor al lui „Neue Rheinische Zeitung”³⁸⁷, nicidecum pentru că aș fi fost judecat de un tribunal militar, ci doar pentru niște procese politice de presă, care mi-au fost intentate în calitatea mea de redactor al numitei gazete de instanțele judecătorești ordinare, este limpede că intru în menționata amnistie.

În cele de mai sus am răspuns totodată Excelenței Voastre la cele cîteva întrebări pe care mi le-ați pus în adresa dv.

S-ar putea naște însă o altă problemă. Decretul regal nu se mărginește să proclame amnistierea atît a persoanelor condamnate prin lege cît și a celor împotriva cărora nu s-a pronunțat vreo sentință, ci acordă emigranților permisiunea de „a se reîntoarce nestingheriți pe teritoriul statului prusian”. Oare nu înseamnă aceasta că, o dată cu ridicarea sancțiunii penale, se redă emigranților și cetățenia prusiană pe care au pierdut-o în urma șederii lor în străinătate timp de peste 10 ani ?

După interpretarea mea, după interpretarea tuturor juriștilor, după părerea unanimă a opiniei publice și a întregii prese, răspunsul nu poate fi decît afirmativ. Două argumente irefutabile dovedesc acest lucru. În primul rînd, decretul de amnistie garantează emigranților nu numai ridicarea sancțiunii, ci și „reîntoarcerea nestingherită pe teritoriul statului prusian”. În al doilea rînd, dacă lucrurile nu ar sta așa, întreaga amnistie ar fi absolut *iluzorie*, existînd doar pe hîrtie. De vreme ce toți emigranții trăiesc în străinătate din 1848 și 1849, adică de 12 ani, ar urma implicit că ei au pierdut cu toții cetățenia prusiană, și dacă această cetățenie nu ar fi redobîndită prin amnistie, pretinsa permisiune de „reîntoarcere nestingherită” nu ar fi în realitate acordată nimănui.

Așadar nu încape nici o îndoială că, în pofida pierderii cetățeniei prusiene ca urmare a unei absențe de 10 ani, aceste drepturi trebuie să fie restabilite prin decretul regal de amnistie.

Totuși, chiar dacă atît eu cît și juriștii interpretăm în acest sens decretul regal de amnistie, din punct de vedere

practic contează numai felul în care îl vor interpreta autoritățile, acesta fiind singurul teren sigur pentru întreprinderea unor demersuri practice.

În ce fel intenționează autoritățile regale să interpreteze amnistia regală ?

O vor interpreta oare în sensul că amnistia este amnistie și că reînțoarcerea nestingherită înseamnă o reînțoarcere nestingherită ? Sau o vor interpreta în sensul că prin permisiunea reînțoarcerii nestingherite se pune o piedică în calea reînțoarcerii și că, în pofida decretului, emigranții urmează să rămână lipsiți de patrie ? Excelența Voastră nu poate să nu recunoască, la o cercetare obiectivă a situației, că o asemenea atitudine sceptică cu greu ar putea fi considerată întru totul neîntemeiată.

În ultimii 12 ani s-au emis atâtea decrete, cărora li s-au dat atâtea interpretări surprinzătoare, încît pînă la urmă aproape nici o interpretare nu mai poate să apară absolut certă, după cum nici una nu poate să apară absolut imposibilă.

În felul acesta, numai interpretarea dată de *instanțele înseși* în legătură cu o anumită *persoană* reprezintă o bază sigură pentru întreprinderea unor demersuri practice.

Va recunoaște, prin urmare, Excelența Voastră că, în pofida faptului că am pierdut, potrivit legii, cetățenia prusiană, am redobîndit-o prin amnistia regală ?

Aceasta este întrebarea cît se poate de simplă și de clară pe care aș vrea și sînt silit să o pun Excelenței Voastre.

Sînt cu atît mai mult silit s-o fac, cu cît nu-mi pot aduce soția și copiii de la Londra înainte de a se fi rezolvat această problemă, deoarece, evident, nu mi se poate pretinde să întreprind o mutare problematică cu întreaga gospodărie și familie și abia după aceea să mă expun unei lupte care, dacă în general mai trebuie dusă, ar fi bine, dimpotrivă, să fie rezolvată înainte de a traduce în fapt o mutare costisitoare și de a reveni cu soția și copiii în patrie.

Întrebarea mea apare cu atît mai justificată și mai firească, cu cît în adresa dv. din 21 martie, însăși Excelența Voastră pune întrebarea : pe ce teme îmi formulez pretenția „de a nu fi pierdut, în pofida unei absențe de 10 ani”, cetățenia prusiană ?

Din cele expuse mai sus, Excelența Voastră va vedea acum pe ce teme pretind acest lucru. Faptul că m-am adresat Excelenței Voastre este justificat prin sus-menționatul § 5 al legii din 31 decembrie 1842. Căci de vreme ce, în virtutea

acestui paragraf, Excelența Voastră este instanța competentă pentru acordarea naturalizării, a fortiori * este și instanța competentă pentru ca, interpretando **, să lămurească dacă, în urma amnistiei, am redobîndit cetățenia prusiană pe care o pierdusem. Numai în acest sens m-am referit la § 5 al legii cu privire la amnistie. În sfîrșit, se cuvine cu atît mai mult să mă adresez Excelenței Voastre, cu cît doresc să mă stabilesc chiar la Berlin, iar recunoașterea cetățeniei mele prusiene constituie *premissa juridică* pentru aprobarea mutării în acest oraș. Prin urmare, Excelența Voastră, ca șef al poliției berlineze, reprezintă tocmai acea instanță de a cărei părere în chestiunea respectivă depinde aprobarea în legătură cu stabilirea domiciliului.

Desigur că Excelența Voastră nu poate fi cîtuși de puțin interesată — după cum nici mie nu mi se poate pretinde — ca eu să aștept trei-patru luni sau mai mult într-o totală *nesiguranță* și lipsit de posibilitatea de a întreprinde demersurile practice corespunzătoare, pînă cînd, o dată cu hotărîrea definitivă asupra domiciliului, mi se va face cunoscut în ce fel veți binevoi să interpretați decretul regal de amnistie și dacă veți consimți sau nu să recunoașteți reintegrarea mea în drepturile de cetățean prusian. O asemenea nesiguranță care ar dura timp de mai multe luni de zile mi-ar aduce *cele mai grave prejudicii în toate acțiunile, aranjamentele și problemele mele economice*. Am, firește, dreptul să știu dacă instanța competentă vrea sau nu să-mi recunoască cetățenia, iar această instanță nu poate socoti că este legal și nici de demnitatea ei să refuze a-mi da un răspuns sau să-l tăgăneze.

De aceea pun Excelenței Voastre direct, deschis și cinstit întrebarea :

recunoașteți sau nu, în virtutea decretului regal de amnistie, reintegrarea mea în drepturile de cetățean prusian?

Aștept la această întrebare un răspuns tot atît de direct, deschis și cinstit. Am cu atît mai mult interesul să primesc cît mai grabnic acest răspuns, cu cît, pe de o parte, numai astfel voi avea posibilitatea, în cazul unei hotărîri nefavorabile — desigur, absolut excluse — să mă adresez încă în cursul actualei sesiuni Camerelor, unde, de altfel, oricum va fi supus dezbaterilor un amendament la legea cu privire la amnistie

* — cu atît mai mult — *Nota trad.*

** — interpretînd legea. — *Nota trad.*

ca urmare a dubiilor în ceea ce privește interpretarea decretului regal de amnistie, pe de altă parte, pentru că nu mai pot rămâne aici decât *foarte puțin timp*, întrucît chestiuni de familie mă recheamă la Londra. Rog, aşadar, respectuos pe Excelența Voastră să-mi trimită cît mai curînd posibil un răspuns deschis și precis; *numai după aceea* voi fi în măsură să înaintez în forma cuvenită cererea mea de stabilire în acest oraș.

Cu deosebită considerație am onoarea să semnez
al Excelenței Voastre prea devotat

Dr. Karl Marx

Berlin, 25 martie 1861

Se tipărește după textul
manuscrisului

Tradus din limba germană

3

[Petiția lui K. Marx în legătură cu respingerea cererii sale de reintegrare în drepturile de cetățean prusian]

Berlin, 6 aprilie 1861

*Excelenței sale șefului poliției regale
Domniei sale domnului baron von Zedlitz, cavalier etc.*

Excelență,

Ca răspuns la adresa dv. din 30 martie primită ieri, am onoarea să arăt că faptele privind renunțarea mea, în 1845, la cetățenia prusiană invocată de Excelența Voastră nu vă sînt, probabil, cunoscute în întregime, căci altminteri nu ar fi urmat, desigur, hotărîrea Excelenței Voastre din 30 martie.

Faptele și temeiurile juridice expuse mai jos vor convinge pe Excelența Voastră că în prezent nu mi se poate contesta calitatea de cetățean prusian.

1. În 1844, în timpul șederii mele la Paris, Oberprezidentul regal al Provinciei renane a emis împotriva mea un mandat de arestare în legătură cu apariția sub redacția mea a revistei „Deutsch-Französische Jahrbücher”³⁸⁸; acest mandat a fost trimis autorităților polițieneste de la graniță spre a fi executat de îndată ce aş păși pe teritoriul prusian. Implicit m-am pomenit din acel moment în situația de emigrant politic.

Dar guvernul regal prusian nu s-a mulțumit numai cu atît. În ianuarie 1845 el a obținut de la guvernul Guizot expulzarea mea din Franța.

Am plecat în Belgia. Dar și aici guvernul regal prusian a continuat să mă urmărească. Sub același pretext că sînt cetățean prusian, fapt care îndreptățește guvernul prusian să formuleze, prin ambasadele lui din străinătate, cereri în legătură cu persoana mea, el a cerut expulzarea mea și din această țară.

Împiedicat de mandatul de arestare să mă întorc în patrie, apartenența mea la naționalitatea prusiană nu mai însemna pentru mine decît o situație de prigonit, decît perspectiva ca, la cererea guvernului prusian, să fiu urmărit și expulzat și din oricare altă țară.

Am fost nevoit în felul acesta să lipsesc guvernul prusian de atunci de posibilitatea de a mă urmări în continuare și de aceea am înaintat, în 1845, o declarație de renunțare la cetățenia prusiană.

Dar chiar atunci nu aveam cituși de puțin intenția să renunț la naționalitatea prusiană. Este un lucru care poate fi *dovedit formal*. Cine renunță la naționalitatea sa, o face întotdeauna numai cu intenția de a-și alege o altă naționalitate. Eu nu am făcut aceasta *niciodată*. Nu am cerut nicaieri naturalizarea, iar cînd guvernul provizoriu din Franța mi-a *oferit-o* în 1848, am refuzat-o.

Prin urmare declarația mea de renunțare la cetățenia prusiană din 1845 nu a fost, așa cum greșit afirmă Excelența Voastră, o renunțare „de bună voie” la calitatea mea de cetățean prusian, ci doar un pretext — *impus* de cea mai necruțătoare urmărire — pentru a scăpa de permanentul pretext pentru această urmărire. A fost un *pretext* folosit împotriva altui pretext, și nicidecum o intenție serioasă d

a renunța la calitatea mea de cetățean prusian. Luind cunoștință de cele expuse mai sus, cred că Excelența Voastră nu mai poate invoca faptele care s-au petrecut în 1845.

A le invoca ar însemna a justifica perioada celor mai crunte persecuții absolutiste împotriva publiciștilor germani, a menține efectele acestor persecuții și a trage foloase de pe urma lor. Aceasta ar însemna să mi se refuze naționalitatea prusiană pe baza prigoanei politice din acea vreme, precum și a faptului că am fost nevoit să mă folosesc de un mijloc impus de această prigoană pentru a scăpa de o urmărire permanentă, deși nu am avut niciodată intenția să renunț cu adevărat la naționalitatea prusiană.

În sfârșit, în ceea ce privește expulzarea mea în 1849, menționată de Excelența Voastră, vreau să remarc în plus că, imediat după evenimentele din martie 1848, m-am întors în Prusia și m-am stabilit la Colonia, unde am obținut fără nici o greutate de la consiliul municipal aprobarea de a fi primit în rândurile cetățenilor acestui oraș. Este adevărat că în 1849, guvernul Manteuffel a dispus expulzarea mea sub pretextul că aș fi străin. Dar această expulzare reprezintă un act ilegal dintre cele mai samavolnice ale sus-menționatului guvern și de aceea poate fi invocat mai puțin decât orice ca un precedent valabil. Chiar și atunci nu m-aș fi supus acestui ordin dacă o serie întregă de procese politice de presă nu m-ar fi silit, independent de acea expulzare, să plec peste graniță ca emigrant.

După aceste explicații consider că Excelența Voastră nu poate invoca aceste fapte, după cum în mod obiectiv este imposibil ca ele să servească unor concluzii împovărătoare pentru mine.

2. Acest lucru este însă cu totul imposibil și ca urmare a decretului regal de amnistie. Decretul regal garantează tuturor emigranților politici „reîntoarcerea nestingherită pe teritoriul statului prusian”, prin urmare chiar și în cazul când ei au pierdut în acest răstimp, conform legii, calitatea lor de cetățeni prusieni, indiferent cum au pierdut-o, fie în virtutea legii ca urmare a unei absențe de 10 ani, fie ca urmare a unei declarații verbale de renunțare la cetățenia prusiană intervenite în plus. Amnistia *nu face distincție* între cele două moduri de a pierde cetățenia prusiană. Ea face tot atât de puțin o distincție între emigranții din anii 1848—1849 și cei dintr-o perioadă mai veche; ea nu face distincție între cei care au pierdut dreptul de indigenat prusian în urma

conflictelor din anul 1848 și cei care l-au pierdut datorită unor conflicte politice petrecute în anii anteriori.

Tuturor emigranților politici, indiferent de perioada din care datează conflictele lor politice și pierderea, ca urmare a acestor conflicte, a dreptului de indigenat, le este garantată „reîntoarcerea nestingherită”; toți aceștia redobîndesc, conform decretului, drepturile lor anterioare de indigenat.

Intrucît amnistia regală nu face distincție între pierderea cetățeniei, în virtutea legii, ca urmare a unei absențe de 10 ani, și pierderea ei ca urmare a unei declarații personale intervenite în plus, este absolut inadmisibilă încercarea de a se introduce în decretul regal de amnistie, prin *interpretare*, restricții și distincții, pe care ea însăși nu le prevede nicăieri.

Principiul imuabil potrivit căruia amnistia *nu trebuie niciodată interpretată restrictiv* este, desigur, cunoscut Excelenței Voastre. Jurisprudența tuturor timpurilor și a tuturor țărilor a consfințit cu o unanimitate fără precedent acest principiu. De vreme ce el a fost respectat cu sfințenie de toate organele judecătorești care s-au aflat în situația de a aplica și de a interpreta decrete de amnistie, el trebuie în aceeași măsură să constituie, acolo unde această interpretare revine organelor administrative, și principiul acestora. Orice interpretare restrictivă ar însemna *trunchierea ulterioară a decretului de amnistie și anularea lui parțială*.

Acest lucru nu poate intra cîtuși de puțin în intenția Excelenței Voastre. Dacă renunț să fac uz de materialul juridic de care dispun în această privință, este numai pentru că consider suficient să atrag atenția Excelenței Voastre asupra faptului că orice altă interpretare a decretului regal de amnistie care ar diferi de cea pe care eu i-am dat-o ar însemna o trunchiere a ei. Excelența Voastră va vedea din cele de mai sus că, într-adevăr, așa cum am expus în petiția mea anterioară *, totul se reduce la problema dacă prin decretul regal de amnistie emigranții redobîndesc indigenatul prusian, deși, potrivit legii, ei au pierdut cu toții această calitate ca urmare a unei absențe nepermise de 10 ani. Dacă se admite acest lucru, și însăși Excelența Voastră o recunoaște în adresa din 30 martie, este absolut indiferent dacă, pe lângă pierderea cetățeniei potrivit legii, pierdere înlăturată prin amnistie, a mai intervenit în plus în trecut și o declarație a persoanei respective, iar stabilirea unei aseme-

* Vezi volumul de față, pag. 656—660. — *Nota red.*

nea discriminării ar însemna o trunchiere inadmisibilă a amnistiei.

3. Astfel stau lucrurile nu numai în virtutea *textului* amnistiei și a *spiritului* binevoitor în care amnistie trebuie întotdeauna interpretate, dar și în virtutea naturii juridice a cazului de față. Într-adevăr, de ce ar face decretul regal de amnistie o distincție între pierderea potrivit legii a dreptului de indigenat, pe care ea îl restabilește acum, fapt necontestat nici de Excelența Voastră, și pierderea acestui drept ca urmare a unei declarații a persoanei respective intervenite în plus? După cum declarația personală a unui emigrant că, în pofida legii, nu dorește să piardă cetățenia prusiană nu ar fi putut nici să atenuze această pierdere a cetățeniei potrivit legii și nici s-o înlăture, tot așa ea nu o poate agrava. Declarația unei persoane oarecare prin care să intervină ceva ce ar interveni oricum potrivit legii, și anume pierderea calității de cetățean al statului prusian, rămîne „une déclaration surrogatoire”, o declarație fără nici o valoare, superfluă, a cărei lipsă nu stingherește cu nimic și a cărei existență nu influențează cu nimic.

Excelența Voastră pare să vadă o deosebire în faptul că eu aș fi renunțat „de bunăvoie” la cetățenia prusiană în timp ce alți emigranți au pierdut-o, fără voia lor, în urma unei absențe de 10 ani. Dar nici acest lucru nu este just. Chiar și o absență de 10 ani reprezintă formal o renunțare de bunăvoie la cetățenia prusiană, căci de fapt nimic nu i-a împiedicat pe emigranți să se întoarcă înainte de expirarea acestui termen și să se prezinte în fața unui tribunal prusian. Înseamnă că, nefăcînd acest lucru, emigrantul a preferat să piardă cetățenia prusiană. *Ultima zi* din cei 10 ani de ședere nepermisă în străinătate echivalează, așadar, întru totul cu o declarație scrisă adresată guvernului prusian prin care se exprimă dorința de a se renunța la cetățenia prusiană. Dat fiind că această ședere în străinătate este *un act de voință la fel de liber* ca și o declarație scrisă adresată guvernului, rezultă că ultima zi din acești 10 ani de ședere în străinătate reprezintă o declarație de renunțare făcută de toți emigranții prin voluntas tacita*, declarație similară celei pe care am făcut-o eu în 1845 și care se află la dv. în dosarul meu. Prin urmare, *din punct de vedere formal* se poate spune că toți

* — consimțămînt tacit. — *Nota trad.*

emigranții au renunțat de bunăvoie la cetățenie la fel ca și mine.

Se înțelege că realiter *, acești emigranți nu se puteau înapoia în țară dacă nu voiau să se expună închisorii și urmăririi penale, fiind astfel *realiter* constrinși să rămână în străinătate. Dar aceeași constrângere *reală* există și în cazul meu, după cum Excelența Voastră a putut vedea la punctul 1, expus mai sus. Prin mandatul de arestare emis eram și eu realiter împiedicat să mă întorc și am renunțat la calitatea mea de cetățean prusian din pricina aceleiași constrângeri care i-a determinat și pe ceilalți emigranți să renunțe la ea, neplecînd în ultima zi din cei 10 ani de absență. Mai mult decît atît, am fost constrins la renunțarea fictivă la cetățenia prusiană și de urmările la care am fost supus și dincolo de granițele Prusiei.

Așadar, indiferent dacă Excelența Voastră abordează latura formală sau reală a cazului, situația mea nu diferă cu nimic de situația celorlalți emigranți și dacă, așa cum nici Excelența Voastră n-o neagă, emigranții redobîndesc prin amnistie indigenatul pierdut ca urmare a absenței de 10 ani din țară, rezultă că și eu trebuie s-o redobîndesc, în pofida declarației forțate de renunțare la cetățenia prusiană, întru-totul echivalentă cu pierderea cetățeniei prusiene potrivit legii.

Faptul că am declarat în scris că doresc să renunț la cetățenia prusiană, pe care oricum o pierdusem potrivit legii, nu poate, după cum am arătat, fi luat în considerație, întrucît această declarație este lipsită de efect în urma pierderii cetățeniei prusiene lege ipsa **. O deosebire între mine și ceilalți emigranți, și ea prea puțin întemeiată, s-ar fi putut face doar în cazul în care aș fi dobîndit o nouă cetățenie în altă parte. Numai acesta putea fi considerat un act făcut de *bunăvoie*. Simpla renunțare la cetățenia prusiană a fost un act silit și ar fi intervenit oricum lege ipsa. Eu însă nu am cerut niciodată și nicăieri naturalizarea. Foarte mulți emigranți au făcut acest lucru. Or, dacă chiar și în ceea ce-i privește pe acești emigranți, amnistia regală trebuie interpretată ca un drept incontestabil la renaturalizare, dacă el și-ar exprima această dorință, în cazul meu, care nu am dobîndit niciodată naturalizarea în vreun alt stat, nu se poate

* — în realitate. — *Nota trad.*

** — în virtutea legii înseși. — *Nota trad.*

să nu mi se recunoască dreptul de indigenat, ca decurgînd din însuși decretul regal de amnistie.

4. Pînă acum am demonstrat Excelenței Voastre că chiar dacă am pierdut indigenatul prusian în 1845, în orice caz * l-am redobîndit prin decretul regal de amnistie. De altfel, un temei tot atît de hotărîtor pentru satisfacerea cererii mele îl constituie faptul că *am redobîndit cetățenia prusiană încă în virtutea hotărîrii din 30 martie 1848 a Bundestagului.*

Potrivit acestei hotărîri, *dreptul de a alege și de a fi ales* în Adunarea națională germană era acordat tuturor emigranților politici care-și exprimau dorința de a se reîntoarce în Germania și de a fi reintegrați în drepturile lor de cetățeni. Așadar, în conformitate cu această hotărîre, obligatorie pentru Prusia, al cărei guvern a participat la elaborarea ei, tuturor emigranților politici li se acorda dreptul de cetățenie în statul ai căror cetățeni fuseseră înainte, sau în acela de la care ar dori să-l primească acum.

În urma acestei hotărîri am plecat de îndată de la Paris la Colonia, unde mi-am redobîndit cetățenia prusiană și am obținut fără nici o dificultate, din partea Consiliului municipal de la Colonia, aprobarea de a mă stabili acolo. În orice caz am redobîndit de drept *din acel moment indigenatul prusian*, situație pe care încercarea abuzivă a guvernului Mantuffel de a mă expulza cu forța, încălcînd hotărîrea Bundestagului, nu o poate schimba cu nimic.

Acest fapt juridic este atît de hotărîtor, încît ar fi de prisos să mai adaug vreun cuvînt.

Sper că Excelența Voastră va fi tot atît de convinsă de aceasta ca și mine și va considera că nu este nicidecum în interesul guvernului prusian să mă silească să mă plîng Bundestagului împotriva încălcării de către guvernul prusian a hotărîrilor lui. Ar fi o situație prea contradictorie dacă Prusia, care continuă să recunoască Bundestagul *reactivat*, ar refuza să recunoască puținele hotărîri ale *vechiului Bundestag inițial*, adoptate în interesul poporului și pătrunse de spiritul de libertate.

Un asemenea procedeu ar reprezenta atît din punct de vedere juridic cît și politic o monstruoziitate prea mare chiar dacă s-ar încerca numai să se recurgă la ea.

După cum vede Excelența Voastră, nici măcar nu am nevoie să invoc hotărîrea, independentă de aceea a Bundes-

* Cuvintele „în orice caz” au fost subliniate în manuscris, fără îndoială, de Zedlitz. Pe margine este scris : „În nici un caz”.

tagului, adoptată de preparlament, organ recunoscut de asemenea de facto de către guvernul prusian, hotărîre potrivit căreia chiar și emigranții germani *naturalizați* în acest răs-timp în alte țări pot redobîndi vechea lor cetățenie.

Atit prin hotărîrea din 30 martie 1848 a Bundestagului, cît și prin stabilirea mea la Colonia ca urmare a acestei hotărî-tiri, precum și prin petiția ³⁶⁹ mea din 22 august 1848 adresată guvernului prusian, și pe care Excelența Voastră o aveți la dosar, am redobîndit, așadar, începînd din 1848 dreptul de indigenat prusian, chiar dacă l-am pierdut în 1845.

Ca atare posed și în prezent această cetățenie, deoarece, după cum nici Excelența Voastră nu o neagă, pierderea ce-tățeniei ca urmare a unei absențe de 10 ani este anulată de actuala amnistie.

Oricît de clară și de incontestabilă ar fi expunerea de mai sus, prin care demonstrez că posed dreptul de indigenat prusian și că acest lucru nu rămîne decît să fie recunoscut, eu nu urmăresc totuși decît un scop practic, acela de a mă re-intoarce în patrie, și nu intenționez nicidecum să întreprind o infructuoasă discuție juridico-teoretică.

Dacă, după cum se pare, Excelența Voastră considerați că în cazul de față se cuvine să obțin o nouă naturalizare, n-aș avea nimic de obiectat împotriva unei asemenea inter-pretări, cu condiția ca Excelența Voastră, care, potrivit § 5 al legii din 31 decembrie 1842, sînteți instanța competentă, să vă declarați de acord cu această naturalizare. Numai atunci și numai *în măsura* în care Excelența Voastră ar pre-fera să-mi acorde fără nici o dificultate o nouă naturalizare, numai *atunci și numai în acea măsură* aș putea să renunț la dreptul meu legal deja existent. Pînă atunci trebuie să-mi păstrez acest drept, rugîndu-vă de aceea să examinați pre-zența scrisoare în sensul și sub rezervele arătate, pe care în acest caz s-o considerați ca o eventuală cerere de a mi se acorda o nouă naturalizare.

Cu deosebit respect,
al Excelenței Voastre prea devotat
Dr. Karl Marx

Se tipărește după textul
manuscrisului

Tradus din limba germană

[Răspuns la cererea lui K. Marx de a fi reintegrat
în drepturile de cetățean prusian]

De urgență, astăzi încă

Domniei sale d-lui dr. Marx
Berlin, Bellevuestrasse 13

Ca răspuns la cererea dv. din 6 aprilie a. c., vă comunic că nici considerentele cuprinse în ea nu sînt de natură să ne zdruncine convingerea că dv. trebuie să fiți considerat străin.

Paragraful 20 al legii din 31 decembrie 1842 cu privire la acordarea și la pierderea calității de cetățean prusian stabilește că, o dată cu prezentarea declarației de renunțare la cetățenie, se pierde această cetățenie. De aceea nu prezintă importanță nici motivele care v-au determinat să dați o declarație de renunțare la cetățenie și nici faptul că nu v-ați naturalizat în nici un alt stat. Mai departe, nici hotărîrea din 30 martie 1848 a Bundestagului, nici decretul regal de amnistie din 12 ianuarie a.c. nu vă reintegrează în drepturile de cetățean prusian. La alegerile pentru Adunarea națională germană nu acea hotărîre a fost determinantă, ci ordonanța din 11 aprilie 1848, care nu pledează în nici un caz în favoarea dv. Înaltul decret din 12 ianuarie a.c. este un act de clemență și se referă prin urmare numai la ridicarea pedepsei, respectiv la atenuarea ei (art. 49 al constituției). Pierderea cetățeniei prusiene nu se produce însă niciodată ca urmare a unei sentințe judecătorești și, ca atare, nu se anulează printr-un act de clemență.

Din această cauză prezidiul poliției nu vă poate considera decît ca pe un străin. Dacă intenționați să solicitați acordarea cetățeniei prusiene, rămîne la latitudinea dv. de a înainta, în conformitate cu instrucțiunile cuprinse în § 7 al legii din 31 decembrie 1842, cererea dv. pe calea obișnuită la circumscripția de poliție respectivă, fără însă să vi se poată da anticipat nici un fel de asigurări cu privire la rezolvarea ei favorabilă.

Berlin, 10 aprilie 1861

Prezidiul poliției regale

Se tipărește după textul
manuscrisului

Tradus din limba germană

5

[Referitor la cererea lui K. Marx cu privire la naturalizare și dreptul de domiciliere la Berlin]

Avizul circumscripției 33 de poliție

Întocmit la Berlin la 10 aprilie 1861

La 1 martie 1861 * a sosit aici dr. Karl Marx. După ce a declarat că vrea să se stabilească la Berlin și să obțină cetățenia prusiană prin *naturalizare*, el a comunicat astăzi următoarele date în legătură cu persoana sa :

M-am născut la 5 mai 1818 la Trier, în Prusia renană, sînt de religie evanghelică și, în virtutea legilor în vigoare în vechea mea patrie, am capacitate juridică. În ultimii 12 ani am locuit în Anglia, unde m-am întreținut din veniturile realizate din activitatea mea publicistică și nu am beneficiat de subvenții din fondul public de asistență a săracilor. Am fost anchetat în repetate rînduri în legătură cu diferite procese politice de presă și pot atesta conduita mea prin documentele anexate. Nu am solicitat nici unei alte autorități prusiene naturalizarea și dreptul de domiciliere și nu am primit niciodată un refuz în această privință. Cu acest prilej mi s-a adus la cunoștință că trecerea sub tăcere a unor anchete întreprinse împotriva mea sau a rudelor mele, precum și declarații inexacte cu privire la situația mea în general, sau trecerea sub tăcere a unei cereri de naturalizare adresate unei alte autorități prusiene atrag după sine anularea naturalizării și retragerea actului de naturalizare, de asemenea că rezolvarea cererii mele de a mi se acorda dreptul de domiciliere la Berlin, independent de declarația Consiliului municipal și de plata taxei de stabilire în țară, depinde *exclusiv* de șeful poliției regale și că de aceea, pînă la primirea certificatului de naturalizare și a aprobării de domiciliere, trebuie să mă abțin de la orice măsuri privind stabilirea mea în localitate.

Nu am închiriat încă aici o locuință — sînt găzduit la dr. Lassalle, Bellevuestrasse nr. 13 — și intenționez să mă

---

* Documentul cuprinde aici, evident, o inexactitate ; Marx a sosit la Berlin la 17 martie 1861

întrețin pe mine și familia mea din câștigul pe care-l voi realiza de pe urma activității mele publicistice.

Venitul meu se ridică la aproximativ 2 000 de taleri ; nici eu și nici soția mea nu posedăm avere.

În ceea ce privește situația mea militară, datorită vârstei mele sînt scutit de orice obligații militare.

Decorații nu am.

Rog :

să mi se acorde actul de naturalizare și dreptul de domiciliere în localitate.

Am luat cunoștință, mă declar de acord și semnez

Dr. Karl Marx

Se tipărește după textul
manuscrisului

Tradus din limba germană

6

[Scrisoarea lui K. Marx către șeful poliției,
von Zedlitz]

Șefului poliției regale

Domniei sale domnului von Zedlitz

Excelență,

Aseară am primit onor. dv. adresă din 10 aprilie *.

Dacă în ultima adresă Excelența Voastră a fost de părere că, în legătură cu declarația mea din 1845, pentru mine ar rămîne fără efect chiar și faptul că amnistia anulează pierderea cetățeniei prusiene determinată de o absență de 10 ani, acum Excelența Voastră, după ultimele mele argumente, a ajuns la părerea opusă că, întrucît amnistia nu se poate referi decît la ridicarea unei pedepse, ea nu poate reintegra pe cineva în drepturile de cetățean prusian, *pierdute cîndva din indiferent ce cauze.*

* Vezi volumul de față, pag. 668. — *Nota red.*

Mă văd silit să observ, pentru a-mi păstra neștirbite drepturile, că din această adresă, potrivit punctului de vedere juridic al subsemnatului, rezultă: 1) o anulare parțială a decretului regal de amnistie, 2) o nerecunoaștere a Bundstagului și a hotărârilor lui și, ca atare, o lezare a principiilor fundamentale ale vieții de stat germane, întemeiate pe Actul de constituire a Confederației germane³⁹⁰, 3) în sfârșit o negare nu mai puțin categorică a întregului drept public prusian.

Cu toate acestea, avînd în vedere scopul practic pe care-l urmăresc, *nu vreau să inoportunez* pe Excelența Voastră cu expunerea acestor trei teze, incontestabile din punct de vedere juridic, și sînt de acord, în sensul arătat Excelenței Voastre la sfîrșitul ultimei mele cereri, să primesc de la Excelența Voastră și sub forma unei noi naturalizări ceea ce reprezintă un drept al meu, pe care trebuie să-l susțin ca atare.

Silit de chestiuni familiale să plec de urgență de aici, am înaintat ieri dimineața, în omnem eventum * o cerere în acest sens circumscripției de poliție, solicitînd o nouă naturalizare **.

Totodată comunic cu respect Excelenței Voastre că, dată fiind plecarea mea, îl autorizez pe d-l F. Lassalle, de aici, să primească pentru mine actul de naturalizare, să facă în numele meu cererile necesare, să întreprindă toate demersurile necesare în legătură cu cazul meu și în general să exercite dreptul meu în exact aceeași măsură în care-mi aparține mie însumi.

De aceea cu respect rog pe Excelența Voastră să adreseze hotărîrea definitivă d-lui F. Lassalle de aici.

Cu deosebită considerație
am onoarea să semnez,
al Excelenței Voastre prea devotat,
Dr. Karl Marx

Berlin, 11 aprilie 1861

Se tipărește după textul
manuscrisului

Tradus din limba germană

* — pentru orice eventualitate. — *Nota trad.*

** În acest loc pe marginea manuscrisului se găsește o însemnare scrisă de o persoană neidentificată: „Această cerere a lui Marx a fost respinsă”.

Adnotări

1 Articolul lui K. Marx „Situția din Franța”, scris la 17 ianuarie 1860, a apărut în ziarul „New York Daily Tribune” la 7 februarie același an. El face parte din seria articolelor lui Marx consacrate situației economice din țările europene.

„New York Daily Tribune” — ziar american care a apărut din 1841 pînă în 1924. A fost fondat de cunoscutul ziarist și om politic american Horace Greely. Pînă la jumătatea deceniului al 6-lea al secolului trecut, ziarul a fost organul aripii de stînga a whigilor americani, iar apoi al partidului republican. În deceniile al 5-lea și al 6-lea s-a situat pe poziții progresiste, ridicîndu-se împotriva sclaviei. La acest ziar au colaborat o serie de scriitori și publiciști americani de seamă de la sfîrșitul deceniului al 5-lea; unul dintre redactorii lui a fost Charles Dana, care era influențat de ideile socialismului utopic. Din august 1851 și pînă în martie 1862, adică timp de peste 10 ani, Marx a colaborat la „New York Daily Tribune”; un mare număr de articole pentru „New York Daily Tribune” au fost scrise de Engels la rugămintea lui Marx. Pe unele articole scrise la Londra, Marx a pus indicația Paris sau Berlin.

În articolele lor apărute în „New York Daily Tribune”, Marx și Engels au tratat cele mai importante probleme privind politica internă și internațională, mișcarea muncitorească, dezvoltarea economică a țărilor europene, expansiunea colonială, mișcarea de eliberare națională din țările asuprite și dependente etc. În perioada de reacțiune care începuse din nou în Europa, Marx și Engels au folosit acest ziar american foarte răspîndit pentru a demasca pe bază de fapte concrete racilele societății capitaliste, contradicțiile de neîmpăcat care-i sînt inerente, precum și pentru a arăta caracterul limitat al democrației burgheze.

Redacția ziarului „New York Daily Tribune” și-a permis să modifice în mod arbitrar textul articolelor, publicîndu-le uneori fără semnătura autorului, ca articole de fond. Marx a protestat în repetate rînduri împotriva acestor procedee ale redacției. Începînd din toamna anului 1857, ca urmare a crizei economice din S.U.A., care s-a răsfrînt și asupra situației financiare a ziarului, Marx a fost nevoit să reducă numărul corespondențelor trimise lui „New York Daily Tribune”. Încă de la mijlocul anului 1861, în urma izbucnirii războiului civil din S.U.A., interesul cititorilor americani față de problemele europene a scăzut simțitor. La ruperea legă-

turilor lui Marx cu „New York Daily Tribune” au contribuit în mare măsură creșterea în cadrul redacției a influenței adeptilor unui compromis cu statele sclavagiste, precum și faptul că ziarul s-a abătut de la linia lui progresistă. În cursul anului 1861 și în primele luni ale anului 1862, numărul corespondențelor trimise de Marx la acest ziar a scăzut considerabil, iar în martie 1862 colaborarea sa la ziar a încetat definitiv. — 3.

2 *Quakerii („Asociația prietenilor”)* — sectă creștină protestantă, întemeiată în Anglia în timpul revoluției burgheze din secolul al XVII-lea, care s-a bucurat de o largă răspândire și în America de Nord. Quakerii nu recunoșteau biserica oficială cu ritualul ei și propovăduiau idei pacifiste. — 3.

3 *„Moniteur”* — titlu prescurtat al cotidianului francez „Le Moniteur universel”; a apărut la Paris din 1789 până în 1901; din 1799 până în 1869 a fost organul oficial al guvernului. — 3.

4 Este vorba de *Société générale du Crédit mobilier* — mare bancă franceză pe acțiuni, fondată în 1852 de frații Péreire. Banca avea legături strânse cu guvernul lui Napoleon al III-lea, sub patronajul căruia se îndeletnicea cu speculații de tot felul. În 1867 banca a dat faliment și în 1871 a fost lichidată.

Crédit foncier — bancă franceză pe acțiuni, înființată în 1852 ca succesoare a fostei Bănci agricole din Paris. *Crédit foncier* acorda împrumuturi pe termen scurt și pe termen lung (până la 50 de ani) cu dobândă și garantate prin ipotecă asupra unor bunuri imobiliare. *Crédit foncier* primea importante subsidii din partea guvernului.

Numind întreprinderile bancare ale Franței bonapartistice *Crédits ambulants* (Credite ambulante), Marx subliniază șubrezenia acestora. — 3.

5 Colins. „L'Économie politique. Source des révolutions et des utopies prétendues socialistes”, vol. I—III, Paris, 1856—1857. — 4.

6 *Tuileries* — palat din Paris, reședința lui Napoleon al III-lea. — 4.

7 *„L'Empire c'est la paix”* („Imperiul înseamnă pace”) — cuvinte din discursul ținut de Ludovic Bonaparte la Bordeaux la 9 octombrie 1852. — 8.

8 *Adresa parlamentară* — prezentată și dezbătută la deschiderea fiecărei sesiuni parlamentare, potrivit dreptului constituțional englez în Camera lorzilor și Camera comunelor, ca răspuns la mesajul tronului. Ca și mesajul, adresa cuprindea problemele fundamentale ale programului guvernului. Aici este vorba despre dezbaterile în jurul adresei parlamentare care a avut loc la 24 ianuarie 1860 și în cursul căreia au fost abordate o serie de probleme de politică externă.

În primele luni ale anului 1860, guvernele Angliei și Franței au început pregătirile în vederea unui nou război cu China — cel de-al treilea război „al opiumului”. Scopul acestui război, început în vara aceluiași an, era de a impune Chinei noi condiții înrobitoare. Drept pretext a servit incidentul militar provocat de Anglia și

Franța pe fluviul Peiho. În iunie 1859 o escadră engleză și două vase franceze au încercat să-și croiască drum cu forța spre Pekin, dar la gurile fluviului Peiho aliații au fost oprți de focul deschis din forturile Dagū. Încercarea aliaților de a cuceri forturile a eșuat, iar vasele anglo-franceze au fost silite să se retragă cu mari pierderi.

Acordul comercial anglo-francez, semnat la 23 ianuarie 1860, a constituit o victorie a adepților libertății comerțului din ambele țări, el răspunzând intereselor burgheziei industriale engleze (amănunte în legătură cu aceasta vezi în volumul de față, pag. 15—19).

Este vorba de intensificarea mișcării de unificare națională care a avut loc în Italia după războiul purtat în 1859, de Franța și Regatul Sardiniei împotriva Austriei, și care s-a lovit de împotrivirea unora dintre statele europene. Încă în primăvara anului 1859, în ducatele Parma, Modena și Toscana, precum și în Romagna poporul răsculat și-a detronat cîrmuitorii, a zdrobit tirania și a cerut alipirea la Piemont. Mai tirziu, ca urmare a plebiscitului care a avut loc în martie 1860 în aceste ducate, ele au fost alipite Piemontului. — 9.

⁹ Cel de-al doilea război „al opiumului”, război de cîmpire dus de Anglia și Franța împotriva Chinei din 1856 pînă în 1858, a fost dezlănțuit de aceste țări în scopul obținerii unor noi privilegii și al intensificării exploatării în China. Războiul s-a încheiat cu înfrîngerea Chinei și semnarea tratatelor inechitabile de la Tientsin în iunie 1858 în favoarea Angliei, Franței, Rusiei și S.U.A. Aceste acorduri deschideau comerțului străin noi porturi pe fluviul Ianțzi, în Manciuria, pe insulele Taivan și Hainan și la Pekin au fost admise reprezentanțe diplomatice străine permanente, străinilor li s-a acordat dreptul de a se deplasa liber în țară, precum și dreptul de navigație pe fluvii și riuri; se garanta de asemenea securitatea misiunilor. — 9.

¹⁰ Este vorba de amestecul Angliei în războiul civil din Portugalia (1828—1834) între absolutiști (partidul feudal-clerical) în frunte cu don Miguel, pretendentul la tronul Portugaliei, și constituționaliști (partidul burghezo-liberal). Căutînd să-și întărească influența în Peninsula Iberică și să submineze în această regiune pozițiile Austriei, care-i susținea pe absolutiști, guvernul englez și-a trimis în 1831 flota în apele portugheze, blocînd gurile fluviilor Tajo și Duero și contribuînd astfel la victoria constituționaliștilor.

Este vorba de conflictul anglo-grec în legătură cu afacerea Pacifico. Pacifico era un negustor de origine portugheză, dar de cetățenie engleză. Casa lui Pacifico din Atena a fost incendiată în 1847, fapt care i-a servit mai tirziu drept pretext lui Palmerston, pe atunci ministru de externe, pentru a trimite flota engleză în apele grecești și a da un ultimatum guvernului grec.

Războiul anglo-persan din 1856—1857 a reprezentat una din etapele politicii colonialiste agresive duse de Anglia în Asia la mijlocul secolului al XIX-lea. Drept pretext de război a servit încercarea cîrmuitorilor Persiei de a ocupa în octombrie 1856 principatul Herat. Cucerirea Heratului de către armatele persane a fost folosită de guvernul englez ca pretext pentru o intervenție armată în scopul înrobirii atît a Afganistanului cît și a Persiei. După ce la 1 noiembrie Anglia a declarat război Persiei, ea a trimis trupe la

Herat. Dar izbucnirea luptei de eliberare națională din India (1857—1859) a silit Anglia să grăbească încheierea unei păci cu Persia. În martie 1857, potrivit tratatului de pace semnat la Paris, Persia a renunțat la toate pretențiile ei asupra Heratului. În 1863, Heratul a fost alipit la posesiunile emirului Afganistanului.

Este vorba de războiul împotriva Afganistanului provocat de guvernul englez în 1838. Neputând transforma Afganistanul într-o unealtă a politicii sale, Anglia a hotărît să pună pe tronul țării, pe calea intervenției armate, pe protejatul ei, șahul Șudja. Trupele engleze au pătruns în Afganistan, au cotoplit și au prădat țara, iar pe șah l-au luat prizonier. Însă dominația englezilor a fost de scurtă durată, căci în cursul răscoalei populare din noiembrie 1841 trupele engleze au fost complet zdrobite. În 1842 englezii au făcut o nouă încercare de a cuceri Afganistanul, care s-a soldat și ea cu un eșec total. — 12.

11 Tratatul anglo-chinez a fost semnat la 8 octombrie 1843 ca o completare a tratatului de la Nankin din 1842. Tratatul inechitabil și spoliator de la Nankin a fost impus Chinei de colonialiștii englezi după terminarea primului război al „opiului” (1839—1842), care a netezit calea transformării înapoiatei Chine feudale într-o țară semicolonială. Potrivit tratatului complementar din 1843, englezii căpătau noi concesiuni din partea Chinei: dreptul de a înființa în porturile deschise așezări speciale pentru străini (settlements), dreptul de exterritorialitate, adică dreptul străinilor de a nu se supune legilor chineze, și aplicarea principiului națiunii celei mai favorizate, prin care se transferau în mod automat asupra Angliei privilegiile acordate de China altor state. — 12.

12 Este vorba de tratatul ruso-chinez de la Tientsin, semnat la 13 (1) iunie 1858. Tratatul de la Tientsin prevedea, printre altele, că ambasadorii ruși pot călători spre Pekin de la gurile fluviului Peiho și trecînd prin Dagui. — 12.

13 Este vorba de bombardarea sălbatică a Cantonului de către englezi în octombrie 1856; drept pretext a servit arestarea pe deplin îndreptățită de către autoritățile chineze de la Canton a echipajului de pe vasul de contrabandă chinez „Arrow”, care naviga sub pavilion britanic. Bombardarea Cantonului a fost prologul celui de-al doilea război „al opiului” (vezi adnotarea 9). — 12.

14 Este vorba de lupta dusă de comandantul de oști roman Lucius Cornelius Sulla, care reprezenta interesele marii aristocrații sclavagiste, împotriva grupării populare (grupare a democrației sclavagiste) pentru a cuceri puterea în Roma antică. Lupta s-a încheiat prin instaurarea dictaturii lui Sulla în anul 82 î.e.n. Amintind de Sulla în acest pasaj, Marx face aluzie la Napoleon al III-lea. — 13.

15 „Scumpul piunc de furat” al Titaniei a fost cauza renghiurilor pe care Oberon, soțul ei, i le-a jucat (personaje din comedia lui Shakespeare „Visul unei nopți de vară”). Aici, Marx se referă la acordul comercial anglo-francez din 1860 (vezi adnotarea 8), care a provocat o serie întregă de conflicte politice în relațiile dintre cele două țări. — 15.

- 16 În fruntea luptei pentru abrogarea legilor cerealelor, introduse în Anglia în 1815 în interesul marilor proprietari funciari și care prevedeau limitarea sau interzicerea importului de cereale din străinătate s-a situat Liga împotriva legilor cerealelor înființată în 1838 de fabricanții Cobden și Bright din Manchester. Militînd pentru deplina libertate a comerțului, Liga a luptat pentru abrogarea legilor cerealelor cu scopul de a face posibilă scăderea salariilor muncitorilor și de a slăbi pozițiile economice și politice ale aristocrației funciare. Rezultatul acestei lupte a fost adoptarea, în iunie 1846, a bill-ului cu privire la abrogarea legilor cerealelor, ceea ce a constituit o victorie a burgheziei industriale asupra aristocrației funciare. — 16.
- 17 „*The Economist*” — săptămînal englez pentru probleme economice și politice, fondat la Londra în 1843; organ al marii burghezii industriale. — 18.
- 18 Este vorba de războiul dintre Franța și Regatul Sardiniei, pe de o parte, și Austria, pe de altă parte (războiul austro-italo-francez), care a durat de la 29 aprilie pînă la 8 iulie 1859. Dezlănțuind războiul din Italia sub lozincă eliberării Italiei de sub dominația austriacă, Napoleon al III-lea urmărea de fapt scopuri expansioniste. Deoarece se temea de un avînt al mișcării de eliberare națională din Italia și nu voia să sprijine crearea statului italian unic și independent, el a încheiat cu Austria la 11 iulie tratatul de pace separat de la Villafranca, la care Sardinia n-a fost invitată să participe.
- Războiul Crimeii sau războiul din Orient (1853—1856) — război între Rusia și coaliția dintre Anglia, Franța, Turcia și Sardinia; a fost provocat de ciocnirea dintre interesele economice și politice ale acestor țări în Orientul Apropiat. — 20.
- 19 Război de *guerillă* — termen adoptat de literatura militară din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea pentru a desemna operațiile militare duse de detașamente mici ale armatei regulate îmbinate cu acțiuni ale detașamentelor de partizani și ale trupelor neregulate.
- Este vorba de războiul colonial tilhăresc dezlănțuit în 1830 în Algeria de guvernul francez. Acțiunile militare ale colonialiștilor francezi s-au lovit de rezistența îndîrjită a poporului algerian, și abia patruzeci de ani mai tîrziu Algeria a putut fi transformată într-o colonie franceză. — 20.
- 20 Este vorba de bătăliile care au avut loc în timpul războiului austro-italo-francez din 1859. În bătălia de la *Magenta* de la 4 iunie 1859 armata franceză a învins armata austriacă. La *Solferino*, la 24 iunie 1859 armata austriacă a fost înfrîntă de trupele franco-italiene. — 21.
- 21 *Confederația germană* — uniunea statelor germane, creată la 8 iunie 1815 la Congresul de la Viena, cuprindea inițial 34 de state și 4 orașe libere. Austria și Prusia — cele mai mari state ale Confederației — au dus o luptă permanentă pentru supremație în cadrul Confederației. — 23.
- 22 În bătălia de la *Austerlitz*, care a avut loc la 2 decembrie 1805, Napoleon I a obținut victoria asupra trupelor aliate austro-ruse.

- În bătălia de la *Iena* din 14 octombrie 1806, trupele napoleoniene au zdrobit armata prusiană, silind Prusia să capituleze. La 5 și 6 iulie 1809, Napoleon a înfrînt la *Wagram* armata austriacă de sub comanda arhiducelui Carol. — 24.
- 23 Este vorba de articolele scrise de K. Marx în legătură cu bugetul lui Gladstone: „Feargus O'Connor. — Înfringeri suferite de guvern. — Bugetul”. „Lire, șilingi, pence, sau bugete de clasă și cui aduc ele foloase”, „Dezordini la Constantinopol. — Mania spiritismului în Germania. — Bugetul”, „Săpun pentru popor, un chilipir pentru «Times». — Bugetul guvernului de coaliție” ș.a. (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 9, Editura politică, 1959, pag. 60—66, 67—71, 72—80, 81—89). — 27.
- 24 H. Douglas. „A Treatise on Naval Gunnery”. Este vorba de a treia ediție a cărții, apărută la Londra în 1851. — 42.
- 25 Aluzie la apelul adresat la 19 martie 1848 de regele Prusiei, Frederic Wilhelm al IV-lea, populației Berlinului. Acest apel începea cu cuvintele: „An meine lieben Berliner” („Către iubiiții mei berlinezi”). — 44.
- 26 *Tratatul de pace de la Villafranca*, încheiat în urma războiului austro-italo-francez din 1859, prevedea formarea unei confederații a statelor italiene sub hegemonia papei și includea în această confederație și Venetia, care rămăsese în posesiunea Austriei. Franța a obținut Lombardia, pe care mai tirziu a cedat-o Piemontului în schimbul Savoiei și Nisei. În ducatele Parma, Modena și Toscana a fost restaurat regimul monarhist, răsturnat de popor. Acest tratat, care corespundea întru totul planurilor lui Napoleon al III-lea, nu a rezolvat însă sarcinile unificării naționale a Italiei; dimpotrivă, el a consfințit fărîmițarea politică a țării și a menținut dominația străină în unele regiuni ale acesteia.
- În iulie 1859 guvernul prusian a publicat în ziarul „Neue Preussische Zeitung” niște documente diplomatice cu privire la războiul austro-italo-francez din 1859. Aceste documente au fost reproduse la 30—31 iulie în „Allgemeine Zeitung” din Augsburg.
- Cărțile albastre* — denumire generică dată publicațiilor care cuprind materiale ale parlamentului englez și documente diplomatice ale ministerului de externe. Cărțile albastre, numite astfel din pricina copertilor lor albastre, au început să fie editate în Anglia încă din secolul al XVII-lea. Ele reprezintă principalul izvor oficial al istoriei economice și diplomatice a acestei țări. — 45.
- 27 *Tratatul de pace de la Basel*. La 5 aprilie 1795, Prusia, care participase la prima coaliție antifranceză, a încheiat o pace separată cu Franța. Încheierea acestui tratat a fost o urmare a victoriilor obținute de armata franceză, precum și a divergențelor ivite între participanții la prima coaliție și mai ales între Prusia și Austria.
- Despre bătălia de la *Iena* vezi adnotarea 22. — 45.
- 28 Este vorba de întrevederea care a avut loc la Breslau (Wroclaw) în octombrie 1809 între Alexandru al II-lea și prințul regent al Prusiei, Wilhelm. Deși nici în Prusia și nici în Rusia nu s-a comunicat

- oficială că întrevăderea ar urmări vreun scop politic, presa din ambele țări a relevat marea importanță politică a întrevăderii în întărirea alianței dintre cele două state. — 45.
- 29 În legătură cu bătălia de la *Austerlitz* vezi adnotarea 22. — 46.
- 30 În articolele din 1859 ale socialistului german Eichhoff, ca și la dezbaterile judiciare din 1860 a fost dat în vileag rolul jucat de Stieber în înscenarea procesului provocator intentat comuniștilor de la Colonia în 1852 de către guvernul prusian. Luînd cuvîntul la acest proces în calitate de martor principal, Stieber a confirmat prin declarații false materialele de acuzare fabricate cu concursul său. Rolul jucat de Stieber a fost demascat pentru prima oară de Marx în lucrarea sa „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, Editura politică, 1960, pag. 429—501).
- Este vorba de „Briefe von Alexander von Humboldt an Varnhagen von Ense aus den Jahren 1827 bis 1858”, Leipzig, 1860. — 47.
- 31 *Siculi* — unul dintre cele mai vechi triburi din Sicilia, care a populat inițial partea răsăriteană a insulei. — 48.
- 32 *Vecernia siciliană* — răscoală populară împotriva cotropitorilor francezi, care a izbucnit la Palermo la 30 martie 1282, în timpul vecerniei de paști. Această răscoală, provocată de abuzurile săvîrșite de soldații francezi, a cuprins întreaga Sicilie și a dus la izgonirea francezilor și la căderea dinastiei de Anjou, care a domnit în Sicilia începînd din 1266. — 49.
- 33 Speriați de creșterea revoltei poporului împotriva dominației Bourbonilor, regele Neapolului, Francisc al II-lea, și acoliții săi au provocat în primăvara anului 1860 ciocniri sîngeroase în diferite regiuni ale Siciliei. Ca răspuns la aceasta, în aprilie 1860 în Sicilia a izbucnit o răscoală populară, care s-a desfășurat sub lozinca „unificării” Italiei. La Palermo și Messina, răscoala a fost înăbușită în sînge, dar o bună parte a insurgenților n-au depus armele și s-au alăturat trupelor lui Garibaldi, care au debarcat scurt timp după aceea în Sicilia. — 50.
- 34 „*National-Zeitung*” — cotidian burghez german; a apărut sub acest titlu la Berlin începînd din 1848 și pînă în 1915; în deceniul al 6-lea a avut o orientare liberală.
- Badinguet* — poreclă dată lui Napoleon al III-lea în legătură cu faptul că în 1846 a fugit din închisoare în hainele unui zidar numit Badinguet. — 51.
- 35 *Bullier's Correspondence* — agenție de informații de la Paris, înființată în deceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea; mai tîrziu a fuționat cu agenția Havas. — 51.
- 36 *Uniunea vamală* a statelor germane, care a desființat granițele vamale interne și a stabilit o graniță vamală comună, a fost întemeiată în 1834 sub conducerea Prusiei. Cu timpul, Uniunea a în-globat toate statele germane, exceptînd Austria și unele state mici.

- Impusă de necesitatea creării unei piețe germane comune, Uniunea vamală a contribuit ulterior și la unificarea politică a Germaniei. — 51.
- 37 Este vorba de tratatele de pace încheiate la Paris în 1814 și 1815 între Franța și principalii participanți la cea de-a șasea și a șaptea coaliție antifranceză (Rusia, Anglia, Austria și Prusia), care-l învinseseră pe Napoleon. Potrivit primului tratat semnat la 30 mai 1814, Franța pierde toate teritoriile cucerite în războaiele din perioada 1792—1814, cu excepția câtorva fortărețe de la graniță și a Savoiei de vest. Potrivit celui de-al doilea tratat de la Paris, Franța revenea la granițele din 1790 și pierdeva importante puncte strategice la granița răsăriteană, printre care și fortăreața Landau. — 52.
- 38 Este vorba de ajutorul militar acordat de Rusia țaristă guvernului austriac în scopul înăbușirii revoluției ungare din 1848—1849. Din ordinul lui Nicolaie I, pe care mișcarea revoluționară din Europa îl înspăimântase, în mai 1849 armata rusă a pătruns în Ungaria; acest fapt a hotărât soarta revoluției din Ungaria, a consolidat victoria contrarevoluției în țările europene și a întărit rolul țarismului ca „jandarm al Europei”. — 52.
- 39 Textul depeșei trimise de Gorceakov reprezentanților diplomați ai Rusiei în statele germane la 27 (15) mai 1859 a fost publicat în ziarul „L'Indépendance belge” și retipărit la 16 iunie 1859 în nr. 167 al lui „Allgemeine Zeitung” din Augsburg. — 53.
- 40 *Landwehrlul* din Prusia a luat ființă în 1813, în lupta împotriva trupelor lui Napoleon, fiind organizat ca miliție populară. Mai târziu din Landwehr au făcut parte bărbații sub 40 de ani, cu un stagiu de 3 ani în serviciul militar activ și doi ani în rezervă. Spre deosebire de armata permanentă, Landwehrlul era chemat sub arme numai în caz de extremă necesitate. Reforma armatei introdusă în Prusia în 1860 a redus rolul Landwehrlului: ea prevedea ca acesta să fie folosit numai pentru serviciul de garnizoană, prelungea stagiul de rezervist pînă la 4 ani și limita la 32 de ani vîrsta cetățenilor care puteau fi încorporați în Landwehr. — 53.
- 41 Este vorba de tratatul de alianță și garanție încheiat între Rusia și Prusia în iunie 1714. Potrivit acestui tratat, Prusiei i se garanta Pomerania de est împreună cu orașul Stettin (Szczecin). Tratatul a fost încheiat în timpul războiului din 1700—1721 dintre Rusia și Suedia, cunoscut sub numele de Războiul nordic. Încercînd să atragă Prusia de partea sa, Rusia i-a acordat o parte din posesiunile deținute de Suedia în Germania. — 55.
- 42 *Războiul de șapte ani* (1756—1763) — război purtat între două coaliții de state europene: coaliția anglo-prusiană, de o parte, și cea franco-ruso-austriacă, de altă parte. Războiul a izbucnit din pricina ciocnirii de interese dintre statele feudale-absolutiste (Prusia, Austria, Rusia și Franța) și a rivalității coloniale dintre Anglia și Franța. În cursul anilor 1756—1757, trupele lui Frederic al II-lea, regele Prusiei, au purtat o serie de victorii asupra austrieșilor și fran-

- cezilor, însă succesele obținute de trupele rusești în Prusia în cursul anilor 1757—1760 au anihilat complet rezultatele victoriilor obținute de prusieni. Prusia orientală și Silezia au fost ocupate de trupele ruse și austriece, iar Prusia a ajuns în pragul unei catastrofe. Moartea împărătesei Elisabeta la 5 ianuarie 1762 (25 decembrie 1761) și urcarea pe tron a lui Petru al III-lea, care a încheiat o pace cu Prusia la 5 mai 1762, au provocat o neașteptată schimbare în politica externă a Rusiei, permițând Prusiei să încheie cu Austria pacea de la Hubertusburg (1763) și să păstreze astfel Silezia. — 55.
- 43 În anii 1772, 1793 și 1795 au avut loc trei împărțiri consecutive ale Poloniei între Rusia, Prusia și Austria. Rusia a obținut unele regiuni din Lituania, Bielorussia și Ucraina; Prusiei i-au revenit vechile ținuturi poloneze (litoralul, Polonia mare, o parte a Mazoviei cu Varșovia și altele), iar Austria a primit partea de vest a Ucrainei și o parte din Polonia mică. În urma acestor trei împărțiri, Polonia a încetat să mai existe ca stat independent. — 55.
- 44 La Congresul de la Viena (1814—1815), Austria, Anglia și Rusia țaristă au modificat harta Europei, pentru ca, în ciuda intereselor de unificare națională și independență ale popoarelor, să restaureze monarhiile legitimize. Potrivit hotărârilor Congresului de la Viena, în pofida opoziției manifestate de Anglia, Austria și Franța, regiunile din dreapta și stînga Rinului, precum și Saxonia de nord au revenit Prusiei. — 55.
- 45 „Correspondence respecting the Affairs of Italy from the signing of Preliminaries of Villafranca to the Postponement of the Congress”. Londra, 1860. Această ediție, apărută în două volume, cuprinde corespondența privitoare la situația din Italia începînd din iulie 1859 și pînă în aprilie 1860. — 56.
- 46 Este vorba de pretențiile lui Napoleon al III-lea asupra malului stîng al Rinului, pe care reprezentanții cercurilor guvernante din Franța îl considerau încă din secolul al XVII-lea „granița naturală” a Franței în răsărit. Pentru amănunte în legătură cu această problemă, vezi în lucrările lui F. Engels „Padul și Rinul” și „Savoia, Nisa și Rinul” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 13, Editura politică, 1962, pag. 245—296 și 609—653). — 56.
- 47 Este vorba de articolul lui K. Marx „Situație alarmantă în Germania” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 13, Editura politică, 1962, pag. 573—577). — 57
- 48 Acordul de la Olomouc, semnat la 29 noiembrie 1850 de Austria și Prusia, a fost încheiat prin mijlocirea și cu sprijinul lui Nicolaie I. Acest acord a constituit o mare victorie a Austriei, întrucît Prusia a fost silită să renunțe la hegemonia în Germania și să facă concesii Austriei în legătură cu provinciile Schleswig-Holstein și Kurhessen.

Bundestag — organul central al Confederației germane, creat prin hotărîrea Congresului de la Viena în 1815 (vezi adnotarea 21); își ținea ședințele la Frankfurt pe Main și era format din reprezentanți ai statelor germane. Neavînd o putere reală, Bundestagul

- a fost un instrument al politicii reacționare a guvernelor germane. — 57.
- 49 Prima parte a titlului a fost dată de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. — 60.
- 50 „*Le Constitutionnel*” — cotidian burghez francez; a apărut la Paris din 1815 până în 1870; în deceniul al 5-lea a fost organul aripii moderate a orléaniștilor; în perioada revoluției din 1848—1849 a exprimat vederile burgheziei contrarevoluționare grupate în jurul lui Thiers; după lovitura de stat din decembrie 1851 — ziar bonapartist. — 60.
- 51 Este vorba de scrisoarea adresată în februarie 1860 de prințul regent al Prusiei Wilhelm prințului Albert, soțul reginei Angliei. În scrisoare, prințul regent se declara de acord cu propunerea Angliei de a încheia împreună cu Austria și Prusia o alianță, la care spera să adere și Rusia. Această propunere a fost determinată mai ales de intensificarea tendințelor agresive ale guvernului lui Napoleon al III-lea cu privire la ținuturile germane de pe malul stîng al Rinului și de anexarea provinciilor Savoia și Nisa de către Franța. — 61.
- 52 *Tratatul de la Unkiar-Skelessi* dintre Rusia și Turcia a fost încheiat la 8 iulie (26 iunie) 1833. Tratatul avea caracterul unei alianțe defensive. La cererea guvernului țarist, în tratat a fost inclusă o clauză secretă prin care Turcia se obliga să nu permită trecerea prin strîmtori a vaselor militare străine, cu excepția celor rusești. — 62.
- 53 *Downing Street* — stradă din centrul Londrei, unde se află reședința oficială a guvernului englez. — 62.
- 54 În februarie-iulie 1849, Garibaldi a condus efectiv apărarea Republicii romane, proclamată în urma unei insurecții populare. Armata republicii a respins cu succes timp de câteva luni intervenția trupelor franceze, austriece și napolitane, care urmăreau înăbușirea revoluției. La 3 iulie 1849, Republica romană a fost învinsă datorită superiorității numerice a forțelor contrarevoluționare și acțiunilor trădătoare ale generalului francez Oudinot, care a încălcat armistițiul și a ocupat Roma. — 66.
- 55 În zilele de 16 și 17 iunie 1860, prințul regent al Prusiei Wilhelm împreună cu alți suverani germani au avut la Baden-Baden o întrevedere cu Napoleon al III-lea. Această întrevedere nu a justificat speranțele lui Napoleon al III-lea, care, în dorința de a pune mîna pe teritoriile germane de pe malul stîng al Rinului, insista să ajungă la o înțelegere cu Prusia, pe seama micilor state germane; în urma acestei întrevederi, Prusiei i-a revenit rolul hotărîtor în politica externă a Germaniei. — 70.
- 56 Este vorba de politica de cochetare cu Napoleon al III-lea, promovată de guvernele Angliei și Sardiniei în scopul încheierii unei alianțe separate cu Franța. — 72.

- 57 Intrevederea care a avut loc la Stuttgart în septembrie 1857 între Napoleon al III-lea și Alexandru al II-lea urmărea stabilirea unei strînse colaborări diplomatice între Rusia și Franța. Acest proiect data încă din 1856, din timpul Congresului de la Paris. În cursul întrevederii au fost dezbătute probleme privind Dardanelele, Principatele dunărene, soarta Italiei și altele. Napoleon al III-lea a încercat să ridice problema poloneză, însă fără succes. Intrevederea de la Stuttgart nu s-a soldat cu încheierea vreunui tratat diplomatic, însă ea a dat la iveală dorința de colaborare atât a Rusiei cât și a Franței. — 72.
- 58 *Confederația Rinului* — uniune de state din sudul și vestul Germaniei, înființată sub protectoratul lui Napoleon I, în iulie 1806. Napoleon a reușit să creeze un asemenea bloc militar-politic în Germania, în urma victoriei repurtate asupra Austriei în 1805. Din confederație făceau parte la început 16 state, iar mai târziu toate statele germane în afară de Prusia și Austria. Membrii Confederației Rinului erau de fapt vasalii Franței napoleoniene. Confederația s-a destrămat în 1813, după înfringerea armatei lui Napoleon în Germania. — 72.
- 59 *Salvatorul olandez al societății* îl numește Marx pe Napoleon al III-lea. Acesta era fiul lui Ludovic Bonaparte, fratele lui Napoleon I, care ocupase tronul Olandei din 1806 pînă în 1810.
Despre *Congresul de la Viena*, vezi adnotarea 44.
Congresele Sfintei Alianțe (alianță reacționară a unor monarhi europeni, creată în 1815 de Rusia țaristă, Austria și Prusia) au avut loc în 1818 la Aachen, în 1820—1821 la Troppau (Opava) și Laibach (Ljubljana) și în 1822 la Verona. Scopul urmărit la toate aceste congrese era reprimarea revoluțiilor burgheze și a mișcărilor de eliberare națională din țările Europei. Tocmai în vederea acestui scop s-a adoptat la Congresul de la Laibach o rezoluție potrivit căreia au fost trimise trupe austriece în Italia, iar la Congresul de la Verona s-a hotărît intervenția franceză în Spania. — 73.
- 60 La 15 iunie 1860 a apărut o broșură a lui Ed. About, care inițial purta titlul „Împăratul Napoleon al III-lea și Prusia”; din pricina Conferinței de la Baden-Baden însă, a fost schimbat în „Prusia în anul 1860”. — 73.
- 61 Este vorba de articolul „Împăratul Napoleon al III-lea și Prusia”, în care Marx reproduce pasaje din pamfletul lui About. Necuprinzînd nici un fel de comentarii sau observații ale lui Marx, articolul nu a fost inclus în ediția de față. — 73.
- 62 „*The Times*” — mare cotidian englez de orientare conservatoare, apare la Londra din 1785. — 76.
- 63 „*The Manchester Guardian*” — ziar burghez din Anglia, organ al liber-schimbistilor (free traders), ulterior organ al partidului liberal; apare la Manchester din 1821. — 77.
- 64 „*The Army and Navy Gazette*” — săptămînal englez, oficiosul ministerului de război; a apărut la Londra sub acest titlu începînd din 1860 și pînă în 1921. — 78.

- 65 Este vorba de marea răscoală populară care a izbucnit în India în 1857—1859 împotriva stăpînirii engleze. Răscoala a început în primăvara anului 1857, în rîndurile așa-numitelor unități de șipai din armata bengaleză, recrutate din rîndurile populației indiene, și a cuprins vaste regiuni din India centrală și de nord. Principala forță motrice a răscoalei a fost țărănimea și meșteșugăria săracă de la orașe. Condușă de feodalii indigeni, răscoala a fost înfrîntă din cauza fărîmițării feudale a Indiei, a deosebirilor religioase și de castă din sinul poporului indian, precum și a superiorității tehnico-militare a colonialiștilor. — 80.
- 66 „Reports of the Inspectors of Factories to Her Majesty's Principal Secretary of State for the Home Department, for the Half Year ending 30th April 1860”, Londra, 1860. — 84.
- 67 Despre acordul comercial anglo-francez vezi adnotarea 8. — 94.
- 68 Din scrisoarea trimisă de Garibaldi în vara anului 1860 unuia dintre cunoscuții lui Marx, englezul Greene, reiese că Garibaldi dorea ca lupta poporului italian pentru unificarea națională a țării și eliberarea ei de sub dominația străină să fie dusă independent de politica lui Napoleon al III-lea. — 95.
- 69 Este vorba de lucrarea lui J. La Farina: „Storia d'Italia dal 1815 al 1850”, vol. I—VI, Torino, 1851—1852. — 97.
- 70 Este vorba de „Asociația națională” — organizație politică de orientare liberal-monarhistă, întemeiată în 1856 la Torino și în alte orașe de către politicianul italian G. Paellavicino și La Farina, un agent al lui Cavour. Ţelul ei era să propage ideea unificării Italiei sub hegemonia dinastiei de Savoia și să folosească în acest scop forțele naționale din țară. Garibaldi, care reprezenta aripa ei revoluționară, a activat și el în cadrul acestei organizații; însă rolul hotărîtor în cadrul „Asociației naționale” a revenit adeptilor lui Cavour. — 97.
- 71 În toamna anului 1859, mișcarea populară din Parma, Modena, Toscana și Romagna pentru alipirea la Piemont a luat proporții considerabile. Guvernele provizorii instaurate în aceste state dispuneau deja de o armată numeroasă, condusă de Garibaldi. În fața primejdiei unui atac din partea Austriei și a Regatului Neapolului, Garibaldi a adresat la 5 octombrie un apel către populația din întreaga Italie, a organizat o subscripție națională pentru cumpărarea de armament și a declarat că intenționează să întreprindă o campanie de eliberare în Regatul celor două Sicilii. — 98.
- 72 „Report of the Commissioners appointed to consider the Defences of the United Kingdom; together with the Minutes of Evidence and Appendix”, Londra, 1860. — 99.
- 73 În timpul războiului Crimeii (1853—1856), Sevastopolul a fost asediat de trupele anglo-franceze și turco-sarde. Apărarea eroică a Sevastopolului a durat 349 de zile (1854—1855). În timpul luptelor, orașul a fost în mare parte distrus. — 100.

- 74 „*The Cornhill Magazine*” — publicație literară lunară, fondată în 1860 la Londra. — 102.
- 75 „*Papers, 1858—1860, respecting past or apprehended Disturbances in Syria*”. 4 parts.
 În 1860 în Siria s-a pus la cale un masacru împotriva maroniților creștini. De la sfârșitul lunii mai și pînă la începutul lunii iulie, mahomedanii sirieni, druzii, au incendiat, cu sprijinul trupelor turcești, numeroase orașe și sate locuite de maroniți, ucigînd cîteva mii de oameni. Masacrarea musulmanilor creștini a fost organizată de emisari francezi și de guvernul turc. Guvernul francez a profitat de aceste împrejurări pentru a ocupa Siria, dar în 1861, sub presiunea Angliei, Rusiei și Austriei, Franța a fost silită să-și retragă trupele din această țară. — 104.
- 76 P. Dolgoroukow. „*La vérité sur la Russie*”. Paris, 1860. — 104.
- 77 La sfârșitul lunii decembrie 1859, în Franța a apărut broșura lui La Guéronnière — inspirată de Napoleon al III-lea — „*Papa și congresul*”. Cerculile clericale considerau că această broșură vădește tendința împăratului de a limita puterea laică a papei Pius al IX-lea. La începutul anului următor, după ce Pius al IX-lea a condamnat cu vehemență broșura într-una din enciclicele sale, înalții prelați catolici din Franța au pornit o campanie împotriva împăratului francez. — 105.
- 78 „*Vechile partide*” — astfel erau denumite în Franța partidele monarhiste ale legitimiștilor și orléaniștilor, formate în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Partidul legitimiștilor, din care făceau parte marii proprietari funciari, milita pentru reinstaurarea dinastiei Bourbonilor în Franța; partidul orléaniștilor — la putere în timpul monarhiei din iulie — din care făceau parte reprezentanții marelui capital financiar și industrial, lupta pentru reinstaurarea dinastiei de Orléans, ramura cea mai tînără a Bourbonilor. — 105.
- 79 *Uniunea națională* a fost creată la 15—16 septembrie 1859, la Congresul liberalilor burghezi din statele germane care s-a ținut la Frankfurt pe Main. Întemeietorii Asociației naționale, care reprezentau interesele burgheziei germane, își puseseră ca scop unificarea întregii Germanii, cu excepția Austriei, sub hegemonia Prusiei. În noiembrie 1867 Uniunea a fost dizolvată. — 106.
- 80 La 26 iulie 1860, la Teplitz (Teplice), a avut loc o întrevedere între împăratul Austriei Franz Joseph și prințul regent al Prusiei Wilhelm. Împăratul Austriei a încercat să-și asigure sprijinul Prusiei în cazul unui nou război împotriva Franței și Sardiniei. Cu această ocazie s-a ajuns la o înțelegere verbală asupra unei riposte comune în cazul cînd Napoleon al III-lea ar întreprinde vreo acțiune agresivă împotriva Suediei, Belgiei, Olandei sau statelor germane. — 106.
- 81 La începutul deceniului al 5-lea al secolului al XIX-lea, Anglia și Franța au reușit să determine Turcia să accepte reorganizarea administrativă a Libanului. Acesta a fost împărțit în două districte,

- cîrmuite de un guvernator din secta druzilor și de unul din cea a maroniților, care reprezentau interesele nobilimii feudale autohtone. Libanul a obținut, în cadrul Imperiului otoman, o oarecare autonomie în domeniul juridic, al administrației financiare etc. În lupta pentru cucerirea pieței libaneze, puterile europene au recurs la ațîțarea vrajbei religioase dintre maroniți și druzi, Anglia sprijinindu-se pe feudalii druzi, iar Franța pe cei maroniți. — 106.
- 82 După lovitură de stat din 1688, în Anglia s-a consolidat monarhia constituțională, care se baza pe compromisul dintre aristocrația financiară și burghezia financiară. Bill-ul drepturilor adoptat în 1689, ca și alte acte limitau tot mai mult drepturile regelui în favoarea parlamentului. — 107.
- 83 Este vorba de „Bill-ul cu privire la o mai bună administrare a Indiei”, adoptat de parlamentul englez în iulie 1858. Potrivit acestui bill, India a trecut în stăpînirea coroanei, iar Compania Indiilor orientale a fost desființată. Bill-ul prevedea formarea unui organ consultativ — India Council — pe lângă ministerul pentru problemele Indiei. Guvernatorul general al Indiei a primit titlul de vice-rege, dar de fapt era numai executorul ministerului pentru problemele Indiei de la Londra. — 107.
- 84 Este vorba de broșura prințului Joinville: „De l'état des forces navales de la France”, apărută în 1844. — 109.
- 85 „La Syrie et l'alliance russe”. Paris, 1860. — 115.
- 86 Este vorba de scrisoarea adresată la 25 iulie 1860 de Napoleon al III-lea ambasadorului Franței la Londra, Persigny. În această scrisoare, publicată de toate ziarele franceze, Napoleon al III-lea nega faptul că ar avea o poziție ostilă față de Anglia, încercînd să împrăștie astfel atmosfera de suspiciune și neîncredere care domnea în Anglia în legătură cu politica lui externă. — 115.
- 87 *Partidul liberal* a luat ființă în Anglia la sfîrșitul deceniului al 6-lea și în prima jumătate a deceniului al 7-lea ale secolului al XIX-lea. În acest partid au intrat whigi, manchesterieni (reprezentanți ai burgheziei industriale) și peeliști (tory moderati). Liberalilor, care în sistemul bipartid englez ocupau locul whigilor, li se opunea partidul conservator, format tot în această perioadă și care luase locul partidului tory. — 121.
- 88 *Biserica St. Stephen* din Londra — parte a palatului Westminster, unde se țineau în secolele XVI—XIX ședințele Camerei comunelor din Anglia. — 122.
- 89 Este vorba de legea din august 1860, potrivit căreia contingentul european al armatei din India, înainte subordonat Companiei Indiilor orientale, a fost integrat în armata regală engleză. Numărul soldaților englezi din armata din India a crescut simțitor. Această lege, adoptată după înăbușirea răscoalei din India din 1857—1859 (vezi adnotarea 65), reprezenta una din măsurile luate de guvernul englez privind reorganizarea administrativă a Indiei, cu scopul de a consolida dominația engleză în această țară. — 122.
- 90 Vezi adnotarea 83. — 123.

- 91 Este vorba de pregătirile făcute de guvernul francez în 1860, în vederea unei intervenții armate în Siria, cu scopul de a-și consolida pozițiile în această țară. Folosind ca pretext evenimentele care au avut loc în Siria în primăvara și în vara anului 1860 (vezi adnotarea 75), guvernul francez a reușit să obțină consimțămîntul Rusiei și Angliei de a trimite trupe în Siria, unde au rămas pînă în iunie 1861. — 123.
- 92 „*Robert Macaire*” — comedie socială scrisă de renumitul actor francez Frédéric Lemaître în colaborare cu dramaturgii Antier și Saint-Amand. Robert Macaire, personajul principal al comediei, tipul afaceristului versat, a constituit o satiră la adresa dominației aristocrației financiare în perioada monarhiei din iulie. — 124.
- 93 Este vorba de Lombardia, care, după încheierea tratatului de pace de la Villafranca (vezi adnotarea 26), a fost cedată de Franța Piemontului, precum și de Romagna și ducatele Parma, Modena și Toscana, care, în urma plebiscitului din martie 1860, au fost alipite la Piemont. — 130.
- 94 „*Partant pour la Syrie*” — cîntec oficial din perioada celui de-al doilea Imperiu, care se intona la festivitățile lui Napoleon al III-lea. Aici se face aluzie la expediția din Siria. — 132.
- 95 Despre întrevederile care au avut loc la Baden-Baden și Teplitz vezi adnotările 55 și 80. — 135.
- 96 *Mark Lane* — bursa de cereale din Londra. — 139.
- 97 „*Gardeners'Chronicle*” — titlul prescurtat al săptămînalului englez pentru probleme de agricultură „*The Gardeners'Chronicle and Agricultural Gazette*”, apare din 1841 la Londra. — 140.
- 98 „*The Freeman's Journal*” — cotidian irlandez, a apărut la Dublin din 1763 pînă în 1924; în deceniile al 5-lea și al 6-lea ale secolului al XIX-lea a susținut desființarea uniunii cu Anglia și s-a ridicat în apărarea drepturilor arendașilor irlandezi. — 140.
- 99 Este vorba de „*The Independent*” — ziar irlandez; a apărut din 1830 de două ori pe săptămîină la Wexford. — 140.
- 100 Este vorba de propunerea făcută de Franța în 1860 potrivit căreia Spania trebuia să fie admisă în rîndul marilor puteri. Proiectul, care a întîmpinat opoziția Angliei, a fost respins. — 142.
- 101 Despre scrisoarea lui Napoleon al III-lea către Persigny vezi adnotarea 86. — 142.
- 102 Articolul „*O trecere în revistă a unităților de pușcași voluntari englezi*” a apărut pentru prima oară în „*Allgemeine Militär-Zeitung*”, care ulterior a publicat și alte articole ale lui Engels. Articolul de față a fost tradus de Engels în limba engleză și publicat cu unele

- modificări neînsemnate în „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire”, precum și în culegerea „Articole pentru voluntari”. Această lucrare a lui Engels deschide seria articolelor cu privire la voluntari, publicate în revista menționată.
- „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” — săptămânal militar englez, a apărut la Manchester din 1860 până în 1862. Engels a colaborat la această revistă începând din august 1860 și până în martie 1862. — 143.
- 103 *Adjutant* — în unitățile de voluntari instructor pentru pregătirea militară și ofițer în armata regulată; era numit de statul-major la recomandăția comandantului districtului. — 144.
- 104 *Garda civilă*, creată în Prusia după revoluția din martie 1848, era formată din reprezentanți ai păturilor înstărite ale populației. Deși principala ei sarcină era păstrarea ordinii publice, garda civilă nu dispunea nici de o organizare temeinică și nici de o pregătire militară; a fost desființată în noiembrie 1848, în perioada ofensivei forțelor contrarevoluționare în Germania. — 144.
- 105 „*Invalid*” — titlul prescurtat al organului ministerului de război în Rusia țaristă. Ziarul „*Russkii invalid*” a apărut din 1813 până în 1917 la Petersburg; începând din 1816 a apărut zilnic. Marx citează mai jos articolul „Problema orientală”, publicat în nr. 164 și 165 din 31 iulie și 2 august 1860 ale ziarului „*Russkii invalid*”. Pasajele citate de Marx sînt reproduse după textul rus al ziarului. — 153.
- 106 După căderea Republicii romane în 1849, în urma intervenției Franței, trupele franceze au continuat să rămână la Roma până în 1870. — 157.
- 107 „*Brown Bess*” — astfel era numită în armata engleză, în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea, pușca cu țeavă lisă. — 163.
- 108 Lupta de eliberare a algerienilor sub conducerea lui Abd-el-Kader împotriva cuceritorilor francezi a luat forma unui război sfînt, care a durat din 1832 până în 1847. Abd-el-Kader, care se sprijinea pe pături largi ale populației algeriene și care reușise să unească sub conducerea sa diferite triburi arabe, a obținut în 1834 recunoașterea de către francezii a Algeriei de vest, cu excepția unor orașe de coastă, ca stat arab independent. În cursul anilor 1839—1844 statul lui Abd-el-Kader a fost cucerit după o luptă înverșunată, iar el a fost nevoit să se retragă în Maroc. Dar nici după aceea răscoalele anticolonialiste ale algerienilor, atît în partea de vest cit și în cea de est a Algeriei, n-au încetat. — 173.
- 109 *Sistemul înlocuirii în armată*, larg răspîndit în Franța, reprezenta unul din privilegiile claselor avute. Orice om cu stare chemat să-și facă stagiul militar putea să-și găsească în schimbul unei sume de bani un înlocuitor. Sumele depuse pentru înlocuire se vărsau la fondul special destinat „dotării armatei”. În 1872 sistemul înlocuirii în armată a fost desființat în Franța. — 174.

- 110 Este vorba de bătăliile din timpul războiului austro-italo-francez din 1859. În bătălia de la *Palestro* de la 30—31 mai 1859 trupele franco-sarde au învins trupele austriece. Despre bătăliile de la *Magenta* și *Solferino* vezi adnotarea 20. — 178.
- 111 „*Revue des deux Mondes*” — revistă bilunară burgheză literar-artistică și politică; apare la Paris din 1829. — 183.
- 112 Despre *Uniunea națională germană* vezi adnotarea 79.
Este vorba de întvederea care a avut loc în octombrie 1860 la Varșovia între împăratul Rusiei, împăratul Austriei și prințul regent al Prusiei. Încercarea de a se ajunge la o apropiere între Austria, Prusia și Rusia a fost făcută pentru a împiedica unificarea Italiei, precum și pentru a contracara politica externă a lui Napoleon al III-lea, care îl susținea pe regele Sardiniei, Victor Emanuel al II-lea. — 185.
- 113 La 3 martie (19 februarie) 1859 s-a încheiat la Paris un tratat secret între Rusia și Franța. Potrivit acestui tratat, Rusia se obliga să păstreze o neutralitate binevoitoare față de Franța în cazul unui război între Franța și Sardinia, pe de o parte, și Austria pe de altă parte. În schimb, Franța promitea să ridice problema revizuirii articolelor din tratatul de pace de la Paris din 1856, care limitau preponderența Rusiei în Marea Neagră și îi răpeau acesteia o parte din Basarabia. După ce Rusia și-a îndeplinit obligațiile ce și le asumase, Napoleon al III-lea, care trăsese toate foloasele de pe urma acestui tratat, și-a încălcat promisiunile, contribuind astfel la înrăutățirea relațiilor dintre cele două țări. — 187.
- 114 *Partidul de la Gotha* a fost întemeiat în iunie 1849, la Congresul de la Gotha, de către reprezentanții marii burghezii contrarevoluționare, liberalii de dreapta. Acest partid, temindu-se de victoria revoluției, și-a fixat drept scop unificarea Germaniei — cu excepția Austriei — sub hegemonia Prusiei hohenzollerniene. — 187.
- 115 Partea a doua a titlului a fost dată de Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. — 189.
- 116 *Via sacra* (calea sfântă) — în Roma antică, drumul pe unde treceau cortegiile triumfale ale trupelor care se întorceau victorioase; „via sacra” a devenit o expresie comună care desemnează în general campanii sau expediții victorioase. — 190.
- 117 Este vorba de apelul adresat de Garibaldi la 10 septembrie 1860 populației din Palermo.
Quirinal — una dintre cele șapte coline pe care este situată Roma. — 191.
- 118 *Palais Royal* — palat la Paris; în deceniul al 6-lea a servit de reședință prințului Joseph Bonaparte (Plon-Plon).
Despre *Tuileries* vezi adnotarea 6. — 191.
- 119 „*L'Opinion nationale*” — cotidian francez, a apărut din 1859 pînă în 1874 la Paris. — 192.

- 120 Este vorba de tratatul comercial încheiat la Berlin la 19 februarie 1853 între Prusia și Austria. Acest tratat înlătura cea mai mare parte a restricțiilor vamale care stînjeneau dezvoltarea comerțului între cele două țări.
Despre *Uniunea vamală* vezi adnotarea 36. — 193.
- 121 F. A. Griffith. „The Artillerist's Manual, and British Soldier's Compendium”. Prima ediție a apărut în 1840. — 197.
- 122 Este vorba de Diploma din octombrie emisă la 20 octombrie 1860 de împăratul Austriei Franz Joseph, prin care se acorda o oarecare autonomie ținuturilor naționale ale imperiului. Diploma a constituit o concesie parțială făcută adepților formeii federative a statului, în special ungarilor, în detrimentul centraliștilor, în cea mai mare parte germani austrieci. Această concesie nu i-a satisfăcut însă pe unguri, care pretindeau lărgirea drepturilor prevăzute în constituție, care a rămas în vigoare în Ungaria pînă în 1848. La începutul anului următor, Diploma din octombrie a fost însă revocată prin emiterea patentului din 26 februarie 1861, care revenea la principiul organizării centraliste a Imperiului austriac. — 199.
- 123 La 4 martie 1849, camarila austriacă din jurul tînărului împărat Franz Joseph I a săvîrșit o lovitură de stat, impunînd țării o constituție nouă, antidemocratică; la 7 martie a fost dizolvat Reichstagul întrunit la Kremsier. Constituția de la 4 martie prevedea un sistem bicameral, în care prioritate avea Camera superioară, introducea un cens înalt de avere și vîrstă pentru alegători și acorda împăratului dreptul de veto în ce privește hotărîrile Camerelor etc. Cu toate acestea, constituția de la 4 martie reprezenta o îngîrdire a puterii împăratului, fapt pentru care a și fost abrogată după înăbușirea revoluției din Ungaria. — 199.
- 124 Este vorba de o constituție nescrisă a Ungariei, cea mai veche din Europa, elaborată pe baza tradițiilor și a unor date legislative ale regatului, care garantau, în interesul nobilimii ungare, independența dietei, precum și dreptul acesteia de a hotări în cele mai importante probleme de stat, printre care problema creditelor financiare și a recrutării trupelor. — 199.
- 125 Lordul englez Strafford, favorit al regelui Carol I și înverșunat apărător al absolutismului, a fost învinuit de înaltă trădare și executat în 1641 la cererea parlamentului, care se sprijinea pe masele populare din Londra și suburbii. — 201.
- 126 Astfel îi numește Marx pe moșierii prusieni prin analogie cu proprietarii funciari englezi, a căror distracție preferată era vînătoarea de vulpi. — 202.
- 127 Este vorba de războiul revoluționar de eliberare pe care l-au dus cele 13 colonii engleze din America de Nord pentru a-și cîștiga independența (1775—1783). Răscoala acestor colonii împotriva dominației engleze, care a fost determinată de năzuința națiunii burgheze americane, în curs de formare, de a-și dobîndi independența și de a înlătura toate barierele pe care le ridica în calea dezvoltării

capitalismului dependența ei colonială față de Anglia, a avut caracterul unei revoluții burgheze. În urma victoriei obținute de nord-americani s-a constituit un stat burghez independent — Statele Unite ale Americii.

Este vorba de războaiele pe care le-a dus, începînd din 1792, Republica Franceză, apărută în urma revoluției burgheze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea din Franța, împotriva coaliției contra-revoluționare a statelor europene — Anglia, Prusia, Austria, Rusia și altele. — 206.

- 128 În dorința de a preîntîmpina ivirea unor dificultăți în ceea ce privește convertibilitatea în aur, din inițiativa lui R. Peel, guvernul englez a adoptat în 1844 o lege de reorganizare a Băncii Angliei, în urma căreia banca a fost împărțită în două secții de sine stătătoare: secția bancară și secția de emisiune. Legea stabilea o normă fixă de acoperire a bancnotelor în aur; emisiunile de bancnote fără acoperire în aur erau limitate la 14 000 000 l. st. — 238.
- 129 Vezi adnotarea 122. — 244.
- 130 *Adunările comitatelor* — adunări ale stărilor sociale din marile unități administrativ-teritoriale ale Ungariei (comitate), care reprezentau organe naționale de autoadministrare. Una din consecințele transformărilor revoluționare care au avut loc în Ungaria în 1848 a fost faptul că la adunările comitatelor participau reprezentanți ai întregii populații a țării, fără deosebire de stare socială. După înăbușirea revoluției din 1848—1849 din Ungaria, adunările comitatelor au fost desființate și s-a renunțat și la împărțirea țării în comitate. — 245.
- 131 Este vorba de rebeliunea statelor sclavagiste din Sud de la sfîrșitul anului 1860 și de încercarea lor de a se despărți de Uniunea statelor din Nord, fapt care a dus la izbucnirea războiului civil din S.U.A. din anii 1861—1865. Amănunte în legătură cu această problemă vezi volumul de față, pag. 340—361.
- Este vorba de răscoala taișinilor care a izbucnit în China în 1851 și a luat caracterul unui război țărănesc. Răscoala a fost înăbușită datorită intervenției organizate de Anglia, S.U.A. și Franța, în colaborare cu trupele feudalilor chinezi. — 248.
- 132 După cît se pare, în articol se face aluzie la următorul fapt. În iulio 1860 a apărut în Franța, unde pe atunci campania antiengleză era tocmai în toi, o broșură intitulată „Mac-Mahon, rege al Irlandei”. Broșura îi chema pe irlandezi să pună capăt dominației engleze și să aducă pe tronul Irlandei pe mareșalul francez Mac-Mahon, un urmaș al emigranților irlandezi. — 248.
- 133 Obligațiile pe care și le-a asumat în 1851 regele Danemaricii față de Prusia, Austria și Rusia cu privire la organizarea ca stat a ducatelor Schleswig, Holstein și Lauenburg au fost formulate în manifestul din 28 ianuarie 1852. — 248.
- 134 Este vorba de orientarea „liberală” proclamată de prințul Wilhelm al Prusiei (din 1861 rege al Prusiei) la înscăunarea sa ca prinț

- regent în octombrie 1858; în presa burgheză, această orientare a fost denumită în mod răsunător „era nouă”. În realitate, politica lui Wilhelm urmărea exclusiv consolidarea pozițiilor monarhiei și ale iuncherimii din Prusia. Nici una din reformele liberale așteptate de burghezie nu a fost introdusă. „Era nouă” pregătea de fapt dictatura fățișă a iuncherimii, instaurată o dată cu venirea la putere a lui Bismarck în septembrie 1862. — 250.
- 135 „*Dagbladet*” — cotidian burghez danez; a apărut la Copenhaga începând din 1851. — 250.
- 136 Articolul de față a fost scris de Engels inițial pentru ziarul „*New York Daily Tribune*”, iar apoi prelucrat pentru „*Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire*”. — 252.
- 137 „*Almanach de Gotha*” — anuar diplomatic și statistic; a apărut din 1764 pînă în 1929 la Gotha în limba franceză. — 252.
- 138 Vezi adnotarea 7. — 253.
- 139 Este vorba de „*Principes physiques et moraux du combat de l'infanterie*”, capitol din cartea lui Bugeaud: „*Aperçus sur quelques détails de la guerre*”. Prima ediție a cărții a apărut la Paris în 1832. — 257.
- 140 Într-o ediție separată a „*Articolelor pentru voluntari*”, scrise de Engels, au fost incluse următoarele articole publicate în perioada 1860 — începutul anului 1861 în „*Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire*”: „O trecere în revistă a unităților de pușcași voluntari englezi”, „Infanteria ușoară franceză”, „Artileria voluntarilor”, „Istoricul puștii”, „Geniștii voluntari, importanța și cîmpul lor de activitate”. Engels a introdus în textul articolelor incluse în culegere neînsemnate modificări redacționale. Culegerea a apărut în martie 1861. — 267.
- 141 „*The Daily Telegraph*” — cotidian liberal englez din deceniul al 9-lea al secolului al XIX-lea, ziar conservator; sub această denumire a apărut la Londra din 1855 pînă în 1937; din 1937, după fuzionarea cu ziarul „*Morning Post*”, apare sub titlul „*Daily Telegraph and Morning Post*”. — 275.
- 142 „*The London Review*” — săptămînal englez, a apărut din 1860 pînă în 1869. — 287.
- 143 „*Die französische Armee auf dem Exercirplatze und im Felde*”, Berlin, 1861. — 301.
- 144 Este vorba de „*Mémoires pour servir à l'histoire de France, sous Napoléon, écrits à Sainte-Hélène, par les généraux qui ont partagé sa captivité, et publiés sur les manuscrits entièrement corrigés de la main de Napoléon*”. Paris, 1823. — 303.
- 145 Scriitoarea americană Harriet Beecher-Stowe, participantă activă la mișcarea aboliționistă, a adresat aristocratului englez, lordul Shaftesbury, o scrisoare care a fost publicată în presă la începutul

lunii septembrie 1861. În scrisoarea sa, ea a apreciat just războiul civil din S.U.A. ca un război îndreptat împotriva sclaviei și a demascat caracterul nedrept al luptei confederaților. Exprimându-și indignarea față de poziția adoptată de Anglia în războiul din America, Harriet Beecher-Stowe îndemna la sprijinirea unioniștilor.

Războiul civil din S.U.A. — război între statele din Nord, înaintate din punct de vedere economic și social, și statele sclavagiste din Sud, a durat din aprilie 1861 până în aprilie 1865. Cauza principală a războiului a constituit-o lupta dintre două sisteme sociale: sistemul capitalist al muncii salariate care se consolidase în Nord și sistemul sclavagist în vigoare în Sud. În ce privește statele din Nord, războiul a avut un caracter progresist și revoluționar. Războiul civil s-a desfășurat în două etape: perioada războiului constituțional pentru menținerea Uniunii și perioada războiului revoluționar pentru desființarea sclaviei. Punctul de cotitură în mersul războiului l-a constituit proclamația cu privire la eliberarea sclavilor negri, lansată în septembrie 1862 de Lincoln. O mare importanță au avut adoptarea legii cu privire la Homestead (legea cu privire la împărțirea fără plată a pământului), epurarea armatei și a aparatului de stat de elemente trădătoare, admiterea negrilor în armată, interzicerea ziarelor reacționare, precum și alte măsuri cu caracter revoluționar-democratic. Trecerea la metodele revoluționare de ducere a războiului a avut drept urmare o cotitură radicală în desfășurarea operațiilor militare și a asigurat victoria statelor din Nord în războiul civil. Un rol hotărâtor în înfringerea suferită de proprietarii de sclavi din Sud l-au jucat masele populare — muncitorii, fermierii și negrii. Rinduielile sociale mai înaintate și considerabila superioritate în ce privește rezervele economice și de oameni au determinat victoria statelor din Nord și au netezit calea spre o dezvoltare impetuoasă a capitalismului în S.U.A. — 315.

- 146 „*The Saturday Review*” — săptăminal englez de orientare conservatoare, a apărut la Londra din 1855 până în 1938. — 315.
- 147 „*The Examiner*” — săptăminal englez de orientare burghezo-liberală; a apărut la Londra din 1808 până în 1881. — 315.
- 148 *Partidul republican* a fost înființat în 1854 de către adversarii sistemului sclavagist, care s-au unit pentru a se opune pretențiilor crescînde ale plantatorilor din Sud. Exprimînd interesele burgheziei industriale a Nordului și bucurîndu-se de sprijinul maselor largi muncitoare — fermieri, muncitori etc. —, partidul republican și-a fixat ca sarcină lichidarea puterii politice a proprietarilor de sclavi, limitarea și desființarea treptată a sclaviei și cedarea gratuită a pămînturilor din vest în scopul colonizării lor cu fermieri. În 1856, partidul republican a participat pentru prima dată la alegerile prezidențiale, dar nu a obținut decît o treime din voturi. În 1860, candidatul partidului republican, Lincoln, a fost ales președinte. După terminarea războiului civil din S.U.A., partidul republican s-a manifestat ca apărător al intereselor marii burghezii industriale și financiare. În prezent, partidul republican reprezintă alături de partidul democrat unul dintre cele două partide ale capitalului monopolist care guvernează pe rînd în S.U.A. — 316.

- 149 Este vorba de constituția provizorie adoptată la Congresul de la Montgomery (statul Alabama) la 4 februarie 1861 de șase state sclavagiste din Sud — Carolina de Sud, Georgia, Florida, Alabama, Mississippi, Louisiana — care au ieșit din Uniunea statelor din Nord. Congresul de la Montgomery a proclamat formarea unui stat sclavagist, așa-numita Confederație a statelor Americii, și a ales ca președinte provizoriu al Confederației pe Jefferson Davis. La 2 martie 1861, Confederației i s-au alăturat Texasul, iar în mai 1861 — patru state sclavagiste de graniță: Virginia, Arkansas, Carolina de Nord și Tennessee. — 316.
- 150 *Compromisul Crittenden* — proiect pentru reglementarea pașnică a conflictului dintre Nord și Sud prezentat la 18 decembrie 1860 Congresului S.U.A. de senatorul Crittenden, care propunea șase amendamente la constituția americană. Cele mai importante dintre ele prevedeau interzicerea sclaviei în statele de la nord de paralela 36° 30' — linie stabilită prin compromisul Missouri — și legiferarea ei la sud de această linie; de asemenea ele refuzau Congresului dreptul de a desființa sclavia în statele sclavagiste. Potrivit ultimului punct, nu se admitea nici un amendament la constituție care să modifice cele cinci articole anterioare; același punct priva Congresul de dreptul de a schimba sistemul sclavagist existent în unele state. La 22 decembrie 1860 compromisul Crittenden a fost respins de o comisie specială a senatului. — 317.
- 151 *Partidul democrat*, înființat în 1828, reunea inițial plantatorii, unele grupări ale burgheziei și o parte însemnată a fermierilor și a micii burghezii de la orașe. În deceniul al 4-lea și al 5-lea ale secolului al XIX-lea, partidul democrat a fost din ce în ce mai mult exponentul intereselor plantatorilor proprietari de sclavi și ale marii burghezii din Nord legată de aceștia, care milita pentru menținerea și extinderea sclaviei. După 1854 însă, cind, ca urmare a adoptării bill-ului Kansas-Nebraska, a apărut pericolul extinderii sclaviei pe întreg teritoriul S.U.A., în sinul partidului democrat s-a produs o sciziune între adepții și adversarii extinderii sclaviei. Aceasta a constituit una dintre principalele cauze ale înfringerii suferite de acest partid în alegerile prezidențiale din 1860. — 317.
- 152 *Compromisul Missouri* — acord încheiat în 1820 după lupte îndrăgite care s-au desfășurat atît pe întinsul întregii țări, cît și în cadrul Congresului S.U.A. între adepții și adversarii sclaviei. Potrivit acestui compromis, Missouri a fost primit în Uniune ca stat sclavagist, iar Maine ca stat liber. Ca linie de demarcație între statele libere și cele sclavagiste era considerată paralela 36° 30' latitudine nordică, la nord de această paralelă sclavia fiind interzisă. Pentru scurt timp, compromisul i-a împăcat pe adepții abolirii sclaviei cu cei ai menținerii sclaviei, însă nu a putut înlătura contradicțiile care se ascuțeau cu fiecare an între Nordul industrial și Sudul sclavagist. În 1854 Congresul S.U.A. a adoptat bill-ul Kansas-Nebraska, prin care compromisul Missouri a fost efectiv anulat.
- Th. Jefferson. „Memoirs, Correspondence and Private Papers”, vol. IV, Londra, 1829. — 318.
- 153 *Bill-ul Kansas-Nebraska* — adoptat de Congresul S.U.A. în mai 1854, a desființat linia de demarcație stabilită de compromisul

Missouri între statele libere și cele sclavagiste. De aici înainte, fiecare stat putea să introducă sistemul sclavagist fără să mai țină seama de hotărârile Congresului și indiferent de așezarea sa geografică. — 318.

- 154 Este vorba de Buchanan, care, în calitatea sa de ambasador al S.U.A. la Londra, a publicat în 1854 împreună cu reprezentanții diplomați ai Statelor Unite în Franța și Spania, manifestul de la Ostende. Acest manifest recomanda guvernului S.U.A. să cumpere sau să cucerească insula Cuba, care aparținea Spaniei. În 1856, Buchanan a fost ales președinte al S.U.A., candidind din partea partidului democrat.

Afacerea Dred Scott — procesul sclavului negru Dred Scott, care, mutindu-se împreună cu proprietarul său în Illinois și apoi în Wisconsin, unde, conform compromisului Missouri, sclavia era interzisă, a cerut în 1848, pe cale juridică, eliberarea sa. Procesul a durat pînă în 1857, cînd Tribunalul suprem din S.U.A. a respins cererea de eliberare a negrului. Această hotărîre, care legaliza sclavia în întreaga țară, a fost folosită de aboliționiștii din S.U.A. în cadrul agitației desfășurate în ajunul războiului civil din 1861—1865. — 318.

- 155 *Războiul din Kansas* — lupta armată care a avut loc în Kansas (în anii 1854—1856) între adepții sclaviei, care încercau să transforme Kansasul într-un stat sclavagist, și adversarii sclaviei, în cea mai mare parte fermieri. În pofida victoriilor obținute de aboliționiști, Kansasul a rămas în mâinile adepților sclaviei, cărora guvernul federal le-a acordat sprijin armat. Continuînd lupta, majoritatea populației din acest stat a cerut primirea Kansasului în Uniune ca stat liber. Războiul din Kansas a constituit, de fapt, începutul războiului civil din S.U.A. — 318.

- 156 Este vorba de „*Reynolds's Newspaper*” — săptămînal englez de orientare radicală, editat la Londra, începînd din 1850 de Reynolds; la începutul deceniului al 6-lea a susținut pe cartiști. — 319.

- 157 *Old Bailey* — denumirea fortăreței Newgate, închisoare din Londra unde este instalat Tribunalul penal central. — 320.

- 158 „*The New York Herald*” — cotidian american, a apărut sub acest titlu din 1835 pînă în 1924. În timpul războiului civil din S.U.A. a militat pentru un compromis cu proprietarii de sclavi din Sud. — 320.

- 159 La 16 octombrie 1859, John Brown, luptător pentru eliberarea negrilor din S.U.A., a încercat să ridice sclavii din statele sclavagiste la răscoală. Împreună cu un mic grup de partizani ai săi, el a ocupat arsenalul din Harper's Ferry (statul Virginia), dar Brown n-a reușit să dea o amploare mai mare răscoalei. Aproape toți participanții la această acțiune (22 de persoane, printre care 5 negri), care au opus o rezistență desperată trupelor guvernamentale, și-au găsit moartea. John Brown și 5 dintre tovarășii săi au fost executați. Răscoala lui John Brown, care a constituit un indiciu al creșterii crizei revoluționare în S.U.A., a contribuit la intensificarea luptei negrilor împotriva sclaviei și la unirea forțelor aboliționiste din țară. — 321.

160 În noiembrie 1832 Convenția statului Carolina de Sud a anulat legile vamale federale din 1828 și 1832, care fixau o vamă ridicată la mărfurile importate. Decretul cu privire la anulare, emis la 24 noiembrie 1832, cuprindea un apel către cetățenii statului ca aceștia să-și apere independența împotriva autorităților federale, precum și amenințarea că statul Carolina de Sud va ieși din Uniunea statelor din Nord. Primind încuviințarea Congresului de a folosi forța armată, președintele Jackson a trimis trupe în Carolina de Sud, dar, sub presiunea plantatorilor proprietari de sclavi, la 2 martie 1833 s-a ajuns la un compromis, fixându-se un tarif scăzut. La scurtă vreme după aceea statul a abrogat hotărîrea cu privire la anulare.

Tariful Morrill — tarif vamal protecționist propus Congresului de republicanul Morrill. Acest tarif, pe care Camera reprezentanților l-a adoptat în mai 1860 și care a căpătat putere de lege la 2 martie 1861, după ce a fost sancționat de către senat, prevedea o creștere considerabilă a taxelor vamale în S.U.A. — 323.

161 „*The Spectator*” — săptămînal englez, de orientare liberală, care apare la Londra din 1828. — 323.

162 Blocada porturilor din Sud, declarată în aprilie 1861 de guvernul S.U.A., a contribuit la dezvoltarea comerțului de contrabandă nu numai între statele din Sud și Anglia, ci și între Sud și Nord. Rentabilitatea comerțului de contrabandă creștea pe măsură ce operațiile militare luau amploare. Guvernul Confederației a participat activ la comerțul de contrabandă cu Anglia. Un rol deosebit în cadrul lui a revenit orașului Liverpool, căruia porturile din Sud i-au livrat în primii doi ani ai războiului 31 000 de baloturi de bumbac presat. — 326.

163 „*Calcutta Price Current*” — săptămînal indian, a apărut sub diferite nume începînd din 1818. — 326.

164 În perioada 1845—1847 recolta de cartofi din Irlanda era în fiecare an compromisă din cauza bolii cartofului. Această calamitate, asociată cu recolta proastă din Europa în acești ani, care a provocat creșterea prețurilor la produsele agricole, a avut ca urmare o foamete îngrozitoare. Peste 1 000 000 de persoane din rîndurile sărăcimii irlandeze au pierit din cauza foamei și bolilor și tot atîtea au emigrat. — 328.

165 *Emanciparea catolicilor* — abolirea, în 1829, de către parlamentul englez a îngrădirilor drepturilor politice ale catolicilor. Catolicii, în majoritate irlandezi, au obținut dreptul de a fi aleși în parlament și de a ocupa unele funcții guvernamentale. Totodată, censul electoral de avere a fost mărit de cinci ori. Prin această manevră, clasele conducătoare din Anglia urmăreau să atragă de partea lor virfurile burgheziei irlandeze și pe proprietarii funciari catolici și astfel să scindeze mișcarea națională irlandeză.

Bill-ul cu privire la reforma electorală, adoptat de Camera comunelor din Anglia în 1831 și confirmat definitiv de Camera lorzilor la 7 iunie 1832, era îndreptat împotriva monopolului politic al aristocrației funciare și financiare și dădea acces în parlament re-

prezentanților burgheziei industriale. Proletariatul și mica burghezie, principala forță în lupta pentru reformă, au fost înșelați de burghezia liberală și nu au primit drept de vot.

Despre abrogarea legilor cerealelor vezi adnotarea 16.

Taxa de timbru pe ziare — unul din impozitele pe ziare introdus în Anglia în 1712 cu scopul de a spori veniturile statului și mijloacele de luptă împotriva presei opoziționiste. Taxa de timbru urca enorm prețul de cost al ziarelor, limita răspîndirea lor și le făcea inaccesibile maselor largi. În 1836, parlamentul a fost nevoit să reducă taxa de timbru, iar în 1855 să o desființeze complet.

Principalul scop urmărit prin instituirea *impozitului pe hirtie* introdus în Anglia în 1694 era de a împiedica ieftinirea și, prin urmare, democratizarea presei engleze. Impozitul aducea statului un venit anual de aproximativ 1 400 000 l. st. și apăsa în întregime pe umerii muncitorilor. În urma unei ample mișcări desfășurate timp de cîțiva ani în Anglia, în 1861 impozitul pe hirtie a fost desființat. — 329.

166 „Glorious revolution” — denumirea de „revoluție glorioasă” a fost dată de istoriografia burgheză engleză loviturii de stat din 1688. Această lovitură de stat a consolidat în Anglia monarhia constituțională, bazată pe un compromis între aristocrația funciară și burghezie. — 329.

167 Este vorba de „*Cobbett's Weekly Political Register*” — săptăminal radical, a apărut la Londra din 1802 pînă în 1835. — 330.

168 În 1839 parlamentul englez a editat Cărțile albastre, care conțin documente diplomatice referitoare la Persia și Afganistan. Corespondența reprezentantului englez la Kabul, Alexander Burnes, în timpul războiului anglo-afgan (vezi adnotarea 10), inclusă în Cărțile albastre, a fost selectată în mod tendențios și falsificată de ministrul de externe cu scopul de a masca rolul provocator al Angliei în declanșarea acestui război. Puțin timp înaintea morții sale, A. Burnes a trimis copia corespondenței sale la Londra, unde se afla familia sa, care a publicat partea neinclusă în Cărțile albastre. Falsul comis de guvernul englez a fost astfel dat în vileag. — 331.

169 *Tratatul danez* — protocolul de la Londra cu privire la integritatea monarhiei daneze a fost semnat la Londra la 8 mai 1852 de către reprezentanții Rusiei, Austriei, Angliei, Franței, Prusiei și Suediei, împreună cu reprezentanții Danemaricii. La baza acestui acord a stat protocolul adoptat la 2 august 1850 de către sus-menționații participanți la Conferința de la Londra (cu excepția Prusiei), prin care se statoreau principiul indivizibilității posesiunilor coroanei daneze, inclusiv ducatele Schleswig și Holstein. În protocolul de la Londra, împăratul Rusiei a fost menționat ca unul dintre pretendenții legitimi la tronul Danemaricii. El a renunțat însă la drepturile sale în favoarea ducelui Christian de Glücksburg, proclamat, în consecință, moștenitor al regelui Frederic al VII-lea. Prin aceasta s-a creat un precedent pentru pretențiile țarilor ruși la tronul Danemaricii în cazul stingerii dinastiei von Glücksburg. Semnind protocolul de la Londra, Rusia țaristă căuta să împiedice Prusia de a smulge Danemaricii ducatele Schleswig și Holstein și de a pune stăpînire pe Golful Kiel. Astfel, în spatele luptei pentru integritatea

- monarhiei daneze se ascundea lupta puterilor europene pentru dominația în Marea Baltică. — 331.
- 170 *In usum delphini* — textual: „pentru folosința delfinului”, în sens figurat: cu prescurtări, într-o formă denaturată. Această expresie a căpătat o largă răspindire după ce în 1668 au fost tipărite pentru moștenitorul tronului Franței (delfinul) operele clasicilor într-o formă prescurtată. — 332.
- 171 Între 6 și 8 octombrie 1861, la Compiègne a avut loc întrevederea dintre Napoleon al III-lea și regele Prusiei, Wilhelm I. — 335.
- 172 „*Le Pays, Journal de l'Empire*” — cotidian francez, fondat la Paris în 1849; în perioada celui de-al doilea Imperiu (1852—1870) a fost oficiul guvernului lui Napoleon al III-lea. — 335.
- 173 *Printing-House-Square* — piață din Londra unde își are sediul redacția centrală a ziarului „*Times*”. — 335.
- 174 *Afacerea Macdonald* — În septembrie 1860, la Bonn a fost arestat și dat în judecată un oarecare Macdonald, căpitan în armata engleză, sub învinuirea de nesupunere față de autoritățile locale. Guvernul englez a folosit acest incident, aplanat abia în mai 1861, ca pretext pentru intensificarea propagandei antiprusiene. — 335.
- 175 Este vorba de broșura antibonapartistă „*Lettre sur l'histoire de France*”, pe care ducele d'Aumale (Henri d'Orléans) a scris-o ca răspuns la discursul ținut de prințul Napoleon (Plon-Plon) în senatul francez, în primăvara anului 1861. Broșura a fost imediat confiscată din ordinul lui Napoleon al III-lea, iar editorul și tipograful ei au fost condamnați la închisoare și la plata unei amenzi de 5000 de franci. — 336.
- 176 *Prinții din casa de Orléans* — prințul Joinville, ducele de Penthièvre, contele de Paris și ducele de Chartres — au participat la războiul civil din America de partea statelor din Nord. — 336.
- 177 Aluzie la Ludovic-Napoleon. În 1848, în timp ce se afla în Anglia, acesta a intrat ca voluntar într-o formație de constableri speciali (o rezervă a poliției formate din civili) care a atacat alături de poliție demonstrația muncitorească organizată de cartiști la 10 aprilie 1848. — 336.
- 178 În timpul războiului de independență dus de coloniile engleze din America de Nord (vezi adnotarea 127), revoluționarii francezi au sprijinit lupta coloniilor răsculate. Renumitul dramaturg Beaumarchais s-a ocupat de organizarea transportării armamentului și a voluntarilor din Franța în America, iar în rîndurile voluntarilor francezi care au participat la acest război a luptat și La Fayette, cunoscutul revoluționar burghez. — 337.
- 179 În prima jumătate a secolului al XIX-lea, Franța, ca și alte puteri europene, a încercat în repetate rînduri să pătrundă în Indochina. În 1858, sub pretextul apărării misionarilor catolici, guvernul lui Napoleon al III-lea împreună cu Spania au început un nou război colonial în Indochina. În urma acestui război, care s-a terminat în 1862, Franța a pus stăpînire la început pe trei provincii din sudul

Indochinei, denumită de europeni Cochinchina (Nambo), iar în 1867 pe întreaga Cochinchină. — 337.

- 180 Cu acest articol începe colaborarea lui Marx la ziarul „Die Presse”. „Die Presse” — cotidian burghez austriac de orientare liberală; a apărut la Viena din 1848 pînă în 1896. Fondat în iulie 1848 ca organ al burgheziei moderat-liberale, ziarul a fost interzis un timp după înăbușirea revoluției din 1848—1849 din Austria, fapt care i-a adus reputația de ziar cu oarecare tendințe „opozitioniste”. La începutul deceniului al 7-lea avea cel mai mare tiraj (30000 de abonați) dintre toate ziarele în limba germană tipărite în Austria. Marea popularitate de care s-a bucurat ziarul în acești ani se explică prin poziția sa antibonapartistă în problemele de politică externă, precum și prin atitudinea luată împotriva politicii interne reacționare a guvernului austriac. Începînd din 1856, „Die Presse” a numărat printre redactorii săi pe publicistul german M. Friedländer, fostul editor al ziarului burghez-democrat „Neue Oder-Zeitung”, la care Marx colaborase în 1855 în calitate de corespondent la Londra. Redacția ziarului „Die Presse” a încercat în repetate rînduri să-l atragă pe Marx printre colaboratorii ei. Marx a acceptat această propunere abia în octombrie 1861, după ce „Die Presse” a luat atitudine împotriva guvernului pseudo-constituțional Schmerling din Austria.

Articolele scrise de Marx pentru „Die Presse” erau publicate, de obicei, de redacția ziarului cu mențiunea „De la corespondentul nostru la Londra” sau „Coresp. spec.”. Ele abordau cele mai importante probleme ale politicii externe și interne a Angliei, Franței și S.U.A., făceau cunoscută cititorilor germani și austrieci situația clasei muncitoare și a mișcării democratice din aceste țări. Cea mai mare parte a articolelor scrise de Marx pentru „Die Presse” erau consacrate războiului civil din S.U.A. și influenței acestuia asupra situației din țările Europei și Americii. În expunerile sale asupra acțiunilor militare, Marx a folosit, de regulă, materialele care i-au fost puse la dispoziție de către Engels. Colaborarea lui Marx la ziarul „Die Presse” a durat mai bine de un an. În această perioadă, în paginile ziarului au apărut 52 de articole ale lui Marx, dintre care două scrise în colaborare cu Engels, și un articol al lui Engels. O parte însemnată a articolelor și corespondențelor scrise de Marx pentru ziarul „Die Presse” nu au fost publicate de redacție. Aceasta a fost principala cauză pentru care, la sfîrșitul anului 1862, Marx a încetat să mai colaboreze la acest ziar.

După cît se pare, Marx a început să lucreze la articolul „Războiul civil din America de Nord” încă în lunile iunie-iulie 1861, cînd Friedländer i-a făcut propunerea de a colabora la „Die Presse”. Tot atunci a fost scrisă și o bună parte din articolul „Războiul civil din Statele Unite”, care, la fel ca și primul articol, a fost trimis redacției în octombrie 1861. — 340.

- 181 În 1832, statul Carolina de Sud a abrogat legile vamale federale din 1828 și 1832 (vezi adnotarea 160). — 341.
- 182 *Capitoliu* — clădire din Washington unde se țin ședințele Congresului S.U.A.

Faneuil-Hall — clădire donată orașului Boston în 1742 de către negustorul Faneuil. În timpul războiului de independență al colo-

niilor din America de Nord (vezi adnotarea 127), în această clădire au avut loc întrunirile patrioților americani. — 342.

- 183 Ordonanța din 1787 a Congresului continental prevedea că, pe măsură ce populația din diferitele teritorii situate la nord-vest de Ohio va ajunge să numere 60 000 de locuitori, aceste teritorii să fie admise în Uniune ca state egale în drepturi cu statele vechi. — 343.
- 184 Despre *afacerea Dred Scott* vezi adnotarea 154. — 344.
- 185 Este vorba de *legea cu privire la sclavii fugari* (Fugitive Slave Act), adoptată de Congresul S.U.A. în septembrie 1850, în completarea prevederilor legii din 1793 cu privire la extrădarea sclavilor fugari. Potrivit noii legi, în toate statele au fost numiți împuterniciți speciali însărcinați cu prinderea sclavilor. Pentru fiecare negru prins și adus înapoi în sclavie se plătea o recompensă de 10 dolari, iar dacă negrul prins urma să fie eliberat — numai 5 dolari. Autoritățile și populația statelor din Nord aveau datoria de a acorda tot sprijinul acestor împuterniciți. Orice încălcare a legii se pedepsea prin perceperea unei amenzi de 1 000 de dolari și șase luni închisoare. Această lege, care a provocat creșterea nemulțumirii maselor populare și a intensificat mișcarea aboliționistă, n-a mai putut fi pusă în aplicare înainte de începerea războiului civil din S.U.A., iar în 1864 a fost abrogată. — 345.
- 186 Una din principalele revendicări ale *free soilerilor* — membrii unui partid democratic de masă al fermierilor, întemeiat în 1848 în S.U.A. — se referea la acordarea unor loturi gratuite din fondul pământurilor libere din vest care erau proprietatea statului. Free soilerii cereau, de asemenea, interzicerea sclaviei în noile teritorii smulse Mexicului, precum și interdicția de a se vinde pământ marilor proprietari funciari și speculanților. Revendicările free soilerilor au întâmpinat opoziția înverșunată a reprezentanților statelor sclavagiste atât în Congresul cit și în guvernul S.U.A. Așa, de pildă, legea cu privire la Homestead, pusă la vot în Congres pentru prima oară în 1854 și adoptată de Camera reprezentanților, a fost respinsă de senat. Iar în 1860, când cele două Camere ale Congresului au adoptat proiectul de lege care prevedea plata unei sume relativ mici de către coloniști pentru pământul pe care-l cultivau, președintele Buchanan s-a opus printr-un veto acestui proiect de lege. — 345.
- 187 Despre *manifestul de la Ostende* vezi adnotarea 154. — 345.
- 188 *Chihuahua, Coahuila și Sonora* — state din nordul Mexicului, la granița cu S.U.A., care constituiau obiectul pretențiilor expansioniste ale proprietarilor de sclavi și ale marii burghezii din America. — 345.
- 189 Constituția americană din 1787, care legaliza sclavia negrilor în statele în care ea exista, a permis timp de 20 de ani, începând din momentul adoptării ei, importul de negri în aceste state. Abia la 2 martie 1807 Congresul a adoptat legea cu privire la interzicerea importului de sclavi în S.U.A. din Africa sau din oricare altă parte.

Această lege, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1808, prevedea o serie de măsuri îndreptate împotriva comerțului cu sclavi, printre care confiscarea vaselor care transportau negri, precum și a întregii lor încărcături. Practic însă, această lege a fost deseori încălcată, ceea ce a dus la lărgirea comerțului de contrabandă cu sclavi, astfel încât importul de negri a crescut chiar în anii premergători războiului civil din S.U.A. — 345.

- 190 Este vorba de organizațiile pentru sprijinirea coloniștilor din Kansas, înființate în 1854—1855 într-o serie de state din nord și nord-vest (Massachusetts, New York, Pennsylvania, Ohio, Illinois și altele). Prima organizație a fost înființată în aprilie 1854, în statul Massachusetts. Aceste organizații își propuneau să împiedice "extinderea sclaviei în noile teritorii ale S.U.A. și să sprijine colonizarea ținutului Kansas cu mici fermieri liberi. Ele se ocupau cu recrutarea și finanțarea coloniștilor, cu trimiterea de inventar și utilaj agricol în Kansas, cu cazarea noilor coloniști, ca și cu aprovizionarea acestora cu alimente, îmbrăcăminte, medicamente etc. În același timp, ele trimiteau și arme în Kansas.

Mișcarea a atins punctul ei culminant în vara anului 1856, în urma intensificării luptei armate în Kansas (vezi adnotarea 155). În iulie 1856, la Congresul de la Buffalo, s-a constituit Comitetul național pentru sprijinirea Kansasului. Dar încercările de a veni în ajutorul Kansasului, potrivit unui plan unitar, n-au fost înconjunate de succes din cauza componenței eterogene a participanților la mișcare. Activitatea acestor organizații a avut o mare influență asupra opiniei publice din țară și a contribuit la consolidarea forțelor care formau partidul republican. După terminarea războiului civil din S.U.A., ele s-au ocupat cu colonizarea statelor Oregon și Florida, menținându-se până în 1897. — 346.

- 191 O dată cu moartea ultimului reprezentant al dinastiei de Hanovra, în 1837, a luat sfârșit și legătura personală care exista între Anglia și Hanovra încă din 1714. — 352.

- 192 Este vorba de încercările întreprinse în iarna 1860—1861 de către partizanii statelor din Sud de a crea o republică „neutră” la Oceanul Pacific pentru a determina California să iasă din Uniunea statelor din Nord. Conspirația a fost descoperită la timp de guvernul Lincoln. — 359.

- 193 *Noua Anglie* — grup format din șase state din nord-estul S.U.A. (Maine, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island, Vermont, New Hampshire) cu un înalt nivel de dezvoltare industrială. Noua Anglie era centrul mișcării aboliționiste. — 359.

- 194 *Iloții* — locuitori lipsiți de drepturi din Sparta antică, legați de pământ și obligați la anumite servituți în folosul proprietarilor funciari spartani. Situația iloților nu se deosebea prin nimic de situația sclavilor. — 359.

- 195 *Proclamația Missouri*, lansată de generalul Frémont la 30 august 1861, anunța confiscarea averilor acelor persoane din statul Missouri care sprijiniseră Confederația și declara liberi sclavii care aparținuseră rebelilor. Președintele Lincoln i-a propus lui Frémont să

- pună această proclamație în concordanță cu legea confiscărilor, excluzind însă punctul care se referea la eliberarea sclavilor (legea confiscărilor, adoptată de Congres la 6 august 1861, prevedea numai eliberarea sclavilor care fuseseră folosiți de către rebeli nemijlocit în scopuri de război). Refuzând să îndeplinească dorința președintelui, în octombrie 1861, Frémont a fost destituit din funcția sa de comandant suprem al armatei din Missouri. — 360.
- 196 În 1833, în urma răscoalei sclavilor negri din insula Jamaica, parlamentul englez a adoptat legea cu privire la desființarea sclaviei în colonii. Plantatorii proprietari de sclavi din Indiile occidentale și din alte colonii au primit, ca despăgubire, suma de 20 000 000 l. st. — 360.
- 197 Este vorba de „*Brownson's Quarterly Review*”, revistă catolică americană, editată sub acest nume la Boston, de O. Brownson, din 1844 până în 1855, iar din 1856 până în 1865 și din 1872 până în 1875 la New York. — 361.
- 198 „*The World*” — cotidian american, organul partidului democrat, a apărut la New York din 1860 până în 1931. — 361.
- 199 Despre *tariful Morrill* vezi adnotarea 160. — 374.
- 200 După războiul austro-italo-francez din 1859, în urma căruia Savoia și Nisa au revenit Franței, Napoleon al III-lea a încercat să pună stăpânire și pe o parte din teritoriul Elveției. La 28 octombrie 1861, un detașament al trupelor franceze a pătruns în Valea Dappes din cantonul Vaud (Waadt), care aparținea Elveției, și a ocupat satul Cressonnières. Guvernul elvețian a protestat, protestul sau fiind susținut de o serie de mari puteri europene. În decembrie 1862 a fost semnat un acord potrivit căruia o parte din Valea Dappes trecea în posesiunea Franței, care, la rîndul ei, ceda Elveției o parte egală ca mărime din teritoriul francez. — 375.
- 201 *Intervenția din Mexic*, sau expediția mexicană din 1861—1867 — intervenție armată întreprinsă de Anglia, Franța și Spania cu scopul de a răsturna guvernul progresist Juárez și de a transforma Republica mexicană într-o colonie a marilor puteri europene. Intervenționistii intenționau, de asemenea, să folosească teritoriul Mexicului ca bază de atac pentru intervenția lor în războiul civil din S.U.A. de partea statelor sclavagiste. Dar, la scurtă vreme după începerea intervenției (decembrie 1861), între țările participante s-au ivit unele contradicții, care au determinat Anglia și Spania să-și retragă trupele în aprilie 1862. Intervenționistii francezi și-au continuat acțiunile expansioniste, ocupînd în vara anului 1863 orașul Mexico, iar în 1864 au proclamat Mexicul imperiu, instalînd pe tronul țării pe protejatul lui Napoleon al III-lea — arhiducele Maximilian al Austriei. Poporul mexican a luptat cu curaj și dirzenie împotriva intervenționistilor francezi, provocîndu-le o serie de înfrîngerii hotărîtoare, în urma cărora, în martie 1867, intervenționistii au fost nevoiți să părăsească Mexicul. La eșecul aventurii lui Napoleon al III-lea în Mexic au contribuit și totala lipsă de popularitate a acestei acțiuni în Franța, precum și schimbările survenite în situația internațională ca urmare a victoriei obținute de statele din Nord în războiul civil din 1861—1865. — 376.

- 202 În dorința de a cuceri colonii în Africa de nord, în noiembrie 1859 Spania a declarat război Marocului. Acțiunile militare s-au prelungit până în martie 1860; lovindu-se însă de rezistența îndârjită a poporului marocan, iubitor de libertate, spaniolii n-au putut obține nici un succes însemnat. În aprilie 1860 a fost încheiată pacea, potrivit căreia Spania primea o contribuție în bani și neînsemnate concesiuni teritoriale. — 376.
- Santo Domingo* — partea de răsărit a insulei Haiti, care până în 1821 a fost colonie spaniolă, iar în 1844 a fost declarată Republică dominicană independentă. În 1861, în urma victoriei obținute de partidul filospagnol din țară, care a declarat în martie 1861 alipirea „de bunăvoie” a provinciei Santo Domingo la posesiunile spaniole din Indiile occidentale, această parte a insulei a fost din nou anexată de Spania. Dominația colonială a Spaniei în Santo Domingo a durat până în 1865, când spaniolii au fost definitiv alungați din țară. — 376.
- 203 „*The Morning Post*” — cotidian englez conservator, a apărut la Londra din 1772 până în 1937. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea a fost organul elementelor de dreapta ale partidului whigilor, grupați în jurul lui Palmerston. — 376.
- 204 „*La Patrie*” — cotidian francez fondat în 1841; după lovitură de stat de la 2 decembrie 1851 a devenit ziar bonapartist. — 376.
- 205 *Cabinetul St. James* — astfel denumește Marx guvernul englez după numele palatului St. James din Londra (fosta reședință a regilor Angliei). — 376.
- 206 Este vorba de planul propus în vara anului 1823 de ministrul de externe francez, Chateaubriand, în vederea organizării unei intervenții armate în țările Americii Latine. Scopul acestei intervenții era instaurarea dominației coloniale a Spaniei în aceste țări și extinderea posesiunilor coloniale ale Franței. Planul lui Chateaubriand prevedea transformarea coloniilor spaniole în regate autonome guvernate de prinți din casa de Bourbon, printre care și prinți francezi. Planul a eșuat în special din cauza opoziției Angliei și Statelor Unite, care încercau să folosească mișcarea de eliberare națională din coloniile spaniole în vederea consolidării propriilor lor poziții în aceste țări. — 379.
- 207 *Doctrina Monroe* — cunoscutul mesaj adresat Congresului american la 2 decembrie 1823 de către președintele Statelor Unite, James Monroe. Mesajul proclama principiile politicii externe a S.U.A. îndreptate împotriva încercărilor de colonizare a teritoriului Americii întreprinse de statele europene și împotriva amestecului acestora în treburile interne ale statelor americane. Mai târziu, doctrina Monroe a fost folosită de expansioniștii americani în scopul instaurării hegemoniei Statelor Unite pe continentul american. — 379.
- 208 „*Journal des Débats*” — denumire prescurtată a cotidianului burghez francez „*Journal des Débats politiques et littéraires*”, fondat la Paris în 1789. După lovitură de stat de la 2 decembrie 1851 — organ al opoziției orléaniste moderate. — 382.

- 209 „*Courrier du dimanche*” — săptăminal burghez francez de orientare antibonapartistă; a apărut la Paris din 1858 pînă în 1866. — 384.
- 210 Despre războiul anglo-afgan vezi adnotarea 10. — 387.
- 211 Despre războiul anglo-persan vezi adnotarea 10. — 387.
- 212 Articolul de față, datat Paris, 16 noiembrie, a fost scris de „Marx la Londra. Pe unele articole care se refereau la diferite țări ale continentului european, Marx pune indicația Paris, Berlin sau Viena; totodată, în locul datei reale la care fuseseră scrise aceste articole, el indica o dată anterioară sau ulterioară. — 388.
- 213 Numindu-l pe Véron „bourgeois de Paris”, Marx face aluzie la cartea sa „*Mémoires d'un bourgeois de Paris*”, care a apărut la Paris în șase volume, în 1853—1855. — 388.
- 214 *Școala fiziocraților* — curent în economia politică clasică burgheză caro a apărut în Franța în deceniul al 6-lea al secolului al XVIII-lea. Fiziocrații erau adepți convinși ai marii agriculturi capitaliste, ai desființării privilegiilor de castă și ai protecționismului. Ei recunoșteau necesitatea înlăturării orînduirii feudale, dar considerau că aceste transformări se pot realiza pe calea reformelor pașnice, fără a aduce prejudicii claselor dominante și regimului absolutist. Prin concepțiile lor filozofice, fiziocrații se apropiau de iluminismul burghez francez din secolul al XVIII-lea. Cîteva din reformele economice propuse de fiziocrați au fost puse în aplicare în perioada revoluției burgheze din Franța. — 389.
- 215 *Opoziția dinastică* — grupare în Camera deputaților din Franța în perioada monarhiei din iulie, condusă de Odilon Barrot. Reprezentanții acestei grupări, care exprimau starea de spirit a cercurilor liberale ale burgheziei industriale și comerciale, militau pentru introducerea unei reforme electorale moderate. Ei vedeau în această reformă un mijloc pentru menținerea dinastiei de Orléans și preîntîmpinarea revoluției. — 389.
- 216 A. Fould. „*Pas d'assignats*”, Paris, 1848. — 389.
- 217 *Drapeau blanc* (drapelul alb) — drapelul Franței în timpul monarhiei Bourbonilor, ca și în perioada Restaurației. O dată cu instaurarea monarhiei burgheze din iulie și cu venirea la putere a dinastiei de Orléans s-a revenit la tricolorul albastru, alb, roșu, care a fost drapelul Franței în perioada revoluției burgheze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și a imperiului lui Napoleon I. — 393.
- 218 Vezi adnotarea 195. — 395.
- 219 Este vorba de războiul S.U.A. împotriva Mexicului (1846—1848). Războiul a fost provocat de tendințele plantatorilor proprietari de sclavi și ale marii burghezii din America de a acapara teritoriul în Mexic. În acest război, S.U.A. au cucerit aproape jumătate din teritoriul țării, în care intrau Texasul, Noua Californie, New Mexico și alte regiuni. — 395.

- 220 „*Irrepressible conflict*” („conflict ireductibil”) — expresie pe care Seward a folosit-o în cuvîntarea ținută la Rochester (statul New York) în octombrie 1858 și care a devenit foarte populară. Seward avea în vedere caracterul ireconciliabil al contradicțiilor dintre Sud și Nord și inevitabilitatea ciocnirilor în viitor. — 396.
- 221 „*Pathfinder*” — titlul unui roman binecunoscut al lui Fenimore Cooper. Frémont era numit astfel datorită expedițiilor întreprinse în California. — 397.
- 222 La 21 iulie 1861 a avut loc la riul *Bull Run*, în apropierea orașului Manassas (la sud-vest de Washington), prima mare bătălie din timpul războiului civil din America. În această bătălie, cei din Sud au învins trupele celor din Nord, superioare din punct de vedere numeric, însă slab pregătite.
În bătălia de la *Ball's Bluff* (la nord-vest de Washington), trupele Sudului au zdrobit, la 21 octombrie 1861, câteva regimente ale armatei conduse de generalul Stone care trecuseră pe malul drept al fluviului Potomac, unde au rămas fără întăriri. Aceste două bătălii au scos la iveală lipsurile serioase în ceea ce privește organizarea și tactica armatei statelor din Nord. — 397.
- 223 „*The Morning Herald*” — cotidian englez de orientare conservatoare, a apărut la Londra din 1780 pînă în 1869.
„*The Standard*” — cotidian englez de orientare conservatoare, fondat la Londra în 1827. — 404.
- 224 Războiul dintre Anglia și Statele Unite ale Americii, care a început în 1812 a fost provocat de politica de nerecunoaștere a suveranității naționale a S.U.A. de către clasele guvernante din Anglia și de încercările acestora de a-și restabili situația lor dominantă în America de Nord. Ca pretext pentru declararea războiului, Statele Unite au invocat capturarea ilegală de către englezi a unor vase și marinari americani. În lupta lor împotriva Angliei, forțele armate americane s-au bucurat de sprijinul maselor populare, care vedeau în acțiunile englezilor un pericol de restabilire a regimului colonial și considerau această luptă ca pe un al doilea război pentru independență. Acțiunile militare desfășurate de trupele americane pe uscat în anii 1812—1814 nu le-au adus nici un fel de succese. În pofida ocupării temporare a Washingtonului în august 1814, Anglia, sleită de războaiele împotriva lui Napoleon și suferind pierderi considerabile în urma operațiilor încununate de succes ale flotei americane, a fost nevoită să încheie în decembrie 1814 pacea de la Gand, pe baza recunoașterii situației dinainte de război. Operațiile militare au încetat în ianuarie 1815, după ce trupele americane au provocat armatei engleze o înfrîngere hotărîtoare la New Orleans. — 404.
- 225 F. Th. Pratt. „*Law of Contraband of War*”. Prima ediție a apărut la Londra în 1856. — 405.
- 226 Th. Jefferson. „*Memoirs, Correspondence, and Private Papers*”. Vol. III, Londra, 1829.
Este vorba de războaiele purtate de Franța împotriva coalițiilor statelor europene în perioada 1792—1815, cînd între Anglia și Franța

- s-a dat o luptă îndrăznică pentru dominația politică și economică în Europa. Ca răspuns la declararea blocadei continentale în 1806 de către Napoleon, prin care țărilor de pe continentul european li se interzicea să facă comerț cu Anglia, aceasta din urmă a instituit controlul asupra comerțului maritim al țărilor neutre și a practicat pe scară largă comerțul de contrabandă pentru a captura vasele Franței și ale altor țări în marea deschisă. — 405.
- 227 *Controversa à la Duns Scot* — metodă de a purta discuții scolastice prin argumente „pro” și „contra”. Această metodă a fost astfel denumită după numele filozofului nominalist scoțian din evul mediu Duns Scot, în lucrările cărui a fost des folosită. — 405.
- 228 *Juriștii coroanei* (law officers of the Crown) — cei mai înalți reprezentanți ai justiției în Anglia: procurorul general (attorney general) și consilierul juridic al coroanei (solicitor general). — 407.
- 229 *Proclamația reginei Victoria cu privire la neutralitatea Angliei în războiul dintre statele din Nord și cele din Sud* (vezi volumul de față, pag. 426—427) a fost dată la 13 mai 1861 ca răspuns la blocada porturilor Confederației instituită de Statele Unite în aprilie 1861. Proclamația recunoștea blocada împotriva Sudului numai în cazul când aceasta s-ar dovedi eficientă și, în același timp, recunoștea și dreptul statelor din Sud de a captura vasele nord-americane în marea deschisă. În fapt, această proclamație a însemnat recunoșterea Confederației ca parte beligerantă. — 407.
- 230 *Tribunale de priză* — înființate de statele beligerante pe teritoriul lor pentru a stabili legitimitatea capturării de vase. Prin capturi maritime se înțelege confiscarea în timp de război de către una din părțile beligerante a vaselor comerciale sau a încărcăturilor lor aparținând unui stat inamic. Capturi pot fi considerate și vasele neutre care fac contrabandă de război. — 407.
- 231 J. Spence. „The American Union; an Inquiry into its Real Effects on the Well-Being of the United States, and into the Causes of its Disruption; with an Examination of Secession as a Constitutional Right”, Londra, 1861. — 408.
- 232 „*The Morning Advertiser*” — cotidian englez care apare la Londra din 1794; în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea — organ al burgheziei radicale.
- „*The Sun*” — cotidian englez burghez-liberal; a apărut la Londra din 1798 pînă în 1876. — 411.
- 233 „*The Daily News*” — cotidian liberal englez, organ al burgheziei industriale; a apărut sub acest titlu la Londra din 1846 pînă în 1930.
- „*The Morning Star*” — cotidian englez, organul de presă al liber-schimbistilor, a apărut la Londra din 1856 pînă în 1869. — 412.
- 234 „*The Morning Chronicle*” — cotidian burghez englez care a apărut la Londra din 1770 pînă în 1862, organ de presă al whigilor; la începutul deceniului al 6-lea al secolului trecut — organ al peeliștilor, apoi organ al conservatorilor. — 412.

- 235 Este vorba de neutralitatea statului Kentucky la începutul războiului civil din S.U.A. (vezi volumul de față, pag. 356—357). — 417.
- 236 W.F.P. Napier. „History of the War in the Peninsula and in the South of France, from the year 1807 to the year 1814”. Vol I—VI, Londra, 1828—1840. — 419.
- 237 *Federaliști*, sau *unioniști* (adepti ai Uniunii), erau numiți în perioada războiului civil din S.U.A. partizanii statelor din Nord, în opoziție cu secesioniștii sau confederații, care erau adeptii Confederației statelor sclavagiste din Sud. — 419.
- 238 În 1763, publicistul englez John Wilkes a criticat în „The North Briton”, ziarul pe care-l edita, mesajul tronului rostit de regele George al III-lea. Pentru acest fapt, el a fost exclus din Camera comunelor, pus în afara legii și silit să fugă în Franța. După întoarcerea sa în patrie, în 1768, Wilkes a fost de patru ori ales în parlament, însă de fiecare dată alegerile au fost anulate. Wilkes a intrat în parlament abia după ce a fost ales a cincea oară. „Afacerea Wilkes” a devenit un indiciu al agravării crizei politice în Anglia. În 1780, ajuns șerif și lord-mayor al Londrei, Wilkes a înăbușit cu cruzime tulburările din rindurile păturilor de jos ale populației londoneze, demascându-se ca demagog.
- O mare popularitate au căpătat, în legătură cu „afacerea Wilkes”, scrisorile publicate în ziarul „The Public Advertiser” de la sfârșitul anului 1768 și pînă în 1772 sub semnătura „Junius”. Autorul scrisorilor lupta pentru reabilitarea lui Wilkes și pentru democratizarea sistemului politic al Angliei. În 1772, scrisorile lui Junius au apărut în volum. După cum s-a stabilit mai târziu, autorul lor era publicistul englez Philip Francis. — 422.
- 239 Ch. Wilkes. „Narrative of the United States Exploring Expedition. During the Years 1838, 1839, 1840, 1841, 1842”. Vol I—V, Philadelphia, 1845. — 422.
- 240 Ch. Wilkes. „Western America, including California and Oregon”. Philadelphia, 1849. — 422.
- 241 În bătălia de la Worcester din 3 septembrie 1651, trupele engleze, de sub comanda lui Cromwell, au zdrobit armata regalistă scoțiană, condusă de Carol al II-lea, care a fost nevoit să fugă în Franța. — 423.
- 242 *Consiliul privat* (privy council) din Anglia a luat ființă în secolul al XIII-lea, fiind alcătuit inițial din reprezentanți ai nobilimii feudale și ai înaltului cler. Ca organ consultativ superior pe lângă rege, consiliul privat a jucat pînă în secolul al XVII-lea un rol important în conducerea statului. O dată cu dezvoltarea parlamentarismului și consolidarea puterii consiliului de miniștri, importanța consiliului privat scade tot mai mult. — 423.
- 243 În noiembrie 1845, președintele Polk l-a trimis în Mexic pe Slidell cu misiunea secretă de a obține extinderea granițelor de sud ale statului Texas, care fusese anexat, și de a cumpăra ținuturile New Mexico și California. După ce guvernul mexican a refuzat să-l primească pe Slidell în calitate de ambasador cu depline puteri,

- S.U.A. au început, în aprilie 1846, acțiunile militare împotriva Mexicului, care s-au soldat cu cucerirea celor două ținuturi amintite mai sus. — 424.
- 244 *Legea cu privire la sclavii fugari* — vezi adnotarea 185. — 424.
- 215 H. Wheaton. „Elements of International Law, with a Sketch of the History of the Science”. Prima ediție a apărut la Philadelphia în 1836. — 427.
- 246 T. Walker. „Introduction to American Law”. Prima ediție a apărut la Philadelphia în 1837. — 427.
- 247 J. Kent. „Commentaries on American Law”. Vol. I—IV. Prima ediție a apărut la New York în 1826—1830. — 427.
- 248 R. Phillimore. „Commentaries on International Law”. Prima ediție, în patru volume, a apărut la Londra în 1854—1861. — 427.
- 249 S. Johnson. „A Dictionary of the English Language”. Prima ediție a apărut în 1755. — 429.
- 250 J. Walker. „A Critical Pronouncing Dictionary of the English Language”. — 429.
- 251 E. Vattel. „Le droit des gens, ou principes de la loi naturelle appliqués à la conduite et aux affaires des nations et des souverains”. Prima ediție, în două volume, a apărut la Leiden în 1758. — 429.
- 252 „Ultimul englez” — parafrazare a expresiei „ultimul roman”, nune dat asasinului lui Cezar, Brutus sau Cassius, care a apărut în perioada de declin a Republicii romane moravurile și concepțiile vechii Republici romane. Numindu-l pe Urquhart „ultimul englez”, Marx ironizează înclinația acestuia pentru instituțiile engleze vechi, perimate. — 430.
- 253 „The Free Press” — ziar burghez englez; făcea opoziție guvernului Palmerston; a fost editat de Urquhart și adepții săi la Londra din 1855 până în 1865; a publicat câteva din lucrările lui Marx. — 430.
- 254 Este vorba de mesajul adresat Congresului la 1 iunie 1812 de către președintele S.U.A., Madison, în care acesta acuza Anglia de acțiuni dușmănoase împotriva S.U.A. și, în special, de capturarea unor marinari de pe vase americane și de blocarea coastei atlantice a Statelor Unite. În mesajul său, președintele cerea să se opună rezistență acestor acțiuni. Peste puțin timp, la 18 iunie 1812, Congresul american a declarat război Angliei (vezi adnotarea 224). — 434.
- 255 Despre *tratatul de pace de la Gand* vezi adnotarea 224.
- În 1842, reprezentanții Angliei și S.U.A., lordul Ashburton și Webster, au dus tratative care s-au încheiat prin semnarea la 9 august 1842 a unui tratat care reglementa granițele dintre S.U.A. și posesiunile engleze din America, interzicea comerțul cu sclavi și extrădarea delincvenților evadați. Tratatul nu limita însă dreptul Angliei de a percheziționa vasele americane bănuite de a face comerț cu sclavi. — 434.

- 256 Este vorba de scrisoarea generalului american Winfield Scott, publicată în numărul din 6 decembrie 1861 al ziarului „Times”. Luînd poziție față de incidentul cu vasul „Trent”, Scott a declarat că în S.U.A. nimeni nu dorește războiul cu Anglia și s-a pronunțat în favoarea rezolvării pașnice a conflictului dintre cele două țări. — 436.
- 257 *Contrabanda neagră* — erau numiți în timpul războiului civil din S.U.A. negrii care fugiseră de la proprietarii de sclavi rebeli și se refugiaseră în taberele militare ale armatei Nordului. În pofida dispozițiilor guvernului de la Washington, unii generali ai armatei Nordului au refuzat încă din primele luni ale războiului să predea pe acești negri foștilor lor proprietari pe motiv că, fiind proprietate a rebelilor, trebuiau să fie considerați contrabandă de război. — 437.
- 258 *Regență democratică* — numește Marx grupul conducător al partidului democrat din statul New York, care s-a menținut pînă în 1854 și era cunoscut sub numele de regența de la Albany. Sediul lui era orașul Albany — centru administrativ al statului New York. Regența de la Albany a jucat rolul de centru național general al partidului democrat din S.U.A. — 437.
- 259 La 19 noiembrie 1861, cruciătorul „*Nashville*”, aparținînd Confederației, a atacat în marea deschisă vasul comercial nord-american „*Harvey Birch*” și l-a incendiat. La 21 noiembrie, „*Nashville*” a intrat în portul englez Southampton, scăpînd astfel de urmărire. — 439.
- 260 La 6 ianuarie 1861, Fernando Wood, primarul New Yorkului, a adresat consiliului municipal tradiționalul mesaj de Anul nou, în care a prezentat un proiect potrivit căruia New Yorkul urma să iasă din Uniunea statelor din Nord și să fie proclamat oraș liber. — 440.
- 261 Este vorba de incidentul petrecut în senatul S.U.A. în timpul luptei armate din Kansas (vezi adnotarea 155). La 19—20 mai 1856, senatorul republican Charles Sumner a ținut în Congres un discurs intitulat „*Crimele comise împotriva Kansasului*”, în care a demască intrigile proprietarilor de sclavi din Kansas. Discursul lui Sumner a stîrnit furia proprietarilor de sclavi și a adepților lor din Congres. Două zile mai tîrziu, Sumner a fost bătut și grav rănit chiar în localul senatului de către proprietarul de sclavi Brooks. Sumner și-a putut relua activitatea politică abia în 1859.
- Cooper Institute* — institut de învățămînt superior din New York, întemeiat în 1859, de industriașul și filantropul P. Cooper. — 440.
- 262 *Court of Exchequer* (Tribunalul trezoreriei) — unul dintre cele mai vechi tribunale din Anglia; la început investit mai ales cu atribuții financiare, în secolul al XIX-lea îndeplinea sarcinile celei mai înalte instituții judiciare din Anglia.
- „*Lloyd's Weekly News*” — denumire prescurtată a săptămînalului liberal englez „*Lloyd's Weekly London Newspaper*”, care a apărut sub această denumire din 1843 pînă în 1918. — 443.
- 263 Este vorba de declarația cu privire la principiile dreptului maritim internațional, adoptată la Congresul de la Paris la 16 (4) aprilie 1856. Declarația interzicea captura și garanta protecția vaselor comerciale aparținînd țărilor neutre împotriva atacurilor din partea

- puterilor beligerante. Adoptarea acestei declarații a însemnat un succes al diplomației ruse, care s-a opus, începînd din 1780, pretențiilor Angliei de a controla și confisca vasele aparținînd țărilor neutre. — 446.
- 264 Declarația cu privire la neutralitatea armată a fost dată de Ecaterina a II-a la 11 martie (28 februarie) 1780, în perioada războiului de independență din America (1775—1783). În această declarație se proclama dreptul statelor neutre de a face comerț liber cu puterile beligerante, precum și principiul intangibilității proprietății adversarului dacă ea se afla sub un pavilion neutru. Această declarație a stat la baza convenției încheiate de Rusia cu o serie de state. La această convenție au aderat în 1780—1783 Danemarca, Suedia, Olanda, Austria ș.a. — 446.
- 265 Școala manchesteriană — curent economic care exprima interesele burgheziei industriale. Adepții acestui curent, liber-schimbistii, militau pentru libertatea comerțului și pentru neamestecul statului în viața economică. Centrul de agitație al liber-schimbistilor era la Manchester, unde în fruntea acestei mișcări se aflau doi fabricanți de textile, Cobden și Bright. La începutul deceniului al 7-lea, liber-schimbistii au intrat în partidul liberal din Anglia. Exprimînd interesele burgheziei industriale și căutînd să distrugă monopolul bumbacului în statele sclavagiste din Sud, ei s-au opus intervenției Angliei în războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Sud. — 447.
- 266 Este vorba de proclamația reginei Victoria cu privire la neutralitatea Angliei; a fost dată la 13 mai 1861 (vezi adnotarea 229). — 448
- 267 „Punch” — denumirea prescurtată a săptămînalului umoristic englez de orientare burghezo-liberală „Punch, or the London Charivari”; apare la Londra începînd din 1841. — 450.
- 268 Un adevărat ministru englez — astfel l-a numit lordul Russell în ședința Camerei comunelor din 25 iunie 1850 pe lordul Palmerston, a cărui expresie înfumurată „civis romanus sum” („eu sînt cetățean roman”), folosită de acesta în discursul rostit în aceeași ședință a Camerei, a fost întîmpinată cu entuziasm de burghezia engleză. Palmerston a declarat că, tot așa cum formula „civis romanus sum” asigură cetățenilor Romei antice prestigiul și stima generală, tot așa cetățenia engleză trebuie să garanteze inviolabilitatea și securitatea cetățenilor englezi, oriunde s-ar afla ei. — 450.
- 269 Low church men — adepții ai unui curent din sinul bisericii anglicane cunoscut sub numele de Low church, răspîndit mai ales în rîndurile burgheziei și ale clerului inferior. Adepții acestui curent militau pentru simplificarea ritualului la oficierea slujbei religioase și propovăduiau o morală burghezo-creștină. — 450.
- 270 Războiul whigilor — astfel denumește Marx războiul Crimeii (1853—1856), declanșat de guvernul de coaliție Aberdeen, în care toate funcțiile înalte erau deținute de liderii whigilor. — 451.
- 271 Penny paper — un nou tip de cotidian, răspîndit în Anglia după anularea taxei de timbru pe ziare, în 1855 (vezi adnotarea 165). Aceste ziare se deosebeau de vechea presă, care era mai scumpă,

- prin faptul că erau ieftine și apăreau în tiraj de masă. Principalul conținut al „presei de 1 penny”, care și-a însușit procedeele ziaristicii americane, îl formau știrile senzaționale și cronică de scandal. — 451.
- 272 „*The Globe*” — denumirea prescurtată a cotidianului englez „*The Globe and Traveller*”, care apare la Londra din 1803; organ al whigilor, în perioada guvernării acestui partid — organ de presă guvernamental; din 1866 — ziar al conservatorilor. — 451.
- 273 „*The Observer*” — săptăminal englez de orientare conservatoare; apare la Londra începând din 1791. — 452.
- 274 „*Macmillan's Magazine*” — revistă engleză de orientare burghez-liberală; a apărut la Londra din 1859 până în 1907. — 452.
- 275 Aluzie la larma războinică stîrnită de Napoleon al III-lea în ianuarie 1859, cu ocazia pregătirilor pentru războiul austro-italo-francez (vezi adnotarea 18). O descriere amănunțită a acestor evenimente găsim în articolele lui Marx și Engels „*Perspective de război în Europa*”, „*Panica financiară din Europa*” și „*Situația lui Ludovic-Napoleon*” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 13, Editura politică, 1962, pag. 183—197). — 452.
- 276 *Ceterum censeo* — primele cuvinte din expresia devenită proverbială a lui Cato cel Bătrîn, cu care își încheia de obicei toate cuvîntările sale din senatul roman: „*Ceterum censeo Carthaginem esse delendam*” (Pe lingă aceasta, socot că Cartagina trebuie distrusă). — 454.
- 277 În legătură cu *bătălia de pe Peiho* vezi adnotarea 8. — 457.
- 278 În dorința de a evita noi complicații în relațiile cu Anglia, guvernul S.U.A. a hotărît în ședința din 25—26 decembrie 1861 să-i pună în libertate pe cei doi emisari ai Confederației statelor din Sud, Mason și Slidell, arestați pe vasul „*Trent*”. La începutul lunii ianuarie 1862, Slidell și Mason împreună cu secretarii lor au fost aduși pe un vas englezesc. De îndată ce a primit această știre, Russell a anunțat că guvernul englez consideră că i s-a dat satisfacție și că incidentul în legătură cu „*Trent*” este încheiat. — 458.
- 279 Despre incidentul cu „*Nashville*” vezi adnotarea 259. — 460.
- 280 „*Gazette*” — denumirea prescurtată a organului de presă guvernamental englez „*The London Gazette*”; apare sub acest titlu de două ori pe săptămînă începînd din 1666. — 470.
- 281 *Bill-ul cu privire la conspirații* (numit și bill-ul cu privire la străini) a fost prezentat în Camera comunelor la 8 februarie 1858, sub presiunea guvernului francez, de Palmerston, care își enunțase această intenție încă la 5 februarie. Potrivit acestei legi, orice persoană din Regatul Unit, indiferent dacă era vorba de englezi sau de străini, care organiza sau participa la conspirații împotriva vieții unor persoane din Anglia sau din altă țară trebuia deferită unui tribunal englez și pedepsită cu asprime. Sub presiunea unei largi mișcări

- de protest, Camera comunelor a respins la 12 februarie acest bill, iar Palmerston s-a văzut nevoit să demisioneze. — 473.
- 282 Vezi adnotarea 276. — 474.
- 283 „*The Daily Post*” — cotidian englez, organ de presă al cercurilor comerciale și industriale; a apărut sub acest titlu la Liverpool din 1855 pînă în 1879. — 477.
- 284 Despre desființarea Companiei Indiilor orientale vezi adnotarea 83. — 481.
- 285 *Magna Charta* — Magna Charta Libertatum (Marea cartă a libertăților) — document prezentat regelui Ioan fără Țară de către marii feudali răzvrățiți, care erau sprijiniți de cavaleri și de orașeni. Carta, semnată la 15 iunie 1215, limita drepturile regelui îndeosebi în interesul marilor feudali și conținea unele concesiuni în favoarea cavalerilor și a orașelor. Chiar și în secolul al XIX-lea, Carta reprezenta pentru burghezia engleză simbolul și baza regimului constituțional din Anglia. — 487.
- 286 Este vorba de declarația cu privire la principiile dreptului maritim internațional (vezi adnotarea 263). — 488.
- 287 Potrivit tratatului de pace încheiat după terminarea războiului hispano-marocan din 1859—1860 (vezi adnotarea 202), orașul Tetuán s-a aflat sub ocupația trupelor spaniole pînă la totala achitare a contribuțiilor de război. — 490.
- 288 Este vorba de „Correspondence relative to the Affairs of Mexico”, 3 părți, Londra, 1862. — 492.
- 289 „*Tinărul Napoleon*” — poreclă dată lui McClellan de către partizanii săi din rindurile partidului democrat pentru că a fost primul general din istoria armatei americane care a ocupat funcția de comandant suprem al armatei la o vîrstă relativ tînă, la vîrsta de 34 de ani. — 498.
- 290 *Tactica fabiană* — își trage denumirea de la Fabius Cunctator, comandant de oști din antichitate cunoscut prin tactica sa de expectativă. În timpul celui de-al doilea război punic (218—201 î.e.n.) împotriva lui Hannibal, el a aplicat tactica de evitare a bătăliilor decisive. — 499.
- 291 Macaulay. „*Critical and Historical Essays*”. Prima ediție a apărut în trei volume, în 1843. — 499.
- 292 La *West Point*, în apropierea New Yorkului, se află o academie militară fondată în 1802, care pe la mijlocul secolului al XIX-lea era singura instituție militară superioară din Statele Unite. Sistemul de instruire a ofițerilor se baza pe totala lor izolare de lumea exterioară, ceea ce ducea la dezvoltarea spiritului de castă printre elevii academiei. — 499.
- 293 În textul articolului s-a strecurat o inexactitate. Este vorba de discursul rostit de Cromwell în Parlamentul cel mic, care s-a deschis

la 4 iulie 1653 și era format din reprezentanții comunităților religioase independente.

Th. Carlyle. „*Oliver Cromwell's Letters and Speeches*“. Prima ediție a apărut la Londra în 1845. — 499.

- 294 Este vorba de „*Evening Star*” — ziar burghez american fondat la Washington în 1852. — 499.
- 295 Vezi adnotarea 224. — 504.
- 296 „*Revue contemporaine*” — revistă bilunară franceză de orientare bonapartistă; a apărut la Paris din 1851 până în 1870. — 505.
- 297 În legătură cu bătălia de la *Bull Run* vezi adnotarea 222. — 507.
- 298 La *Jemappes* (Belgia), armata franceză de sub comanda lui Dumouriez a repurtat, la 6 noiembrie 1792, o mare victorie asupra austriecilor. În bătălia de la *Fleurus* (Belgia) de la 26 iunie 1794, armatele franceze au nimicit armata austriacă. În bătăliile de la *Montenotte*, *Castiglione* și *Rivoli* din timpul campaniei din Italia din 1796—1797, armata franceză a înfrînt armata austriacă și piemonteză în Piemont și în Lombardia. — 508.
- 299 În legătură cu bătălia de la *Eall's Bluff* vezi adnotarea 222. — 510.
- 300 În legătură cu bătălia de la *Magenta* și *Solferino* vezi adnotarea 20. — 513.
- 301 *Sistemul cordon* — tactică de luptă aplicată pe scară largă în secolul al XVIII-lea în Europa occidentală, potrivit căreia trupele erau dispuse în mod uniform de-a lungul întregii linii a frontului cu scopul de a apăra țara de invaziile inamicului. Acest mod de a dispune trupele făcea posibilă străpungerea relativ ușoară a apărării inamicului în orice punct. „*Sistemul cordon*” a fost fundamentat din punct de vedere teoretic de feldmareșalul austriac F. Lassy. — 514.
- 302 În bătăliile de la *Millesimo* și *Deigo* (Italia de nord) din 13—14 și 14—15 aprilie 1796, armata lui Bonaparte a zdrobit unitățile armatei austriece care acționau în cadrul armatei piemonteze aliate, precum și un alt grup al trupelor austriece care fuseseră trimise în ajutor. După aceasta, trupele franceze s-au năpustit asupra armatei Piemontului, căreia i-a provocat o serie de înfringeri, silindu-l pe regele Neapolului să încheie o pace separată. — 514.
- 303 După cum a arătat desfășurarea ulterioară a războiului civil din S.U.A., planul strategic de înfringere a Confederației, expus de Marx și Engels în acest articol, s-a dovedit a fi unicul just. Armata din Sud a fost definitiv zdrobită abia după ce comandamentul armatei din Nord a aplicat, în a doua jumătate a anului 1864, un plan analog. Celebra „*incursiune pe mare*” întreprinsă de generalul Sherman a tăiat teritoriul Confederației în două și a pregătit condițiile necesare pentru zdrobirea armatei din Sud de către trupele generalului Grant. În primăvara anului 1865, armata din Sud a capitulat. — 516.
- 304 Despre *expediția din Mexic* vezi adnotarea 201. — 517.

- 305 Este vorba de ocuparea Romei de către armata franceză în 1849 (vezi adnotarea 106), precum și de staționarea unor trupe franceze la Atena și Constantinopol în timpul războiului Crimeii din 1853—1856. În octombrie 1860, intervențiștii englezi și francezi aflați în China au ocupat Pekinul. — 517.
- 306 În timpul celui de-al treilea război „al opiuului” (vezi adnotarea 8), după ocuparea Pekinului în octombrie 1860, trupele intervenționiste engleze și franceze de sub comanda generalului Montauban au incendiat și au jefuit vestitul palat de vară al împăraților din dinastia Tsin-Iuan-Mîn-Iuan — cel mai mare tezaur al artei chinezești. Valoarea bunurilor jefuite din China a fost evaluată la câteva zeci de milioane de franci; un mare număr de obiecte de preț au fost distruse în mod barbar. — 517.
- 307 Este vorba de decretul Congresului mexican din 17 iulie 1861 cu privire la suspendarea pe timp de doi ani a plăților în contul împrumuturilor contractate în străinătate, care a servit ca pretext Angliei, Franței și Spaniei pentru o intervenție în Mexic (vezi adnotarea 201). Căutînd să evite declanșarea războiului, guvernul mexican, în fruntea căruia se afla Jauréz, a abrogat în noiembrie 1861 decretul din 17 iulie și a consimțit să satisfacă pretențiile celor trei state. — 517.
- 308 Răsunătorul proces al cunoscutului bancher francez Mirès, învinuit de speculații de bursă frauduloase și de încălcarea legii cu privire la instituțiile de credit, s-a judecat la Paris în vara anului 1861 și a scos la iveală o serie de mașinații financiare scandaloase, în care erau implicate mai multe persoane sus-puse ale celui de-al doilea Imperiu. Mirès a fost condamnat la plata unei amenzi și la 5 ani închisoare, dar în 1862 a fost achitat de instanțele judecătorești superioare. — 518.
- 309 Conferința reprezentanților Angliei, Franței și Spaniei care a avut loc la 9 aprilie 1862 la Orizaba (Mexic) avea ca scop să stabilească planul viitoarelor acțiuni comune ale celor trei state în Mexic. Cu acest prilej însă au ieșit la iveală divergențele serioase dintre participanții la intervenție. Reprezentantul Franței a declarat că refuză să ducă tratative cu guvernul mexican și că nu recunoaște tratatul de pace preliminar încheiat la 19 februarie 1862 la Soldadad. Invocînd amestecul Franței în treburile interne ale Mexicului, imputernicitul englez și cel spaniol au declarat, în numele statelor lor, că refuză să participe în continuare la intervenție. Scurt timp după Conferința de la Orizaba, guvernele Angliei și Spaniei și-au retras trupele din Mexic. — 519.
- 310 New Orleansul a fost predat la 29 aprilie 1862, după căderea forturilor care închideau accesul în oraș dinspre Mississippi. La 1 mai, trupele statelor din Nord au pătruns în oraș. Cucerirea orașului New Orleans, important centru politic și militar al Confederației sclavagiste, a reprezentat un mare succes militar al armatei din Nord. — 520.
- 311 *Reuter, Havas, Wolff* — agenții telegrafice din Londra, Paris și Berlin. — 520.

- 312 *Saragosa* a devenit celebră datorită eroismului de care a dat dovadă poporul spaniol în perioada luptei de eliberare națională împotriva trupelor napoleoniene, care au asediat în două rânduri (în 1808 și în 1809) orașul. *Saragosa* a căzut abia la 21 februarie 1809, după cel de-al doilea asediu, care a durat două luni.
- Moscova*, care a jucat un rol uriaș în timpul războiului pentru apărarea patriei dus de poporul rus în 1812 împotriva invaziei napoleoniene, a devenit simbolul rezistenței naționale. La 13 (1) septembrie 1812, *Moscova* a fost evacuată de trupele ruse în vederea refacerii și a pregătirii unui contraatac. În timp ce orașul se afla sub ocupația trupelor franceze a izbucnit un incendiu care a durat mai mult de 5 zile. — 520.
- 313 *Orașul-semilună* — denumire dată în mod frecvent orașului New Orleans deoarece partea veche a orașului se află la o cotitură a deltei fluviului Mississippi. — 521.
- 314 Este vorba de „*Daily Dispatch*” — ziar american, organ de presă al proprietarilor de sclavi din Sud; a apărut la Richmond (statul Virginia) din 1850 pînă în 1883. — 522.
- 315 „*Day Book*” — ziar american, organ de presă al proprietarilor de sclavi din Sud; a apărut sub acest nume la Norfolk (statul Virginia) din 1857 pînă în 1867. — 522.
- 316 Este vorba de ziarul „*The Daily Intelligencer*”; a apărut în Atlanta (statul Georgia) din 1854 pînă în 1871; organ de presă al proprietarilor de sclavi din Sud. — 522.
- 317 Este vorba de ziarul „*Daily Express*” — organ de presă al proprietarilor de sclavi din Sud; a apărut la Petersburg (statul Virginia) din 1852 pînă în 1869. — 523.
- 318 Legea cu privire la interzicerea importului de sclavi negri, intrată în vigoare la 1 ianuarie 1808 (vezi adnotarea 189), menținea pe teritoriul Statelor Unite comerțul cu sclavi, pe care-l practicau statele sclavagiste din Sud și Sud-vest, în special în orașele de coastă din Sud. Interzicerea importului de sclavi negri a fost însoțită de o extindere a comerțului cu sclavi și de transformarea unor state din Sud, ca Maryland, Virginia, Carolina de Nord, în state pepiniere de sclavi, în scopul vânzării lor. Proiectul de lege introdus de senatorul Sumner la 2 mai 1862 anula acele puncte ale legii din 1808 care reglementau comerțul cu sclavi pe țărmul S.U.A. și interzicea transportarea sclavilor dintr-un stat într-altul. — 526.
- 319 „*Yankee Doodle*” — cîntec american foarte popular în Nord în perioada războiului civil din S.U.A. — 529.
- 320 Este vorba de răscoala care a avut loc în 1848—1849 în Insulele Ionice, care din 1815 se aflau sub protectorat englez. Mișcarea de eliberare națională a populației locale din Insulele Ionice urmărea înlăturarea dominației engleze și alipirea la Grecia. Răscoala a fost reprimată cu cruzime de englezi. — 532.
- 321 Este vorba de bill-urile cu privire la reglementarea relațiilor dintre landlorzii și arendașii din Irlanda, prezentate în parlamentul englez

- în repetate rânduri. Ele stipulau o oarecare ușurare a condițiilor de arendare a pământului în Irlanda. În 1853, aceste bill-uri au fost trecute prin Camera comunelor, dar au întâmpinat împotrivire în Camera lorzilor. În anii următori, ele au trecut dintr-o Cameră în cealaltă și au suferit diferite modificări care urmăreau apărarea privilegiilor marilor proprietari funciari. Dar și în această formă ciuntită, bill-urile au întâmpinat o rezistență îndârjită din partea reprezentanților marilor proprietari funciari. În iulie 1855, examinarea lor a fost din nou amînată sine die. Marx a analizat poziția celor două Camere față de bill-urile amintite în articolele „Din viața parlamentară: Moțiunea lui Bulver, problema irlandeză” și „Demisia generalului Simpson. — Din viața parlamentară” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 11, Editura politică, 1961, pag. 383—386 și 518—519). — 533.
- 322 *Saguntin* — locuitorii orașului Sagunt din vechea Spanie. În 219 î.e.n., orașul Sagunt, pe vremea aceea aliat cu Roma, a fost atacat de trupele comandantului de oști cartaginez Hannibal și cucerit după un asediu susținut, care a durat opt luni. Locuitorii orașului au refuzat să se predea și au pierit în flăcările unui incendiu provocat de ei înșiși. — 533.
- 323 *Statute law* — norme de drept la baza cărora stau actele legislative ale parlamentului englez. — 533.
- 324 După înăbușirea răscoalei de eliberare națională din 1798 din Irlanda, parlamentul englez a adoptat în 1801, din inițiativa lui Castlereagh, legile reacționare cu privire la introducerea stării de război în Irlanda și la suspendarea legii lui Habeas Corpus Act, potrivit căruia orice mandat de arestare trebuia să fie motivat. — 533.
- 325 *Coup d'état* — lovitura de stat bonapartistă din Franța de la 2 decembrie 1851. Într-o convorbire cu ambasadorul Franței la Londra, Palmerston, pe atunci ministru de externe al Marii Britanii, a declarat că aprobă acțiunile uzurpatoare ale lui Ludovic Bonaparte. Deoarece a făcut aceste declarații fără asentimentul celorlalți membri ai cabinetului, el a trebuit să-și prezinte demisia în decembrie 1851, deși în principiu guvernul englez era de acord cu punctul lui de vedere, fiind primul guvern din Europa care a recunoscut regimul bonapartist din Franța. — 534.
- 326 La 8 martie 1862 a avut loc în Golful Hampton Roads lupta dintre primul cuirasat al statelor din Sud, „Merrimac”, și flotila de vase de lemn a statelor din Nord. În timpul luptei, fregatele „Cumberland” și „Congress”, aparținînd statelor din Nord, au fost distruse, iar celelalte grav avariate. În dimineața zilei de 9 martie a sosit cuirasatul statelor din Nord „Monitor”, care, după patru ore de luptă, a pus pe fugă vasul „Merrimac”. Spre deosebire de acesta din urmă, vasul „Monitor” își instalase dispozitivul de artilerie într-un turn rotativ blindat situat în partea de mijloc a vasului. Acest vas a fost construit după proiectul inginerului Ericson. — 536.
- 327 Este vorba de larga răspîndire a spiritismului în Europa, în special în Germania, la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea.

În 1851 a izbucnit în China o mișcare de eliberare, antifeudală, care a luat caracterul unui război țărănesc. În cursul războiului, răsculații au întemeiat „Statul ceresc al mării prosperității” („Taipin tian-go”), cu capitala la Nankin; de aici își trage întreaga mișcare denumirea de mișcarea taipinilor. Taipinii nimiceau pe feudații manciurieni care dominau în China, desființau impozitele, lichidau marea proprietate feudală. Mișcarea a căpătat și o nuanță religioasă, lucru caracteristic pentru o mișcare țărănească mai ales în Orient. Răscoala taipinilor, care a pus bazele luptei maselor largi ale poporului chinez atât împotriva orinduirii feudale cât și a cetroitorilor străini, nu a fost însă în stare să lichideze modul de producție feudal din China. În statul taipin s-a format o pătură feudală proprie, care a încheiat un compromis cu clasele stăpînitoare, ceea ce a constituit una din cauzele decăderii acestei mișcări. Principala lovitură a fost dată revoluției de intervenția fățișă a Angliei, S.U.A. și Franței, ale căror forțe armate, împreună cu trupele feodalilor chinezi, au înăbușit în 1864 răscoala taipinilor. — 539.

- 328 Invadarea teritoriului Chinei de către trupele manciuriene la începutul secolului al XVII-lea a dus la instaurarea în țară a dominației dinastiei manciuriene Tsing (1644—1911). — 539.
- 329 *Războaiele „opiuului”* — războaie de cetropire a Chinei duse de Anglia în 1839—1842 și de Anglia împreună cu Franța în 1856—1858 și 1860. Ca pretext pentru primul război „al opiuului” a servit faptul că autoritățile chineze au distrus la Canton stocurile de opiu ale negustorilor străini. Profitind de înfrîngerea Chinei feudale, înapoiate, colonialiștii englezi i-au impus tratatul de pace spoliator de la Nankin, care prevedea deschiderea pentru comerțul englez a 5 porturi chineze, trecerea insulei Hongkong în „veșnică stăpînire” a Angliei și plătirea de către China a unei contribuții enorme. Potrivit tratatului complementar din 1843, China se obliga, de asemenea, să acorde străinilor dreptul de exterritorialitate.
- Cel de-al doilea și al treilea război „al opiuului” (vezi adnotările 9 și 8) au reprezentat o nouă etapă pe calea înrobirii Chinei și transformării ei, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, într-o țară dependentă, semicolonială. — 539.
- 330 Este vorba de „Correspondence relating to the Works under the Thames Embankment Bill, and to Plans for facilitating the Passage and Traffic or opening better Communication between Whitehall and Bridge Street”, Londra, 1862. — 542.
- 331 Despre *legea cu privire la sclavii fugari* vezi adnotarea 185. — 550.
- 332 Este vorba de apelul adresat de președintele Lincoln la 12 iulie 1862 reprezentanților statelor de graniță din Congresul S.U.A. Apelul propunea eliberarea treptată a sclavilor negri din statele de graniță, pe baza despăgubirii proprietarilor de sclavi, pentru ca astfel să se pună cât mai repede capăt războiului. — 550.
- 333 *Homestead-bill-ul* adoptat la 20 mai 1862 a fost una dintre cele mai importante măsuri ale guvernului Lincoln, care a marcat rezolvarea democratică a problemei agrare. Potrivit acestui bill, orice

cetățean al S.U.A. sau orice altă persoană care declară că dorește să devină cetățean al acestei țări putea să primească, în schimb unei neînsemnate taxe de 10 dolari, 160 de acri (65 ha) de pământ gratuit din fondul statului. Pământul intra în posesiunea deplină a fermierului dacă acesta cultivase pământul în decurs de 5 ani, sau, înainte de acest termen, cu condiția de a plăti 1,25 dolari de fiecare acru. Homestead-bill-ul, promulgat sub presiunea maselor populare, a fost una dintre măsurile revoluționare care au determinat o schimbare în mersul războiului în favoarea Nordului. — 551.

334 Este vorba de circumscripția federativă *Columbia*, din care făceau parte Washingtonul, capitala S.U.A., constituit ca unitate administrativă de sine stătătoare, și suburbiile sale. Una dintre principalele revendicări ale forțelor antisclavagiste în timpul războiului de independență din 1775—1783 a fost desființarea sclaviei în capitala S.U.A. Prin legea din 16 aprilie 1862 au fost eliberați 3000 de negri în condițiile prevăzute de legea cu privire la despăgubiri. Potrivit acestei legi, guvernul se obliga să plătească proprietarului de sclavi cîte 300 de dolari pentru fiecare sclav eliberat. — 551.

335 *Liberia* — republică în vestul Africii, constituită în 1847 de societățile de colonizare americane în scopul emigrării din S.U.A. a negrilor liberi.

Haiti — stat formal independent situat în partea de vest a insulei Haiti. Din 1859 — republică.

Stabilirea în iunie 1862 de relații diplomatice cu Liberia și Haiti, republici ale negrilor, care la data aceea fuseseră deja recunoscute de alte puteri, a reprezentat o victorie a aboliționiștilor. În același timp, prin recunoașterea diplomatică a statelor Liberia și Haiti se urmărea stimularea emigrării negrilor din S.U.A. în aceste țări. Înființarea de colonii ale negrilor eliberați în afara granițelor S.U.A. a constituit unul din punctele prevăzute în programul lui Lincoln, împotriva căruia au protestat energic reprezentanții aripilor revoluționare a aboliționiștilor. — 552.

336 „*The Evening Post*” — cotidian american; a apărut sub acest titlu la New York din 1801 pînă în 1934. Spre sfîrșitul deceniilor al 5-lea și al 6-lea susținea revendicările free-soilerilor. Din 1856 — organul partidului republican; din 1934 apare sub titlul „*The Post*”. — 553.

337 În scrisoarea sa din 4 noiembrie 1850 adresată episcopului din Durham, Russell, pe atunci prim-ministru, s-a erijat în mod fățarnic în apărător al protestantismului împotriva „acțiunilor uzurpatoare” ale papei Pius al IX-lea, care dăduse un edict cu privire la numirea episcopilor și arhiepiscopilor catolici în Anglia. În legătură cu această problemă vezi pamfletul lui Marx „*Lordul John Russell*” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 11, Editura politică, 1961, pag. 411—436).

În scrisoarea sa din 27 octombrie 1860 adresată lui Hudson, ambasadorul englez la Torino, Russell, ministrul de externe al Angliei, a aprobat, în pofida poziției adoptate de Rusia, Franța, Austria și Prusia, alipirea Italiei de sud la Regatul Sardiniei, precum și acțiunile lui Victor Emanuel al II-lea, care a folosit mișcarea revoluționară a poporului italian pentru propriile sale scopuri di-

- nastice. Scrisoarea sublinia, de asemenea, dreptul popoarelor de a schimba oricând guvernul țărilor lor. Totodată însă, această declarație, îndreptată împotriva lui Napoleon al III-lea, leza însuși principiul monarhic de guvernare, căruia lordul Russell îi rămăsese fidel. — 554.
- 338 „*The Mark-Lane Express*” — denumirea prescurtată a săptămânalului „*The Mark-Lane Express and Agricultural Journal*”, organ de presă al burgheziei comerciale. Sub denumirea de mai sus a apărut la Londra din 1832 până în 1924. — 554.
- 339 În apropiere de Richmond, pe Chickahominy, un riu cu malurile mlăștinoase și greu accesibile, s-a dat timp de șapte zile (25 iunie — 1 iulie 1862) o bătălie care s-a încheiat cu retragerea trupelor statelor din Nord de sub comanda lui McClellan. — 558.
- 340 „*Allgemeine Militär-Zeitung*” — ziar german pentru problemele militare, organul de presă al Asociației ofițerilor și ostașilor din armata germană; a apărut la Darmstadt și Leipzig din 1826 până în 1902. În anii 1860—1864, la acest ziar a colaborat Engels. În această perioadă, „*Allgemeine Militär-Zeitung*” a publicat articolele lui Engels „O trecere în revistă a unităților de pușcași voluntari englezi”, „Trecerea în revistă a voluntarilor din Anglia” și „Forțele militare ale Angliei împotriva Germaniei”. Articolele lui Engels erau publicate de redacție, de regulă, sub semnătura de corespondent „F.E.”. — 565.
- 341 Este vorba de evenimentele legate de campania lui Garibaldi din iulie-august 1862 pentru eliberarea Romei de sub dominația papei și a ocupanților francezi. În timpul ciocnirii cu trupele regale de la Aspromonte din 29 august, Garibaldi, care fusese grav rănit, a fost luat prizonier și ținut mult timp sub arest. Atitudinea infamă a lui Victor Emanuel al II-lea față de eroul popular al Italiei a provocat un puternic protest în țările Europei, în special în Anglia. — 567.
- 342 Este vorba de a doua expoziție industrială universală, deschisă la Londra din mai până în noiembrie 1862. — 570.
- 343 „*Newcastle Journal*” — titlul prescurtat al ziarului conservator englez „*Newcastle Daily Journal*”, care a fost fondat în 1832 și a apărut sub acest titlu din 1861 până în 1920. — 574.
- 344 Este vorba de demisia guvernului Palmerston în februarie 1858 ca urmare a faptului că bill-ul cu privire la conspirații propus de el a fost respins de Camera comunelor (vezi adnotarea 281). Bill-ul a fost prezentat sub pretextul că revoluționarul italian Orsini, care a săvârșit atentatul împotriva lui Napoleon al III-lea la 14 ianuarie 1858, trăise până atunci la Londra. — 575.
- 345 Este vorba de avântul de masă pe care l-a cunoscut mișcarea car-tistă în vara și în toamna anului 1842, ca urmare a ascuțirii crizei economice din Anglia în primăvara anului 1842. La începutul lunii august 1842, la Stalybridge (în apropiere de Manchester) a izbucnit o grevă care în scurt timp a cuprins principalele regiuni industriale

- ale țării. Greva, începută prin formularea unor revendicări economice, s-a transformat curînd într-o grevă politică, care s-a desfășurat sub lozincă luptei pentru Cartă. Clasele guvernante n-au reușit să-i reprime pe greviști decît folosind armata regulată. După eșuarea grevei de la Stalybridge, care a fost urmată de represalii din partea guvernului, mișcarea cartistă a intrat pentru un timp într-o fază de declin. La aceasta a contribuit și faptul că, începînd din 1843, industria a cunoscut o oarecare înviorare. O descriere amănunțită a acestor evenimente este dată în lucrarea lui F. Engels „Situația clasei muncitoare din Anglia” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, Editura politică, 1962, ediția a II-a, pag. 469—472). — 575.
- 346 Intervenția confederațiilor în statul Maryland, care a început la 4 septembrie 1862, s-a încheiat prin înfrîngerea suferită de aceștia la 17 septembrie, pe rîul Antietam. — 577.
- 347 Trupele confederațiilor care au invadat la 12 septembrie 1862 statul Kentucky au fost înfrînte de cei din Nord în bătălia de la Perryville, la 8 octombrie. — 577.
- 348 „*Urișii Vestului*” — astfel îi numește Marx pe fermierii din statele de Vest ale S.U.A., care în secolul al XIX-lea purtau denumirea de „Marele Vest” (The great West). În timpul războiului civil din 1861—1865, fermierii din Vest au jucat un rol hotărîtor în lupta împotriva sclaviei. — 578.
- 349 Proclamația cu privire la eliberarea sclavilor negri, dată de Lincoln la 22 septembrie 1862, îi declara liberi cu începere de la 1 ianuarie 1863 pe sclavii negri aparținînd plantatorilor din Sud care participaseră la rebeliune. În același timp, tuturor negrilor li se acorda dreptul de a servi în armată și flotă. Eliberarea negrilor, înfăptuită în urma unei serii întregi de insuccese militare și sub presiunea maselor populare, a marcat trecerea Nordului la războiul revoluționar. Totodată însă, proclamația lui Lincoln nu i-a scăpat pe negri de exploatarea nemiloasă a foștilor proprietari de sclavi și de barbara discriminare rasială deoarece nu le-a dat pămînt și a menținut în Sud poziția dominantă a plantatorilor. — 579.
- 350 Marx se referă, pare-se, la ideea enunțată de Hegel în „Prelegeri despre estetică”, cartea a III-a, paragraful „Principiul tragediei, comediei și dramei”. Vezi G. W. F. Hegel, Werke, Bd. X, Abt. III, Berlin, 1838, S. 526—540. — 580.
- 351 Este vorba de evenimentele revoluționare care au avut loc în Grecia începînd din februarie 1862. Mișcarea a fost provocată de situația economică deosebit de grea care s-a creat în Grecia ca urmare a ocupației anglo-franceze din anii 1854—1857. În fruntea luptei împotriva dominației străine în viața economică și politică a țării se afla burghezia națională. La 22 octombrie 1862, la Atena s-a răscolat garnizoana, căreia i s-a alăturat întreaga populație a orașului. Guvernul provizoriu format în urma acestor evenimente a anunțat că regele Otto de Bavaria a fost detronat. Mai tirziu însă, profitînd de slăbiciunea burgheziei din Grecia, guvernul englez

a reușit să impună poporului grec pe protejatul său, prințul danez Wilhelm, cunoscut sub numele de George I.

Despre falimentul lui Veillard, întreprinzător francez care avea legături cu comitetul de organizare a expoziției industriale universale de la Londra (vezi adnotarea 342), s-a aflat în septembrie 1862, puțin timp înainte de închiderea expoziției. Acest faliment a format subiectul unor articole senzaționale în presă. — 581.

- 352 Este vorba de Cartea albastră: „Report addressed to Her Majesty's principal Secretary of State for the Home Department, relative to the Grievances complained of by the Journeymen Bakers”, Londra, 1862, întocmită de H. S. Tremenheere. — 582.
- 353 La 3 octombrie 1862, trupele din Sud de sub comanda generalilor Price și Van Dorn au atacat pozițiile de la Corint ale celor din Nord. Rezultatul acestei bătălii, care a durat două zile, a fost retragerea și înfrângerea trupelor Confederației. — 589.
- 354 Este vorba de încercarea nereușită întreprinsă de confederați în octombrie 1862 cu scopul de a ocupa Nashville, pe care îl pierduseră în februarie 1862. — 589.
- 355 Este vorba de cuvântarea rostită de Gladstone la Newcastle la 7 octombrie 1862, în care el a declarat că statele din Sud ar fi creat nu numai o armată și o flotă, ci chiar, ceea ce este cu mult mai important, o națiune. — 591.
- 356 Este vorba de alegerile pentru Camera reprezentanților în Congres care au avut loc în statele din Nord la 4 noiembrie 1862 și de alegerile simultane pentru desemnarea guvernatorului statului New York. Deși au obținut victoria în majoritatea statelor din Nord, în comparație cu alegerile precedente, republicanii au pierdut în aceste alegeri un număr important de voturi la New York și în statele din Nord-vest, care au votat pentru democrați. Ca guvernator al statului New York a fost ales Seymour, unul dintre liderii partidului democrat. — 592.
- 357 *Whigii* — denumirea unui partid din S.U.A. care reprezenta mai ales interesele burgheziei industriale și financiare și la care aderase și o parte din plantatori. Partidul whigilor a existat din 1834 până în 1852, când ascuțirea luptei în legătură cu problema sclaviei a dus la o sciziune și la o regroupare a partidelor politice din S.U.A. În 1854, majoritatea whigilor au constituit, împreună cu o parte din partidul democrat și cu partidul fermierilor (Free Soil Party, vezi adnotarea 186), partidul republican, care s-a ridicat împotriva sclaviei. Cealaltă parte a whigilor a aderat la partidul democrat, care apăra interesele plantatorilor proprietari de sclavi. — 593.
- 358 Este vorba de nota trimisă la 31 octombrie 1862 de guvernul francez reprezentanților diplomați ai Angliei și Rusiei. Nota cuprindea propunerea ca cele trei mari puteri să întreprindă o acțiune comună în vederea încetării temporare a operațiilor militare, a ridicării blocadei și a deschiderii porturilor sudice din S.U.A. pentru

- comerțul european. Propunerea lui Napoleon al III-lea cu privire la amestecul în treburile interne ale Statelor Unite a fost respinsă la 8 noiembrie (27 octombrie) 1862 de Rusia, iar mai târziu și de guvernul englez. — 594.
- 359 În timpul invaziei în Maryland, trupele statelor din Sud de sub comanda generalului Jackson au ocupat la 15 septembrie 1862 o importantă localitate de pe malul fluviului Potomac, — Harper's Ferry —, care avea o garnizoană de 10 000 de oameni și un mare arsenal. — 596.
- 360 „Alabama” — crucișător construit și echipat în Anglia la comanda Confederației. La 23 iunie 1862, la scurt timp după lansarea la apă a vasului „Alabama”, ambasadorul S.U.A. la Londra, Adams, a prezentat guvernului englez un protest cu privire la construirea și echiparea vasului. Cu toate acestea, guvernul englez i-a dat vasului posibilitatea de a naviga spre insulele Azore, unde a fost înzestrat cu tunuri. În decurs de doi ani (1862—1864), crucișătorul a distrus aproximativ 70 de vase aparținând flotei nord-americane. Tratatul cu guvernul englez cu privire la despăgubirile pentru toate pagubele provocate de „Alabama” și de alte vase-corsar construite în Anglia s-au prelungit până în 1872 și s-au încheiat prin semnarea unui acord în baza căruia Anglia trebuia să plătească Statelor Unite 15 500 000 de dolari. — 599.
- 361 Declarația trimisă de Marx redacției lui „Berliner Reform” a fost scrisă ca urmare a unei note apărute în numărul din 10 aprilie 1863 al acestui ziar, care prezenta într-o formă denaturată discuțiile dintre Marx și Lassalle în vederea editării în comun a unui ziar. Aceste discuții au avut loc în primăvara anului 1861, în timp ce Marx se afla la Berlin.
- „Berliner Reform” — cotidian al democraților mic-burhezi germani; a apărut la Berlin în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea. — 602.
- 362 Apelul cu privire la Polonia a fost scris de Marx din însărcinarea Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, care a înființat un comitet pentru strângerea de fonduri destinate participanților la răscoala din Polonia din 1863—1864.
- Asociația culturală a muncitorilor germani de la Londra a fost întemeiată în februarie 1840 de Karl Schapper, Joseph Moll și alți militanți ai Ligii celor drepte. După crearea Ligii comunistilor, rolul conducător în Asociație îl aveau comunitățile locale ale Ligii. În 1847 și 1849—1850, Marx și Engels au depus o activitate intensă în cadrul Asociației. La 17 septembrie 1850, Marx, Engels și o serie de adepți ai lor s-au retras din Asociație ca urmare a faptului că în lupta dintre majoritatea Organului Central al Ligii comunistilor, condusă de Marx și Engels, și minoritatea sectară-aventuristă (fracțiunea Willich-Schapper), Asociația s-a situat de partea minorității. Pe la sfârșitul deceniului al 6-lea, Marx și Engels au luat din nou parte la activitatea Asociației culturale. Asociația a continuat să funcționeze până în 1918, când a fost interzisă de guvernul englez. În secolul al XX-lea, Asociația a fost frecventată de mulți emigranți politici din Rusia. — 605.

- 363 Este vorba de Comitetul național central care în ianuarie 1863 a condus răscoala poporului pentru eliberarea ținuturilor poloneze care aparținuseră Rusiei țariste. Răscoala din 1863—1864 a fost provocată de ascuțirea contradicțiilor naționale și sociale din Regatul Poloniei și era îndreptată împotriva jugului absolutismului țarist. Comitetul național, din care făceau parte elemente recrutate din rândurile micii burghezii și ale micii nobilimi poloneze, a anunțat la începutul răscoalei un program de luptă pentru independența națională a Poloniei, precum și o serie de revendicări cu caracter agrar democratic. În mai 1863, comitetul s-a proclamat „guvern național”. Dar inconsecvența și lipsa de hotărâre a acestui guvern, care n-a îndrăznit să se atingă de privilegiile marilor proprietari funciari, au făcut ca marea masă a țărănimii să nu se alăture răscoalei. Aceasta a constituit una dintre principalele cauze ale înfringerii răscoalei, în toamna anului 1863, de către guvernul țarist. Lupta a fost continuată pînă la sfîrșitul anului 1864 de detașamente izolate ale răsculaților. — 605.
- 364 În legătură cu împărțirea Poloniei vezi adnotarea 43. — 605.
- 365 În anii 1831 și 1832, sub influența revoluției din iulie 1830 din Franța și a răscoalei din 1830—1831 din Polonia, în majoritatea statelor Confederației germane s-a intensificat starea de spirit opoziționistă. La 27 mai 1832 a avut loc în castelul Hambach din Palatinatul bavarez o mare manifestație politică, organizată de reprezentanții burgheziei liberale și radicale germane. Pe lângă formularea unor revendicări cu privire la unitatea națională a Germaniei și adoptarea unor reforme constituționale, participanții la această manifestație și-au exprimat solidaritatea cu poporul polonez răsculat, arborînd drapelul național al Poloniei. — 605.
- 366 Despre *Uniunea națională* vezi adnotarea 79. — 605.
- 367 Este vorba de războiul pe care Prusia și Austria l-au purtat în 1864 împotriva Danemarccii și care s-a terminat prin înfringerea Danemarccii. Potrivit tratatului de pace încheiat la Viena la 30 octombrie 1864, ducatele Schleswig, Holstein și Lauenburg au fost declarate proprietate comună a Austriei și Prusiei. — 607.
- 368 Este vorba de declarația făcută de Palmerston în Camera comunelor la 23 iulie 1863 în legătură cu agravarea conflictului dintre Danemarca și Confederația germană; obiectul conflictului erau ducatele germane Schleswig și Holstein, care se aflau sub stăpînirea regelui Danemarccii. Palmerston a declarat că, dacă Germania va încerca să încalce inviolabilitatea Danemarccii, ea nu va avea de-a face numai cu Danemarca. Prin declarația sa, Palmerston nu urmărea decît să liniștească opinia publică din Anglia, care cerea guvernului englez să-și respecte obligațiile stabilite prin protocolul de la Londra din 8 mai 1852 cu privire la integritatea monarhiei daneze (vezi adnotarea 169). — 610.
- 369 Manuscrisul acestui articol ne-a parvenit într-o formă incompletă. Lipsește sfîrșitul primei părți și începutul celei de-a doua (paginile 5 și 6 din manuscris), precum și sfîrșitul părții a doua (pagina 9).

- Inițialele „F.E.”, cu care Engels își semna articolele pentru ziarul german „Allgemeine Militär-Zeitung”, denotă că articolul „Kinglake despre bătălia de la Alma” urma să fie publicat de acest ziar. Manuscrisul a rămas, totuși, neterminat și nu a mai fost trimis redacției. — 617.
- 370 Este vorba de primele două volume ale cărții: A. W. Kinglake. „The Invasion of the Crimea; its Origin, and an Account of its Progress down to the Death of Lord Raglan”, Edinburg și Londra, 1863. Lucrarea a apărut în opt volume. — 617.
- 371 După cum reiese din prefața scrisă de Kinglake, în cartea sa este vorba de memoriile unor generali ruși care au participat la bătălia de la Alma. Aceste memorii, care apăruseră în presa rusă, au ajuns în posesiunea lui Kinglake prin intermediul unui ofițer rus necunoscut, care i le-a pus la dispoziție într-un manuscris în limba engleză. Memoriile folosite în lucrarea lui Kinglake sînt:
- O. Kwizinski. „Noi amănunte cu privire la bătălia de la Alma. Scrisoarea către redactorul ziarului «Russkii invalid»”. — „Russkii invalid” nr. 84 din 12 aprilie 1856;
- P. Gorceakov. „Observații la articolul: «Noi amănunte cu privire la bătălia de la Alma», apărut în nr. 84 din «Russkii invalid»”. — „Russkii invalid” nr. 101 din 8 mai 1856;
- V. Kiriakov. „Noi amănunte cu privire la bătălia de la Alma”. — „Russkii invalid” nr. 136 din 21 iunie 1856. — 617.
- 372 La 20 (8) septembrie 1854 a avut loc pe riul *Alma* prima mare bătălie din timpul războiului Crimeii din 1853—1856 dintre armata rusă și trupele aliate anglo-franceze. Bătălia a fost cîștigată de armata aliaților, superioară atît din punct de vedere numeric cît și din punctul de vedere al tehnicii militare. Cu toate greșelile săvîrșite de comandamentul rus, aliații au suferit pierderi considerabile în această bătălie din cauza contraatacurilor trupelor rusești. — 617.
- 373 Anicikov. „Der Feldzug in der Krim”. Erster Theil. Berlin, 1857. — 618.
- 374 Este vorba de cartea: R. Hodasevich [Chodasiewicz]. „A Voice from within the Walls of Sebastopol”, apărută la Londra în 1856. — 619.
- 375 A. F. Haxthausen. „Studien über die innern Zustände, das Volksleben und insbesondere die ländlichen Einrichtungen Russlands”. Dritter Theil, Berlin, 1852, S. 255—292. — 620.
- 376 „Atlas historique et topographique de la guerre d'Orient, en 1854, 1855 et 1856” [Paris], 1859. — 621.
- 377 Este vorba de rapoartele trimise de comandantul suprem al armatei franceze în Crimeea, mareșalul Saint-Arnaud, lui Napoleon al III-lea și ministerului de război la 21 și 22 septembrie 1854; rapoartele au fost publicate de ziarul „Moniteur universel” la 7 și 8 octombrie 1854.
- Bazancourt. „L'expédition de Crimée jusqu'à la prise de Sébastopol”. Prima ediție, în 2 volume, a apărut în 1856. — 623.

- 378 Manuscrisul articolului lui Engels „Armata engleză” ne-a parvenit, ca și manuscrisul articolului precedent, într-o formă incompletă — lipsește sfârșitul. Inițialele „F.E.” denotă că și acest articol urma să apară în „Allgemeine Militär-Zeitung”. — 635.
- 379 Este vorba de cartea lui M. Petrie și James. „Organization, Composition and Strength of the Army of Great Britain”, Londra, 1863. — 635.
- 380 Sistemul vânzării brevetelor de ofițeri a apărut în Anglia la sfârșitul secolului al XVII-lea, fiind apoi sancționat de rege. Acest sistem a ființat pînă în 1871, asigurînd aristocrației engleze o situație de monopol în armată. — 637.
- 381 Este vorba de războaiele începute în 1843 de colonialiștii englezi împotriva populației băștinașe din Noua Zeelandă, maorii. În timpul acestor războaie, maorii au provocat o serie de înfrîngeri trupelor colonialiștilor englezi. Abia în 1872, după ce au exterminat cea mai mare parte a populației băștinașe, englezii au reușit să-i împingă pe maori în regiunile cele mai puțin fertile ale insulelor, unde au pierit de foame. — 637.
- 382 *Tabăra de la Aldershot* — tabără militară permanentă situată la 75 km de Londra; a fost înființată în 1855, în timpul războiului Crimeii, în vederea instruirii trupelor engleze. — 637.
- 383 *Școala din Sandhurst* — școală înființată în 1802 la Sandhurst, la o distanță de 78 km de Londra, cu scopul de a pregăti ofițeri de infanterie și cavalerie. — 638.
- 384 *Legiunea străină* — instituită în Franța în 1831 pentru a fi folosită în războaiele coloniale și la înăbușirea mișcărilor revoluționare din metropolă. Legiunea străină era formată mai ales din elemente de clasate și din criminali de diferite naționalități care trăiau în Franța, însă ofițerii puteau fi recrutați numai dintre francezi. Legiunea străină a luat parte la acțiunile militare din Algeria și Crimeea. În 1871 a fost folosită de versaillezi împotriva Comunei din Paris. — 647.
- 385 Potrivit sistemului militar prusian din secolul al XIX-lea, trupele erau împărțite în cîteva categorii. Soldații care se făcuseră vinovați de abateri de la disciplină erau trecuți din categoria întâi în categoria a doua, unde puteau fi supuși pedepselor corporale. — 651.
- 386 *Petițiile lui Marx pentru reintegrarea în drepturile de cetățean prusian*, publicate în anexe, au fost scrise, la rugămintea sa, de către Lassalle și semnate de Marx în timpul șederii sale la Berlin în primăvara anului 1861. Cererea lui Marx a fost respinsă mai întâi de șeful poliției din Berlin și apoi, în noiembrie același an, de ministrul de interne al Prusiei. — 655.

387 „*Neue Rheinische Zeitung, Organ der Demokratie*” — a apărut zilnic la Colonia sub redacția lui Marx de la 1 iunie 1848 pînă la 19 mai 1849. Din redacție făceau parte Engels, W. Wolff, G. Weerth, F. Wolff, E. Dronke, F. Freiligrath și H. Bürgers.

Organ de presă combativ al aripii proletare a democrației, „*Neue Rheinische Zeitung*” a avut rolul de educator al maselor populare, ridicindu-le la lupta împotriva contrarevoluției. Articolele de fond, în care se delinea poziția ziarului în cele mai importante probleme ale revoluției germane și ale celei europene, erau scrise, de regulă, de Marx și Engels.

Poziția fermă și intransigentă a ziarului, internaționalismul lui combativ, demascarea în paginile lui a guvernului prusian și a autorităților din Colonia — toate acestea au atras după sine chiar din primele luni ale existenței lui „*Neue Rheinische Zeitung*” persecutarea ziarului de către presa feudal-monarhistă și liberal-burgheză, precum și persecuții din partea guvernului, care s-au intensificat îndeosebi după lovitura de stat contrarevoluționară care a avut loc în Prusia în noiembrie-decembrie 1848.

În pofida tuturor persecuțiilor și a piedicilor puse de poliție, „*Neue Rheinische Zeitung*” a apărut cu curaj interesele democrației revoluționare, interesele proletariatului. În mai 1849, în condițiile ofensivei generale a contrarevoluției, guvernul prusian, după ce i-a retras lui Marx cetățenia prusiană, a emis un ordin de expulzare a lui din Prusia. În urma expulzării lui Marx și a persecuțiilor împotriva celorlalți redactori ai lui „*Neue Rheinische Zeitung*”, ziarul și-a încetat apariția. Ultimul număr, al 301-lea, al lui „*Neue Rheinische Zeitung*”, tipărit cu cerneală roșie, a apărut la 19 mai 1849. Luîndu-și rămas bun de la muncitori, redactorii ziarului au declarat că „ultimul lor cuvînt va fi întotdeauna și pretutindeni: eliberarea clasei muncitoare!”. — 657.

388 „*Deutsch-Französische Jahrbücher*” — editate la Paris în limba germană sub redacția lui K. Marx și A. Ruge. A apărut numai un singur număr, dublu, în februarie 1844. În acest număr au fost publicate lucrările lui K. Marx: „Contribuții la problema evreiască” și „Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului. Introducere”, precum și lucrările lui Engels: „Schită a unei critici a economiei politice” și „Situația Angliei. «Past and Present» by Thomas Carlyle” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 1, Editura politică, 1960, ediția a II-a, pag. 382—412, 413—427, 544—571, 572—598). Aceste lucrări marchează trecerea definitivă a lui Marx și Engels de la democratismul revoluționar la materialism și comunism. Principala cauză care a dus la încetarea apariției acestei reviste au fost divergențele principiale dintre Marx și radicalul burghez Ruge. — 661.

389 Vezi articolul „Marx și supușenia prusiană” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 5, Editura politică, 1959, pag. 428—431). — 667.

390 Este vorba de *actul de constituire a Confederației germane* (Bundesakte), adoptat la 8 iunie 1815 de Congresul de la Viena; pe baza acestui act, un număr de state germane au fost unite în mod formal în așa-numita Confederație germană (vezi adnotarea 2¹). — 671.

Date din viața și activitatea lui Karl Marx și Friedrich Engels

(Ianuarie 1860—septembrie 1864)

1860

- Ianuarie-
începutul lunii
februarie* Marx continuă lucrul la cartea a doua a operei sale „Contribuții la critica economiei politice”, consacrată studierii problemelor capitalului. Cu acest prilej, el vizitează deseori British Museum, unde cercetează rapoartele inspectorilor de fabrici pe perioada 1855—1859, consultă operele economiștilor burghezi Smith, Quesnay, Turgot și alții și recitește lucrarea lui Engels „Situția clasei muncitoare din Anglia”.
- Ianuarie-
februarie* Engels se ocupă cu probleme de teorie și practică militară, studiază istoricul creării și dezvoltării diferitelor genuri de arme.
- 11—26 ianuarie* Marx și Engels continuă să urmărească cu atenție coacerea crizei revoluționare în S.U.A. și în Rusia. Într-o scrisoare adresată lui Engels, Marx menționează ca cele mai importante evenimente ale actualității lupta sclavilor negri din America pentru desființarea sclaviei și mișcarea pentru lichidarea iobăgiei din Rusia.
- 17 ianuarie* Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Situția din Franța”, în care demască ultimele manevre ale guvernului Ludovic Bonaparte în domeniul politicii economice; articolul apare în ziar la 7 februarie.
- 27, 28 ianuarie
și 11 februarie* În articolele „Politica Angliei”, „Noul tratat dintre Franța și Anglia” și „Bugetul englez”, scrise pentru „New York Daily Tribune”, Marx dezvăluie esența antipopulară a politicii interne și externe duse de guvernul englez. Articolele apar în „New York Daily Tribune” la 14 și 25 februarie.
- Aprox.
30 ianuarie* Engels scrie articolul „Savoia și Nisa”, în care demonstrează netemeinicia pretențiilor lui Napoleon al III-lea asupra acestor provincii italiene. Articolul apare ca articol de fond în ziarul „New York Daily Tribune” la 21 februarie.

- Sfârșitul
lunii ianuarie —
inceputul
lunii februarie* În legătură cu apariția broșurii calomnioasă a agentului bonapartist Karl Vogt „Procesul intentat de mine lui „Allgemeine Zeitung“, Marx începe să strângă material documentar pentru a scrie un pamflet împotriva lui Vogt. În acest scop, el parcurge toate scrisorile și ziarele din perioada 1848—1859 pe care le avea la dispoziție și se adresează unor reprezentanți ai emigrației revoluționare — Schapper, Wilhelm Wolff, Lelewel, Borkheim, Imandt și alții — cu rugămintea de a-i trimite materiale pentru demascarea lui Vogt.
Engels scrie articolul „Reforma militară din Germania“, în care ridiculizează pedanteria și muștrul de paradă din armatele statelor germane. Articolul apare ca articol de fond în „New York Daily Tribune“ la 20 februarie.
- Prima jumătate
a lunii februarie* Marx primește din partea prietenilor și tovarășilor săi numeroase scrisori prin care ei își exprimă revolta față de calomniile lui Vogt, precum și materiale pentru demascarea acestuia.
- 3 februarie* Engels parcurge toate documentele din 1850—1852 pe care le avea și care îi erau necesare în vederea demascării lui Vogt.
- 4—20 februarie* Engels lucrează la broșura „Savoia, Nisa și Rinul“, o continuare a lucrării sale „Padul și Rinul“; aici el fundamentează din nou poziția revoluționarilor proletari în problema unificării naționale a Italiei și Germaniei. Broșura a apărut fără semnătură, la începutul lunii aprilie, la Berlin.
- 6 februarie* În semn de considerație față de meritele sale în dezvoltarea principiilor comuniste, Marx a fost invitat în mod special să asiste la serbarea de aniversare a unui an de la întemeierea Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra. Adunarea adoptă în unanimitate o rezoluție care condamnă născocirile lui Vogt.
Într-o declarație destinată publicării în presa germană, Marx își exprimă intenția de a intenta un proces cotidianului berlinez „National-Zeitung“, care a inserat în două articole de fond extrase din broșura calomnioasă a lui Vogt, precum și o expunere sumară a conținutului ei. Declarația apare în „Kölnische Zeitung“, în ziarele berlineze „Volks-Zeitung“ și „Publicist“, în ziarul din Hamburg „Die Reform“ și în cel din Augsburg „Allgemeine Zeitung“.
- 13 februarie —
27 martie* Marx corespundează cu consilierul juridic Weber din Berlin în legătură cu procesul împotriva lui „National-Zeitung“ și îi trimite material de acuzare împotriva

- redactorului acestui ziar Zabel, precum și alte documente și materiale necesare în vederea procesului.
- 16 februarie —
25 martie* — Marx se află la Manchester, la Engels. Împreună cu Wilhelm Wolff discută planul acțiunilor ce urmau a fi întreprinse în presă împotriva lui Vogt. În același scop, Marx revede scrisori și documente referitoare la activitatea lui Vogt și a altor reprezentanți ai democrației mic-burghize, întreține o vastă corespondență pentru a-și procura materialul necesar.
- Martie-aprilie* Engels scrie amplul articol „Despre tunul ghintuit”, care apare în „New York Daily Tribune” la 7 și 21 aprilie și 5 mai.
- Inceputul
lunii martie* Engels i se adresează lui Lassalle cu rugămintea de a-l ajuta pe Peter Nothjung, recent eliberat din închisoare, să-și găsească de lucru. Peter Nothjung fusese condamnat în 1852, în procesul comuniștilor de la Colonia.
- 23 martie —
6 aprilie* — Engels se află la Barmen în legătură cu moartea tatălui său.
- 9 aprilie —
24 iulie* — Primind o scrisoare din partea fostului membru al Ligii comuniștilor Joseph Weydemeyer, în care era rugat să găsească corespondenți din Europa pentru ziarul „Die Stimme des Volks”, care urma să fie scos de Uniunea muncitorilor din Chicago, Marx îi roagă pe reprezentanții emigrației revoluționare din Anglia, Franța și Elveția, Liebknecht, Borkheim, Johann Philipp Becker, Lommuel, și Lassalle din Germania să trimită corespondențe la acest ziar; de asemenea, el corespundează cu Weydemeyer în legătură cu scoaterea ziarului.
- 10 aprilie* Marx scrie articolul „Starea de spirit de la Berlin”, în care relevă intensificarea frământărilor revoluționare în toate păturile sociale ale poporului german. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 28 aprilie.
- Jumătatea lunii
aprilie — 2 iunie* La rugămintea politicianului maghiar Szemere, Marx citește broșura acestuia „Ungaria între anii 1848 și 1860”, care trata problema căilor de restabilire a independenței Ungariei; în scrisoarea trimisă lui Szemere cu privire la broșură, Marx îl critică aspru pentru apologia făcută lui Bonaparte și Palmerston.
- 18 aprilie —
5 octombrie* — Acțiunea pornită în numele lui Marx împotriva redactorului ziarului „National-Zeitung” Zabel, acuzat de calomnie, a fost respinsă de Procuratura din Berlin în prima și a doua instanță, de Tribunalul orașului Berlin, cât și de Curtea de apel și Tribunalul suprem.

- Sfârșitul
lunii aprilie —
începutul
lunii mai** În legătură cu răscoala de la Palermo și avântul mișcării de eliberare națională din Italia, Marx scrie un articol în care evidențiază lupta dirza dusă de populația Siciliei de-a lungul întregii ei istorii împotriva jugului străin. Articolul apare la 17 mai, în „New York Daily Tribune”, ca articol de fond sub titlul „Sicilia și sicilienii”.
- Mai-noiembrie** Lucrînd la pamfletul împotriva lui Vogt, Marx studiază istoria politică și diplomatică a secolului al XIX-lea, face extrase din cărți, ziare și rapoarte parlamentare privind problemele politicii externe a lui Napoleon al III-lea.
- Începutul
lunii mai** Marx trimite ziarului „New York Daily Tribune” două corespondențe cu privire la situația politică din Prusia. Ambele corespondențe apar în ziar la 19 mai sub titlul „Pregătiri în vederea viitorului război al lui Napoleon pe Rin”.
- 10 mai** Engels îi comunică lui Marx condițiile în care va lucra pe viitor la firma „Ermen & Engels” după moartea tatălui său.
- Aprox. 12—25 mai** Înștiințat că mama sa este grav bolnavă, Engels pleacă la Barmen. La întoarcere, îndreptîndu-se spre Manchester, Engels rămîne pentru scurtă vreme la Marx, în Londra.
- Mijlocul lunii mai** Marx primește o scrisoare din partea scriitorului rus N. P. Sazonov, în care acesta își exprima profunda indignare provocată de calomniile lui Vogt. Relevînd marea importanță pe care o prezintă pentru gîndirea economică cartea lui Marx „Contribuții la critica economiei politice”, apărută în 1859, Sazonov îi comunica că unul dintre profesorii Universității din Moscova a prezentat conținutul acestei cărți în cadrul unei lecții speciale.
- 28 mai —
aprox. 7 iunie** Marx și Engels urmăresc desfășurarea mișcării de eliberare națională din Italia, comentînd în presă principalele ei etape. Articolul lui Marx cu privire la campania lui Garibaldi apare în „New York Daily Tribune” la 14 iunie, iar articolul lui Engels „Garibaldi în Sicilia” apare în același ziar ca articol de fond la 22 iunie.
- 2 iunie** Scriindu-i lui Lassalle în legătură cu caracterizarea poziției adoptate în politica externă de adepții politicianului englez D. Urquhart, Marx formulează cîteva dintre principiile tactice ale revoluționarilor proletari față de aliații vremelnici din tabăra burgheză.
- 13 iunie** Marx scrie articolul „Știri interesante din Prusia”, consacrat apropiatei conferințe a suveranilor germani,

la care urma să participe și Napoleon al III-lea. Articolul apare la 30 iunie în „New York Daily Tribune”.

- Aprox. 19 iunie* Marx îl vizitează pe publicistul german Borkheim și îi recomandă să scrie un răspuns la broșura bonapartistului About „Prusia în 1860”. În cursul lunilor următoare, Marx îi dă o serie de indicații lui Borkheim referitor la conținutul lucrării, pe care o citește în corectură.
- Aprox. 25 iunie* Engels scrie articolul „Trupele britanice de voluntari”, în care caracterizează compoziția de clasă a armatei de voluntari. Articolul apare ca articol de fond în „New York Daily Tribune” la 11 iulie.
- Sfârșitul lunii iunie, 10 și 14 iulie* Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Comerțul britanic” și alte două articole intitulate „Situția industriei de fabrică britanice”, în care arată, pe baza analizei unor rapoarte ale inspectorilor de fabrici referitoare la prima jumătate a anului 1860, intensificarea exploatarei clasei muncitoare din Anglia. Primul articol apare în acest ziar ca articol de fond la 16 iulie, iar celelalte două apar la 6 și 24 august.
- 23 iulie* Marx scrie un articol cu privire la ruptura dintre Garibaldi și Cavour. Articolul apare la 8 august în „New York Daily Tribune” sub titlul „Știri interesante din Sicilia. — Cearta dintre Garibaldi și La Farina. — O scrisoare a lui Garibaldi”.
- Aprox. 24 iulie și sfârșitul lunii iulie* În legătură cu planurile agresive ale Franței bonapartiste, Engels scrie articolele „Apărarea Angliei” și „Ar putea oare francezii să invadeze Londra?”, în care analizează planurile oficiale de apărare a Angliei. Articolele apar la 10 și 11 august în „New York Daily Tribune” ca articole de fond.
- 28 iulie — 3 august* Marx trimite redacției lui „New York Daily Tribune” un articol cu privire la tulburările din Siria, precum și articolul „Alianța franco-rusă”, în care subliniază faptul că ascuțirea contradicțiilor interne silește cercurile guvernante din Franța și Rusia să caute în război o ieșire. Articolele apar la 11 și 16 august.
- 7 august* Marx scrie articolul „Taxele vamale la hirtie. — Scrisoarea împăratului”, în care analizează procedura anti-democratică de adoptare a legilor în parlamentul englez. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 22 august.
- 8 august* Engels scrie articolul „Manevrele forțelor lui Garibaldi”, în care dă o înaltă apreciere calităților militare ale trupelor revoluționare conduse de Garibaldi

și dezvăluie caracterul antipopular al armatei regale napoleoniene. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 23 august.

11 august

Engels asistă la trecerea în revistă a pușcașilor voluntari la Newton și primește din partea redacției revistei militare engleze „The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire” propunerea de a scrie un articol pe marginea acestui eveniment.

14 august —
8 septembrie

Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” patru articole pe teme economice. Articolele: „Noul împrumut sard. — Apropiatul împrumut francez și indian”, „Recolta din Europa”, „Prețurile la cereale. — Situația financiară din Europa și pregătirile de război. — Problema orientală” și „Comerțul britanic” apar în acest ziar la 28 august, 6, 10 și 29 septembrie.

16 august

Engels scrie articolul „Omul bolnav din Austria”, în care relevă caracterul reacționar al politicii interne și externe duse de împăratul Austriei, precum și creșterea forțelor revoluționare în Imperiul austriac. Articolul apare ca articol de fond în „New York Daily Tribune” la 1 septembrie.

Aprox. 24 august

Engels scrie articolul „O trecere în revistă a unităților de pușcași voluntari englezi” și-l trimite redacției ziarului „Allgemeine Militär-Zeitung” din Darmstadt, care îl publică la 8 septembrie. Engels trimite traducerea engleză a articolului ziarului „Volunteer Journal”, care îl publică la 14 septembrie, cu unele note introductive făcute de redacție, sub titlul „Cronica unui ziar german cu privire la trecerea în revistă de la Newton”.

Începutul
lunii septembrie

Engels scrie două articole cu privire la succesele trupelor revoluționare în Italia de sud: „Înaintarea lui Garibaldi” și „Garibaldi în Calabria”, care apar ca articole de fond în „New York Daily Tribune” la 21 și 24 septembrie.

Mijlocul
lunii septembrie—
mijlocul
lunii octombrie

Engels scrie articolul „Infanteria ușoară franceză”, care apare la 21 septembrie, 5 și 20 octombrie în „Volunteer Journal”.

17 și 27
septembrie

Marx scrie două articole în care analizează politica externă a Franței și Rusiei, insistând, totodată, și asupra premiselor unificării revoluționare a Italiei și Germaniei. Articolele „Rusia se folosește de Austria. — Congresul de la Varșovia” și „Situația din Prusia. — Prusia, Franța și Italia” au apărut în „New York Daily Tribune” la 10 și 15 octombrie.

- Prima jumătate a lunii octombrie-sfârșitul lunii noiembrie* Engels scrie pentru „Volunteer Journal” două articole: „Artileria de voluntari” și „Voluntarii geniști”, consacrate problemelor de organizare a trupelor de artilerie și de geniu ale voluntarilor. Articolele apar în ziar la 13 octombrie, 24 noiembrie și 1 decembrie.
- Aprox. 15 octombrie* Engels primește din partea redacției lui „Allgemeine Militär-Zeitung” propunerea de a fi colaborator permanent al ziarului.
- 23 octombrie* Cu ocazia reorganizării armatei prusiene, Marx scrie articolul „Pregătiri de război în Prusia”, care apare în „New York Daily Tribune” la 8 noiembrie.
- Sfârșitul lunii octombrie 1860 — prima jumătate a lunii ianuarie 1861* Engels scrie articolul „Istoricul puștii ghintuite”, în care urmărește de pe pozițiile materialismului istoric dezvoltarea acestui tip de bază al armei de foc portative. „Volunteer Journal” publică această lucrare în opt articole care apar în intervalul dintre 3 noiembrie 1860 și 19 ianuarie 1861. O parte dintre ele sînt publicate și în revista militară engleză „Army and Navy Gazette” la 27 ianuarie 1861.
- 8 noiembrie* Marx termină lucrul la pamfletul „Domnul Vogt”.
- 10 noiembrie* Marx scrie un articol despre situația financiară a Angliei. Articolul apare în „New York Daily Tribune” la 24 noiembrie sub titlul „Încordare pe piața financiară”.
- 17 noiembrie* Marx scrie prefața la pamfletul „Domnul Vogt”.
- 19 noiembrie—decembrie* Jenny Marx se îmbolnăvește de vărsat negru. În tot timpul bolii ei, copiii locuiesc la Wilhelm Liebknecht, iar Marx își îngrijește soția grav bolnavă.
- Aprox. 22 noiembrie* Engels termină articolul „Flota” pentru „New American Cyclopaedia”. Articolul apare în 1861 în volumul al XII-lea al enciclopediei.
- 24 noiembrie* După ce toate instanțele judecătorești din Prusia au respins procesul intentat de Marx ziarului „National-Zeitung”, Marx trimite o declarație redacțiilor citorva ziare germane. „Allgemeine Zeitung” din Augsburg publică această declarație la 1 decembrie.
- Sfârșitul lunii noiembrie — 19 decembrie* Marx se ocupă cu studiul științelor naturii și citește cartea lui Darwin „Evoluția speciilor”, pe care, într-o scrisoare către Engels, o caracterizează ca „temelie științifică-naturalistă” a concepției sale despre lume.
- 1 decembrie* Apare pamfletul „Domnul Vogt”, în care Marx apără partidul proletar împotriva atacurilor calomniatoare ale burgheziei. El demonstrează fără putință de tăgadă.

pe bază de documente, că Vogt este un agent plătit al lui Bonaparte.

20 decembrie Hoddl îl înștiințează pe Engels că redacția lui „Volunteer Journal” intenționează să-i publice articolele apărute în revistă într-o culegere separată intitulată „Articole pentru voluntari”.

24 decembrie 1860 Engels scrie două articole consacrate creșterii crizei revoluționare în Austria și în Germania. Articolul și sfârșitul lunii „Austria — Dezvoltarea revoluției” apare în „New York Daily Tribune” la 12 ianuarie, iar „Mișcarea din Germania” — la 12 februarie 1861 ca articol de fond.

1861

18—22 ianuarie După decretarea amnistiei regale în Prusia, Marx îl roagă pe Engels să critice într-un articol această amnistie, care, de fapt, nu se extindea și asupra emigranților germani care participaseră la revoluția din 1848—1849. Marx trimite articolul lui Engels redacțiilor ziarelor „The Times” și „The Standard”, care însă refuză să-l publice.

28 ianuarie Marx este înștiințat de unul din redactorii ziarului „New York Daily Tribune”, Ch. Dana, că ziarul va suspenda pe timp de 6 săptămâni publicarea corespondențelor sale și că editorii lui refuză să-i plătească câteva din articolele care n-au fost publicate. Ca urmare a acestui fapt, familia lui Marx îndură mari lipsuri materiale.

Sfârșitul lunii ianuarie Engels prelucrează pentru „Volunteer Journal” articolul „Forțele armate franceze”, scris pentru „New York Daily Tribune”, care însă nu l-a publicat. La 2 februarie, articolul apare în „Volunteer Journal”.

Începutul lunii februarie Engels citește cartea mareșalului Bugeaud „Schیțe a unor probleme de ducere a războiului” și face extrase din capitolul consacrat factorilor fizici și morali în lupta de infanterie. Un extras din cartea lui Bugeaud apare în traducere engleză și e însoțit de notele introductive ale lui Engels, la 9 și 16 februarie și 2 martie, în revista „Volunteer Journal” sub titlul „Mareșalul Bugeaud despre factorul moral în luptă”.

A doua jumătate a lunii februarie—sfârșitul lunii mai Marx studiază istoria antică, citește în limba greacă capitolul despre războaiele civile din volumul lui Appian „Istoria Romei” și recitește „Istoria războiului peloponesiac” a lui Tucicide.

28 februarie — aprox. 16 martie Marx face o călătorie la Zaltbommel în Olanda la unchiul său Lion Philips.

- Aprox. 16 martie* Apare în ediție separată culegerea „Articole pentru voluntari”, care cuprinde cinci articole militare ale lui Engels apărute în „Volunteer Journal” în 1860 și la începutul anului 1861.
- 17 martie —
12 aprilie* Marx se află la Berlin. El duce tratative cu Lassalle în legătură cu editarea în comun a unui ziar în Germania și face demersuri pentru a-și recăpăta cetățenia prusiană pe baza decretului de amnistie. Primind din partea președintelui poliției regale, von Zedlitz, un răspuns negativ la cererea sa, Marx adresează o nouă cerere poliției locale pentru recăpătarea cetățeniei prusiene și îl autorizează pe Lassalle să întreprindă cele necesare în vederea acestui scop. Marx asistă în loja publiciștilor la o ședință ținută de Camera inferioară a Landtagului prusian.
- Aprox. 16—
19 aprilie* După o scurtă ședere la Elberfeld și Barmen, Marx ajunge la Colonia, unde se întâlnește cu avocatul Karl Schneider II, care susținuse apărarea în procesul comuniștilor de la Colonia din 1852, precum și cu fostul acuzat din același proces Johann Jakob Klein; de asemenea, Marx o vizitează pe văduva lui Roland Daniels, unul dintre conducătorii comunității din Colonia a Ligii comuniștilor.
- 19—29 aprilie* Marx merge pentru două zile la mama sa la Trier, după care se întoarce la Londra, trecând prin Aachen, Zaltbommel, Rotterdam și Amsterdam.
- Începutul
lunii mai —
Începutul
lunii iunie* Marx discută cu Simon-François Bernard, emigrant francez și participant la revoluția din 1848—1849, și cu liderul cartist Ernest Jones despre organizarea la Londra a unui miting de protest împotriva arestării lui Blanqui la Paris și a tratamentului inuman la care a fost supus în închisoare. În același timp, Marx ia unele măsuri pentru a răspindi prin presă știri cu privire la condițiile grele de arest ale lui Blanqui.
- 7—10 mai* Marx și Engels fac un schimb de păreri, în scrisorile pe care și le trimit unul altuia, în legătură cu editarea unui ziar în Germania. Ei hotărăsc să respingă propunerea lui Lassalle de a edita în comun ziarul, deoarece nu puteau accepta condițiile puse de Lassalle (acesta pretindea rolul conducător în redacție).
- Aprox. 20—23 mai* Engels vizitează pe Marx la Londra. Acesta îl informează în amănunțime despre rezultatul călătoriei sale în Germania.
- 10 iunie* Marx primește din partea lui Max Friedlander, redactorul ziarului burghezo-liberal din Viena „Die Presse”, o nouă propunere de colaborare. El îl roagă pe Marx să trimită pentru început două articole cu privire la

războiul civil din S.U.A. și la situația din Anglia. Ținând seama de marea popularitate de care se bucura ziarul printre cititorii germani, precum și de poziția sa antibonapartistă în problemele de politică externă, Marx acceptă propunerea, dar nu trimite imediat articolele, dată fiind atitudinea binevoitoare a ziarului față de guvernul pseudoconstituțional Schmerling din Austria.

- Mijlocul lunii iunie 1861 — noiembrie 1862* — În legătură cu începerea acțiunilor militare în Statele Unite, Marx și Engels dau o mare atenție cercetării cauzelor care au dus la izbucnirea războiului civil în S.U.A. Urmărind cu atenție presa americană, precum și alte izvoare, Marx ajunge la concluzia că principala cauză a războiului civil din S.U.A. o constituie problema sclaviei. Acordînd o mare importanță luptei poporului american împotriva sclaviei negrilor, Marx și Engels au subliniat în articolele și în scrisorile lor caracterul progresist al războiului dus de statele din Nord.
- Aprox. 18 iunie* Marx este informat din Berlin că cererea sa de reintegrare în drepturile de cetățean prusian a fost respinsă de președintele poliției.
- 19 iunie* Marx îi comunică lui Engels că a primit o scrisoare de la publicistul francez L. Watteau (Denonville), prietenul apropiat al lui Blanqui, și își exprimă mulțumirea pentru faptul că au stabilit din nou legătura directă cu partidul revoluționar din Franța.
- August 1861 — iulie 1863* — Marx continuă lucrul la marea operă de economie, în care intenționa să cerceteze întregul ansamblu de probleme ale modului de producție capitalist și, totodată, să supună criticii economia politică burgheză. Cercetările și extrasele făcute de Marx însumează un manuscris voluminos format din 23 de caiete, care poartă titlul comun „Contribuții la critica economiei politice”.
- August-decembrie* Lucrînd la opera sa de economie, Marx analizează amănunțit problema transformării banilor în capital și a producerii plusvalorii absolute și începe să studieze problema plusvalorii relative.
- Sîrșitul lunii august — prima jumătate a lunii septembrie* Marx se află la Engels, la Manchester; de aici, el cere într-o scrisoare redacției ziarului „Die Presse” să-și definească poziția politică față de criza de guvern din Austria. În acest timp, el asistă și la una din ședințele secției de științe economice și de statistică care s-a ținut concomitent cu adunarea anuală a „Asociației pentru sprijinirea dezvoltării științei”, convocată între 4 și 11 septembrie.

- 18 și 21 septembrie Marx reia colaborarea la „New York Daily Tribune”, întreruptă în ianuarie 1861, și scrie pentru acesta articolele „Problema americană în Anglia” și „Comerțul britanic cu bumbac”, pe care ziarul le publică la 11 și 14 octombrie.
- 3 — sfârșitul lunii octombrie Engels își petrece concediul la rudele sale din Germania.
- 5 și 12 octombrie Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” două articole în care demască falsele născociri ale presei palmerstoniene cu privire la evenimentele din America. Articolele „Ziarul londonez «Times» și lordul Palmerston” și „Ziarul londonez «Times» și prinții de Orléans în America” apar în ziar la 21 octombrie și 7 noiembrie.
- 20 octombrie și sfârșitul lunii octombrie Marx începe să colaboreze la ziarul vienez „Die Presse”. El trimite redacției două articole — „Războiul civil din America de Nord” și „Războiul civil din Statele Unite” —, în care dezvăluie de pe pozițiile materialismului istoric premisele, caracterul și forțele motrice ale războiului civil din S.U.A. Articolele apar în ziarul „Die Presse” la 25 octombrie și 7 noiembrie.
- 29 octombrie Friedländer îi comunică lui Marx că, începând de la 1 noiembrie, a fost confirmat ca corespondent permanent al ziarului „Die Presse” la Londra.
- Noiembrie — începutul lunii decembrie Engels continuă să colaboreze la „Volunteer Journal”, care, la 22 noiembrie și 6 decembrie, îi publică articolele „Ofițerii voluntari” și „Învățămintele războiului din America”.
- Aprox. 1—18 noiembrie Marx scrie cinci articole cu privire la fenomenele de criză din economia Angliei și la criza financiară din Franța. Articolele „Criza din Anglia”, „Cronică economică”, „Monsieur Fould” și „Situația financiară a Franței” apar în „Die Presse” la 6, 9, 19 și 23 noiembrie. Articolul „Comerțul britanic” apare la 23 noiembrie în „New York Daily Tribune”.
- 7 și 8 noiembrie Marx scrie două articole despre intervenția Angliei, Franței și Spaniei în Mexic, în care dezvăluie caracterul ei colonialist, arătând că adevăratul organizator al intervenției este guvernul Palmerston. Articolele au apărut la 12 noiembrie în „Die Presse” și la 23 noiembrie în „New York Daily Tribune” sub titlul „Intervenția din Mexic”.
- 10 noiembrie Marx îi trimite lui L. Watteau banii strinși de la muncitorii emigranți germani pentru editarea unei broșuri consacrate procesului lui Blanqui. Într-o scrisoare adresată lui Watteau, Marx îl caracterizează pe

- Blanqui ca pe un eminent militant al „partidului proletar francez”.
- Aprox.
19 noiembrie* În legătură cu destituirea generalului aboliționist Frémont din funcția de comandant suprem al armatei din Missouri, Marx scrie pentru „Die Presse” un articol cu privire la situația politică internă din Statele Unite. Articolul apare în acest ziar la 26 noiembrie sub titlul „Destituirea lui Frémont”.
- Aprox.
26 noiembrie* Marx este încunostiințat de Lassalle că cererea sa de reintegrare în drepturile de cetățean prusian a fost definitiv respinsă de ministrul de interne al Prusiei.
- 28 noiembrie —
31 decembrie* În legătură cu reținerea vasului de poștă englez „Trent” de către un vas de război american, Marx scrie o serie de articole consacrate conflictului anglo-american. În aceste articole, el demască poziția oligarhiei guvernante engleze, care simpatiza cu proprietarii de sclavi, și, în același timp, își exprimă convingerea că un război între Anglia și S.U.A. nu va avea loc. Articolele „Cazul «Trent»”, „Conflictul anglo-american”, „Principalii actori ai dramei «Trent»”, „Disputa în jurul afacerii «Trent»”, „Guvernul de la Washington și puterile occidentale”, „Scamatoriile presei franceze. — Consecințe economice ale războiului” apar în „Die Presse” la 2, 3, 8, 11 și 25 decembrie 1861 și la 4 ianuarie 1862. Articolul „Ultimele știri cu privire la cazul «Trent» și repercusiunile lor la Londra” a apărut în „New York Daily Tribune” la 19 decembrie.
- 7 decembrie
1861—31 ianuarie
1862* În urma înăsprii relațiilor anglo-americane după incidentul „Trent”, Marx scrie o serie de articole în care relevă creșterea stării de spirit antirăzboinică în Anglia. Articolele „Accentuarea simpatiilor în Anglia” și „Opinia publică din Anglia” apar în „New York Daily Tribune” la 25 decembrie 1861 și 1 februarie 1862. Articolele „Părerea ziarelor și părerea poporului”, „Un miting filoamerican” și „Starea de spirit antiintervenționistă” au apărut în „Die Presse” la 31 decembrie 1861 și 5 ianuarie și 4 februarie 1862.
- 10 decembrie* J. W. Weber, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, îl roagă pe Marx să facă o apreciere critică asupra concepțiilor economis-tului vulgar german Wirth și asupra poziției ziarului „Der Arbeitgeber”, editat de acesta, pentru a putea începe în presa germană o campanie împotriva lui.
- 10 și 13
decembrie* Marx scrie pentru „Die Presse” articolele „Crisa în legătură cu problema sclaviei” și „Știri din America”, în care relevă intensificarea manifestărilor în favoarea desființării sclaviei în Nord. Ziarul publică aceste articole la 14 și 17 decembrie.

1862

- Ianuarie-
februarie* Marx începe să lucreze la „Teorii asupra plusvalorii”, în care urmărește în mod critic istoricul economiei politice începând de la mijlocul secolului al XVII-lea. În acest timp, el studiază problemele reproducției capitaliste, face o analiză critică a așa-numitei „dogme a lui Smith” și formulează principiile fundamentale ale propriei sale teorii a reproducției, elaborată ulterior în amănunțime în volumul al II-lea al „Capitalului”.
- 14 și 17
ianuarie* Marx scrie pentru „Die Presse” articolele „Cu privire la istoricul tăinuirii depeșei lui Seward” și „Lovitura de stat a lordului John Russell”, în care demască planurile intervenționiste ale guvernului Palmerston cu privire la Statele Unite. Articolele apar în acest ziar la 18 și 21 ianuarie 1862.
- Mijlocul
lunii ianuarie
și începutul
lunii februarie* Marx scrie pentru ziarul „Die Presse” articolele „Date statistice asupra căilor ferate” și „Despre criza de bumbac”, în care analizează rapoartele statistice oficiale ale guvernului englez și ale Camerei de comerț din Manchester. Articolele apar în ziar la 23 ianuarie și 8 februarie.
- 28 ianuarie* Marx scrie articolul „Un miting al muncitorilor din Londra”, în care dă o înaltă apreciere atitudinii internaționaliste adoptate de clasa muncitoare din Anglia față de pericolul unei intervenții împotriva Statelor Unite. „Die Presse” tipărește articolul la 2 februarie.
- Februarie—
iunie* Marx poartă o intensă corespondență cu emigrantul socialist german Wilhelm Eichhoff, care începuse în coloanele săptămânalului londonez „Hermann” o polemică împotriva democratului mic-burghez Kinkel. Trimițând materiale lui Eichhoff, precum și lui Wilhelm Weber, membru al Asociației sportive din Neustadt, care se afla în Germania, Marx contribuie la demascarea democraților mic-burghezi germani, care au aderat la Uniunea națională burghezo-liberală din Prusia.
- 7 februarie* Marx scrie articolul „Dezbaterile parlamentare cu privire la adresa de răspuns la mesajul tronului”, în care dezvăluie caracterul reacționar al politicii externe duse de oligarhia guvernantă din Anglia. „Die Presse” publică articolul la 12 februarie.
- 15 februarie* Marx scrie pentru „New York Daily Tribune” articolul „Harababura din Mexic”, în care arată ascuțirea contradicțiilor dintre participanții la intervenția din Mexic ca urmare a planurilor lui Bonaparte de a întemeia în Mexic un imperiu în fruntea căruia să-l instaleze pe protejatul său arhiducele Austriei Maximilian. Ziarul publică acest articol la 10 martie. Acesta este ultimul

articol al lui Marx publicat de „New York Daily Tribune”.

*Aprox.
26 februarie*

Marx scrie articolul „Situația din America”, în care critică aspru conducerea armatei din Nord în persoana comandantului suprem al armatei, McClellan, și analizează măsurile luate de Lincoln în vederea întăririi armatei din Nord. Articolul apare în „Die Presse” la 3 martie.

Marx primește o scrisoare din Elveția din partea lui J. Ph. Becker, veteran al mișcării revoluționare germane, care îl roagă să-i dea o mină de ajutor la editarea lucrării sale „Cum și când?”, consacrată problemei unificării Germaniei. Marx face demersuri pentru a-l ajuta pe Becker.

*Sfârșitul
lunii februarie*

Marx scrie pentru „Die Presse” un articol cu privire la politica expansionistă a Rusiei țariste în Extremul Orient. Articolul n-a fost publicat.

Martie

Engels scrie un articol în legătură cu desfășurarea acțiunilor militare în Statele Unite, care este publicat de „Volunteer Journal” la 14 martie sub titlul „Războiul din America”. Marx traduce articolul în limba germană și îl trimite cu unele completări redacției ziarului „Die Presse”, care îl publică la 26 și 27 martie sub titlul „Războiul civil din America”. În acest articol, Marx și Engels prezintă propriul lor plan militar strategic, menit să asigure victoria Nordului în război.

*30 martie —
aprox.
25 aprilie*

Marx îl vizitează pe Engels la Manchester. Împreună cu Eichhoff, care venise pentru câteva zile de la Liverpool, discută problema unei acțiuni împotriva democratului mic-burghez Kinkel.

*Aprox.
13 aprilie*

Marx primește din partea lui Ch. Dana o scrisoare în care acesta îi propune să nu mai trimită corespondențe pentru „New York Daily Tribune”, deoarece în ultimele două luni ziarul nu a publicat decât două din articolele sale. Dana îi comunică, de asemenea, intenția sa de a se retrage din redacție.

*Aprox.
28 aprilie*

Marx refuză propunerea lui Friedländer de a scrie pentru „Die Presse” corespondențe speciale cu privire la expoziția industrială care urma să se deschidă la 1 mai la Londra din cauza cheltuielilor mari implicate de vizitarea ei. El acceptă însă propunerea de a trimite ziarului câte un articol pe săptămână.

28 aprilie

Marx scrie pentru „Die Presse” un articol despre aventura lui Napoleon al III-lea în Mexic. Articolul apare la 2 mai sub titlul „O nouă escrocherie internațională Mirès”.

Marx îl roagă într-o scrisoare pe Engels să trimită pentru ziarul „Die Presse” un articol despre bătălia de la Corint, iar pe viitor să scrie cu regularitate cronica

principalelor evenimente ale războiului civil din S.U.A.

Marx îi propune lui Lassalle, într-o scrisoare, să scrie pentru revista „Unsere Zeit”, editată în Germania de Brockhaus, o recenzie asupra primei cărți din lucrarea sa „Contribuții la critica economiei politice”.

5 mai

Studiind organizarea armatei indigene din India, Engels îl roagă pe Marx să-i trimită raportul parlamentar și materialele ministerului de război al Angliei cu privire la această problemă.

Continuând să urmărească cu atenție acțiunile militare din America de Nord, într-o scrisoare adresată lui Marx, Engels descrie în amănunțime bătălia de la Corint și luptele din Virginia.

16, 18 mai
și 14 iunie

În legătură cu cucerirea de către armatele Nordului a orașului New Orleans — important centru politic și militar al Confederației sclavagiste —, Marx scrie pentru ziarul „Die Presse” articolele „Presa engleză și căderea orașului New Orleans”, „O convenție împotriva comerțului cu sclavi” și „Umanitatea engleză și America”. În aceste articole, el analizează perspectivele războiului civil din S.U.A. și ale rezolvării definitive a problemei sclaviei. Articolele apar în ziar la 20 și 22 mai și 20 iunie.

23—25 mai

Într-o scrisoare adresată lui Marx, Engels descrie amănunțit situația de pe principalele teatre de război din America. Folosind materialul primit de la Engels, Marx scrie pentru „Die Presse” articolul „Situația de pe teatrul de război din America”, care apare în ziar la 30 mai.

Iunie

Marx recitește cartea lui Rodbertus „A treia scrisoare către Kirchmann, combaterea teoriei rentei funciare a lui Ricardo și formarea unei noi teorii a rentei”. Într-o scrisoare adresată lui Lassalle, Marx critică teoria rentei a lui Rodbertus și cea a lui Ricardo.

Iunie—iulie

Familia lui Marx suferă mari lipsuri materiale în urma încetării colaborării sale la „New York Daily Tribune”. Jenny Marx încearcă zadarnic să vîndă o parte din biblioteca soțului ei. Cu ajutorul lui Engels, Marx achită o parte din datorii.

Iunie—august

Lucrînd la „Teorii asupra plusvalorii”, Marx dezvoltă teoria sa asupra profitului mijlociu și a prețului de producție, precum și teoria rentei funciare capitaliste, atît a celei diferențiale cît și a celei absolute. Marx îl informează în amănunțime pe Engels asupra rezultatelor cercetărilor sale în scrisorile din 2 și 9 august.

Aprox. 6 iunie

Marx primește din Boston, de la emigrantul german Steffen, știrea că democratul mic-burghez Heinzen îi atacă în coloanele revistei „Der Pionier” pe revoluționarii proletari. Totodată, Steffen îl roagă pe Marx să-i

- trimită material cu privire la activitatea politica din trecut a lui Heinzen în vederea unei acțiuni în presă împotriva lui.
- Mijlocul lunii iunie* În legătură cu critica pe care o face în lucrarea sa de economie concepțiilor reacționare ale lui Malthus, Marx recitește cartea lui Darwin „Originea speciilor” și subliniază că teoria lui Darwin constituie o dezmințire a malthusianismului.
- Sfârșitul lunii iunie* Engels scrie articolul „Războiul civil din America și cuirasatele și navele cu pinten”, pe care ziarul „Die Presse” îl publică la 3 iulie.
- Aprox. 5 iulie* Marx este vizitat de Schweigert, fost căpitan în armata austriacă, care a luptat în Italia în detașamentul lui Garibaldi. Marx ia cunoștință din relatările lui Schweigert de planurile „de eliberare” a Germanicii proiectate de ofițerul german Rüstow și împărtășite de Lassalle și critică aspru caracterul lor aventurier.
- 9 iulie — 4 august* Marx este deseori vizitat de Lassalle, care venise la Londra cu ocazia expoziției industriale internaționale. În discuțiile purtate cu Marx, Lassalle i-a făcut cunoscută intenția de a începe agitația în rândul muncitorilor din Germania pentru introducerea dreptului de vot universal și organizarea cu ajutorul statului prusian iunche-ro-burghez a unor asociații de producție al căror scop ar fi, pretindea Lassalle, rezolvarea problemei sociale. Marx condamnă hotărît esența reformistă a programului și tacticii lui Lassalle, subliniind că, din punct de vedere politic, ei nu au nimic comun, afară de câteva scopuri finale îndepărtate.
- 16 iulie* Marx scrie pentru ziarul „Die Presse” un articol despre politica externă reacționară a guvernului englez. Articolul apare la 20 iulie sub titlul „Manevra de înăbușire a dezbaterilor în legătură cu Mexicul și alianța cu Franța”.
- 30 iulie — 10 septembrie* Marx și Engels urmăresc cu atenție evenimentele din America și întrețin prin corespondență un schimb de păreri cu privire la perspectivele războiului civil din S.U.A. Deși Engels, avînd în vedere unele insuccese militare destul de serioase suferite de armata Nordului, a manifestat îndoieli în ce privește perspectivele războiului, Marx a ținut seama de întregul ansamblu al factorilor politici și militari și și-a exprimat încrederea deplină în victoria definitivă a Nordului. Marx își expune punctul său de vedere în articolul „Observații la critica situației din America”, care apare la 9 august în ziarul „Die Presse”.
- 2 august* Engels asistă la o trecere în revistă a voluntarilor englezi de la Heaton Park din Manchester. În articolul „Trecerea în revistă a voluntarilor din Anglia”,

apărut în „Allgemeine Militär-Zeitung” la 1 și 8 noiembrie, Engels face aprecieri asupra nivelului de pregătire a voluntarilor englezi.

- După 9 august* Marx se adresează redacției ziarului aboliționist „The Evening Post”, care apărea la New York, cu propunerea de a colabora în paginile lui.
- 22 august* Marx scrie pentru ziarul „Die Presse” articolul „Manifestări aboliționiste în America”, în care relevă creșterea și unirea forțelor care se pronunțau pentru desființarea imediată a sclaviei. Articolul apare în ziar la 30 august.
- 27 august* În calitate sa de corespondent al ziarului „Die Presse”, Marx primește un permis permanent pentru vizitarea expoziției industriale internaționale de la Londra.
- 28 august —
aprox.
7 septembrie* Marx pleacă la Zaltbommel la unchiul său Lion Philips și la Trier la mama sa pentru a-și aranja unele chestiuni bănești. La întoarcere se întâlnește la Colonia cu Kapp, participant la revoluția din 1848—1849, care venea din S.U.A. Kapp îl informează pe Marx că emigranții revoluționari germani luptă în războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Nord.
- Septembrie* Analizând în mod critic teoria acumulării a lui Ricardo, Marx a dezvoltat în „Teorii asupra plusvalorii” teoria sa asupra acumulării capitaliste și a crizelor economice.
Dată fiind situația materială extrem de grea a familiei sale, Marx încearcă să obțină, prin intermediul vărului său August Philips, un post într-unul din oficiile de cale ferată din Anglia, însă fără succes.
- 11 septembrie* Eichhoff i se adresează lui Engels cu rugămintea de a ajuta la difuzarea în rindurile emigranților germani a broșurii lui Wilhelm Weber „Excluderea mea din Asociația sportivă din Neustadt”, broșură care în Germania fusese interzisă și care critica atitudinea democraților mic-burghezi în problema unificării Germaniei.
- 11—30 septembrie* Marx scrie pentru ziarul „Die Presse” trei articole despre situația grea în care se află muncitorii englezi ca urmare a crizei de bumbac și despre mitingurile populare organizate în Anglia în apărarea lui Garibaldi. Articolele „Miting în apărarea lui Garibaldi”, „Starea de mizerie a muncitorilor din Anglia”, „Mitinguri în apărarea lui Garibaldi”, „Starea de mizerie a muncitorilor din industria bumbacului” au apărut în ziarul „Die Presse” la 17 și 27 septembrie și 4 octombrie.

- 12—29 septembrie Engels pleacă la odihnă în Germania, trecind prin Belgia și Luxemburg. El face o călătorie de-a lungul Moselei și Rinului, trece prin Turingia și se oprește apoi la rudele sale din Barmen și Engelskirchen.
- Prima jumătate a lunii
octombrie 1862 — septembrie 1864 Marx și Engels întrețin o corespondență regulată cu W. Liebknecht, care se întorsese din emigrație în Germania și care îi informează despre starea mișcării muncitorești din Germania. Marx orientează activitatea practică a lui Liebknecht în sensul propagării în rândul muncitorilor germani a ideilor comunismului științific.
- 7 octombrie Marx scrie articolul „Cu privire la evenimentele din America de Nord”, în care salută proclamația președintelui S.U.A., Lincoln, cu privire la eliberarea sclavilor negri. Articolul apare la 12 octombrie în ziarul „Die Presse”.
- A doua jumătate a lunii octombrie Victor Schily, participant la revoluția din 1848—1849 din Germania, vine de la Paris și îl vizitează pe Marx.
- Sfârșitul lunii octombrie Marx scrie, pe baza unor date statistice oficiale, articolul „Despre panificație”, în care descrie chinuitoarele condiții de muncă ale muncitorilor din întreprinderile de panificație din Anglia. Articolul apare în „Die Presse” la 30 octombrie.
- 4—29 noiembrie Marx scrie pentru ziarul „Die Presse” cinci articole în care face bilanțul primei perioade a războiului civil din S.U.A. Articolele „Despre situația din America de Nord”, „Simptome de dezagregare a Confederației din Sud”, „Rezultatul alegerilor din statele din Nord”, „Destituirea lui McClellan” și „Neutralitatea engleză. — Despre situația din statele din Sud” au apărut în acest ziar la 10, 14, 23 și 29 noiembrie și 4 decembrie. Cu ele se încheie colaborarea lui Marx la ziarul „Die Presse”.
- Aprox.
18 noiembrie Redacția revistei „Allgemeine Militär-Zeitung” îi propune lui Engels să trimită mai des corespondențe, pe care intenționa să le publice la rubrica „Scrisori militare din Anglia”. La rîndul ei, redacția îl roagă pe Engels să informeze cititorii germani despre succesele obținute în domeniul armamentului în Anglia.
- Decembrie Marx întocmește schița inițială a capitolului „Capital și profit”, care corespunde, în ceea ce privește conținutul, primelor trei părți din viitorul volum III al „Capitalului”.
- Aprox.
5—13 decembrie Marx petrece câteva zile în Manchester la Engels și îl vizitează pe Eichhoff la Liverpool.
- 28 decembrie Marx îi comunică într-o scrisoare medicului german Ludwig Kugelmann, participant la revoluția din

1848—1849, că intenționează să publice fascicula următoare din „Contribuții la critica economiei politice” ca lucrare de sine stătătoare intitulată „Capitalul”, avind ca subtitlu „Contribuții la critica economiei politice”. Totodată, Marx îl roagă pe Kugelmann să-i scrie despre situația politică din Germania. Cu această scrisoare începe corespondența regulată dintre Marx și Kugelmann.

1863

Ianuarie

Marx termină lucrul la textul de bază al „Teoriilor asupra plusvalorii”, pe care intenționa să le publice ulterior ca parte finală, critică istorică, a „Capitalului”. În același timp, el schițează planul secțiunii întâi și a treia a „Capitalului”, care i-au servit mai târziu ca bază pentru volumele I și III ale „Capitalului”. În prima secțiune, Marx își propune să analizeze procesul de producție a capitalului, în cea de-a treia problemele capitalului și profitului.

Reluând lucrul la capitolul despre mașini din lucrarea sa de economie, Marx recitește caietele cu însemnările făcute anterior privind istoria tehnicii și asistă la cursul de lecții practice de tehnologie ținut la Institutul de geologie.

După ce Marx a încetat să mai colaboreze la „Die Presse”, familia sa a avut de suferit mari lipsuri materiale; aflînd de situația grea a familiei lui Marx, Engels o ajută mult cu bani.

6 ianuarie

Moare soția lui Engels, Mary Burns.

28 ianuarie

Într-o scrisoare către Engels, Marx caracterizează „Programul politic al muncitorilor germani” al lui Lassalle, pe care tocmai îl citise, ca o vulgarizare a „Manifestului Partidului Comunist”.

*Prima jumătate
a lunii februarie*

Marx se îmbolnăvește de conjunctivită din cauza permanenței suprasolicitări; medicii îi recomandă să înceteze pentru un timp lucrul.

*Mijlocul
lunii februarie*

Marx și Engels salută cu căldură vestea despre începerea răscoalei din Polonia. Acordînd o importanță excepțională rezolvării problemei poloneze pe cale revoluționară, Marx și Engels hotărâsc să lanseze în numele Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra un apel în legătură cu răscoala din Polonia. Ei își propun să facă o expunere mai amănunțită a concepțiilor lor într-o broșură intitulată „Germania și Polonia. Observații cu caracter politic și militar în legătură cu răscoala din Polonia din 1863”, în care Marx urma să trateze latura politică, iar Engels cea militară. Exprimîndu-și speranța că „de data aceasta lava se va întinde de la răsărit pînă la

apus", Marx îl roagă pe Engels să urmărească cu atenție tot ce apărea în „Kolokol”, organul emigrației revoluționare ruse, în legătură cu insurecția poloneză.

A doua jumătate a lunii februarie — începutul lunii mai Marx și Engels strâng material pentru o broșură despre Polonia și fac numeroase extrase din ziare și cărți privind istoria Poloniei, Prusiei și Rusiei. Pe baza acestui material, Marx scrie două schițe pregătitoare pentru broșură, în care analizează în amănunțime politica anexionistă promovată de Prusia și Rusia țaristă față de Polonia, precum și istoria ascensiunii dinastiei de Hohenzollern. Broșura a rămas neterminată.

Martie—iulie Marx lucrează mult timp în British Museum. În legătură cu partea deja scrisă a lucrării sale economice — viitorul „Capital” —, el face extrase suplimentare din cărți referitoare la istoria economiei politice, care însumează 8 caiete. Pe baza acestui material, el scrie câteva schițe și observații cu caracter istoric-critic, care formează conținutul anexelor la textul de bază al „Teoriilor asupra plusvalorii” și în special ampla notă consacrată lui Petty.

26 martie Marx participă la un miting muncitoresc de mari proporții organizat la St. James's Hall de Consiliul sindicatelor din Londra, ca expresie a solidarității clasei muncitoare engleze cu lupta dusă de statele Americii de Nord împotriva sclaviei.

Începutul lunii aprilie 1863 — prima jumătate a lunii septembrie 1864 Marx și Engels continuă să urmărească cu atenție dezvoltarea mișcării muncitorești din Germania. În scrisorile adresate lui Liebknecht cu privire la agitația începută de Lassalle, Marx indică tactica pe care trebuiau s-o adopte revoluționarii proletari față de activitatea lui Lassalle. Ținând seama de faptul că agitația desfășurată de acesta putea să aibă un oarecare rol pozitiv în ceea ce privește scoaterea muncitorilor germani de sub influența partidului burghez al progresiștilor, Marx și Engels hotărăsc ca deocamdată să nu acționeze în mod public împotriva lui Lassalle. Prin adepții lor, și în primul rând prin Liebknecht, ei se străduiesc să influențeze Asociația generală a muncitorilor germani în sensul de a ajuta muncitorilor intrați în rândurile ei să se situeze pe poziții revoluționare.

Aprox. 8 aprilie Engels se ocupă de științele naturii. El citește „Dovezi geologice cu privire la epoca preistorică” de Lyell și „Despre locul omului în natură” de Huxley.

13 aprilie Marx trimite redacției ziarului „Berliner Reform” o dezmințire în legătură cu prezentarea denaturată în coloanele acestui ziar a tratativelor dintre Marx și Lassalle din primăvara anului 1861 în legătură cu edi-

- area în comun a unui ziar în Germania. Declarația a fost publicată în acest ziar la 17 aprilie.
- Mai** Engels reia studiul limbii sîrbe și citește culegerea de cîntece populare a lui Vuk Karadzics.
- Iunie** Engels citește primele două volume recent apărute ale cărții lui Kinglake „Invasion of the Crimea” și scrie pentru „Allgemeine Militär-Zeitung” o recenzie cu titlul „Kinglake despre bătălia de la Alma”. Manuscrisul a rămas neterminat.
- Începutul lunii iulie** Marx studiază intens matematicile, în special calculul diferențial și integral.
- 6 iulie** Într-o scrisoare către Engels, Marx face o expunere și o prezentare grafică a procesului de reproducție a capitalului.
- August 1863 — decembrie 1865** Vrînd să prezinte într-o formă mai sistematizată partea teoretică a lucrării sale de economie, Marx începe să lucreze la o nouă variantă și creează un nou manuscris al celor trei volume ale „Capitalului”.
- 21 august** Marx se întâlnește cu colonelul polonez Lapinski, venit la Londra pentru a forma o legiune germană care să-i sprijine pe luptătorii polonezi. Marx îi ajută lui Lapinski să organizeze printre emigranții germani strîngerea de fonduri pentru finanțarea legiunii.
- Sfîrșitul lunii septembrie** Engels vizitează portul din Liverpool. El scrie pentru „Allgemeine Militär-Zeitung” un articol despre dezvoltarea flotei de cuirasate și a artileriei în S.U.A. în perioada războiului civil. Articolul n-a fost publicat.
- Mijlocul lunii octombrie** Engels se odihnește în Germania la mama sa.
- Sfîrșitul lunii octombrie — noiembrie** Din însărcinarea Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, Marx scrie un apel cu privire la Polonia în care cheamă la strîngerea de fonduri pentru participanții la insurecția din Polonia și subliniază că „fără o Polonie independentă nu poate exista nici o Germanie independentă și unită”. Apelul, semnat de membrii asociației Bolleter, Lessner, Wilhelm Wolff, Johann Georg Eccarius și alții, apare ca foaie volantă și este trimis reprezentanților emigrației germane de la Londra. La rugămintea lui Vahlteichs, secretarul Asociației generale a muncitorilor germani, și la indicația lui Marx, 50 de exemplare sînt trimise lui Liebknecht în Germania pentru a fi difuzate în organizațiile asociației.
- Noiembrie** Marx se îmbolnăvește grav de furunculoză.
- 3 decembrie** Engels îi comunică lui Marx intenția sa de a scrie o broșură în problema Schleswig-Holstein și îl roagă să-i

găsească un editor în Germania. Intenția lui Engels nu este pusă în practică.

- 7 decembrie Aflind de moartea mamei sale, Marx pleacă la Trier.
- Aprox.
19 decembrie Întorcându-se de la Trier, Marx rămîne o zi la Frankfurt pe Main, la rudele sale.
- 21 decembrie 1863
— 19 februarie 1864 Marx se află la Zaltbommel, la unchiul său Leon Philips, executorul testamentar al mamei sale, pentru a se ocupa de problema moștenirii. Aici se îmbolnăvește din nou de furunculoză. După ce se însănătoșește, Marx trece prin Amsterdam și Rotterdam, unde stă două zile, și apoi se întoarce la Londra.

1864

- Începutul
anului 1864 Engels scrie pentru „Allgemeine Militär-Zeitung” articolul „Armata engleză”, al cărui manuscris rămîne neterminat.
- Prima jumătate
a lunii februarie După începerea războiului germano-danez, Engels scrie articolul „Efectivul armatelor din Schleswig”, care apare în ziarul „The Manchester Guardian” la 16 februarie.
- Martie Marx se mută în altă locuință, cu adresa: 1, Modena Villas, Maitland Park, Havestock Hill.
- 12 martie Marx pleacă pentru câteva zile la Manchester pentru a-l informa pe Engels asupra rezultatelor călătoriei sale prin Germania și Olanda.
- 21 aprilie Marx este vizitat de Collet, editorul ziarului londonez „The Free Press”, care vine la el pentru a sta de vorbă în legătură cu problema Schleswig-Holstein.
- 3 mai Aflind că prietenul și tovarășul său de luptă Wilhelm Wolff este grav bolnav, Marx pleacă la Manchester. Aici el se întâlnește cu tovarășii săi de partid Eichhoff, Strohn și Dronke și reia relațiile de prietenie cu Ernest Jones.
- 13 mai Împreună cu un grup de prieteni și tovarăși de luptă, Marx și Engels participă la funeraliile lui Wolf. La mormîntul acestuia, Marx ține un discurs funebru.
- 19 mai Marx se întoarce la Londra împreună cu Engels, care rămîne la Marx patru zile.
- Sfîrșitul
lunii mai — iunie Marx alcătuiește un scurt indice de date din viața și activitatea lui Wolff cu intenția de a scrie biografia amănunțită a acestuia. Lipsindu-i însă date referitoare la perioada de început a activității lui Wolff, Marx îl roagă pe Elsner, redactorul ziarului „Breslauer Morgen-Zeitung”, să-i trimită materialul necesar. Intenția sa nu este însă pusă în aplicare.

- 1 — aprox.
16 iunie Muncitorii emigranți Fritz Moll și Julius Melchior din Solingen, care, în drum spre Statele Unite, treceau prin Londra, îl vizitează de câteva ori pe Marx. Ei îl informează despre situația mișcării muncitorești din Provincia renană și despre activitatea Asociației generale a muncitorilor germani. Marx sprijină acțiunea de organizare a unei colecte, cu ajutorul căreia ei să-și poată urma drumul în America, și le dă o scrisoare de recomandare către emigrantul german Abraham Jacobi, care se afla la New York.
- 3 iunie Într-o scrisoare adresată lui Engels, Marx face unele observații critice cu privire la cartea lui Lassalle „Herr Bastiat-Schulze von Delitzsch, der ökonomische Julian, oder: Capital und Arbeit”, pe care o consideră un plagiat al lucrării sale „Muncă salariată și capital”.
- 27 iunie Engels scrie pentru „Allgemeine Militär-Zeitung” articolul „Forțele armate ale Angliei împotriva Germaniei”, care apare la 6 iulie.
- Sfârșitul
lunii iunie —
începutul
lunii iulie Marx scrie pentru „The Free Press” un articol referitor la poziția Rusiei față de războiul germano-danez din 1864. Articolul nu a fost publicat.
- Sfârșitul
lunii iunie —
prima jumătate
a lunii august Marx se ocupă cu studierea științelor naturii. El citește lucrări de Carpenter, Lord, Kolliker, Spurzheim, Schwann și Schleiden.
- A doua jumătate
a anului 1864 Marx își continuă lucrul la noul manuscris al „Capitalului”, întrerupându-se uneori din cauza proastei stări a sănătății sale.
- 7 iulie Engels este ales membru în comitetul cercului Schiller a emigranților politici germani de la Manchester.
- Aprox. 20 iulie —
10 august Marx se află la odihnă la Ramsgate.
- 8 septembrie —
prima jumătate
a lunii octombrie După o scurtă ședere la Marx în Londra și la mama sa, care se afla la odihnă la Ramsgate, Engels face o călătorie prin Schleswig-Holstein. Aici ia cunoștință de situația politică din țară și de starea armatei austro-prusiene.
- Aprox.
12—14 septembrie Primind o scrisoare din partea lui Liebknecht, în care, la rugămintea unor membri ai Asociației generale a muncitorilor germani, acesta îi propune lui Marx să preia conducerea asociației, întrucât Lassalle murise, Marx acceptă într-o scrisoare de răspuns adresată lui Liebknecht să-și asume funcția de președinte al asociației, însă în anumite condiții.

Indice de nume

A

- Abd-el-Kader* (1808—1883) — conducătorul luptei de eliberare națională a poporului algerian împotriva cotropitorilor francezi în anii 1832—1847; în 1847 a fost luat prizonier de francezi; în 1852, cu permisiunea lui Napoleon al III-lea, s-a stabilit în Turcia. — 120, 173.
- Abdul-Medjid* (1823—1861) — sultan al Turciei (1839—1861). — 154—156.
- Aberdeen, George Hamilton Gordon, conte de* (1784—1860) — om de stat englez, tory, din 1850 lider al peeliștilor; ministru de externe (1828—1830 și 1841—1846) și prim-ministru în guvernul de coaliție (1852—1855). — 62.
- About, Edmond-François-Valentin* (1828—1885) — ziarist francez, bonapartist. — 73, 115.
- Adams* (secolul al XIX-lea) — inventator englez în domeniul tehnicii militare. — 225.
- Adams, Charles-Francis* (1807—1886) — diplomat și om politic american, membru al partidului republican, ambasador al S.U.A. la Londra (1861—1868). — 403, 411, 413, 435, 464, 470, 471, 476.
- Adams, John* (1735—1826) — om de stat și diplomat american, unul dintre conducătorii marii burghezii în perioada războiului pentru independență al coloniilor engleze din America de Nord împotriva Angliei (1775—1783); primul ambasador al S.U.A. la Londra (1785—1788), președinte al S.U.A. (1797—1801). — 316.
- Adolf* (1817—1905) — duce de Nassau (1839—1866), mare duce de Luxemburg (1890—1905). — 71.
- Albert, prinț de Saxa-Coburg-Gotha* (1819 1861) — prințul consort al reginei Victoria. — 61, 62, 70, 487, 651.
- Alexandru I* (1777—1825) — țar al Rusiei (1801—1825) — 55.
- Alexandru al II-lea* (1818—1881) — țar al Rusiei (1855—1881). — 10, 45, 56, 72.
- Alexandru cel Mare* (356—323 i.e.n.) — comandant de oști și om de stat din antichitate; din 336 rege al Macedoniei. — 600.
- Almonte, Juan* (1804—1869) — om de stat și general mexican, din 1857 ministru plenipotențiar la Paris, conducătorul clicii reacționare a emigranților mexicani din Franța; a sprijinit organiza-

- rea intervenției franceze în Mexic (1862—1867). — 547.
- Alvensleben, Gustav von* (1803—1881) — general prusian, unul dintre oamenii de încredere ai prințului regent al Prusiei, împăratul Wilhelm I de mai târziu. — 70.
- Anderson, Robert* (1805—1871) — ofițer american, șeful garnizoanei fortului Sumter (decembrie 1860 — aprilie 1861); din mai 1861 general în armata statelor din Nord. — 342.
- Aniokov, Viktor Mihailovici* (1830—1877) — ofițer și teoretician militar rus. — 619—620, 624.
- Aragon* — dinastie de regi din Aragon (secolele XI—XV). — 49.
- Armstrong, William George, baron de Cragside* (1810—1900) — inventator englez, cunoscut pentru invențiile sale în domeniul construirii țevilor de tun. — 39—43, 612—613.
- Ashburton, Alexander Baring, baron* (1774—1848) — bancher și om politic englez, s-a alăturat torylor; a avut legături cu cercurile comerciale din S.U.A. — 434, 477.
- Ashworth Henry* (1794—1880) — fabricant și om politic englez, adept al liber-schimbismului; unul dintre întemeietorii Ligii împotriva legilor cerealelor; membru al parlamentului. — 480.
- Aumale, Henri-Eugène-Philippe-Louis d'Orléans, duce de* (1822—1897) — fiul regelui Franței Ludovic Filip; în deceniul al 5-lea a luat parte la cucerirea Algeriei; autorul unor scrieri polemice antibonapartistice. — 183, 336.
- Aurette de Paladines, Louis-Jean-Baptiste d'* (1804—1877) — general francez; a comandat o brigadă în timpul războiului Crimeii (1854—1855). — 621—623.

B

- Baker, Robert* — funcționar englez, inspector de fabrici în deceniile al 6-lea și al 7-lea. — 84, 90—94.
- Ballantine, William* (1812—1887) — jurist englez. — 443—444, 481—486.
- Bancroft, George* (1800—1891) — istoric, om politic și diplomat american, membru al partidului democrat; autorul unei lucrări în zece volume „The History of the United States” („Istoria Statelor Unite”); în timpul războiului civil din S.U.A. a fost de partea statelor din Nord. — 440.
- Baring, Thomas* (1799—1873) — din 1848 conducătorul Băncii engleze Baring. — 338.
- Baroche, Pierre-Jules* (1802—1870) — om politic și jurist francez, bonapartist; înainte și după lovitura de stat de la 2 decembrie 1851 a făcut parte din diferite guverne. — 15.
- Batthyány, Lajos, conte de* (1809—1849) — om de stat maghiar, reprezentant al cercurilor liberale ale aristocrației maghiare; prim-ministru (din martie până în septembrie 1848); după înfringerea revoluției a fost împușcat. — 247.
- Bazancourt, César Lécat, baron de* (1810—1865) — scriitor francez, autorul unor lucrări literare cu subiect militar, bonapartist. — 623.
- Bazley, Thomas* (1797—1885) — fabricant englez, om politic, adept al liber-schimbismului, unul dintre întemeietorii Ligii împotriva legilor cerealelor; preșe-

- dinte al Camerei de comerț din Manchester (1845—1859), membru al parlamentului. — 480—482.
- Beales, Edmond* (1803—1881) — jurist și radical burghez englez; în 1855 unul dintre agitatorii pentru lărgirea drepturilor politice ale burgheziei industriale cu ajutorul reformei parlamentare, membru al unei asociații engleze care milita pentru eliberarea sclavilor și care în timpul războiului civil din S.U.A. a susținut statele din Nord, președinte al Ligii pentru reformă (1865—1869). — 476.
- Beauregard, Pierre-Gustave Toutant* (1818—1893) — general american, a luat parte la războiul împotriva Mexicului (1846—1848); în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat trupele statelor din Sud: în Virginia (1861 pînă la începutul anului 1862), în Mississippi (1862), iar mai tîrziu în Charleston (septembrie 1862 pînă în aprilie 1864). — 342, 418, 521, 527, 530, 549.
- Becker, Nicolaus* (1809—1845) — autorul cîntecului „Der deutsche Rhein”. — 117.
- Beecher-Stowe, Harriet Elisabeth* (1811—1896) — scriitoare americană, autoarea romanului „Coliba unchiului Tom”; a participat activ la mișcarea aboliționistă din S.U.A. — 315, 317, 319.
- Bell, sir George* (1794—1877) — ofițer englez; în 1854—1855 a luat parte la războiul Crimeii. — 627.
- Bennett, James Gordon* (1795—1872) — ziarist american, a făcut parte din partidul democrat, întemeietorul și editorul ziarului „New York Herald”; în timpul războiului civil din S.U.A. a fost adeptul unui compromis cu proprietarii de sclavi din Sud. — 501, 592.
- Bentinck, George William Pierrepoint* — membru al parlamentului englez, tory. — 503.
- Berger* — emigrant german la Londra, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Comitetului pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia din 1863—1864. — 606.
- Berkeley, George Cranfield* (1753—1818) — amiral englez, tory, membru al parlamentului. — 462.
- Bernard, Simon-François* (1817—1862) — om politic francez, republican; a emigrat în Anglia; în 1858 a fost acuzat de guvernul francez de complicitate la atentatul lui Orsini împotriva lui Napoleon al III-lea, dar Tribunalul penal suprem englez (Old Bailey) l-a achitat. — 574.
- Berner* (secolul al XIX-lea) — ofițer german și inventator în domeniul tehnicii militare. — 207.
- Berry, Hiram George* (1824—1863) — general american, din 1862 pînă la începutul anului 1863 a comandat o brigadă a armatei de pe Potomac. — 529.
- Bethell, Richard, lord Westbury* (1800—1873) — jurist și om de stat englez, liberal; procuror general (1852—1856), attorney-general (1856—1858, 1860—1861), lord-cancelar (1861—1865). — 122.
- Billault, Auguste-Adolphe-Marie* (1805—1863) — om politic și jurist francez, orléanist, după 1849 bonapartist, ministru de interne (1854—1858 și 1859—1860). — 388, 389.
- Birney, David Bell* (1825—1864) — general american, aboliționist, în 1862 a comandat o brigadă a armatei de pe Potomac. — 529.

- Bixio, Girolamo (Nino)** (1821—1873) — democrat burghez italian, a luat parte la războiul de eliberare națională din 1848—1849 și la apărarea Republicii romane (aprilie-iulie 1849); în 1860 a luat parte la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud; din 1862 general al armatei italiene; în 1870 a comandat detașamentul lui Garibaldi, care a cucerit Roma. — 159, 163.
- Bloomfield, John Arthur Douglas, baron** (1802—1879) — diplomat englez, ministru plenipotențiar și însărcinat cu afaceri la Berlin (1851—1860); ambasador la Viena (1860—1871). — 62.
- Bliicher, Gebhard Leberecht, prinț de** (1742—1819) — general-feld-mareșal prusian; a luat parte la războaiele împotriva lui Napoleon I. — 609.
- Bolleter, Heinrich** — emigrant german la Londra, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Comitetului pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia din 1863—1864, membru al Consiliului central al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864—1865). — 606.
- Bonaparte, Jérôme-Napoléon-Joseph-Charles-Paul, prințul Napoleon** (1882—1891) — fiul lui Jérôme Bonaparte, vărul lui Napoleon al III-lea; în 1854, în timpul războiului Crimeii, a comandat o divizie; cunoscut sub porecla Plon-Plon și prințul „roșu”. — 192, 336, 621, 625.
- Bonaparte, Joseph** (1768—1844) — fratele mai mare al lui Napoleon I, rege al Neapolelui (1806—1808) și rege al Spaniei (1808—1813). — 597.
- Bosco** — ofițer napolitan în armata lui Napoleon al III-lea, a luptat în 1860 împotriva trupelor revoluționare ale lui Garibaldi în Italia de sud. — 126, 161.
- Bosquet, Pierre - Jean - François** (1810—1861) — general francez, din 1856 mareșal al Franței, întâi republican, apoi bonapartist; din deceniul al 4-lea până în deceniul al 6-lea a luat parte la cucerirea Algeriei, în timpul războiului Crimeii a comandat o divizie, apoi un corp de armată. — 622, 625.
- Bouat** (m. 1859) — general francez, în 1854, în războiul Crimeii, a comandat o brigadă. — 622.
- Bourbon** — dinastie care a domnit în Franța (1589—1792, 1814—1815 și 1815—1830), în Spania (1701—1808, 1814—1868 și 1874—1931), în regatul Neapolelui (1735—1860) și în Parma (1748—1859). — 49, 50, 137, 138, 158, 379, 386.
- Bragg, Braxton** (1817—1876) — general american; în 1862, în timpul războiului civil din S.U.A., a comandat armata statelor din sud în Kentucky. — 585—586, 589.
- Breckinridge, John Cabell** (1821—1875) — om de stat american, membru al partidului democrat, unul dintre conducătorii rebeliunii proprietarilor de sclavi din sud; vicepreședinte (1857—1861); la alegerile din 1860 candidat la președinție; în timpul războiului civil din S.U.A. general în armata statelor din Sud, ministru de război al Confederației statelor din Sud (1865). — 343, 349, 356, 550.
- Briganti** (m. 1860) — general napolitan; în 1860 a luptat împotriva detașamentelor revoluționare ale lui Garibaldi în Italia de sud; a fost omorât de soldați napolitani răzvrățiți. — 160, 164.
- Bright, John** (1811—1889) — fabricant englez, om politic liberal,

- unul dintre liderii liber-schimbiștilor și întemeietorii Ligii împotriva legilor cerealelor; de la începutul deceniului al 7-lea lider al aripii stîngi a partidului liberal; a ocupat în repetate rânduri posturi ministeriale în guvernele liberale. — 412, 430, 452.
- Brougham, Henry Peter, (lord Brougham and Vaux) (1778—1868)* — jurist, scriitor și om de stat englez; în deceniile al 3-lea și al 4-lea al secolului al XIX-lea lider de seamă al partidului whig, membru al parlamentului, lord-cancelar (1830—1834). — 554.
- Brown, sir George (1790—1865)* — general englez; în timpul războiului Crimeii, 1854—1855, a comandat o divizie. — 624, 625.
- Brown, John (1800—1859)* — fermier american, unul dintre conducătorii de seamă ai aripii revoluționare din mișcarea aboliționistă. A luat parte la lupta armată împotriva proprietarilor de sclavi din Kansas (1854—1856); în 1859 a încercat să organizeze o răscoală a sclavilor negri din Virginia, a fost însă predat instanțelor judiciare și executat. — 321.
- Brownson, Orestes Augustus (1803—1876)* — teolog american, membru al partidului democrat, editorul unei reviste catolice din Boston și mai târziu din New York. În timpul războiului civil din S.U.A. a fost partizanul menținerii Uniunii. — 361.
- Bruce, sir Frederick William Adolphus (1814—1867)* — funcționar în serviciul colonial și diplomat englez, ambasador la Pekin (1858—1865). — 539.
- Brutus, Marcus Iunius (aprox. 85—42 î.e.n.)* — om de stat roman, unul dintre inițiatorii conspirației republicane aristocratice împotriva lui Iuliu Cezar. — 521, 553.
- Buckleuch and Queensberry, Walter Francis Montague-Douglas-Scott, duce de (1806—1884)* — aristocrat englez, tory. — 543, 544, 590.
- Buchanan, James (1791—1868)* — om de stat american, membru al partidului democrat, secretar de stat (1845—1849); ministru plenipotențiar la Londra (1853—1856), președinte al S.U.A. (1857—1861). Politica lui a slujit intereselor proprietarilor de sclavi. — 319, 320, 343—347, 355, 356, 360, 395, 424, 448, 501, 506.
- Buell, don Carlos (1818—1898)* — general american, în 1862 a comandat trupele statelor din Nord în Tennessee și Kentucky. — 498, 509, 513, 586.
- Bugeaud de la Piconnerie, Thomas-Robert (1784—1849)* — din 1843 mareșal al Franței, orléanist; comandantul trupelor care în 1834 au înfrînt răscoala republicană de la Paris; unul dintre organizatorii războaielor de cucerire din Algeria și Maroc; autor al mai multor lucrări militare. — 257, 258, 260, 307.
- Burdett, sir Francis (1770—1844)* — om politic englez, radical burghez, mai târziu tory, membru al parlamentului. — 487.
- Burnside, Ambrose Everett (1824—1881)* — general american, membru al partidului republican; în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat armata de pe Potomac. — 440, 597.
- Bury, William Coultts Cappell, viconte (1832—1894)* — om politic englez, liberal, membru al parlamentului, a participat la organizarea trupelor de voluntari. — 272, 273, 278.

Butler, Benjamin Franklin (1818—1893) — om politic și general american; în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat armata expediționară a statelor din Nord în luptele pentru cucerirea New Orleansului; guvernator militar în New Orleans. — 498, 533, 534.

C

Cagliostro, Alessandro (adevăratul nume Giuseppe Balsamo) (1743—1795) — aventurier italian, mistic, escroc. — 8.

Cairns, Hugh MacCalmont (1819—1885) — jurist și om de stat englez, tory; în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea conservator; lord-cancelar (1868, 1874—1880), membru al parlamentului. — 122.

Calhoun, John Caldwell (1782—1850) — om de stat american, unul dintre liderii partidului democrat, ideolog al oligarhiei sclavagiste; ministru de război (1817—1825), vicepreședinte (1825—1832), senator (1832—1844, 1845—1850), secretar de stat al S.U.A. (1844—1845). — 322, 348, 385.

Cambridge, George William Frederick Charles, duce de (1819—1904) — general englez, în 1854, în timpul războiului Crimeii, a comandat o divizie; comandant suprem al armatei engleze (1856—1895). — 107, 293, 297, 624, 627—630.

Cameron, Simon (1799—1889) — om politic american, membru al partidului republican, ministru de război (1861—ianuarie 1862). — 437, 438, 440, 498, 501.

Campbell, sir Colin (din 1858) baronul *Clyde* (1792—1863) — general englez, din 1862 feldmare-

șal; în timpul războiului Crimeii a comandat o brigadă; comandant suprem al trupelor engleze care au reprimat răscoala pentru eliberarea națională din India (1857—1859). — 629, 638.

Canitz und Dallwitz, Karl, baron de (n. 1812) — diplomat prusian, ambasador la Roma (1859—1863). — 189.

Canning, George (1770—1827) — om de stat și diplomat englez, unul dintre liderii torylor; ministru de externe (1807—1809 și 1822—1827), prim-ministru (1827). — 11, 379, 386, 490.

Canrobert, François-Certain (1809—1895) — general francez, din 1856 mareșal al Franței, bonapartist; în deceniile al 4-lea și al 5-lea ale secolului al XIX-lea a luat parte la cucerirea Algeriei; a participat activ la lovitură de stat de la 2 decembrie 1851; în războiul Crimeii a comandat o divizie (1854), mai târziu comandant suprem al armatei franceze din Crimeea (septembrie 1854 până în mai 1855). — 621—623, 625, 627.

Carnarvon, Henry Howard Molyneux Herbert, conte de (1831—1890) — om de stat englez, conservator, ministru al coloniilor (1866—1867 și 1874—1878). — 533.

Carnot, Lazare-Nicolas (1753—1823) — matematician și fizician francez, militar și om politic republican burghez; în timpul dictaturii iacobine a aderat la iacobini; a fost unul dintre organizatorii apărării Franței împotriva coaliției statelor europene; mai târziu a luat parte la lovitură de stat contrarevoluționară de la 9 termidor. — 389.

Carol al II-lea (1630—1685) — rege al Angliei (1660—1685). — 544.

- Carol al VIII-lea* (1470—1498) — rege al Franței (1483—1498). — 567.
- Carol al XII-lea* (1682—1718). — rege al Suediei (1697—1718). — 55.
- Carol al XV-lea* (1826—1872) — rege al Suediei și Norvegiei (1859—1872). — 74.
- Carol cel Mare* (aprox. 742—814) — rege al Francilor (768—800) și împărat roman (800—814). — 119.
- Cass, Lewis* (1782—1866) — om de stat, general și diplomat american, membru al partidului democrat; ministru de război (1831—1836), secretar de stat (1857—1860); în timpul războiului civil din S.U.A. a fost adeptul menținerii Uniunii. — 360.
- Cassagnac*, vezi *Granier de Cassagnac*, *Bernard-Adolphe*.
- Castlereagh, Iord Henry Robert Stewart*, (din 1821) *marșiz de Londonderry, viconte* (1769—1822) — om de stat englez, tory; secretar de stat pentru Irlanda (1797—1801), ministru de război și al coloniilor (1805—1806 și 1807—1809); ministru de externe (1812—1822). — 533.
- Cathcart, sir George* (1794—1854) — general englez, în 1854 comandant de divizie în Crimeea. — 624.
- Cato, Marcus Porcius (Cato cel Bătrîn)* (234—149 î.e.n.) — om politic și scriitor roman, a luptat pentru apărarea privilegiilor aristocrației; ales censor în 184 î.e.n. a fost supranumit, din cauza severității sale, Cato Cenzorul. — 335, 532.
- Cato, Marcus Porcius (Cato cel Tânăr)* (95—46 î.e.n.) — om de stat roman, șeful partidului republican aristocratic. — 531.
- Cavalli, Giovanni* (1808—1879) — ofițer italian, din 1860 general; inventator în domeniul tehnicii militare. — 33, 34.
- Cavour, Camillo Benso, conte de* (1810—1861) — om de stat italian, ideolog și lider al burgheziei monarhiste liberale și al nobilimii liberale îmburghezite, șef al guvernului din Sardinia (1852—1859 și 1860—1861); a dus o politică de unire a Italiei „de sus” în jurul dinastiei de Savoia, politică bazată pe sprijinul lui Napoleon al III-lea; în 1861 a condus primul guvern al Italiei. — 95—97, 190—192.
- Cecil, Robert Arthur Talbot Gascoyne* (din 1868) *marșiz de Salisbury* (1830—1903) — om de stat englez, tory, mai târziu conservator, membru al parlamentului; a fost în repetate rânduri ministru de externe și prim-ministru în guvernele conservatoare (1878—1902). — 505.
- Cernișev, Alexandr Ivanovici, prinț* (1786—1857) — general și om de stat rus, a luat parte la războiul împotriva lui Napoleon I, în 1828—1852 ministru de război. — 530.
- Cesena, Amédée-Barthélemy-Gayet de* (1810—1889) — publicist francez, în timpul celui de-al doilea Imperiu bonapartist, colaborator la ziarul „Le Constitutionnel” și la alte publicații periodice; redactor-șef al ziarului „Le Constitutionnel” (1852—1857). — 388.
- Charles al VIII-lea*, vezi *Carol al VIII-lea*.
- Chateaubriand, François-René, viconte de* (1768—1848) — scriitor francez, om de stat și diplomat; ministru de externe (1822—1824),

- În 1822 reprezentantul Franței la Congresul de la Verona. — 379, 393.
- Cheetham, John* (n. 1802) — fabricant englez, om politic liberal. — 481.
- Chevalier, Michel* (1806—1879) — inginer francez, economist și publicist; în deceniul al 4-lea al secolului al XIX-lea adept al lui Saint-Simon, mai târziu liber-schimbist; după lovitura de stat de la 2 decembrie 1851 a sprijinit și a militat activ pentru politica economică a lui Napoleon al III-lea. — 15.
- Cialdini, Enrico, duce de Gaeta* (1811—1892) — general italian, în 1859, în timpul războiului din Italia, a comandat o divizie sardă, iar în 1860—1861 un corp de armată împotriva trupelor napolitane. — 190.
- Cicero, Marcus Tullius* (106—43 î.e.n.) — orator roman, scriitor și om de stat, filozof eclectic. — 49.
- Clarendon, George William Frederick Villiers, conte de* (1800—1870) — om de stat englez, whig, mai târziu liberal; vicerege al Irlandei (1847—1852), a înăbușit răscoala din Irlanda din 1848; ministru de externe (1853—1858, 1865—1866 și 1868—1870). — 447, 488.
- Clyde, vezi Campbell, sir Colin.*
- Cobbett, William* (1762—1835) — om politic și publicist englez, reprezentant marcant al radicalismului mic-burghез, a luptat pentru democratizarea regimului politic din Anglia. — 460.
- Cobden, Richard* (1804—1865) — fabricant din Manchester, om politic liberal englez, adept al liber-schimbismului, unul dintre întemeietorii Ligii împotriva legilor cerealelor; membru al parlamentului. — 15, 16, 430, 452, 570.
- Cochrane, John* (1813—1898) — ofițer și om politic american, a făcut parte din aripa stîngă a partidului republican, membru al Congresului (1857—1861), a luat parte la războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Nord. — 437, 438, 440.
- Colins, Jean-Guillaume-César-Alexandre-Hippolyte, baron de* (1783—1859) — economist mic-burghез francez. — 4.
- Colomb, Friedrich August von* (1775—1854) — ofițer prusian, mai târziu general. — 530.
- Coll, Samuel* (1814—1862) — fabricant american și inventator în domeniul tehnicii militare. — 224.
- Conningham, William* (n. 1815) — parlamentar liberal englez, a participat la mitingul din Brighton împotriva unei intervenții a Angliei în S.U.A. (decembrie 1861). — 455, 456.
- Cooper, James Fenimore* (1789—1851) — scriitor realist nordamerican. — 397.
- Cosenz, Enrico* (1820—1898) — general italian; în 1860, în timpul campaniei revoluționare a lui Garibaldi în Italia de sud, a comandat o divizie; șeful statului-major al armatei italiene (1882—1893). — 159, 160, 164.
- Cousin-Montauban, Charles-Guillaume-Marie-Apollinaire-Antoine, conte de Palikao* (1796—1878) — general francez, bonapartist; în 1860, în timpul celui de-al treilea război al opiumului, a comandat trupele expediționare engleze și franceze în China; în 1870 ministru de război. — 517.

- Cowen, Joseph* (1831—1900) — om politic și publicist englez, radical burghez, adept al cartiștilor; unul dintre organizatorii mitingului în apărarea lui Garibaldi care s-a ținut la Newcastle în septembrie 1862. — 567, 569.
- Cowley, Henry Richard Charles Wellesley, conte* (1804—1884) — diplomat englez, ambasador la Paris (1852—1867). — 15, 495, 496.
- Crampton, sir John Fiennes Twisleton* (1805—1886) — diplomat englez, ministru plenipotențiar la Madrid (1860—1869). — 495.
- Crispi, Francesco* (1818—1901) — om de stat italian, republican burghez; în 1848—1849 a luat parte la revoluția din Italia și în 1860 la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud. La sfârșitul deceniului al 7-lea al secolului al XIX-lea, după unificarea Italiei, devine un apărător al monarhiei constituționale. — 97, 98.
- Crispi, Rosalie* — soția lui Francesco Crispi; în 1860 a luat parte la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud. — 98.
- Crittenden, John Jordan* (1787—1863) — jurist și om de stat american, membru al partidului whig american, senator; a preconizat o politică de compromis cu proprietarii de sclavi din Sud. — 317.
- Cromwell, Oliver* (1599—1658) — om de stat englez, conducătorul burgheziei și al nobilimii îmburghezite în perioada revoluției burgheze din secolul al XVII-lea; din 1653 pînă în 1658 lord protector al Angliei, Scoției și Irlandei. — 499.
- Crowell, Edwin* (1797—1871) — publicist și om politic american, în deceniile al 4-lea și al 5-lea unul dintre conducătorii partidului democrat din statul New York. — 437.
- Cucheval-Clarigny, Philippe-Athanase* (aprox. 1823—1895) — publicist francez, bonapartist, colaborator la ziarul „La Patrie” și la alte publicații periodice; în deceniul al 6-lea a deținut posturi de conducere în redacțiile ziarelor „Le Constitutionnel” și „Le Pays”. — 388.
- Cunard, sir Samuel* (1787—1865) — armator englez, întemeietorul societății de navigație care deservea traficul poștal între Anglia și S.U.A. — 408, 550.
- Curtis, Samuel Ryan* (1807—1866) — general și om politic american, membru al partidului republican; membru al Congresului (1857—1861); în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat trupele statelor din Nord în Missouri și Arkansas (1861—1862). — 321.

D

Dante Alighieri (1265—1321). — 192, 572.

Daughlish, John (1824—1866) — medic englez și inventator în domeniul fabricării pîinii. — 583.

Davis, Charles Henry (1807—1877) — ofițer de marină american, din 1863 amiral; în 1862 a comandat o flotilă a statelor din Nord pe Mississippi. — 538.

Davis, Jefferson (1808—1889) — om politic american, unul dintre organizatorii rebeliunii proprietarilor de sclavi din Sud; a luat parte la războiul împotriva Mexicului (1846—1848), ministru de război al S.U.A. (1853—1857), președinte al Confederației statelor din sud (1861—1865). — 316,

- 321, 356, 436, 439, 530, 556, 578, 590, 591.
- Deák, Ferenc* (1803—1876) — om de stat ungar, reprezentant al cercurilor liberale ale aristocrației maghiare; a militat pentru un compromis cu monarhia austriacă; ministru al justiției în guvernul Batthyány (din martie pînă în septembrie 1848), din 1860 membru al Camerei deputaților. — 247.
- Deane* (secolul al XIX-lea) — inventator englez în domeniul tehnicii militare. — 225.
- Delvigne, Henri-Gustave* (1799—1876) — ofițer francez și inventator în domeniul tehnicii militare. — 174, 210—214, 233.
- Demostene* (384—322 î.e.n.) — renumit orator și om politic din Grecia antică, conducătorul partidului antimacedonean din Atena. — 396.
- Dentu, Edouard-Henri-Justin* (1830—1884) — editor francez, bonapartist. — 115.
- Derby, Edward Geollrey Smlth Stanley*, (din 1851) conte de (1799—1869) — om de stat englez, pînă în 1835 whig, după aceea liderul torylor, mai tirziu unul dintre liderii partidului conservator; prim-ministru (1852—1858/1859 și 1866—1868). — 13, 488—491, 570—571.
- Dickinson, Daniel Stevens* (1800—1866) — jurist și om politic american; în deceniul al 5-lea unul dintre liderii partidului democrat; în timpul războiului civil din S.U.A. partizan al statelor din Nord. — 437.
- Dionysios I (cel Bătrîn)* (aprox. 431—367 î.e.n.) — tiran din Siracuza (aprox. 406—367 î.e.n.). — 49.
- Disraeli (D'Israeli), Benjamin*, (din 1876) conte de *Beaconsfield* (1804—1881) — om de stat și scriitor englez; unul dintre liderii partidului tory, apoi al partidului conservator; cancelar al trezoreriei (1852, 1858—1859 și 1866—1868); prim-ministru (1868 și 1874—1880). — 16, 18, 331, 435, 488—490, 503, 545.
- Dix, John Adams* (1798—1879) — om politic și general american; membru al partidului democrat din statele din Nord; în 1861, în timpul războiului civil din S.U.A., a comandat trupele statelor din Nord în Virginia. — 437.
- Dolgorukov, Piotr Vladimirovici, prinț* (1816—1868) — publicist și istoric rus, liberal. În 1859 a emigrat în străinătate; în deceniul al 7-lea a editat mai multe ziare și reviste de orientare opoziționistă, colaborator la publicația lui Hertzen „Kolokol”. — 104.
- Douglas, sir Howard* (1776—1861) — general și teoretician militar englez, autorul unor lucrări despre artilerie și fortificații. — 38, 42.
- Douglas, Stephen Arnold* (1813—1861) — om politic american, liderul partidului democrat din statele din Nord, partizanul unui compromis cu proprietarii de sclavi; președinte al Comisiei senatoriale pentru problemele teritoriale (1847—1858). Autorul billului Kansas-Nebraska (1854), candidat la alegerile președințiale din 1860. — 318, 343, 345, 346, 350.
- Dreyse, Johann Nikolaus* (1787—1867) — fabricant prusian, inventator în domeniul tehnicii militare. — 225.
- Ducele de Coburg-Gotha, vezi Ernst al IV-lea.*

Ducele de Nassau vezi *Adolf*.

Ducele de Orléans vezi *Ferdinand duce d'Orléans*.

Dunlop, Alexander-Colquhoun-Stirling-Murray (1798—1870) — jurist și om politic englez, liberal, membru al parlamentului. — 331, 332.

Dunne — ofițer englez; în 1860 a luat parte la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud. — 128.

Duns Scotus, John (aprox. 1265—1308) — filozof medieval scolastic, adept al nominalismului, care în evul mediu a fost expresia materialismului; autorul operei monumentale „Opus Oxoniense”. — 405.

Duquay-Trouin, René (1673—1736) — ofițer de marină francez. — 259.

E

Éber, Nándor (1825—1885) — publicist ungar, a luat parte la revoluția din 1848—1849 și în 1860 la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud. — 159.

Ecaterina a II-a (1729—1796) — împărăteasă a Rusiei (1762—1796). — 446.

Eccarius, Johann Georg (1818—1889) — croitor din Turingia, membru al Ligii celor drepte, apoi al Ligii comuniștilor; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864—1872), mai târziu s-a alăturat mișcării trade-unioniste. — 606.

Ellet, Charles (1810—1862) — inginer american și inventator în domeniul tehnicii militare, a participat la războiul civil din S.U.A.

de partea statelor din Nord. — 536, 537.

Enfantin, Barthélemy-Prospér (numit *Père Enfantin*) (1796—1864) — socialist utopist francez, adept al lui Saint-Simon; împreună cu Bazard a fost în fruntea școlii saint-simoniste; de la mijlocul deceniului al 5-lea a deținut posturi de conducere în mai multe întreprinderi capitaliste. — 15.

Engels, Friedrich (1820—1895). — 197, 267, 281, 282, 313, 314, 399, 560, 562—565, 611, 626.

England, sir Richard (1793—1883) — general englez; în 1854—1855 comandant de divizie în Crimeea. — 624, 629.

Eötvös, József, baron (1813—1871) — scriitor și om de stat ungar, reprezentant al cercurilor liberale ale aristocrației maghiare; ministru al culturii și învățămîntului public în guvernul Batthyány (martie-septembrie 1848). — 247.

Ericsson, John (1803—1889) — inginer american și inventator în domeniul tehnicii militare; suedez de origine. — 536, 587.

Ernst al IV-lea (1818—1893) — duce de Saxa-Coburg-Gotha (1844—1893). — 71.

Essex, Robert Devereux, conte (1591—1646) — general și om politic englez, adept al presbiterianismului, comandant suprem al armatei parlamentului (1642—1645) în timpul revoluției burgheze din secolul al XVII-lea. — 499.

Eustis, George (1828—1872) — diplomat american, secretarul lui Slidell. — 404.

Evans, sir George de Lacy (1787—1870) — general englez, om politic liberal, membru al parlamen-

tului; în 1854 a comandat o divizie în Crimeea. — 624—626, 629, 630.

F

Farini, Luigi Carlo (1812—1866) — om de stat și istoric italian, adept al unificării Italiei în jurul dinastiei de Savoia; ministru al învățămîntului (1851—1852) și ministru de interne (1860) în regatul Sardiniei, șeful guvernului italian (1862—1863). — 190.

Farragut, David Glasgow (1801—1870) — ofițer de marină american; din iulie 1862 amiral; în luptele pentru cucerirea orașului New Orleans a comandat o escadră a statelor din Nord (aprilie 1862). — 522, 538.

Favre, Jules-Gabriel-Claude (1809—1880) — avocat și om politic francez; de la sfîrșitul deceniului al 6-lea unul dintre conducătorii opoziției republicane burgheze; ministru de externe în așa-numitul guvern al apărării naționale (1870—1871), împreună cu Thiers a fost călăul Comunei din Paris. — 105, 133.

Ferdinand, duce d'Orléans (1810—1842) — fiul mai mare al regelui Ludovic-Filip; în 1835—1840 a luat parte la luptele pentru cucerirea Algeriei. — 32, 173.

Ferdinand al VII-lea (1784—1838) — rege al Spaniei (1808 și 1814—1833). — 11.

Filip al II-lea August (1165—1223) — rege al Franței, a întreprins o cruciadă. — 105, 106.

Fitzgerald, sir William Robert Seymour Vesey (1818—1885) — om de stat englez, conservator, ministru de externe adjunct (1858—1859), guvernator al Bombayului (1866—1872), membru al parlamentului. — 547.

Flahault de la Billarderie, Auguste-Charles-Joseph, conte de (1785—1870) — diplomat francez, ambasador la Londra (1860—1862). — 494, 495.

Flores — general napolitan; în 1860 a comandat trupele în Apulia. — 158.

Flotte, Paul-Louis-François-René de (Defflotte) (1817—1860) — ofițer de marină francez, democrat și socialist, adept al lui Blanqui; a luat parte la revoluția din 1848 din Franța, deputat în Adunarea națională legislativă (1850—1851); în 1860 a luat parte la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud. — 160, 164.

Floyd, John Buchanan (1807—1863) — om de stat american, membru al partidului democrat, guvernator al statului Virginia (1850—1853), ministru de război (1857—1860); a luat parte la războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Sud. — 512, 590.

Forcade-Laroquette, Jean-Louis-Victor Adolphe de (1820—1874) — om de stat francez, bonapartist, ministru de finanțe (1860—1861). — 389.

Forster, William Edward (1818—1886) — fabricant și om politic englez, liberal, membru al parlamentului. — 334, 503—504.

Fould, Achille (1800—1867) — bancher și om politic francez, orléanist; de la sfîrșitul anului 1848 bonapartist; ministru de finanțe (1849—1852 și 1861—1867); mareșalul curții imperiale (1852—1860). — 3, 4, 370, 371, 388—391, 393.

Francis, sir Philip (pseudonim *Junius*) (1740—1818) publicist și om politic englez, radical burghez, autorul unor pamflete împotriva regimului absolutist al lui George al III-lea. — 422.

Francisc al II-lea (1836—1894) — rege al Siciliei și al regatului Neapoleului (1859—1860). — 50, 95, 135, 138, 157, 161, 189, 378.

Franz-Joseph I (1830—1916) — împărat al Austriei (1848—1916). — 5, 20, 70, 106, 135, 138, 199, 244—247, 251.

Frederic I Wilhelm Ludovic (1826—1907) — mare duce al Badenului (1855—1907). — 71, 72.

Frederic al II-lea (cel Mare) (1712—1786) — rege al Prusiei (1740—1786). — 55, 227, 307.

Frederic al VII-lea (1808—1863) — rege al Danemarccii (1848—1863). — 74, 248.

Frederic-Carol, principe al Prusiei (1828—1885) — general prusian, mai târziu general-feldmareșal. — 227.

Frederic Wilhelm I (1802—1875) — coregent (1831—1847) și principe elector de Hessa (1847—1866). — 57, 58.

Frederic Wilhelm I (1688—1740) — rege al Prusiei (1713—1740). — 55.

Frederic Wilhelm al III-lea (1770—1840) — rege al Prusiei (1797—1840). — 55.

Frederic Wilhelm al IV-lea (1795—1861) — rege al Prusiei (1840—1861). — 22, 44, 51, 202.

Fremont, John Charles (1813—1890) — explorator și om politic american, membru al partidului republican (aripa stângă), candidat în alegerile președințiale din 1856, în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat trupele statelor din Nord în Missouri (până în noiembrie 1861) și în Virginia (1862). — 308, 347, 360, 395—397, 437, 438, 440, 500.

G

Garibaldi, Giuseppe (1807—1882) — revoluționar italian, democrat, conducător al mișcării de eliberare națională din Italia; organizatorul apărării Republicii romane din aprilie până în iulie 1849; în timpul războiului din Italia din 1859 a comandat vânătorii de munte din Alpi; în 1860 s-a aflat în fruntea campaniei revoluționare din Italia de sud; în 1862 a organizat o expediție pentru eliberarea Romei de sub ocupația trupelor papale și franceze. — 60, 61, 65, 69, 126—129, 135, 138, 157—165, 189—191, 248, 555, 567—569, 581.

Garrison, William Lloyd (1805—1879) — publicist american; unul dintre liderii aboliționiștilor; în 1833 întemeietorul asociației împotriva sclaviei (antislavery society), adept al metodelor de luptă revoluționare pentru eliberarea negrilor. — 556.

George al III-lea (1738—1820) — rege al Marii Britanii și Irlandei (1760—1820). — 85, 422.

George al V-lea (1819—1878) — rege al Hanovrei (1851—1866). — 71.

Gibson, Thomas Milner (1806—1884) — om de stat englez, adept al liber-schimbismului, mai târziu liberal, președintele lui Board of Trade (ministerul comerțului și al comunicațiilor (1859—1865 și 1865—1866). — 82, 121, 430, 435.

Gilpin, Charles (1815—1874) — om politic englez, adept al liber-schimbismului, membru în guvernul Palmerston (1859—1865). — 471, 472.

Gladstone, William Ewart (1809—1898) — om de stat englez, tory, apoi peelist; în a doua jumătate a secolului al XIX-lea lider al

- partidului liberal; cancelar al trezoreriei (1852—1855 și 1859—1866) și prim-ministru (1868—1874, 1880—1885, 1886 și 1892—1894). — 10, 15, 26—30, 106, 121, 122, 430, 435, 487, 544, 591, 599.
- Goluchowski, Agenor, conte* (1812—1875) — aristocrat polonez, om de stat austriac, conservator, guvernator al Galiției (1849—1859, 1866—1867 și 1871—1875), ministru de interne (1859—1860). — 246.
- Gorceakov, Aleksandr Mihailovici, prinț* (1798—1883) — om de stat și diplomat rus, ambasador la Viena (1854—1856), ministru de externe (1856—1882). — 45, 104, 192.
- Gorceakov, Piotr Dmitrievici, prinț* (1785—1868) — general rus; în 1854 în timpul războiului Crimeii a comandat un corp de armată. — 629—631.
- Grandguillot, Alcide-Pierre* (1829—1891) — publicist francez, bonapartist, din 1859 redactor-șef la ziarul „Le Constitutionnel”, redactor-șef la ziarul „Le Pays” (1863—1865). — 388, 389.
- Granier de Cassagnac, Bernard-Adolphe de* (1806—1880) — ziarist francez, om politic lipsit de principii; înainte de revoluția din 1848 orléanist, apoi bonapartist, deputat în Corpus legislativ în 1852—1870 (extrema dreaptă); colaborator la ziarul „Le Constitutionnel”, în deceniul al 6-lea redactor-șef la ziarul „Le Pays”. — 388.
- Grant, James* (1802—1879) — publicist și scriitor englez radical, redactorul ziarului „The Morning Advertiser” (1850—1871). — 450.
- Grant, Ulysses Simpson* (1822—1885) — general și om de stat american, membru al partidului republican, în 1861—1862 a comandat trupele statelor din Nord în Kentucky și Tennessee; din martie 1864 comandant suprem al armatei; ministru de război (1867—1868), președinte al S.U.A. (1869—1877). — 511, 513.
- Granville, George Leveson-Gower, conte* (1815—1891) — om de stat englez, whig, mai târziu unul dintre liderii partidului liberal; ministru de externe (1851—1852, 1870—1874 și 1880—1885), ministru al coloniilor (1868—1870 și 1886), președinte al consiliului privat (1852—1854, 1855—1858 și 1859—1866). — 13.
- Gregory, William Henry* (1817—1892) — om politic irlandez, a aderat la liberali, membru al parlamentului. — 502—505, 528.
- Grey, sir Henry George, conte de* (1802—1894) — om de stat englez, whig, secretar de stat pentru problemele războiului (1835—1839), ministru de război și al coloniilor (1846—1852). — 10—13.
- Grey and Ripon, George Frédéric Samuel Robinson, conte de* (1827—1909) — om de stat englez, liberal, ministru de război adjunct (1859 până în ianuarie 1861 și iulie 1861—1863), ministru de război (1863—1866); a participat la organizarea armatei de voluntari. — 298.
- Griffiths, Frederick Augustus* (m. 1869) — ofițer englez și teoretician militar. — 197.
- Griscelli, Jacques-François* — agent de poliție bonapartist, corsican de origine. — 89—91, 192.
- Grosvenor, Hugh Lupus, conte* (1825—1899) — om politic englez, liberal, membru al parlamentului; a participat la mișcarea de voluntari. — 278.

- Guizot, François-Pierre-Guillaume* (1787—1874) — istoric și om de stat francez, orléanist; din 1840 pînă în 1848 a condus politica internă și externă a Franței, exponent al intereselor marii burghezii financiare. — 388, 661, 662.
- Gyulay, Ferenc, conte*, (1798—1868) — general-feldmareșal austriac, ungur de origine; în 1848—1849 a luat parte la înăbușirea mișcării revoluționare din Italia; ministru de război (1849—1850), comandant suprem al armatei austriece în timpul războiului din Italia (1859) pînă la înfrîngerea de la Magenta. — 307.
- H
- Habsburg* — dinastie de împărați ai Sfîntului Imperiu roman de națiune germană din 1273—1806 (cu unele întreruperi), de regi ai Spaniei (1516—1700), de împărați ai Austriei (1804—1867) și de împărați ai Austro-Ungariei (1867—1918). — 49, 52, 55, 58, 187, 200.
- Halleck, Henry Wager* (1815—1872) — general american, republican moderat; în timpul războiului civil din S.U.A. a fost comandantul districtului militar Missouri (noiembrie 1861 — martie 1862) și al armatei din Mississippi (martie-iulie 1862); comandant suprem al armatei statelor din Nord (iulie 1862 — martie 1864). — 437, 498, 500, 508, 511, 513, 521, 530, 550, 595, 596.
- Hannovra* — dinastie de regi ai Marii Britanii (1714—1901), de principii electori (pînă în 1815) și de regi ai Hanovrei (pînă în 1837). — 422.
- Harvey* — consul englez la Ningpo (China) la începutul deceniului al 7-lea. — 539—541.
- Hautefeuille, Laurent-Basile* (1805—1875) — jurist francez, bonapartist, autorul mai multor scrieri despre dreptul maritim internațional. — 505.
- Havelock, sir Henry* (1795—1857) — general englez, participant la războiul anglo-afgan (1838—1842) și la războiul împotriva sikhilor (1845—1846), a luat parte la înăbușirea răscoalei pentru eliberare națională din India. — 457.
- Haxthausen, August, baron de* (1792—1866) — consilier de stat prusian și autor al mai multor lucrări consacrate descrierii rămășițelor sistemului de obște în relațiile agricole din Rusia; prin concepțiile sale politice reacionar, adept al iobăgiei. — 620.
- Haynau, Julius Jacob, baron de* (1786—1853) — general feldmareșal austriac, a înăbușit cu cruzime mișcările revoluționare din Italia (1848) și Ungaria (1849). — 461.
- Hegel, Georg, Wilhelm Friedrich* (1770—1831). — 580.
- Heintzelmann, Samuel Peter* (1805—1880) — general american; în 1862 a comandat un corp al armatei de pe Potomac. — 529.
- Hennessy, John Pope* (1834—1891) — om politic irlandez, conservator, membru al parlamentului. — 332.
- Herbert, Sidney, baron de Lea* (1810—1861) — om de stat englez, la începutul activității sale tory, apoi peelist; din 1841 pînă în 1845 secretar al amiralității, secretar de stat pentru problemele războiului (1845—1846 și 1852—1855) și ministru de război (1859—1860). — 41, 77, 110, 111.
- Hess, Heinrich, baron de* (1788—1870) — general austriac, din iu-

lie 1859 feldmareșal; în 1848—1849 a participat activ la înăbușirea mișcării revoluționare din Italia, după înfringerea de la Magenta a comandat armata austriacă (iunie-iulie 1859) în timpul războiului din Italia. — 135.

Hinckeldey, Karl Ludwig Friedrich de (1805—1856) — funcționar guvernamental prusian; din 1848 prefect al poliției din Berlin; din 1853 șeful departamentului poliției din ministerul de interne. — 46.

Hohenzollern — dinastie de principii electori din Brandenburg (1415—1701); regi ai Prusiei (1701—1918) și împărați ai Germaniei (1871—1918). O ramură colaterală Hohenzollern-Sigmaringen a domnit și în România (1866—1947). — 44, 55, 56, 58, 71, 73, 200—202, 335.

Hohenzollern-Sigmaringen, Karl Anton, prinț de (1811—1885) — general prusian, prim-ministru (1858—1862). — 70.

Hooker, Joseph (1814—1879) — general american, aboliționist, membru al partidului republican; în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat un corp al armatei de pe Potomac (1862), iar mai târziu întreaga armată de pe Potomac (ianuarie pînă în iunie 1863). — 597.

Hope, James (1808—1881) — amiral englez; în 1859 a comandat trupele expediționare engleze din China. — 14.

Horner, Leonard (1785—1864) — geolog englez, inspector de fabrici (1833—1859); s-a ridicat în apărarea intereselor muncitorilor. — 84.

Horsman, Edward (1807—1876) — om de stat englez, liberal; secretar de stat pentru problemele Irlandei (1855—1857), membru al parlamentului. — 107.

Hudson, James (1810—1885) — diplomat englez, ministru plenipotențiar la Torino (1851—1863). — 554.

Humboldt, Alexander, von (1769—1859). — 47.

I

Impăratul Austriei vezi *Franz Joseph I.*

Impăratul Chinei vezi *Sien-fîn.*

Isturiz, Francisco Javier de (1790—1871) — om politic spaniol, liberal, a luat parte la războiul pentru independență (1804—1814) și la revoluția burgheză din 1820—1823; prim-ministru (1836—1846 și 1858) ministru plenipotențiar la Londra (1848, 1858—1862). — 492—494.

Ives, Malcolm — ziarist american, membru al partidului democrat; de la sfîrșitul deceniului al 6-lea colaborator la ziarul „The New York Herald”. — 501.

J

Jackson, Andrew (1767—1845) — general și om de stat american, întemeietorul partidului democrat (1828); în timpul războiului anglo-american (1812—1815) trupele de sub comanda sa au pricinuit englezilor o înfringere decisivă la New Orleans; președinte al S.U.A. (1829—1837). — 323, 341, 395.

Jackson, Claiborne Fox (1806—1862) — om politic american, membru al partidului democrat, guvernator al statului Mississippi (1860—1861). — 355.

Jackson, Thomas Jonathan (1824—1863) — general american, în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat trupele statelor din Sud în Virginia (1861—1863); după bătălia de la Bull Run (iulie 1861)

- i s-a dat porecla de Stonewall (zidul de piatră). — 550, 576.
- James, sir Henry* (1803—1877) — ofițer englez, între anii 1857 și 1870 conducător al departamentului topografic-statistic din ministerul de război. — 635.
- Jameson, Charles Davis* (1827—1862) — general american, între 1861—1862 a comandat o brigadă a armatei de pe Potomac. — 529.
- Jecker, Jean-Baptiste* (aprox. 1810—1871) — bancher elvețian, în 1862 a primit cetățenia franceză; a avut legături cu cercurile guvernante din Franța bonapartistă, a participat la organizarea intervenției franceze în Mexic; a fost împușcat de comunarzii parizieni. — 518, 548.
- Jefferson, Thomas* (1743—1826) — iluminist de seamă și om de stat american, ideolog al cercurilor democratice ale burgheziei americane în timpul războiului pentru independență al coloniilor engleze din America de Nord (1775—1783); autorul declarației de independență (1776), președinte al S.U.A. (1801—1809). — 316, 318, 342, 405, 422, 475, 558.
- Jennison* — ofițer american, abolitionist, în timpul războiului civil din S.U.A. colonel în armata statelor din Nord. — 437.
- Johann, Nepomuk Maria Joseph* (1801—1873) — rege al Saxoniei (1854—1873). — 71.
- Johnson, Andrew* (1808—1875) — om de stat american, membru al partidului democrat, guvernator al statului Tennessee (1853—1857 și 1862—1865), senator (1858—1862); în timpul războiului civil din S.U.A. a fost de partea statelor din Nord, vicepreședinte (1864—aprilie 1865) și președinte al S.U.A. (1865—1869); a preconizat o politică de înțelegere cu proprietarii de plantații din Sud. — 355.
- Johnson, Samuel* (1709—1784) — scriitor și lingvist englez; autorul primului dicționar al limbii engleze. — 429.
- Joinville, François-Ferdinand, Philippe-Louis-Marie, prinț de* (1818—1900) — fiul lui Ludovic-Filip, în deceniul al 5-lea a luat parte la luptele pentru cucerirea Algeriei; după victoria revoluției din februarie 1848 a emigrat în Anglia; în 1861—1862, în timpul războiului civil din S.U.A., a luptat de partea statelor din Nord. — 103, 337—339.
- Juárez, Benito Pablo* (1806—1872) — om de stat mexican, luptător pentru independența națională a țării; șeful partidului liberal în perioada războiului civil din 1858—1860 și a intervenției din Mexic (1861—1867), președinte al Mexicului (1858—1872). — 378, 440, 518.
- Junius* vezi *Francis, sir Philip*.
- Juvenal (Decimus Junius Juvenalis)* (aprox. 60 — aprox. 140) — poet satiric roman. — 392, 542.

K

Karamzin, Nikolai Mihailovici (1766—1826) — istoric și scriitor rus, conservator, istoriograf oficial al lui Alexandru I. — 186.

Kearny, Philip (1815—1862) — general american; în 1861—1862 a comandat unități ale armatei de pe Potomac. — 529, 597.

Kent, James (1763—1847) — jurist și om politic american, profesor la Universitatea Columbia din New York. — 404, 427.

Kincaid, sir John (1787—1862) — funcționar englez, din 1850 inspector de fabrici și închisori în Scoția. — 84, 88, 90.

Kinglake, Alexander William (1809—1891) — istoric și om politic englez, liberal, membru al parlamentului (1857—1865). — 547, 617—621, 625—630, 631.

Kiriakov, Vasili Iakovlevici — general rus, în 1854 comandant de divizie în Crimeea. — 621, 622.

Kossuth, Lajos (1802—1894) — conducător al mișcării de eliberare națională din Ungaria, în timpul revoluției din 1848—1849 s-a situat în fruntea elementelor burghezodemocratice, șef al guvernului revoluționar ungar; după înfrângerea revoluției a emigrat din Ungaria; în deceniul al 6-lea a căutat sprijin în cercurile bonapartistе. — 192, 247.

Krüger — emigrant german la Londra, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru în Comitetul pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia din 1863—1864. — 606.

Kviŭnŭski, Onurii Aleksandrovici (1794—1862) — general rus, în 1854, în timpul războiului Crimeii, a comandat o divizie. — 630, 631.

L

La Farina, Giuseppe (1815—1863) — om politic, publicist și istoric italian, liberal burghez; în 1848—1849 a fost unul dintre conducătorii mișcării revoluționare din Sicilia, în 1860 (până în iulie) trimisul lui Cavour în Sicilia, consilierul guvernatorului din Sicilia (octombrie 1860 până în ianuarie 1861). — 95—98, 191.

Lafayette (La Fayette) Marie-Joseph-Paul, marchiz de (1757—1834) — om de stat și general francez; a luat parte la războiul pentru independență al coloniilor engleze din America de Nord (1775—1783); în

timpul revoluției franceze a comandat garda națională; în 1830 a fost unul dintre cei care au pregătit calea pentru urcarea pe tron a lui Ludovic Filip. — 337.

Lamoricière, Christophe-Louis-Léon Juchault (1806—1865) — general și om politic francez, republican burghez moderat; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a luat parte la cucerirea Algeriei, în 1848 a participat activ la înăbușirea insurecției din iunie a muncitorilor parizieni; după lovitura de stat de la 2 decembrie 1851 a fost expulzat din Franța, în 1860 a comandat armata papală. — 157.

Landi — general napolitan; în 1860 a luptat împotriva detașamentelor revoluționare ale lui Garibaldi în Italia de sud. — 67—69.

Landseer, sir Edwin Henry (1802—1873) — pictor și sculptor englez. — 483—486.

Lanza, Ferdinand — general napolitan; în 1860 a luptat împotriva detașamentelor revoluționare ale lui Garibaldi în Italia de sud. — 60, 61.

Laroquette vezi *Forcade-Laroquette Jean-Louis-Victor-Adolphe de*.

Lassalle, Ferdinand (1825—1864) — 655, 665, 671.

La Tour d'Auvergne-Lauraguais, Henri-Godefroi-Bernard-Alphonse prinț de (1823—1871) — diplomat francez, ambasador la Berlin (1859—1862), la Roma (1862—1863), la Londra (1863—1869). — 61, 71.

Layard, sir Austin Henry (1817—1894) — arheolog și om politic englez, radical burghez; din deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea liberal; subsecretar de stat în ministerul de externe

- (1861—1866), membru al parlamentului. — 456, 547.
- Ledru-Rollin, Alexandre-Auguste** (1807—1874) — publicist și om politic francez, unul dintre conducătorii democraților mic-burghezi; redactor al ziarului „La Réforme”; în 1848 ministru de interne în guvernul provizoriu. Deputat în Adunarea națională constituantă și în cea legislativă, conducător al partidului Munteului (Montagne); după demonstrația de la 13 iunie 1848 a emigrat în Anglia. — 389.
- Lee, Robert Edward** (1807—1870) — general american, a luat parte la războiul S.U.A. împotriva Mexicului (1846—1848), în 1859 a participat activ la înăbușirea răscoalei lui John Brown; în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat trupele statelor din Sud în Virginia (1862 pînă în 1865); comandant suprem al armatei statelor din Sud (februarie pînă în aprilie 1865). — 585.
- Leibniz, Gottfried Wilhelm, baron de** (1646—1716) — matematician și filozof idealist. — 483.
- Leopold I** (1790—1865) — rege al Belgiei (1831—1865), fiul ducelui Franz de Saxa-Coburg-Gotha. — 117.
- Lessner, Friedrich** (1825—1910) — calfă de croitor din Weimar, membru al Ligii comuniștilor, a luat parte la revoluția din 1848—1849; unul dintre conducătorii Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Consiliului general al Asociației Internaționale a Muncitorilor, prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 606.
- Levy, Joseph Moses** (1812—1888) — unul dintre întemeietorii și editorii ziarului „Daily Telegraph”. — 451.
- Lewis, sir George Cornewall** (1806—1863) — om de stat englez; whig, secretar al trezoreriei (1850—1852), cancelar al trezoreriei (1855—1858), ministru de interne (1859—1861) și ministru de război (1861—1863). — 430, 435.
- Liebig, Justus, baron de** (1803—1873) — savant german, deschizător de drumuri în aplicarea chimiei în agricultură. — 93.
- Limayrac, Paulin** (1817—1868) — ziarist francez, bonapartist, colaborator la ziarele „La Patrie” și „Le Pays”, redactor-șef al ziarului „Le Constitutionnel” (1861—1868). — 388, 389.
- Limburg, W.** — cizmar, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Comitetului pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia din 1863—1864, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1868—1869). — 606.
- Lincoln, Abraham** (1809—1865) — om de stat american, unul dintre liderii partidului republican, președinte al S.U.A. (1861—1865); în timpul războiului civil din S.U.A., sub înfrurirea maselor populare, a înfăptuit o serie de importante transformări burghezo-democratice și a introdus metode revoluționare de purtare a războiului; în aprilie 1865 a fost omorât de un agent al proprietarilor de sclavi. — 316, 317, 320, 321, 342, 343, 350, 359, 376, 386, 395, 396, 448, 498, 500, 520, 550, 556—559, 577—580, 587, 593, 597, 600.
- Linden** — emigrant german la Londra, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Comitetului pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia din 1863—1864. — 606. •

- Lindsay, William Shaw* (1816—1877) — armator și negustor englez, adept al liber-schimbismului, membru al parlamentului. — 504.
- Loë, Walther, baron de* (1828—1908) — ofițer prusian, adjutantul prințului regent al Prusiei, împăratul Wilhelm I de mai târziu. — 70.
- Lorenz, Joseph, cavaler de* (1814—1879) — ofițer austriac și inventator în domeniul tehnicii militare. — 218, 219, 221.
- Lourmel Frédéric-Henri Lenormand de* (1811—1854) — general francez; în 1854 comandant de brigadă în Crimeea. — 178, 622.
- Lovejoy, Owen* (1811—1864) — pastor american, om politic, aboliționist, membru al Congresului. — 475.
- Lovell, Mansfield* (1822—1884) — general american, în timpul războiului civil din S.U.A. a luptat de partea statelor din Sud, șeful garnizoanei din New Orleans (1861 — aprilie 1862). — 521.
- Lowe, Robert (Bob), viconte Sherbrooke* (1811—1892) — om de stat și publicist englez, whig, mai târziu liberal; membru al Adunării legislative într-unul din statele Australiei (1843—1850), în deceniul al 7-lea redactor al ziarului „Times”; cancelar al trezoreriei (1868—1873) și ministru de interne (1873—1874). — 329, 450.
- Ludovic al III-lea* (1806—1877) — mare duce de Hessa (1848—1877). — 71.
- Ludovic al XIII-lea* (1601—1643) — rege al Franței (1610—1643). — 396.
- Ludovic al XVI-lea* (1754—1793) — rege al Franței (1774—1792). — 131, 389.
- Ludovic Bonaparte* vezi *Napoleon al III-lea*.
- Ludovic Filip* (1773—1850) — duce de Orléans, rege al francezilor (1830—1848). — 133, 173, 253, 371, 389, 393.
- Ludovic-Filip-Albert, duce de Orléans, conte de Paris* (1838—1894) — nepotul regelui Ludovic Filip, pretendentul orléanist la tronul Franței; în 1861—1862, în timpul războiului civil din S.U.A., a luptat de partea statelor din Nord. — 336—339.
- Ludovic Napoleon* vezi *Napoleon al III-lea*.
- Lützow, Adolf, baron de* (1782—1834) — ofițer prusian, mai târziu general, a luat parte la războiul împotriva lui Napoleon I. — 530.
- Lyons, Richard Bickerton-Pemell, baron, (din 1881) conte, (1817—1887)* — diplomat englez, ministru plenipotențiar la Washington (1858—1865). — 412, 453, 470, 471.

M

Macaulay, Thomas Babington, baron de Rothley (1800—1859) — istoric și om politic englez, whig, membru al parlamentului. — 499.

Mac-Farland — diplomat american, secretarul lui James Murray Mason. — 404.

Machiavelli, Niccolò (1469—1527) — om politic italian, istoric și scriitor, unul dintre ideologii burgheziei italiene în perioada apariției relațiilor capitaliste. — 192.

Mac-Mahon, Marie-Edme-Patrice-Maurice, conte de, duce de Magenta (1808—1893) — general și om politic reacționar francez, din 1859 mareșal al Franței, bonapartist; a luat parte la războiul

- Crimeii și la războiul din Italia (1859); în 1870 a capitulat la Sedan în fruntea unei armate de 100 000 de soldați; în 1871 a fost unul dintre călăii Comunei din Paris, președinte al celei de-a treia Republici (1873—1879). — 112, 248.
- Madison, James* (1751—1836) — om de stat american. A avut un rol important în războiul pentru independență al coloniilor engleze din America de Nord (1775—1783), ministru de externe (1801—1809), președinte al S.U.A. (1809—1817). — 434.
- Magollin, Beriah* (1815—1885) — jurist și om politic american, membru al partidului democrat din statele din Sud, guvernator al statului Kentucky (1859—1862). — 356.
- Maguire, John Francis* (1815—1872) — om politic liberal irlandez, membru al parlamentului. — 111.
- Manlius (Marcus Manlius Capitolinus)* — consul roman în anul 392 i.e.n. — 567.
- Mann, Ambrose Dudley* (1801—1889) — diplomat american, reprezentant al Confederației statelor din Sud la Londra (1861—1862). — 405, 416, 451, 459, 475, 502—504.
- Manteuffel, Edwin Hans Karl, baron de* (1809—1885) — general-feld-mareșal prusian, din 1857 șeful cancelariei militare, din 1861 adjuțant general al regelui Wilhelm I. — 70.
- Manteuffel, Otto Theodor, baron de* (1805—1882) — om de stat prusian, reprezentant al birocrăției nobiliare reacționare; ministru de interne (1848—1850); prim-ministru și ministru de externe (1850—1858). — 46, 57, 662, 666.
- Mare duce de Baden* — vezi *Frederic I.*
- Mare duce de Hessa-Darmstadt* — vezi *Ludovic al III-iea.*
- Maria a li-a da Gloria* (1819—1853) — regină a Portugaliei (1826—1828 și 1834—1853). — 11.
- Mario, Alberto* (1825—1883) — om de stat și publicist italian, în 1860 a luat parte la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud. — 98.
- Marquez, Leonardo* (n. aprox. 1820) — general mexican, unul dintre șefii partidului conservator și conducătorul rebeliunii contrarevoluționare împotriva guvernului liberal; în 1862—1867 a sprijinit intervenția franceză și pe protejatul francezilor Maximilian. — 378, 440.
- Martin, sir Samuel* (1801—1883) — jurist englez, judecător la tribunalul trezoreriei (1850—1874). — 486.
- Marx, Karl* (1818—1883). — 586, 602, 655—671.
- Mason, George* (1725—1792) — om politic american, a jucat un rol de frunte în războiul pentru independență al coloniilor engleze din America de Nord (1775—1783). — 422.
- Mason, James Murray* (1798—1871) — om politic american, mare plantator și proprietar de sclavi, președinte al Comisiei senatului pentru afaceri externe; în 1861 a fost trimis de Confederația statelor din sud în Anglia cu misiunea de a cere recunoașterea confederației; reprezentant al confederației la Londra (1862—1865). — 404, 405, 409, 416, 422—425, 428—431, 449, 456, 461, 463, 474, 478, 488, 482. — 504.

- Masséna, André, duce de Rivoli, prinț de Essling* (1756—1817) — mareșal al Franței, a luat parte la războaiele lui Napoleon I. — 261.
- Matzrath* — emigrant la Londra, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Comitetului pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia din 1863—1864. — 606.
- Maximilian* (1832—1867) — arhiduce de Austria din familia de *Habsburg*, guvernator general al posesiunilor Austriei în Italia (1857—1859); în 1864 a fost proclamat împărat al Mexicului de către intervenționistii francezi; a fost împușcat în 1867 de republicanii mexicani. — 496, 497.
- Maximilian al II-lea* (1811—1864) — rege al Bavariei (1848—1864). — 70.
- Maynard* — ofițer american; în timpul războiului civil din S.U.A. agent al statelor din Sud. — 500.
- Mayne, sir Richard* (1796—1868) — șeful poliției din Londra (din 1850). — 298.
- Mazzini, Giuseppe* (1805—1872) — revoluționar italian democrat burghez, unul dintre conducătorii mișcării de eliberare națională din Italia; în 1849 șeful guvernului provizoriu al Republicii romane, în 1850 unul dintre întemeietorii Comitetului central al democrației europene de la Londra; în deceniul al 6-lea s-a împotrivit amestecului Franței bonapartistă în lupta pentru eliberarea națională a poporului italian. — 97, 190, 474.
- McClellan, George Brinton* (1826—1885) — general american și președinte al unor societăți de căi ferate din Ohio și Mississippi, membru al partidului democrat, adeptul unei politici de compromis cu proprietarii de sclavi din Sud; în timpul războiului civil din S.U.A. comandant suprem al armatei statelor din Nord (din noiembrie 1861 până în martie 1862) și comandant al Armatei de pe Potomac (martie 1862—noiembrie 1862), în 1864 candidat la președinție. — 418, 498—501, 514, 527—530, 549, 557—559, 593—598.
- McCook, Alexander McDowell* (1831—1903) — general american, în 1862 a comandat un corp de armată al statelor din Nord în Kentucky. — 586.
- McMurdo, William Montague Scott* (1819—1894) — ofițer englez, mai târziu general; în deceniul al 5-lea și al 6-lea a servit în armata engleză din India; în 1860—1865 inspector general al trupelor de voluntari. — 76, 77, 113, 278—280, 298, 560—561, 563, 564, 565.
- Medici Giacomo (marchiz del Vercello)* (1817—1882) — general italian, a participat activ la războiul de eliberare națională din 1848—49 și la apărarea Republicii romane (aprilie-iulie 1849); în 1860 a luat parte la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud. — 95, 126, 159, 164.
- Mége Mouriés* (mijlocul secolului al XIX-lea) — chimist francez. — 584.
- Mejia, Thomas* (aprox. 1815—1867) — general mexican, indian de origine; a luat parte la rebeliunea contrarevoluționară împotriva guvernului liberal; în 1862—1867 a sprijinit pe intervenționistii francezi și pe protejatul acestora Maximilian; a fost împușcat de republicanii mexicani. — 378.

- Melendez** — general din Neapole; în 1860 a luptat împotriva detașamentelor revoluționare ale lui Garibaldi în Italia de sud. — 160, 164.
- Meșikov, Aleksandr Sergheevici, prinț** (1787—1869) — general și om de stat rus, în 1853 ambasador extraordinar la Constantinopol, comandant suprem al forțelor militare terestre și maritime din Crimeea (1853—februarie 1855). — 622, 631.
- Merivale, Herman** (1806—1874) — economist și om de stat englez, liberal, ministru adjunct al coloniilor (1848—1859), ministru adjunct pentru problemele Indiei (1859—1874). — 588.
- Metternich, Clemens Wenzel Lothar, prinț de** (1773—1859) — om de stat și diplomat austriac; ministru de externe (1809—1821) și cancelar (1821—1848), unul dintre inițiatorii și organizatorii Sfintei Alianțe. — 73.
- Miguel, Dom (Don)** (1802—1866) — rege al Portugaliei din familia de Braganza (1828—1834). — 10.
- Mihail Nikolaievici** (1832—1909) — mare duce al Rusiei, al patrulea fiu al lui Nicolaie I. — 624.
- Milner Gibson** — vezi *Gibson Thomas Milner*.
- Minié, Claude-Étienne** (1804—1879) — ofițer francez, inventatorul unei puști care îi poartă numele. — 24, 213—217, 230.
- Miramón, Miguel** (1832—1867) — general mexican, unul dintre conducătorii partidului conservator și ai răscoalei contrarevoluționare împotriva guvernului liberal. Șeful guvernului rebelilor (1859—1860); în 1863—1867 a sprijinit pe intervenționiștii francezi și pe protejatul acestora Maximilian; a fost împușcat de republicanii mexicani. — 518.
- Mirès, Jules Isaac** (1809—1871) — bancher francez și speculant de bursă, proprietarul mai multor ziare, printre care și „Le Constitutionnel”; în 1861 a fost deferit justiției pentru speculații necinstite la bursă. — 517—519.
- Missori, Giuseppe** (1829—1911) — ofițer italian, a luat parte la mișcarea de eliberare națională din Italia; în deceniul al 7-lea a luptat în detașamentele revoluționare ale lui Garibaldi. — 159, 160, 163.
- Mitchel, Ormsby MacKnight** (1809—1862) — astronom american, directorul observatorului astronomic din Cincinnati (1845—1859); în timpul războiului civil din S.U.A. a fost general în armata statelor din Nord (1861—1862). — 521.
- Molé, Louis-Mathieu conte** (1781—1855) — om de stat francez, orleanist, prim-ministru (1836—1837, 1837—1839). — 388.
- Monroe, James** (1758—1831) — om de stat american, președinte al S.U.A. (1817—1825), a dat declarația cunoscută mai târziu sub numele de doctrina Monroe, care enunța principiile politicii externe a S.U.A. — 379, 386.
- Montagu, lord Robert** (1825—1902) — om politic englez, conservator, membru al parlamentului. — 331, 332, 543, 546—548.
- Montauban** — vezi *Cousin-Montauban, Charles-Guillaume-Marie-Apollinaire-Antoine, conte de Palicao*.
- Morgan, John Hunt** (1826—1864) — ofițer american, a luat parte la războiul împotriva Mexicului (1846—1848) și la războiul civil

- din S.U.A. de partea statelor din Sud. — 586.
- Morny, Charles-Auguste-Louis-Joseph, duce de* (1811—1865) — fratele vitreg al lui Napoleon al III-lea, om politic francez, bonapartist, unul dintre organizatorii loviturii de stat de la 2 decembrie 1851; ministru de interne (decembrie 1851—ianuarie 1852); președinte al Corpului legislativ (1854—1856 și 1857—1865). — 548.
- Morrill, Justin Smith* (1810—1898) — om politic american, membru al partidului republican, membru al Congresului (1855—1867), în 1860 a propus legea cu privire la taxele vamale protecționiste, adoptată în 1861. — 323, 341, 374, 474, 480.
- Murat, Napoléon-Lucien-Charles prinț* (1803—1878) — om politic francez, bonapartist, vărul lui Napoleon al III-lea; în 1861 pretendent la tronul Neapoleului. — 49—50.
- N
- Napier, sir Charles James* (1782—1853) — general englez, în 1808—1814 a luat parte la războiul împotriva lui Napoleon I în Peninsula Iberică; în 1842—1843 a comandat trupele engleze care au cucerit Sindul; în 1843—1847 guvernator al Sindului. — 561.
- Napier, sir William Francis Patrick* (1785—1860) — general și istoric militar englez; în 1808—1814 a luat parte la războiul împotriva lui Napoleon I în Peninsula Iberică. — 418, 635.
- Napoleon I Bonaparte* (1769—1821) — împărat al francezilor (1804—1814 și 1815). — 13, 31, 49, 58, 72, 117, 129, 171, 172, 303, 306, 392, 462, 508, 597, 609.
- Napoleon al III-lea (Ludovic Bonaparte)* (1808—1873) — nepotul lui Napoleon I, președintele celei de-a doua Republici (1848—1852), împărat al francezilor (1852—1870). — 3—7, 10, 15, 32, 46, 55, 61, 70—75, 95, 105, 112, 123, 135, 142, 172, 237, 251, 254, 335—338, 375—377, 380, 381, 388, 389, 392—394, 415, 426, 435, 452, 494, 517, 534, 547, 555, 567—569.
- Neindorff* (mijlocul secolului al XIX-lea) — ofițer prusian și inventator în domeniul tehnicii militare. — 216.
- Nemours, Louis-Charles-Philippe-Raphael, prinț d'Orléans, duce de* (1814—1896) — al doilea fiu al lui Ludovic-Filip. — 117.
- Nessler* (mijlocul secolului al XIX-lea) — ofițer francez și inventator în domeniul tehnicii militare. — 217.
- Newcastle, Henry Pelham Fiennes Pelham-Clinton, duce de* (1811—1864) — om de stat englez, peelist, ministru de război și al coloniilor (1852—1854), ministru de război (1854—1855) și ministru al coloniilor (1859—1864). — 11, 12.
- Newmann, Francis William* (1805—1897) — profesor de filologie și scriitor englez, autorul unei serii de lucrări tratând probleme religioase, politice și economice; radical burghez. — 599.
- Newton* — membru al Consiliului municipal din Newcastle (Anglia), președintele mitingului în apărarea lui Garibaldi (septembrie 1862). — 567, 569, 574.
- Ney, Michel, duce d'Elchingen, prinț de Moscova* (1769—1815) — mareșal al Franței, a luat parte la campaniile lui Napoleon I. — 261.
- Nicolaie I* (1796—1855) — împărat al Rusiei (1825—1855). — 106, 532.

Nothjung, Peter (aprox. 1823—1880) — croitor german, membru al Comunității din Colonia a Ligii comuniștilor și al Uniunii muncitorilor din Colonia; în 1852 unul dintre inculpații în procesul comuniștilor de la Colonia. — 54.

O

Oldham, Williamson Simpson (1813—1868) — jurist și om politic american, a făcut parte din partidul democrat; a participat la rebeliunea proprietarilor de sclavi din Sud; membru al Congresului Confederației statelor din Sud. — 591.

Ollivier, Émile (1825—1913) — om politic francez, republican burghez moderat, din 1857 membru al Corps Législatif; la sfârșitul deceniului al 7-lea bonapartist, prim-ministru (ianuarie—august 1870). — 105.

Orléans — ramură colaterală a dinastiei Bourbon. A domnit în Franța între anii 1830 și 1848. — 336.

Orlov, Aleksei Fiodorovici, conte (din 1856) — prinț (1786—1861) — militar și om de stat rus, diplomat; a încheiat tratatele de la Adrianopol (1829) și de la Unkiar-Skelessi (1833) cu Turcia; a fost șeful delegației ruse la Congresul de la Paris (1856). — 61, 62.

Orsini, Felice (1819—1858) — democrat burghez italian, republican; a luat parte la lupta pentru eliberarea națională și unificarea Italiei; în 1858 a săvârșit un atentat împotriva lui Napoleon al III-lea și a fost executat. — 569, 574, 575.

Oudinot, Nicolas-Charles-Victor (1791—1863) — general francez,

orléanist, în 1849 a comandat trupele trimise împotriva Republicii romane. — 568.

P

Palmer, Roundell, conte de Selborne (1812—1895) — jurist și om de stat englez, peelist, mai tirziu liberal; procuror general (1861—1863), Attorney-General (1863—1866) și lord-cancelar (1872—1874 și 1880—1885). — 505.

Palmer, William (1824—1856) — medic englez; pentru a încasa niște polițe de asigurare și-a otrăvit soția, fratele și prietenul; a fost condamnat la moarte prin streang. — 412, 451.

Palmerston, Henry John Temple, viconte (1784—1865) — om de stat englez, la începutul activității sale tory, din 1830 unul dintre liderii aripii de dreapta a whigilor; ministru de externe (1830—1834, 1835—1841 și 1846—1851), ministru de interne (1852—1855), prim-ministru (1855—1858 și 1859—1865). — 9, 13, 27, 56, 62, 101, 106, 121—123, 326, 329—334, 376, 377, 381, 383—387, 411, 412, 414, 425, 426, 428—431, 433—436, 447—452, 457, 460, 461, 463, 465, 470—473, 478, 481, 489—491, 519, 532, 534, 548, 570, 599.

Patterson, Robert (1792—1881) — comerciant american, la începutul războiului civil din S.U.A., general în armata statelor din Nord, după bătălia de la Bull Run (iulie 1861) a fost destituit din postul de conducere pe care îl deținea. — 500.

Pedro I, don (1798—1834) — împărat al Braziliei (1822—1831), rege al Portugaliei sub numele de Pedro al IV-lea (1826), a abdicat de la tronul Portugaliei în favoarea fiicei sale Maria a II-a da Gloria. — 11.

- Peel, sir Robert* (1788—1850) — om de stat și economist englez, lider al torylor moderați, cunoscuți sub numele de peeliști, ministru de interne (1822—1827 și 1828—1830), prim-ministru (1834—1835 și 1841—1846); cu sprijinul liberalilor a obținut abrogarea legilor cerealelor (1846). — 238.
- Pélissier, Aimable-Jean-Jacques, duce de Malakoff* (1794—1864) — general francez, din septembrie 1855 mareșal al Franței; în perioada 1830—1860 a luat parte la cucerirea Algeriei; vestit pentru cruzimea sa excesivă; comandant suprem al armatei din Crimeea (mai 1855 — iulie 1856), a luat parte la războiul din Italia (1859); în 1860 guvernator general al Algerului. — 24.
- Péireire, Émile* (1800—1875) — bancher francez, între 1825 și 1831 s-a alăturat saint-simoniștilor, în perioada celui de-al doilea Imperiu, bonapartist; unul dintre întemeietorii și directorii băncii pe acțiuni Crédit mobilier. — 371, 390.
- Péireire, Isaac* (1806—1880) — bancher francez; în deceniul al 3-lea și al 4-lea s-a alăturat saint-simoniștilor, în perioada celui de-al doilea Imperiu, bonapartist; în 1852 împreună cu fratele său Émile Péireire a întemeiat banca pe acțiuni Crédit mobilier. — 15, 371, 390.
- Perponcher-Sedlnitzki, Wilhelm, conte* (1819—1893) — diplomat prusian, la începutul deceniului al 7-lea ministru plenipotențiar la Neapole. — 189.
- Persigny, Jean-Gilbert-Victor Fialin, conte* (din 1863), duce de (1808—1872) — om de stat francez, bonapartist, unul dintre organizatorii loviturii de stat de la 2 decembrie 1851, ministru de interne (1852—1854 și 1860—1863), ambasador la Londra (1855—1858, 1859—1860). — 62, 115, 123, 142, 370, 371, 389.
- Petrie, Martin* (1823—1892) — ofițer englez, autorul unor lucrări despre organizarea și echiparea armatelor europene. — 635.
- Petru I (cel Mare)* (1672—1725) — țar al Rusiei (1682—1725). — 55, 117.
- Petru Ermitul* (sau Petru din Amiens) (aprox. 1050—1115) — călugăr și predicator francez, unul dintre conducătorii cetelor de țărani care au luat parte la prima cruciadă (1096—1099). — 115.
- Peza-y-Peza, Carlos* — participant la rebeliunea contrarevoluționară din Mexic (1858—1860), ministru de finanțe în guvernul rebelilor. — 518.
- Phillimore, sir Robert Joseph* (1810—1885) — jurist englez, liberal moderat, membru al parlamentului (1852—1857), specialist în problemele de drept internațional. — 427, 429.
- Phillips, Wendell* (1811—1884) — om politic american, orator, unul dintre liderii aripii revoluționare a aboliționistilor, președintele asociației americane împotriva sclaviei (antislavery society) (1865—1870); în deceniul al 8-lea a militat pentru înființarea în S.U.A. a unui partid muncitoresc de sine stătător, în 1871 membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 556, 557.
- Pierce, Franklin* (1804—1869) — om de stat american, membru al partidului democrat, președinte al Statelor Unite (1853—1857); a promovat o politică care a slujit intereselor proprietarilor de sclavi. — 395, 424, 501.

- Pindar* (aprox. 522—aprox. 442 î.e.n.) — poet liric din Grecia antică, a scris ode solemne. — 579.
- Pitt, William (Junior)* (1759—1806) — om de stat englez, tory, prim-ministru (1783—1801 și 1804—1806). — 11, 473.
- Pius al IX-lea* (1792—1878) — papă (1846—1878). — 105, 186, 568, 569.
- Plönies, Wilhelm* (1828—1871) — ofițer din Hessa, inventator în domeniul tehnicii militare, autorul mai multor lucrări despre armele de foc. — 217.
- Plon-Plon* — vezi *Bonaparte, Jérôme-Napoléon-Joseph-Charles-Paul, prinț Napoleon*.
- Podewils, Philipp, baron de* (1809—1885) — ofițer bavarez și inventator în domeniul tehnicii militare. — 217.
- Polk, James Knox* (1795—1849) — om de stat american, membru al partidului democrat, președinte al S.U.A. (1845—1849), unul dintre organizatorii războiului S.U.A. împotriva Mexicului (1846—1848). — 395, 424.
- Poncharra, Charles-Louis-César du Port, marchiz de* (1787—1860) — ofițer francez și inventator în domeniul tehnicii militare. — 173.
- Pope, John* (1822—1892) — general american, membru al partidului republican, în 1862 a comandat trupele statelor din Nord pe Mississippi și în Virginia. — 501, 597.
- Potter, Edmund* — fabricant și om politic englez, adept al liber-schimbismului, la începutul deceniului al 7-lea membru al Camerei de comerț din Manchester, membru al parlamentului. — 480, 481.
- Pratt, Frederick Thomas* — jurist englez, autorul mai multor lucrări despre dreptul maritim internațional. — 405.
- Prélat, Joseph* (n. 1819) — armurier elvețian, în 1854 a perfecționat pușca inventată de Minié. — 215.
- Price, Sterling* (1809—1867) — general american, guvernator al statelor Missouri, Arkansas și Mississippi, participant la războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Sud. — 501, 589.
- Principele elector de Hessa* — vezi *Frederic Wilhelm I*.
- Prinț consort al Angliei* — vezi *Albert*.
- Principii de Orléans* — vezi *Joinville, François-Ferdinand-Philippe-Louis-Marie, duce de Orléans, prinț*; *Ludovic Filip-Albert d'Orléans, conte de Paris*; *Robert Philippe-Louis-Eugène Ferdinand d'Orléans, duce de Chartres*.
- Prințul moștenitor al Prusiei* — vezi *Wilhelm I*.
- Prințul Napoleon* — vezi *Bonaparte, Jérôme-Napoléon-Joseph-Charles-Paul*.
- Prinț regent* — vezi *Wilhelm I*.

R

- Raglan, lord Fitzroy James Henry Somerset, baron* (1788—1855) — general englez, din noiembrie 1854 feldmareșal; a luat parte la războaiele împotriva lui Napoleon I (1808—1814 și 1815) în perioada războiului Crimeii, comandant suprem al armatei engleze (1854—1855). — 617, 623, 625, 627, 628.
- Ranelagh, Thomas Heron Jones, viconte* (n. 1812) — ofițer englez,

- a luat parte la mișcarea voluntarilor. — 274—277, 298.
- Rattazzi, Urbano* (1808—1873) — om de stat italian, reprezentant al burgheziei liberal-monarhiste, ministru de interne al regatului Piemontului (1855—1858 și 1859—1860), prim-ministru al Italiei (1862—1867). — 555.
- Rechberg Johann Bernhard, conte de* (1806—1899) — om de stat și diplomat austriac, conservator, prim-ministru (1859—1860), ministru de externe (1859—1864). — 192.
- Redgrave, Alexander* — comerciant englez, inspector de fabrici. — 84, 88, 90.
- Rege al Hanovrei* — vezi *George al V-lea*.
- Rege al Neapolului* — vezi *Francisc al II-lea*.
- Rege al Prusiei* — vezi *Frederic Wilhelm al IV-lea*.
- Rege al Saxoniei* — vezi *Johann*.
- Rege al Württembergului* — vezi *Wilhelm I*.
- Reichenbach, Georg de* (1772—1826) — ofițer bavarez, inventator în domeniul tehnicii militare. — 33.
- Renée, Lambert-Amédée* (1808—1859) — istoric și literat francez, bonapartist, din 1857 a deținut posturi de conducere în redacțiile ziarelor „Le Constitutionnel” și „Le pays”. — 388.
- Reno, Jesse Lee* (1823—1862) — general american, în 1862 a comandat un corp de armată al statelor din Nord în Virginia și Maryland. — 597.
- Reynolds, George William Mac Arthur* (1814—1879) — om politic și ziarist englez, democrat mic-burghez, editorul ziarului „Reynolds's Weekly Newspaper”. — 319.
- Ricasoli, Bettino, baron* (1809—1880) — om de stat italian, reprezentant al burgheziei liberal-monarhiste, prim-ministru al Italiei (1861—1862 și 1866—1867). — 555.
- Richelieu, Armand-Jean du Plessis, duce de* (1585—1642) — cardinal, celebru om de stat francez în perioada absolutismului. — 396.
- Robert-Phillippe-Louis-Eugène-Ferdinand d'Orléans, duce de Chartres* (1840—1894) — nepotul lui Ludovic-Filip, în 1861—1862 a participat la războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Nord. — 336—339.
- Romanov* — dinastie de țari și împărați ruși (1613—1917). — 74.
- Rosecrans, William Starke* (1819—1898) — general american, în perioada războiului civil din S.U.A. a comandat trupele statelor din Nord în statele Mississippi și Tennessee (1862—1863). — 586.
- Roselius, Christian* (1803—1873) — jurist și om politic american, membru al partidului whigilor americani, profesor la Universitatea din Louisiana, a fost partizanul menținerii Uniunii. — 358.
- Rotschild* — bancă internațională. — 338, 370.
- Rouher, Eugène* (1814—1884) — om de stat francez, bonapartist, ministru al justiției (1849—1852 cu întreruperi), ministru al comerțului, al agriculturii și al lucrărilor publice (1855—1863). — 15.
- Rousseau, Jean-Jacques* (1712—1778) — iluminist francez, democrat, ideolog al micii burghezii. — 74.

- Russell, lord John* (1792—1878) — om de stat englez, lider al whigilor, prim-ministru (1846—1852 și 1865—1866), ministru de externe (1852—1853 și 1859—1865). — 45, 51, 53, 56, 72, 115, 352, 376, 380, 383, 384, 412, 435, 451, 460, 464, 470—472, 492—497, 534, 547, 548, 553, 554, 567, 569, 574, 599.
- Russell, sir William Howard* (1820—1907) — ziarist englez, în 1861—1862 corespondent de război al ziarului „Times” la Washington. — 439.
- Rutherford* — preot englez, a participat la mitingul în apărarea lui Garibaldi din Newcastle (septembrie 1862). — 569.
- S
- Sacchi, Gaetano* (1824—1886) — în 1860 a luat parte la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud; din 1862 general. — 127.
- Saint-Armand, Armand-Jacques-Achille Leroy de* (1801—1854) — general francez, din 1852 mareșal al Franței, bonapartist; în deceniile al 4-lea și al 5-lea a luat parte la luptele pentru cucerirea Algeriei; unul dintre organizatorii loviturii de stat de la 2 decembrie 1851, ministru de război (1851—1854), în 1854 comandant suprem al armatei franceze în Crimeea. — 621, 623.
- Savoia* — dinastie italiană; a existat din secolul al XI-lea, la început casa domnitoare a comitatului Savoia, iar din 1416 a ducatului Savoia; ulterior dinastie de regi ai Sardiniei (1720—1861) și apoi de regi ai Italiei (1861—1946). — 97.
- Scarlett, sir James Yorke* (1799—1871) — general englez, a luat parte la războiul Crimeii, în 1860 general adjutant al trupelor terestre. — 276.
- Schleinitz, Alexander, baron de* (din 1879), conte (1807—1885) — om de stat prusian, reprezentant al iuncherimii reacționare; ministru de externe (iunie 1848, 1849—1850 și 1858—1861). — 45, 53, 56—58, 61, 62, 71, 190, 192.
- Schmerling, Anton, cavaler de* (1805—1893) — om de stat austriac, liberal, ministru de interne (iulie-decembrie 1848), prim-ministru și ministru de externe (septembrie-decembrie 1848), prim-ministru și ministru de interne (1860—1865). — 246, 247.
- Schwarzenberg, Felix, prinț de* (1800—1852) — om de stat reacționar și diplomat austriac; după înăbușirea revoluției de la Viena (din octombrie 1848 prim-ministru și ministru de externe. — 57.
- Scott, Dred* (aprox. 1795—1858) — sclav negru american; din 1848 până în 1857 a încercat fără succes în fața instanțelor judiciare din S.U.A. să obțină eliberarea sa din sclavie. — 318, 344.
- Scott, Willian, baron Stowell* (1745—1836) — jurist englez, tory, specialist în dreptul internațional maritim, membru al tribunalului amiralității (1798—1828). — 404, 415, 427.
- Scott, Wintield* (1786—1866) — general american, a luat parte la războiul anglo-american (1812—1815), comandant suprem al armatei S.U.A. (1841—noiembrie 1861). — 437.
- Serrano y Domínguez, Francisco* (din 1858), conte de San Antonio (din 1862), duce de la Torre (1810—1885) — general și om de stat spaniol, ministru de război (1843), a luat parte la lovitura de stat din 1856; căpitan general

- în Cuba (1859—1862), ministru de externe (1862—1863), prim-ministru (1868—1869, 1871, 1874), regeat al Spaniei (1869—1871). — 493, 495.
- Seward, William Henry* (1801—1872) — om de stat american, unul dintre conducătorii aripii drepte a partidului republican; guvernator al statului New York (1839—1843), din 1849 senator, la alegerile prezidențiale din 1860 candidat la președinție, secretar de stat al S.U.A. (1861—1869), partizanul unui compromis cu proprietarii de sclavi din Sud. — 395—396, 406, 448, 453, 460, 462, 464—465, 470—472, 477.
- Seymour, Horatio* (1810—1886) — om politic american, unul dintre liderii partidului democrat din Nord; guvernator al statului New York (1853—1855 și 1863—1865), în perioada războiului civil din S.U.A. a fost partizanul unui compromis cu proprietarii de sclavi din Sud. — 565, 595.
- Shaftesbury, Anthony Ashley Cooper, conte de* (1801—1885) — om politic englez, tory, din 1847 whig, în deceniul al 5-lea conducătorul mișcării aristocrat-filantropice pentru legea cu privire la ziua de muncă de 10 ore. — 315, 450.
- Shakespeare, William* (1564—1616). — 483, 521, 522.
- Shee, sir William* (1804—1868) — jurist irlandez, liberal, membru al parlamentului. — 443.
- Shelley, sir John Villiers* (1808—1867) — om politic englez, adept al liber-schimbismului, membru al parlamentului. — 543.
- Sherman, Thomas West* (1813—1879) — general american; din octombrie 1861 până în martie 1862 a comandat armata expediționară a statelor din Nord în Carolina de Sud și în Florida. — 437, 498.
- Sien-tin* (aprox. 1831—1861) — împărat al Chinei (1850—1861). — 13.
- Singleton, Otho* (n. 1814) — om politic american, membru al partidului democrat din Sud, membru al Congresului S.U.A., în 1861—1865 membru al Congresului Confederației statelor din sud. — 321.
- Slidell, John* (1793—1871) — om politic american, membru al Comisiei senatului pentru afacerile externe; în toamna anului 1861 a fost trimis de Confederația statelor din sud cu o misiune diplomatică în Franța; reprezentant al Confederației la Paris (1862—1865). — 404—405, 409, 416, 422—424, 428—431, 449, 456, 461, 463, 474—475, 478, 488.
- Smith, Gerrit* (1797—1874) — om politic american, unul dintre conducătorii aripii revoluționare a mișcării aboliționiste din S.U.A. — 556.
- Sofocle* (aprox. 497—aprox. 406 î.e.n.) — renumit dramaturg din Grecia antică, autor de tragedii clasice. — 388.
- Spence, James* — comerciant englez, președintele unui miting din Liverpool în favoarea unei intervenții a Angliei în S.U.A. (noiembrie 1861); în perioada războiului civil din S.U.A. a apărat în repetate rânduri în presă cauza proprietarilor de sclavi din Sud. — 408—411.
- Spratt* — a participat la Congresul de la Montgomery al statelor din Sud (februarie 1861). — 342.
- Stanton, Edwin McMasters* (1814—1869) — jurist și om de stat american, a făcut parte din aripa de stînga a partidului republican,

- attorney-general** (1860—1861), ministru de război al S.U.A. (ianuarie 1862—1868); partizanul metodelor revoluționare de luptă împotriva proprietarilor de sclavi din sud. — 498, 500, 501, 549, 550, 590, 596.
- Steadman** — președinte al mitingului organizat de muncitorii din Londra împotriva unei intervenții a Angliei în S.U.A. (ianuarie 1862). — 474.
- Stephens, Alexander Hamilton** (1812—1883) — om politic american, membru al partidului democrat; a luat parte la rebeliunea proprietarilor de sclavi din Sud; membru al Congresului (1843—1859), vicepreședinte al Confederației statelor din sud (1861—1865). — 342.
- Stephenson, Robert** (1803—1859) — inginer și om politic englez, tory, membru al parlamentului. — 467, 468.
- Steven** — inginer englez, inventatorul unei mașini pentru prepararea aluatului. — 583.
- Stevens, Edwin Augustus** (1795—1868) — întreprinzător american, inginer și inventator, a fost primul care a propus protejarea printr-un blindaj a vaselor de război. — 536.
- Stieber, Wilhelm** (1818—1882) — funcționar de poliție prusian, șeful poliției politice din Prusia (1850—1860). — 46.
- Stone, Charles Pomeroy** (1824—1887) — general american, în 1861 a comandat trupele statelor din Nord în Virginia; după înfrângerea de la Balls Bluff (octombrie 1861) a fost acuzat de înaltă trădare, arestat, iar la sfârșitul anului 1862 eliberat. — 500, 510.
- Stowell** — vezi *Scott William, baron Stowell*.
- Strabon** (aprox. 63 î.e.n.—aprox. 20 e.n.) — geograf și istoric grec. — 116.
- Stratford, Thomas Wentworth, conte de** (1593—1641) — om de stat englez, din 1628 sfătuitoarea cel mai apropiat al lui Carol I, apărător infocat al absolutismului; în 1641 a fost executat. — 201.
- Stratford de Redcliffe, Stratford Canning, viconte** (1786—1880) — diplomat englez, ministru plenipotențiar (1810—1812, 1825—1828), apoi ambasador la Constantinopol (1841—1858). — 104.
- Stuart, William** — diplomat englez, însărcinatul cu afaceri al Angliei la Washington (iunie-noiembrie 1862). — 553.
- Stubbs** — proprietarul unei case de comerț din Londra, care se ocupa cu spionajul comercial. — 443—445.
- Suchet, Louis-Gabriel, duce de Albutera** (1770—1826) — mareșal al Franței, a luat parte la războaiele lui Napoleon I. — 258.
- Sulla, Lucius Cornelius** (138—78 î.e.n.) — comandant de oști și om de stat roman, consul (88 î.e.n.), dictator (82—79 î.e.n.). — 13.
- Sultan al Turciei** — vezi *Abd ul-Medjid*.
- Sumner, Charles** (1811—1874) — om politic american, unul dintre liderii aripii de stînga a partidului republican, în 1851 senator, președinte al Comisiei senatului pentru afaceri externe (1861—1871), partizanul metodelor revoluționare de luptă împotriva proprietarilor de sclavi din Sud; după victoria statelor din Nord

- a luptat pentru drepturile politice ale negrilor. — 440, 525.
- Szécsen, Antal, conte* (1819—1896) — om de stat ungar, conservator; în timpul revoluției din Ungaria din 1848—1849 complice al reacțiunii austriece; a participat activ la elaborarea Diplomei din octombrie 1860. — 247.
- Szemere, Bertalan* (1812—1869) — om politic și publicist ungar, a luat parte la revoluția din Ungaria (1848—1849), în 1848 ministru de interne și în 1849 șef al guvernului revoluționar; după înfrângerea revoluției a emigrat din Ungaria. — 247.
- T
- Tamisier, François-Laurent-Alphonse* (1809—1880) — ofițer și om politic francez, inventator în domeniul tehnicii militare. — 35, 213.
- Tatschky* — membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra și al Comitetului pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia (1863—1864). — 606.
- Taylor, Tom* (1817—1880) — dramaturg și ziarist englez, colaborator la mai multe periodice, redactor la revista satirică „Punch” (1874—1880). — 77, 113.
- Temple, sir William* (1628—1699) — diplomat și om politic englez, cel mai apropiat sfătuitor al lui Wilhelm al III-lea de Orania. — 425, 461.
- Thiers, Louis-Adolphe* (1797—1877) — istoric și om de stat francez, orléanist; prim-ministru (1836 și 1840), președinte al republicii (1871—1873); călău al Comunei din Paris. — 388, 617.
- Thouvenel, Édouard-Antoine* (1818—1866) — diplomat francez; ambasador la Constantinopol (1855—1860), ministru de externe (1860—1862). — 72, 376, 381, 389, 496, 547.
- Thouvenin, Louis-Étienne* (1791—1882) — ofițer francez și inventator în domeniul tehnicii militare. — 211—213, 233.
- Timmerhans, Charles-Frederic-Théodore* (1800—1865) — ofițer belgian și inventator în domeniul tehnicii militare. — 217.
- Toombs, Robert Augustus* (1810—1885) — om politic american, membru al partidului democrat, secretar de stat al Confederației statelor din sud (1861), în timpul războiului civil din S.U.A. general al statelor din sud. — 321, 348.
- Totti* — agent de poliție bonapartist, originar din Corsica. — 95—97, 192.
- Toups* — membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra și al Comitetului pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia (1863—1864). — 606.
- Tremenheere, Hugh Seymour* (1804—1893) — funcționar și publicist englez, a făcut parte în repetate rânduri din comisiile guvernamentale pentru cercetarea condițiilor de muncă ale muncitorilor. — 582, 583.
- Treuille de Beaulieu, Antoine-Hector-Thésée* (1809—1886) — ofițer francez și inventator în domeniul tehnicii militare. — 35.
- Turgot, Anne-Robert-Jacques, baron de l'Aulne* (1727—1781) — economist și om de stat francez, cel mai de seamă reprezentant al

- școlii fiziocraților ; controlor general al finanțelor (1774—1776). — 389—390.
- Turner, James Aspinall* (1797—1867) — fabricant și om politic englez, tory ; în deceniul al 7-lea s-a apropiat de liberali ; membru al Camerei de comerț din Manchester, membru al parlamentului. — 409, 480.
- Tűrr, István* (1825—1908) — ofițer ungar, a luat parte la revoluția din 1848—1849 din Italia și din Germania și la războiul Crimeii de partea trupelor aliate, în 1860 a participat la campania revoluționară a lui Garibaldi în Italia de sud, din 1861 general în armata italiană. — 159, 191, 192.
- Țar al Rusiei* — vezi *Alexandru al II-lea*.
- U**
- Urquhart, David* (1805—1877) — diplomat englez, publicist și om politic reacționar, turcofil ; membru al parlamentului (1847—1852) ; editorul ziarului „The Free Press” (1855—1865). — 430.
- V**
- Vaillant, Jean-Baptiste-Philibert, conte* (1790—1872) — mareșal al Franței, bonapartist, ministru de război (1854—1859), mareșal al palatului (1860—1870). — 389.
- Vallandigham, Clement Laird* (1820—1871) — om politic american, unul dintre liderii partidului democrat din Nord, membru al Congresului (1858—1863) ; a pus la cale o serie de comploturi în Nord în favoarea proprietarilor de sclavi din Sud. — 593.
- Van Dorn, conte* (1820—1863) — general american, în 1862 a comandat trupele statelor din Sud în Mississippi. — 589.
- Varnhagen von Ense, Karl August* (1785—1858) — scriitor și critic literar cu concepții liberale. — 47.
- Vattel, Emer (Emmerich) von* (1714—1767) — jurist elvețian, diplomat în serviciul saxon, specialist în probleme de drept internațional. — 429.
- Vay, Miklos, baron* (1802—1894) — om de stat ungar, conservator ; în 1848 comisar guvernamental în Transilvania, în 1860—1861 cancelar al curții, a promovat o politică de compromis cu monarhia austriacă. — 247.
- Veillard* — comerciant francez, în 1862 a dat faliment. — 581.
- Véron, Louis-Désiré* (1798—1867) — ziarist și om politic francez, pînă în 1848 orléanist, apoi bonapartist, proprietarul și editorul ziarului „Le Constitutionnel” (1844—1852). — 388.
- Viale* — general napolitan ; în 1860 a luptat împotriva detașamentelor revoluționare ale lui Garibaldi în Italia de sud. — 160, 164.
- Victoria* (1819—1901) — regină a Marii Britanii (1837—1901). — 72, 77, 407, 426, 428, 429, 459, 487, 491, 534.
- Victor Emanuel al II-lea* (1820—1878) — duce de Savoia, rege al Piemontului (1849—1861) și al Italiei (1861—1878). — 62—63, 72, 95—98, 157—158, 189.
- Vogt, Karl* (1817—1895) — naturalist, materialist vulgar, democrat mic-burghez ; a luat parte la revoluția din 1848—1849 din Germania, a emigrat în Elveția ; adversar înverșunat al mișcării

proletare și comuniste; agent plătit al lui Napoleon al III-lea. — 73.

W

Wahrendorff, Martin, baron de (1789—1861) — fabricant suedez și inventator în domeniul tehnicii militare. — 35.

Waldersee, Friedrich Gustav, conte de (1795—1864) — general prusian și teoretician militar, ministru de război (1854—1858). — 301—304, 306—308, 310.

Walewski, Alexandre-Florian-Joseph Colonna, conte de (1810—1868) — diplomat și om de stat francez, fiul lui Napoleon I și al contesei polone Walewska; a luat parte la răscoala din Polonia (1830—1831); după înfringerea răscoalei a emigrat în Franța; ministru de externe (1855—1860), ministru de stat (1860—1863). — 389.

Walker, John (1732—1807) — lingvist englez, autorul mai multor lucrări despre fonetică și gramatică. — 429.

Walker, Leroy Pope (1817—1884) — om politic american, membru al partidului democrat din Sud, ministru de război al Confederației statelor din Sud (1861). — 342.

Walker, Timothy (aprox. 1802—1856) — jurist american, autorul unor lucrări despre probleme juridice. — 427.

Walsh, John Bem, lord Ormathwaite (1798—1881) — om politic englez, tory, membru al parlamentului. — 533.

Washington, George (1732—1799) — om de stat american, comandant suprem al armatei nord-americane în războiul pentru independență al coloniilor engleze din America

de Nord (1775—1783); primul președinte al S.U.A. (1789—1797). — 316, 342, 422, 476, 580.

Webster, Daniel (1782—1852) — om de stat american, unul dintre liderii partidului whig american, secretar de stat (1841—1843 și 1850—1852). — 434, 477.

Wellington, Arthur Wellesley, duce de (1769—1852) — comandant de oști și om de stat englez, tory; în 1808—1814 și 1815 a comandat trupele engleze în războaiele împotriva lui Napoleon I; șef al departamentului artileriei (1818—1827), comandant suprem al armatei (1827—1828, 1842—1852), prim-ministru (1828—1830), ministru de externe (1834—1835). — 28, 278, 609, 640, 648.

Wetherall, sir George Augustus (1788—1868) — general englez, comandantul trupelor districtului militar din nordul Angliei (1860—1865). — 146.

Weydemeyer, Joseph (1818—1866) — membru al Ligii comuniștilor, a luat parte la revoluția din 1848—1849 din Germania, în timpul războiului civil din S.U.A. colonel în armata statelor din Nord; a pus bazele propagandei marxiste în S.U.A., prieten intim al lui Marx și Engels. — 586.

Wheaton, Henry (1785—1848) — jurist și diplomat american, autorul unor lucrări de drept internațional. — 427, 429.

White, James — parlamentar liberal englez, a participat la mitingul de la Brighton împotriva unei intervenții a Angliei în S.U.A. (decembrie 1861). — 455, 457.

Whitney, Eli (1765—1825) — american, inventatorul mașinii de egrenat bumbac. — 363.

- Whitworth, sir Joseph* (1803—1887) — fabricant englez, inventator în domeniul tehnicii militare. — 40—43, 228—236, 287, 288, 289—291, 560, 611—613.
- Whyne* — a participat la mitingul muncitorilor din Londra împotriva unei intervenții a Angliei în S.U.A. (ianuarie 1862). — 475.
- Wilberforce, William* (1759—1833) — om politic și filantrop burghez, membru al parlamentului; a luptat împotriva comerțului cu sclavi și a sclavagismului în coloniile engleze. — 477.
- Wild* — ofițer elvețian și inventator în domeniul tehnicii militare în deceniul al 5-lea al secolului al XIX-lea. — 208.
- Wilhelm I* (1781—1864) — rege al Württembergului (1816—1864). — 71.
- Wilhelm I* (1797—1888) — prinț al Prusiei, prinț regent (1858—1861), rege al Prusiei (1861—1888), împărat al Germaniei (1871—1888). — 44, 45, 55—57, 61—63, 70—72, 105, 106, 189, 199, 201, 250, 251, 335, 336.
- Wilkes, Charles* (1798—1877) — ofițer de marină american și exploator; a participat la războiul civil din S.U.A. de partea statelor din Nord, căpitan al vasului de război „San Jacinto” (1861). — 408, 415, 422, 428, 432, 458, 460, 462, 470.
- Wilkes, John* (1727—1797) — publicist și om politic englez, radical burghez, membru al parlamentului; autorul unor pamflete împotriva regimului absolutist al lui George al III-lea. — 422.
- Wilkinson* — fabricant de armament englez și inventator în domeniul tehnicii militare (mijlocul secolului al XIX-lea). — 218, 219.
- Williams* — ofițer de marină englez, în 1861 se afla pe bordul vasului „Trent”. — 407, 411, 412.
- Wilson, James* (1805—1860) — om politic și economist englez, liber-schimbist, fondator și redactor al revistei „Economist”, membru al parlamentului, secretar al trezoreriei (1853—1858), cancelar al trezoreriei Indiei (1859—1860). — 80, 133, 166.
- Wolff* — membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Comitetului pentru sprijinirea participanților la răscoala din Polonia (1863—1864). — 606.
- Wood* — muncitor englez, a participat la mitingul de la Brighton împotriva unei intervenții a Angliei în S.U.A. (decembrie 1861). — 455.
- Wood, sir Charles* (din 1866) — viconte *Haliifax of Monk Bretton* (1800—1885) — om de stat englez, whig, ministru pentru problemele Indiei (1859—1866), lord păstrător al sigiliului (1870—1874). — 123, 133, 134.
- Wood, Fernando* (1812—1881) — om politic american, unul dintre conducătorii partidului democrat din Nord, primar al orașului New York (1854—1858, 1860—1863), în timpul războiului civil din S.U.A. partizanul unui compromis cu proprietarii de sclavi din Sud. — 440, 592.
- Wool, John Ellis* (1784—1869) — general american, aboliționist; în timpul războiului civil din S.U.A. a comandat trupele statelor din Nord în Virginia (august 1861—mai 1862). — 437.
- Wyke, Charles Lennox* (1815—1897) — diplomat englez, mi-

nistru plenipotențiar (1860—1861) și trimis extraordinar în Mexic (1862—1863). — 497, 547, 548.

Y

Yancey, William Lowndes (1814—1863) — om politic american, membru al partidului democrat din Sud, în 1861—1862 reprezentant al Confederației din sud la Londra. — 405, 416, 451, 459, 475, 502—504.

Yates — a participat la mitingul muncitorilor din Londra împotriva unei intervenții a Angliei în S.U.A. (ianuarie 1862). — 474.

Z

Zedlitz-Neukirch, Konstantin, baron de (n. 1813) — funcționar prusian, prefect de poliție la Berlin. — 655, 656, 660, 670.

Zollicoffer, Felix Kirk (1812—1862) — ziarist american, în 1861—1862, în timpul războiului civil din S.U.A., a comandat trupele statelor din Sud în Kentucky. — 509.

Zuloaga, Felix (1814—1876) — general mexican, unul dintre liderii partidului conservator și conducătorul rebeliunii contrarevoluționare împotriva guvernului liberal, șef al guvernului rebelilor (1858—1859). — 518.

Personaje din literatură, biblie și mitologie

Ahasver(us) — personaj legendar; drept pedeapsă pentru că a păcătuit față de Hristos a fost osîndit să rătăcească în vecii vecilor; figura lui Ahasver este foarte răspîdită în literatură. — 55.

Ahile — personaj din mitologia greacă, unul dintre cei mai curajoși eroi greci care au asediat Troia; unul din eroii principali ai „Iliadei” lui Homer; potrivit legendei, Ahile a fost rănit mortal de o săgeată care i-a pătruns în călcii, singurul loc vulnerabil de pe trupul său. — 514, 550.

Aladin — personaj din poveștile arabe „O mie și una de nopți”; posesorul unei lămpi fermecate. — 153.

Cassandra — profetesă în mitologia greacă. — 156, 575.

Ceres (în mitologia greacă *Demeter*) — în mitologia romană, zeiță a fertilității și a agriculturii. — 48.

Don Juan — personajul principal din opera „Don Giovanni” de Mozart. — 352.

Jenkins — personaj devenit proverbial pentru caracterul său servil și lingușitor. — 436, 450.

Jidovul rătăcitor — vezi *Ahasver(us)*.

John Bull — al lui Jonathan Swift (1667—1745) sau al lui John Arbuthnot (1666—1735) — denumire ironică dată poporului englez. — 18, 116, 332.

Jupiter — zeul zeilor în mitologia romană; în mitologia greacă, Zeus. — 424, 578, 628.

- Leporello* — personaj din opera lui Mozart „Don Giovanni”; servitorul lui Don Juan. — 352.
- Leviathan* — monstru marin legendar din Vechiul Testament. — 391.
- Mefistofel* — unul dintre personajele principale ale tragediei lui Goethe „Faust”. — 533.
- Oedip* — personajul principal al tragediei lui Sofocle „Oedip rege”; s-a făcut vinovat de o crimă pe care era predestinat să o comită. — 388.
- Politem* — potrivit mitologiei Greciei antice, uriaș cu un singur ochi care devora oamenii și locuia într-o peșteră din Sicilia. — 48.
- Posa, marchiz* — personaj din drama lui Schiller „Don Carlos”, un cavaler de la curte, nobil și liber cugetător care a încercat să influențeze pe regele despot. — 390.
- Quasimodo* — clopotarul din romanul lui Victor Hugo „Notre Dame de Paris”; numele său a devenit sinonim cu noțiunea unui om respingător și pocit. — 72.
- Rodomonte* — personaj din poemul „L'Orlando furioso” de Ariosto, tipul lăudărosului. — 436.
- Tiresias* — preot orb din tragedia lui Sofocle „Oedip rege”, înzeștriat cu darul de a prezice viitorul. — 388.
- Toma* — personaj din Noul Testament; unul din cei doisprezece apostoli: s-a îndoit de învierea lui Hristos; de aici expresia rămasă proverbială: „Toma necredinciosul”. — 521.
- Ugolino* — personaj din comedia lui Dante „Divina comedie”; aruncat de episcopul din Pisa în turnul foamei împreună cu fiii și nepoții săi, a încercat în zadar să-și salveze viața mîncînd leșurile copiilor săi. — 572.
- Yellowplush* — erou al schițelor satirice „The Yellowplush Papers” ale scriitorului englez William Makepeace Thackeray. Poreclă dată în batjocură lacheilor datorită pantalonilor bufanți pe care îi purtau lacheii englezi. — 459—462.
- Zeus* — vezi *Jupiter*.

Indice de numiri geografice

- A
- Aachen. — 73, 118—119.
- Aberdeen, oraș în Scoția. — 468.
- Abington, oraș din Massachusetts la sud de Boston. — 557, 558.
- Adelaida. — 81.
- Adige. — 191.
- Afganistan. — 12, 172.
- Africa. — 174, 177, 305, 320, 345, 362.
- Agra, oraș și regiune administrativă din nordul Indiei. — 167.
- Alabama, stat în S.U.A. — 344, 355, 363, 511, 515, 549, 589.
- Alcamo, oraș din Sicilia, provincia Trapani. — 67.
- Aldershot, oraș la sud-vest de Londra. — 241, 293—295, 637.
- Algeria. — 172, 173, 182, 183, 253, 302.
- Allahabad, oraș din nordul Indiei situat la vărsarea râului Jumna în Gange. — 167.
- Alegani, partea estică a munților Apalași din America de Nord. — 353, 359.
- Alma, riu în Crimeea. — 617, 618, 620, 621, 624, 628, 631.
- Alpii. — 137, 172, 260.
- Allafiumare. — 164.
- America. — 11, 31, 141, 224, 248, 319, 326, 335, 336, 341, 362, 378, 398, 412, 417, 419, 420, 421, 453, 474, 475, 508, 614.
- America de Nord. — 326, 364, 374, 404, 636.
- America de Nord britanică — vezi *Canada*.
- America de Sud. — 351.
- Amritsar, oraș în provincia indiană Lahore. — 167.
- Amsterdam. — 152, 237.
- Amur. — 74.
- Anglia. — 9, 16, 31, 40, 76, 77, 78, 81, 86, 99—103, 109, 111, 122, 139—141, 167, 179, 207, 240, 310, 342, 352, 362, 365, 374, 383, 386, 404, 416, 424, 447, 450, 458, 463, 472, 504, 532, 569, 605, 637, 640, 648, 651, 669.
- Antietam Creek, afluent al fluviului Potomac. — 585.
- Apulia (Puglia), regiune din sudul Italiei. — 158, 159.

- Ardwick. — 560.
- Arkansas, stat în S.U.A. — 346, 348, 352, 355, 359, 514, 522, 550, 578.
- Asia. — 248, 362, 481, 548.
- Asia Mică. — 119.
- Aspromonte, masiv din Munții Calabriei în apropiere de strîmtoarea Messina. — 159, 162.
- Atena. — 517.
- Atlanta, oraș în Georgia (S.U.A.). — 516.
- Auletta, localitate din sudul Italiei la sud-vest de Potenza. — 159.
- Austerlitz (azi Slavkov) oraș la est de Brno. — 24, 263.
- Australia. — 4, 152, 367, 373, 392, 454, 481.
- Austria. — 22, 23, 188, 195, 199, 210, 234, 244, 248, 251, 514.
- Avellino, oraș la est de Neapole. — 159.
- B
- Baden. — 23, 72, 135, 208, 217.
- Baden-Baden. — 70, 71, 74.
- Bacup, oraș la nord-est de Manchester. — 90, 91.
- Bagnara, oraș pe coasta de nord-vest a Calabriei. — 164.
- Ball's Bluff — localitate din Virginia pe fluviul Potomac. — 500, 510.
- Baltimore, oraș din Maryland. — 506, 577.
- Basarabia. — 152.
- Basel. — 45.
- Basilicata (Potenza) provincie din sudul Italiei. — 158.
- Bath, oraș din Anglia, în comitatul Somerset. — 584.
- Bavaria. — 23, 72, 217, 222.
- Belfast, capitala Irlandei de nord. — 93.
- Belgia. — 73, 117, 118, 139, 210, 217, 311.
- Beltul Mic, strîmtoare între insula Fionia (Fyn) și Iutlanda. — 610.
- Benares, oraș pe Gange. — 168.
- Bengal, regiune în estul Indiei. — 168, 327.
- Berg, în trecut ducat pe Rin. — 118.
- Berlin. — 44, 46, 54, 58, 71, 73, 188, 190, 192, 370, 371, 655, 668.
- Bermondsey, suburbie a Londrei. — 584.
- Bermude, arhipelag din Oceanul Atlantic, în fața coastei răsăritene a Americii de Nord. — 637.
- Bethel, oraș în Connecticut. — 590.
- Birmingham. — 91, 444, 567.
- Blackburn, oraș la nord-vest de Manchester. — 325.
- Blue Mountains, lanț de munți în America de Nord, o parte din masivul Alegani. (Apalași). — 353.
- Bombay. — 166, 327, 482.
- Bordeaux. — 8.
- Borodino, localitate la vest de Moscova. — 530.
- Bosfor. — 119.

- Boston, capitala statului Massachusetts. — 342.
- Bowling Green, oraș din Kentucky la sud-vest de Louisville (S.U.A.). — 509, 510, 511—514.
- Bradford, oraș în Anglia, la vest de Leeds. — 334.
- Braunschweig. — 207.
- Breslau (azi Wrocław). — 45, 54, 56.
- Brighton, oraș la sud de Londra. — 274, 276, 455, 468.
- Bronte, oraș în provincia Catania la poalele vulcanului Etna. — 159.
- Bruxelles. — 237.
- Buenos Aires. — 638.
- Bull Run, riu în Virginia. — 507, 509, 528, 530.
- Burliuk, localitate lângă Alma. — 624, 625.
- Bury, braș la nord de Manchester. — 88.
- C
- Cairo, localitate la confluența riuului Ohio cu Mississippi. — 510.
- Calabria, peninsulă în sudul Italiei. — 126, 128, 136, 159, 162, 164.
- Calais, port în nordul Franței. — 62.
- Calatafimi, oraș la sud-vest de Palermo. — 66, 67, 129.
- Calcutta. — 80, 107, 166, 327, 482.
- California. — 4, 152, 359.
- Cambridge, oraș la nord de Londra. — 588.
- Campobasso, capitala provinciei Molise din sudul Italiei. — 159.
- Canada. — 367, 373, 434, 435, 454, 637, 644.
- Canalul Minecii. — 256.
- Canalul Old Bahama, strimtoare între insulele Bahama și Cuba, leagă Golful Mexic cu Oceanul Atlantic. — 403, 407, 412, 416, 448.
- Canalul de Suez. — 248.
- Canton. — 13.
- Cap Hatteras, insulă pe coasta statului Carolina de Nord. — 438.
- Capul Bunei Speranțe. — 637.
- Capul Faro, în virful de nord al Siciliei. — 159, 164.
- Capetown, oraș pe coasta de sud-vest a Africii. — 524.
- Carintia. — 245.
- Carlisle, oraș în nordul Angliei, comitatul Cumberland. — 469.
- Carolina de Nord, stat în S.U.A. — 352, 355, 438, 507, 515.
- Carolina de Sud, stat în S.U.A. — 341, 343, 347, 356, 424, 437, 515.
- Cartagina, port în Spania. — 100.
- Castiglione, oraș în Italia superioară, la sud-est de Brescia. — 508, 514.
- Catalonia, localitate în nord-estul Spaniei. — 258.
- Catania, oraș în Sicilia. — 68.
- Caucaz. — 20.
- Celenza, oraș în provincia Apulia pe Adria. — 159.

- Ceylon. — 636.
- Chambéry, oraş la sud-est de Lyon. — 190.
- Charleston, port la Atlantic, în Carolina de Sud. — 342, 404, 504, 521, 533, 600.
- Chatham, oraş la sud-est de Londra. — 101, 240, 287, 291.
- Chattanooga, oraş în Tennessee, la nord-vest de Atlanta. — 516, 521.
- Cherbourg, port în Normandia. — 100, 101.
- Charing Cross, cartier din Londra. — 102.
- Chesapeake, golf pe coasta de est a S.U.A. — 417.
- Cheshire, comitat în vestul Angliei. — 90, 146.
- Cheviot Hills, lanţ de munţi între Anglia şi Scoţia. — 112.
- Chicago. — 558.
- Chickahominy, riu în Virginia (S.U.A.). — 558, 559.
- Chihuahua, stat în nord-estul Mexicului. — 345.
- China. — 9, 10, 169, 248, 326, 433, 454, 539, 541, 637, 645.
- Cincinnati, oraş în Ohio (S.U.A.). — 506, 537.
- Civitavecchia, port la nord-vest de Roma. — 568.
- Clarksville, oraş în Tennessee, pe Cumberland River (S.U.A.) — 512.
- Coahuila, stat în Mexic. — 345.
- Coburg. — 185.
- Cochin-China vezi Nambo. — 327.
- Colonia. — 54, 101, 657, 662, 666, 667.
- Columbia, district în estul S.U.A. — 551.
- Columbus, oraş în Mississippi (S.U.A.) — 509, 510, 513.
- Compiègne, oraş la nord-est de Paris. — 335, 336.
- Conca d'Oro, podiş, în jurul Golfului Palermo. — 68.
- Connecticut, stat în S.U.A. — 363, 424.
- Constantinopol (Istanbul). — 62, 117, 119.
- Corinth, stat în Mississippi. — 521, 527, 586, 589.
- Corleone, oraş la sud de Palermo. — 68.
- Corleto Perticara, localitate în sudul Italiei, în provincia Basilicata (Potenza). — 158.
- Cornwall, comitat în sud-vestul Angliei. — 112.
- Coventry, oraş în Anglia centrală. — 94, 584.
- Cressonnières. — 375.
- Crimeea. — 302, 304, 305, 336, 626, 638, 643, 648, 649.
- Croaţia. — 200.
- Cuba. — 318, 345, 492, 493, 504.
- Cumberland River, afluent al râului Ohio (S.U.A.). — 509—512.

- Cumberland Plateau, partea de vest a masivului Alegani (Apalași). — 509.
- D
- Dalmația, provincie pe coasta Mării Adriatice. — 104.
- Dalton, oraș în Georgia, la nord-vest de Atlanta (S.U.A.). — 516.
- Danemarca. — 248, 249.
- Danewerk, în trecut linie de fortificații în Schleswig. — 609.
- Darmstadt. — 217.
- Deal, port la nord-est de Dover. — 42.
- Decatur, oraș în Georgia la est de Atlanta (S.U.A.). — 549.
- Dego, localitate la vest de Genova. — 514.
- Delaware, stat în S.U.A. — 342, 352, 353.
- Delhi. — 167.
- Dominicană, republică la est de Haiti. — 376, 380.
- Dover, port în sud-estul Angliei. — 99, 637.
- Dublin, capitala Irlandei. — 444, 584.
- Dunărea. — 106, 185.
- Dundee, oraș la nord-est de Edinburgh. — 574.
- Düppel, localitate în sudul Iutlandei. — 609.
- E
- Eckernförde, oraș în Schleswig-Holstein. — 249.
- Edinburgh, capitala Scoției. — 268, 444.
- Eider, riu care formează granița între Schleswig și Holstein. — 251.
- Elbert, comitat în Georgia (S.U.A.) — 590.
- Elveția. — 31, 50, 73, 172, 208, 215, 217, 221, 234, 375, 381, 605.
- Emerald Island — vezi *Irlanda*.
- Emilia, regiune din regatul Italiei care cuprinde și provinciile Bologna, Ferrara, Modena și Parma. — 138.
- Escaut (Schelde). — 118.
- Etna, vulcan pe coasta de est a Siciliei. — 48.
- Europa. — 3, 20, 39, 46, 50, 60, 83, 116, 117, 118, 139, 154, 185, 186, 201, 258, 279, 325, 329, 338, 364, 375, 378, 379, 392, 402, 404, 433, 493, 495, 503, 566—568.
- F
- Faro Lagore sau Faro di Messina, strîmtoare între Italia și Sicilia. — 159.
- Fiumara di Muro, localitate în Calabria la nord de Reggio. — 164.
- Fiume (azi Rijeka), port în Croația. — 192.
- Fleurus, localitate în Hainaut la nord de Charleroi. — 508, 514.
- Florence, oraș în Alabama (S.U.A.). — 511.
- Florida, stat în S.U.A. — 515.
- Foggia, capitala unei provincii din Apulia (sudul Italiei). — 158, 159.
- Fort Columbus. — 500.

- Fort Donelson, în Tennessee pe Cumberland River (S.U.A.). — 511, 512—514, 536.
- Fort Henry, pe riul Tennessee la nord-vest de oraşul Nashville (S.U.A.). — 501, 511—512, 536.
- Fort Jackson, la nord de delta fluviului Mississippi. — 522.
- Fort Lafayette, în Golful New Yorkului. — 500.
- Fort Monroe, în Virginia lângă Hampton. — 428, 437.
- Fort Sumter, la intrarea în portul Charleston (S.U.A.). — 330, 331.
- Frankfort, oraş în Kentucky, la est de Louisville. — 586.
- Frankfurt pe Main. — 57, 250.
- Franţa. — 6—8, 13, 34, 51, 52, 73, 99, 104, 106, 117—119, 139, 151, 179, 180, 187, 209, 215, 217, 231, 303, 323—327, 376, 383, 394, 532, 642, 661.
- Fredericia, oraş în Iutlanda, la Bel-tul Mic. — 609.
- G
- Gaeta, oraş pe coasta de sud-vest a Italiei. — 189, 248.
- Galiţia, regiune la nord de Carpaţi. — 200.
- Galia, nume dat Franţei de romani. — 73, 106, 107.
- Galveston, oraş în insula cu acelaşi nume din Golful Mexic. — 600.
- Galway, port pe coasta de vest a Irlandei. — 502—504.
- Gand. — 434.
- Gange, fluviu în India. — 168.
- Gateshead, localitate în nord-estul Angliei, la sud de Newcastle. — 567.
- Gauxholme, localitate în Anglia centrală, comitatul Yorkshire. — 572.
- Geneva. — 73.
- Genova. — 34, 60, 65, 96, 100, 101, 157, 555.
- Georgia, stat în S.U.A. — 355, 358, 362, 516, 549, 589, 590.
- Germania. — 21, 22, 31, 56, 57, 74, 119, 172, 185, 186, 250, 367, 564, 605, 606, 666.
- Gibraltar. — 112, 120, 288, 600, 637.
- Glasgow, oraş în Scoţia. — 444, 638.
- Gloucestershire, comitat în sud-vestul Angliei. — 90, 140.
- Golfo degli Aranci, golf la coasta de nord a Sardiniei. — 157.
- Golful Chesapeake — vezi *Chesapeake*.
- Golful Delaware (Delaware Bay), golf pe coasta de est a S.U.A. — 359.
- Golful Mexic. — 359, 377, 382, 515.
- Golful Salerno, pe coasta de sud-vest a Italiei. — 128.
- Gordon, oraş în Georgia (S.U.A.). — 516.
- Gran (azi Esztergom) oraş la Dunăre (Ungaria). — 246.
- Grecia. — 11.
- Greenville, localitate în comitatul Green din Tennessee (S.U.A.). — 342.

H

Haiti, insulă din arhipelagul Antilelor Mari. — 441, 652.

Hamburg. — 152, 237, 370, 371.

Hampton-Roads, estuar în Golful Chesapeake din Virginia. — 536.

Hanovra, în trecut regat. — 221, 352.

Hants (Hampshire), comitat în sudul Angliei. — 140.

Harper's Ferry, oraș la nord-vest de Washington (S.U.A.). — 596.

Havana (Habana), capitala Cubei. — 404, 408, 495.

Heaton Park. — 560.

Herefordshire, comitat în Anglia centrală. — 90.

Herțegovina, ținut în nord-estul Peninsulei Balcanice. — 104.

Hessen-Darmstadt, în trecut mare ducat. — 23, 72, 217.

Hoboken. — 536.

Holstein, parte din Schleswig-Holstein, situată la sud de râul Eider. — 248, 249.

Holyhead, oraș din insula cu același nume pe coasta de vest a Angliei. — 469.

Hongkong (azi Seangan). — 169.

Hudson, fluviu în S.U.A., se varsă în Oceanul Atlantic la New York. — 353.

Hythe, oraș în comitatul Kent. — 150, 290.

I

Iena. — 23, 25, 48.

Ijssel (Yssel) afluent al Rinului în Olanda, se varsă în Zuidersee. — 118.

Ile-de-France.

Illinois, stat în S.U.A. — 346, 357.

Imperiul otoman — vezi *Turcia*.

Indiana, stat în S.U.A. — 357, 378, 592.

India. — 20, 80, 106, 108, 123, 134, 166—168, 173, 184, 288, 327, 365, 373, 433, 481, 482, 561, 637—638, 648.

Indiile occidentale. — 636, 637.

Indiile orientale. — 80, 166, 636, 637.

Insulele Ionice, arhipelag lângă coasta de vest a Greciei. — 119, 532.

Iowa, stat în S.U.A. — 321, 578, 592, 593.

Irlanda. — 76, 84, 86, 90, 111, 140, 248, 328, 362, 458, 503, 533, 637, 644.

Islington, cartier din Londra. — 584.

Italia. — 74, 96, 126, 128, 136, 155, 157, 164, 168, 187, 188, 190, 250, 302, 304, 305, 311, 336, 373, 568.

J

Jamaica, insulă din arhipelagul Antilelor Mari (Marea Caraibilor). — 636.

James River, riu în Virginia. — 536.

Jemappes, oraș în Belgia la vest de Mons. — 508, 514.

- Jersey, insulă în Canalul Minecii. — 637.
- K
- Kabul, capitala Afganistanului. — 172.
- Kansas, stat în S.U.A. — 346, 347, 350, 359, 424, 437.
- Kent, comitat în sud-estul Angliei. — 140.
- Kentucky, stat în S.U.A. — 342, 352, 357, 360, 417, 419, 438, 507—512, 549, 577, 585, 586, 589.
- Khyber, trecătoare la vest de Peshawar. — 168.
- Knowsley, localitate la nord-est de Liverpool. — 268.
- Koblenz. — 101.
- Kronstadt, fortăreață pe insula Kotlin în fața Leningradului. — 119.
- Kurlanda (azi Kurzeme). — 63.
- L
- Lagni, afluent al râului Sangro din sudul Italiei. — 158.
- Lahore, oraș în Punjab. — 167.
- Laibach (azi Ljubljana) oraș în Slovenia (Iugoslavia). — 73.
- Lakhnau (Lucknow) oraș la sud est de Delhi. — 167.
- Lancashire, comitat în nord-vestul Angliei. — 16, 42, 90, 93, 146, 196, 297, 334, 362, 533, 572.
- Landau, oraș în Palatinat. — 52.
- Lauenburg, regiune în sud-estul ducatelor Schleswig-Holstein. — 249.
- Leeds, oraș în comitatul Yorkshire. — 469, 584.
- Leicestershire, comitat în Anglia centrală. — 90.
- Lexington, oraș în Kentucky, la sud de Cincinnati. — 586.
- Liban (Djebel Libanon), munți în Liban. — 104.
- Liberia, stat pe Coasta Piperului în Guineea superioară. — 552.
- Lincolnshire, comitat pe coasta de est a Angliei centrale. — 140.
- Liverpool. — 146, 326, 364, 372, 404, 411, 435, 468, 478, 592, 599.
- Livonia. — 63.
- Loara. — 8.
- Lombardia. — 96, 132, 309, 310.
- Londra. — 3, 15, 56, 62, 70, 76, 77, 79, 97, 100—103, 110, 112, 122, 148, 151, 152, 237, 269, 270, 273, 297, 298, 319, 341, 405, 416, 439, 451, 458, 464, 469, 475, 481, 492, 542, 567, 581, 606, 610, 655, 658.
- St. Louis, oraș pe Mississippi. — 506.
- Louisiana, stat în S.U.A. — 341, 348, 358, 423, 515, 522, 527.
- Louisville, oraș în Kentucky. — 357, 531, 578, 586.
- Lunéville, oraș în nord-estul Franței, la sud-est de Nancy. — 118.
- Luxemburg — 118.
- M
- Macon, oraș în Georgia, la sud est de Atlanta (S.U.A.). — 515, 516.
- Madras, port și capitala prezidenției cu același nume din India. — 166.

- Madrid. — 495, 496.
- Magenta, oraş la vest de Milano.
— 21, 25, 178, 308, 310.
- Maine, stat în S.U.A. — 529.
- Malta, insulă în Marea Mediterană.
— 112, 119, 288, 636, 637.
- Manassas, oraş la sud-vest de Washington. — 338, 500, 508, 528, 590.
- Manchester. — 81, 146, 241, 271, 272, 297, 299, 326, 327, 444, 458, 480, 504, 560, 575.
- Marea Adriatică. — 159.
- Marea Baltică. — 119, 611.
- Marea Britanie. — 93, 166, 297, 359, 362, 373, 403, 465, 644.
- Marea Irlandei, între Irlanda și Anglia. — 611.
- Marea Mediterană. — 112.
- Marea Neagră. — 153.
- Maroc. — 376, 380, 490.
- Marsala, port pe coasta de vest a Siciliei. — 65.
- Maryland, stat în S.U.A. — 342, 347, 352, 354, 577, 585, 596, 597.
- Marylebone, cartier din Londra.
— 474.
- Massachusetts, stat în S.U.A. — 556, 592, 593.
- Mauriciu, insulă în Oceanul Indian.
— 637.
- Melito, localitate în sudul Italiei, pe coasta Calabriei. — 160.
- Memphis, oraş în Tennessee pe Mississippi. — 510, 514, 521, 537, 549.
- Messina, strâmtoare. — 157.
- Messina, oraş și provincie în Sicilia. — 60, 61, 126—128, 159, 164, 189, 191.
- Meuse (Maas), fluviu în Franța, Belgia și Olanda. — 118.
- Mexic. — 322, 345, 351, 376—386, 436, 440, 490—492, 496, 517, 547.
- Mexico, capitala statului Mexic.
— 377, 382, 497.
- Michigan, stat în S.U.A. — 592, 593.
- Milazzo, oraş pe coasta de nord a Siciliei, la vest de Messina. — 95, 126, 129, 159.
- Milledgeville, oraş în Georgia (S.U.A.) — 515, 549.
- Millesimo, localitate la vest de Genova. — 514.
- Mill Springs, oraş în Kentucky pe Cumberland River. — 509, 511.
- Mincio, afluent al Padului. — 191.
- Mirsapur, oraş situat pe Gange la sud-vest de Benares. — 167.
- Misilmeri, oraş în Sicilia, provincia Palermo. — 68.
- Mississippi, fluviu în America de Nord. — 353, 359, 509, 510, 527, 535, 537, 549, 578, 591.
- Mississippi, stat în S.U.A. — 311, 343, 356, 510, 515, 527.
- Missouri, afluent al fluviului Mississippi. — 343, 359, 417.
- Missouri, stat în S.U.A. — 342, 343, 346, 348, 352, 355, 357, 359, 395, 397, 419, 437, 507, 514, 522, 577, 586.

- Mobile**, oraș în golful cu același nume din Alabama (S.U.A.). — 503, 538.
- Molise**, provincie în sudul Italiei. — 159.
- Monreale**, oraș în Sicilia la sud-vest de Palermo. — 60, 68.
- Montalto**, vârful cel mai înalt din lanțul de munți Aspromonte (Calabria). — 162.
- Monte Cerrara**, munte în Sicilia la sud de Calatafimi. — 66.
- Monteleone**, oraș în sudul Italiei, în golful Santa Eufemia. — 160, 161, 165.
- Montenotte**, localitate la vest de Genova. — 508, 514.
- Montgomery**, oraș în Alabama (S.U.A.). — 341, 342, 348, 358, 359.
- Mosel-Saar**, în trecut departament în Franța. — 118.
- Moscova**. — 520.
- Munte negru (Crna Gora)**, ținut la Marea Adriatică. — 102.
- Munții Stincoși (Rocky Mountains)** lanț de munți în America de Nord. — 359.
- München**. — 31.
- N
- Nashville**, capitala statului Tennessee, pe Cumberland River. — 512—513, 514, 589.
- Neapole**. — 49, 60, 61, 66, 96, 127—129, 137, 138, 157, 159, 161, 164, 165, 189, 191, 367, 363, 378, 568.
- New Bern**, oraș în Carolina de Nord. — 587.
- Newcastle (Newcastle-upon-Tyne)** oraș în nord-estul Angliei. — 458, 567, 574, 599.
- New-Church**, localitate în nord-vestul Angliei. — 90.
- New Mexico**, stat în S.U.A. — 344, 356, 359, 591.
- New Orleans**, oraș în Louisiana, pe cursul inferior al fluviului Mississippi. — 358, 423, 503, 504, 510, 520—522, 527, 531—533, 537, 549, 578, 587, 600.
- New South Wales**, stat în Australia. — 81.
- Newton**, oraș la vest de Manchester. — 146, 268, 313, 560.
- New York**. — 373, 408, 411, 422, 430, 439, 453, 470, 521, 524, 536, 577, 593, 655.
- New York**, stat în S.U.A. — 344, 396, 592—595.
- Nicotera**, localitate în sudul Italiei lângă Monteleone. — 159.
- Niemen azi Neman sau Nemunas**, râu. — 74.
- Nikolaev**, oraș la vărsarea Bugului. — 153.
- Ninbo**, port în estul Chinei. — 539—540.
- Nisa**. — 61, 96, 191, 482.
- Norfolk**, comitat în estul Angliei. — 140, 503, 504.
- Norfolk**, oraș pe coasta Virginiei (S.U.A.). — 537, 587.
- Northampton**, oraș în Anglia centrală. — 471.

- North Shields, oraș în Anglia la vărsarea riului Tyne. — 504.
- Norvegia. — 224.
- Nottingham, oraș în Anglia centrală. — 91.
- Noua Anglie, denumire comună pentru: Maine, Vermont, Massachusetts, New-Hampshire, Rhode-Island, Connecticut, în trecut posesiuni engleze. — 359, 424, 556, 585.
- Noua Zeelandă, grup de insule în Oceanul Pacific. — 636, 637.
- Nürnberg. — 31.
- O
- Oceanul Atlantic. — 328, 336, 353, 359, 362, 386, 404, 417, 456, 461, 475, 578, 600.
- Oceanul Pacific. — 352, 359, 422, 454.
- Ohio, afluent al fluviului Mississippi. — 359, 511, 536, 550, 578, 585.
- Ohio, stat în S.U.A. — 343, 357, 578, 585, 593.
- Olanda. — 118.
- Olmütz (azi Olomouc), oraș pe Morava. — 57.
- Oregon, ținut în S.U.A. între masivul Munții Stincoși și Oceanul Pacific. — 422.
- Orientul Apropiat. — 643.
- Orizaba, oraș în Mexic. — 519.
- Ostende, localitate balneară în Belgia. — 62.
- Oxfordshire, comitat în Anglia centrală. — 140.
- P
- Paddington, suburbie a Londrei. — 458.
- Padmonden, localitate în Anglia centrală, comitatul Yorkshire. — 573.
- Padul. — 138.
- Palermo. — 46, 48, 61, 65, 67—69, 95, 97, 127—129, 158, 191.
- Palatinat. — 621.
- Palestro, localitate în Italia, la sud-vest de Milano. — 178.
- Palmi, oraș în sudul Italiei, provincia Reggio. — 159.
- Panormo — vezi *Palermo*.
- Parco, localitate în Sicilia, provincia Palermo. — 68.
- Paris. — 3, 15, 51, 64, 71, 73, 102, 106, 142, 152, 160, 177, 191, 192, 237, 416, 446, 488, 514, 666.
- Partinico, oraș în Sicilia, provincia Palermo. — 67.
- Peiho (Pe-ho) fluviu în nord-estul Chinei. — 9, 12, 457.
- Pekin. — 517, 539.
- Pembroke, capitala comitatului cu același nume din Wales. — 99, 101.
- Pennsylvania, stat în S.U.A. — 551, 593, 594.
- Penobscot Bay, golf pe coasta statului Maine. — 359.
- Pensacola, oraș în Florida în Golful Mexic. — 587.
- Perryville, oraș în Kentucky la sud-est de Louisville. — 586.

- Persia (Iran). — 12.
- Pesta, parte a Budapestei de azi. — 199, 247.
- Peterborough, oraș în Anglia la nord-vest de Cambridge. — 469.
- Petersburg. — 64, 106, 117, 370, 371.
- Pezzo. — 160, 164.
- Philadelphia, oraș în Pennsylvania situat la vărsarea fluviului Delaware. — 506, 536, 577.
- Piale, localitate pe coasta de vest a Calabriei situată între Scilla și San Giovanni. — 161.
- Piana dei Greci, oraș în Sicilia, la sud-vest de Palermo. — 68.
- Piemont, provincie în nordul Italiei, în trecut ducat. — 33, 96, 130—132, 135.
- Pimlico, suburbie a Londrei. — 610.
- Pittsburg Landing, localitate în Tennessee, la est de orașul Memphis. — 536.
- Pizzo, localitate pe coasta de vest a Calabriei. — 160.
- Plymouth, oraș și port militar în Anglia. — 99, 101, 637.
- Policastro, golf pe coasta de vest a Italiei de sud. — 128, 129.
- Polonia. — 55, 187.
- Pomerania (azi Pomorze). — 55.
- Portland, peninsulă în comitatul Dorset. — 99.
- Portsmouth, port militar la nord de Insula Wight. — 34, 99, 101, 240, 241, 584, 637, 639.
- Port Royal, port pe coasta statului Carolina de Sud. — 587.
- Portugalia. — 11, 261.
- Potenza, capitala provinciei cu aceiași nume din sudul Italiei. — 159, 160.
- Potomac, fluviu în Virginia de Vest. — 354, 417, 498, 500, 510, 514, 516, 559, 578, 587, 596.
- Prusia. — 24, 25, 185, 195, 215, 227, 251, 612, 639, 642, 655, 662.
- Prusia renană sau Provincia renană. — 55, 56, 105, 106, 118, 119, 139, 335, 669.
- Prut. — 117.
- Punta-di-Pizzo — vezi *Pizzo*.
- Q
- Queretaro, Sierras, lanțuri muntoase pe podișul Queretaro (Mexic). — 378.
- Queenstown (Cobh), oraș în sudul Irlandei. — 459.
- R
- Reggio, oraș în sudul Italiei. — 160, 164.
- Richmond, oraș la sud-vest de Londra. — 274.
- Richmond, oraș în Virginia situat pe James River (S.U.A.). — 354, 516, 521, 528, 529, 536, 549, 559, 580, 585, 589, 591.
- Riga. — 63.
- Rin, fluviu. — 25, 51, 53, 117—119, 251.
- Rivoli, sat în Italia la nord-vest de Verona. — 508, 514.
- Rochdale, oraș la nord de Manchester. — 89.

- Roma. — 49, 66, 69, 96, 157, 189, 191, 192, 378, 517, 567, 568, 574.
- Ruhr-Rhein, în trecut departament în Franța. — 118.
- Rusia. — 110, 141, 152, 155, 186, 215, 530.
- S
- Saarbrücken. — 70.
- Sagunto, oraș pe coasta de est a Spaniei, la nord de Valencia (astăzi Murviedro). — 533.
- Salemi, oraș în Sicilia, provincia Trapani. — 66, 67.
- Salerno, port în sudul Italiei. — 128, 159.
- Salford, localitate la sud-vest de Manchester. — 560.
- Salice Terme, localitate pe coasta de vest a Calabriei, la nord de Reggio. — 164.
- Salzburg. — 244.
- Sandhurst, localitate în sudul Angliei în comitatul Berkshire. — 638, 643.
- San Francisco. — 454.
- Saragosa, oraș în nord-estul Spaniei. — 520.
- Sardinia, insulă în Marea Mediterană. — 157, 159.
- Sardinia, în trecut regat, cuprindea ducatele Piemont și Savoia, comitatul Nisa și statul, pe atunci liber, Genova. — 96, 130, 132, 210, 368, 373.
- Savannah, în Georgia, port la Oceanul Atlantic. — 504, 521, 600.
- Savoia, regiune între lacul Geneva, Ron și Arc. — 50, 53, 56, 96, 117, 482.
- Saxonia. — 55, 221, 251.
- Schleswig. — 248, 607.
- Schleswig-Holstein. — 74, 249, 250, 251.
- Schönbrunn, localitate la sud-vest de Viena. — 306.
- Scilla, oraș din sudul Italiei în provincia Calabria. — 129, 160, 163, 164.
- Scoția. — 76, 84, 140, 362, 458, 637, 644.
- Sena. — 73.
- Serbia. — 200.
- Sevastopol. — 100, 178, 338, 520, 620, 622, 625, 628.
- Sf. Elena, insulă în Oceanul Atlantic. — 303, 636, 645.
- Sheerness, oraș pe coasta de sud-vest a Angliei. — 99, 101.
- Shropshire, comitat în sud-vestul Angliei. — 90.
- Sicilia. — 48, 50, 60, 61, 65, 68, 95—97, 126, 158, 190, 191, 367, 373, 555.
- Sierra Leone, pe coasta de sud-vest a Africii. — 524.
- Silezia (azi Slask). — 55.
- Sind (Sindh), ținut pe coasta de vest a Indiei. — 561.
- Siracusa, oraș în Sicilia. — 48.
- Siria. — 104, 115, 117, 155, 248.
- Smolensk. — 530.

- Solferino, localitate la sud de lacul Garda. — 21, 22, 135, 178, 308, 310, 338.
- Somerset, oraș în Kentucky, la sud de Cincinnati. — 513.
- Sömmerda, oraș la nord de Erfurt. — 225.
- Sonora, stat în Mexic. — 345.
- Southampton, port în Anglia. — 403, 407, 408, 411, 415, 439, 449.
- Southport, localitate balneară din Anglia centrală, comitatul Lancashire. — 12.
- Spania. — 100, 215, 258, 376, 378, 383, 385, 386, 440, 648.
- Spartivento, cap la extremitatea de sud a Calabriei. — 160.
- Springfield, localitate în comitatul Green din statul Missouri. — 338.
- Stacksteads, localitate la nord-vest de Manchester. — 89.
- Staffordshire, comitat în Anglia centrală. — 90.
- Statele Unite ale Americii. — 4, 16, 81, 152, 168, 169, 315, 318, 322, 328, 334, 337, 343, 346, 348, 352, 357, 359, 364, 366, 367, 369, 372, 373, 385, 386, 395, 398, 399, 404, 416, 418, 428, 437, 448, 453, 454, 492, 526, 551, 553, 588, 605.
- Statul papal. — 157, 190.
- Stiria. — 244.
- Strasbourg. — 64, 177.
- Strimtoarea Messina. — 60, 61, 126—127, 159, 164, 189, 191.
- Stuttgart. — 72.
- Suedia. — 33, 34, 224.
- Suffolk, comitat în estul Angliei. — 140.
- Sund (Oresund), strimtoare între insula daneză Sjaelland și regiunea Schonen din Suedia. — 610.
- Sunderland, port în Anglia la vărsarea râului Wear. — 574.
- Sutlej, afluent al Indului. — 168.
- Sydney. — 81.
- Șanghai (Shanghai). — 13, 541.

T

- Talamone (azi Telamon), localitate pe coasta de vest a Italiei. — 65.
- Tamisa. — 403, 542, 544.
- Taormina, oraș pe coasta de est a Siciliei. — 158, 159.
- Tennessee, râu în America de Nord. — 511, 513, 515, 516.
- Tennessee, stat în S.U.A. — 352, 354—357, 498, 507, 508, 510, 549, 577, 586, 587, 589.
- Teplitz (azi Teplice), oraș la nord-vest de Praga. — 106, 135, 136.
- Tetuán, oraș pe coasta de nord a Marocului. — 490.
- Texas, stat în S.U.A. — 344, 348, 355, 357, 359, 384, 515, 522, 578, 591.
- Tir (Tyr), în antichitate port la Marea Mediterană (azi Es Sour în Liban). — 600.
- Tirol. — 244.
- Torino. — 34, 60, 97, 136, 190, 554, 555, 568.
- Torre del Cavallo, localitate pe coasta de nord-vest a Calabriei. — 164.

- Toscana, provincie în centrul Italiei. — 367, 373.
- Toulon. — 100, 568.
- Transilvania. — 200.
- Trapani, oraș pe coasta de vest a Siciliei. — 68.
- Trier. — 70, 657, 669.
- Troia (Ilion), în Grecia antică oraș în nord-vestul Asiei Mici. — 156.
- Troppau (azi Opava), oraș în nord-estul Moraviei. — 73.
- Tupelo, oraș în statul Mississippi (S.U.A.). — 522.
- Turcia (Imperiul otoman). — 104, 116, 117, 153—155, 169, 367, 373.
- Tyne, riu în Anglia. — 458.
- U
- Ungaria. — 52, 136—138, 187, 192, 200, 245, 247.
- Unkiar Skelessi, localitate pe malul asiatic al strîmtorii Bosfor. — 61.
- V
- Valea Dappes (Vallée des Dappes), vale la sud-vest de munții Jura din Franța. — 375, 376, 381.
- Varșovia. — 185, 187.
- Vaud, canton în Elveția. — 376.
- Vaxholm, oraș în Suedia. — 34.
- Velletri, oraș în Italia la sud-est de Roma. — 66.
- Veneția. — 136, 138, 248.
- Veneția. — 200, 251.
- Veracruz, port la Golful Mexic. — 376, 383, 493, 494.
- Verona, oraș în nordul Italiei. — 73.
- Vicksburg, oraș pe cursul inferior al fluviului Mississippi. — 538.
- Viena. — 46, 73, 136, 138, 154, 188, 199, 200, 247, 496.
- Villafranca di Verona, oraș în nordul Italiei la sud-vest de Verona. — 52, 55, 63, 72.
- Villa San Giovanni, localitate în sudul Italiei la nord de Reggio. — 160, 164.
- Virginia, stat în S.U.A. — 342, 348, 352, 354, 419, 422, 423, 437, 507, 515, 530, 587, 589—591, 593.
- Virginia de Vest, stat în S.U.A. — 355, 417, 507, 509, 551.
- Vistula (Wisla). — 185.
- W
- Waal, principalul braț al Rinului în Olanda. — 118.
- Wagram, localitate la nord-est de Viena. — 24.
- Wales (Țara Galilor). — 109, 112.
- Wanstead, cartier din Londra. — 274.
- Wardle, oraș în partea centrală a Angliei, în comitatul Lancashire. — 89.
- Warwickshire, comitat în Anglia. — 91.
- Washington. — 342, 344, 346, 354, 356, 396, 397, 408, 428, 437—439, 448, 454, 471, 501, 505, 506, 507, 524, 530, 534, 558, 577, 579, 597.

- Waterloo, localitate la sud de Bruxelles. — 373, 618.
- Westminster, cartier din Londra. — 543.
- West Point, oraş în statul New York la golful Hudson. — 499, 597.
- Williamsburg, oraş în Virginia pe James River. — 528, 529, 549.
- Wilts sau Wiltshire, comitat în sudul Angliei. — 140.
- Wimbledon, cartier din Londra. — 274, 278, 279.
- Woolwich, oraş lângă Londra. — 99, 610, 620.
- Worcester, oraş în Anglia, la sud de Birmingham. — 422—423.
- Worcestershire, comitat în Anglia centrală. — 91.
- Württemberg. — 23, 72, 208, 217.
- Y
- Yorkshire, comitat în Anglia centrală. — 88, 90, 94, 166, 196 363, 570, 572.
- Yorktown, oraş în Virginia. — 528, 549.
- Z
- Zuidersee (Ijsselmeer), golf la Marea Nordului în Olanda. — 118.

Indice bibliografic

cuprinzînd lucrările menționate de Marx și Engels

La lucrările citate de Marx și Engels au fost indicate, în măsura în care acest lucru a putut fi stabilit, edițiile presupuse că ar fi fost folosite de ei. În unele cazuri, în special acolo unde izvoarele bibliografice nu sînt precizate, nu se menționează ediția. Legile și documentele sînt indicate numai atunci cînd se citează din ele. Unele izvoare n-au putut fi identificate.

I. Opere și articole ale unor autori cunoscuți și anonimi

About, Edmond: La Prusse en 1860. Paris 1860. — 73.

Anitschkow, [Viktor Michailowitsch]: Der Feldzug in der Krim. Th. 1. Berlin 1857. — 618, 620.

Atlas historique et topographique de la guerre d'Orient, en 1854, 1855 et 1856. (Paris) 1859. — 621, 623

Bazancourt, [César-Lecat]: L'expédition de Crimée jusqu'à la prise de Sébastopol. Chroniques de la guerre d'Orient. 3e éd. Paris 1856. — 623.

Bugeaud de la Piconnerie, Thomas Robert: Aperçus sur quelques détails de la guerre, avec des planches explicatives. 3e éd. Paris 1846. — 257—264.

Carlyle, Thomas: Oliver Cromwell's letters and speeches. With elucidations. In 3 vols. Vol. 2. London 1857. — 499.

Colins, [Jean-Guillaume-César-Alexandre-Hippolyte]: L'économie politique; source des révolutions et des utopies prétendues socialistes. Vol. 1—3. Paris 1856—1857. — 4.

Correspondence respecting the affairs of Italy from the signing of preliminaries of Villafranca to the postponement of the congress. London 1860. — 56.

Correspondence relative to the affairs of Mexico. In 3 parts. London 1862. — 492.

Dolgoroukow, Pierre: La vérité sur la Russie. Paris 1860. — 104.

- Douglas, Howard*: A treatise on naval gunnery. 3rd ed., rev. and enlarged. London 1851. — 42.
- L'Empereur Napoléon III et l'Italie*. Nouv. éd. Paris 1839. — 51.
- [*Francis, sir Philip*]: The letters of Junius. Complete in one vol. A new ed. with a copious index. London 1788. — 422.
- Die französische Armee auf dem Exercirplatz und im Felde*. Mit einem Rückblick auf den Feldzug in Italien im Jahre 1859. Von einem alten Offizier. 2 unveränd. Aufl. Berlin 1861. — 301—311.
- Fould, A[chille]*: Pas d'assignats! Paris 1848. — 389.
- Griffiths, F[rederick] A[ugustus]*: The artillerist's manual, and British soldier's compendium, of infantry exercise. Sword exercise. Artillery exercise, equipment, etc. Fireworks. Fortification. Mathematics. Gunnery. 2nd ed. Woolwich 1840. — 197.
- Haxthausen, August, Freiherr von*: Studien über die innern Zustände, das Volksleben und insbesondere die ländlichen Einrichtungen Russlands. Th. 3. Berlin 1852. — 620.
- Humboldt, Alexander von*: Briefe an Varnhagen von Ense aus den Jahren 1827 bis 1858. Nebst Auszügen aus Varnhagen's Tagebüchern und Briefen von Varnhagen u. Andern an Humboldt. 4. Aufl. Leipzig 1860. — 47.
- Jefferson, Thomas*: Memoirs, correspondence, and private papers. In 4 vols. Vols. 3, 4. Ed. by Thomas Jefferson Randolph. London 1829. — 405.
- Johnson, Samuel*: A dictionary of the English language. In 2 vols. Vol. 2. London 1825. — 429.
- Joinville, [François-Ferdinand] de*: De l'état des forces navales de la France. Avec l'appendice et les notes. Francfort s/M. 1844. — 109.
- Juvenal*: Satiren. — 392, 393, 542.
- Kent, James*: Commentaries on American Law. Vol. 1. 12th ed. Boston 1873. — 404, 424.
- Kinglake, Alexander William*: The invasion of the Crimea; its origin and an account of its progress down to the death of Lord Raglan. Vols. 1, 2. Edinburgh and London 1863 (vezi și adn. 370 și 371). — 617, 632.
- La Farina, Giuseppe*: Storia d'Italia dal 1815 al 1850. Torino 1851—1852. — 96.
- Lucanus*: Pharsalia. — 530.
- Macaulay, [Thomas Babington]*: Critical and historical essays. In 2 vols. Vol. 1. London 1870. — 499.
- Napier, W[illiam] F[rançis] P[atrick]*: History of the war in the Peninsula and in the south of France, from the year 1807 to the year 1814. In 6 vols. Vol. 1. 3rd ed. London 1835. — 419.

- Napoléon I-er* : Mémoires pour servir à l'histoire de France, sous Napoléon, écrits à Sainte-Hélène, par les généraux qui ont partagé sa captivité, et publiés sur les manuscrits entièrement corrigés de la main de Napoléon. Paris 1823. — 303.
- Orléans, Henri d'* : Lettre sur l'histoire de France adressée au prince Napoléon. Bruxelles 1861 (vezi și adn. 175). — 336.
- Petrie, Martin și Henry, James* : Organization, composition, and strength of the army of Great Britain. London 1868. — 635.
- Phillimore, sir Robert* : Commentaries upon International Law. Vol. 3. 3rd ed. London 1885. — 427.
- Pratt, Frederic Thomas* : Law of contraband of war : With a selection of cases from the papers of the Right Hon. Sir Geo. Lee... and an appendix containing extracts from treaties, miscellaneous papers, and forms of proceedings. With the cases to the present time. London 1856. — 405.
- Report addressed to Her Majesty's Principal Secretary of State for the Home Department, relative to the grievances complained of by the journeymen bakers ; with appendix of evidence.* London 1862. — 582—584.
- Report of the commissioners appointed to consider the defences of the United Kingdom* : together with the minutes of evidence and appendix ; also correspondence relative to a site for an international arsenal. London 1860. — 100.
- Reports of the inspectors of factories to Her Majesty's Principal Secretary of State for the Home Department, for the half year ending 30th April 1860.* London 1860. — 84—94.
- Rousseau, J[ean-] J[acques]* : Contrat social ou principes du droit politique précédé de discours, lettre à D'Alembert sur les spectacles et suivi de considérations sur le Gouvernement de Pologne et la réforme projetée en Avril 1772. Nouv. éd. Paris o. J. — 74.
- Spence, James* : The American Union ; its effect on national character and policy, with an inquiry into secession as a constitutional right, and the causes of the disruption. 2nd ed. London 1862. — 408.
- La Syrie et l'alliance russe.* Paris 1860. — 115—120.
- Vattel, [Emer de]* : Le droit des gens, ou principes de la loi naturelle appliqués à la conduite et aux affaires des nations et des souverains. Nouv. éd. augmentée, revue et corrigée, avec quelques notes de l'auteur et des éditeurs. Paris 1820. — 429.
- Véron, L[ouis]* : Mémoires d'un bourgeois de Paris. Vol. 1—6. Paris 1853—1855. — 388.
- Walker, John* : A critical pronouncing dictionary of the English language. New ed. T. Townsend Young. Dublin 1856. — 429.

- Walker, Timothy*: Introduction to American Law. 4th ed. Boston 1860. — 427.
- Wheaton, Henry*: Elements of International Law. 2nd annotated ed. by William Beach Lawrence. Boston 1863. — 427.
- Wilkes, Charles*: Narrative of the United States exploring expedition. During the years 1838, 1839, 1840, 1841, 1842. With illustrations and maps. In 5 vol. Vol. 1. Philadelphia 1845. — 422.
- Western America, including California and Oregon, with maps of those regions and of „The Sacramento Valley“. Philadelphia 1849. — 422.

II. Periodice

- Almanach de Gotha*. Annuaire diplomatique et statistique pour l'année 1861. Gotha 1861 (vezi și adn. 137). — 252, 253.
- The Army and Navy Gazette*. London (vezi și adn. 64). — 78.
- Baltische Monatsschrift*. Riga. Bd. 1, H. 1 octombrie 1859. — 63, 64.
- Brownson's Quarterly Review*. New York (vezi și adn. 197). — 361.
- Bullier's Correspondence*. Paris. — 51.
- Calcutta Price Current* (vezi și adn. 163). — 326.
- Cobbett's Weekly Political Register*. London (vezi și adn. 167). — 330.
- Le Constitutionnel*. Paris (vezi și adn. 50). — 60, 105, 253, 388.
- The Cornhill Magazine*. London (vezi și adn. 74). — 102.
- Courrier du dimanche*. Paris (vezi și adn. 209). — 384.
- Dagbladet*. Kopenhagen (vezi și adn. 135). — 250.
- Daily Dispatch*. Richmond (Virginia) (vezi și adn. 314). — 522.
- Daily Express*. Petersburg (Virginia) (vezi și adn. 317). — 523.
- The Daily Intelligencer*. Atlanta (Georgia) (vezi și adn. 316). — 522.
- The Daily News*. London (vezi și adn. 233). — 411, 452, 460, 464, 465.
- The Daily Post*. Liverpool (vezi și adn. 283). — 477, 478.
- The Daily Telegraph*. London (vezi și adn. 141). — 275, 278, 403, 411, 451, 520.
- Deutsch-Französische Jahrbücher*. Hrsg. von Arnold Ruge und Karl Marx. Paris 1844 (vezi și adn. 388). — 661.

The Economist. Weekly Commercial Times, Bankers' Gazette, and Railway Monitor: a political, literary, and general newspaper. London (vezi și adn. 17) — 317, 321, 341, 461, 671.

- din 28 ianuarie 1860. — 16—19.
- din 11 februarie 1860. — 29.
- din 30 iunie 1860. — 79—83.
- din 11 august 1860. — 130—133.
- din 18 august 1860. — 139.
- din 1 septembrie 1860. — 168, 169.
- din 8 septembrie 1860. — 166—168, 170.
- din 7 septembrie 1861. — 322, 323.
- din 14 septembrie 1861. — 315, 316, 320—323.
- din 28 septembrie 1861. — 334.
- din 19 octombrie 1861. — 379.
- din 2 3 noiembrie 1861. — 366—370.
- din 16 noiembrie 1861. — 394.
- din 7 decembrie 1861. — 432.
- din 28 decembrie 1861. — 453, 454.
- din 25 ianuarie 1862. — 477, 479.

The Evening Post. New York (vezi și adn. 336). — 553.

The Evening Standard. London. — 451, 520, 521.

Evening Star. Washington (vezi și adn. 294). — 464, 499.

The Examiner. London (vezi și adn. 147). — 315, 317, 319, 322, 323, 341, 452.

The Freeman's Journal and Daily Commercial Advertiser. Dublin (vezi și adn. 98). — 140.

The Free Press. London, vom 4. Dezember 1861 (vezi și adn. 253). — 430.

The Gardeners' Chronicle and Agricultural Gazette. London (vezi și adn. 97). — 140, 554.

The Globe and Traveller. London (vezi și adn. 272). — 451, 465.

Hansard's Parliamentary Debates: Third series... Vol. 144. Londra 1857. — 10.

- Vol. 146. Londra 1857. — 387.
- Vol. 156. Londra 1860. — 9, 11—14, 19, 26—30.
- Vol. 159. Londra 1860. — 79.
- Vol. 160. Londra 1860. — 121.
- Vol. 165. Londra 1862. — 487—491.

The Independent. Wexford (vezi și adn. 99). — 140.

Journal des Débats politiques et littéraires. Paris, din 6 noiembrie 1861 (vezi și adn. 208). — 382.

- Lloyd's Weekly Newspaper*. London (vezi și adn. 262). — 443.
- The London Gazette*. London (vezi și adn. 286). — 470.
- The London Review and Weekly Journal of Politics, Literature, Art and Society*. London (vezi și adn. 142). — 287.
- Macmillan's Magazine*. London (vezi și adn. 274). — 452.
- The Manchester Guardian* (vezi și adn. 63). — 77, 113, 671.
- The Mark Lane Express, and Agricultural Journal*. London (vezi și adn. 338). — 554.
- Mobile Advertiser*. — 589.
- Le Moniteur universel*. Paris (vezi și adn. 3). — 3.
— din 15 ianuarie 1860. — 3—8.
— din 23 august 1860. — 151.
— din 5 noiembrie 1861. — 376, 382.
— din 14 noiembrie 1861. — 388.
- The Morning Advertiser*. London (vezi și adn. 232). — 411, 450.
- The Morning Chronicle*. London (vezi și adn. 234). — 412, 413, 450
- The Morning Herald*. London (vezi și adn. 223). — 403—404, 412, 435, 451, 520, 588.
- The Morning Post*. London (vezi și adn. 203). — 403, 411, 435, 450, 459—461, 464, 496, 520, 588.
— din 24 septembrie 1861. — 376, 382.
— din 7 decembrie 1861. — 435.
- The Morning Post*, din 21 decembrie 1861. — 460, 471.
— din 9 ianuarie 1862. — 471.
- The Morning Star*. London (vezi și adn. 233). — 412, 451, 460, 464, 575, 598, 599, 671.
- National-Zeitung*. Berlin (vezi și adn. 34). — 51.
- Neue Rheinische Zeitung*. Organ der Demokratie. Köln (vezi și adn. 387). — 657.
- Newcastle Daily Journal* (vezi și adn. 343). — 574, 575.
- New-York Daily Tribune* (vezi și adn. 1). — 95, 166, 655.
— din 28 noiembrie 1861. — 438, 440.
— din 22 februarie 1862. — 528.
- The New-York Herald* (vezi și adn. 158). — 320, 396, 501, 522.
- Le Nord*. Paris, Brüssel. — 62.
— din 3 decembrie 1861. — 436.

- The Norfolk Day Book* (vezi și adn. 315). — 522.
- The Observer*. London (vezi și adn. 273). — 452.
- L'Opinion nationale*. Paris (vezi și adn. 119). — 192.
- La Patrie*. Paris (vezi și adn. 204). — 388, 436, 453, 461.
— din 25 septembrie 1861. — 376, 378, 380.
- Le Pays*. Journal de l'Empire. Paris (vezi și adn. 172). — 335, 388.
- Punch, or the London Charivari* (vezi și adn. 267). — 450.
- Revue contemporaine*. Paris (vezi și adn. 296). — 505.
- Revue des deux Mondes*. Paris (vezi și adn. 111). — 183.
- Reynolds's Newspaper*. A Weekly Journal of Politics, History, Literature, and General Intelligence. London (vezi și adn. 156). — 319, 459, 474, 544.
- Richmond Enquirer*. — 589.
- Richmond Examiner*. — 590, 599.
- Richmond Whig*. — 589.
- Russkii Invalid*. St. Petersburg (vezi și adn. 105). — 153.
— din 31 iulie 1860. — 153—156.
— din 1 august 1860. — 153—156.
- The Saturday Review of Politics, Literature, Science and Art*. London (vezi și adn. 146). — 315, 316, 341, 588.
- The Spectator*. London (vezi și adn. 161). — 323, 324, 452.
- The Standard*. London (vezi și adn. 223). — 404, 412, 435.
- Strassburger Correspondent*. — 64.
- Stubbs' Weekly Gazette and List of Creditors*. London. — 443.
- The Sun*. London (vezi și adn. 232). — 411.
- The Times*. London (vezi și adn. 62). — 77, 100, 115, 270, 319, 321, 329, 331, 341, 389, 403, 411, 435, 439, 450, 452, 459, 461, 476, 479, 496, 553, 588, 589.
— din 28 aprilie 1860. — 319.
— din 4 iunie 1860. — 110.
— din 23 iunie 1860. — 110.
— din 28 iunie 1860. — 76.
— din 2 aprilie 1861. — 278.
— din 27 aprilie 1861. — 342.
— din 7 mai 1861. — 335, 336.
— din 9 mai 1861. — 335.

- din 3 iulie 1861. — 331—332.
- din 27 septembrie 1861. — 376, 378.
- din 5 octombrie 1861. — 332.
- din 7 octombrie 1861. — 335.
- din 8 octombrie 1861. — 336.
- din 9 octombrie 1861. — 336.
- din 12 octombrie 1861. — 337, 338.
- din 2 noiembrie 1861. — 372, 374.
- din 6 noiembrie 1861. — 375, 376.
- din 8 noiembrie 1861. — 383, 386.
- din 18 noiembrie 1861. — 391, 393.
- din 28 noiembrie 1861. — 405, 407, 413, 416.
- din 30 noiembrie 1861. — 415.
- din 11 ianuarie 1862. — 461.
- din 16 ianuarie 1862. — 472.
- din 3 februarie 1862. — 484.
- din 7 februarie 1862. — 496.
- din 13 februarie 1862. — 493, 494.
- din 8 martie 1862. — 502, 503.
- din 12 mai 1862. — 520.
- din 13 mai 1862. — 521.
- din 17 iunie 1862. — 539—541.
- din 2 iulie 1862. — 543.
- din 16 iulie 1862. — 546—548.
- din 22 august 1862. — 556, 557.
- din 27 august 1862. — 661.
- din 2 septembrie 1862. — 661.
- din 3 septembrie 1862. — 661.
- din 9 septembrie 1862. — 661.

Tribune — vezi *New-York Daily Tribune*.

United Service Gazette, and Naval and Military Chronicle. London.
— 610.

The Volunteer Journal, for Lancashire and Cheshire. London, Manchester
(vezi și adn. 102). — 243, 267, 297.

The World. New York (vezi și adn. 198). — 361.

Tabel de greutate, măsuri și monede

Greutăți

1 barrel		88,904 kg
1 bushel		25,401 kg
1 tonă englezească (ton, t)		1 016,047 kg
1 quarter		12,700 kg
1 livră (lb) sau p (pound)		453,592 kg

Măsuri de lungime

1 lig (league)	= 3 mile	
sau	3 mile engleze (British miles)	4 827,988 m
sau	3 mile londoneze	4 571,959 m
sau	3 mile marine (nautical miles)	5 564,895 m
1 milă engleză (British mile)	= 5 280 picioare	1 609,329 m
1 milă marină (nautical mile)		1 854,965 m
1 yard	= 3 picioare	91,439 cm
1 picior (foot)	= 12 țoli	30,480 cm
1 țol (inch)	= 12 libes	2,540 cm

Măsuri de suprafață

1 acru (acre)	=	4 046,78 m ²
---------------	---	-------------------------

Măsuri de volum

1 quarter	= 8 busheli	290,79 l
1 bushel	= 8 galoni	36,35 l
1 galon	= 10 libes	4,54 l
1 baniță (prus.)		54,96 l

Monede

1 liră sterlină (pound sterling, £)	= 20 șilingi
1 șiling (shilling, sh.)	= 12 pence
1 sixpence	= 6 pence

---

1 penny (penny, pence, d.)	=	4 farthing
1 farthing	=	$\frac{1}{4}$ penny
1 franc (fr.)	=	100 centime
1 sou	=	5 centime
1 centimă (ct.)	=	
1 imperial (monedă de aur rusească)	=	15 ruble
1 rublă	=	
1 rupie de aur (Indiile orientale britanice)	=	15 rupii de argint
1 rupie de argint	=	
1 gulden (olandez)	=	
1 creișar (austr.)	=	

Florin (florean, fiorino, fl.) — monedă de aur florentină din 1252 în valoare de 3,5 g aur fin ; reprodus în Germania din 1325 sub denumirea de gulden.

Piastru — echivalentul pesosului spaniol și a celui din America Latină, precum și al gersului turcesc și egiptean.

Cuprins

Prefață	V—XXII
KARL MARX. Situația din Franța	3— 8
KARL MARX. Politica Angliei	9—14
KARL MARX. Noul tratat dintre Franța și Anglia	15—19
FRIEDRICH ENGELS. Reforma militară din Ger-	
mania	20—25
KARL MARX. Bugetul englez	26—30
FRIEDRICH ENGELS. Despre tunul ghintuit	31—43
I	31—35
II	35—40
III	40—43
KARL MARX. Starea de spirit de la Berlin	44—47
KARL MARX. Sicilia și sicilienii	48—50
KARL MARX. Pregătiri în vederea viitorului război	
al lui Napoleon pe Rin	51—59
KARL MARX. Garibaldi în Sicilia. — Situația din	
Prusia	60—64
FRIEDRICH ENGELS. Garibaldi în Sicilia	65—69
KARL MARX. Știri interesante din Prusia	70—75
FRIEDRICH ENGELS. Trupele britanice de voluntari	
KARL MARX. Comerțul britanic	76—78
KARL MARX. Situația industriei de fabrică bri-	
tanice	79—83
I	84—94
II	84—90
III	90—94
KARL MARX. Știri interesante din Sicilia. — Cearta	
dintre Garibaldi și La Farina. — O scrisoare a	
lui Garibaldi	95—98

FRIEDRICH ENGELS. Apărarea Angliei	99—103
KARL MARX. [Evenimentele din Siria. — Sesiunea parlamentului englez. — Situația comerțului britanic]	104—108
FRIEDRICH ENGELS. Ar putea oare francezii să invadeze Londra?	109—114
KARL MARX. Alianța franco-rusă	115—120
KARL MARX. Taxele vamale la hîrtie. — Scrisoarea împăratului	121—125
FRIEDRICH ENGELS. Manevrele forțelor lui Garibaldi	126—129
KARL MARX. [Noul împrumut sard. — Apropiatul împrumut francez și indian]	130—134
FRIEDRICH ENGELS. Omul bolnav din Austria	135—138
KARL MARX. Recolta din Europa	139—142
FRIEDRICH ENGELS. O trecere în revistă a unităților de pușcași voluntari englezi	143—150
KARL MARX. [Prețurile la cereale. — Situația financiară din Europa și pregătirile de război. — Problema orientală]	151—156
FRIEDRICH ENGELS. Înaintarea lui Garibaldi	157—161
FRIEDRICH ENGELS. Garibaldi în Calabria	162—165
KARL MARX. Comerțul britanic	166—170
FRIEDRICH ENGELS. Infanteria ușoară franceză	171—184
I	171—175
II	175—179
III	179—184
KARL MARX. Rusia se folosește de Austria. — Congresul de la Varșovia	185—188
KARL MARX. Situația din Prusia. — [Prusia, Franța și Italia]	189—193
FRIEDRICH ENGELS. Artileria de voluntari	194—198
KARL MARX. Pregătiri de război în Prusia	199—202
FRIEDRICH ENGELS. Istoricul puștii ghintuite	203—236
I	205—209
II	209—212
III	213—215
IV	215—218
V	218—222
VI	222—228
VII	228—232
VIII	233—236

KARL MARX. Încordare pe piața financiară. . .	237—238
FRIEDRICH ENGELS. Voluntarii geniști . . .	239—243
FRIEDRICH ENGELS. Austria. — Dezvoltarea revoluției	244—247
FRIEDRICH ENGELS. Mișcarea din Germania . .	248—251
FRIEDRICH ENGELS. Forțele armate franceze . .	252—256
FRIEDRICH ENGELS. Mareșalul Bugeaud despre factorul moral în luptă	257—264
FRIEDRICH ENGELS. Prefață la culegerea „Articole pentru voluntari”	267
FRIEDRICH ENGELS. Generalii voluntari . . .	268—273
FRIEDRICH ENGELS. Brighton și Wimbledon . .	274—280
FRIEDRICH ENGELS. Instrucția de front de companie	281—286
FRIEDRICH ENGELS. Puști și trageri cu pușca. — Puștile Lancaster și Enfield	287—292
FRIEDRICH ENGELS. Aldershot și voluntarii . .	293—296
FRIEDRICH ENGELS. Ministerul de război și voluntarii	297—300
FRIEDRICH ENGELS. Waldersee despre armata franceză	301—311
FRIEDRICH ENGELS. O critică militară a trecerii în revistă de la Newton	312—314
KARL MARX. Problema americană în Anglia . .	315—324
KARL MARX. Comerțul britanic cu bumbac . .	325—328
KARL MARX. Ziarul londonez „Times” și lordul Palmerston	329—334
KARL MARX. Ziarul londonez „Times” despre prinții de Orléans în America	335—339
KARL MARX. Războiul civil din America de Nord	340—351
KARL MARX. Războiul civil din Statele Unite . .	352—361
KARL MARX. Criza din Anglia	362—365
KARL MARX. Comerțul britanic	366—370
KARL MARX. Cronică economică	371—374
KARL MARX. Intervenția din Mexic	375—379
KARL MARX. Intervenția din Mexic	380—387
KARL MARX. Monsieur Fould	388—390
KARL MARX. Situația financiară a Franței . .	391—394

KARL MARX. Destituirea lui Frémont	395—397
FRIEDRICH ENGELS. Ofițerii voluntari	398—402
KARL MARX. Cazul „Trent”	403—406
KARL MARX. Conflictul anglo-american	407—410
KARL MARX. Ultimele știri cu privire la cazul „Trent” și repercusiunile lor la Londra	411—416
FRIEDRICH ENGELS. Învățămintele războiului din America	417—421
KARL MARX. Principalii actori ai dramei „Trent”	422—425
KARL MARX. Disputa în jurul afacerii „Trent”	426—431
KARL MARX. Accentuarea simpatiilor în Anglia	432—436
KARL MARX. Criza în legătură cu problema sclaviei	437—438
KARL MARX. Știri din America	439—441
KARL MARX. Un proces de calomnie	442—445
KARL MARX. Guvernul de la Washington și pu- terile occidentale	446—448
KARL MARX. Părerea ziarelor și părerea poporului	449—452
KARL MARX. Scamatoriile presei franceze. — Con- secințe economice ale războiului	453—454
KARL MARX. Un miting filoamerican	455—457
KARL MARX. Opinia publică din Anglia	458—463
KARL MARX. Cu privire la istoricul lănuirii de- peșei lui Seward	464—465
KARL MARX. Date statistice asupra căilor ferate	466—469
KARL MARX. Lovitura de stat a lordului John Russell	470—472
KARL MARX. Un miting al muncitorilor din Londra	473—476
KARL MARX. Starea de spirit antiintervenționistă	477—479
KARL MARX. Despre criza de bumbac	480—482
KARL MARX. De-ale englezilor	483—486
KARL MARX. Dezbaterile parlamentare cu privire la adresa de răspuns la mesajul tronului	487—491
KARL MARX. Harababura din Mexic	492—497
KARL MARX. Situația din America	498—501
KARL MARX. Amicii secesioniștilor în Camera co- munelor — recunoașterea blocadei americane	502—505

KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Războiul civil din America	506—516
KARL MARX. O nouă escrocherie internațională Mirès	517—519
KARL MARX. Presa engleză și căderea orașului New Orleans	520—523
KARL MARX. O convenție împotriva comerțului cu sclavi	524—526
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Situația de pe teatrul de război din America	527—531
KARL MARX. Umanitatea engleză și America	532—535
FRIEDRICH ENGELS. Războiul civil din America și cuirasatele și navele cu pinten	536—538
KARL MARX. Aspecte din China	539—541
KARL MARX. O afacere scandaloaasă	542—545
KARL MARX. Manevra de innăbușire a dezbatelilor în legătură cu Mexicul și alianța cu Franța	546—548
KARL MARX. Observații la critica situației din America	549—552
KARL MARX. Protestul lui Russell împotriva grosolăniei americane. — Scumpirea cerealelor. — Situația din Italia	553—555
KARL MARX. Manifestări abolitioniste în America	556—559
FRIEDRICH ENGELS. Trecerea în revistă a voluntarilor din Anglia	560—566
KARL MARX. Miting în apărarea lui Garibaldi	567—569
KARL MARX. Starea de mizerie a muncitorilor din Anglia	570—573
KARL MARX. Mitinguri în apărarea lui Garibaldi. — Starea de mizerie a muncitorilor din industria bumbacului	574—576
KARL MARX. Cu privire la evenimentele din America de Nord	577—580
KARL MARX. Despre panificație	581—584
KARL MARX. Despre situația din America de Nord	585—588
KARL MARX. Simptome de dezagregare a Confederației din sud	589—591
KARL MARX. Rezultatul alegerilor din statele din Nord	592—594

KARL MARX. Destituirea lui McClellan	595—598
KARL MARX. Neutralitatea engleză. — Despre situația din statele din Sud	599—601
KARL MARX. Scrisoare adresată redacției ziarului „Berliner Reform”	602
KARL MARX. Apelul Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra cu privire la Polonia	605—606
FRIEDRICH ENGELS. Efectivul armatelor din Schleswig	607—609
FRIEDRICH ENGELS. Forțele armate ale Angliei împotriva Germaniei.	610—614
FRIEDRICH ENGELS. Din lucrările postume	615—652
Kinglake despre bătălia de la Alma	617—632
I	618—621
II	621—623
III	624—632
Armata engleză	635—652
I	635—637
II	638—643
III	644—652

A n e x e

1. [Cererea lui K. Marx de a fi reintegrat în drepturile de cetățean prusian]	655—656
2. [Petiția lui K. Marx în legătură cu respingerea cererii sale de reintegrare în drepturile de cetățean prusian]	656—660
3. [Petiția lui K. Marx în legătură cu reintegrarea sa în drepturile de cetățean prusian]	660—667
4. [Răspuns la cererea lui K. Marx de a fi reintegrat în drepturile de cetățean prusian]	668
5. [Referitor la cererea lui K. Marx cu privire la naturalizarea și dreptul de domiciliere la Berlin]	669—670
6. [Scrisoarea lui K. Marx către șeful poliției, von Zedlitz]	670—671
Adnotări	672—725
Date din viața și activitatea lui Karl Marx și Friedrich Engels	726—748
Indice de nume	749—785
Indice de numiri geografice	786—801

Indice bibliografic	802—809
Tabel de greutate, măsuri și monede	810—811

Ilustrații

Hartă : Campania lui Garibaldi în Italia de sud (1860)	160—161
Coperta culegerii „Essays Addressed to Volunteers”	265
Hartă : Statele Unite ale Americii în ajunul războiului civil (1861—1865)	348—349
Hartă : Desfășurarea acțiunilor militare din S.U.A. (1861—1862)	588—589
Scrisoarea adresată de K. Marx redacției ziarului „Berliner Reform”	603
Prima pagină din manuscrisul lui F. Engels „Armata engleză”	633

Dat la cules 08.06.1963. Bun de tipar 07.08.1963. Apărut 1963. Hirtie velină de 63 g/m², 600×920/10. Coli de editură 50,58. Coli de tipar 52,50. Planșe tipar offset 3. A. T. 6985/1963. C.Z. pentru bibliotecă 3C2=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 5 431/30 501 la Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața Scintei nr. 1, București — R.P.R.

